

PRIRUČNIK O RODNO OSJETLJIVOJ POLICIJSKOJ SLUŽBI

za žene i djevojčice izložene nasilju

IZRAZI ZAHVALNOSTI

Izrada ovog priručnika ne bi bila moguća bez:

hrabrosti brojnih žena koje su bile izložene nasilju i o njemu progovorile i podrške aktivista, posebno članica ženskih organizacija širom svijeta, koje se zalažu za pružanje odgovarajućih usluga i podrške ženama koje su bile izložene nasilju;

napora vlada na eliminaciji nasilja nad ženama i djevojčicama putem zakonodavnih reformi, strateških inicijativa i programa prevencije i suzbijanja ove vrste nasilja;

Vlade Australije, koja je jedan od glavnih donatora Zajedničkog programa UN-a o osnovnim uslugama za žene i djevojčice koje su bile izložene nasilju;

posvećenosti Ujedinjenih nacija na izradi programa i osmišljavanju aktivnosti za suzbijanje nasilja nad ženama i djevojčicama. Agencije UN-a koje su uložile svoje vrijeme i stručna znanja u izradu ovog priručnika doprinijele su na taj način našem daljem radu na unapređenju kvaliteta osnovnih usluga za žene i djevojčice koje su bile izložene nasilju. Veliku zahvalnost dugujemo sljedećim predstavnicima agencija na njihovoj predanosti i korisnim informacijama: Kalliope Mingeirou, Caroline Meenagh, Charlotte Hemmestad Ludt Lea Biason, Beatrice Duncan, Sadiq Syed, Melissa Alvarado, A.H. Monjurul Kabir, Bridget Hancock, i Alejandro Sanchez (UN Women); Shruti Majumdar (UN Trust Fund za eliminaciju nasilja nad ženama); Valerie Lebaux, Claudia Baroni i Sven Pfeiffer (UNODC); Sofiene Bacha (UNDP); i Cameron Sigley (Odjel UN-a za mirovne operacije – Sektor policije).

Posebnu zahvalnost za pruženu tehničku podršku izražavamo sljedećim članicama Savjetodavne grupe: Alessandra Aresu (Humanity & Inclusion); Cheryl Thomas, Melissa Scaia, Laura Wilson i Helen Rubenstein (Global Rights for Women); Jennifer Long (AEquitas); Marai Larasi (Koalicija za eliminaciju nasilja nad ženama); Maureen Curtis i Kimberlina Kavern (Safe Horizon); Eileen Skinnider i Ruth Montgomery (Međunarodni centar za reformu krivičnog zakonodavstva i politiku krivičnog pravosuđa, Vancouver, Kanada); Maria Victoria 'Mavic' Cabrera Balleza i Agnieszka Fal-Dutra Santos (Globalna mreža graditeljica mira); Raluca Popa i Rea Abada Chiongson (Međunarodna organizacija za razvoj prava); Cassandra Altagracia Martha, Sarah Louise Neil i Shamima Begum (Međunarodno udruženje policajki); i Deborah Friedl (predsjednica Međunarodnog udruženja policajki).

Zahvalni smo također i [Graham Goulden](#), [Gerry Campbell](#), i [Neelam Sarkaria](#), za nesebičnu pomoć i tehničku podršku u usmjeravanju aktivnosti na izradi Priručnika.

Autori: Mirko Fernandez, vodeći konsultant i [Jane Townsley](#), viša policijska savjetnica i izvršna direktorica Međunarodnog udruženja policajki.

SPISAK SKRAĆENICA

ACE	Štetna iskustva u djetinjstvu	FGM/C	Žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje
APT	Asocijacija za sprečavanje mučenja	FLO	Službenici za vezu sa porodicom
BAWP	Britanska asocijacija žena u policiji	FSU	Jedinica za podršku porodici Policije Sierra Leonea
BiH	Bosna i Hercegovina	GBV	Rodno zasnovano nasilje
BME	Crnačka i manjinska etnička (UK)	GNWP	Globalna mreža žena graditeljica mira
CEDAW	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena	HM	Vlada Njezinog Veličanstva (UK)
CEFM	Dječiji, rani i prisilni brak	HMIC	Kraljevski inspektorat za policiju (UK)
CDC	Centri za kontrolu i prevenciju bolesti (SAD)	HMICFRS	Kraljevski inspektorat za policiju i službe za zaštitu od požara i spašavanje (UK)
CRC	Komitet za prava djeteta	IACP	Međunarodna asocijacija šefova policije
CCTV	Video nadzor	IAWP	Međunarodna asocijacija žena u policiji
CLSPD	Lokalna vijeća sigurnosti za prevenciju delinkvencije	IBSA	Zlostavljanje putem širenja slika bez pristanka
CR-VAWG	Nasilje nad ženama i djevojčicama povezano sa sukobima	ICC	Međunarodni krivični sud
CSI	Uviđaj	ICT	Informaciono komunikacione tehnologije
CSO	Organizacija civilnog društva	ICVS	Međunarodno istraživanje žrtava kriminala
CPS	Tužilaštvo (UK)	ID	Identitet
CVF	Okvir kompetencija i vrijednosti (UK)	IDVA	Nezavisni savjetnik za nasilje u porodici
DASH	Model "Zlostavljanje u porodici, uhođenje i nasilje u ime "časti" (UK)	IHRL	Međunarodno pravo za zaštitu ljudskih prava
DCAF	Ženevski centar za upravljanje sigurnosnim sektorom	IHL	Međunarodno humanitarno pravo
DIWA	Žene s invaliditetom u Africi	IFVCC	Koordinacijska vijeća za nasilje u porodici u Illinoisu (SAD)
DNA	Dezoksiribonukleinska kiselina	ILO	Međunarodna organizacija rada
DPET	Politika, evaluacija i obuka – Odjel UN-a za mirovne operacije	IPV	Nasilje od strane intimnog partnera
DRC	Demokratska Republika Kongo	ISA	Sporazumi o razmjeni informacija
NUP	Nasilje u porodici	ISP	Pružalac internetskih usluga
DVPNs	Obavijesti o zaštiti od nasilja u porodici (UK)	KRPA	Koalicija za siguran javni prostor (Indonezija)
DVPOs	Naredbe o zaštiti od nasilja u porodici (UK)	LGBTI	Lezbijke, gejevi, biseksualne, transseksualne i interpolne osobe
EIGE	Evropski institut za ravnopravnost spolova	LSC	Lokalno vijeće za sigurnost
ESP	Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju Osnovni elementi i smjernice za kvalitet	M&E	Monitoring i evaluacija
EWPA	Udruženje žena u policiji Emirata	MARAC	Multiagencijski sastanak za procjenu rizika (UK)
EVD	Ebola virusna bolest	MINUSCA	Višedimenzionalna integrisana stabilizacijska misija UN-a u Srednjoafričkoj Republici
FDV	Nasilje u porodici (Australija)	MINUSMA	Multidimenzionalna integrisana stabilizacijska misija UN-a u Maliju
		MINUSTAH	Misija UN-a za stabilizaciju u Haitiju

Mol	Ministarstvo unutrašnjih poslova	UNFPA	Populacijski fond Ujedinjenih nacija
MONUSCO	Misija Organizacije UN-a za stabilizaciju u DR Kongu	UNHCHR	Ured visokog povjerenika UN-a za ljudska prava
MPS	Policijske snage Malavija	UNHCR	Ured visokog povjerenika UN-a za izbjeglice
MSC	Općinsko vijeće za sigurnost	UNIFIL	Privremene snage Ujedinjenih nacija u Libanonu
MSCJ	Mesa de Seguridad de Cd. Juárez (Meksiko)	UNMEER	Misija UN-a za hitni odgovor na Ebolu
MWCI	Komisija za ispitivanje postupanja u slučajevima nestanka žena (Britanska Kolumbija, Kanada)	UNMIL	Misija UN-a u Liberiji
NVO	Nevladina organizacija	UNMIS	Misija UN-a u Sudanu
NOSPI	Nacionalni standardi ishoda za intervencije kod počinitelja (Australija)	UNMIT	Integrirana misija UN-a u Istočnom Timoru
NPCC	Nacionalno vijeće šefova policije (UK)	UN OCHA	Ured Ujedinjenih nacija za koordinaciju humanitarnih poslova
OHDIR	OSCE-ov Ured za demokratske institucije i ljudska prava	UNODC	Ured Ujedinjenih nacija za droge i kriminal
OSCE	Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi	UN OHCHR	Ured visokog povjerenika UN za ljudska prava
PPE	Oprema za ličnu zaštitu	UN OROLSI	Ured Ujedinjenih naroda za vladavinu prava i sigurnosne institucije
PSVW	Sedmica otvorenih vrata policijske stanice	UN SCR	Rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija
RCMP	Kraljevska kanadska konjička policija	U.S.	Sjedinjene Američke Države
RS	Republika Srpska (Bosna i Hercegovina)	VAWG	Nasilje nad ženama i djevojčicama
SALW	Malokalibarsko i lako naoružanje	WCU	Jedinica za podršku svjedocima
SARC	Referalni centar za žrtve seksualnog napada	WHO	Svjetska zdravstvena organizacija
SEESAC	Informativni centar za kontrolu malokalibarskog i lakog naoružanja u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi	WLB	Biro za zakonska i ljudska prava žena
SGBV	Seksualno rodno zasnovano nasilje	WPON	Mreža policijskih službenica u Jugoistočnoj Evropi
SGF	Okvir strateških smjernica za postupanje međunarodne policije u mirovnim misijama (UN)		
SLP	Policija Sijera Leonea		
SOP	Standardna operativna procedura		
SSR	Reforma sektora sigurnosti		
SVRI	Inicijativa za istraživanje seksualnog nasilja		
UK	Ujedinjeno Kraljevstvo		
UN	Ujedinjene nacije		
UNAMID	Hibridna operacija UN-a u Darfuru		
UNICEF	Fond Ujedinjenih nacija za djecu		
UN DESA	Odjel UN-a za ekonomska i socijalna pitanja		
UN DPO	Odjel Ujedinjenih nacija za mirovne operacije		
UN ECOSOC	Ekonomsko i socijalno vijeće Ujedinjenih nacija		

Sadržaj

Izrazi zahvalnosti	3
Spisak skraćenica	4
Sadržaj	7
Poglavlje 1 Uvod	9
Poglavlje 2 Rukovodilac i vođa tima kao ključ promjene	15
Poglavlje 3 Prevencija	47
Poglavlje 4 Inicijelni kontakt	77
Poglavlje 5 Istraga	101
Poglavlje 6 Sigurnost i zaštita	145
Poglavlje 7 Podrška i pomoć	173
Poglavlje 8 Koordinacija između pravosudnih agencija	203
Poglavlje 9 Komunikacija	225
Poglavlje 10 Institucionalna izgradnja za efikasno i odgovorno policijsko postupanje u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama	253
Poglavlje 11 Izazovi i strategije za implementaciju rodno osjetljivog policijskog postupanja	309
Poglavlje 12 Pravni kontinuum	335
Poglavlje 13 Nova pitanja u istragama nasilja nad ženama i djevojčicama	373
Poglavlje 14 Vanredne javnozdravstvene situacije i humanitarne krize nevezane za sukobe	413
Poglavlje 15 Rječnik pojmova i Bibliografija	461
Rječnik pojmova	462
BIBLIOGRAFIJA	466

UVOD

Nasilje nad ženama i djevojčicama (engl. skraćenica VAWG), ukorijenjeno u nejednakom odnosu moći, strukturnim nejednakostima i diskriminaciji, već dugo vremena je sveprisutno i univerzalno pitanje ljudskih prava. Procjenjuje se da nešto više od jedne trećine žena u svijetu (35 %) bude izloženo fizičkom ili seksualnom nasilju, i to u većini slučajeva od strane intimnog partnera,¹ pri čemu ova statistika ne obuhvata seksualno uznemiravanje. Ostali oblici nasilja nad ženama i djevojčicama uključuju rodno zasnovana ubistva (koja se također nazivaju «femicid»), nepartnersko nasilje; trgovinu ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja i drugih oblika prisilnog rada; žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje i druge štetne prakse poput dječijeg, ranog i prisilnog braka i ubistva iz tzv. časti. Žene i djevojčice često su izložene višestrukim oblicima nasilja u kontinuitetu, za vrijeme mira ili sukoba, ili nakon sukoba i u višestrukim okruženjima, uključujući porodično, radno, školsko, u zajednici, na internetu i u javnim prostorima.²

Dokazano je da su brojni faktori i stanja koja karakterišu pojedinca, zajednicu i društvo povezani sa većim rizikom od izloženosti nasilju nad ženama i djevojčicama, odnosno od činjenja ovog nasilja. Ti faktori i stanja odnose se na individualna i kolektivna uvjerenja i norme o muškosti i ženstvenosti, te neravne i krute rodne uloge u javnim i privatnim prostorima koje muškarcima daju veću kontrolu nad različitim aspektima života. Drugi faktori rizika mogu uključivati društveno prihvaćanje nasilja u porodici, ekonomsku nesigurnost, štetno konzumiranje alkohola i drugih supstanci, nedostatak pristupa osnovnim i kvalitetnim uslugama za preživjele, te rodno diskriminatornu politiku i pravne okvire zasnovane na patrijarhalnim normama.³ Postoje također čvrsti dokazi da izloženost nasilju i štetnim rodno zasnovanim normama u djetinjstvu i adolescenciji povećava mogućnost

da će neko počinuti, odnosno doživjeti nasilje kasnije u životu.

Imajući u vidu da su troškovi nasilja nad žrtvama/preživjelima veliki, to nije problem s kojim trebaju da se nose samo žene; rodno zasnovana neravnopravnost i nasilje nad ženama i djevojčicama ostavljaju brojne negativne posljedice na porodicu, zajednicu i društvo. Na primjer, procjenjuje se da je globalni trošak nasilja nad ženama u 2016. godini iznosio 1,5 triliona američkih dolara.⁴ Rodna neravnopravnost direktno je povezana sa rasizmom, ksenofobijom, ekonomskom nepravdom, klimatskom nepravdom i drugim sistemima ugnjetavanja. Stoga je jasno da eliminacija nasilja nad ženama nije samo cilj sam po sebi i aspekt osiguranja rodne ravnopravnosti, što jeste jedan od ciljeva Agende za održivi razvoj do 2030., već je i ključan faktor za postizanje drugih ciljeva održivog razvoja, poput iskorjenjivanja siromaštva, pristupa zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju, dostojanstvenog rada i izgradnje pravednog i mirnog društva.⁵

NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA I PANDEMIJA COVID-19

Izbijanje bolesti koronavirusa (COVID-19) značajno je pogoršalo brojne faktore rizika povezane sa nasiljem nad ženama i djevojčicama.⁶ Najnoviji podaci pokazuju da je od izbijanja bolesti COVID-19 došlo do porasta broja slučajeva nasilja nad ženama i djevojčicama, a posebno nasilja u porodici, što je dobilo naziv **“pandemija u**

1 Svjetska zdravstvena organizacija (2013), Globalna i regionalna procjena nasilja nad ženama, dostupno na: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564625>.

2 UN Women (2020), COVID-19 i eliminacija nasilja nad ženama i djevojčicama, dostupno na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls>

3 UN Women (2020), Prevencija: Nasilje nad ženama i djevojčicama i COVID-19, dostupno na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/05/brief-prevention-violence-against-women-and-girls-and-covid-19>.

4 UN Women (2016), Ekonomski troškovi nasilja nad ženama, obraćanje pomoćnice generalnog sekretara i zamjenica izvršne direktorice UN Women, Lakshmi Puri, u okviru razgovora na visokom nivou o ekonomskom trošku nasilja nad ženama, dostupno na <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2016/9/speech-by-lakshmi-puri-on-economic-costs-of-violence-against-women>.

5 Izvještaj generalnog sekretara o intenziviranju napora na eliminaciji svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama (2020), dostupno na: <https://undocs.org/en/A/75/2>

6 Izvještaj generalnog sekretara o intenziviranju napora na eliminaciji svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama (2020), <https://undocs.org/en/A/75/2>.

sjeni".⁷ Žene i djevojčice su se našle zatvorene u svojim domovima sa svojim zlostavljačima bez mogućnosti da prijave nasilje i bez uobičajene podrške. U aprilu 2020. godine stručnjaci su prognozirali da će za svaka tri mjeseca zatvaranja u svijetu još 15 miliona žena i djevojčica biti izloženo nasilju.⁸ U nekim zemljama se broj poziva za besplatnim linijama za pomoć peterostruko povećao.⁹

Čak i prije pandemije, mnoge žene i djevojčice nisu imale pristup najosnovnijim besplatnim uslugama za svoju sigurnost, zaštitu i oporavak, poput telefonskih linija za hitne slučajeve, pravovremene reakcije policije i pravosuđa, zdravstvene zaštite, sigurnog smještaja, skloništa i psiho-socijalnog savjetovanja. Tamo gdje su te usluge i bile dostupne, obično su bile nedovoljno financirane, funkcionisale su sa nedovoljnim brojem osoblja, te im je nedostajala koordinacija i kvalitet. Dokazi ukazuju na to da tek 40% žena koje budu izložene nasilju zatraži pomoć neke vrste dok još manji broj žena, 1 od 10, zatraži pomoć policije.¹⁰ Mnoge žene uopće ne prijave ono što im se desilo službenim organima zbog stida, straha od odmazde i neinformisanosti o tome kako mogu ostvariti pristup dostupnim mehanizmima pomoći. Žene i djevojčice koje trpe višestruke i međusobno povezane oblike diskriminacije, kao što su žene migranti, žene koje žive sa invaliditetom ili žene koje žive u ruralnim ili udaljenim područjima, pod većim su rizikom od nasilja i za njih su manji izgledi da će dobiti podršku koja im je potrebna.

Obzirom da su pružaoci zdravstvenih usluga, policija i pravosuđe preopterećeni usljed širenja zaraze COVID-19 i njenih posljedica, dolazi do prekida u kliničkom vođenju slučajeva silovanja, procjene mentalnog zdravlja i

pružanja skrbi za žrtve nasilja, kao i kod pristupa pravosuđu. Pandemija je također izložila na milione radnica na prvoj liniji odgovora u zdravstvenom i socijalnom sektoru povećanom riziku od zaraze COVID-19 te većoj ekonomskoj neizvjesnosti, što se može reći i za žene u neformalnoj ekonomiji, koje imaju tek malu ili nikakvu socijalnu zaštitu ili rezervne opcije, čemu treba dodati i prekide u školovanju miliona djevojčica što doprinosi riziku od ranog braka. Procjenjuje se da će se zbog pandemije još 47 miliona žena i djevojčica naći ispod linije siromaštva.¹¹ Sve ovo naglašava potrebu za hitnim djelovanjem kako bi se zaštitio napredak, otklonila nekažnjivost i zadovoljile potrebe žrtava/preživjelih. Također ukazuje i na potrebu za većim ulaganjima u preventivno djelovanje. Danas više nego ikad raspoložemo dokazima o tome da se nasilje nad ženama i djevojčicama može spriječiti.¹²

ZAJEDNIČKI GLOBALNI PROGRAM UN-A O OSNOVNIM USLUGAMA

Da bi se stalo u kraju mnogobrojnim oblicima nasilja potreban je multidisciplinarni pristup i efikasna koordinacija između različitih aktera. Taj pristup mora podrazumijevati sveobuhvatne multisektorske strategije koje se međusobno nadopunjuju i bave se rješavanjem osnovnih uzroka nasilja. Kvalitetna zdravstvena zaštita i usluge psiho-socijalne podrške te kvalitetan rad pravosuđa i policije omogućit će ženama i djevojčicama da izađu iz začaranog kruga nasilja i ublaže njegove posljedice. Zajednički globalni program UN-a o osnovnim uslugama za žene i djevojčice izložene nasilju, partnerstvo između UN Women, UNODC-a, UNFPA, SZO-a i UNDP-a, ima za cilj riješiti ove kritične nedostatke i izazove. Program pruža smjernice o imple-

7 Vidi, na primjer, obraćanje generalnog sekretara Antonia Guterresa na Međunarodni dan eliminacije nasilja nad ženama (2020), dostupno na: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2020-11-25/remarks-international-day-for-elimination-of-violence-against-women>.

8 UNFPA (2020), Uticaj pandemije COVID-19 na planiranje porodice i eliminaciju rodno zasnovanog nasilja, ženskog genitalnog sakaćenja i dječijeg braka, dostupno na: https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/COVID-19_impact_brief_for_UNFPA_24_April_2020_1.pdf

9 UN Women (2020), Činjenice i brojke: Eliminacija nasilja nad ženama, dostupno na: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures#notes>.

10 Vidi: https://unstats.un.org/unsd/gender/downloads/Worlds-Women2015_report.pdf

11 UN Women (2020), Od uvida do akcije: Rodna ravnopravnost nakon COVID-19, dostupno na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/09/gender-equality-in-the-wake-of-covid-19>.

12 Za više informacija vidi RESPECT Women: Prevencija nasilja nad ženama (2019) i prateći paket za implementaciju (2020), dostupno na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/07/respect-women-implementation-package>. Vidi također, UN Women (2020), Prevencija: Nasilje nad ženama i djevojčicama i COVID-19, dostupno na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/05/brief-prevention-violence-against-women-and-girls-and-covid-19>.

mentaciji globalnih normi na multisektorske usluge i odgovore s posebnim osvrtom na zdravstvene usluge i rad policije i pravosuđa te koordinacione mehanizme koji povezuju ove sektore.

Prva faza Zajedničkog programa (2013-2017) bila je usmjerena na postizanje koncenzusa o osnovnim uslugama i relevantnim standardima i alatima za pružanje usluga u različitim okruženjima. Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju: Osnovni elementi i smjernice za kvalitetu (ESP) su objavljene krajem 2015. godine. Navedeni dokumenti su izrađeni uz podršku stručnih konsultanata kroz seriju globalnih i regionalnih konsultacija sa ključnim ekspertima iz vlade, civilnog društva, preživjelima, akademskom zajednicom i praktičarima iz svih relevantnih sektora u svrhu njihove što bolje implementacije na globalnom nivou. S početkom 2021. godine, paket osnovnih usluga primjenjivao se u više od 50 zemalja svijeta kao podrška implementaciji globalnih normi i standarda na multisektorske usluge i odgovore.

U okviru napora na rješavanju izazova koje su pilot države utvrdile tokom prve godine provedbe Zajedničkog programa u pravosudnom sektoru, UN Women je početkom 2019. godine pokrenula inicijativu za izradu smjernica o rodno osjetljivom policijskom postupanju s težištem na jačanju policijskih servisa za žene i djevojčice koje su bile izložene nasilju.

Unatoč naporima da se osigura funkcionalnost ESP-a, u brojnim zemljama još uvijek nedostaju djelotvorni propisi i jasne procedure za slučajeve nasilja nad ženama i djevojčicama, dok se u drugim zemljama ne provodi sveobuhvatna obuka o provođenju istraga u slučajevima ovog oblika nasilja za pripadnike organa gonjenja. Modul 3 ESP-a, *Pravosuđe i policijsko postupanje*, pokazao se, prema povratnim informacijama korisnika, kao komponenta koja najteže zaživljava u praksi.

UN Women je slijedom toga 18. i 19. juna 2019. godine organizovala **sastanak ekspertske grupe** u sjedištu UN Women u New Yorku kako bi se ključnim partnerima i akterima (civilno društvo, organizacije žena i preživjelih, bilateralne policijske snage, instituti krivičnog pravosuđa i agencije UN-a) pružila mogućnost da daju svoje

mišljenje o nacrtu okvira za izradu Priručnika i tekućim pitanjima s kojima se policija susreće u istragama nasilja nad ženama i djevojčicama, rješavanju institucionalne pristrasnosti i rodne stereotipizacije i osiguranja podrške viših nivoa te eventualnoj primjeni Priručnika kao alata ne samo od strane policije i pravosuđa, već i drugih partnera iz zdravstvenog i socijalnog sektora i o koordinaciji ovih sektora.

METODOLOGIJA PRIRUČNIKA

Cilj Priručnika je dvojak:

- pružanje praktičnih smjernica policijskim organima (kao primarnim korisnicima) za osiguranje efikasnog i rodno osjetljivog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama kroz razmjenu naučenih lekcija koje potiču kulturu promišljanja i učenja i vode ka institucionalnoj transformaciji;
- promovisanje policijske službe koju karakteriše ravnoteža između efikasnosti i odgovornosti u policijskom postupanju u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama kroz pregled, evaluaciju i monitoring alata, strategija, politika i pristupa koji se koriste u istragama, i uz podršku vanjskih aktera iz civilnog društva, organizacija žena i preživjelih i akademske zajednice.

Teorija promjene

Priručnik je osmišljen tako da potiče promjene u ponašanju koje vodi ka rodno **osjetljivom policijskom postupanju usmjerenom na prevenciju, zasnovanom na znanjima o traumi i fokusiranom na počinioca**.

Da bi se postigla željena promjena ponašanja, Priručnik usmjerava čitaoca na tri transformativna ishoda:

- Policija proaktivno saraduje i koordinira aktivnosti sa zajednicom, uključujući organizacije koje zastupaju ženska prava, kako bi stekli što bolji uvid u pitanja, prenijeli poruku “nulte tolerancije” nasilja nad ženama i djevojčicama i demonstrirali opredjeljenost za djelovanje kada se nasilje desi;

- Predanost policije pristupu koji je usmjeren na počinioca i zasnovan na žrtvi djelotvorno odvraća druge od činjenja nasilja nad ženama i djevojčicama;
- Obuka i edukacija policije o prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama zasnovana je na pravima, rodno je osjetljiva, koncipirana je na informacijama o traumi i rezultat je opsežnih konsultacija.

Obzirom da je Priručnik namijenjen prvenstveno srednjem rukovodstvu u policijskim snagama¹³, namjera je da kroz kohortu uzora potakne podređene na promjenu ponašanja, oslanjajući se na najnovija naučna saznanja o efikasnim modelima promjene ponašanja. Priručnik se podjednako može koristiti i za obuku višeg rukovodstva i snaga prvog odgovora, a može se koristiti i na policijskim akademijama kao nadopuna planu i programu obuke. Sekundarni korisnici bili bi civilno društvo i organizacije žena te nacionalni mehanizmi nadzora, kao što su institucije za zaštitu ljudskih prava, i agencije UN-a.

Kao što je navedeno u ESP-u, svim ženama i djevojčicama neophodno je osigurati dostupnost visokokvalitetnog odgovora policije i pravosuđa, a naročito najmarginaliziranijim ženama i djevojčicama koje su izložene većem riziku od nasilja. Pružaoci ovih usluga moraju pokazati da oni i sistemi u kojima djeluju rade posvećeno na tome da se prijave žena i djevojčica shvate ozbiljno i da im se pruži podrška u pravosudnim postupcima, koji često znaju biti jako složeni.

Sljedeća poglavlja Priručnika sadrže kolegijalne smjernice za policijske rukovodioce o tome kako osigurati kvalitetan odgovor i istragu. U tom smislu Priručnik se oslanja na ESP-ov okvir iz modula 3 o *Pravosuđu i policijskom postupanju* i operativne smjernice za policijske službenike u sljedećim oblastima: strategije prevencije; inicijelni kontakt s policijom; rodno osjetljiva istraga; pitanja sigurnosti i zaštite; potrebna podrška i pomoć; strategije komunikacije i rješenja zasnovana na koordinaciji. Imajući u vidu situaciju uzrokovanu pandemijom COVID-19, Priručnik također sadrži smjernice za odgo-

vor na nasilje nad ženama i djevojčicama tokom kriznih situacija, uključujući pandemije.

Svako poglavlje Priručnika je podijeljeno na pododjeljke koji detaljnije razrađuju radne definicije i okvire i kompetencije koje policijski rukovodilac treba da posjeduje da bi policijska služba bila efikasna i efektivna, kao i preporuke o ključnim pokazateljima učinka i utvrđivanju nedostataka u kapacitetima. Priručnik je tako osmišljen da pruža konkretne smjernice i za implementaciju i za evaluaciju.

Kolegijalne operativne smjernice su sadržane i u poglavljima za policijske službenike na višim rukovodnim funkcijama. U smjernicama je težište stavljeno na ono što policijski službenik može i treba da kontroliše na rukovodnoj ili nadzornoj funkciji, odnosno kada izlazi prvi na lice mjesta po prijavi nasilja nad ženama ili djevojčicama.

U tom smislu korištene su studije slučaja za ilustraciju policijske inovativnosti, dobre prakse i predanosti procesuiranju odgovornih za krivična djela nasilja nad ženama i djevojčicama i pružanju sigurnosti i zaštite žrtvama/preživjelim. U svakom poglavlju date su reference kako bi se čitalac upoznao sa aktualnim trendovima, istraživanjima i praksom.

U skladu sa ESP-ovim okvirom, Priručnik je koncipiran imajući u vidu složenost i mnogobrojnost različitih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama kao i potrebu za dinamičnim odgovorom cjelokupne vlade u cilju njegove djelotvorne prevencije, istrage i procesuiranja.

Pri izradi Priručnika u obzir su uzete različitosti nacionalnih pravnih okvira koji regulišu prikupljanje dokaza te raznolikost socijalnog, kulturnog i ekonomskog konteksta u ovim pravnim sistemima, koja utiče kako na policijsko postupanje, tako i na izloženost žena i djevojčica nasilju.

Da bi se obuhvatila navedena složenost i raznolikost, u poglavljima koja slijede naglasak je stavljen na jačanje međunarodnih standarda i normi koje podupiru minimalne standarde primjenjive na sve tehnike policijskih istraga u slučajevima koji uključuju nasilje nad ženama

¹³ Ciljana publika je srednje rukovodstvo u policijskim snagama pa su poglavlja od 2. do 9. Priručnika pisana imajući u vidu komandire policijskih stanica, odnosno jedinica.

i djevojčicama.¹⁴ Priručnik se poziva i na nacionalne istražne postupke, uključujući sigurnosne protokole koji se tiču žrtava/preživjelih, kao i međunarodno priznate protokole i najbolju praksu za izradu specijaliziranih i sveobuhvatnijih policijskih smjernica.

Smjernice sadržane u ovom Priručniku treba posmatrati i primjenjivati na *komplementaran način* uz punu podršku nacionalnim smjernicama, protokolima i priručnicima za sve vladine aktere nadležne za osiguranje pravnog kontinuuma.

---

¹⁴ Iako su u ovom priručniku obrađeni određeni aspekti rodno osjetljivog policijskog postupanja koji se odnose na djecu, važno je napomenuti da je međunarodni pravni okvir primjenjiv na djecu drugačiji od onog koji se primjenjuje na žene i odrasle općenito. Stoga bi rodno osjetljivi pristup zasnovan na djetetu i postupanje prilagođeno djeci trebalo biti u skladu sa Konvencijom o pravima djeteta, prema kojoj je dijete svako ljudsko biće mlađe od 18 godina. Dječaci i djevojčice trebali bi imati jednaku korist od posebne zaštite koju pruža međunarodno pravo, u skladu s ciljevima održivog razvoja (SDG) 16.2 za okončanje svih oblika nasilja nad djecom. Za daljnje smjernice o pravima djeteta koje mogu poslužiti kao dodatna referenca za stručnjake u ovoj oblasti (npr. Model strategija i praktičnih mjera Ujedinjenih nacija za eliminaciju nasilja nad djecom u kontekstu prevencije kriminaliteta i krivičnog pravosuđa, 2015, UNODC-ov i UNICEF -ov program obuke o postupanju sa djecom žrtvama i djecom svjedocima krivičnih djela za službenike organa gonjenja).

RUKOVODILAC I VOĐA TIMA KAO KLJUČ PROMJENE

“Jedna je univerzalna istina primjenjiva na sve zemlje, kulture i zajednice: Nasilje nad ženama nikada nije prihvatljivo, nikada se ne može opravdati, nikada tolerisati.”

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija Ban Ki-Moon (2008.)

CILJ POGLAVLJA

Potvrditi strateško opredjeljenje policije da operacionalizira okvir ESP kako bi se osiguralo da sve žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama imaju jednak pristup osnovnim i koordiniranim uslugama.

Ključne poruke i usvojeno gradivo

- Razumijevanje suštine djelotvornog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama;
- U osnovi smislenog učešća žrtve/preživjele osobe u istrazi nasilja nad ženama i djevojčicama nalaze se principi i zajedničke karakteristike ESP okvira;
- Rodno osjetljiv policijski rad znači da je fokus u istrazi zadržan na radnjama navodnog počinioca, a ne na karakteru žrtve/preživjele osobe, njenom ponašanju ili kredibilitetu;
- Radnje nasilja nad ženama i djevojčicama su naročito podložne rodnoj pristrasnosti policijskih službenika, što može štetno uticati na timske napore da se na takve radnje efikasno odgovori;
- Rad policijskih službenika koji prvi reaguju na takve slučajeve i osoba za vezu sa zajednicom trebaju pratiti usaglašene poruke vodstva da radnje nasilja nad ženama i djevojčicama neće biti tolerisane i da će ih se tretirati ozbiljno;
- Operativno planiranje koje uključuje rodno odgovornu i interseksionalnu analizu pomoći će da se spriječi dalje učvršćivanje diskriminatornih praksi iz prošlosti;
- Prikupljanje podataka i pokazatelja razvrstanih prema spolu je od ključne važnosti za odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama;
- Opredijeljenost za pristup usmjeren na žrtvu će ojačati povjerenje i saradnju sa žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama.

UVOD

Cilj ovog poglavlja je pružiti kontekst za smjernice predstavljene u Priručniku namijenjenom srednjem policijskom rukovodstvu sa operativnom komandnom odgovornošću nad policijskim službenicima koji odgovaraju na slučajeve nasilja nad ženama i djevojčicama. U sklopu ovog cilja, poglavlje nastoji učvrstiti stratešku opredijeljenost srednjih rukovodilaca da pomognu u implementaciji, odnosno operacionalizaciji okvira Ujedinjenih nacija Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju - osnovni elementi i smjernice za kvalitet ("ESP"). Cilj ESP-a je da se svim žrtvama/preživjelim nasilja nad ženama i djevojčicama obezbijedi veći pristup osnovnim i koordiniranim uslugama policije, pravosuđa i podrške.

Fotografiju ustupio: MINUSTAH/Logan Abassi (Haiti)

Ove smjernice bi trebale biti transformativne prirode. Drugim riječima, trebale bi nadahnuti srednje rukovodiocice u policijskim snagama da budu pokretači promjena kojima će se nejednaki rodni odnosi pretvoriti u kulture u kojima je moć, kontrola resursa i odlučivanje raspodijeljeno, a osnaživanje žena u svakodnevnom policijskom radu podržano.

Imajući taj cilj na umu, ovo poglavlje će uvesti i definirati mnoge ključne pojmove, te razmotriti kako njihova primjena u praksi doprinosi, ili pak usporava transformaciju u pravcu rodno osjetljivog postupanja policije i ukupne napore na uspostavljanju moderne policijske organizacije. Ovi pojmovi će se pojavljivati u svim dijelovima Priručnika, kako bi se srednjim rukovodiocima pružio kontekst.

Ovo poglavlje će također uvesti principe i zajedničke karakteristike ESP okvira, koji su u osnovi datih smjernica. Ti principi i zajedničke karakteristike će uokviriti ključne kompetencije i skupove mekih vještina koji se

promoviraju u cijelom Priručniku, jer su rodno osjetljivi i zasnovani na pravima. Date su i kolegijalne policijske smjernice i primjeri pokazatelja, kako bi se pomoglo u primjeni i praćenju predloženih kompetencija i skupova mekih vještina.

Skupovi ključnih kompetencija i mekih vještina koji se promoviraju u Priručniku rezultat su globalnog mapiranja u kojem je provedeno anektiranje ili intervjuisanje velikog broja aktivnih i neaktivnih policijskih službenika, kao i stručnjaka u oblasti rodni pitanja, uključujući rodno zasnovano nasilje/nasilje nad ženama i djevojčicama, koji sarađuju sa policijom. Izvršena je triangulacija prikupljenih informacija sa preporukama za rad preuze-

Lideri mogu nadahnuti njihove sljedbenike. Imaju i tehničke i ljudske kompetencije koje drugi poštuju i kojima se dive.

tim iz policijskih organizacija koje revidiraju i evaluiraju svoje strategije, pristupe i alate za odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Studije slučaja o takvim revizijama i evaluacijama u policiji odabrane su posebno za potrebe Priručnika i izložene u narednim poglavljima kao primjer opredijeljenosti za odgovornost koja se ogleda u uključivanju vanjskih aktera, kao što su organizacije civilnog društva, ženske organizacije, kao i akademska zajednica i/ili marginalizirane grupe, u ove procese. Studije slučaja su dodatno odabrane zbog njihove transparentnosti, jer su bile dostupne iz otvorenih izvora na internetu.

KOLEGIJALNE SMJERNICE

Možda ste na čelu policijske stanice, uprave ili distrikta, što znači da imate ukupnu odgovornost za policijski odgovor vaših službenika prema ženama i djevojčicama koje su iskusile nasilje nad ženama i djevojčicama. Zbog čega je važno rješavati ova krivična djela? Imat ćete više prioriteta koji će se boriti za vaše ograničene resurse pa je važno da vaš angažman u lokalnim zajednicama bude što djelotvorniji. Bez povjerenja lokalnih zajednica vaš posao policijskog službenika postaje teži, a put do uspješnog ishoda trnovitiji.

“Žene izbjeglice rutinski bivaju uskraćene za medicinski tretman, često ih se ponižava pri ulasku u bolnice, a ako se i odluče prijaviti slučaj, policija ih ignoriše.”

Studija slučaja: Podrška preživjelima iz azijskih, crnačkih, manjinskih, etničkih i izbjegličkih grupa (Imkaan, UK)

Većina nacionalnih studija o razmjerima nasilja nad ženama i djevojčicama ukazuje na to da većina žena ne prijavljuje svoja iskustva službenim organima. Policiji bude prijavljen samo manji broj slučajeva nasilja nad ženama i djevojčicama. Tek mali procenat ovih slučajeva rezultira izvještajima protiv počinitelaca, a još manji broj osuđujućim presudama. Izvještaj UNDESA-e¹ iz 2015.

¹ Vidi https://unstats.un.org/unsd/gender/downloads/Worlds-Women2015_report.pdf

Fotografiju ustupio: Force International (Bangladeš)

navodi da u većini zemalja u kojima su dostupni podaci samo 40% žena potraži bilo koju vrstu pomoći nakon što iskuse nasilje. Pri tome se većina njih obraća porodici i prijateljima, a ne službenim institucijama i mehanizmima za pružanje takve podrške. Manje od 10% žena koje zatraže pomoć nakon što iskuse nasilje obraća se policiji.

Oklijevanje u prijavljivanju događaja i traženju pomoći možda proizilazi iz raširenog stava o prihvatljivosti nasilja nad ženama i djevojčicama, povezanog sa javnim okrivljavanjem i ponižavanjem kojem budu izložene mnoge osobe koje su bile podvrgnute ovom vidu nasilja, te nepovjerenja da će se njihova prijava shvatiti ozbiljno. Razlozi se možda nalaze i u neupoznatosti sa dostupnim uslugama i/ili pravima žena i djevojčica.

Smanjeno prijavljivanje je posebno prisutno u određenim grupama koje se suočavaju sa višestrukom i intersekcionalnom diskriminacijom, što ih stavlja u veći rizik od nasilja. Na primjer, komunikacijske barijere na koje nailaze žene i djevojčice s određenim oblicima invaliditeta koji utiče na njihov vid, sluh ili čak razumijevanje, čine ih posebno ugroženima od onih koji misle da se one neće moći požaliti.²

Policijski rad treba pružiti opštu bezbjednost i ličnu sigurnost u lokalnim zajednicama. To se postiže saradnjom sa zajednicama i radom za njih, izgradnjom povjerenja, poštivanjem zakona, prevencijom kriminaliteta, odgovorom na hitne situacije, pružanjem usluga podrške i održavanjem mira u društvima. Da bi policija bila stvarno djelotvorna potrebna joj je podrška lokalnih

² Vidi „Thematic study on the issue of violence against women and girls and disability. Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights“ (A/HRC/20/5)

Slika 1:

Definicija nasilja nad ženama³

RODNO ZASNOVANO NASILJE

Nasilje nad ženama je rodno zasnovano jer je uzorkovano disbalansom moći između žena i muškaraca i uskim vjerovanjima i očekivanjima o tome kako bi se muškarci i žene trebali ponašati.

STRADANJE ŽENA

U velikoj većini rodno zasnovano nasilje čine muškarci nad ženama. Moguće je da muškarci dožive nasilje od žena, ali je to mnogo rjeđi slučaj.

Šta je nasilje nad ženama?

“**Nasilje nad ženama je:**

svaki čin rodno zasnovanog nasilja koji za rezultat ima ili će vjerovatno imati fizičku, seksualnu, psihološku ili ekonomsku povredu ili patnju žena (...), bilo da se dešava u javnom ili u privatnom životu.”

Generalna skupština UN, 1993

FIZIČKA, SEKSUALNA I PSIHOLOŠKA PATNJA

Nasilje nad ženama može imati mnogo oblika, uključujući fizičko zlostavljanje, seksualno zlostavljanje i psihološko ili emocionalno zlostavljanje.

U JAVNOM ILI PRIVATNOM ŽIVOTU

Svi oblici nasilja nad ženama su neprihvatljivi i moraju biti zaustavljeni. Nije važno da li se dešavaju kod kuće ili na javnom mjestu.

zajednica, što joj omogućava prikupljanje informacija i obavještajnih podataka ključnih za uspješnu istragu i prevenciju svih krivičnih djela.

Žene i djevojčice su okosnica mnogih zajednica. Ako ne uživete povjerenje polovine vašeg lokalnog stanovništva, koliko potencijalnih informacija i obavještajnih podataka propuštate i koliko u takvoj situaciji možete biti efikasni? Pravovremene, tačne, pristupačne i pouzdane informacije i obavještajni podaci će vam pomoći u borbi protiv SVIH vrsta kriminaliteta, uključujući i mnoge oblike organizovanog kriminala i borbu protiv nasilnog ekstremizma. Stoga se ne smiju podcijeniti koristi djelotvornog odgovora vašeg osoblja na krivična djela nasilja nad ženama i djevojčicama.

Polijski službenici imaju etičku dužnost da štite prava svih žrtava/preživjelih osoba, bez obzira na njihovo

porijeklo. Budući da su zajednice često vrlo raznolikog sastava, važno je da policija ima pristup koji je prema toj raznolikosti osjetljiv i odgovoran. To podrazumijeva i shvatanje da u zajednicama žive mnoge osobe koje trpe višestruku i interseksionalnu isključenost i marginaliziranost zbog čega su pod povećanim rizikom od nasilja, kako je već navedeno.

Na primjer, pojedinci i grupe mogu biti marginalizirani po osnovu raznih faktora, kao što je njihov rod, dob, etnička pripadnost, seksualna orijentacija, nacionalno porijeklo i/ili invaliditet, što može direktno uticati na njihov pristup fizičkoj sigurnosti, opštoj bezbjednosti i

*Lideri mogu nadahnuti njihove
sljedbenike. Imaju i tehničke i ljudske
kompetencije koje drugi poštuju
i kojima se dive.*

³ Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama (Rezolucija Generalne skupštine 48/104 od 20. decembra 1993.), članovi 1-2.

pravdi. Kako bi se osiguralo da se poštuje dostojanstvo i privatnost svih žrtava/preživjelih osoba i da se da prioritet njihovoj fizičkoj i emotivnoj sigurnosti, policijski službenici trebaju uvažavati i biti osjetljivi prema različitim iskustvima i okolnostima pojedinaca.⁴

Stoga je važno da vi i vaši službenici uvidite složen sastav vaših lokalnih zajednica kako biste razumjeli različite faktore koji mogu pojačati nasilje nad ženama i djevojčicama.

Koliko različitih zemalja porijekla imate u vašem području policijskog djelovanja? Da li imate osnovno znanje o tome kako odnos žrtve/preživjele osobe prema tradicijama, vjeri i/ili kulturi može uticati na sve aspekte njenog života, uključujući i to da li će potražiti pomoć? Ako nemate, kako možete osigurati da vaši službenici efikasno obavljaju policijske zadatke? Da li ste upoznati sa profilom žrtava/preživjelih krivičnog djela? Mogu li podaci o žrtvama/preživjelima biti razvrstani prema vrsti krivičnog djela, rodu, dobi, etničkoj pripadnosti, invaliditetu, vjeroispovijesti, pripadnosti i lokalitetu? Na primjer, bit će vam potrebni pouzdani podaci da biste utvrdili da li postoji nesrazmjer između potencijalnih potreba žrtava/preživjelih i dostupnosti dovoljno obučanih policijskih službenika.

Priručnik prepoznaje pozitivan uticaj koji kvalitetno liderstvo može imati na žrtve/preživjele kroz djelotvornu koordinaciju i multisektorske usluge. Ovo poglavlje

pruža osnov za bolje sagledavanje ključnih pristupa, vještina i kompetencija koje su policijske organizacije i drugi stručnjaci u ovoj oblasti nakon institucionalnog promišljanja i učenja prepoznali kao nezaobilazne u transformaciji ka djelotvornijoj i rodno osjetljivoj policijskoj službi.

Istovremeno, pristupi, skupovi vještina i kompetencija predloženi u ovom poglavlju, kao i cjelokupnom Priručniku, odražavat će **principe** ESP okvira koji predstavljaju temelj svih osnovnih usluga policijskog i pravosudnog sektora (vidi sliku 2). Smjernice u Priručniku također će ukazivati na **zajedničke karakteristike** (vidi tkd. sliku 2), koje ESP propisuje kao osnovu svih aktivnosti i pristupa u svim oblastima djelovanja i pružanja osnovnih usluga.

U osnovi **smislenog učešća** žrtve/preživjele osobe u istrazi krivičnih djela nasilja nad ženama i djevojčicama bit će poštivanje principa i zajedničkih karakteristika iz ESP okvira. To neće biti odlučujući faktor samo u istrazi, već će se na taj način zajednici poslati vrlo važna poruka da policija ozbiljno shvata prijave žrtava/preživjelih osoba i u radu na prijavi nasilja nad ženama i djevojčicama primjenjuje pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu. Zahvaljujući tome, žrtve/preživjele osobe, njihove zajednice i drugi pružaoci osnovnih usluga će vašoj instituciji pridavati veći legitimitet u smislu izgradnje povjerenja i njegovanja partnerskih odnosa u odgovoru na sve vrste kriminaliteta.

Slika 2.

Paket osnovnih usluga: Dijagram cjelokupnog okvira

Principi	Pristup zasnovan na pravima	Unapređenje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena	Primjereno i osjetljivo na kulturu i starosnu dob
	Pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu	Sigurnost je ključna	Odgovornost počinioca
Zajedničke karakteristike	Dostupnost	Pristupačnost	
	Prilagodljivost	Prikladnost	
	Prioritizacija sigurnosti	Informisani pristanak i povjerljivost	
	Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama	Djelotvorna komunikacija	
	Povezivanje sa drugim sektorima i agencijama kroz upućivanje i koordinaciju		

⁴ Vidi napomenu 2.

Važno je da policija postane dijelom rješenja, tako da se žrtve/preživjele osobe i njihove zajednice osjećaju osnaženima da iskomuniciraju svoja očekivanja i potrebe u pogledu pristupa pravdi u predmetima koji uključuju nasilje nad ženama i djevojkama. Povećano povjerenje kroz osnaživanje bi također podrazumijevalo, na primjer, da žrtve/preživjele nasilja od strane intimnog partnera (IPV) češće prijavljuju takve slučajeve i da se dokazi o tome izvode pred sudom.⁵

Za potrebe Priručnika, *odgovor na nasilje nad ženama i djevojkama* i druga krivična djela obuhvata postupanje policije i u prevenciji i u istrazi.

UOBIČAJENI INTERNI IZAZOVI ZA POLICIJU KOD ODGOVORA NA NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJKAMA

“Jedan od rasprostranjenih uzroka kritičnih policijskih neuspjeha u istragama o nestalim ženama bio je nedostatak institucionalnog predvodnika. Koristim frazu “izostanak” liderstva da bih naglasio sljedeće: istrage su vapile za liderstvom; liderstvo nije postojalo. Premda također koristim i frazu “nedostatak liderstva”, jer se bolje uklapa, ta fraza nema istu snagu. Problem je bio do te mjere izražen, da se nije radilo samo o pukoj adekvatnosti, već o odsustvu liderstva.”

Sudija Wally T. Oppal, Q.C., povjerenik, u njegovom izvještaju „ZABORAVLJENE: Izvještaj Komisije za ispitivanje postupanja u slučajevima nestanka žena“⁶

Neadekvatan odgovor organa za provođenje zakona je i dalje jedan od glavnih izazova u eliminaciji nasilja nad ženama i djevojkama, koji dovodi do velike nekažnjivosti počinitelaca, nedovoljnog izdvajanja resursa za adekvatan odgovor na potrebe žrtava/preživjelih i

5 Nathan Birdsall, Stuart Kirby i Michelle McManus (2017), ‘Police - victim engagement in building a victim empowerment approach to intimate partner violence cases’ (Police Practice and Research, 18:1, 75-86) i Roberts, J., i Hough, M. (2005), ‘Understanding public attitudes to criminal justice’, (Maidenhead: Open University Press).

6 TOM IIB, „Osobe bez značaja: Kako i zašto smo iznevjerili nestale i ubijene žene“, dijelovi 3, 4 i 5 (British Columbia, Canada, 2012.).

“Kada [žena] ode u policiju, prvo joj traže ličnu kartu i postavljaju pitanja: kako, zašto, šta... Od samog početka se ponašaju kao da je ona odgovorna za ono što joj se desilo.”

Žena, dob 38-55 godina, pogođena ratnim sukobima, urbano područje, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

Izvor: Istraživanje OSCE-a o nasilju nad ženama: Glavni izvještaj (OSCE, Beč, 2019).

slabog praćenja i koordinacije inicijativa za rješavanje ovog problema.

Loše iskustvo žrtve/preživjele osobe može teško narušiti povjerenje cijele zajednice u policiju i otežati odgovor na nasilje nad ženama i djevojkama.

Ujedinjeno Kraljevstvo (UK) nudi informativne prilike za učenje zasnovane na njihovoj praksi revidiranja efikasnosti pristupa koje primjenjuju u slučajevima nasilja nad ženama i djevojkama.

“Mislim da se [žene] ne obraćaju institucijama jer im ne vjeruju. Nikad nisam čula za pozitivan ishod; nikad nisam čula da je ženi pomogla neka institucija. Ja im ne vjerujem.”

Žena, dob 30-50, ruralno područje, Crna Gora

Izvor: Istraživanje OSCE-a o nasilju nad ženama: Glavni izvještaj (OSCE, Beč, 2019).

Državni sekretar UK je 2013. godine od Kraljevskog inspektorata za policiju (HMIC)⁷ zatražio provođenje inspekcije u odgovoru policije na nasilje u porodici nakon niza medijski popraćenih slučajeva u kojima je zaštita žrtava bila ispod očekivanog standarda. Lista u nastavku, koja se naslanja na nalaze iz završnog izvještaja HMIC-a iz 2014. godine⁸ ističe neke od znakovitih organizacionih propusta koji ukazuju na nedjelotvoran odgovor na nasilje u porodici i druge oblike nasilja nad ženama, u slučaju da ih rukovodstvo policije pravovremeno ne otkloni:

7 U ljeto 2017. godine HMIC je proveo inspeksijski nadzor službi za zaštitu od požara i spašavanje Engleske, izvršio ocjenu njihove efikasnosti, efektivnosti i liderstva i podnio odgovarajući izvještaj o tome. U skladu s tom novom ulogom, HMIC je promijenio naziv u Kraljevski inspektorat za policiju i službe za zaštitu od požara i spašavanje (HMICFRS).

8 Vidi „Everyone’s business: Improving the police response to domestic abuse“ (HMIC, 2014).

- Timovi višeg rukovodstva nisu mogli definisati krovnu strategiju za rješavanje nasilja nad ženama i djevojčicama, zbog čega su srednjem rukovodstvu zadali neostvarive ciljeve uz nedovoljne resurse za nezavisan i djelotvorniji rad;

Liderstvo se fokusira na proaktivno djelovanje i uspostavljanje partnerstava s ciljem prevazilaženja nedostatka resursa.

- Rukovodni timovi nisu poduzeli mjere na rješavanju konkretnih nedostataka u njihovim postojećim strategijama, premda su ih bili svjesni. To uključuje tolerisanje uvredljivih komentara službenika o određenim osobama ili grupama osoba;⁹
- Komandni kadar višeg i srednjeg nivoa nije adekvatno obučen o novim zakonima koji direktno utiču na policijske strategije za prevenciju nasilja nad ženama i djevojčicama i postupanje u istrazi. Postalo je ključno da policijski rukovodioci prođu obuku o tome kako oni i njihovi podređeni trebaju primjenjivati nove zakone o ravnopravnosti spolova i promovirati istrage fokusirane na počinioca;
- Uprkos jasnom shvatanju da su najčešća krivična djela prioritet, mali broj policijskih komandira je mogao prenijeti jasnu stratešku poruku o tome kako bi se nasilje nad ženama i djevojčicama trebalo rješavati i koji su minimalni standardi kvaliteta za djelotvoran odgovor za žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama;
- Da nasilje nad ženama i djevojčicama nije prioritet postalo je evidentno u načinu na koji su policijski službenici u direktnom kontaktu sa oštećenima (ili policijski službenici koji odgovaraju na događaj) izvještavani i kako su dobijali zadatke;

⁹ Uvredljivi komentari, naročito o ženama, obično postaju učestaliji kada nacionalni zakoni o ravnopravnosti spolova postanu dio šire javne debate. Tokom ovog perioda policijski rukovodioci bi trebali reagovati na takve komentare u njihovim redovima i preuzeti veću inicijativu te objasniti kako treba primjenjivati novi zakon i zaštititi žene i djevojčice.

- Zbog fragmentiranih organizacionih struktura, jedinica i odjeljenja, i njihovog nedovoljnog poznavanja, osoblje u direktnom kontaktu sa oštećenima nije imalo sva potrebna saznanja o tome ko je unutar organizacije odgovoran za djelotvorne istrage, krivično gonjenje i sigurnost žrtava/preživjelih u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama;

- Čak i kada je organizacioni vrh uputio snažne poruke i definisao prioritete, ukorijenjena kultura upravljanja uspješnošću dovela je do toga da su se službenici, bez obzira na čin, fokusirali na najčešće oblike kriminaliteta, a ne na nasilje u porodici, kao što je interpersonalno nasilje;

- Policijski komandni kadar pokazao je određenu suženost pogleda, fokusirajući se na jedno krivično djelo i postupanje sa počiniocem, umjesto da krivična djela nasilja nad ženama i djevojčicama poveže sa drugim potencijalno kriminalnim aktivnostima i zaštiti sigurnost žrtava/preživjelih;

- Zbog nedostatka nadzora nad upućivanjem koje vrši policija, nije bilo moguće dublje sagledati razloge zbog kojih policija disproporcionalno upućuje žrtve/preživjele na socijalne službe, umjesto da im olakša pristup pravnim sredstvima;

Dosljedna primjena zakona bez predrasuda je najučinkovitija strategija za prevenciju kriminala koju policija može ponuditi.

Jedna od ključnih poruka iz izvještaja HMIC-a iz 2014. za policijski komandni kadar bila je da kao i kod drugih krivičnih djela osiguraju da **fokus bude zadržan na radnjama navodnog počinioca, a ne na karakteru, ponašanju ili kredibilitetu žrtve.**¹⁰

U izvještaju se dalje navodi da premda je naglasak u istragama ranije bio na ponašanju žrtve/preživjele osobe, u krivičnim djelima koja uključuju nasilje nad ženama i djevojčicama navodni počinitelj je u praksi

¹⁰ Vidi napomenu 9.

često osoba koju žrtva/preživjela osoba poznaje i stoga ga policija lako može identifikovati. To bi, teoretski, trebalo omogućiti policiji da istragu bazira na radnjama navodnog počinioca, koji bi trebao biti jednako dostupan istražnim organima kao i sama žrtva/preživjela osoba.

Srednje rukovodstvo u instituciji u većoj mjeri može pozitivno uticati na interne izazove, poput prethodno opisanih, s kojima se suočavaju policijske organizacije, uz izuzetak širokog pitanja dodjele resursa. Zahvaljujući svojoj poziciji u lancu komandne odgovornosti i liderstva, srednji rukovodioci zapravo povezuju organizacionu politiku sa operativnom praksom pa su stoga odgovorni i za istražioce i za istrage.

Ublažavanje uobičajenih uticaja takvih internih izazova pri odgovoru na krivična djela nasilja nad ženama i djevojčicama može se velikim dijelom pripisati policijskom vodstvu, uključujući i srednje rukovodstvo. Primjeri mjera ublažavanja uključuju između ostalog i sljedeće:

- Zasnivanje kolektivnih mjera na jasnom razumijevanju prirode nasilja, njegovih uzroka i posljedica i kako ono različito i disproportionalno utiče na žene i djevojčice;
- Proaktivno osiguravanje odgovornosti za smislenu učešće žrtve/preživjele osobe u istrazi o navodima o nasilju nad ženama i djevojčicama;
- Osigurati da su nepristrasne i temeljite intervencije policijskih službenika koji interveniše u datom slučaju potkrijepljene kontinuiranim učenjem i konsultacijama sa pogođenim grupama.

“Policijski službenici nemaju specijalizirano znanje; oni trebaju znati gdje da upute žrtvu. Na primjer, grupe u zajednici često pružaju specijalizirane usluge za podršku u slučajevima nasilja u porodici za žrtve iz crnačke populacije, etničkih manjina, muškarce i pripadnike LGBT populacije.”

Everyone's business: Improving the police response to domestic abuse (HMIC, 2014).

Kako navodi izvještaj HMIC-a iz 2014. godine posljedice nerješavanja ovih institucionalnih propusta ili internih izazova će u konačnici rezultirati navodima o kršenjima ljudskih ili građanskih prava, manjku povjerenja u samu policijsku organizaciju i percepcijom, naročito među ženama i djevojčicama, da policija nema kredibilitet.

Manjak povjerenja u vašu policijsku instituciju i njen kredibilitet će uticati na sposobnost vašeg tima da prikuplja informacije koje su mu potrebne da bi svoje postupanje mogao zaista zasnovati na obavještajnim podacima.

Rješenja koja uključuju zajednicu, primjerice za intervencije u slučaju kriminaliteta, bit će oslabljena zbog krhkih partnerstava, naročito sa organizacijama koje predstavljaju osobe ili grupe koje smatraju da su previše na meti policije i da ih policija ne štiti dovoljno.

Primjeri rješenja koja uključuju zajednicu bit će objašnjeni u drugim dijelovima ovog priručnika, naročito u poglavlju 3 Prevencija, poglavlju 5 Istrage, poglavlju 8 Koordinacija između pravosudnih agencija i poglavlju 12 Pravni kontinuum.

Sažeto rečeno, interni izazovi na koje nailaze policijske organizacije u odgovoru na krivična djela nasilja nad ženama i djevojčicama mogu se značajno ublažiti djelotvornim policijskim vodstvom koje razumije osnovne uzroke takvog nasilja i koje je spremno da se uhvati u koštac sa problemom i direktno ga rješava tako što će osigurati smislenu učešće žrtava/preživjelih u istrazi i iz toga učiti.

Efektivno policijsko vodstvo u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama također osigurava da se istraga fokusira na odgovornost počinioca¹¹ kroz prikupljanje što više dokaza o navodnom počiniocu, osiguravajući pri tom da se u osnovi istrage nalazi dobrobit žrtve/preživjele osobe. Takvo policijsko vodstvo poštuje međunarodno dogovorene principe promocije sigurnosti.

¹¹ Prema ESP-u odgovornost počinioca podrazumijeva izricanje odgovarajućih sankcija kojima se utvrđuje njegova odgovornost za radnje koje je počinio i osiguranje pravičnih i djelotvornih pravnih lijekova za žrtve/preživjele za stradanje odnosno štetu koju su pretrpjele.

nosti i osnaživanja žrtve, uz utvrđivanje odgovornosti počinioca.¹²

Da bi se to postiglo ključna je sposobnost policijskog vodstva da uvede i promovira timsku kulturu i/ili etos koji se ponosi svojim osnovnim kompetencijama i skupom profesionalnih vještina kojima se odlikuje rodno osjetljiva policijska služba, pri čemu bez odlaganja tretira negativne stavove i nesvjesne predrasude koje podrivaju kolektivne napore.

RODNA PRISTRANOST: KAKO MOŽE UNAZADITI POLICIJSKE NAPORE

Rodna pristranost se može definisati kao naklonost, ili predrasuda prema jednom rodu u odnosu na drugi(e).¹³

Rod se odnosi na uloge, ponašanja, aktivnosti i osobine koje određeno društvo u određeno vrijeme smatra prikladnim za muškarce i žene.

Rodnu pristranost, bilo da je implicitna (nesvjesna) ili eksplicitna (svjesna), formiraju rodno zasnovani stereotipi i stavovi koji pripisuju različite karakteristike, uloge i ponašanja muškarcima naspram žena, što uključuje i seksualne uloge i ponašanja.¹⁴

Seksualni napadi i interpersonalno nasilje su posebno podložni rodnoj pristranosti policije. Ona se može kreirati od jednostavnih propusta u evidentiranju slučajeva u skladu sa procedurama u toku prvog kontakta, do okrivljavanja i ponižavanja, pa čak i optuživanja žrtve/

12 Updated Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice (Rezolucija Generalne skupštine UN 65/228 (2010), aneks, tačka 13(a)).

13 Huhtanen, H., Lonsway, K.A., Archambault, J. (2017), 'Gender Bias in Sexual Assault Response and Investigation, Training Bulletin Series: Part 1' End Violence Against Women International

14 Ibid.

„Eliminacija rodne pristranosti u policijskoj praksi je sastavni dio borbe protiv seksualnih napada i nasilja u porodici i može imati stvaran i trenutni efekat na sigurnost pojedinih žrtava.“

Ministarstvo pravde SAD-a (2015.)

preživjele osobe za lažno prijavljivanje.¹⁵ Kod žena i djevojčica sa invaliditetom je veća vjerovatnost da će njihov kredibilitet biti doveden u sumnju, zbog štetnih rodni stereotipa o invaliditetu.¹⁶

Prema Ministarstvu pravde SAD-a, eksplicitna i implicitna rodna pristranost je ukorijenjena u našu kulturu. U slučaju policije, Ministarstvo pravde SAD-a rodnu pristranost opisuje kao oblik diskriminacije koja za posljedicu može imati manju policijsku zaštitu pruženu određenim žrtvama/preživjelima zbog njihovog spola, neodgovaranje na krivična djela koja disproportionalno pogađaju osobe određenog spola, ili pružanje smanjenih ili manje kapacitiranih usluga zbog rodne pristranosti.¹⁷

Rodna pristranost također može da se kombinuje ili prepliće sa drugim predrasudama kao što su one zasnovane na etničkoj pripadnosti, invaliditetu, seksualnosti, starosti i vjeroispovijesti. U praksi to može dovesti do formiranja pretpostavki o tome koje grupe žena će prije biti seksualno dostupne i stoga „same to tražiti“, odnosno koji muškarci će se prije nasilno ili predatorski ponašati.

Premda mnogi policijski službenici njeguju stavove i vrijednosti koje podržavaju jednak, nepristran i pravičan pristup pravdi, implicitna rodna i drugi oblici pristranosti može predstavljati značajnu prepreku u osiguravanju pristupa pravdi. Stručnjaci nalaze razloge za to u činjenici

15 Dostupni podaci ukazuju na mnogo veći rizik od toga da će se prijava zbog seksualnog napada pogrešno okvalifikovati kao lažna, u poređenju sa stvarnom lažnom prijavom. Vidi Jordan, J. (2004), 'Beyond belief: Police, rape and women's credibility', Criminal Justice 4(1), 29-59 u Huhtanen, H., Lonsway, K.A., Archambault, J. (2017), 'Gender Bias in Sexual Assault Response and Investigation, Training Bulletin Series: Part 3', End Violence Against Women International.

16 Podnesak Women Enabled International posebnom izvjestiocu za prava osoba sa invaliditetom: Good Practices for Increasing Effective Access to Justice for Women and Girls with Disabilities (9.8.2019.).

17 Identifying and Preventing Gender Bias in Law Enforcement Response to Sexual Assault and Domestic Violence (US Department of Justice, 2015)

da implicitna pristranost funkcionira na podsvjesnom nivou, što znači da naš sud možemo donijeti za nekoliko sekundi, bez ikakvog svjesnog razmatranja i čak možemo, i često upravo to i činimo, postupiti kontradiktorno uvjerenjima i vrijednostima koje svjesno njegujemo.¹⁸

Na primjer, analizirajući obrasce smanjenog prijavljivanja u predmetima silovanja u UK Hohl i Stanko (2015.)¹⁹ navode da: *“Etnička pripadnost osumnjičenog također ima uticaja. Osumnjičeni koji nisu bijelci imaju 70% manje šanse za neutvrđenje krivičnog djela²⁰, bez obzira na etničku pripadnost žrtve. Kada se u analizu uključi efekat interakcije između etničke pripadnosti osumnjičenog i žrtve, pokazuje se da u poređenju sa osumnjičenim koji nije bijelac, osumnjičeni bijelac ima dvostruko veće šanse neutvrđenja krivičnog djela ako je njegova žrtva bjelkinja, a 11 puta veće šanse ako žrtva nije bjelkinja. Ovaj nalaz ukazuje na to da je kod osumnjičenih bijelaca značajno i suštinski veća vjerovatnost da će izbjeći dalju istragu, u odnosu na osumnjičene koji nisu bijelci, naročito ako njihova žrtva nije bjelkinja.”*

Vođe paze da ne prenose vlastite predrasude na podređene članove tima.

Istraživanje Hohla i Stankoa²¹ pokazuje da (u slučaju UK) značajni faktori u stopama smanjenja uključuju etničku pripadnost osumnjičenog, kao i to šta policijski službenici i tužioci smatraju dokazom protiv istinitosti navoda.

18 Ibid.

19 Hohl, K. and Stanko, E. (2015), ‘Complaints of rape and the criminal justice system: Fresh evidence on the attrition problem in England and Wales’, *European Journal of Criminology*, 12(3), str. 324-341. doi: 10.1177/1477370815571949.

20 U UK “neutvrđenje krivičnog djela” se dešava kada za evidentirani događaj naknadno bude utvrđeno da nema krivičnog djela i kada se on zapravo poništava, uz pretpostavku postojanja informacija o tome da nije počinjeno krivično djelo koje se mogu potvrditi. Vidi: Laura Bates (2014), ‘How the police are letting sexual assault victims down’ na <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/womens-blog/2014/nov/21/police-letting-rape-victims-down-too>

21 Hohl, K. and Stanko, E. (2015), ‘Complaints of rape and the criminal justice system: Fresh evidence on the attrition problem in England and Wales’, *European Journal of Criminology*, 12(3), str. 324-341. doi: 10.1177/1477370815571949.

Za vas na rukovodnoj poziciji neće biti lako prevazići rodnu pristranost i druge predrasude. To će iziskivati kombinaciju više elemenata, kao što je pregled i revizija provedbe internih politika i procedura, te policijska obuka i podizanje svijesti kako bi policija bila svjesna svog ponašanja i kako bi ono moglo uticati na druge u njenom svakodnevnom radu.²² Ministarstvo pravde SAD-a daje neke korisne savjete za ublažavanje rodne pristranosti u policijskoj praksi koji su navedeni u nastavku (vidi Okvir 1):

Okvir 1

Savjeti za ublažavanje rodne pristranosti u svakodnevnom policijskom radu:

Policijski rukovodioci mogu:

- Prepoznati i rješavati pristranosti, pretpostavke i stereotipe o žrtvama/preživjelima;
- Voditi računa da svoj sud o kredibilitetu izjave žrtve/preživjele osobe ne temelje na pretpostavkama ili stereotipima o „vrstama“ ljudi koje mogu biti žrtve/preživjele seksualnog napada, ili o tome kako žrtve/preživjele seksualnog napada i nasilja u porodici „trebaju“ odgovarati ili se ponašati;
- Upoznati se i svom timu prenijeti kako je rodna pristranost izuzetno kontraproduktivna za policijski rad, uključujući i to kako utiče na kvalitet istrage i opštu percepciju o policiji;
- Osigurati da njihovi timovi razumiju značajnu ulogu koju rodna pristranost ima u smanjenom prijavljivanju krivičnih djela nasilja nad ženama i djevojkama, naročito od strane žena i djevojkica iz marginaliziranih grupa ili zajednica.

Izvor: Justice Department Issues Guidance on Identifying and Preventing Gender Bias in Law Enforcement Response to Sexual Assault and Domestic Violence (US Department of Justice, Office of Public Affairs, 2015) na: <https://www.justice.gov/opa/pr/justice-department-issues-guidance-identifying-and-preventing-gender-bias-law-enforcement>

Vidi poglavlje 10 Institucionalno jačanje za preporuke za institucionalne politike koje imaju za cilj kontrolu nad uticajem rodne pristranosti u radu policije i poglavlje 11 Izazovi i strategije za implementaciju rodno osjetljivog

22 Za detaljnije smjernice o rodnom pitanjima i internom policijskom nadzoru, vidi Alat 2: Policijsko postupanje i rodna pitanja u „Priručnik za rod i sigurnost“ (Ženeva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019), i „Integriranje rodni pitanja u unutarnji nadzor nad policijskim snagama“ (OSCE/ODIHR, 2014).

policijskog postupanja za diskusiju o obično ukorijenjenim rodnim stereotipima u policijskoj kulturi.

Policijski koledž u UK naglašava važnost promoviranja bihevioralnih karakteristika kao što su osjetljivost i percepcija u policijskom radu kroz fokusiranje na to kako izbjeći stereotype, lične predrasude i diskriminaciju, te biti svjestan drugih reakcija.²³

Druge konkretne mjere koje policijsko vodstvo može poduzeti uključuju sljedeće:

- Osigurati da definicije djela ne ostavljaju prostor za pogrešna tumačenja i ne odobravaju mitove odnosno stereotype. To podrazumijeva i da se sve seksualne radnje počinjene nad ženom koja nije za to dala pristanak, bez obzira na njeno porijeklo, čak i kada ne pruža nikakav otpor, smatraju seksualnim nasiljem i kriminaliziraju;²⁴
- Osmisliti i provesti mjere za zaštitu žena u njihovim timovima od nasilja i uznemiravanja;
- Usvojiti pristup „nulte tolerancije“ prema neprihvatljivim ponašanjima i postupanju;
- Promovirati i odati priznanje službenicima koji prolaze redovnu i institucionaliziranu rodno osjetljivu obuku i izgradnju kapaciteta, uključujući konkretnu obuku nakon donošenja novih propisa.²⁵

Takve bihevioralne karakteristike koje odražavaju objektivnost i profesionalnost pomoći će u jačanju povjerenja žrtve/preživjele osobe i mogu doprinijeti češćem prijavljivanju i učešću u istrazi i krivičnom gonjenju u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama.

23 Vidi 'Investigation: Working with victims and witnesses', College of Policing, at: <https://www.app.college.police.uk/app-content/investigations/victims-and-witnesses/>

24 Vidi 'Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women' (New York, UN Office on Drugs and Crime, 2014)

25 Važno je voditi računa da takva obuka bude zasnovana na konsultacijama sa nevladinim organizacijama i pružiocima usluga koji rade na podršci žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama. O konkretnijoj akciji na rješavanju rodne pristranosti u policijskom radu i osnovnim uslugama u pravosuđu možete pročitati u „The Trial of Rape - Understanding the Criminal Justice System Response to Sexual Violence in Thailand and Viet Nam“ (UN Women, UNDP i UNODC, 2017).

U priručniku za obuku policije u Meksiku (2017.) UNODC daje listu koja je zasnovana na podacima Ministarstva pravde SAD-a²⁶ o najčešćim predrasudama koje policijski službenik može pokazati prilikom saslušanja žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama.²⁷

Okvir 2 koristi oba ova izvora i navodi najčešće predrasude u policijskom radu koje dovode do kontraproduktivnog policijskog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama:

Osim toga, rukovodioci također trebaju uzeti u obzir da je uobičajeno da socijalne prilike žrtve/preživjele osobe utiču na pristranost, naročito ako je ona u ranjivoj situaciji. Moguće da se prema njoj loše postupalo, naročito ako napadač potiče iz „dobre porodice“, ima neku vrstu društvenog statusa ili je čak policijski službenik ili pripadnik snaga sigurnosti.

Takve predrasude policijskih službenika mogu uticati na njihovo shvatanje o tome kako bi trebala izgledati i ponašati se „idealna“ žrtva/preživjela osoba. Na primjer, postoji mit da se odmah treba pokrenuti istraga u slučaju da je „čedna“ i „čestita“ žena iskusila seksualno nasilje. Isto tako postoji mit da ako žena ne prijavi nasilje odmah nakon što ga je iskusila njena prijava na neki način nije uvjerljiva ili je lažna.

Osim toga, studija UNHCHR-a upućuje na nalaze nevladinih organizacija da se događaji nasilja nad ženama i djevojčicama koji uključuju žene i djevojčice sa invaliditetom često ne istražuju zbog raznih prepreka. Prepreke uključuju nepodnošenje izvještaja o počinjenju krivičnog djela od strane policije, zbog stereotipne percepcije žena i djevojčica sa invaliditetom i strukturalne barijere, kao što je uslov poslovne sposobnosti da bi se osoba smatrala „sposobnim svjedokom“.²⁸

26 U mnogim slučajevima istražiocima mogu odstupiti od najboljih praksi, ili čak odustati od pokretanja istrage zbog implicitne i eksplicitne rodne pristranosti (Ministarstvo pravde SAD-a (2015.)).

27 Vidi „Training Manual for Police Officers Strengthening Program for the Security of Vulnerable Groups“ (UNODC u partnerstvu sa Vladom Meksika, 2017.). Vidi također „Handbook on Effective Prosecution Responses to Violence against Women and Girls“ (UNODC, u partnerstvu sa UN Women, 2014).

28 Vidi br. 2.

Okvir 2

Najčešće predrasude utvrđene u policijskim odgovorima na nasilje nad ženama i djevojčicama:

- Žrtva/preživjela osoba ne prijavljuje događaj odmah;
- Historijat sličnih prijava od strane žrtve/preživjele osobe;
- Kako je žrtva/preživjela osoba bila obučena u vrijeme počinjenja navodnog krivičnog djela i kako se inače oblači;
- Otpor žrtve/preživjele osobe prema podnošenju prijave;
- Prethodni seksualni život žrtve/preživjele osobe;
- Emotivno stanje žrtve/preživjele osobe (na primjer, da li izgleda smireno ili vidno uznemireno);
- Žrtva/preživjela osoba nije pružila otpor;
- Krivična evidencija žrtve/preživjele osobe ili njeno učešće u prostituciji;
- Uvjerenje da žrtva/preživjela osoba ima mentalnu bolest;
- Uvjerenje da bi žrtva/preživjela osoba mogla biti pod uticajem alkohola ili droga;
- Žrtva/preživjela osoba je slične visine kao napadač;
- Nedostatak ikakvih vidljivih znakova fizičkih ozljeda na žrtvi/preživjeloj osobi;
- Da li je žrtvu/preživjelu osobu napala osoba istog spola;
- Seksualna orijentacija ili rodni identitet žrtve/preživjele osobe.

*Izvori: „Training Manual for Police Officers Strengthening Program for the Security of Vulnerable Groups“ (UNODC, u partnerstvu sa Vladom Meksika, 2017.); i „Identifying and Preventing Gender Bias in Law Enforcement Response to Sexual Assault and Domestic Violence“ (U.S. Department of Justice, 2015.)

Priručnik UNPOL-a za rodna pitanja pod nazivom *“Standardizovane najbolje prakse o rodno osviještenim politikama u očuvanju mira – zbirka projektnih alata”* (2015.) također pruža vrlo koristan uvid u to kako neki mitovi mogu uticati na stavove policijskih službenika i stvoriti prepreke u istragama seksualnog nasilja, naro-

čito u situacijama kada policijski službenici nemaju jasno shvatanje da je seksualno nasilje, bilo u javnosti ili u privatnom životu, krivično djelo koje su dužni temeljito istražiti, evidentirati i prijaviti, kao i lišiti slobode navodnog počinioca.²⁹ U nastavku možete pronaći neke primjere mitova u vezi sa silovanjem koji se navode u Priručniku UNPOL-a za rodna pitanja:

UTVRĐIVANJE PRIORITETA I CILJEVA ZA RODNO OSJETLJIVO POLICIJSKO POSTUPANJE

Najefikasniji način da održite motivaciju vašeg tima je da se definišu realni prioriteti i povezani ciljevi. Međutim, na uspješnost vašeg tima uticat će **vrsta** i **kvalitet** ciljeva koje postavite kao vođa tima. Vrstu i kvalitet vaših ciljeva formirat će strateški prioriteti vaše organizacije, a prilagodit će se s ciljem odgovora na sigurnosne zahtjeve vaših lokalnih zajednica.

Ključni faktor za vašu operativnu uspješnost će biti poznavanje različitih i promjenjivih sigurnosnih potreba vaših lokalnih zajednica. Negativni ili pristrani stavovi članova vašeg tima, koji uzrokuju ili za posljedicu imaju diskriminaciju određenih članova ili grupe u zajednici, će podrivati vašu operativnu efikasnost.

S druge strane, pozitivni stavovi i ponašanje policije koje pokazuje spremnost na saradnju i podršku žrtvama nasilja nad ženama i djevojčicama će pomoći da se legitimizira rad policije u vašim zajednicama. Razumijevanje i dokazano uvažavanje različitih sigurnosnih potreba zajednica će omogućiti poboljšanje sveukupnog rada policije, jer će ona biti bolje informisana o lokalnim trendovima kriminaliteta, uključujući i to kako se nasilje nad ženama i djevojčicama može preklapati sa drugim krivičnim djelima kao što je trgovina ljudima i moderno ropstvo.

²⁹ Priručnik policije UN-a za rodna pitanja „Standardizovane najbolje prakse o rodno osviještenim politikama u očuvanju mira – zbirka projektnih alata“ – (Standardized Best Practices on Gender Mainstreaming in Peacekeeping Compendium of Project Tools) (United Nations Department of Peace Operations, 2015) na <http://repository.un.org/handle/11176/387374> str. 197. Vidi također Smjernice SZO-a za medicinsko-pravno zbrinjavanje žrtava seksualnog nasilja (2003.) - WHO Guidelines for Medico-Legal Care for Victims of Sexual Violence.

Okvir 3

Mitovi o silovanju, preuzeto iz Priručnika UNPOL-a za rodna pitanja (2015.)

Miti	Činjenica
Seks je primarni motiv za silovanje	Moć, ljutnja, dominacija i kontrola su glavni motivirajući faktori za silovanje, a ne seks.
Samo određene vrste žena budu silovane	Svaka žena može biti žrtva silovanja. Međutim, mnogi ljudi smatraju da žene visokog morala („dobre djevojke“) ne bivaju silovane, a žene niskog morala („loše djevojke“) da.
Žene lažno prijavljuju silovanje	Samo vrlo mali procenat prijavljenih slučajeva silovanja se smatra lažnim prijavama.
Silovatelj je nepoznata osoba	U velikoj većini slučajeva silovanja, počinitelj je poznat žrtvi.
Silovanje podrazumijeva visok stepen fizičkog nasilja i korištenje oružja	Većina silovanja ne uključuje visok stepen fizičke sile. Većina žrtava/preživjelih prijavljuju da zbog straha od teških ozljeda ili ubistva nisu pružale veliki otpor prilikom napada. To također može objasniti zbog čega žrtva bude savladana bez upotrebe velike sile ili oružja.
Silovanje ostavlja vidljive znakove ozljeda	Budući da većina silovanja ne uključuju primjenu značajne sile, moguće je da ne bude ozljeda. Činjenica da osoba nema fizičkih ozljeda ne znači da nije silovana. Samo oko jedne trećine žrtava silovanja zadobije vidljive fizičke ozljede.
Kada žene kažu „ne“ seksu, zapravo misle „da“	„Ne“ znači ne. Ženine želje u tom pogledu se moraju poštovati u svim situacijama.
Seksualni radnici ne mogu biti silovani	Svaki muškarac ili žena, bez obzira na njegovo/njeno učešće u komercijalnoj industriji seksa može biti silovan/a. Istraživanja pokazuju da je značajan udio muških i ženskih seksualnih radnika/ca silovan od strane njihovih klijenata, policijskih službenika ili njihovih partnera.
Muškarac ne može silovati svoju suprugu	Svaki prisilan spolni odnos ili prisilna seksualna aktivnost predstavlja silovanje, bez obzira na to da li je žena u braku sa počiniocem. Nažalost zakoni mnogih zemalja predviđaju izuzetke za slučajeve silovanja od strane bračnog partnera. Iako udate žene siluju njihovi muževi, takvi zakoni ne prepoznaju tu radnju kao silovanje.
Silovanje se odmah prijavljuje policiji	Većina silovanja nikada ne bude prijavljena policiji. Od prijavljenih slučajeva, većina bude prijavljena preko 24 sata nakon događaja. Žrtve/preživjele osobe možda uopšte ne prijave slučaj ili odlože prijavljivanje zbog uvjerenja da ništa neće biti poduzeto, ili zbog toga što je počinitelj prijetio njima ili članovima njihove porodice, ili zbog straha od reakcija porodice ili sredine, ili zbog osjećaja stida. Neke žrtve jednostavno smatraju da je to privatna stvar ili ne znaju gdje mogu prijaviti događaj.

Pozitivni stavovi i ponašanje policije u djelotvornom odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama trebaju biti konkretizirani u ključnim kompetencijama i skupovima vještina koje vaša organizacija promovira i institucionalizira kao odraz prioriteta vaše zemlje.

Međutim, prioriteti iziskuju saglasnost u razumijevanju problema i zbog čega ga treba rješavati. U pogledu nasilja nad ženama i djevojčicama, ključno je da više policijsko vodstvo uspostavi na informacijama zasnovano i zajedničko razumijevanje prirode nasilja nad ženama

Fotografiju ustupio: Međunarodne snage (Kosovo)

i djevojčicama, njegovih uzroka i posljedica i kako ono različito i disproportionalno utiče na žene i djevojčice. Tako ćete vi, kao srednji rukovodilac, imati institucionalni legitimitet kao aktivan nosilac promjene u procesu transformacije vaše organizacije, a uticaj bilo kakvih štetnih predrasuda vašeg osoblja na taj proces će biti ublažen.

Prioriteti također zahtijevaju jasnu stratešku viziju koja omogućava cjelokupnoj policijskoj organizaciji, bez obzira na čin, da zna u kojem pravcu treba uložiti napore.

Za više informacija o rodno osjetljivoj transformaciji policije, vidi poglavlje 10 Institucionalno jačanje i poglavlje 11 Izazovi i strategije za implementaciju rodno osjetljivog policijskog postupanja.

Hipotetički primjer strateške vizije policijske organizacije u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama mogao bi biti sljedeći:

Povećano prijavljivanje i prevencija nasilja nad ženama i djevojčicama kao rezultat djelotvornog i adekvatnog policijskog rada koji daje prioritet potrebama žrtava/preživjelih osoba i povezuje ih sa osnovnim uslugama koje osiguravaju njihovu dobrobit.

Na osnovu ove hipotetičke vizije mogu se definisati prioriteti, ciljevi i strategije. Slika 3 daje pojednostavljen primjer definisanja ciljeva za rodno osjetljivo policijsko postupanje u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama koje je zasnovano na principima i zajedničkim karakteristikama ESP-a.

U nastavku su dati neki primjeri strateških aktivnosti koje srednji rukovodioci trebaju provesti kako bi se ostvarili ovi predloženi ciljevi:

1. Uspostaviti radne odnose sa vanjskim interesnim grupama kao što su ženske organizacije ili organizacije civilnog društva, akademska zajednica, manjinske i ranjive grupe i drugi akteri ključni za informiraniji odgovor u prevenciji i istragama nasilja nad ženama i djevojčicama;

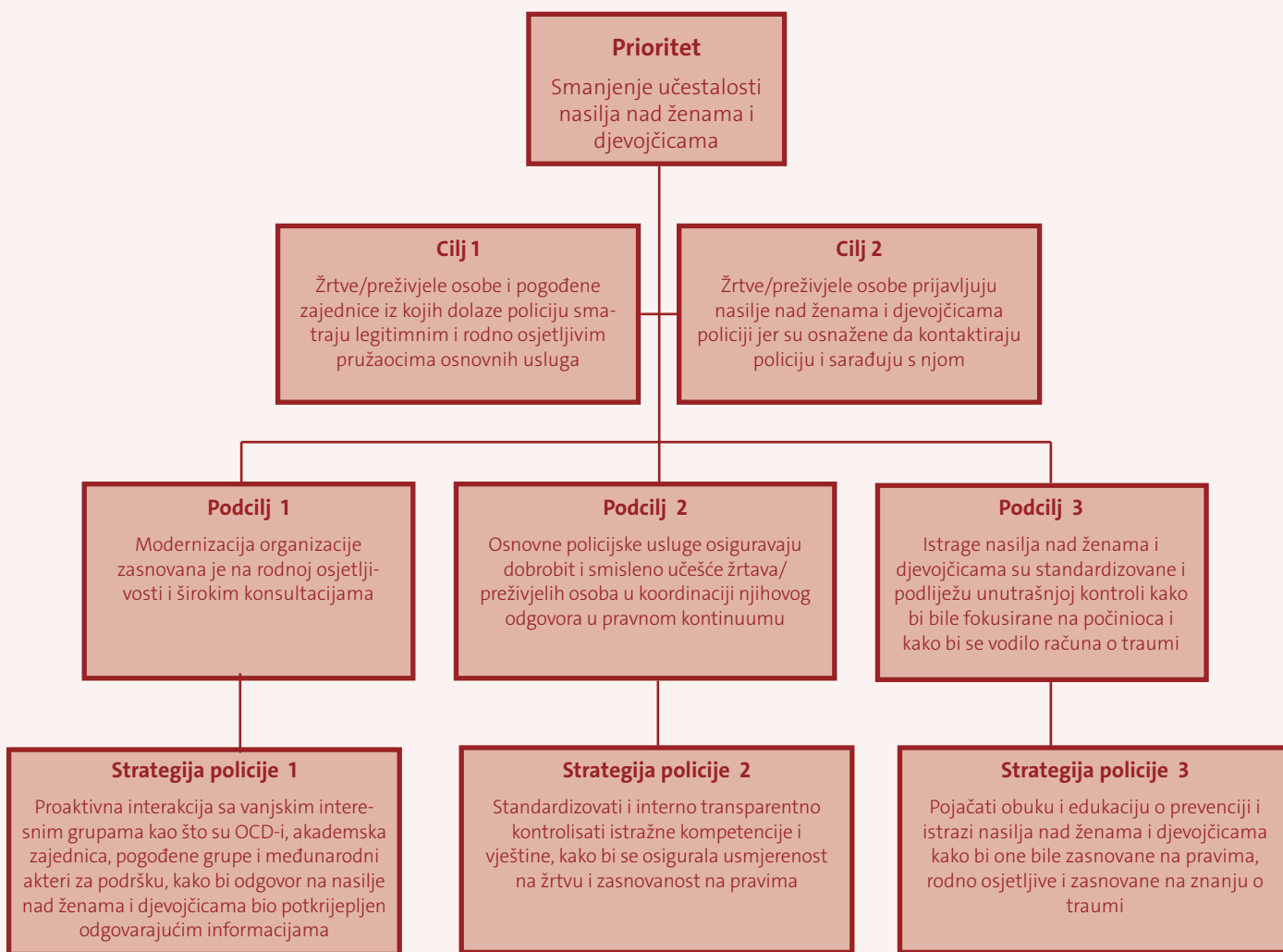
*Razumijevanje razloga zbog kojih su rodni odnosi ključni za unapređenje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena te ostvarivanje pozitivnih rezultata policijskog rada
Transformacija nejednakih rodnih odnosa proizilazi iz zajedničkog odlučivanja i odgovarajuće raspodjele resursa*

2. Garantovati standardizaciju i kontrolu kvalitete ključnih kompetencija i skupova mekih vještina koji se primjenjuju u istragama nasilja nad ženama i djevojčicama, kako bi oni bili usmjereni na žrtvu/preživjelu osobu i zasnovani na pravima;

3. Davati primjer i ojačati obuku i edukaciju o prevenciji i istragama o nasilju nad ženama i djevojčicama, kako bi službenici koji odgovaraju na događaje sa žrtvama/preživjelima postupali na način koji je zasnovan na pravima, rodno osjetljiv, zasnovan na znanju o traumi i nediskriminirajući.

Slika 3:

Primjer definisanja ciljeva za rodno osjetljivo policijsko postupanje u slučajevima nasilja nad ženama

Fotografiju ustupio UNMIT/Martine Perret (Istočni Timor)

SMISLENO UČEŠĆE JE U OSNOVI RODNO OSJETLJIVOG POLICIJSKOG POSTUPANJA

Kako je već navedeno, da bi policija odgovorila na nasilje nad ženama i djevojčicama na djelotvoran i rodno osjetljiv način, potrebna je strateška opredijeljenost policijskog rukovodstva kako bi se osiguralo **smisleno učešće** žrtve/preživjele osobe.

Smisleno učešće zahtijeva da pojedinci i njihove zajednice imaju pravo na učešće u odlukama koje ih se direktno tiču, uključujući pri tom i osmišljavanje, implementaciju i praćenje intervencija. Ovakvo učešće može se ostvariti na različite načine, uključujući i davanje izbalansiranih, objektivnih informacija žrtvama/preživjelima kako bi one zadržale intimnu kontrolu nad ključnim odlukama koje utiču na njihovu dobrobit. Također može uključivati konsultacije sa žrtvama/preživjelim osobama kako bi one dale svoje mišljenje o procesu odlučivanja, uključujući i izradu i utvrđivanje alternativnih rješenja.

Pojam „smisleno“ zahtijeva da žene i djevojčice budu ne samo prisutne, već i da se njihove zabrinutosti saslušaju i uzmu u obzir. Trebale bi imati priliku da artikuliraju svoje iskustvo i znanje o tome šta treba osigurati

ne samo za same žrtve/preživjele osobe, već i cjelokupno društvo.

Na primjer, žene su generalno malo zastupljene u policijskim snagama širom svijeta. Strukturalne i institucionalne prepreke i negativni stereotipi vezani za spol značajno utiču na radno okruženje žena, a ti faktori su dodatno pogoršani u slučaju žena sa invaliditetom odnosno žena iz manjinskih etničkih grupa ili zajednica.

Legitimnost policijske organizacije raste kada grupe i zajednice u čijoj je ona službi mogu s njom da se poistovjete i kada se osjećaju zastupljeno u njoj.

Rodno osjetljiva policija treba biti sama po sebi inkluzivna i reprezentativna, što zahtijeva razvoj mehanizama za podjelu informacija sa zagovornicima iz civilnog društva, pri čemu treba prepoznati da ni same organizacije civilnog društva nisu inkluzivne prema osobama sa invaliditetom.

Kako bi se osiguralo smisleno učešće žrtava/preživjelih osoba i njihovih zajednica u policijskim strategijama i aktivnostima, ovaj priručnik predlaže da se rukovodstvo policije rukovodi zajedničkim karakteristikama koje sve osnovne usluge trebaju posjedovati, a ima

Fotografiju ustupila Carolyn Kovacs Anderson (Sjedinjene Američke Države)

ih ukupno devet. Zajedničke karakteristike propisane ESP-om usklađuju sve aktivnosti osnovnih usluga s ciljem ostvarivanja maksimalnog pozitivnog uticaja, težeći pri tom osiguranju smislenog učešća žrtava/pre-

živjelih nasilja nad ženama i djevojčicama u pravnom procesu. Djelotvorne mjere i aktivnosti policije u prevenciji i istragama nasilja nad ženama i djevojčicama su od ključne važnosti.

Slika 4:

Zajedničke karakteristike kvalitetnog policijskog odgovora koje podupiru smisleno učešće žrtava/preživjelih osoba u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama

ESP opisuje sljedeće zajedničke karakteristike:

- 1. Dostupnost:** Sve osnovne usluge moraju biti dostupne u dovoljnoj količini i kvaliteti za svakoga, bez obzira na mjesto stanovanja, državljanstvo, etničku pripadnost, kastu, klasu, migrantski ili izbjeglički status, domorodački status, starost, vjeroispovijest, jezik i nivo pismenosti, seksualnu orijentaciju, bračno stanje, invaliditet ili bilo koju drugu karakteristiku .
- 2. Pristupačnost:** Sve osnovne usluge moraju biti dostupne svima bez diskriminacije. Usluge moraju biti pristupačne fizički (tako da im sve žene i djevojčice

moгу sigurno fizički pristupiti), ekonomski (priuštive) i jezički (informacije u različitim formatima).³⁰

- 3. Prilagodljivost:** Sve osnovne usluge moraju prepoznati različite uticaje nasilja na različite grupe žena i zajednica. Moraju odgovoriti na potrebe žrtava i

³⁰ Sve osnovne usluge trebaju biti pristupačne svima, uključujući i žene i djevojčice sa invaliditetom. Potrebni su protokoli za svaku vrstu oštećenja (vida, sluha, mobilnosti, mentalnog zdravlja, psihosocijalno, itd.), a službenici trebaju biti obučeni da odgovore na potrebe žena i djevojčica sa različitim oblicima invaliditeta. Vidi 'Women and Young Persons with Disabilities: Guidelines for Providing Rights-Based and Gender-Responsive Services to Address Gender-Based Violence and Sexual and Reproductive Health and Rights' (UNFPA-WIE, 2018)

preživjelih osoba tako da se poštuju ljudska prava (i principi kulturne svijesti).

- 4. Prikladnost:** Sve osnovne usluge moraju poštovati dostojanstvo žrtve/preživjele osobe; garantovati im povjerljivost; biti osjetljive prema njihovim potrebama i perspektivama i svesti druge oblike viktimizacije na minimum.
- 5. Prioritizacija sigurnosti:** Žrtve/preživjele osobe se suočavaju sa mnogim rizicima po trenutnu i trajnu bezbjednost. Ovi rizici će biti specifični za lične okolnosti svake osobe. Procjena i upravljanje rizikom mogu smanjiti njegove razmjere. Najbolje prakse u procjeni i upravljanju rizikom uključuju dosljedne i koordinirane pristupe u sektoru socijalne zaštite, zdravstvene zaštite, policije i pravosuđa i između njih.
- 6. Informisani pristanak i povjerljivost:** Žrtve/preživjele osobe trebaju znati da će ih se saslušati i da će se s razumijevanjem odgovoriti na njihove potrebe. Informacije i način njihovog saopštavanja mogu ohrabriti žrtve/preživjele osobe da zatraže osnovne usluge. Cjelokupna komunikacija sa žrtvama/preživjelima mora promovirati njihovo dostojanstvo i prema njima se odnositi s poštovanjem.
- 7. Efektivna komunikacija i učešće zainteresovanih strana u osmišljavanju, pružanju i ocjeni usluga:** Sve osnovne usluge moraju biti pružene tako da bude zaštićena privatnost žrtve/preživjele osobe, zagarantovana povjerljivost, uz otkrivanje informacija samo uz njihov informirani pristanak, u mjeri u kojoj je to moguće. Informacije o žrtvi/osobi koja je preživjela nasilje mogu biti izuzetno osjetljive. Neprimjereno dijeljenje takvih informacija može imati ozbiljne, pa čak i po život opasne posljedice po žene i djevojčice i osobe koje im pomažu.
- 8. Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama:** Dosljedno i precizno prikupljanje podataka o pruženim uslugama ženama i djevojčicama je važno

Okvir 4

Pristupačnost obuhvata i:

Fizičku pristupačnost: Lokacija usluga, ulaz i parkiralište moraju biti pristupačni ženama i djevojčicama sa fizičkim oštećenjem. Kretanje unutar prostorija mora biti omogućeno za osobe koje koriste pomagala za kretanje i/ili osobe sa senzornim oštećenjima;

Informacijsku i komunikacijsku pristupačnost: Informacije moraju biti dostupne ženama i djevojčicama sa svim vrstama invaliditeta. Moraju biti dostupni različiti mediji, kao što su usluge tumača, korištenje jednostavnog jezika, audio, uvećani tisak, Brajevo pismo, jezik koji se lako čita i slikovni materijali, itd. Potreban je oprez kod korištenja članova porodice ili osoba koje brinu o žrtvama kao tumača, osim ukoliko žrtva/preživjela osoba za to nije dala jasan, slobodan i informiran pristanak, jer te osobe ujedno mogu biti i počinioci nasilja.

da bi se podržalo kontinuirano unapređenje usluga.³¹ Sve osnovne usluge moraju imati jasne i dokumentovane procedure za precizno evidentiranje i povjerljivo, sigurno pohranjivanje informacija o žrtvama/preživjelima i uslugama koje su im pružene.

- 9. Povezivanje s drugim sektorima i agencijama kroz koordinaciju:** Povezivanje s drugim sektorima i agencijama kroz koordinaciju, kao što su referalni kanali, pomoći će ženama i djevojčicama da dobiju blagovremene i adekvatne usluge. Referalne procedure moraju uključivati standarde za informirani pristanak. Da bi se osiguralo nesmetano kretanje kroz različite osnovne usluge za žrtve i preživjele osobe, potrebno je da postoje protokoli i sporazumi o referalnim procedurama, uključujući jasne odgovornosti svake službe.

³¹ Humanity & Inclusion preporučuju da sve osnovne usluge prikupljaju podatke razvrstane prema invaliditetu. Za više informacija vidi: www.hi-us.org/

Fotografiju ustupio UN Photo/Eskinder Debebe (Centralnoafrička Republika)

ODGOVOR NA NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA ZAPOČINJE INTERAKCIJOM SA ZAJEDNICOM I UPOZNAVANJEM SA LOKALNIM KONTEKSTOM

Pored definicije strateških prioriteta nacionalna politika sigurnosti treba operativnim policijskim rukovodiocima postaviti centralne ciljeve koje treba provesti u praksi u lokalnim zonama komandne odgovornosti u saradnji sa lokalnim partnerima.³²

³² Strategija za rješavanje nasilja nad ženama i djevojčicama treba ponuditi ostvarive ciljeve koji se uklapaju u druge strateške okvire, kao što je povezanost sa planovima službi za dječiju zaštitu i nacionalnim strategijama javnog zdravlja. Na taj način nadležni organi mogu osigurati da rješavanje nasilja nad ženama i djevojčicama bude prioritetno pitanje u svim oblastima upravljanja, a ne samo pitanje kriminaliteta i javne bezbjednosti.

Teoretski bi trebali postojati mehanizmi za konsultacije koji promoviraju smisleno učešće interesnih grupa s ciljem obavještanja i konsultacija sa policijom o sigurnosnim prioritetima. Ovi mehanizmi mogu poprimiti različite oblike, poput opštinskih javnih foruma, ili odbora za policiju u zajednici na kojima bi, u idealnim okolnostima, zajednica informisala policiju o njenim različitim sigurnosnim potrebama, a policija nastojala da sagleda kako su u tim sigurnosnim potrebama različito zastupljene žene, muškarci, djevojčice i dječaci.

Tamo gdje takvi mehanizmi postoje ključno je da oni i odbori koji u njima učestvuju uključuju pojedince iz raznih grupa i da se prekine ustaljeni trend interakcije sa „lokalnim vođama“ koji su često muškarci i samoinenovani. Policijsko vodstvo treba biti upoznato s tim kako se konsultacijski mehanizmi mogu koristiti kao vrijedan izvor informacija i sredstvo za jačanje par-

Vodstvo čine ljudi, a ne procedure, politike ili dokumenti

nerstava s ciljem efikasnog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama.

U nedostatku lokalnih konsultacijskih mehanizama, policijsko vodstvo treba nastojati da zagovara njihovo uspostavljanje, ili se uvezati sa interesnim grupama kako bi se promoviralo njihovo uspostavljanje. Policijska igra važnu ulogu u proaktivnoj identifikaciji ulaznih tačaka za saradnju sa zajednicama kojima služi, što će pomoći u prevenciji kriminaliteta i nasilja uopšte. Jednako tako policija ima odgovornost da osigura smisleno učešće u konsultativnom procesu onih grupa ili članova zajednice koji su pod većim rizikom od nasilnih krivičnih djela, kao što su osobe sa invaliditetom, lezbijke, gejevi, biseksualne, transrodne i interspolne osobe (LGBTI), starije osobe, mladi pod rizikom i osobe koje žive u udaljenim područjima.

Vidi poglavlje 3 Prevencija i poglavlje 8 Koordinacija između pravosudnih agencija za više primjera o konsultacijskim mehanizmima.

Razumijevanje prirode nasilja, njegovih uzroka i posljedica i kako različito i disproporcionalno utiče na žene i djevojčice trebalo bi biti predmet rasprave u sklopu šireg konsultativnog procesa. Takav proces zahtijeva smisleno učešće raznolikih zajednica, lokalnih ženskih organizacija, organizacija koje predstavljaju pripadnike manjina i manjinske grupe, kao i žrtava/preživjelih osoba koje imaju iskustva sa pravosudnim sistemom (uz osiguran pristanak, povjerljivost i zaštitu).

Sa takvim informacijama prikupljenim iz različitih izvora i kroz konsultacije policijsko vodstvo može prilagoditi pristup usmjeren na žrtvu³³ kako bi bolje odgovorilo na zahtjeve različitih žrtava/preživjelih u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama.

Aktivna interakcija sa pogođenim zajednicama i standardizovane prakse za primjenu pristupa usmjerenog na žrtvu u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama će značajno doprinijeti percepciji o policiji kao legitimom i rodno osjetljivom pružaocu osnovnih usluga u zajednicama u kojima služi.

Zapamtite da ste kao policija sastavni dio zajednice, a zajednica je sastavni dio vas!

Rodno osjetljivo policijsko postupanje se stoga može smatrati kombinacijom kontinuirane saradnje policije sa različitim grupama iz zajednica u kojima služi s ciljem prevencije nasilja nad ženama i djevojčicama i smislenog učešća žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama u istragama koje teže da budu fokusirane na počinioca i zasnovane na pravima.

Sljedeći scenariji su primjeri operativnog uspjeha u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama:

³³ Prema ESP-u pristup „usmjeren na žrtvu“ ili „usmjeren na preživjelu osobu“ podrazumijeva da fokus u pružanju usluga bude na pravima, potrebama i željama žena i djevojčica. To zahtijeva razmatranje višestrukih potreba žrtava/preživjelih, različitih rizika i ranjivosti, uticaja donesenih odluka i poduzetih radnji, te osigurava da su usluge prilagođene jedinstvenim zahtjevima svake pojedine žene i djevojčice. Usluge trebaju odgovarati njihovim željama, vidi: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>

1**SCENARIJ 1:**

Policijske službe ispunjavaju potrebe žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama osiguravajući njihovu uključenost i konsultacije, bez diskriminacije, tokom cjelokupnog istražnog postupka usmjerenog na počinioca i u koordinaciji sa članovima zajednice koji pružaju podršku i akterima iz sektora zdravstvene i socijalne zaštite i pravosuđa.

2**SCENARIJ 2:**

Istražne prakse usmjerene na počinioca zajedno sa proaktivnom saradnjom između policije i zajednica na sprečavanju nasilja nad ženama i djevojčicama osnažile su veći broj žrtava/preživjelih osoba da prijave događaje policiji i da učestvuju u sudskom postupku do njegovog okončanja.

3**SCENARIJ 3:**

Rizici od nasilja nad ženama i djevojčicama su smanjeni jer policija i zajednice aktivno saraduju kako bi se osigurao pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu osobu koji može odgovoriti na različite zahtjeve žrtava/preživjelih i kako bi počinioci odgovarali i snosili posljedice zbog nasilja koje su počinili.

4**SCENARIJ 4:**

Manja je vjerovatnost recidivizma među počiniocima nasilja nad ženama i djevojčicama kao što je interpersonalno nasilje, zahvaljujući tome što policija efikasno provodi naredbe izrečene u parničnom postupku čime se upućuje jasna poruka da kršenje naredbe i ponavljanje nasilja nad istom ili drugom žrtvom/preživjelom osobom povlači posljedice.

ŠTA ĆE VAM POMOĆI: RODNO OSJETLJIVI POKAZATELJI ZA ODGOVOR NA NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Planiranje timskog uspjeha u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama će se oslanjati na sposobnost vašeg tima da preuzme vlasništvo nad provedenim aktivnostima. To znači da svi članovi tima razumiju svoje i tuđe uloge i odgovornosti u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Priručnik prepoznaje da uloge i odgovornosti unutar tima variraju u različitim policijskim organizacijama. Međutim, svi članovi tima bi bez obzira na njihovu ulogu trebali nastojati da pokažu meke vještine i kompetencije koje podupiru djelotvoran odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama. O ovim skupovima vještina i kompetencija će biti više riječi u kasnijim poglavljima Priručnika, a vezuju se za principe i zajedničke karakteristike propisane ESP-om (slika 2).

Planiranje timskog uspjeha također podrazumijeva uvažavanje, prikupljanje, analiziranje i korištenje rodno osjetljivih i podataka razvrstanih prema spolu kao osnove za uspješnost cijelog tima i njegovo kasnije usmjeravanje prema potrebi. Prikupljanje podataka unutar tima treba obuhvatiti broj krivičnih djela povezanih sa rodnim pitanjima kao važan pokazatelj sigurnosti žena, muškaraca, dječaka i djevojčica.³⁴

Mjerenje rezultata rodne osjetljivosti je stoga ključno kako bi se osiguralo da vaše policijske intervencije u pogledu nasilja nad ženama i djevojčicama budu osjet-

„Rodna osjetljivost je koncept kojem je cilj razumijevanje i razmatranje društvenih i kulturnih faktora koji su uključeni u rodnu isključenost i diskriminaciju u najrazličitijim sferama javnog i privatnog života.“

Evropski institut za ravnopravnost spolova

³⁴ Vidi tkđ. Megan Bastick, 'Gender Self-Assessment Guide for the Police, Armed Forces and Justice Sector' (Geneva: DCAF, 2011) za dodatne informacije o prikupljanju, analizi i korištenju rodno osjetljivih podataka.

ljive prema potrebama žrtava/preživjelih. S druge strane, to će ohrabriti žrtve/preživjele osobe da prijave slučajevne policiji i sudskim putem traže pravne lijekove do konačnog zaključenja predmeta. Osim toga, mjerenje rezultata rodne osjetljivosti obavještava kreatore politika i zajednicu o djelotvornosti strategija za policijsko djelovanje.

Za policijskog rukovodioca ili vođu tima ostvarivanje operativnog uspjeha u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama će u velikoj mjeri zavisiti od toga koliko dobro vaš tim može identifikovati i prikupiti rodno osjetljive podatke pri izvršavanju svakodnevnih dužnosti. Jasan skup rodno osjetljivih pokazatelja uspješnosti³⁵ i tim koji je spreman da prikuplja takve informacije su prvi koraci ka uvjerenju da je vaš tim na pravom putu da efikasno i adekvatno odgovori na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Neki primjeri rodno osjetljivih pokazatelja uspješnosti za policijske aktivnosti obuhvataju sljedeće:

- ➔ Povećanu stopu prijave nasilja nad ženama i djevojčicama policiji od strane žrtava/preživjelih, razvrstanih prema starosti, spolu i drugim socioekonomskim varijablama³⁶, uključujući faktore kao što su etnička pripadnost i invaliditet;
- ➔ Procenat žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama koji su morali koristiti specijalizirane usluge i koji mogu prijaviti potpuni prestanak svih oblika zlostavljanja, razvrstano prema starosti, invaliditetu, spolu i drugim socioekonomskim varijablama;
- ➔ Procenat žrtava/preživjelih ženskog spola koje su iskazale zadovoljstvo podrškom i pomoći koje su dobile od svih službi u vezi sa nasiljem nad ženama i djevojčicama, razvrstano prema starosti, invaliditetu i drugim socioekonomskim varijablama.

³⁵ Rod se odnosi na uloge i odnose, karakterne crte, stavove, ponašanja i vrijednosti koje društvo pripisuje muškarcima i ženama. „Rod“ se tako odnosi na naučene razlike između muškaraca i žena, dok se „spol“ odnosi na biološke razlike između muškaraca i žena. Rodne uloge se značajno razlikuju unutar i između kultura i mijenjaju se s protekom vremena. Rod se ne odnosi samo na žene ili muškarce, već i na odnose između njih. Vidi: Megan Bastick, Kristin Valasek. (2008), 'Security Sector Reform Assessment, Monitoring and Evaluation and Gender' u the *Gender and SSR Toolkit*, Geneva Centre for Security Sector Governance.

³⁶ Vodite računa o tome da povećan broj prijava nije isto što i povećana učestalost nasilja nad ženama i djevojčicama.

Okvir5

Šta su rodno osjetljivi pokazatelji uspješnosti?

Rodno osjetljivi pokazatelji uspješnosti mogu biti mjerenja, brojke, činjenice, mišljenja ili percepcije koje ukazuju na konkretan uslov ili situaciju u odnosu na uloge, ponašanja, aktivnosti i osobine koje određeno društvo u određeno vrijeme smatra primjerenim za muškarce i žene. Rodno osjetljivi pokazatelji uspješnosti mjere promjenu u ovim uslovima ili situacijama s vremenom, pružajući informacije o odnosima između žena i odnosima između muškaraca, ističući očekivanja koja im u tom procesu nameće društvo.

Međutim, prikupljanje podataka o krivičnim djelima sa rodnom elementom iziskuje polazne vrijednosti, kao i svako rodno osjetljivo mjerenje uspješnosti s ciljem veće profesionalizacije i modernizacije same policijske organizacije. Definisane polaznih vrijednosti za takvo prikupljanje podataka je obično institucionalni proces koji se veže za ciljeve na strateškom nivou. Ako takve polazne vrijednosti ne postoje, policijsko vodstvo može preuzeti ulogu nosioca promjene i izraditi polazne vrijednosti za aktivnosti svog tima uz podršku jedinica čiji je zadatak da prikupljaju i analiziraju statističke podatke.

Dalju analizu institucionalne opredijeljenosti za prikupljanje rodno osjetljivih podataka u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama možete pronaći u poglavlju 10 Institucionalno jačanje.

Policija treba s oprezom tumačiti stope prijavljenog kriminala kao što su slučajevi seksualnog nasilja. Na primjer, kada se informiše javnost o porastu ili opadanju broja prijavljenih krivičnih djela, treba naznačiti da smanjenje broja prijavljenih slučajeva ne znači nužno i manje razmjere nasilja. To je naročito važno zbog toga što fokusiranje na prijavljena krivična djela zanemaruje neprijavljena krivična djela, a to su obično rodno zasnovana nasilna krivična djela.

S druge strane, povećano prijavljivanje može biti znak veće svijesti i povjerenja u institucije, a ne porasta nasilja. Nažalost, takav pozitivan trend se teško može empirički

pripisati policiji, jer je moguće da jednak doprinos daju i druge osnovne usluge i agencije za provođenje zakona u skladu sa njihovim nadležnostima.

Osim toga, Nacionalni institut za pravosuđe SAD-a upozorava da fokus na smanjenom broju prijava teških krivičnih djela kao što je silovanje pruža vrlo ograničen uvid u metode i strategije koje se koriste u odgovoru na takva krivična djela, kao što je interakcija sa zajednicom ili ženskim organizacijama. Zbog toga je policijskim organizacijama teško da pripišu rezultate saradnji policije sa zajednicom i aktivnostima jačanja partnerskih odnosa, koji su u osnovi policijskog rada zasnovanog na obavještajnim podacima i saradnji sa zajednicom, ukoliko ne postoje kvalitativni pokazatelji kojima se mjeri nivo povjerenja ili percepcija o policijskim uslugama.

Fokus na smanjenju broja prijava teških krivičnih djela može dovesti do stalnog pritiska da se te brojke snižavaju, bez jednakog pratećeg pritiska da se očuva integritet sistema evidentiranja i prijavljivanja.³⁷ Nacionalni institut za pravosuđe SAD-a navodi da pritisak da se ostvare zacrtani ciljevi u oblasti javne bezbjednosti, naročito ako su oni pretjerano ambiciozni, dovodi do manipulacije statistika o kriminalu, zataškavanja prijava i pogrešne kvalifikacije krivičnih djela, te drugih oblika korupcije.³⁸

Eksperti navode da do nepropisnog postupanja organizacija dolazi kada zahtjevi javnosti stave veći naglasak na ostvarivanje ciljeva, nego na ograničavanje sredstava.³⁹ Posljedično, manje pažnje se obraća na norme koje reguliraju sredstva i one gube svoj uticaj na regulatorno ponašanje.

Na primjer, sigurnosne politike koje ističu ciljeve borbe protiv terorizma mogu potaknuti policijsko djelovanje u smislu „pretjeranog policijskog nadzora“ ciljanih zajednica, što može za posljedicu imati podrivanje ranijih aktivnosti saradnje sa zajednicom kako bi se zadobilo povjerenje gra-

37 Malcolm K. Sparrow (2015), „Measuring Performance in a Modern Police Organization“ u ‘New Perspectives in Policing‘. (National Institute of Justice).

38 Ibid.

39 D. Vaughan, „Controlling Unlawful Organizational Behavior: Social Structure and Corporate Misconduct“, Chicago, Illinois: University of Chicago Press, 1983 i R.K., Merton, „Social Structure and Anomie“ u Social Theory and Social Structure, enlarged ed., New York: New York: The Free Press, 1968. Vidi tkd. br. 37.

Rodna analiza je kritičko ispitivanje načina na koji razlike u rodnom ulogama, aktivnostima, potrebama, pravima i privilegijama utiču na žene, muškarce, dječake i djevojčice u određenoj situaciji ili kontekstu.

đana, uključujući i povjerenje žena i djevojčica koje mogu biti dodatno u manjini i/ili nevidljive i samim tim izložene nasilju nad ženama i djevojčicama. Drugi primjer bi bio da sigurnosne politike nastoje smanjiti broj nelegalnih migracija, zbog čega su ilegalni imigranti često prisiljeni da ne prijavljuju krivična djela počinjena nad njima ili drugima, kao što su, između ostalih, djela povezana sa modernim ropstvom, trgovinom ljudima, interpersonalnim nasiljem i seksualnim nasiljem.

Primjenom **rodne analize** koja uzima u obzir intersekcionalne faktore (vidi u nastavku) u prikupljanju podataka o kriminalu sa rodnom komponentom, policijsko vodstvo može bolje utvrditi diferencijalni uticaj koji njegove aktivnosti imaju na zajednice kojima služe i koje štite. Ključno je da se takve informacije prezentuju javnosti zajedno sa stopama prijavljenih krivičnih djela.

Osim toga, ako osigurate da planiranje vašeg tima uključuje rodno osjetljivu analizu⁴⁰ vlastitog postupanja, to će pomoći manjem učvršćivanju ranije diskriminacije od strane kolega policijskih službenika ili drugih bliskih partnera u pravosudnom sistemu. Time će se smanjiti rizik od toga da vaš tim u vršenju dužnosti prekrši ljudska prava.

Priručnik policiji nudi mnoge različite referentne pokazatelje zasnovane na ESP-ovim *zajedničkim karakteristikama kvalitetnih osnovnih usluga* koji prate stope konkretnih krivičnih djela, kako bi zajednica kojoj služi mogla imati kompletnu sliku o policijskim aktivnostima.

Predloženi referentni pokazatelji su razrađeni u poglavljima 3 do 9 Priručnika, kako bi se policijskom vodstvu

40 Rodna analiza također treba vršiti triangulaciju demografskog profila žrtve/preživjele osobe sa trendovima viktimizacije, istraživanjima javnog mnijenja o policiji i statistikama o kriminalu sa svih nivoa.

“Lako je podzajednice, kao što su žene, okarakterizirati kao ranjive. To onda dovodi do percepcije da su ženske grupe slabije od muških, čime se doprinosi marginalizaciji ženskih podzajednica. Neophodno je zauzeti stav koji osnažuje žene da prepoznaju svoje snage. Stoga je policijska službenica na poziciji moći vrijedan uzor ženama i djevojčicama u zajednicama.”

Priručnik policije UN-a za rodna pitanja (2015.)

pomoglo da utvrdi koji izvori podataka će ojačati odgovor njihovog tima na nasilje nad ženama i djevojčicama, u skladu sa modulom 3 ESP-a *Pravosuđe i policijsko postupanje*. Referentni pokazatelji nisu nužno normativne prirode, već trebaju potaknuti proaktivno vodstvo da poduzima aktivnosti zasnovane na dokazima.

PREPOZNAVANJE DIFERENCIJALNIH I INTERSEKCIONALNIH FAKTORA

Žene i djevojčice nisu homogena grupa pa je od ključne važnosti da podaci o kriminalu odražavaju diferencijalne i intersekcionalne sigurnosne potrebe žena i djevojčica i da se prikupljaju detaljne i rodno osjetljive informacije o demografskim i socioekonomskim profilima žrtava/preživjelih.⁴¹

Prikupljeni podaci bi također trebali proći **rodno osjetljivu analizu** kojom bi se utvrdile potrebe i očekivanja žena, muškaraca, djevojčica i dječaka, kako se one međusobno razlikuju, da li planirana intervencija obuhvata njihove rodno uvjetovane potrebe i kako se može bolje odgovoriti na potrebe žena, muškaraca, dječaka i djevojčica.

Kao sastavni dio rodno osjetljive analize, policijsko vodstvo bi se trebalo opredijeliti za primjenu intersekcionalne perspektive, odnosno „intersekcionalnosti“ koja razmatra kako su žene i djevojčice različito izlo-

žene nasilju i koja su njihova iskustva s kriminalom. To se može iskoristiti za uvid u iskustva žena i djevojčica kod kojih se prepliću višestruki istovremeno prisutni faktori opresije, uključujući između ostalog rasu, klasu, kastu, rod, etničku pripadnost, seksualnost, invaliditet, nacionalnost, imigracioni status, geografsku lokaciju, vjeroispovijest, itd.⁴²

“Okolo 15% svjetske populacije živi s nekim oblikom invaliditeta.”

Priručnik Sphere (The Sphere Handbook) (2018.)

Društveni identitet pojedinca, npr. osoba sa invaliditetom ili pripadnik minorizirane⁴³ ili nedovoljno zastupljene grupe, može u kombinaciji sa situacijom, kao što je oružani sukob i/ili humanitarna kriza, povećati rizik od nasilja nad ženama i djevojčicama.

Vidi poglavlje 13 Pitanja u nastajanju za više informacija o tome kako situacije vezane za sukobe u preplitanju sa individualnim društvenim identitetima povećavaju podložnost nasilju nad ženama i djevojčicama.

Budući da policija ima ustavnu dužnost i međunarodnu obavezu da bez diskriminacije zaštiti lokalno stanovništvo od nasilja i kriminala, način na koji policija prikuplja takve podatke govori o njihovoj opredijeljenosti za takav vid služenja i dužnosti prema zajednici.

41 Dokument “Ažurirani model strategija i praktičnih mjera za eliminaciju nasilja nad ženama u oblasti prevencije kriminaliteta i krivičnog pravosuđa (naslov originala: *Updated Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice*, prim. prev.) (Rezolucija Generalne skupštine UN 65/228, dodatak) poziva države članice da uspostave i ojačaju mehanizme sistematskog prikupljanja podataka o nasilju nad ženama radi procjene razmjera i učestalosti takvog nasilja i usmjeravanja izrade, implementacije i finansiranja djelotvornih aktivnosti u oblasti prevencije kriminaliteta i krivičnog pravosuđa.

42 „The Value of Intersectionality in Understanding Violence against Women and Girls (VAWG)” (Imkaan, UN Women i Evropska unija, juli 2019.).

43 Minorizacija zapravo stvara i održava socijalne, političke, ekonomske i druge uslove koji rezultiraju time da se grupe ljudi tretiraju i definišu kao manjine, npr. „etnička manjina“ i „manjinska etnička grupa“. Minorizacija je kontinuirani, aktivni proces koji marginalizuje određene grupe na osnovu „rase“, etničke pripadnosti i po drugim osnovama. Vidi: „From the Margin to the Centre: Addressing Violence Against Women and Girls Alternative Bill“ (Imkaan, oktobar 2018.).

Priručnik Sphere (*The Sphere Handbook*) (2018.) preporučuje da se podaci razvrstavaju koliko je to moguće i da kategorije razvrstavanja budu primjerene kontekstu kako bi se sagledale razlike na osnovu spola ili roda, starosti, invaliditeta, geografske lokacije, etničke pripadnosti, vjeroispovijesti, kaste ili bilo kojeg drugog faktora koji može ograničiti pristup nepristrasnoj pomoći.⁴⁴

Razumijevanje načina na koji društveni identitet i okolnosti mogu da se preklapaju i tako povećaju ili smanje rizik ili prijetnju po žene i djevojčice omogućit će donošenje bolje informiranih odluka o prioritetima u pogledu ljudskih i materijalnih resursa kako za preventivno djelovanje,

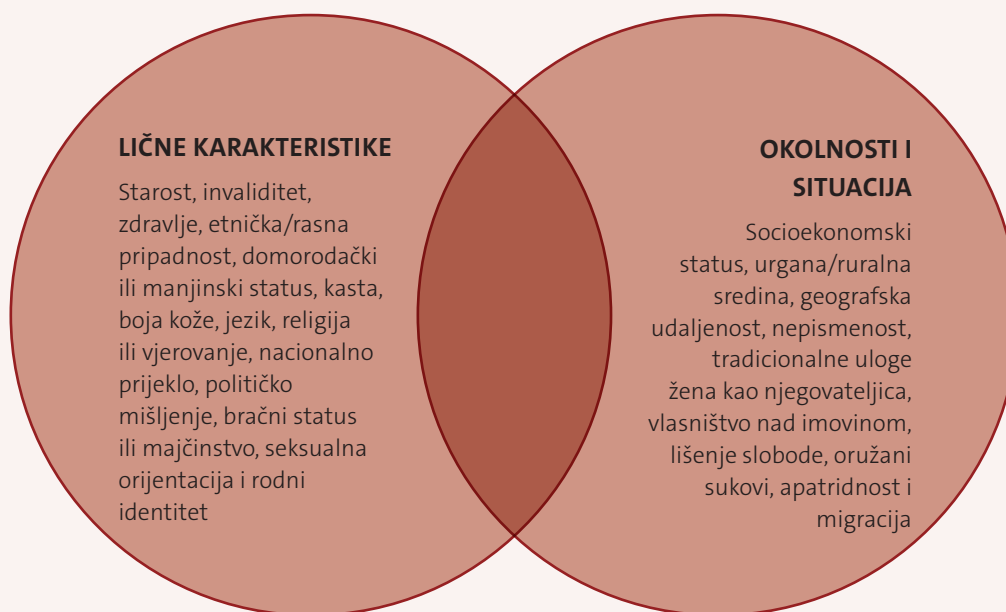
„Osobe koje se identifikuju kao lezbijke, gejevi, biseksualne, transrodne, queer ili interspolne osobe (LGBTQI) su često pod povećanim rizikom od diskriminacije, stigme i seksualnog i fizičkog nasilja.“

Priručnik Sphere (*The Sphere Handbook*) (2018.)

tako i za reakciju na nasilje nad ženama i djevojčicama. Da bi se bolje razumio interseksionalni⁴⁵ pristup nasilju nad ženama i djevojčicama, UN Women (2018.)⁴⁶ je ilustrirao karakteristike i situacione faktore koji utiču na ranjivost žene i/ili djevojčice prema nasilju (slika 5):

Slika 5:

Karakteristike i situacioni faktori koji utiču na ranjivost

⁴⁴ The Sphere Handbook Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response', 4th edition, (The Sphere Association. Ženeva, Švicarska, 2018.).

⁴⁵ Crenshaw, K., „Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics', University of Chicago Legal Forum Volume 1989, Issue 1 Article 8.

⁴⁶ „A Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice Programming“ (UN Women et al. 2018.), na: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2018/wa2j-complete-toolkit-en.pdf?la=en&vs=2654>

ŠTA PODRAZUMIJEVA PRISTUP USMJEREN NA ŽRTVU/PREŽIVJELU OSOBU?

UNODC navodi⁴⁷ da policija u postupanju primjenjuje **pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu osobu** kada potrebe žrtve/preživjele osobe stavlja središte svake intervencije, od institucionalne politike pa sve do operative i konkretnih aktivnosti. To podrazumijeva da se osiguraju usluge koje pružaju zaštitu, pomoć i podršku osnaživanju žena i djevojčica, dajući prioritet pitanjima fizičke i psihološke sigurnosti.

Ono što je najvažnije je da pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu osobu ima za cilj da žrtve/preživjele osobe ne budu same u potrazi za pravdom za krivična djela nasilja nad ženama i djevojčicama i da ih se tretira sa empatijom i poštovanjem, istovremeno odvrćući službene osobe od toga da ih krive zbog njihovog oklijevanja da sarađuju sa krivičnoprimnim sistemom. Stoga je važno da policija bude upoznata sa uticajem traume i pokaže potrebni senzibilitet u tom pogledu⁴⁸, te da se usmjeri na žrtvu/preživjelu osobu, naročito kada se ona čini nekooperativnom, jer je vjerovatno zapravo istraumarirana i u strahu od počinioca odnosno pritiska šireg sistema i potrebna joj je hitna podrška.

Ako policija uspješno održava povjerljivost, to može dovesti do prijavljivanja većeg broja krivičnih djela i većeg povjerenja u policiju uopšte.

Priručnik policije Ujedinjenih nacija za rodna pitanja 2015.

Pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu osobu od policije zahtijeva borbu protiv tolerantnih stavova prema nasilju nad ženama i djevojčicama, suprotstavljanje društve-

47 „Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women“ (UNODC, 2014).

48 Osjetljivost prema nečijem traumatičnom iskustvu ili upoznatost sa traumom fokusira se na specifična iskustva koja utiču na traumatizaciju žrtve/preživjele osobe, njeno sjećanje, reakcije i ponašanje i na to kako tumačenje tog ponašanja od strane policijskog službenika koji radi na datom događaju utiče na istrage u predmetima seksualnih napada. Za više informacija vidi „Trauma Informed Sexual Assault Investigation Training“ Međunarodne asocijacije šefova policije (IACP), na: <https://www.theiacp.org/projects/trauma-informed-sexual-assault-investigation-training>

noj pasivnosti i okrivljavanju žrtve i priznanje da ova krivična djela imaju dugotrajne negativne društvene i ekonomske posljedice po cjelokupno društvo, a posebno na fizičko i mentalno zdravlje žrtava/preživjelih i njihove djece i drugih članova porodice.

To također znači da policijski službenici u kontaktu sa žrtvom/preživjelom osobom trebaju poduzeti korake kako bi bili sigurni da ne uzrokuju sekundarnu viktimizaciju. Sekundarna viktimizacija nije direktan rezultat krivičnog djela, već neadekvatnog odgovora prema žrtvi od policije i drugih nadležnih institucija i pojedinaca.⁴⁹

Policijski službenici koji odgovaraju na određeni događaj mogu značajno minimizirati rizik od sekundarne viktimizacije samo ako postupaju proaktivno i profesionalno u izvršavanju zadataka koji su im dodijeljeni. Na primjer, službenici koji odgovaraju na događaj mogu bez napora da dostupne policijske izvještaje brzo dostave žrtvama/preživjelima kako bi im pomogli u ishođenju naredbi o zaštiti, pravnih lijekova u parničnom postupku, imigracionih podnesaka, premija osiguranja i imovinskopravnih zahtjeva.

Da bi se osiguralo da pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu osobu štiti žrtvu/preživjelu osobu od dodatne štete, da joj se pomogne da se nosi sa osjećajima stigme i da je se osnaži u donošenju odluka bez pritiska i osuđivanja, UNPOL je predložio četiri vodeća principa koja policija treba primjenjivati profesionalno i s dužnom pažnjom;⁵⁰

1. Fizička sigurnost žrtve/preživjele osobe;
2. Povjerljivost podataka o žrtvi/preživjeloj osobi;
3. Poštovanje prava žrtve/preživjele osobe;
4. Nediskriminacija.

U nastavku dajemo sažetak ključnih mjera (slika 6) koje policija može poduzeti primjenjujući *Vodeće principe UNPOL-a za pristup usmjeren na žrtvu* i tako osigurati da se ne nanosi dodatna šteta:

49 Vidi br. 47.

50 UN Police *Gender Toolkit* (UN. Department of Peace Operations - DPO/DPET/Integrated Training Service, 2015)

Slika 6

UNPOL-ov pristup usmjeren na žrtvu

FIZIČKA SIGURNOST ŽRTVE

- Osigurati upoznatost sa sigurnosnim rizicima kojima bi žrtva mogla biti izložena
- Sve razgovore, procjene i saslušanja obavljati u sigurnom okruženju
- Osigurati da žrtva ima sigurno utočište
- Potvrditi da li je žrtva pod rizikom od susreta sa počiniocem
- Održavati informisanost o dostupnim sistemima podrške

POVJERLJIVOST PODATAKA O ŽRTVI

- Priču o žrtvi podijeliti sa drugim profesionalcima unutar sistema podrške, samo onda kada žrtva shvata šta to podrazumijeva i kada pristaje na to
- Ograničiti pristup medicinskim podacima, tako da ga imaju samo ovlaštena službena lica i medicinski radnici
- Zaštititi sve informacije o istrazi, kako bi se garantovala sigurnost žrtve i izbjegle prijetnje ili izopćenost žrtve iz zajednice
- Osigurati da žrtva ne bude izložena daljem nasilju, nesigurnosti ili reviktimizaciji zbog prijavljivanja krivičnog djela
- Odstupiti od principa povjerljivosti ako postoji razumni osnov da se dokaže zlostavljanje ili zanemarivanje djeteta, u situacijama opasnim po život, u slučaju sumnje na suicidalne tendencije ili ozbiljnu prijetnju ili štetu po druge
- Zatražiti savjet zdravstvenih radnika i savjetnika u situacijama koje iziskuju izuzetke od principa povjerljivosti

POŠTOVANJE PRAVA ŽRTVE

- Poštovati želje, prava i dostojanstvo žrtava, pokazujući podršku
- Prioritizirati sve potrebe žrtve, uključujući medicinske, psihološke, socijalne i pravne zahtjeve
- Osigurati najbolje interese sve uključene djece, uključujući dodatne mjere opreza kroz traženje pristanka i konsultacije sa njihovim zakonskim starateljem
- Osigurati poštovanje prava žrtve na informacije pružanjem odgovarajućih izvještaja o njenom predmetu, kako bi mogla informirano odlučivati i procijeniti rizik
- Osigurati da je žrtva uključena u odlučivanje kako bi bila osnažena i imala kontrolu nad vlastitim životom
- Izbjegavati davanje savjeta žrtvi, jer se to može protumačiti kao da govorite nekome šta treba da uradi i kako, što znači uvođenje vašeg ličnog mišljenja
- Poštovati da žrtve imaju pravo da se ne podvrgavaju nikakvom liječenju, pregledu ili drugoj intervenciji
- Žrtve imaju pravo na pratnju policijskog službenika ili savjetnika tokom cijele istrage, ali o tome treba odlučiti sama žrtva, uključujući i odluku o tome ko će je pratiti kada prima informacije, ide na pregled ili prima neku drugu uslugu

NEDISKRIMINACIJA

- Osigurati da se prema svim žrtvama postupa jednako, s poštovanjem i dignitetom, bez obzira na spol, starost, porijeklo, rasu, invaliditet, etničku pripadnost, seksualnu orijentaciju ili okolnosti događaja
- Vodite računa o vašim vlastitim i predrasudama i pretpostavkama vašeg tima o seksualnom rodno zasnovanom nasilju, kako biste izbjegli diskriminaciju žrtava
- Pratiti vaše i ponašanje vašeg tima, ne dopuštajući da lična uvjerenja utiču na vaš kolektivni rad
- Voditi računa o vašem izražavanju, govoru tijela i opštem stavu prema žrtvi

Izvori: <http://repository.un.org/handle/11176/387374>

Bez obzira na organizacione izazove, kao policijski rukovodilac možete svoje timove voditi ka operativnoj uspješnosti u odgovoru na nasilje na ženama i djevojčicama tako što se ćete se fokusirati na isplative pristupe. To zahtijeva predanost vašeg vodstva jednakosti i ravnopravnosti, proaktivnom stavu prema pristupu usmjerenom na žrtvu i snalažljivosti u interakciji sa partnerima. Na primjer, u sljedećem okviru 6 možete vidjeti šta UNPOL navodi kao načine na koje policijski rukovodioci mogu osnažiti policijske službenice da postanu pokretačice transformativnih promjena i nositeljice policijske efikasnosti i djelotvornosti u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama:

Ovaj priručnik je osmišljen da bi vam pomogao u obavljanju zadataka srednjeg policijskog rukovodioca koji odgovara za tim ili timove policijskih službenika koji sprovode djelotvorne i rodno osjetljive aktivnosti u vašim lokalnim zajednicama. Bilo da ste zaduženi za policijsku stanicu, odjeljenje ili policijsku upravu, nailazit ćete na mnogobrojne i svakodnevne izazove, od kojih je balansiranje ograničenih resursa i sve većeg i promjenjivog posla samo jedan. Zbog toga je ključno da vi i vaše osoblje izgradite povjerenje vaših lokalnih zajednica u vašu sposobnost da im pružite sigurnost i zaštitu. Bez pomoći i podrške zajednica kojima služite, vaš posao će biti teži, a vaša sposobnost da ostvarite pozitivne ishode, potičete ličnu i timsku uspješnost i tako dokažete vašem nadređenom rukovodstvu vaše leaderske kompetencije će biti znatno smanjena.

Poglavlja koja slijede napisana su za vas i vaše osoblje. Pozivamo vas da primjenjujete date smjernice u kontekstu vašeg lokalnog radnog okruženja.

Okvir 6

Savjeti komandira za efikasno i djelotvorno korištenje policijskih službenica u interakciji sa zajednicama

1. Neka policijske službenice budu dostupne javnosti: Policijske službenice u patroli i na fiksnim pozicijama u gusto naseljenim područjima poboljšavaju vidljivost i umiruju javnost, naročito žene i djecu na datom području;

2. Učešće policijskih službenica u operacijama sa velikim rezultatima:

Kada policijske službenice učestvuju u operacijama sa velikim rezultatima šalje se važna poruka da one igraju ključnu ulogu kao pružateljice sigurnosti. Osim toga, policijske službenice koje sprovode javna hapšenja pokazuju da su žene snažne i sposobne. Uloga policijskih službenica je posebno važna kod ispitivanja žrtava, svjedoka i osumnjičenih, naročito ako se radi o ženama i djeci;

3. Rasporedite policijske službenice na pozicije direktnog kontakta:

Policijske službenice koje učestvuju u brzom odgovoru na hitne situacije, posebno u slučaju kršenja javnog reda i mira, mogu demonstrirati vodeću ulogu žena u policijskim jedinicama;

4. Specijalizirane jedinice koje u svom sastavu imaju žene:

Važno je uspostaviti posebne policijske jedinice za rad na slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama koje će u svom sastavu imati i policijske službenice. Mogućnost da žrtva/preživjela osoba razgovara sa osobom istog spola će osigurati prikupljanje najboljih dokaza i podršku žrtvama;

5. Vodeće uloge:

Na sastancima sa žrtvama, pogođenim grupama, NVO-ima i vladinim agencijama važno je konstantno isticati vodeću ulogu žena u policijskim jedinicama koje rade na rješavanju problema i pitanja. To otvara priliku za isticanje uloge žena u policiji;

6. Podrška muških kolega:

Ključno je da uloge policijskih službenica aktivno podržavaju njihove muške kolege. To uključuje i saradnju sa policijskim službenicima zemlje domaćina kako bi se promovisala uloga timova u kojima su svi članovi jednaki i aktivno podržavaju i ohrabruju jedni druge.

Izvor: Priručnik UNPOL-a za rodna pitanja (2015.), str. 298

CITIRANI I PREPORUČENI IZVORI

1. 'Domestic Abuse Strategy 2015-2020': The production of this document, and the contribution of resources to support the Strategy's development and ongoing maintenance, is sponsored by the States of Guernsey Home Department, see: <https://www.gov.gg/CHttpHandler.ashx?id=98929&p=0>
2. 'A Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice' Programming (UN Women i dr. 2018), na <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/5/a-practitioners-toolkit-on-womens-access-to-justice-programming>
3. 'Everyone's business: Improving the police response to domestic abuse', na: <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmicfrs/wp-content/uploads/2014/04/improving-the-police-response-to-domestic-abuse.pdf>
4. 'Why do some men use violence against women and how can we prevent it?' Kvantitativni nalazi studije Ujedinjenih nacija o muškarcima i nasilju u Aziji i na Pacifiku provedenoj u više zemalja, na: <http://www.partners4prevention.org/sites/default/files/resources/p4p-report.pdf> Partners for prevention (2013). Partners for Prevention je regionalni zajednički program UNDP-a, UNFPA-e, UN Women i UNV za prevenciju rodno zasnovanog nasilja u Aziji i na Pacifiku.
5. Gender Toolkit: Standardised Best Practices on Gender Mainstreaming in Peacekeeping Handbook (United Nations Police, 2015) na: <http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/387374/United%20Nations%20Police%20Gender%20Toolkit%20Handbook.pdf?sequence=51&isAllowed=y>
6. Justice Department Issues Guidance on Identifying and Preventing Gender Bias in Law Enforcement Response to Sexual Assault and Domestic Violence (US Department of Justice, Office of Public Affairs, 2015) na: <https://www.justice.gov/opa/pr/justice-department-issues-guidance-identifying-and-preventing-gender-bias-law-enforcement>
7. OSCE-Led survey on violence against women: Main report (Organization for Security and Co-operation in Europe, 2019) at: <https://www.osce.org/secretariat/413237?download=true>
8. National Outcome Standards for Perpetrator Interventions (NOSPI) Baseline Report 2015-2016. Australian Department for Social Sciences. <https://plan4womenssafety.dss.gov.au/wp-content/uploads/2018/08/nationaloutcomestandardsreportweb.pdf>
9. Welch, J. and F. Mason.,(2007), 'Rape and Sexual Assault' *British Medical Journal* 334, no. 7604: 1154–1158.
10. Progress of the World's Women in Pursuit of Justice (UN Women, 2011), na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2011/7/progress-of-the-world-s-women-in-pursuit-of-justice>
11. Crenshaw, 'Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics', *University of Chicago Legal Forum* Volume 1989, Issue 1 Article 8. <https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1052&context=ucflf>
12. The Sphere Handbook: 'Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response' 4th edition, (Geneva, Switzerland, 2015) na: www.spherestandards.org/handbook
13. Bastick, M., and Valasek, K., Security Sector Reform Assessment, Monitoring and Evaluation and Gender. Gender and SSR Toolkit (Geneva Centre for Security Sector Governance, 2008), na: <https://www.dcaf.ch/gender-security-sector-reform-toolkit>
14. Gender-based Violence Resource Pack. A Standardized Training Tool for Duty Bearers, Stakeholders, and Rights Holders (UN Women, 2019)
15. Case Study: Imkaan - Supporting Asian, Black, Minority, Ethnic, and Refugee Survivors (UK), at: http://www.endvawnow.org/uploads/browser/files/shelter_uk_case_study_imkaan.pdf
16. 'How the police are letting sexual assault victims down' (2014) Bates, L., za *The Guardian* na: <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/womens-blog/2014/nov/21/police-letting-rape-victims-down-too>
17. 'From the Margin to the Centre: Addressing Violence Against Women and Girls Alternative Bill' (Imkaan, oktobar 2018.), na: https://829ef90d-0745-49b2-b404-cbea85f15fda.filesusr.com/ugd/2f475d_91a5eb3394374f24892ca1e1ebf6ea2e.pdf
18. Tool 2: Policing and Gender in Gender and Security Toolkit (Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019) at: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/GSToolkit_Tool-2%20EN%20FINAL.pdf
19. 'The police', SSR Backgrounder Series, (Geneva: DCAF, 2015) na: <http://ssrbackgrounders.org/fall.php?p=16&l=EN>
20. 'Integrating gender into internal police oversight' (DCAF, OSCE/ODIHR, 2014), at: <https://www.dcaf.ch/integrating-gender-internal-police-oversight>
21. 'Police as an Entry Point to End Violence Against Women and Girls. Lessons from Civil Society Organizations' (UN Trust Fund to End Violence Against Women, New York, 2019).
22. 'The Value of Intersectionality in Understanding Violence against Women and Girls (VAWG)' (Imkaan, UN Women and the European Union, 2019) na: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2019/10/the%20value%20of%20intersectionality%20in%20understanding%20violence%20against%20women%20and%20girls.pdf?la=en&vs=3339>
23. 'Thematic study on the issue of violence against women and girls and disability', izvještaj Ureda visokog povjerenika Ujedinjenih nacija za ljudska prava, (A/HRC/20/5), 30. mart 2012, na: <https://www2.ohchr.org/english/issues/women/docs/A.HRC.20.5.pdf>
24. 'The Trial of Rape. Understanding the Criminal Justice System Response to Sexual Violence in Thailand and Viet Nam' (UN Women, UNDP i UNODC, 2017), na: https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eseasia/docs/publications/2019/08/ap-trial-of-rape_26aug2019_low-res-compressed.pdf?la=en&vs=1916

25. 'Intimate Partner Violence Response Policy and Training Content Guidelines 6 (International Association of Chiefs of Police, 2015) na: <https://www.theiacp.org/sites/default/files/all/i-j/IACPIntimatePartnerViolenceResponsePolicyandTrainingGuidelines2017.pdf>
26. Glossary of Common Terms in Gender Equality and Feminist Theory (2015). Šribar, R. u Gendering Science: Slovenian Surveys and Studies in the EU Paradigms, Vienna, Echoraum. M. Ule, R. Šribar i A. U. Venturini, ur.
27. 'Gender sensitivity', (European Institute for Gender Equality, 2019) at: https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1218?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=how_gender_equal_is_your_parliament&utm_term=2019-11-27
28. UNODC, Handbook on Effective Police Responses to Violence against Women (Priručnik o djelotvornim policijskim odgovorima na nasilje nad ženama) (Beč, 2010.), dostupno na [engleskom](#), [španskom](#), [francuskom](#)
29. UNODC, Training Curriculum on Effective Police Responses to Violence against Women (Program obuke o djelotvornim policijskim odgovorima na nasilje nad ženama) (Beč, 2010.), dostupno na [engleskom](#), [španskom](#), [francuskom](#)

PREVENCIJA

„Prevenција je prvi imperativ pravde“

Izvještaj generalnog sekretara Ujedinjenih nacija o vladavini prava i tranzicijskoj pravdi u postkonfliktnim društvima (S/2004/616, pasus 4)

CILJ POGLAVLJA

Krivična djela nasilja nad ženama i djevojčicama su spriječena kao rezultat primjene policijskih strategija prevencije, koje se oslanjaju, između ostalog, i na povratne informacije od aktera te su prihvaćene od strane zajednice i u svom pristupu zasnovane na žrtvama/preživjelima.

Ključne poruke i usvojeno gradivo

- Shvatanje prirode nasilja nad ženama i djevojčicama, njegovih uzroka i posljedica te različitog i nesrazmjernog utjecaja koje ima na žene i djevojčice u osnovi je svakog preventivnog djelovanja;
- Prevencija počinje sa sposobnošću identifikacije i analize osnovnih uzroka nasilja nad ženama i djevojčicama u svrhu pronalaska rješenja;
- Prevencija nasilja nad ženama i djevojčicama zahtijeva saradnju između policije, drugih agencija/pružalaca usluga i lokalne zajednice;
- Prevencija nasilja nad ženama i djevojčicama podrazumijeva konsultacije sa osobama koje su pod najvećim rizikom od izloženosti nasilju;
- Ojačano povjerenje javnosti u rad policije znak je da strategije prevencije funkcionišu;
- Muškarci mogu i trebaju preuzeti vodeću ulogu tako što će jasno osuditi nasilje nad ženama i djevojčicama;
- Prioritet treba dati aktivnostima usmjerenim na intervenciju za zaustavljanje nasilja, prevenciju ponavljanja nasilja i ohrabrivanje žena i djevojčica da prijave nasilje radi vlastite sigurnosti.

UVOD

Da bi prevencija imala učinka i dovela do smanjenja učestalosti široko rasprostranjenih i neprijavljenih krivičnih djela, kao što su djela nasilja nad ženama i djevojčicama, policija treba da ima podršku zajednica kojima služi. Ulaganje napora, vremena i resursa u prevenciju kriminaliteta ne samo da je dobra investicija za zajednice, već i spašava živote.

Fotografiju ustupio MINUSTAH/Logan Abassi (Haiti)

Primjenom pristupa zasnovanog na dokazima¹ u policijskom postupanju, vlasti UK-a uvidjele su da se stopa kriminaliteta povećava kada ima više mogućnosti za činjene krivičnih djela, a opada kada se te mogućnosti ograniče.² Na osnovu toga je pretpostavljeno da se kriminal može spriječiti ako se otklone mogućnosti za nezakonito postupanje. To se može postići jedino saradnjom sa zajednicama koje su na udaru.

Obzirom da su zajednice često vrlo raznolike, važno je da policija u svom postupanju bude osjetljiva na tu raznolikost i njoj se prilagodi. To podrazumijeva svijest o postojanju pojedinaca i grupa koji su u mnogim zajednicama višestruko isključeni ili marginalizirani.

Da bi zajednice bile voljne da pruže podršku policiji i da sa njom saraduju, one od policije očekuju legitimno i

1 Vidi Guerette, R.T. & Bowers, K.J. (2009), 'Assessing the Extent of Crime Displacement and Diffusion of Benefits: A Review of Situational Crime Prevention Evaluations', in *Criminology*, 47(4), in *Modern Crime Prevention Strategy* (Home Office UK, 2016).

2 *Modern Crime Prevention Strategy*, (Home Office UK, 2016).

efikasno postupanje. Prema nalazima Ženevskog centra za upravljanje sektorom sigurnosti (DCAF), legitimnost policije je ključna dimenzija dobrog policijskog postupanja; ona je odraz povjerenja javnosti u policiju.³

„U skladu sa standardima UN-a, svaka policija i agencija za provođenje zakona treba da zastupa interese zajednice kojoj služi, da ispunjava njene potrebe i prema njoj bude odgovorna.“

Rezolucija Generalne skupštine 34/169
od 17. decembra 1979. godine

Podrška koju javnost daje policiji ovisi o tome koliko je policija spremna da odgovori na različite potrebe zajednice vezane za sigurnost. Integrisanje ženske perspektive, bez obzira na porijeklo žena, kroz podržavanje inicijativa i organizacija koje se zalažu za ravnopravno i smisleno učešće žena u izradi i provedbi strategija za prevenciju kriminaliteta i nasilja, jedan je od efikasnih

3 Priručnik za obuku o policijskom integritetu (DCAF, 2012).

Okvir 1

Koordinacija podrazumijeva konsultacije

Fotografiju ustupio MINUSTAH/Logan Abassi /(Haiti)

Kako bi se što bolje sagledao fenomen kriminala i nasilja koje pogađa žene i djevojčice, svako koordinirano djelovanje treba da se oslanja na informacije prikupljene u okviru konsultativnog procesa. Taj konsultativni proces mora osigurati smisleno učešće žena i djevojčica, tako da se njihov glas čuje, a njihovi prioriteti odražavaju u koordiniranim aktivnostima.

Evropski institut za ravnopravnost spolova predložio je četiri koraka za konsultacije s akterima koji mogu biti vrlo korisni za policiju pri identifikaciji koordinacijskih partnera i osiguranju njihovog smislenog učešća. Navedeni koraci odnose se na:

- **Planiranje.** Planiranje podrazumijeva definisanje svrhe konsultacija i tema koje će se obrađivati, identifikaciju subjekata koje treba konsultovati uz osiguranje rodne ravnopravnosti te adekvatnu i raznoliku zastupljenost organizacija sa rodnom ekspertizom. U ovoj fazi važno je utvrditi koje su to grupe čije je mišljenje tradicionalno marginalizirano u procesima odlučivanja (npr. žene migrantice) i koje možda trebaju prilagođenu podršku da bi mogle učestvovati, te razmotriti šta sve treba poduzeti da im se učešće omogući (npr. osigurati brigu za dijete).
- **Konsultacije sa akterima.** Proces konsultacija treba provesti na vrijeme kako bi se pri donošenju odluka razmotrila relevantna pitanja, pri čemu je potrebno unaprijed distribuirati informacije i da proces bude prilagođen lokalnim okolnostima tako da uzima u obzir odgovarajuće vremenske okvire, kontekst i lokalne jezike.
- **Uvrštavanje povratnih informacija** iz konsultacija u strateško planiranje koordiniranih aktivnosti kako bi se osiguralo da su mišljenja aktera i različite potrebe i zabrinutosti o rodnoj ravnopravnosti na odgovarajući način razmotrene u konačnoj odluci/intervenciji.
- **Evidentiranje** konsultativnog procesa i njegovih rezultata i izvještavanje aktera. Ovo se odnosi na informisanje svih aktera koji su konsultovani o najznačajnijim pitanjima i ključan je korak za održavanje angažmana.

Izvor: Prilagođeno iz Konsultacija sa akterima o rodним pitanjima (Evropski institut za ravnopravnost spolova).

načina izgradnje legitimiteta policije i zadobijanja podrške i povjerenja.

Učešće žena, zapravo, ne smije biti ograničeno samo na izradu i implementaciju strategija za prevenciju nasilja nad ženama i djevojčicama i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja, već treba biti zastupljeno i u strategijama koje se odnose na sve druge oblike kriminala. Time se osigurava da su specifične i različite potrebe žena i djevojčica vezane za sigurnost adekvatno razmotrene i da sagledavanje ženske perspektive uveliko doprinosi smanjenju mogućnosti za činjenje krivičnih djela.

„Policijski legitimitet se ogleda u ispunjavanju potreba zajednice na osnovu nepristrasne i profesionalne prosudbe i u efikasnom pružanju sigurnosti.“

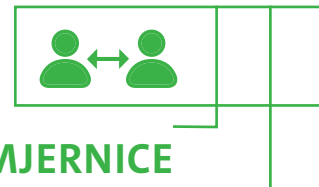
Amnesty International (2007)

Uvođenje ženske perspektive u strategije za suzbijanje i prevenciju kriminaliteta treba da ide u korak sa proaktivnim podizanjem svijesti javnosti o nasilju nad ženama i djevojčicama, njegovim uzrocima i posljedicama po žene i djevojčice, njihove porodice i raznolike zajednice, kao i o sankcijama koje počinioci mogu i trebaju da snose.

Jednako važno je i redovno informisanje zajednica o primjeni pristupa zasnovanog na žrtvi, strategijama istrage koje su usmjerene na počinioca i o procesu institucionalne transformacije koji podrazumijeva odgovornost i inkluziju.

Informisanje o uslugama i kako im žrtve/preživjele mogu nesmetano pristupiti šalje poruku javnosti da će žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama imati pristup zaštiti i podršci.

Razvoj i unapređenje organizacione kulture koja se zalaže za pristupanje pravdi bez diskriminacije i priorizira pristup zasnovan na žrtvi/preživjeloj više će doprinijeti prevenciji kriminaliteta jer jača legitimitet policije i u konačnici osigurava podršku i povjerenje zajednica kojima policija služi.

KOLEGIJALNE SMJERNICE

Borba protiv nasilja nad ženama i djevojčicama nije odgovornost samo policije; iako je **prevencija nasilja nad ženama i djevojčicama odgovornost cijelog društva, vi** u njoj igrate ključnu ulogu. Niz je aspekata koji su odlučujući za prevenciju kriminaliteta poput provedbe aktualnih propisa kako bi se osiguralo da počinioci budu izvedeni pred lice pravde.

Provođenjem sveobuhvatne i kvalitetne istrage uz pronalaženje i osiguranje dokaza na jasan i detaljan način, povećavaju se izgledi za osuđujuću presudu i kažnjavanje počinioca. Osuda i kazna šalju jasnu poruku društvu da se nasilje nad ženama neće tolerisati. Iako nemate kontrolu nad određivanjem kazne, imate kontrolu nad kvalitetom istrage tako što ćete se pobrinuti da tužilac ima jak predmet koji će zastupati pred sudom.

Još jedan važan aspekt prevencije je sposobnost analiziranja problema u svrhu pronalaska rješenja i provođenja strategija prevencije. Nekoliko je modela koji vam mogu pomoći u tom procesu, a u daljem tekstu se navodi primjer jednog od njih:

Slika 1:

Ciklus rješavanja problema

Policijski rukovodioci često smatraju da povećan broj prijava nasilja nad ženama i djevojčicama stvara negativnu sliku o kompetentnosti policijskog odgovora kada su u pitanju ova krivična djela, što u početnim fazama zapravo treba posmatrati kao pozitivan rezultat.

Što više žene vjeruju policiji, to su veći izgledi da će prijaviti nasilje nad ženama i djevojčicama. Veći broj prijava vam daje uvid u veći broj podataka te omogućava efikasnije definisanje problema i bolje usmjeravanje preventivnog djelovanja, što dugoročno gledano vodi ka smanjenju učestalosti ovih krivičnih djela.

Ako nema prijave, nema ni krivičnog djela, a samim tim nema ni pravde za žrtve/preživjele. Podaci o nasilju nad ženama i djevojčicama mogu se pribaviti i od drugih agencija. Koju vrstu prijava, na primjer, zaprimaju drugi pružaoci usluga kada žrtve/preživjele ne žele da se obrate policiji iz straha ili zbog nepovjerenja u rad policije? Kako možete doći do tih podataka? Jeste li izgradili saradnju sa drugim agencijama kako bi omogućili razmjenu informacija u svrhu prevencije nasilja nad ženama i djevojčicama?

Da bi prevencija nasilja nad ženama i djevojčicama bila efektivna, potrebna je saradnja između policije, drugih agencija/pružalaca usluga i lokalne zajednice.

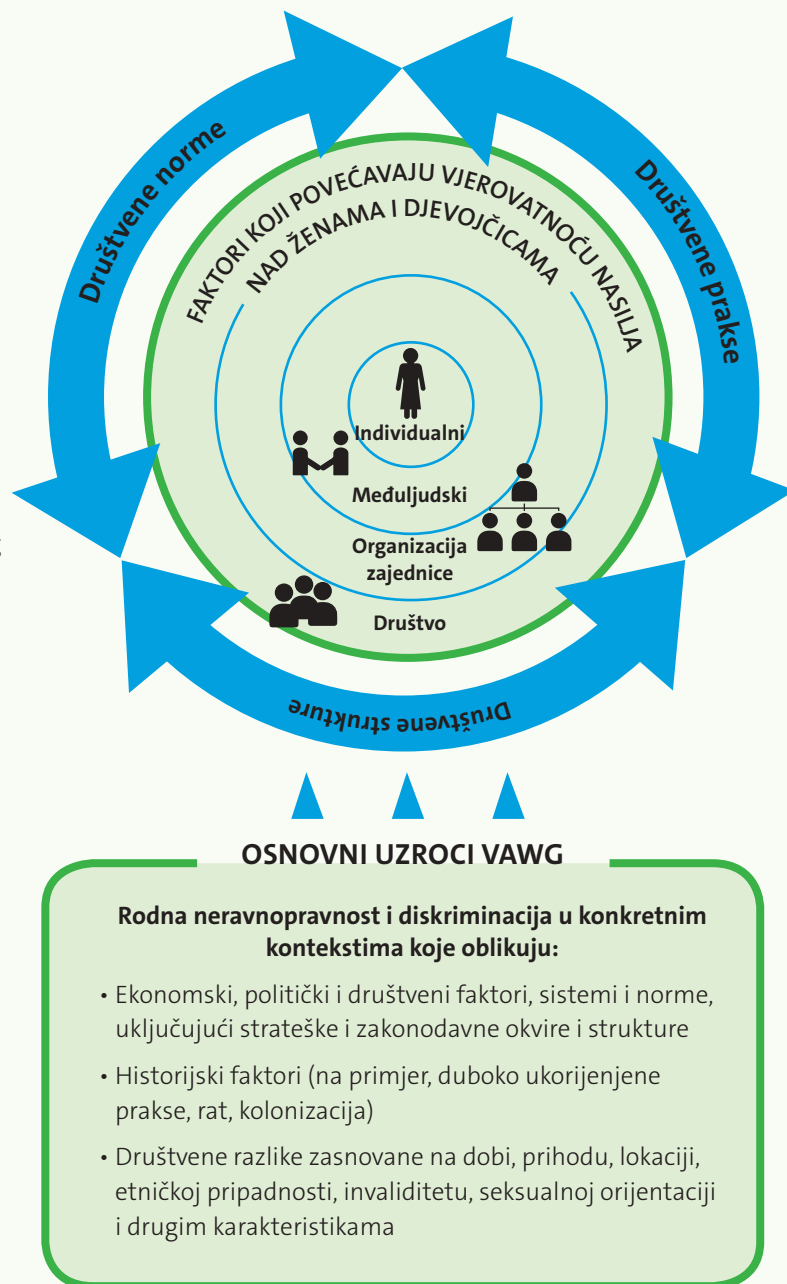
Slika 2:

Sagledavanje nasilja nad ženama⁴

Da bi mogli efikasno analizirati problem, potrebni su vam tačni podaci novijeg datuma.

Obavještajni podaci su vrlo korisni u tom procesu i što više povjerenja policija uživa u zajednici za koju je nadležna, to su veći izgledi da će doći do relevantnih informacija. Skrećemo pažnju na nekoliko stvari koje treba razmotriti:

- Na koji način osiguravate vođenje tačne evidencije, ne samo u pogledu nasilja nad ženama i djevojkama, već i u pogledu incidenata koji mogu sadržavati elemente krivičnog djela?
- Koliko često analizirate krivična djela nasilja nad ženama i djevojkama kako bi utvrdili obrazac nezakonitog ponašanja koji je najčešće prisutan u vašoj zoni odgovornosti?
- Kako možete djelovati preventivno, ako niste svjesni problema i stoga ne možete efikasno da upotrijebite svoje ograničene resurse?
- Koliki je postotak krivičnih djela nasilja nad ženama i djevojkama u vašem području u odnosu na podatke za cijelu državu?
- Na koji način raznolikost vaše lokalne zajednice utiče na oblike nasilja nad ženama i djevojkama i koja je stopa prijavljivanja?
- Kakav je kulturološki profil vaše zajednice?

⁴ Okvir za podršku akcijama za sprječavanje nasilja nad ženama (UN Women, 2015), str. 23., dostupno na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/11/prevention-framework>

Fotografiju ustupio UNMIT/Bernardino Soares (Timor-Leste)

Koje mreže za saradnju ili partnerstva u zajednici/forumi djeluju u zoni odgovornosti vaše policije? Ako ništa od navedenog nije dostupno, trebate djelovati proaktivno i potaknuti na angažman druge agencije i pružaoce usluga, uključujući civilno društvo, koji vam mogu pomoći u rješavanju problema vezanih za kriminalitet u vašoj zoni odgovornosti. Najvažnije od svega je da svi dijelite istu opredijeljenost za provođenje aktivnosti usmjerenih na prevenciju nasilja nad ženama i djevojčicama. Možda postoje neka partnerstva ili mreže za saradnju u koje policija nije bila pozvana da se uključi. Stoga trebate osigurati da su vaša vrata uvijek otvorena kako bi bili dio rješenja, ne samo kroz pomaganje žrtvama/preživjelim nasilja nad ženama i djevojčicama, već i kroz efikasniju provedbu vlastitih aktivnosti na sprječavanju ove vrste kriminaliteta.

Veza između angažmana zajednice i ojačanog povjerenja u rad policije igra ključnu ulogu. Javnost je spremnija na saradnju s policijom što doprinosi prikupljanju obaveštajnih podataka, a samim tim i podataka za analizu problema i u konačnici prevenciji svih vrsta kriminala.

Vidi *Ciklus povjerenja (Confidence Cycle)* Policijskog koledža UK⁵ (slika 3) kao primjer kako se veza između angažmana zajednice i ojačanog povjerenja u policiju može posmatrati kao ciklički proces.

Dodatne informacije o angažmanu sadržane su u poglavlju 7, Podrška i pomoć i poglavlju 8, Koordinacija između pravosudnih agencija.

Fotografiju ustupio Graham Goulden, glavni inspektor Škotske policije u mirovini

5 'Engagement and Communication Authorised Professional Practice' (College of Policing, UK).

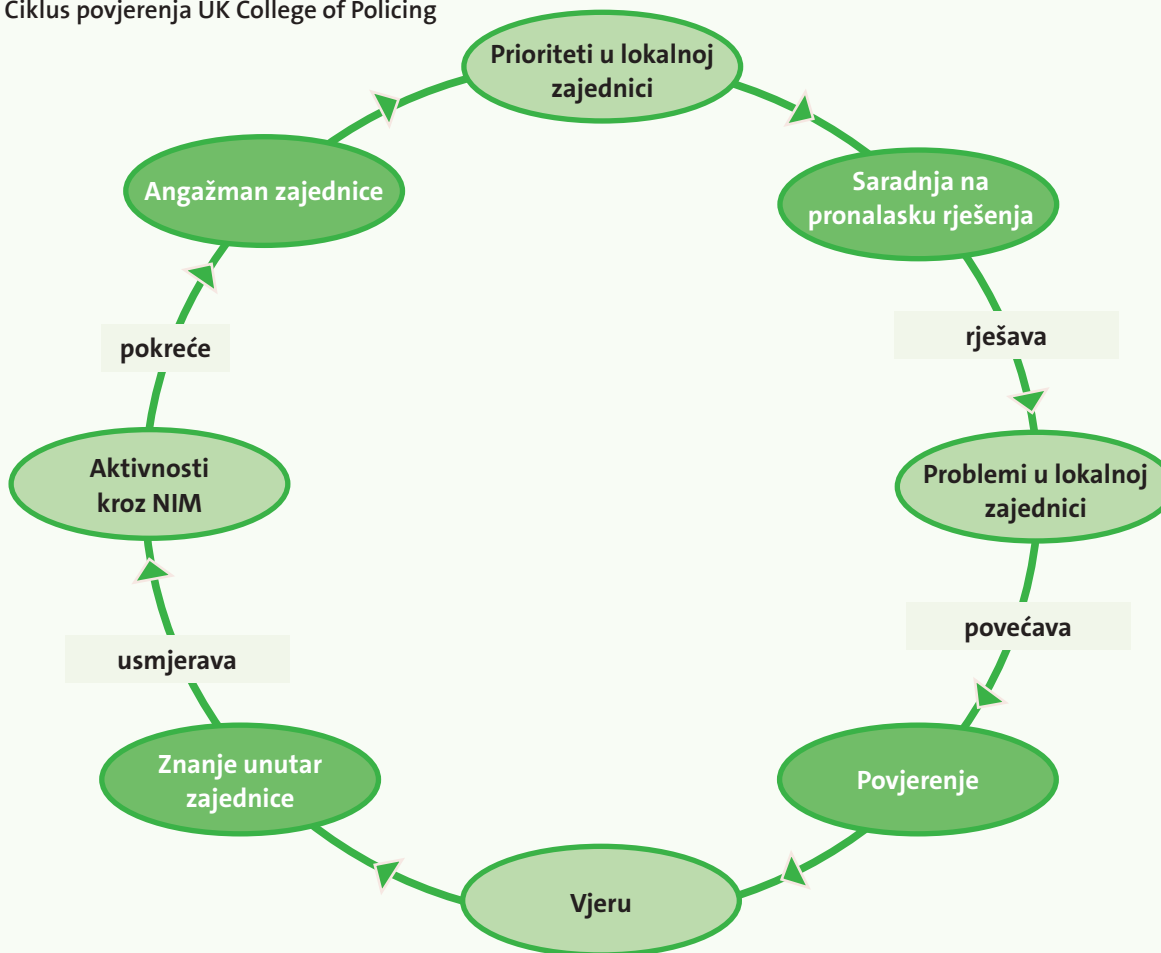
Kakve poruke šaljete **da se nasilje bilo koje vrste protiv bilo koga neće tolerisati, uključujući i nasilje među vašim osobljem**? Kakve poruke šaljete svom osoblju i široj zajednici da muškarci i dječaci imaju ključnu ulogu u sprječavanju nasilja nad ženama i djevojčicama? Kao lider morate slati jasne i nedvosmislene poruke da se nasilju nad ženama i djevojčicama pristupa ozbiljno. Zašto ne biste razmotrili da među muškim članovima svoje organizacije ili zajednice angažujete “muške predvodnike” koji će educirati i vršiti uticaj na druge kolege o tome zašto se nasilje nad ženama mora shvatiti ozbiljno?

Angažovanje muškaraca i dječaka u suzbijanje nasilja nad ženama i djevojčicama je izazovan i ispunjavajući poduhvat. Angažman podrazumijeva vođenje primjerom i izgradnju svijesti o tome kako društvene i kulturne norme mogu utjecati na percepciju ove vrste nasilja.

U prilogu 1, Angažovanje muškaraca, Graham Goulden, umirovljeni glavni inspektor Škotske policije sa 30 godina iskustva u policijskoj službi, između ostalog i na mjestu specijaliziranog istražitelja za krivične istrage, istrage u predmetima trgovine narkoticima, obuku i prevenciju kriminaliteta, daje smjernice o ponašanju muškaraca koje pomaže u prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama.

Slika 3⁶.

Ciklus povjerenja UK College of Policing

Napomena: NIM je skraćenica za National Intelligence Model (*Nacionalni model obavještajnih podataka*) (UK), koji nudi strukturiran pristup prikupljanju, analizi i primjeni obavještajnih podataka na tri nivoa, 1. Lokalna pitanja; 2. Prekogranična pitanja; 3. Domaća i međunarodna pitanja - teški i organizirani kriminal. Vidi također 'Engagement and Communication Authorised Professional Practice' (Angažman i komunikacija, Ovlaštena stručna praksa (Policijski koledž UK).

6 Vidi: <https://www.app.college.police.uk/app-content/engagement-and-communication/engaging-with-communities/>

IDENTIFIKACIJA NEDOSTATAKA U RADU VAŠEG TIMA PREDSTAVLJA PRVI KORAK U RJEŠAVANJU IZAZOVA U ODGOVORU NA NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Nedostatak efikasnih strategija za sprečavanje kriminaliteta i nasilja ima dalekosežne posljedice. Žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama suočavaju se sa visokim rizikom od ozbiljnih i dugoročnih zdravstvenih tegoba pa čak i smrti. Na nivou društva, nasilje nad ženama i djevojčicama može dovesti do stigmatizacije, odbacivanja, raspada porodice, beskućništva, gubitka imovine i siromaštva.⁷ Osim toga, istraživanja su pokazala da su za djecu koja rastu okružena nasiljem veći izgledi da će i sama u budućnosti biti žrtve/preživjeli ili počinioci krivičnih djela poput nasilja nad ženama i djevojčicama.⁸

Društveni identitet pojedinca, ako se radi, na primjer, o osobi sa invaliditetom ili pripadniku manjine, u okolnostima trenutne situacije, poput oružanog sukoba, može povećati rizik od nasilja nad ženama i djevojčicama.

Neefikasan odgovor na nasilje nad ženama od strane policije kojoj je nasilje prijavljeno može biti rezultat nedovoljnog poznavanja prirode nasilja, njegovih uzroka i posljedica te različitog i nesrazmjernog utjecaja koje ima na žene i djevojčice. Nedostaci u radu tima uzrokovani pristrasnošću i stereotipima mogu se pripisati nerazumijevanju utjecaja rodno zasnovanog nasilja i kriminala na žene i djevojčice, ali i društvu općenito.

Zbog toga je ključno da vodstvo policije na svim nivoima prepozna važnost ulaganja u prioritiziranje strategija prevencije, ne samo u kontekstu policije, već i u širem društveno-ekonomskom kontekstu.

7 Resursni paket za odgovor na rodno zasnovano nasilje: Standardizovani alat za obuku nosilaca dužnosti, zainteresovanih strana i nosilaca prava (UN Women, 2019).

8 Eliminacija nasilja nad ženama: Sa riječi na djela: Studija generalnog sekretara UN-a (Publikacija Ujedinjenih nacija E.06.IV.8).

Ekonomske posljedice nasilja nad ženama i djevojčicama su ogromne. U nacionalnom istraživanju provedenom u Egiptu, na primjer, izračunato je da ukupni nacionalni troškovi izloženosti žena nasilju prelaze 785 miliona egiptaskih funti (LE) godišnje, odnosno preko tri milijarde LE u posljednje tri godine, od 2007. do 2010. godine.⁹

Slično istraživanje u Keniji pokazalo je da su troškovi liječenja “plaćeni iz džepa” (novac koji su preživjele osobe ili njihove porodice platile iz vlastitih finansijskih sredstava) i gubici u produktivnosti od ozljeda procijenjeni na ukupan gubitak od 46 milijardi KES, što predstavlja oko 1,1 % bruto domaćeg proizvoda Kenije.¹⁰ Štaviše, prema izvještajima Svjetske banke u nekim zemljama se procjenjuje da nasilje nad ženama države košta do 3,7% njihovog bruto domaćeg proizvoda - što je dvostruko više nego što većina vlada troši na obrazovanje.¹¹

UNFPA je 2018. godine izradila informativnu ilustraciju u sklopu svojih *Smjernica za procjenu ekonomskih troškova nasilja u porodici u arapskoj regiji* (izvornog naziva na engleskom *Guidelines to Estimate the Economic Cost of Domestic Violence in the Arab Region*) kako bi pomogla vladama i njihovim partnerima da uvide na koji način nasilje nad ženama, kao društveni fenomen, ima ozbiljne ekonomske i društvene implikacije.¹²

9 Studija za izradu mehanizma multidisciplinarnog odgovora na nasilje nad ženama u Egiptu, (UNODC, 2015).

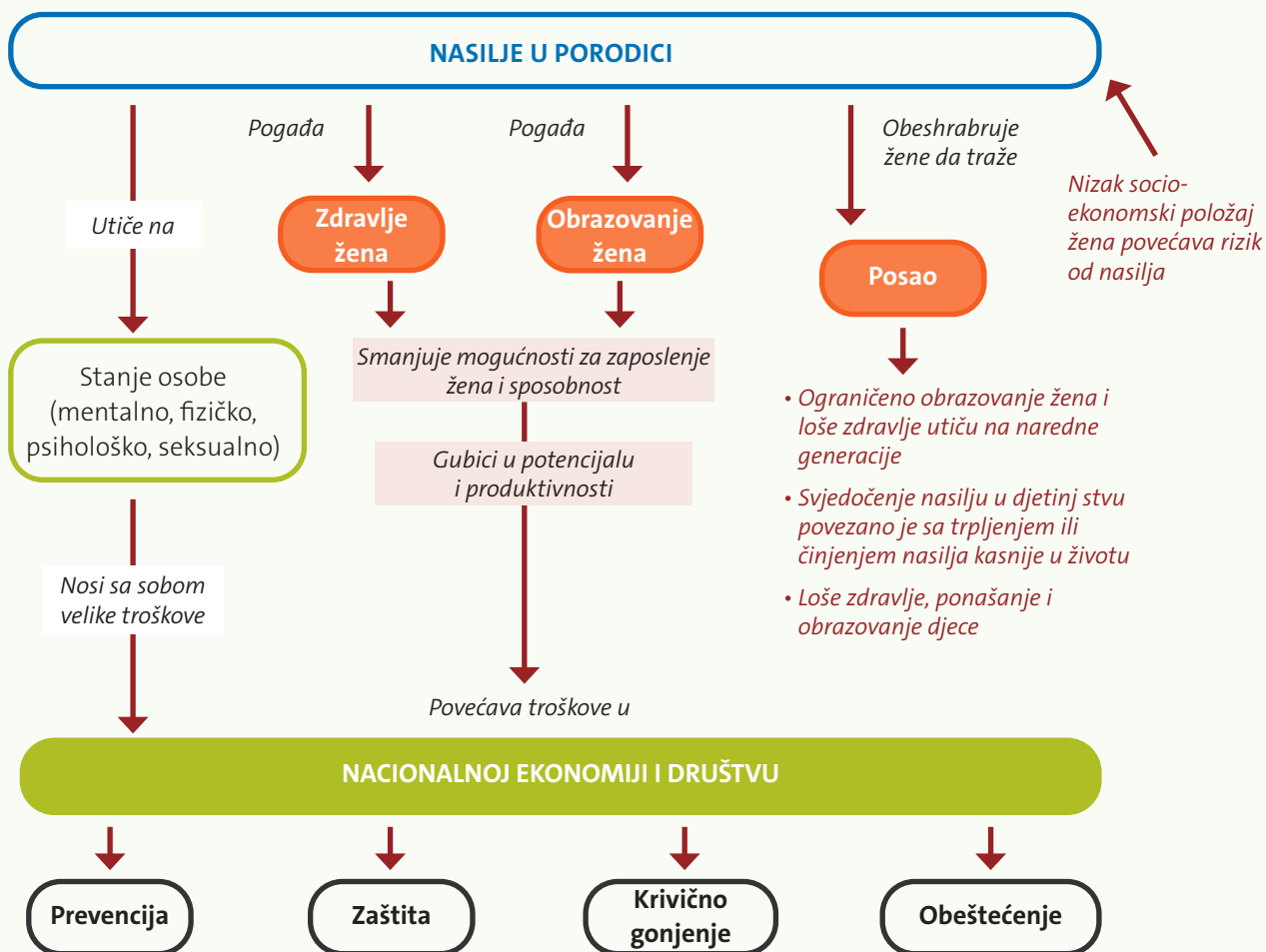
10 Resursni paket za odgovor na rodno zasnovano nasilje: Standardizovani alat za obuku nosilaca dužnosti, zainteresovanih strana i nosilaca prava (UN Women, 2019).

11 Rodno zasnovano nasilje (nasilje nad ženama i djevojčicama), (Svjetska banka, april 2019) dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/topic/socialdevelopment/brief/violence-against-women-and-girls>

12 ‘Guidelines to Estimate the Economic Cost of Domestic Violence in the Arab Region’ (UNFPA, 2019), dostupno na: https://archive.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/publications/files/guidelines-estimate-economic-cost-domestic-violence-arab-region-english_0.pdf. Takođe vidi ‘Estimating Costs of Marital Violence in the Arab Region Operational Model (UN Women E/ESCWA/ECW/2017/Technical Paper4, 18 July 2017).

Slika 4:

Procjena troškova nasilja u porodici u arapskoj regiji¹³

Naprijed navedeni dijagram iz *Smjernica* UNFPA iz 2019. godine pokazuje kako nasilje u porodici ima višestruk utjecaj na zdravlje i obrazovanje žena i njihove mogućnosti zaposlenja.

Na primjer, u dijagramu je prikazano kako se sposobnost žena da iskoriste mogućnosti zapošljavanja i njihov radni učinak narušava usljed izloženosti nasilju u porodici, što dovodi do gubitaka u produktivnosti i negativno utječe na nacionalnu ekonomiju.¹⁴

Nasilje nad ženama i djevojčicama u velikoj mjeri doprinosi isključivanju žena i djevojčica iz političkog i ekonomskog života. To pogađa čitave zajednice. Studije poput onih koje se navode u *Smjernicama* UNFPA iz 2019. godine pokazuju da ekonomsko osnaživanje i uključivanje žena jača ekonomski rast cijele zemlje.

Također je važno naglasiti da nasilje, posebno interpersonalno, može uzrokovati privremeni ili trajni invaliditet, kako psihički tako i fizički. To može direktno ili indirektno utjecati na mogućnost žena ili djevojčica da pristupe obrazovanju, zaposlenju i drugim mogućnostima i da uživaju u njima, pa čak i mnogo godina nakon što su se zlostavljanja dogodila, zbog svih prepreka s kojima će se suočiti kao žene i djevojčice, uključujući diskriminaciju i stigmatu.¹⁵

¹³ Vidi: <http://www.nuigalway.ie/media/researchcentres/womenstudies/womenstudies2020/Guidelines-to-estimate-the-economic-cost-of-domestic-violence-in-the-Arab-Region.pdf> p.6

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Vidi dalje: Humanost i inkluzija na: <https://www.hi-us.org/>

Takvo nasilje ima dugoročne učinke na zdravlje i obrazovanje djece, potencijalno ograničavajući njihovu buduće učešće u ekonomiji, što rezultira značajnim troškovima za nacionalnu ekonomiju. Povećana ulaganja u prevenciju, zaštitu, krivično gonjenje i obeštećenje zapravo bi rezultirala značajnim uštedama za vlade.

Da bi se shvatio utjecaj na djecu, kao rezultat direktnih ili indirektnih posljedica nasilja nad ženama i djevojčicama, korisno je razmotriti nalaze američke studije o štetnim iskustvima u djetinjstvu (izvornog naziva na engleskom *Adverse Childhood Experiences (ACEs)*). Ovi nalazi se dalje razrađuju i koriste u osmišljavanju inicijativa usmjerenih na prevenciju u brojnim policijskim organizacijama u Ujedinjenom Kraljevstvu (vidi okvir 2).

Okvir 2

Šta su štetna iskustva u djetinjstvu?

Štetna iskustva u djetinjstvu (engl. skraćena ACE) su iskustva koja štete razvoju dječijeg mozga i dovode do promjena u načinu na koji se djeca nose sa stresom. Štetna iskustva u djetinjstvu narušavaju imunološki sistem mlade osobe do te mjere da se njihove posljedice ispoljavaju godinama kasnije. Iako um potisne štetna iskustva, tijelo ih pamti.

Štetna iskustva u djetinjstvu čine velik dio našeg tereta hroničnih bolesti, uzrokuju većinu mentalnih bolesti i nasilja u društvu.

ACE je skraćena *Centra za kontrolu i prevenciju bolesti (CDC)*, preuzeta iz *Kaiser studije o štetnim iskustvima u djetinjstvu*, revolucionarnog istraživanja javnog zdravlja kojim je utvrđeno da trauma tokom djetinjstva uzrokuje nastanak hroničnih bolesti u odraslom dobu, depresije i drugih mentalnih bolesti, nasilja i izloženosti nasilju, te finansijskih i socijalnih problema.

Štetna iskustva u djetinjstvu

Traumatični događaji koji mogu imati negativne, dugoročne posljedice po zdravlje i dobrostanje

Osobe sa više od 6 štetnih iskustava u djetinjstvu mogu umrijeti **20 godina** prije ostalih koji ih nisu doživjeli.

1/8 stanovništva doživjela je više od 4 štetna iskustva u djetinjstvu

4 ili više štetnih iskustava u djetinjstvu

67% stanovništva doživjelo je najmanje jedno štetno iskustvo u djetinjstvu

Deset štetnih iskustava u djetinjstvu koje su istraživači mjerili:

- Fizičko, seksualno i verbalno zlostavljanje
- Fizičko i emocionalno zanemarivanje
- Član porodice koji je:
  - depresivan ili mu je dijagnosticirano neko drugo mentalno oboljenje
  - ovisan o alkoholu ili drugim supstancama
  - u zatvoru
- Posmatranje zlostavljanja majke
- Gubitak roditelja zbog prekida veze, razvoda ili drugog razloga.

Nakon prvobitnog istraživanja, naknadna istraživanja štetnih iskustava u djetinjstvu proširena su tako da uključuju rasizam, rodnu diskriminaciju, posmatranje zlostavljanja brata ili sestre, svjedočenje nasilju izvan doma, svjedočenje zlostavljanja oca od strane majke, nasilje od strane vršnjaka ili odrasle osobe, boravak u hraniteljskoj brizi, život u ratnoj zoni, život u nesigurnim naseljima, gubitak člana porodice zbog deportacije, itd.

Uvrštavanje statusa žrtve ili svjedoka zlostavljanja ukazuje na to da stavljanje težišta na nasilje nad ženama i djevojčicama može doprinijeti smanjenju štetnih iskustava u djetinjstvu te smanjenju nasilja u svim zajednicama. U bilo kojoj strategiji za prevenciju nasilja, treba uvijek razgovarati o svijesti policije o štetnim iskustvima u djetinjstvu i o tome kako ih ublažiti.

Otklanjanje štetnih iskustava u djetinjstvu u vašoj zajednici podrazumijeva rad u partnerstvu sa različitim organizacijama i razmatranje načina za smanjenje i prevenciju štetnih iskustava u djetinjstvu u svrhu stvaranja otpornijeg, sigurnijeg i zdravijeg društva. Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) u svom brifingu pod naslovom „Šta funkcionira“ konstatuje da je fokusiranje na „sigurne odnose između roditelja, koji se međusobno podržavaju“ ključ prevencije nasilja.

Iako podrška roditeljstvu možda ne zvuči kao tema kojom treba da se bavi policija, suzbijanje nasilja nad ženama i djevojčicama spada u domen policije, pa bi stoga bilo korisno da se policijski službenici upoznaju sa nalazima studije o štetnim iskustvima u djetinjstvu i uvide kako takav pristup doprinosi radu policije u cjelini.

Izvor: Graham Goulden for Cultivating Minds UK. Vidi također: Svjetska zdravstvena organizacija, Violence prevention: The Evidence https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/the-evidence/en/ and ACES too High News <https://acestoohigh.com/>

Nedavno je tokom revizije pristupa studije o štetnim iskustvima u djetinjstvu (2019) dodato da je u svrhu prevencije ACE važno uskladiti rutinsko i kontinuirano praćenje s radom osnovnih službi kako bi se osiguralo što bolje shvatanje izloženosti štetnim iskustvima u djetinjstvu, njihovih posljedica i efikasnih mjera za prevenciju u ovoj oblasti. Jednako je važno da policija i druge osnovne službe prate napredak u aktivnostima prevencije i vrše evaluaciju tih aktivnosti.¹⁶

¹⁶ 'Preventing Adverse Childhood Experiences (ACEs): Leveraging the Best Available Evidence' (Division of Violence Prevention National Center for Injury Prevention and Control Centers for Disease Control and Prevention, Atlanta, Georgia, 2019).

To znači da policija osim senzibiliziranosti u pogledu nasilja nad ženama i djevojčicama, njegovih uzroka i posljedica, kao što su štetna iskustva u djetinjstvu te različit i nesrazmjern utjecaj nasilja na žene i djevojčice, treba da djeluje proaktivno i ažurno izvještava institucionalne sisteme monitoringa koji prate uspješnost preventivnih mjera.

Polijski službenici na terenu kojima nije jasna njihova uloga u okviru strategije prevencije, svojim postupanjem mogu narušiti kolektivne napore ka efikasnom suzbijanju nasilja nad ženama i djevojčicama. Policijsko rukovodstvo na svim nivoima ima ključnu ulogu u osiguravanju da njihovi službenici

koji rade na slučajevima budu svjesni svojih pojedinačnih doprinosa u sprječavanju nasilja nad ženama i djevojčicama.

U daljem tekstu su obrađena neka od pitanja iz opsežnog mapiranja dobrih praksi i nedostataka u kapacitetima policijskih organizacija za odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama. Mapiranje je obuhvatalo razgovore sa službenicima u aktivnoj službi i mirovini, osobljem UN-a sa iskustvom u radu s policijom i osobljem nevladinih organizacija specijaliziranih za pitanja nasilja nad ženama i djevojčicama.

Navedeni nedostaci u kapacitetima prepoznati su kao prepreka policijskim naporima u svim tačkama procesa istrage te su naročito kontraproduktivni kada se radi o strategijama za prevenciju nasilja nad ženama i djevojčicama. Analiza navedenih pitanja ima za svrhu pomoći rukovodstvu policije sa operativnom komandom odgovornošću da brzo utvrdi nedostatke u kapacitetima u najranijoj fazi prije nego što se nanese šteta žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama ili dodatno pogorša njihovo stanje.

Naslovi kategorija su tu da pomognu čitaocu da lakše stekne uvid u ključno pitanje utvrđenog nedostatka u kapacitetima, ali su svi naslovi primjenjivi na sva pitanja, odnosno komplementarni za svaku tačku:

Rodna pristrasnost

- Nerazumijevanje prirode nasilja nad ženama i djevojčicama, njegovih uzroka i posljedica te različitog i nesrazmjernog uticaja koje ima na žene i djevojčice produbljuje štetnu rodnu pristrasnost i stereotipiziranje i onemogućava preventivno djelovanje;
- Kada govorimo o zajedničkom radu na prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama, dovoljno je da se nekolicina policijskih službenika ponaša neprimjerno i/ili pokazuje predrasude prema ženama i djevojčicama žrtvama/preživjelima da se naruši povjerenje partnera u policiju, a naročito civilnog društva,
- Policijsko vodstvo često nema institucionalne standarde koji pružaju jasne i jedinstvene smjernice ru-

kovodiocima u kontekstu prevencije i odgovora na rodnu pristrasnost i stereotipizaciju među osobljem.

Nepropisno postupanje

- Strategije koje nisu preventivnog karaktera često nisu efikasne u smislu operativnih smjernica za postupanje *policijskih službenika koji prvi izlaze na lice mjesta* o tome šta poduzeti kada se susretnu sa određenim oblicima nasilja nad ženama i djevojčicama, kao što su dječiji brak i žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje;
- Puno više pažnje se pridaje reagovanju u odnosu na strategiju prevencije. Zbog toga se dešava da komandiri policije kasno prepoznaju rizike od nasilja nad ženama i djevojčicama, kao što je nasilje nad ženama i djevojčicama na internetu upotrebom IKT-a i sličnih krivičnih djela. U mnogim slučajevima do toga dolazi zbog nedovoljno detaljnog izvještavanja od strane podređenih koji ne razumiju ili ne pridaju dovoljno važnosti količini detalja koje zahtijeva efikasna prevencija;
- Nacionalne politike za prevenciju kriminaliteta općenito ne uzimaju u obzir specifična i različita iskustva žena i djevojčica, uključujući viktimizaciju, zbog čega su komandiri policije na lokalnom nivou primorani da se time bave bez adekvatnih resursa.

Nedostaci u obuci i edukaciji

- Značajan broj policijskih službenika nije svjestan svoje individualne uloge u partnerskoj saradnji na prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama;
- Iako je to jasno policijskim rukovodiocima koji upravljaju operativnim timovima, njima nedostaje menadžerska obuka za efikasno rješavanje implicitnog ili eksplicitnog prihvatanja nasilja nad ženama i djevojčicama, poput interpersonalnog nasilja, zločina iz tzv. časti i rodno motiviranih ubistava žena, i za osnaživanje zajednica da spriječe takve pojave.
- Programi obuke za policiju nedovoljno se bave ponašanjem počinitelaca nasilja nad ženama i djevojčicama, a posebno elementima nasilne kontrole, koji su ključni za prevenciju. Zbog toga policijski službenici u pot-

punosti ne razumiju kako takva nasilna kontrola utiče na ponašanje žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama. Na primjer, u slučaju interpersonalnog nasilja:

- ostanak sa partnerom;
  - neslaganje sa policijskim odgovorom; ili
  - odustajanje od saradnje u krivičnom predmetu.
- Zbog nedostatka institucionalnih standarda, koji pružaju jasne i dosljedne smjernice policijskom vodstvu za prevenciju i suzbijanje pristrasnosti i stereotipa u policiji, operativni rukovodioci često nisu u najboljoj poziciji da na to odgovore.

DEFINICIJE I OKVIRI

Smjernice iz ESP-ovog okvira upućuju korisnika na *Model strategija za prevenciju kriminaliteta* koji je usaglašen sa Generalnom skupštinom UN-a u *Ažuriranom modelu strategija i praktičnih mjera za eliminaciju nasilja nad ženama u oblasti prevencije kriminaliteta i krivičnog pravosuđa iz 2010. godine*¹⁷ i *Smjernice UN-a za prevenciju kriminaliteta*.¹⁸

Ovi međunarodno prihvaćeni dokumenti uzajamno se nadopunjuju i naglašavaju da prevencija u politikama podrazumijeva sljedeće elemente: pristup zasnovan na ljudskim pravima, upravljanje rizikom i promicanje sigurnosti i osnaženja žrtve/preživjele uz utvrđivanje odgovornosti počinioca. U ESP-u se također navodi da prioritet treba staviti na aktivnosti prvenstveno usmjerene na intervenciju za zaustavljanje nasilja, prevenciju budućeg nasilja i ohrabivanje žena i djevojčica da prijave nasilje radi vlastite sigurnosti¹⁹

Ekonomsko i socijalno vijeće UN-a izdalo je 2002. godine smjernice za prevenciju kriminaliteta zasnovane na najboljim praksama, uključujući i radnu definiciju:²⁰

17 A/RES/65/228 od 31. marta 2011., dodatak.

18 Rezolucija Ekonomskog i socijalnog vijeća 2002/13 od 24. jula 2002., dodatak.

19 Modul 3: Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju u kontekstu pravosuđa i policijskog postupanja: Osnovni elementi i smjernice za kvalitet, (Zajednički globalni program UN-a o osnovnim uslugama za žene i djevojčice izložene nasilju, 2015)

20 Smjernice za prevenciju kriminaliteta, Rezolucija ECOSOC 2002/13, dodatak.

„Prevencija kriminaliteta odnosi se na strategije i mjere kojima se nastoji ublažiti rizik od činjenja krivičnih djela i njihovih potencijalno štetnih učinaka na pojedince i društvo, uključujući i strah od kriminala, otklanjanjem njegovih višestrukih uzroka.“

Smjernice za prevenciju kriminaliteta, Rezolucija ECOSOC 2002/13, dodatak.

Evropska unija preporučuje²¹ svim zemljama članicama *austrijski Zakon o suzbijanju nasilja u porodici i Model intervencije* zbog inovativnih rješenja u uspostavi preventivnog, integrisanog i koordinisanog sistema zaštite žrtava nasilja u porodici, poznat pod nazivom *Austrijski model intervencije u slučajevima nasilja u porodici*.²² Austrijski model je nagrađen Nagradom za politiku budućnosti 2014. godine kao model najbolje prakse za eliminaciju nasilja nad ženama i djevojčicama, na osnovu pozitivnog odgovora žrtava/preživjelih nasilja.²³

Austrijski model je bio ključan za slanje jasne poruke da nasilje nad ženama i djevojčicama nije privatni već javni problem, između ostalog i proširenjem ovlasti policije da interveniše kada dođe do nasilja. Austrijski model se pokazao korisnim i kao skup primjera preventivnih mjera koje daju rezultate, a koje su kategorizirane kao primarne, sekundarne i tercijarne mjere.

Ove tri kategorije mjera (vidi okvir 3) policija može koristiti za pokretanje saradnje i koordinacije u preventivnom djelovanju i istragama nasilja nad ženama i djevojčicama:

21 “Austrijski model” je usvojen/prilagođen u brojnim evropskim zemljama. Vidi: Borba protiv nasilja nad ženama: Minimalni standardi za službe podrške, Generalna direkcija za ljudska prava i pravne poslove, (Vijeće Evrope, Strasbourg, 2008); Vidi također Analitička studija o rezultatima 4. runde monitoringa implementacije preporuke Rec (2002) 5 o zaštiti žena od nasilja u zemljama članicama Vijeća Evrope (Vijeće Evrope, 2014), dostupno na: <https://rm.coe.int/16805915e9>

22 Vidi Logar, R., Austrijski model intervencije u slučajevima nasilja u porodici, rad predstavljen na sastanku ekspertske grupe UN-a: Nasilje nad ženama: Dobre prakse u suzbijanju i eliminaciji nasilja nad ženama (Beč, 17.-20. maj 2005.)

23 Vidi Eliminacija nasilja nad ženama i djevojčicama: Najbolji zakoni i politike u svijetu (Future Policy Award, 2014) za eliminaciju nasilja nad ženama u azijsko-pacifičkom regionu. Sve je to naša odgovornost (UN Women, Svjetski savjet za budućnost i Međuparlamentarna unija).

Okvir 3

Preventivne mjere*

Primarne: sprječavanje nasilja	Sekundarne: utvrđivanje faktora rizika i grupa pod rizikom, pružanje pomoći	Tercijarne: mjere za sprječavanje ponavljanja nasilja
Podizanje svijesti, kampanje, inicijative u zajednici, edukacija o ljudskim pravima, obrazovni programi za djecu i adolescente, opće mjere protiv diskriminacije i za osiguranje rodne ravnopravnosti, rodno osviještene politike;	Programi senzibilizacije u institucijama, uspostava telefonske linije za pomoć ženama, zdravstveni pregledi, mjere za jačanje nezavisnosti žena u pravnom, ekonomskom i socijalnom sektoru, inicijative za podršku ženama migranticama;	Pružanje pomoći ženama koje su pogođene nasiljem, otvaranje skloništa za žene, usvajanje zakonskih odredbi za zaštitu od nasilja, suosjećajne i efikasne intervencije policije, efektivni sudski postupci;

*Izvor: Austrijski model intervencije u slučajevima nasilja u porodici str.2

Važno je naglasiti da grupe pod rizikom nisu samo žene i djevojčice migrantice. Žene i djevojčice sa invaliditetom, odnosno poteškoćama, također su izložene većim rizicima. Policija bi stoga trebala u svom radu primjenjivati tercijarne mjere prevencije kojima se osigurava da žene i djevojčice sa invaliditetom mogu pristupiti pravosuđu, da mogu dobiti zaštitu i dodatno se osnažiti da izađu iz kruga viktimizacije.²⁴

Na osnovu Austrijskog modela i njegove tri kategorije mjera, Ekonomsko i socijalno vijeće UN-a, odnosno njegova Komisija za prevenciju kriminaliteta i krivično pravosuđe preporučila je četiri ključne mjere prevencije u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama.²⁵ U u daljem tekstu (okvir 4) navode se četiri ključne mjere prevencije koje predlaže UN ECOSOC komisija sa primjerima policijskog postupanja koje je usklađeno sa navedenim mjerama:

Zajedničko svim navedenim definicijama i okvirima je naglasak na proaktivnom radu policije, u okviru njenih mogućnosti i nadležnosti, na promjeni uslova i okolnosti koje pogoduju činjenju krivičnih djela poput nasilja nad ženama i djevojčicama. Drugim riječima, ograničiti mogućnosti za činjenje krivičnih djela kao što je nasilje nad ženama i djevojčicama.

24 "Women and Young Persons with Disabilities: Guidelines for Providing Rights-Based and Gender-Responsive Services to Address Gender-Based Violence and Sexual and Reproductive Health and Rights", (UNFPA-WEI November 2018).

25 Aspekti nasilja nad ženama koji se direktno odnose na Komisiju za prevenciju kriminaliteta i krivično pravosuđe (Napomena Sekretarijata, E/CN.15/2008/CRP.1 (2008) i Studija generalnog sekretara o nasilju nad ženama, A/61/122/Add.1, pasus 337).

Priručnik o rodnim pitanjima Policije Ujedinjenih nacija preporučuje srednjem rukovodstvu policije da primjenjuje model SARA za rješavanje problema utvrđenih u saradnji sa zajednicama.²⁶ SARA je jedna vrsta analize za pronalaženje rješenja. Model SARA sastoji se od četiri faze:

- Sagledavanje: Utvrđivanje problema
- Analiza: Proučavanje problema:
- Odgovor: Poduzimanje mjera
- Procjena: Procjena uspješnosti poduzetih mjera

„Efektivan policijski angažman podrazumijeva utvrđivanje svih grupa u zajednici, naročito žena i djece, i omogućavanje dostavljanja povratnih informacija putem predstavnika u savjetodavnim grupama, učešća u anketama, forumima i sastancima u zajednici.“

Okvir za podršku akcijama za sprječavanje nasilja nad ženama (UN Women, 2015)

Model SARA se može koristiti kao alat za efikasno angažovanje unutar zajednice na rješavanju problema primjenom participatornog pristupa.²⁷

26 Priručnik o rodnim pitanjima Policije Ujedinjenih nacija (Odjel UN-a za mirovne operacije - DPO/ DPET/Služba za integrisanu obuku, 2015).

27 Vidi projektni alat 130: Kontrolna lista za rješavanje problema primjenom modela SARA iz UNPOL-ovog *Priručnika za rodna pitanja*, Standardizovane najbolje prakse za uvođenje rodno osviještenih politika u Zbirci projektnih alata (2015).

Okvir 4

Primarne mjere za prevenciju nasilja nad ženama i djevojčicama UN ECOSOC

Komisija UN-a za prevenciju kriminaliteta i krivično pravosuđe predlaže:	Primjeri policijskog djelovanja:
Promjena stavova i razbijanje stereotipa u društvu i pomaganje zajednicama da eliminišu prihvatanje rodno zasnovanog nasilja;	Uvođenje obavezne obuke o rodnoj pristranosti i sistema zasluga za sve nivoe koji cilja i aktivno obeshrabruje štetne stavove i stereotipe unutar policijske organizacije;
Oснаživanje žena, politički i ekonomski, kako bi prevladale svoj podređeni položaj u društvu;	Uvođenje i jačanje institucionalne politike „nulte tolerancije“ seksualnog uznemiravanja i mehanizma za podnošenje žalbi kako bi se policijskim službenicama pomoglo da ostvare svoj potencijal u organizaciji i kako bi se privuklo više žena u policijsku službu;
Fizička okruženja treba prilagoditi tako da promovišu sigurnost žena;	Saradnja s akterima u lokalnoj upravi i civilnom društvu u procesu konsultacija sa različitim grupama žena i djevojčica u svim zajednicama kako bi se utvrdili najefikasniji načini za prilagođavanje fizičkih okruženja tako da se one u njima osjećaju sigurno i zaštićeno;
Osobama kod kojih ovisnost o alkoholu i opojnim drogama povećava vjerovatnoću nasilja treba ponuditi detaljno razrađene programe prevencije zloupotrebe alkohola i opojnih droga kao i programe liječenja i rehabilitacije;	Učešće u inicijativama koje promovišu jedinstveno shvatanje prirode nasilja, njegovih uzroka i posljedica te različitog i nesrazmjernog utjecaja na žene i djevojčice;

Smjernice za planiranje ciljeva na osnovu ESP-a u prethodnom poglavlju namijenjene su rukovodstvu policije sa operativnom komandnom odgovornošću (ili srednjem rukovodstvu). Kao strategiju za mijenjanje uslova i situacija koje mogu povećati učestalost nasilja nad ženama i djevojčicama, smjernice u prethodnom poglavlju naglašavaju usmjeravanje policijskih napora na tri stuba prevencije: 1) Kohezija zajednice u pogledu rješenja za suzbijanje nasilja nad ženama i djevojčicama koja su zasnovana na zajednici; 2) Iskazivanje političke i društvene posvećenosti odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama i njegovom uticaju na članove zajednice i društvo; i 3) Akteri u pravosuđu i sektoru sigurnosti proširuju svoja znanja i mijenjaju stavove kako bi adekvatno odgovorili na nasilje nad ženama i djevojčicama. Sljedeće smjernice su direktno zasnovane na modulu 3 ESP-a i nadovezuju se na tri strateška stuba.

Komplementarne i detaljne smjernice sadržane su u seriji publikacija UNODC-a o jačanju prevencije kriminaliteta i odgovora krivičnog pravosuđa na nasilje nad ženama (2014) i UNPOL-ovom Priručniku o rodnom pitanjima: Standardizovane najbolje prakse o rodno osviještenim politikama u očuvanju mira (2015). Smjernice date u ovim dokumentima UN -a zasnovane su na iskustvima policijskih institucija širom svijeta, koje štite vladavinu prava u problematičnim okruženjima i često rade s ograničenim resursima. Navedene dokumente treba posmatrati u kontekstu smjernica UN-a za preventivno djelovanje, Okvir za podršku akcijama za sprječavanje nasilja nad ženama (UN Women et. al 2015). Ove smjernice trebaju doprinijeti širenju zajedničkog shvatanja faktora koji doprinose nasilju i štite od nasilja nad ženama i djevojčicama, te uloge različitih sektora i disciplina u sprječavanju ovog nasilja.

Fotografiju ustupila Policija Škotske/PA Wire

KLJUČNE RUKOVODNE KOMPETENCIJE ZA PROVEDBU STRATEGIJA PREVENCIJE NASILJA NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Sljedeća lista bihevioralnih kompetencija policijskog rukovodstva zasnovana je na *Ažuriranom modelu strategija i praktičnih mjera za eliminaciju nasilja nad ženama u oblasti prevencije kriminaliteta i krivičnog pravosuđa* (Rezolucija Generalne skupštine 65/228).²⁸

U njoj su navedena međunarodno priznata ponašanja i vrijednosti te preporuke o načinu vršenja poslova kojim osiguravate uspješnost prevencije kriminaliteta, što vama i vašem timu poboljšava efikasnost i povećava zadovoljstvo korisnika vaših usluga.

²⁸ Vidi Kodeks postupanja za službenike organa gonjenja (usvojen Rezolucijom Generalne skupštine 34/169 od 17. decembra 1979. godine).

Ova referenca je osmišljena tako da naglašava jasna očekivanja međunarodnih standarda²⁹ i istovremeno nadopunjuje i osnažuje politiku vaše nacionalne policijske organizacije u pogledu vrijednosti, etike i integriteta.

Radi se o neiscrpnom popisu ključnih kompetencija za uspješnost rada koje bi policijski rukovodioci s operativnom komandnom odgovornošću trebali primjenjivati i promovirati u odvratanju drugih od činjenja nasilja nad ženama i djevojčicama kao rezultat preventivnih strategija koje su adekvatno zasnovane na povratnim informacijama zainteresovanih strana, podržane od strane zajednica i usmjerene na žrtve/preživjele. Rukovodioci se trebaju pobrinuti da službenici koji rade na predmetu osiguraju:

Efektivnu komunikaciju i učešće aktera u izradi, implementaciji i evaluaciji usluga

- Promovišite jednakost, saradnju, uzajamno poštovanje i podjelu odgovornosti između žena i muškaraca;

²⁹ Ibid.

- Dajte jasne smjernice i prenosite jasna očekivanja od utvrđenih odgovornosti specijalizovane policije, nadležnih agencija, institucija i osoblja uključenog u prevenciju nasilja nad ženama i djevojčicama;
- Dajte jasne smjernice i objašnjenje jasnih očekivanja, pomozite drugima da shvate ulogu svog preventivnog rada u širem kontekstu;
- Budite predvodnik u svom timu u ograničavanju i kontrolisanju nivoa nasilja nad ženama i djevojčicama (kvalitetna istraga i krivično gonjenje);
- Saradujte sa partnerima na utvrđivanju socijalnih normi koje doprinose uzrocima nasilja nad ženama i djevojčicama;
- Učestvujte u programima kojima se nastoji doći do počinitelaca ili potencijalnih počinitelaca u cilju promocijsanjanja mirnog rješavanja sukoba, upravljanja i kontrolisanja bijesa i promjene stavova o rodnim ulogama i odnosima;
- Budite predvodnik multidisciplinarnih i rodno osjetljivih aktivnosti s javnim i privatnim subjektima kroz partnerstva za zaštitu žena i djevojčica žrtava nasilja;³⁰ Primjer toga može biti policijsko planiranje redovnih proaktivnih kampanja s naglaskom na nasilju nad ženama i djevojčicama (vidi fotografiju u okviru 9, zamjenik načelnika policije, Iain Livingstone, iz Uprave policije Škotske, iskazuje podršku obećanju Bijele vrpce - dio globalne kampanje za poticanje muškaraca na proaktivni angažman u eliminaciji muškog nasilja nad ženama³¹).
- Uključite se u programe saradnje sa zajednicom i budite spremni da pružite informacije ženama, uključujući žrtve/preživjele nasilja, o ljudskim pravima žena te socijalnim, zdravstvenim, pravnim i ekonomskim aspektima nasilja nad ženama, kako bi im pomogli da se osnaže i zaštite od svih oblika nasilja;

30 Primjer toga može biti policijsko planiranje redovnih proaktivnih kampanja koje su usmjerene na suzbijanje nasilja nad ženama i djevojčicama.

31 Predstavnik Uprave policije Škotske podržava kampanju Bijele vrpce za eliminaciju rodno zasnovanog nasilja. Bussey, K. za The Sunday Post. 25. novembar 2017. <https://www.sundaypost.com/fp/senior-scots-police-officer-backs-white-ribbon-campaign-to-end-gender-based-violence/>

Okvir 5

Gangs Resistance Education And Training (G.R.E.A.T.) - Obrazovanje i osposobljavanje za pružanje otpora članstvu u bandama

G.R.E.A.T. je nastavni plan i program namijenjen učenicima u dobi od 8 do 13 godina s ciljem sprječavanja nasilnog ponašanja i članstva u bandama, kao i razvijanja pozitivnih odnosa između mladih i policije. Trinaest lekcija programa predaju policajci koji su obučeni za rad sa mladima. Lekcije obuhvataju razvoj društvenih i emocionalnih vještina te učenje o kriminalu i članstvu u bandama. G.R.E.A.T. je osmišljen u SAD-u, gdje je utvrđeno da smanjuje rizik od članstva u bandama i povećava pozitivne i korisne stavove među učenicima u dobi od 11 do 13 godina. Pristup je sada proširen na zemlje Centralne Amerike, poput Belizea, Kostarike i El Salvadora, gdje su policijski službenici obučeni za provođenje projekta među osnovcima.

Izvor: Esbensen et al. (2012): <https://www.great-online.org/GREAT-Home>

- Angažirajte mlade na učešće u politikama i procesima sprječavanja delinkvencije, što može uključivati i korištenje resursa zajednice, programe samopomoći za mlade i programe obeštećenja i pomoći žrtvama. Primjer toga je angažman policije u školskim programima, poput programa koji preporučuje SZO, *Obrazovanje i osposobljavanje za pružanje otpora članstvu u bandama (G.R.E.A.T.)*, koji se pokazao uspješnim u SAD-u i Centralnoj Americi (vidi okvir 10).³²

Prilagodljivost

- Razvijajte odnose sa grupama koje zastupaju interese određenih kategorija žena i djevojčica, kao što su žene i djevojčice sa invaliditetom, iz manjinskih ili nedovoljno zastupljenih zajednica, migrantice, osobe sa jezičkim barijerama ili žene u sukobu sa zakonom.

32 Prevencija nasilja kroz školske programe: Praktični vodič, Ženeva: Svjetska zdravstvena organizacija. Za dodatne smjernice o suzbijanju rodno zasnovanog nasilja u školama pogledajte: Globalne smjernice o suzbijanju rodno zasnovanog nasilja u školama (UN Women i UNESCO, 2016), dostupno na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2016/12/global-guidance-on-addressing-school-related-gender-based-violence>

Okvir 6

Prevenција počinje s vama!

Ženevski Centar za upravljanje sektorom sigurnosti (DCAF) preporučuje u svom *Priručniku za obuku o policijskom integritetu* (2012) tri kontrolne mjere za prevenciju pogreški, koruptivnih praksi i neetičkog ponašanja. Takve pogreške, prakse i ponašanja mogu lako da naruše povjerenje koje je policija izgradila u zajednici kojoj služi, što može dovesti do neredovnog prijavljivanja nasilja nad ženama i djevojčicama i nekažnjavanja počinitelaca tih krivičnih djela. Preporučene mjere kontrole započinju s vama, policijskim zapovjednicima i rukovodiocima timova. Mjerama se izbjegavaju namjerna ili nenamjerna dešavanja, odnosno posljedice koje su rezultat radnji pojedinaca u vašem timu.

Preventivne kontrole su podijeljene na tri glavne oblasti: 1) nadzor, 2) unutrašnja odgovornost i 3) ukidanje visokorizičnih procedura koje pogoduju korupciji ili nepropisnom postupanju. U svrhu ovog priručnika one su prilagođene kako slijedi:

1. Nadzor: osigurati da je vaš tim jasno upoznat sa lancom komande i mehanizmima nadzora. Svaki službenik u vašem timu, pa i vi sami, treba proći obuku o kontrolnim mjerama i treba biti motiviran da prijavljuje loše prakse; Poznavanje osoblja je vrlo važno, čak i važnije od vaše sposobnosti za ocjenjivanje njihovog rada. Dobro poznavanje članova tima znači da ste u mogućnosti da raspoznate podložnost lošim praksama koja je uvjetovana njihovim privatnim okruženjem i neprijateljskim stavovima spram određenih ljudi ili grupa.

2. Odgovornost: Odgovornosti i delegiranje ovlaštenja mora biti koherentno. Policijsko vodstvo na svim nivoima mora poticati kolektivni osjećaj individualnog vodstva u prevenciji loših praksi. To znači da nadređeni mora odmah ispravljati lošu praksu, ali ne samo on već i drugi koji su u poziciji da preuzmu ulogu predvodnika i vode svojim primjerom tako što će postupati s integritetom u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama. Na taj način se šalje jasna poruka u policijskoj hijerarhiji da rukovodstvo i osoblje rade zajedno i da odgovorno postupaju u skladu sa pravilima integriteta organizacije i kodeksima ponašanja, koji su u osnovi efikasne i legitime policijske službe.

3. Upravljanje rizikom visokorizičnih procedura: Neke oblasti policijskog rada su podložnije lošim praksama od drugih; te oblasti, kao što su kontrola granica ili sigurnost zatvorskih objekata, treba jasno prepoznati kao visokorizične. Za takve oblasti mogu se uvesti rutinske aktivnosti i procedure upravljanja rizikom koje smanjuju mogućnosti nepropisnog postupanja. Primjer toga može biti kolegijalno mentorstvo ili psiho-socijalna podrška kroz posjete eksperata policiji ili za potrebe policije u zatvorima s maksimalnim osiguranjem ili na izolovanim graničnim prijelazima.

Povezivanje sa drugim sektorima i agencijama kroz mehanizme za upućivanje i koordinaciju

- Utvrdite koje bi agencije/grupe mogle biti resursi za prevenciju kriminaliteta i nasilja;
- Uspostavite i/ili implementirajte mehanizme za odgovarajuću koordinaciju aktivnosti prevencije između vladinih i nevladinih agencija;

Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama

- Provodite dubinske analize problema primjenom rodno osjetljivih informacija i evidencije o dostupnim aktivnostima, servisima, objektima i resursima.

REFERENTNI POKAZATELJI ZA POLICIJSKE SLUŽBENIKE KOJI PRUŽAJU OSNOVNE USLUGE: PREVENCIJA

Kao što je navedeno u prethodnom poglavlju, ESP je zasnovan na pretpostavci da svi servisi pravosuđa i podrške za žrtve/preživjele trebaju dijeliti zajedničke osobine i provoditi zajedničke aktivnosti radi postizanja što boljih rezultata.

To važi za svaki sektor koji može biti uključen u rješavanje nasilja nad ženama i djevojčicama. Sljedeća lista je sastavljena na osnovu zajedničkih osobina i aktivnosti iz ESP-a; u njoj su nabrojani primjeri referentnih pokazatelja za policijske aktivnosti u okviru provedbe strategija prevencije nasilja nad ženama i djevojčicama, koje su adekvatno formulisane na osnovu mišljenja aktera, imaju podršku zajednice i usmjerene su na žrtve/preživjele. To su pokazatelji na koje se policijski rukovodioci sa operativnom odgovornošću mogu pozvati, ako su usvojeni, odnosno potaknuti više rukovodstvo da ih usvoji ako nisu dostupni:

Dostupnost i pristupačnost: Broj iskazanog zadovoljstva/povjerenja zajednice u anketama lokalne policije razvrstano prema spolu, mjestu stanovanja, nacionalnosti, etničkoj pripadnosti, kasti, klasi, statusu migranta ili izbjeglice, domorodačkom statusu, dobi, vjeroispovijesti, jeziku i stručnoj spremi, seksualnoj orijentaciji, bračnom stanju, invaliditetu ili bilo kojoj drugoj karakteristici koja se inače ne uzima u obzir.

„Strategija za poticanje javnosti da djeluje u svojstvu partnera sa policijom u prevenciji kriminaliteta i upravljanju kriminalitetom te drugim aspektima sigurnosti, reda i mira, zasnovana je na potrebama zajednice.“

Operacije UN policije (2015)

Prilagodljivost i pristupačnost: Broj policijskih projekata koji uključuju lokalne zajednice i ugrožene grupe unutar tih zajednica kao što

su mladi, LGBTQI³³ i žene i djevojčice s invaliditetom. Projekti policije i zajednice čiji je cilj izgradnja sigurnijeg okruženja kroz pomoć zajednice policiji u sagledavanju *evoluirajućih* trendova u nasilju nad ženama i djevojčicama i rješavanju problema koji uzrokuju nasilje, kriminal ili nesigurnost.

Prikladnost i pristupačnost: Broj foruma za sprječavanje kriminaliteta koje podržava policija, odnosno zajedničkih aktivnosti koje vode lokalne žene ili ženske organizacije, ili u kojima one aktivno učestvuju, a koje rade na eliminaciji nasilja nad ženama i djevojčicama, odnosno unapređenju ravnopravnosti spolova i osnaživanju žena.³⁴ Kako bi se omogućilo da što više žena i djevojčica prisustvuje događajima, možda će biti potrebno provesti određene aktivnosti na terenu. Također može biti neophodno da određenim raspravama prisustvuju samo žene kako bi mogle otvoreno da govore. Prevencija kriminaliteta uveliko ovisi o tome šta javnost čini da poveća otpornost svoje zajednice na kriminalitet, uključujući i nasilje nad ženama i djevojčicama.

„Efektivan policijski angažman podrazumijeva utvrđivanje svih grupa u zajednici, naročito žena i djece, i omogućavanje dostavljanja povratnih informacija putem predstavnika u savjetodavnim grupama, učešća u anketama, forumima i sastancima u zajednici.“

Okvir za podršku akcijama za sprječavanje nasilja nad ženama (UN Women et al. 2015).

33 Lezbijke, homoseksualci, biseksualne osobe, transrodne osobe, queer i interseksualne osobe.

34 Policija i drugi pružaoci osnovnih usluga trebali bi osigurati da ženske organizacije sa kojima saraduju predstavljaju raznoliku grupu žena i poduzimaju odgovarajuće radnje kako bi osigurale uključenost svih žena ili, u najmanju ruku, najmnogobrojnijih manjinskih grupa u datoj zemlji. Inkluzivnost se može postići društvenim angažmanom, povećanim pristupom uslugama podrške, uzimajući u obzir i jezičku pristupačnost. Za više informacija vidi Interseksionalnost i inkluzivni pristup u rješavanju rodno zasnovanog nasilja (2018). Dokument o stanovištu, Žene protiv nasilja u Evropi (WAVE), dostupno na: http://files.wave-network.org/researchreports/WAVE%20positionpaper_intersectionality2018.pdf

Prioritizirajte sigurnosti: Broj i kvalitet policijskih mjera u sklopu angažmana u zajednici kojima se informišu žene i djevojčice o tome kako mogu prijaviti nasilje nad ženama i djevojčicama, uključujući seksualno uznemiravanje i/ili uhođenje na internetu (npr. na društvenim mrežama), zatražiti zaštitu i zdravstvenu podršku kada se dogodi nasilje te kako izbjeći mjesta sa visokom incidencom kriminaliteta, odnosno druge oblike nasilja nad ženama i djevojčicama putem interneta i upotrebom IKT-a. Aktivnosti u okviru angažmana u zajednici trebaju biti usmjerene i na muškarce i dječake tako što će ih poticati da preuzmu proaktivnu ulogu u pronalaženju rješenja za eliminaciju nasilja nad ženama i djevojčicama.

Informisani pristanak, povjerljivost i pristupačnost: Broj redovnih i zvaničnih sastanaka sa lokalnim zajednicama koji su fokusirani na specifične, novonastale i različite sigurnosne potrebe žena i djevojčica. Cilj ovih sastanaka treba da bude uvrštavanje pristupa zasnovanog na žrtvi/preživjeloj u policijske strategije za suzbijanje nasilja i prevenciju kriminaliteta. Organizovanje sedmice otvorenih vrata policijske stanice sa lokalnim i raznolikim zajednicama³⁵ može biti vrlo korisna inicijativa za praćenje okruženja žrtve/preživjele.

Efektivna komunikacija i učešće aktera u izradi, implementaciji i evaluaciji usluga: Broj i učestalost vanjske (zajedničke) komunikacije koju mogu razumjeti svi članovi lokalne zajednice, uključujući i osobe sa različitim oblicima invaliditeta, a koja jasno demonstrira opredijeljenost policije za primjenu pristupa usmjerenog na počiniocima i zasnovanog na žrtvama/preživjelim u postupanju u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama. Ova komunikacija se odnosi na pojedinosti o strategijama rane intervencije u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama, partnerstva sa drugim pružao-

³⁵ U komunikaciji sa liderima u zajednici, policija treba da prioritizira inkluziju žena u liderstvo i njihov utjecaj u ciljanim zajednicama.

„Ljude treba poticati na angažman, a za one koji narušavaju kulturu zakonitosti moraju postojati jasne i vidljive posljedice. To podrazumijeva pozivanje muškaraca i žena koje zlostavljaju žene na odgovornost.”

Okvir za podršku akcijama za sprječavanje nasilja nad ženama (UN Women et al. 2015).

cima usluga i uticajnim članovima zajednice (posebno ženama) i interne politike rodne ravnopravnosti u policiji, kao što su politike za suzbijanje seksualnog uznemiravanja.

Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama: Broj nezavisnih evaluacija policijskih strategija za eliminaciju nasilja nad ženama i djevojčicama koje su provedene na lokalnom ili općinskom nivou. Ove evaluacije trebaju dati nalaze na nivou ishoda, uvid u mogućnosti učenja i predložiti preporuke za jačanje prevencije nasilja nad ženama i djevojčicama.

Evaluacija bi u najboljem slučaju trebala da bude dostupna javnosti i da sa njom budu upoznati članovi nadzornog odbora koji predstavljaju različite zainteresovane strane u zajednici i pružaoce osnovnih usluga.

Sedmica otvorenih vrata policijske stanice (engl. *PSVW*) je globalna inicijativa koju je pokrenuo Altus Global Alliance i u okviru koje se članovi zajednice pozivaju da posjete svoju lokalnu policijsku stanicu, razgovaraju sa osobljem policije i ocjene njihov rad

(Altus Global Alliance, 2012)

Povezivanje sa drugim sektorima i agencijama

kroz koordinaciju: Broj i kvalitet zajedničkih obuka o strategijama prevencije i upućivanja koje je osmislila i provela policija zajedno sa lokalnim akterima koji pružaju osnovne usluge i lokalnim nevladinim organizacijama koje zastupaju prava žena i djece. Ugovori o realizaciji usluga/partnerstvima u pogledu mehanizama upućivanja od velike su pomoći u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama.

STUDIJA SLUČAJA: LOKALNA VIJEĆA SIGURNOSTI: KONGO, EKVADOR I MEKSIKO³⁶

Fotografije ustupila COGINTA for Police Reforms and Community Safety³⁷

Prema utvrđenjima Komisije UN-a za prevenciju kriminaliteta i krivično pravosuđe, aktivno učešće zajednice i drugih segmenata civilnog društva ključno je za efikasnu prevenciju kriminaliteta. Zajednice imaju važnu ulogu u utvrđivanju prioriteta za prevenciju kriminaliteta, u implementaciji i evaluaciji te utvrđivanju održivih resursa.³⁸

Dobra praksa za mobilizaciju zajednice podrazumijeva participatoran pristup i angažiranost svih nivoa društva, uključujući predstavnike vlasti na lokalnom nivou, lidere u zajednici, NVO i ženske grupe.³⁹

Međutim, za takvu mobilizaciju potrebno je da vlada odobri mehanizme koji će osigurati održivost zajedničkih napora i podstaći osjećaj vlasništva nad procesom među nosiocima dužnosti na lokalnom nivou. **Lokalna vijeća sigurnosti: (engl. skraćenica: LSC)** su primjer jednog takvog mehanizma u okviru kojeg policija i drugi

pružaoci usluga na lokalnom nivou zajedno rade sa civilnim društvom te razmatraju i planiraju zajedničke projekte vezane za sigurnost na nivou zajednice, uključujući i prevenciju nasilja nad ženama i djevojčicama.

Mehanizmi slični LSC-u postoje na svim kontinentima. U Francuskoj i Republici Gvineji ti mehanizmi su lokalna vijeća sigurnosti za prevenciju delikvencije ili CLSPD; u Demokratskoj Republici Kongu (DRC) to su lokalna vijeća sigurnosti u zajednici ili CLS; u

Ekvadoru to su općinska vijeća sigurnosti ili CSM. Ovisno o modelu i veličini populacije u općini, viši policijski službenici za rad u zajednici mogu biti predstavnici policije u lokalnom vijeću sigurnosti.

LSC-ovi općenito funkcionišu kao mehanizmi za koordinaciju među akterima u sektoru sigurnosti kako u decentralizovanim tako i u federalnim sistemima. Pod uslovom da su inkluzivna i održiva u pogledu finansiranja, lokalna vijeća sigurnosti se mogu posmatrati kao zajednički prostor za utvrđivanje i rješavanje prijetnji s kojima se suočava određena grupa kroz ciljane aktivnosti saradnje.

Lokalna vijeća sigurnosti igraju ključnu ulogu u strateškom planiranju i realizaciji nacionalnih strategija i politika sigurnosti i pravde za dobrobit lokalnog stanovništva. To obuhvata i nacionalne politike i strategije za odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama. Lokalna vijeća sigurnosti mogu dati značajan doprinos jer se mogu koristiti za jačanje partnerstava sa policijom kako bi policijsko postupanje bilo više zasnovano na obavještajnim podacima i u svrhu strateške komunikacije sa lokalnom upravom i akterima u zajednici.

36 Vidi Fernandez, M., Piaget, K., Hernandez, T., and Berthoud, S (2017), 'Decentralisation of Security Governance: Facilitator of a Human Rights-based Approach (HRBA) to SSR?' ISSAT HRBA Working Group Paper 3.

37 Coginta for Police Reforms and Community Safety, na: <http://www.coginta.org/en>. Za više informacija vidi: *Understanding Local Security Councils in Two Minutes* (Coginta, 2015) na: <https://www.youtube.com/watch?v=7fGFOnteGA> i *Guide Pratique Conseil Local de Sécurité et de Prévention de la Délinquance en République de Guinée* (Coginta 2017).

38 Član 16, Smjernice Ujedinjenih nacija za prevenciju kriminaliteta (Rezolucija Ekonomskog i socijalnog vijeća, 2002/13, dodatak)

39 Aspekti nasilja nad ženama koji se direktno odnose na Komisiju za prevenciju kriminaliteta i krivično pravosuđe (Komisija za prevenciju kriminaliteta i krivično pravosuđe V.08-52191 (E) *0852191* 17. sjednica, Beč od 14. do 18. aprila 2008.).

Lokalna vijeća sigurnosti su platforma za dijalog u okviru koje se različite agencije u oblasti javne sigurnosti mogu uzajamno konsultovati, utvrditi probleme i usaglasiti se u pogledu lokalnog plana za prevenciju nesigurnosti.⁴⁰ Imajući to u vidu, LSC-ovi su u poziciji da preuzmu nadležnost nad kontrolom kvalitete koordiniranih aktivnosti koje uključuju policiju i njene partnere u pravosudnom procesu, kao i njihovog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Obzirom da u radu lokalnih vijeća sigurnosti obično učestvuju predstavnici općinskih vlasti, lokalnih institucija i pravosuđa te ponekad i predstavnici civilnog društva skupa sa policijom, kroz njih se mogu prikupiti kritička stanovišta na nivou kolektiva za potrebe koordiniranog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama.⁴¹ Primjer toga su naručene revizije i eksterne evaluacije koordiniranog odgovora na slučajeve nasilja nad ženama i djevojčicama.

Lokalna vijeća sigurnosti mogu također uticati na to da pružaoci usluga u sektoru pravde i sigurnosti ozbiljnije pristupe svojim odgovornostima, obzirom da saraduju sa zajednicama kojima služe. Ovi modeli saradnje su u teoriji važan preduslov za izgradnju povjerenja između pružalaca usluga u ovim sektorima kao nosilaca aktivnosti za zaštitu ljudskih prava i zajednice kao nosioca prava. Na ovaj način lokalna vijeća sigurnosti mogu biti pokretač primjene pristupa zasnovanog na ljudskim pravima,⁴² jer će se prijetnje po sigurnost i potrebe zajednice utvrditi sagledavajući različite perspektive i stanovišta osoba/grupa koje se smatraju ranjivim zbog diskriminacije.

40 'Understanding local security councils in two minutes', Coginta for Police Reforms at: https://www.youtube.com/watch?v=7f-GFO_nteGA

41 Vidi Fernandez, M., Piaget, K., Hernandez, T., and Berthoud, S (2017), 'Decentralisation of Security Governance: Facilitator of a Human Rights-based Approach (HRBA) to SSR?' ISSAT HRBA Working Group Paper 3, and 'Guide pratique conseil local de sécurité et de prévention de la délinquance en république de guinée' (Coginta for Police Reform, 2017).

42 Pristup zasnovan na ljudskim pravima (engl. skraćenica: HRBA) Ujedinjene nacije definišu kao „konceptualni okvir normativno zasnovan na međunarodnim standardima ljudskih prava i operativno usmjeren na unapređenje i zaštitu ljudskih prava.” U skladu sa ovim pristupom, žene i djevojčice uživaju jednaka ljudska prava kao i muškarci i dječaci i nasilje nad ženama i djevojčicama predstavlja kršenje njihovih prava. Vidi UN Women: Glavne programske inicijative na: <https://www.unwomen.org/en/how-we-work/flagship-programmes>

DEMOKRATSKA REPUBLIKA KONGO (DRC)

Vlada Demokratske Republike Kongo prepoznala je sektor sigurnosti te zemlje kao jedan od najkritičnijih sektora kojem treba posvetiti pažnju u kontekstu rješavanja sukoba, posebno u istočnom dijelu zemlje, gdje su učestale prijave o kršenju ljudskih prava od strane oružanih snaga i policije.

U okviru mjera decentralizacije, 2013. godine uspostavljeni su *Comités Local de Sécurité* (CLS) u svrhu otklanjanja nesigurnosti i povezivanja državnog nivoa s lokalnim. CLS čine predsjednik CLS-a (koji može biti gradonačelnik, rukovodilac sektora ili načelnik, ovisno o teritorijalnoj jedinici), službenik Ureda državnog odvjetnika, komandir policijske stanice i dva predstavnika civilnog društva.

CLS-ovi se zvanično finansiraju iz pokrajinskog fonda, iako to nije uvijek tako u praksi, dok *forums de quartiers* služe za održavanje lokalnih sastanaka koji su otvoreni za sve članove zajednice i na kojima oni mogu iznijeti svoje zabrinutosti u pogledu sigurnosti. Da bi CLS-ovi bili efikasni u svom radu, vrlo je bitno da policija aktivno promovira konsultacije sa civilnim društvom i zajednicom, u kojima će biti uključene i ženske grupe, i da se pobrine da sve prijetnje po sigurnost iznesene na *forums de quartiers* budu prijavljene, a statistički podaci razvrstani, između ostalog, prema spolu, etničkoj pripadnosti i seksualnoj orijentaciji.

CUYABENO, SUCUMBÍOS, EKVADOR

U Ekvadoru je decentralizacija upravljanja sigurnošću dosegla konstitutivni status (2008). Kao rezultat toga, usvojeni su pravni okviri za formiranje općinskih vijeća sigurnosti u cijeloj zemlji, uključujući i općinu Cuyabeno, koja se nalazi u Amazoniji na granici sa Kolumbijom.

Blizina Cuyabena Kolumbiji i bogatstvo prirodnih resursa, uključujući naftu, nosi sa sobom brojne sigurnosne izazove koji mlade, žene, djecu i autohtone grupe stavlja u još ranjiviji položaj.

Da bi se prevazišli ovi izazovi, pravni okvir za Općinsko vijeće sigurnosti Cuyabena (u daljem tekstu: MSC) prilagođen je tako da predviđa redovne konsultacije između predstavnika općinske uprave, policije i vojske, domorodačkih i afro-ekvadorskih zajednica, ženskih organizacija te zdravstvenih službi i agencija za zaštitu djece.

Na sastanke se poziva i predstavnik najutjecajnije rafinerije. Sa stanovišta ljudskih prava, ovo je vrlo pozitivna i progresivna mjera jer daje mogućnost trećim stranama koje imaju obaveze u pogledu zaštite ljudskih prava, poput naftnih kompanija i njihovog privatnog osiguranja, da učestvuju u diskusijama o sigurnosnim pitanjima koja utječu na to područje, uz određeni stepen nadzora. MSC u Cuyabenu se finansira is vlastitih sredstava, ali polaže pravo i na korištenje državnih sredstava koja se izdvajaju za rad nacionalne policije u okviru stavke za rad policije u zajednici.

JUAREZ, CHIHUAHUA, MEKSIKO

Godine 2010, u Ciudad Juárez, Chihuahua, Meksiko započela je implementacija strategije koja je zasnovana na zajednici za pružanje sigurnosti i pravde. *Mesa de Seguridad de Cd. Juárez* (MSCJ) povjeren je mandat za otklanjanje posljedica nasilja i njegovih uzroka. MSCJ je tijelo neovisno od lokalne uprave, i kao prvo takvo tijelo među brojnim LSC-ovima u Meksiku, poslužilo je kao model za uspostavljanje više od 15 MSCJ-eva širom zemlje. Mrežom MSCJ-eva koordinira nevladina organizacija SOS Meksiko, koja se zalaže za učešće građana u

javnoj sigurnosti.⁴³ MSCJ čine vladini dužnosnici i građani, dok se poseban naglasak stavlja na izvještavanje zasnovano na rezultatima o pitanjima koja MSCJ prati. MSCJ-evi su dužni osigurati lako dostupne informacije o svojim finansijama, organizacijskom sistemu i inkluzivnosti, kako bi ih sve populacije u društvu smatrale legitimnim mehanizmom. Nedostatak navedenih informacija umanjuje transparentnost i efikasnost kojoj MSCJ-evi teže u pružanju usluga.

Iako je civilno društvo obično zastupljeno kao sektor, akteri u MSCJ-u, poput policije, moraju osigurati da su podaci u pogledu članstva uvijek dostupni i razvrstani prema spolu i drugim faktorima diverziteta, kao što su etnička pripadnost, povezanost sa autohtonim stanovništvom, invaliditet i dob. MSCJ-evi su ovlašteni da se bave rodnim pitanjima i da doprinose unapređenju nacionalnih strategija za suzbijanje nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja. Potencijal MSCJ-a kao efikasnog mehanizma koordinacije osnovnih usluga za žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama trebao bi biti inherentno povezan za raznolikošću njegovih članova i sposobnošću da osigura efikasnost lokalnih intervencija u oblasti javne sigurnosti.

---

43 SOS Meksiko je 2008. godine osnovao Alejandro Marti s ciljem stvaranja i održavanja efikasnog sistema sigurnosti i pravosuđa u Meksiku. Njegova tri osnovna cilja su: jačanje institucija, reforma zakonodavstva i učešće građana.

PRILOG 1

Angažovanje muškaraca u prevenciji

Okvir 7

„Sve dok budemo smatrali da su to problemi s kojima trebaju da se bave samo žene, ne možemo očekivati smanjenje učestalosti silovanja, zlostavljanja djece i nasilja u porodici. Svjesni smo da mnogi muškarci ne zlostavljaju žene i djecu i da se trude živjeti s poštovanjem i dostojanstvom. Međutim, do danas se kolektivni glas tih muškaraca nije čuo, jer se to pitanje nije smatralo pitanjem cijele nacije. Od danas će oni koji izlažu druge nasilju znati da su izolirani i da ne mogu računati na druge muškarce da ih zaštite. Danas se svim muškarcima upućuje jasan poziv da preuzmu odgovornost za rješavanje ovog problema.“

Nelson Mandela, Nacionalni marš muškaraca, Pretoria, Južna Afrika, 1997.

Kada govorimo o nasilju nad ženama i djevojčicama većina ga smatra ženskim pitanjem. A zašto i ne bi? Kada razgovarate sa ženama i djevojčicama širom svijeta, većina ih svaki dan razmišlja o zlostavljanju i uznemiravanju. Neke od njih su kontinuirano izložene zlostavljanju i uznemiravanju. Druge se oporavljaju od nasilja kojem su bile izložene u prošlosti kao odrasle osobe ili kao djeca. Većina djevojčica i žena planira svoj dan tako da izbjegne ili umanju prijetnju muškog nasilja. Pogrešno je ovaj oblik nasilja smatrati ženskim pitanjem. Bez obzira da li se radi o silovanju, seksualnom napadu ili nasilju u porodici, za veliku većinu ovih krivičnih djela odgovorni su muškarci i dječaci. Zar ove činjenice ne upućuju na zaključak da je muško nasilje zapravo muško pitanje?

Nasilje nad ženama i djevojčicama stoga jeste muško pitanje, ne samo zato što su muškarci najčešće počinioci ovog nasilja, već i zbog toga što prevencija ovog nasilja doprinosi dobrobiti zajednice u cjelini, pa i muškarcima.

Kada posmatramo muškarce u ulozi počinitelja, čini se da bez problema o njima pričamo kao o čudovištima ili zvijerima, a ne kao o muškarcima. Koliko god to bilo neprijatno, mi moramo ova pitanja smatrati muškim problemom čijoj prevenciji muškarci mogu doprinijeti. Da bi se spriječilo nasilje i umanjila potreba za policijskim djelovanjem zbog ove vrste nasilja potreban je izravniji pristup. Iako je procesuiranje počinitelja i dalje prioritet, moramo razmišljati izvan okvira i sagledati kulturu koja

muškarce čini nasilnim i sklonim zlostavljanju. Moramo biti hrabri, odvažni i prihvatiti gorku istinu da je nasilje (a naročito nasilje nad ženama i djevojčicama) prvenstveno muško pitanje. Premda većina muškaraca ne zlostavlja i ne pribjegava nasilju, nije dovoljno samo reći “ja sam dobar čovjek, ja to ne radim”. Muškarci moraju preuzeti vodeću ulogu i zauzeti se protiv nasilnog ponašanja “određenih muškaraca” koji su zlostavljači.

Mnogo je toga što muškarci mogu da urade da spriječe muško nasilje nad ženama. Kolektivna volja među muškom populacijom da se tome da prioritet je ključna. Jasno je da većini muškaraca smeta zlostavljačko ponašanje drugih muškaraca, ali jednostavno ne znaju šta da urade ili još uvijek nisu skupili hrabrost da sami nešto poduzmu.

Evo deset koraka koje svaki muškarac može da poduzme da bi spriječio nasilje nad ženama i djevojčicama.

- 1 Priznajte problem** – Posvetite vrijeme razmišljanju o problemu nasilja nad ženama i djevojčicama i nemojte nastupati defanzivno kada se na muškarce gleda kao na počinioce. Sjetite se riječi Nelsona Mendele, radi se samo o određenim muškarcima.
- 2 Proširite znanje** – Informišite se više o ovoj temi. Činjenica da ovo čitate dokaz je vaše zainteresovanosti.

3 Razgovarajte sa drugima – Upotrijebite svoje novostečeno znanje u razgovorima sa drugim muškarcima. Pomozite im da prevaziđu vlastitu defanzivnost.

4 Razgovarajte sa ženama u svom okruženju – Poslušajte njihova iskustva vezana za zlostavljanje i uznemiravanje. Izvucite pouku iz tih iskustava.

5 Imajte hrabrosti da zavirite u sebe – Propitivanje je dobro za dušu. Svakom muškarcu će se desiti da ponekad direktno ili indirektno učestvuje u pogrđnim komentarima o ženama. To je u muškoj prirodi. Nemojte se toga stidjeti. Sada kad stvari posmatrate drugim očima, naljutite se i poduzmite nešto da se stvari promijene.

6 Budite primjer drugima – Većina muškaraca postat će očevi. Vaši sinovi posmatraju vaše ponašanje. Budite im uzor u životu. Budite nježan i ljubazan čovjek. Vaši sinovi će od vas naučiti da se isto tako ponašaju. Vaše kćerke će od vas naučiti kako muškarci trebaju da se prema njima ophode.

7 Budite ženama saveznik - Svoje novostečeno znanje trebate i praktično primjenjivati. Podržite žene i druge muškarce koji se zauzimaju protiv uznemiravanja.

8 Pružite podršku drugima – Ako posumnjate da vam je prijateljica ili rođaka žrtva/preživjela zlostavljanja, pomozite joj. Nemojte samo posmatrati šta se dešava po strani, budite joj prijatelj. Vaš zadatak nije da riješite problem. Samim tim što ste pridali važnost iskustvima žrtve/preživjele vi pružate podršku. Ne zaboravite da im kažete da nisu krive za to što im se desilo.

9 Oспорavajte ponašanje drugih – Kada čujete kolege ili druge muškarce da se ponašaju zlostavljački, reagujte. Neće biti lako i za to će trebati hrabrosti. Budite predvodnik i reagujte tako da im stavite do znanja da to što rade nije uredu. Uvidjet ćete da će i drugi muškarci stati na vašu stranu.

10 Oспорavajte kulturu– Osim osporavanja stavova, imajte hrabrosti da osporavate kulturu u kojoj odrastaju dječaci i muškarci. Jedino osporavanjem te kulture možemo očekivati smanjenje učestalosti nasilja nad ženama i djevojčicama.

Fotografiju ustupio Graham Goulden, umirovljeni glavni inspektor Škotske policije

CITIRANI I PREPORUČENI IZVORI

1. Code of Conduct for Law Enforcement Officials (adopted by General Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979), vidi: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/LawEnforcementOfficials.aspx>
2. 'Aspects of violence against women that pertain directly to the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, (Commission on Crime Prevention and Criminal Justice' V.08-52191 (E) *0852191* Seventeenth session Vienna, 2018).
3. Recommendations for Action against Gender-related Killing of Women and Girls (UNODC, 2015), vidi: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/15-08233_A4-GRK_eBook.pdf
4. Updated Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice, adopted by General Assembly resolution 65/228 of 21 December 2010, vidi: [https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice.pdf](https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/Model%20Strategies%20and%20Practical%20Measures%20on%20the%20Elimination%20of%20Violence%20against%20Women%20in%20the%20Field%20of%20Crime%20Prevention%20and%20Criminal%20Justice.pdf)
5. United Nations Guidelines for the Prevention of Crime (Economic and Social Council resolution 2002/13, annex), vidi: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/resolution_2002-13.pdf
6. *United Nations Standards and Norms in Crime Prevention At your Finger Tips* (UNODC), dostupno na: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_standards_and_norms_in_crime_prevention_at_your_fingertips.pdf
7. Handbook on the Crime Prevention Guidelines: Making Them Work (UNODC, 2010), dostupno na: [https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook on Crime Prevention Guidelines - Making them work.pdf](https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_Crime_Prevention_Guidelines_-_Making_them_work.pdf)
8. Guidelines on Police Operations in United Nations Peacekeeping Operations and Special Political Missions (DPKO-DFS, 2015), dostupno na: https://police.un.org/sites/default/files/sgf-guidelines_police_operations-2015.pdf
9. Global Report Police Station Visiting Week (2012): Advancing Human Rights Standards in Police Stations (Altus Global Alliance) dostupno na: [https://issat.dcaf.ch/download/29464/413964/Altus%20Global%20Report%202012%20\(2\).pdf](https://issat.dcaf.ch/download/29464/413964/Altus%20Global%20Report%202012%20(2).pdf)
10. Secretary-General's In-depth study on all forms of violence against women (A/61/122/Add.1), dostupno na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/419/74/PDF/N0641974.pdf?OpenElement>
11. 'A Framework to Underpin Action to Prevent Violence against Women' (UN Women et al., 2015), dostupno na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/11/prevention-framework>
12. 'Reinforcing community and local security structures in Suzak, Kyrgyzstan' (Saferworld, 2015), dostupno na: <https://www.saferworld.org.uk/en-stories-of-change/reinforcing-community-and-local-security-structures-in-suzak-kyrgyzstan>.
13. *Police Integrity Toolkit* (The Geneva Centre for Security Sector Governance, 2012), dostupno na: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Toolkit_ENG_screen.pdf
14. Logar, R., 'The Austrian Model of Intervention in Cases of Domestic Violence', Paper presented at the UN Expert Group Meeting: Violence against Women: Good practice in Combating and Eliminating Violence against Women (Vienna, 17–20 May 2005), dostupno na: <https://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/experts/logar.dv.pdf>
15. Ending Violence against Women and Girls: The world's best laws and policies' (Future Policy Award, 2014) (UN Women, World Future Council and Inter-Parliamentary Union), dostupno na: https://www.worldfuturecouncil.org/wp-content/uploads/2016/01/WFC_2014_Future_Policy_Award_En.pdf
16. 'Eliminating Violence Against Women in the Asia Pacific: It's all of our responsibility', (UN Women), dostupno na: https://www.aidsdatahub.org/sites/default/files/publication/UN_Women_2015_Eliminating_violence_against_women_in_the_Asia_Pacific.pdf
17. Ten Years of Austrian Anti-Violence Legislation: 2017 International Conference in the Context of the Council of Europe Campaign to Combat Violence Against Women, Including Domestic Violence (Vienna and St. Pölten, Austria, 5 to 7 November 2007), dostupno na: <https://www.interventionsstelle-wien.at/download/?id=406>
18. 'A Study for Creating a Multidisciplinary Response Mechanism to Violence Against Women in Egypt' (UNODC, 2015).

19. 'Engagement and Communication Authorised Professional Practice' (College of Policing, UK), dostupno na: <https://www.app.college.police.uk/app-content/engagement-and-communication/engaging-with-communities>
20. Gender-Based Violence (Violence Against Women and Girls) (The World Bank, 2019), dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/topic/socialdevelopment/brief/violence-against-women-and-girls>
21. Guidelines to Estimate the Economic Cost of Domestic Violence in the Arab Region (UNFPA, 2019), dostupno na: https://www.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/publications/files/guidelines-estimate-economic-cost-domestic-violence-arab-region-english_0.pdf
22. 'Estimating Costs of Marital Violence in the Arab Region: Operational Model' (UN Women E/ESCWA/ECW/2017/Technical Paper 4, 18 July 2017), dostupno na: https://www.unescwa.org/file/66255/download?token=fG0d_SpM
23. 'Understanding local security councils in two minutes', Coginta for Police Reforms, at: https://www.youtube.com/watch?v=7fGFO_nteGA
24. Qu'est ce qu'un CLSPD - CISPDP ? Vlada Francuske, dostupno na: <http://www.isere.gouv.fr/Politiques-publiques/Securites/Securite-publique/Prevention-de-la-delinquance2/Qu-est-ce-qu-un-CLSPD-CISPDP>
25. 'Guide pratique conseil local de sécurité et de prévention de la délinquance en république de guinée (Coginta for Police Reform, 2017), dostupno na: <http://www.coginta.org/uploads/documents/cedd246fbc7d-133bcf29135bec8a66d561202ae4.pdf>
26. Fernandez, M., Piaget, K., Hernandez, T., and Berthoud, S., (2017), 'Decentralisation of Security Governance: Facilitator of a Human Rights-based Approach (HRBA) to SSR? ISSAT HRBA Working Group Paper 3, dostupno na: <https://issat.dcaf.ch/download/111714/2027474/HRBA%20Working%20Group%20Paper%203.pdf>
27. Intersectionality and the inclusive approach to dealing with gender-based violence: A Position Paper from Women Against Violence Europe (WAVE, 2018) dostupno na: http://files.wave-network.org/researchreports/WAVE%20_positionpaper_intersectionality2018.pdf
28. World Health Organization, 'Violence Prevention: The Evidence', dostupno na: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/the-evidence/en/
29. ACES too High News, see: <https://acestoohigh.com/>
30. Martinez Calvo, S, Adverse Childhood Experiences (ACEs), dostupno na: <https://www.70-30.org.uk/18737-2/>
31. 'Combating Violence against Women: Minimum Standards for Support Services' (Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, Strasbourg, 2008), dostupno na: [https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/EG-VAW-CONF\(2007\)Study%20rev.en.pdf](https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/EG-VAW-CONF(2007)Study%20rev.en.pdf)
32. 'Analytical study of the results of the 4th round of monitoring the implementation of Recommendation Rec (2002) 5 on the protection of women against violence in Council of Europe member states' (Council of Europe, 2014), dostupno na: <https://rm.coe.int/16805915e9>
33. What Is G.R.E.A.T.? vidi: <https://www.great-online.org/GREAT-Home>
34. School-based Violence Prevention: A Practical Handbook (World Health Organization, Geneva, 2019), vidi: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/324930/9789241515542-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
35. 'Preventing Adverse Childhood Experiences (ACEs): Leveraging the Best Available Evidence', (Division of Violence Prevention National Center for Injury Prevention and Control Centers for Disease Control and Prevention Atlanta, Georgia, 2019): <https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/preventingACES-508.pdf>
36. Project Tool 130: Checklist on problem resolution using the SARA model in UNPOL Gender Toolkit Standardised Best Practices on Gender Mainstreaming in Peacekeeping Compendium of Project Tools (2015), dostupno na: <http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/387374/United%20Nations%20Police%20Gender%20Toolkit%20Compendium%20of%20Project%20Tools.pdf?sequence=55&isAllowed=y>

INICIJELNI KONTAKT

“Jedan pozitivan korak u pravcu veće odgovornosti je da silovanje svugdje bude proglašeno nezakonitim. Trenutno u preko pola svih zemalja ne postoje zakoni koji izričito propisuju silovanje u braku kao krivično djelo, ili koji su zasnovani na principu pristanka. Uz inkriminaciju silovanja, trebamo još mnogo, mnogo raditi na tome da žrtva bude u središtu odgovora i utvrđivanja odgovornosti silovatelja. To podrazumijeva jačanje kapaciteta službenika organa za provođenje zakona da istražuju ova krivična djela i pruže podršku preživjelima tokom krivičnog postupka, uz pristup pravnoj pomoći, policijskim i pravosudnim uslugama, kao i zdravstvenim i socijalnim uslugama, naročito za žene koje su najmarginalizovanije.”

Phumzile Mlambo-Ngcuka, izvršna direktorica UN Women

UVOD

Pozitivno iskustvo pri inicijelnom kontaktu sa pravosudnim sistemom je ključno za žrtve/preživjele nasilja. Usluge moraju biti dostupne i pristupačne svim ženama.¹ U skladu sa ESP-om, najvažniji element inicijelnog kontakta će biti sposobnost policije da žrtvi/preživjeloj osobi pokaže da su pravosudni sistem i pružaoci pravnih usluga unutar njega posvećeni njenom zdravlju i sigurnosti, da ozbiljno shvataju njenu prijavu, da joj omogućavaju da je se sasluša i da žele osigurati da dobije kvalitetnu podršku u kretanju kroz pravosudni sistem.²

Fotografiju ustupio UNMIT/Martine Perret (Istočni Timor)

Polijsko vodstvo sa operativnom komandnom odgovornošću treba obezbijediti da su organizacioni protokoli za službenike koji prvi odgovaraju na slučajeve nasilja nad ženama i djevojčicama, odnosno za hitne službe u takvim slučajevima, osmišljeni tako da garantuju dobrobit žrtve/preživjele osobe i predstavljaju polaznu tačku djelotvorne i profesionalno provedene istrage.

U tom smislu, policijsko vodstvo koje rukovodi službenicima koji odgovaraju na nasilje nad ženama i djevojčicama treba primijeniti svoju operativnu nezavisnost da bi kontekstualiziralo smjernice za službe nike koji primjenjuju protokole za hitne službe. Na taj način se osigurava da ti službenici adekvatno rješavaju hitne sigurnosne i druge različite potrebe žrtava/preživjelih osoba, bez obzira na njihovo porijeklo, pravni status i fizičke ili mentalne kapacitete.

Polijsko vodstvo treba nastojati da se prilikom kontekstualizacije smjernica za hitne službe opsežno

¹ Vidi Modul 3: Pravosuđe i policijsko postupanje, *Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju: osnovni elementi i smjernice za kvalitet* (2015.), str. 6-7.

„Premda neki oblik rodno zasnovanog nasilja predstavlja univerzalno iskustvo žena i djevojčica, kod žena i djevojčica iz starosjedilačkih i manjinskih grupa je ono dvostruka tragedija. U više zemalja njihov identitet kao posebne zajednice sa posebnim stilom života, kulturom i načinom življenja nije pravno priznat, zbog čega su nevidljive u nacionalnim statistikama i socijalnim službama.”

Minority Rights Group International

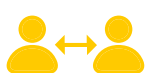
konsultuje sa predstavnicima osoba koje su u ranjivijim položajima, kao što su manjine³ ili organizacije neza-

² Za osnovne usluge i smjernice koje se odnose na djevojčice koje su žrtve/preživjele, vidi *Guidelines on Justice in Matters Involving Child Victims and Witnesses of Crime* (ECOSOC rezolucija 2005/20) (Smjernice o pravosudnim pitanjima koja uključuju djecu žrtve i svjedoke krivičnih djela).

³ „Minorizacija“ zapravo stvara i održava socijalne, političke, ekonomske i druge uslove koji rezultiraju time da se grupe ljudi tretiraju i definišu kao manjine, npr. „etnička manjina“ i „manjinska etnička grupa“. Minorizacija je kontinuirani, aktivni proces koji marginalizuje određene grupe na osnovu „rase“, etničke pripadnosti i po drugim osnovama.

stupljenih žena⁴ i vođe manjinskih etničkih zajednica (naročito ženske vođe) ili, u najmanju ruku, zatražiti te informacije od kolega policajaca koji su u redovnom kontaktu sa zajednicom u svom području nadležnosti.

Sam konsultativni proces je dobra praksa za uspostavljanje radnih odnosa sa lokalnim zajednicama, što policiji može pomoći da identifikuje uticaje nasilja na različite grupe žena i na zajednice u cjelini. Podrška zajednice u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama će pomoći da žrtve/preživjele osobe počnu policiju percipirati kao legitiman izvor hitne zaštite i potaknuti ih na inicijelni kontakt.

KOLEGIJALNE SMJERNICE

Prvi član vašeg osoblja koji ostvari kontakt sa žrtvom/preživjelom osobom igra ključnu ulogu. On/a je „izlog“ vas i vaše policijske agencije. Važno je da u kontaktima sa zajednicom ti službenici razumiju princip da „svaki kontakt ostavlja trag“ i da je stoga kvalitet inicijelnog kontakta od velikog značaja.

Da bi žrtve/osobe koje su preživjele nasilje nad ženama i djevojčicama bile u mogućnosti da prijave krivično djelo vama ili vašem osoblju, trebate obezbijediti informisanost o mehanizmu prijavljivanja i njegovu dostupnost svim žrtvama/preživjelim osobama. Žene i djevojčice iz raznih razloga nisu uvijek u mogućnosti da dođu u policijsku stanicu. Može se desiti da im je teško izaći iz kuće bez pratnje, da je policijska stanica previše udaljena od njihovog mjesta stanovanja, da nemaju novca za pristup prevozu ili da im prevoz nije siguran ili pristupačan, možda brinu o nekome u kući i/ili žive u strahu od navodnog počinioca, članova porodice ili šire zajednice. Također je moguće da jednostavno ne znaju da policija može postupati u slučaju ovakvih krivičnih djela, jer se ona možda smatraju „privatnom stvari“. Čak i kada dođu do policijske stanice žrtve/preživjele osobe i dalje mogu

⁴ Kod nekih manjinskih grupa organizacije mogu voditi muškarci i/ili u njima dominiraju muškarci. To je dugo vremena bio slučaj sa organizacijama osoba sa invaliditetom, na primjer. Važno je da ti glasovi budu uključeni u razgovor, čak i kada nema organizacija koje vode žene sa invaliditetom.

naći na prepreke, kao što je negativan stav policijskih službenika, nedostatak prostorija prilagođenih žrtvama/preživjelim osobama, ili da takve prostorije nisu dostupne ili pristupačne žrtvama/preživjelim osobama sa različitim vrstama invaliditeta.

Zbog toga imate odgovornost da žrtvi/preživjeloj osobi pomognete, kako biste ispoštovali njeno pravo da traži pravdu. Potrebno je da razmotrite sljedeće:

- Da li imate službenice koje su odgovarajuće obučene o nasilju nad ženama i djevojčicama i koje su raspoređene tako da budu dostupne svim ženama i djevojčicama?
- Da li imate odgovarajuće i pristupačne mehanizme prijavljivanja za žrtve/osobe koje su preživjele nasilje nad ženama i djevojčicama?
- Da li su ti mehanizmi objavljeni i široko dostupni na različitim jezicima i formatima (Brajevo pismo, uvećani tisak, laki za čitanje) po potrebi?
- Da li postoje šalteri za žene ili druge zasebne lokacije prilagođene žrtvama/preživjelim osobama gdje mogu prijaviti krivično djelo u vašoj policijskoj oblasti?
- Ako postoje šalteri za žene, da li se oni nalaze u primjerenim područjima? Na primjer, ne bi trebalo da žrtve/preživjele osobe moraju prolaziti kroz glavne prostore za građane, uključujući i u policijskim stanicama, da bi mogle prijaviti krivična djela koja su često osjetljiva, naročito imajući u vidu da žrtve/preživjele osobe često strahuju od posljedica prijavljivanja djela policiji. Kako se može zaštititi privatnost ako žena koja je žrtva ili je preživjela nasilje mora proći kroz gužvu u policijskoj stanici i prostor za zadržavanje da bi došla do šaltera? Ako nemate prostore prilagođene žrtvama/preživjelim osobama, razmotrite da zatražite pomoć od pružalaca drugih osnovnih usluga, kao što su pružaoci zdravstvenih usluga, kako bi vaše osoblje moglo da se sa žrtvama/preživjelim osobama sastane na lokaciji izvan policijske stanice.

Prva uloga policije je da osigura neposrednu sigurnost i zdravlje žrtve/preživjele osobe nakon svake prijave nasilja tako da je brz odgovor ključan.

Čak i u toku faze inicijelnog odgovora vaše osoblje treba procijeniti potencijalne rizike po sigurnost žrtve/preživjele osobe i njene porodice da bi se spriječilo ili ublažilo bilo kakvo zastrašivanje, osveta ili reviktimizacija. Uprkos činjenici da žrtva/preživjela osoba oklijeva, često zbog straha od ulaska u krivični postupak, vi i vaše osoblje imate odgovornost da nju ili bilo koje ugrožene članove porodice zaštitite. To je posebno važno ako su ugrožena djeca, uključujući i fizičku i psihološku povredu.

Vaša je dužnost da štitite i djelujete pozitivno, u bilo kojem obliku. Ne možete ne uraditi ništa. Pozitivno djelovanje može se ogledati u izmještanju žrtve/preživjele osobe na sigurno mjesto radi njene bezbjednosti, ili možda u sigurnu kuću ili one-stop centar ako je on dostupan, ili po mogućnosti izmještanju navodnog počinioca sa date lokacije. Trebate voditi računa da koristite pun raspon dostupnih ovlaštenja i istovremeno ne zaboraviti da i navodni počinioci imaju prava koja treba ispoštovati.

Po dolasku na lice mjesta važno je da službenici koji prvi odgovaraju na događaj razumiju da ono što vide po dolasku možda bude neočekivano. Na primjer, u slučaju interpersonalnog nasilja, žrtva/preživjela osoba je možda već pospremila kuću nakon nasilja.

Trebate se pobrinuti da vaše kolege uvide važnost šireg sagledavanja situacije pored onog što direktno vide, te da budu tu da pomognu ne samo u toj situaciji, već i dugoročno. Osnovno pravilo je da žrtvu/preživjelu osobu treba odvojiti od navodnog počinioca kako bi se s njom moglo nasamo razgovarati s ciljem utvrđivanja činjenica događaja.

Žrtva/preživjela osoba često odlučuje da sama riješi incident, jer smatra da joj njena porodica, policija i šira zajednica neće vjerovati. To je vjerovatno najčešći razlog za nepozivanje policije ili drugih pružalaca usluga (kao što je to slučaj u Evropskoj uniji). Ovaj problem je posebno prisutan kod osoba sa različitim vrstama invaliditeta.

Kvalitativno istraživanje otkriva dodatne razloge zbog kojih žene ne uključuju policiju (ili druge službe). Na primjer, *Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE)* obrazlaže uobičajene prepreke na koje nailaze žene i

Prilikom odgovora na prijavu nasilja u porodici vodite računa da gledate šire od prizora koji vam je pred očima

djevojčice i razloge zbog kojih radije same rješavaju događaje nasilja:⁵

- **Stid**, uključujući stid povezan sa određenom vrstom nasilja i sa razvodom;
- **Finansijski razlozi**, uključujući zabrinutost da žena ne može sama izdržavati sebe i svoju djecu i da joj njena porodica neće pomoći;
- **Nepovjerenje u institucije**: žene ne očekuju djelotvoran odgovor od policije ili strahuju da im se neće vjerovati;
- **Neupoznatost sa specijalističkim uslugama**: žene ne znaju gdje se mogu obratiti za pomoć;
- **Strah od odmazde navodnog počinioca**: žene strahuju da bi nasilje moglo eskalirati.

Okruženje u kojem se ostvaruje inicijelni kontakt sa žrtvom/preživjelom osobom je od ključne važnosti. Ne zaboravite da žena može strahovati da vam se uopšte obrati, a u slučaju nasilja od strane intimnog partnera je malo vjerovatno da je dati slučaj prvi put da trpi nasilje od navodnog počinioca. Stoga je vaš glavni prioritet da se ona osjeća sigurno, da može slobodno i privatno razgovarati i da se informacije koje da čuvaju kao povjerljive. Trebate voditi računa da je vaše osoblje svjesno važnosti ovih faktora i da trebaju utvrditi sve konkretne potrebe žrtve/preživjele osobe i po potrebi obezbijediti smještaj.

Na primjer, starije osobe možda slabije čuju ili vide. U takvim okolnostima od velike pomoći može biti da se nađe prostor gdje nema pozadinske buke, sa dobrim prirodnim ili vještačkim osvjetljenjem. Ako žrtva/preživjela osoba ima slušno i/ili govorno oštećenje, bit će važno da službenik utvrdi da li osoba može koristiti znakovni jezik i da obezbijedi tumača za nastavak komunikacije.

⁵ Istraživanje OSCE-a o nasilju nad ženama: Glavni izvještaj Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (Beč, 2019.)

Kao policijski službenici imate zadatak da pomognete, a ne da osuđujete

Dobra praksa je da se razgovor sa žrtvama/osobama koje su preživjele nasilje nad ženama i djevojčicama obavi dalje od policijske stanice, osim ako ne raspolazete sa prostorom prilagođenim žrtvama/preživjelim

osobama u kojem se one osjećaju ugodno i mogu razgovarati u privatnosti i povjerljivo. U zavisnosti od njihovog porijekla, a posebno ako nisu iz vaše zemlje, kao što su **izbjeglice** ili **migrantice**, moguće je da će policijske organizacije i drugo uniformisano sigurno osoblje povezivati sa nasiljem pa je važno da vaše osoblje pokuša da rastumači okolnosti žrtve/preživjele osobe.

Okvir 1

Ko je izbjeglica, a ko migrant?

Izbjeglica	Migrant
Izbjeglica je neko ko se nalazi van svoje zemlje porijekla i potrebna mu je međunarodna zaštita zbog ozbiljne prijetnje po život, fizički integritet ili slobodu u zemlji porijekla, zbog progona, oružanog sukoba, nasilja ili teških javnih nemira od kojih ih vlasti u njihovoj zemlji ne mogu ili ne žele zaštititi. ⁶	Međunarodni migrant (migrant) odnosi se na „svaku osobu koja je izvan države čiji je državljanin ili u kojoj živi, ili u slučaju apatrida, izvan države rođenja ili uobičajenog boravišta“ ⁷ Ne postoji univerzalna niti pravna definicija „migranta“ ⁸ .

Za dodatne informacije o obezbjeđenju „sigurnog prostora“ za razgovor sa žrtvama/preživjelim osobama, vidi poglavlje 7 Podrška i pomoć.

Kako bi obezbijedili pristup usmjeren na žrtvu vi i vaši službenici trebate uzeti u obzir perspektivu žrtve/preživjele osobe i ono što ona kaže treba ozbiljno shvatiti. Bilo kakva svjesna ili nesvjesna pristranost koju vi ili vaše osoblje možda imate, ne smije biti prenesena žrtvi/preživjeloj osobi. Na primjer, kako je žrtva/preživjela osoba obučena, da li je konzumirala alkohol ili droge, da li je bila vani sama, na kojem mjestu je bila ili u koje vrijeme, da li radi u industriji seksa, sve to ne znači da je odgovorna za nasilje koje je nad njom počinjeno. Ni jedan od ovih faktora ne opravdavaju postupke počinioaca. **Ne zaboravite da ste vi i vaše osoblje tu da „pomognete, a ne da osuđujete“.**

Žrtve/osobe koje su preživjele nasilje nad ženama i djevojčicama često se okrivljava da su se same dovele u položaj ranjivosti svojim ponašanjem, ili mjestima kretanja, međutim pitajte svoje osoblje da razmisli o sljedećem: kada vlasnik kuće prijavi krađu, da li je to njegova krivica, jer nije imao brave na svim prozorima ili vratima? Ne, njegova prijava se evidentira i krivično djelo istražuje. Žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama treba tretirati na isti način.

Rodna pristranost i lažne prijave

Rodnu pristranost,⁹ bilo da je implicitna (nesvjesna) ili eksplicitna (svjesna), formiraju rodno zasnovani stereotipi i stavovi koji pripisuju različite karakteristike, uloge i ponašanja muškarcima naspram žena, što uključuje i seksualne uloge i ponašanja. Rod se preklapa i sa drugim faktorima koji rezultiraju uvjerenjima o određenim grupama žena i muškaraca, npr. da su neke grupe žena više seksualno „dostupne“, što negativno utiče na njihov kredibilitet.

6 Principles and Guidelines, supported by practical guidance, on the Human Rights Protection of Migrants in Vulnerable Situations (Principi i smjernice, uz praktične smjernice, za zaštitu ljudskih prava migranata u ranjivim situacijama) (OHCHR i Global Migration Group).

7 Vidi OHCHR, 'Recommended Principles and Guidelines' poglavlje I, tačka 10. UNHCR dosljedno razlikuje izbjeglice i migrante, radi jasnog tumačenja uzroka i karaktera kretanja izbjeglica i posebnih prava izbjeglica prema međunarodnom pravu.

8 Objašnjenje pojma „migranti u ranjivim situacijama“ nalazi se u uvodu u Principles and Guidelines (fusnota br. 6).

9 Definicija je inspirisana četverodijelnim serijalom Huhtanen, H., Lonsway, K.A., Archambault, J., 'Gender Bias in Sexual Assault Response and Investigation. Training Bulletin Series', End Violence Against Women International (EVAWI, 2017).

Premda stavovi i vrijednosti mnogih od nas podržavaju rodnu ravnopravnost, kao i jednak, nepristran i pravičan pristup pravdi, implicitna rodna pristranost može bez obzira na to uticati na njih. Razlog za to je da implicitna pristranost djeluje na podsvjesnom nivou. Naš sud možemo donijeti za nekoliko sekundi bez ikakvog svjesnog razmatranja. Zapravo, često takav sud može biti u kontradikciji sa uvjerenjima i vrijednostima koje svjesno njeđujemo.

Rodna pristranost stoga može djelimično objasniti uvriježeno mišljenje da su prijave seksualnih napada često lažne. To uvjerenje s druge strane može uticati na reakcije stručnih radnika, kako u krivičnom pravosuđu, tako i izvan njega. Stručni radnici koji rade na predmetu će zasigurno donositi nesvjesne sudove o vjerodostojnosti neke prijave, ali ako su oni pogrešni, može se desiti da odgovarajuća reakcija izostane, ili da se donesu netačni zaključci. Rodna pristranost i osuđivanje će vrlo vjerovatno prisiliti žrtvu/preživjelu osobu da se zatvori i odbije da pruži informacije pa čak i da ispriča njenu priču.

Šta se dešava ako organi za provođenje zakona nemaju povjerenja u kredibilitet navoda žrtve/preživjele osobe? Šta se dešava kada organi za provođenje zakona ne vjeruju da žrtva/preživjela osoba zavređuje policijske resurse za provođenje temeljite i na dokazima zasnovane istrage?

Vaše osoblje treba krenuti od shvatanja da su lažni navodi o silovanju zapravo vrlo rijetki i da više od toga brine činjenica da se krivična djela silovanja, seksualnog napada i seksualnog zlostavljanja djece ne prijavljuju u dovoljnoj mjeri na globalnom nivou, te da oni imaju priliku da takvo stanje promijene tako što će žrtve/preživjele osobe tretirati s poštovanjem i dignitetom.

Ponekad je najveća podrška za žrtvu/preživjelu osobu kada joj se pokaže da joj se vjeruje i da se suosjeća sa njenim stradanjem. Jačanje povjerenja i izgradnja odnosa sa žrtvom/preživjelom osobom je ključna kako bi ona osjetila da može ispričati cijelu svoju priču. Međutim, za to treba vremena, nekad čak i više sati tokom ispitivanja.

Vašim službenicima trebate dati vremena da izgrade odnos sa žrtvom/preživjelom osobom, jer se to ne smije

Slika 1

Lažne optužbe (Rape Crisis Škotska)

Činjenica:

Lažne prijave za silovanje nisu ništa češće od lažnih prijava za druga krivična djela.

Percepcija prema kojoj jesu češće nanosi štetu preživjelima silovanja.

požurivati. Može se očekivati da je žrtva/osoba koja je preživjela nasilje nad ženama i djevojčicama pretrpjela određenu vrstu traume što će u zavisnosti od siline njene reakcije uticati na to koliko vremena će s njom trebati raditi, tješiti je i poticati da detaljno opiše šta joj se desilo.

Za više informacija o razgovorima sa žrtvama/preživjelima i svjedocima, vidi poglavlje 9 Komunikacija.

Možda nećete imati pristup posebno obučenom osoblju i/ili ženskom osoblju pa je potrebno da vodite računa o tome da svi vaši službenici poznaju minimalne standarde opisane u nastavku:

- **Okruženje** - obezbijediti privatnost, sigurnost žrtve/preživjele osobe, nesmetan razgovor bez prekida, po mogućnosti u prostoriji ili zgradi koja je prilagođena žrtvi/preživjeloj osobi, gdje ona neće doći u kontakt sa navodnim počiniocem. Sa žrtvom/preživjelom osobom se mora postupati brižno i s poštovanjem;
- **Broj prisutnih službenika** - idealno bi bilo da razgovoru sa žrtvom/preživjelom osobom prisustvuje samo jedan službenik, osim u situacijama kada službenik nije istog spola, kada može biti potrebna pratnja.
- **Slobodan narativ** - omogućiti žrtvi/preživjeloj osobi da ispriča svoje sjećanje o događaju bez prekidanja;

Okvir 2

Start by Believing: Unaprijediti odgovore, izjavu po izjavu*

Start by Believing (*Za početak vjerujte, prim. prev.*) je kampanja za podizanje svijesti usmjerena na odgovor javnosti na seksualni napad, jer je prva osoba kojoj se žrtva povjerava obično prijatelj ili član porodice. Njihova reakcija u velikoj mjeri određuje dalji razvoj događaja. Pozitivna reakcija može unaprijediti dobrobit žrtve i povećati šanse da će ona prijaviti slučaj organima za provođenje zakona i potražiti pomoć iz drugih izvora. Kampanja je također osmišljena da unaprijedi odgovor profesionalnih službi.

Narednica Archambault – „Kampanja je u početku inspirisana sljedećim: uvijek iznova bih vidala da se sa žrtvama seksualnog napada postupa kao da one moraju dokazati da su zaista žrtve da bi ih se shvatilo ozbiljno: „Kažete da ste silovani? Dokažite!“

Nikad nisam čula da je policijski službenik od oštećenog u krađi da dokaže da je imao televizor prije podnošenja krivične prijave. Pa ipak, upravo to svakodnevno radimo žrtvama seksualnog napada, širom ove zemlje i širom svijeta.“

Premda je situacija u svakoj zajednici drugačija, poruka ostaje ista: „Kada mi neko kaže da je silovan ili seksualno napadnut, za početak vjerujem.“

SBB je filozofija koja bi trebala upravljati našim odgovorom na seksualni napad. Ona iz temelja mijenja poruku koju su žrtve ranije dobijale od stručnog osoblja i osoba za podršku kroz pitanje: „Kako znamo da govorite istinu?“

Istinska primjena pristupa SBB će izrazito uticati na doslovno svaki aspekt odgovora nekog tijela i zajednice. Ova filozofija bi se trebala prenijeti i u politike, svakodnevne prakse i multidisciplinarnе protokole. Trebala bi uticati na jezik koji koristimo i na to kako obavljamo svoj posao. Radi se strategiji kakva je potrebna da bi se smanjila rodna pristranost u krivičnompravnom odgovoru. Joanne Archambault to sumira ovako:

Žrtve znaju kada ih se sluša i shvata ozbiljno i to ne zbog par riječi koje ćemo izgovoriti, već iz naših djela. U osnovi SBB-a je pažljivo slušanje žrtava, osumnjičenih i svjedoka i provođenje temeljite istrage kako bi odluke bile zasnovane na svim informacijama i dokazima.

*Start by Believing (SBB) je pristup koji je u SAD razvila narednica Joanne Archambault iz Ending Violence Against Women International (EVAWI) koji je u primjeni od 2011. godine. Vidi također Tanner, H., 'Start by Believing to Improve Responses to Sexual Assault and Prevent Gender Bias' (2017).

- **Aktivno slušanje** - koristiti pozitivnu neverbalnu komunikaciju ili govor tijela - gledanje u oči, držanje, izrazi lica kao što je osmjehivanje kada je to primjereno, klimanje glavom kao znak empatije;
- **Izbjegavati negativan govor tijela** - kao što je negledanje u oči, prekrštene ruke, negledanje u žrtvu/preživjelu osobu, odmahivanje glavom, negativni izrazi lica, npr. mrštenje;
- **Upotreba jezika** - pozitivni izrazi opisuju mogućnosti, opcije, izbore i alternative, negativni izrazi opisuju šta se sve ne može postići;
- **Prilagoditi stil komunikacije** starosti i/ili sposobnostima žrtve/preživjele osobe; djecu, posebno malu djecu, ne treba smatrati „malim odraslim ljudima“, već prilagoditi izražavanje i ponašanje kako bi ga oni razumjeli.
- **Provesti procjenu rizika** usmjerenu na žrtvu/preživjelu osobu i sve ranjive članove porodice, kao što su djeca i razmotriti šta treba obuhvatiti planom osiguranja;
- **NEMOJTE** započinjati bilo kakav oblik medijacije¹⁰ jer to nije uloga policije. Odgovornost policije je da prikupi sve dokaze temeljitom istragom i izloži činjenice koje treba razmotriti za potrebe krivičnog gonjenja.

¹⁰ Zaključci 57. zasjedanja Komisije UN o statusu žena, pozivaju države da poduzmu potrebne zakonodavne i/ili druge mjere da bi se zabranili obavezni i prisilni postupci alternativnog rješavanja sporova, uključujući prisilnu medijaciju i mirenje, u vezi sa svim oblicima nasilja nad ženama i djevojčicama (E/2013/27 – E/CN.6/2013/11, tačka (g).

- **Osigurati i očuvati** sve potencijalne dokaze što je prije moguće. To uključuje način na koji se prikupljaju bilo kakvi dokazi, npr. evidentiranje izjave žrtve/preživjele osobe na način koji povećava izgleda za uspješno krivično gonjenje bez iskaza žrtve. Video snimanje ispitivanja, ako za to postoje kapaciteti, često je prikladno, ali ne uvijek i izvodivo.

Znamo da žrtve/preživjele osobe često za ono što im se desilo krive same sebe. Dobar način komunikacije sa žrtvom/preživjelom osobom i za pokazivanje brige o njima je da službenik kaže „vi niste krivi za ovo“.

Ne zaboravite da se zbog proživljene traume žrtva/preživjela osoba možda neće ponašati očekivano. Na primjer, možda neće biti vidno uznemirena ili ispričati svoju priču hronološki, smisleno ili precizno. Vaši službenici trebaju znati da to ne znači da ne govori istinu. Reakcija žrtve/preživjele osobe u nekim situacijama možda se neće uklapati u prethodno formirane predodžbe o primjerenom ponašanju. Prvi razgovor sa žrtvom/preživjelom je vaša prilika za izgradnju najvećeg povjerenja.

Ako je žrtva/preživjela osoba otuđena na samom početku pravnog procesa, može se očekivati da će otuđena biti i njena porodica, prijatelji, a zatim i cijela zajednica, što će znatno otežati vašu i ulogu vašeg osoblja.

Imate odgovornost da se pobrinete da vaše osoblje prema žrtvi/preživjeloj osobi postupa sa empatijom i osjetljivošću, da je umiri potvrđujući da joj se vjeruje, ali **NEMOJTE** dopustiti vašem osoblju da daje obećanja koja ne može ispuniti, npr. da govore žrtvi/preživjeloj osobi da će navodni počinitelj završiti u zatvoru. To nije nešto što policija može obećati, jer o bilo kakvoj sankciji odlučuje sud. Međutim, policija može obećati da će učiniti sve u njenoj moći da obezbijedi uvjerljiv predmet za tužilaštvo odnosno sud i da će žrtva/preživjela osoba imati podršku policije tokom cijelog postupka.

Zbog dalekosežnog uticaja traume, bilo da ona proističe iz jednog ili iz niza događaja, žrtva/preživjela osoba često nije u stanju da se nosi sa situacijom. Ljudi različito reaguju na traumu pa ono što je jednoj osobi traumatično ne mora biti traumatično nekom drugom. Zbog toga je izuzetno važno da vaši službenici ne formiraju unaprijed sud o žrtvama/preživjelima na osnovu vlastitih ubjeđenja i iskustava ili očekivanja o tome kako bi žrtve/preživjele osobe trebale reagovati.

Početna reakcija na traumu može se razlikovati kod svake žrtve/preživjele osobe. Tri priznate reakcije - **borba, bijeg** ili **blokada** su sve „automatske“ reakcije, gdje žrtva/preživjela osoba nema kontrole nad reakcijom njenog tijela na traumatičan događaj. Iz tog razloga, kada žrtva/preživjela osoba prijavljuje krivično djelo, ona se možda ne ponaša kako biste očekivali. Stoga službenici moraju znati da to ne znači da žrtva laže o tome šta se desilo ili na koji način je to uticalo na nju.

Okvir 3

Znakovi i simptomi traume kod žrtve/preživjele osobe¹¹

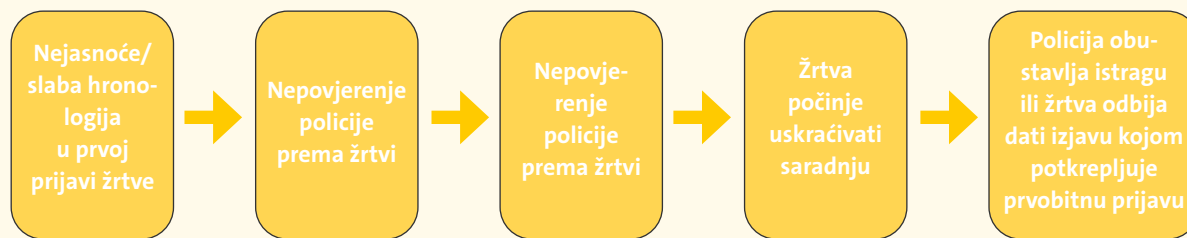
<ul style="list-style-type: none"> • Izuzetna opreznost • Nepovjerenje • Smanjena koncentracija • Hronična bol/glavobolje • Zloupotreba droga • Poremećaji ishrane • Nestvaran osjećaj ili vantjelesni osjećaj • Autodestruktivno ponašanje • Gubitak osjećaja za to „ko sam ja“ • Gubitak osjećaja za budućnost - beznadežnost 	<ul style="list-style-type: none"> • Generalizirana anksioznost/napadi panike • Obamrlost • Gubitak interesa • Disocijacija • Depresija • Malo sjećanja ili odsustvo sjećanja • Emotivna preopterećenost • Noćne more i flešbekovi • Stid i bezvrijednost
---	--

11 Priručnik za obuku o rodno zasnovanom nasilju za pravosudne službenike u Ugandi (UN Women, neobjavljeno, 2019).

Okvir 4

Uticaj traume na žrtve/preživjele osobe

Uobičajena posttraumatska ponašanja koja se vezuju za nasilje nad ženama i djevojčicama i dovode do povlačenja prijave ili odbijanja saradnje u sudskom postupku

Uticaj traume može se ogledati i u njenoj nemogućnosti da se svega sjeti, ili da se sjeti logičnim redoslijedom. To je još jedan razlog zbog kojeg je toliko važno da vaše osoblje izdvoji vrijeme potrebno za izgradnju odnosa sa žrtvom, kako bi ona u konačnici mogla detaljno ispričati šta se desilo i kako bi se mogla uzeti službena izjava.

Vaše osoblje treba biti strpljivo sa žrtvom/preživjelim osobom, a vi trebate biti strpljivi sa svojim osobljem dok rade s njom. Vrijeme provedeno u tješnju žrtve/preživjele osobe u ovim ranim fazama povećava vaše izgleda za prikupljanje dostatnih dokaza za optuženje počinioca.

IDENTIFIKACIJA NEDOSTATAKA U RADU VAŠEG TIMA PREDSTAVLJA PRVI KORAK U RJEŠAVANJU IZAZOVA U ODGOVORU NA NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Kod prvog kontakta policija često i pogrešno navodi žrtve/preživjele osobe na zaključak da su one zakonski ili u praksi odgovorne da podnesu prijavu, ili zatraže krivično gonjenje. Većina takvih slučajeva je posljedica zablude o nasilju nad ženama i djevojčicama (vidi okvir 6 „Zabluda o nasilju nad ženama i djevojčicama“) koje, ako se ne otklone, štetno utiču na istragu i buduće prijavljivanje od strane žena i djevojčica.

U nastavku dajemo djelomičnu listu koja se naslanja na iscrpno globalno mapiranje dobrih praksi i nedostataka u kapacitetima policijskih institucija u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama.¹² U mapiranje je bio uključen veći broj aktivnih i penzionisanih policijskih službenika, osoblje UN agencija sa iskustvom u radu sa policijom i nevladine organizacije koje se specijaliziraju za rješavanje problema nasilja nad ženama i djevojčicama. Nedostaci u kapacitetima koji su navedeni u nastavku podrivaju policijske napore u svim fazama istražnog postupka, a u ovom slučaju su posebno kontraproduktivni za efikasnost policijskog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama u sklopu prvog kontakta sa žrtvama/preživjelim osobama.

Lista bi trebala pomoći policijskim rukovodiocima da brzo identifikuju nedostatke u kapacitetima u najranijoj mogućoj fazi prije nego što žrtvama/preživjelim nasilja nad ženama i djevojčicama bude nanjena šteta, odnosno da im ne bi bila nanjena dodatna šteta. Nazivi kategorija bi trebali pomoći čitaocu da prepozna ključni problem utvrđenog nedostatka u kapacitetima, ali su jednako primjenjivi odnosno komplementarni sa svakom tačkom:

Rodna pristranost

- Policija često ne uviđa da neotklonjena rodna pristranost i stereotipi kod policijskog osoblja koje radi na predmetu doprinose neprijavlivanju nasilja nad ženama

¹² Vidi tkđ. Modul 3: Eliminacija nasilja nad ženama, tabela 3.1 o izazovima za žene koje su preživjele nasilje u pravosudnom lancu u Priručniku za praktičare o pristupu žena programima u pravosuđu (naslov originala: 'A Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice Programming') (UN Women i dr., 2018).

nama i djevojčicama i smanjenom broju prijavljenih slučajeva.

Sekundarna viktimizacija

- PolICIJA često ima disproporcionalne i intruzivne zahtjeve za ličnim podacima žrtava/preživjelih osoba pri čemu ne uzima u obzir dodatnu traumu i uznemiravanje koje na taj način uzrokuje;
- PolICIJSKE stanice u nekim područjima nemaju osnovnu infrastrukturu da bi se žene osjećale sigurno i umjesto toga izgledaju kao jednošalterske službe za kriminalce. U policijskim stanicama se dešava i okrivljavanje i prozivanje žrtve, naročito ako se podržavaju mitovi o određenim grupama.

Nepropisno postupanje

- PolICIJSKI službenici koji prvi odgovaraju na događaj ne uzimaju u obzir da žene možda imaju ograničene finansijske ili druge resurse da bi se efikasno kretale kroz sistem, zbog nasilnog i kontrolirajućeg ponašanja njihovog agresora;
- PolICIJSKI službenici koji prvi odgovaraju na događaj ne uzimaju u obzir kako žene koje su lišene slobode ili privremeno mogu biti pod rizikom od seksualnog i drugih oblika nasilja od službenih osoba;

- Često ne postoji sistem ili procedura kojom se osigurava efikasna kontinuirana komunikacija sa žrtvom/preživjelom osobom;

- Čini se da unos podataka za potrebe vođenja slučaja nije adekvatno integrisan, ne vrši se kontinuirano ažuriranje i obično nije lako dostupan krivičnopравnim agencijama koje su nadležne za praćenje žrtava/preživjelih osoba, imajući u vidu nacionalne zakone i zaštitu ličnih podataka.

Nedostaci u obuci i edukaciji

- PolICIJSKI službenici koji prvi odgovaraju na događaj možda ne znaju da je za medicinski pregled koji se može koristiti kao dokaz o počinjenom krivičnom djelu potreban policijski formular ili pisana potvrda njihove prijave;

- Edukacija i povezani protokoli nisu dovoljno inkluzivni pa službenici koji rade na predmetu nemaju potrebno znanje za postupanje u slučajevima kada žrtva/preživjela osoba ili navodni počinilac ima invaliditet;

- Uobičajen je nedostatak znanja o uzrocima nasilja u porodici, kako nasilje u emotivnoj vezi može biti ciklično i zašto neki partneri nisu spremni odmah napustiti nasilnu vezu. Ovo znanje može potkrijepiti i potrebu lišenja slobode i kompleksnosti zbog kojih lišenje slobode možda nije uvijek najdjelotvorniji odgovor.

Okvir 5

Zablude o nasilju nad ženama i djevojčicama*

Uobičajene zablude o silovanju:

- **Silovanje podrazumijeva stranca, fizičku silu i tjelesne povrede.** Silovanje obično uključuje nekoga koga žrtva/preživjela osoba poznaje i ne podrazumijeva tjelesne povrede.
- **Silovanje je krivično djelo počinjeno iz požude ili strasti.** Silovanje je čin nasilja i agresije u kojem počinilac koristi seks kao oružje da bi nad žrtvom imao moć i kontrolu.

Uobičajene zablude o nasilju u porodici:

- **Neke žene provociraju nasilje u porodici ili smatraju da je to izraz ljubavi i vole da ih se zlostavlja.** Istraživači su utvrdili da mnoge zlostavljane žene tiho pate, trpe fizičko zlostavljanje i ostaju u takvoj vezi zbog različitih razloga, uključujući i to da nemaju gdje otići, da su finansijski zavisne od nasilnog partnera, smatraju da je to bolje za djecu i u strahu su od društvene stigme.

- **Glavni uzroci nasilja u porodici su alkohol i droge.** Iako se čini da alkohol čini faktor u oko 50% događaja nasilja u porodici, počinioci su napadali svoje partnerice i u trijeznom stanju. Zloupotreba alkohola je faktor rizika koji doprinosi zlostavljanju partnera zbog sniženih inhibicija, ali alkohol i droge nisu uzroci nasilja u porodici.
- **Fizičko zlostavljanje je najozbiljniji oblik nasilja u porodici.** Istraživanja pokazuju da nasilje u porodici može biti fizičko, emocionalno/psihološko, ekonomsko i seksualno. Većina žrtava/preživjelih priznaju da ih emocionalno/psihološko zlostavljanje pogađa teže i dublje od fizičkog nasilja.
- **Muškarci koji zlostavljaju svoje partnerice obično pate od mentalne bolesti.** Kliničke studije na muškarcima koji zlostavljaju svoje partnerice ne potvrđuju ovaj stav. Većina zlostavljača ne pate od mentalne bolesti, već su prilično obični muškarci.
- **Većina zlostavljača su neuspješni muškarci koji su nasilni u svim svojim odnosima sa drugim osobama.** Istraživanja pokazuju da, kao i zlostavljane žene, muškarci zlostavljači dolaze iz svih slojeva društva.
- **Zlostavljanje je u nekim kulturama prihvaćeno.** Nasilje nikad nije prihvatljiv način rješavanja sukoba. Bračni drugovi/partneri nemaju pravo da jedni druge fizički napadaju, bez obzira na provokaciju.
- **Porodične svađe su privatna stvar i trebaju ih rješavati parovi između sebe, a ne uključivati policiju, zdravstvene i socijalne radnike.** Žrtve/osobe koje su preživjele nasilje u porodici često su mjesecima ili čak godina-ma trpjele ekstremno fizičko nasilje, emocionalno zlostavljanje i traumatu prije nego što su potražile pomoć. Žrtve/preživjele osobe obično prijavljuju zlostavljanje policiji, zdravstvenim radnicima ili socijalnim radnicima tek nakon što su bezuspješno pokušavale da privatno riješe svoje probleme.
- **Žrtve/osobe koje su preživjele nasilje u porodici su mogle izaći iz nasilne veze da su to zaista željele.** S obzirom na njihova vjerska i/ili kulturna uvjerenja, moguće je da žrtve/osobe koje su preživjele nasilje u porodici smatraju da je zlostavljanje uobičajeni dio svakog braka. Ako je žrtva/preživjela osoba odrastala u okruženju koje je odobravalo nasilje u porodici, veća je vjerovatnost da će ostati u nasilnoj vezi. Osim toga, zlostavljane žene obično ne mogu napustiti dom zbog niza faktora uključujući strah od osвете, društvenu izolaciju, finansijsku zavisnost, društvenu stigmę, emocionalnu zavisnost i nisko samopouzdanje.
- **Na djecu obično ne utiče nasilje u porodici i bolje je da je otac prisutan, čak i ako je nasilan.** Djeca koja žive u nasilnom domu imaju veće izgledе da i sama budu zlostavljana, pod rizikom su od ozljede tokom nasilnog događaja i pod rizikom od nastanka simptoma traumatizacije. Istraživanja pokazuju da djeca iz nasilnih domova imaju veći rizik od zloupotrebe alkohola i/ili droga i maloljetničke delinkvencije. Također kroz život u takvom domu mogu naučiti da osobe koje zlostavljaju druge prolaze nekažnjeno.

Izvor: *Handbook on Effective Police Responses to Violence Against Women* (UNODC, 2010) str. 18 i *Handbook on Effective Prosecution Responses to Violence against Women and Girls* (UNODC i UN Women, 2014) str. 31

DEFINICIJE I OKVIRI

U nedostatku univerzalne definicije inicijelnog kontakta između policije i žrtve/preživjele osobe, ESP okvir koristi sljedeći opis:

Inicijelni kontakt *obuhvata prijavu policiji, dokumentiranje prijave, otvaranje krivičnog predmeta, savjetodavne usluge*

*advokata, otvaranje građanskih predmeta ili podnošenje zahtjeva u upravnom postupku za programe državnih naknada i podnošenje prijedloga za odvajanje, pritvor i/ili hitne mjere zaštite pred krivičnim, građanskim, porodičnim sudovima ili upravnim tijelima/mehanizmima.*¹³

¹³ Modul 3: Pravosuđe i policijsko postupanje, *Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju: osnovni elementi i smjernice za kvalitet* (Zajednički globalni program Ujedinjenih nacija za Osnovne usluge za žene i djevojčice izložene nasilju, 2015.).

„Od službenika koji odgovara na događaj očekuje se da obezbijedi sigurnost žrtve i njene djece; da im ulije povjerenje u policijski odgovor; procijeni budući rizik kako bi policija mogla da ih dugoročno zaštititi; istraži događaj i prikupi dokaze za potrebe krivičnog gonjenja.“

Everyone's business: Improving the police response to domestic abuse (HCIM, 2014)

Vrlo je važno naglasiti da policija nije uvijek prvi službeni organ s kojim žrtva/preživjela osoba dolazi u kontakt tražeći sudsku zaštitu od nasilja nad ženama i djevojčicama. Osim policije, službenici koji prvi odgovaraju na događaj mogu biti iz vatrogasne jedinice, vojske, zdravstveni radnici, radnici one-stop centra, linija za pomoć pa čak i internetski posrednici.

Bez obzira na to koja služba *prva odgovara na događaj*, prioritet, prije svega za policiju, je sigurnost žrtve/preživjele osobe. To obuhvata osiguravanje povjerljivosti informacija i predviđanje i rješavanje neželjenih posljedica već poduzetih ili budućih radnji, kako bi se spriječila dalja šteta. Propuštanje adekvatne prevencije, zaštite i odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama u slučaju da je policija znala, ili je trebala znati za radnje počinioca, će biti odgovornost države.¹⁴

Policija bi trebala biti dobro upoznata sa svim uobičajenim mogućnostima za prijavljivanje koje imaju žrtve/osobe koje su preživjele nasilje nad ženama i djevojčicama i osigurati koordinaciju službenika koji prvi odgovaraju na događaj, kada to nisu policijski službenici, kako bi se informacije i materijali koji se mogu iskoristiti kao dokaz predali u skladu sa procedurama za lanac čuvanja dokaza.

Kada se žrtve/osobe koje su preživjele nasilje nad ženama i djevojčicama odluče za neformalni proces, kao

¹⁴ Države imaju obavezu u smislu ljudskih prava da osiguraju da se i državni i nedržavni službenici uzdrže od bilo kakve diskriminatorne ili nasilne radnje protiv žena. U kontekstu ovog okvira, nedržavni akteri obuhvataju privatna lica, kao što su privatna privredna društva, u skladu sa članom 2. tačka (e) Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena. U skladu sa članom 4. tačka (c) Deklaracije o eliminaciji nasilja nad ženama, države trebaju ustrajati u sprečavanju, istraživanju i kažnjavanju svakog čina nasilja nad ženama.

što je medijacija, ili su podvrgnute neformalnom procesu, osiguravanje informacija i materijala koji se mogu koristiti kao dokaz postaje teže. Policijski rukovodioci bi trebali osigurati da njihovo osoblje i partneri iz osnovnih usluga jasno razumiju rizike i izazove s kojima se suočavaju žrtve/preživjele osobe kada se slučaj nasilja nad ženama i djevojčicama rješava medijacijom.

U skladu sa relevantnim međunarodnim standardima UN daje jasne smjernice za izbjegavanje medijacije u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama (vidi: Okvir 8).¹⁵ ESP upozorava da medijacija ili restorativna pravda treba biti dopuštena samo kada postoje procedure kojima se garantuje da nije korištena nikakva sila, pritisak ili zastrašivanje i utvrđuje neke minimalne zahtjeve, uključujući sljedeće:

- Proces mora žrtvi/preživjeloj osobi obezbjeđivati iste ili veće mjere zaštite od krivičnog postupka;
- Počinilac prihvata odgovornost;
- Pružalac usluge u sektoru pravosuđa odobrava;
- Medijatori su obučeni i kvalifikovani;
- Validiranom procjenom rizika je utvrđeno da žena nije pod visokim rizikom;
- Žrtva/preživjela osoba je u cijelosti upoznata sa procesom i odobrava medijaciju;
- Žrtva/preživjela osoba daje pristanak za učešće.

Obično postoje nacionalni protokoli¹⁶ u kojima se detaljno navode procedure i s njima povezane dužnosti prvog službenika ili pripadnika neke od agencija koje prve odgovaraju na događaj po dolasku na lice mjesta, ili prve osobe koja direktno zaprima informacije o nasilju nad ženama i djevojčicama bilo od same žrtve/preživjele osobe ili od svjedoka.

¹⁵ Vidi ESP (Modul 3, osnovne usluge 4.9); Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women (UNODC, 2014), str. 77-78); A Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice Programming (UN Women i dr., 2018) str. 232-235.

¹⁶ Protokoli za agencije koje prve odgovaraju na događaj trebaju obezbjeđivati prikupljanje i čuvanje dokaza u skladu sa istražnim procedurama policije, koje trebaju sadržavati vođenje detaljne evidencije o postupanju i izjavama strana i detaljan izvještaj o događajima, bez obzira na to da li se podnosi prijava ili da li se tvrdi da je počinjeno krivično djelo. Vidi: Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women (UNODC, 2014).

Okvir 6

Opasnosti medijacije u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama

Medijacija (poznata i pod nazivom „mirenje“) koristi se i u formalnim i u neformalnim sektorima pravde i zna biti izuzetno problematična pa čak i opasna u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama, naročito nasilja u porodici/interpersonalnog nasilja, zbog sljedećih razloga:

- Predmeti nasilja nad ženama uključuju nejednak odnos moći između strana, zasnovan na radnjama napada, nasilnog zastrašivanja i/ili kontrole, zlostavljačkog ili ponižavajućeg ponašanja;
- Medijacija pretpostavlja da stranke pristupaju postupku sa jednakim resursima i moći, što u ovim situacijama često nije slučaj.

Međutim, kako se medijacija koristi u mnogim zemljama, UNODC preporučuje da svaka inicijativa za reformu pravnog sektora koja obuhvata komponentu medijacije obuhvati sljedeće kriterije:

- Svi koji učestvuju u provođenju medijacije trebaju biti obučeni o dinamici nasilja nad ženama i djevojčicama, a posebno nasilja u porodici/interpersonalnog nasilja;
- Obuka se treba fokusirati na provođenje procjene rizika;
- Razviti i primjenjivati validirane alate za procjenu rizika za predmete nasilja od strane bračnog partnera.

Općenito UNODC preporučuje odgovarajuće smjernice za provođenje medijacije i drugih praksi restorativne pravde u predmetima nasilja nad ženama, primjerice:

- Proces restorativne pravde mora žrtvi obezbjeđivati iste ili veće mjere zaštite od krivičnog postupka;
- Upućivanje u postupak restorativne pravde vrši se nakon što je počinitelj optužen za krivično djelo i uz saglasnost tužioca ili istražnog suca;
- Obučeno i kvalifikovano osoblje utvrđuje da predmet nije visoko rizičan i da je žrtva u potpunosti informisana i da je dala svoj pristanak.

Izvor: 'Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women' (UNODC, 2014) i 'A Study for Creating a Multidisciplinary Response Mechanism to Violence Against Women in Egypt' (UNODC, 2015)

Ovi nacionalni protokoli za agencije koje prve odgovaraju na događaj bi općenito trebali biti usmjereni na policiju, odnosno na to kako stvoriti sigurno i mirno okruženje, uz pažljivo slušanje, pokazivanje saosjećanja i neosuđivanje, umirivanje bez davanja lažnih obećanja i promoviranje pristupa medicinskoj njezi i drugim oblicima podrške. Ove aktivnosti su u skladu sa pristupom usmjerenim na žrtvu/preživjelu osobu.

Ured visokog komesara UN za ljudska prava (UNOHCHR) u svom priručniku „Uključivanje rodne perspektive u istrage kršenja ljudskih prava - smjernice i praksa“ (naziv originala: *Integrating a Gender Perspective into Human Rights Investigations Guidance and Practice*, prim. prev.) navodi da kod istraga rodno zasnovanog nasilja kao

što je seksualno i rodno zasnovano nasilje, poštovanje **principa „Ne nanosi štetu“** zahtijeva adekvatnu procjenu rodne dinamike i kulturoloških normi koje mogu za posljedicu imati izlaganje žrtava i svjedoka dodatnoj šteti, uključujući ponovnu traumatizaciju ili stigmatu, nasilje i marginalizaciju u rukama navodnih počinitelja ili porodica žrtava i njihovih zajednica.¹⁷

Ovaj priručnik predlaže da osobe koje provode saslušanje žrtve/preživjele osobe razmotre sljedeće faktore prije nego što zakažu saslušanje žrtve/preživjele osobe

¹⁷ Integrating a Gender Perspective into Human Rights Investigations Guidance and Practice (Ured visokog komesara UN za ljudska prava, New York i Ženeva, 2018), vidi: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/Publications/GenderIntegrationintoHRInvestigations.pdf>

Fotografiju ustupio UN/Martine Perret

ili svjedoka rodno zasnovanog nasilja, naročito ako se radi o potencijalno ranjivim žrtvama:¹⁸

- Da li bi žrtva/preživjela osoba mogla pretrpjeti osvetu, marginalizaciju, stigmatizaciju, nasilje, uključujući i u vlastitoj porodici ili zajednici, zbog kontakta i/ili davanja informacija istražnom timu;
- Koje su činjenice ključne za predmet i da li žrtva/preživjela osoba ili svjedok može pružiti neophodne informacije;
- Da li je žrtva/preživjela osoba već dala izjavu, uključujući i izjave date drugim organima, kako bi se procijenilo da li je neophodno da se od nje/njega traži da ponovno govori o traumatičnim događajima;
- Da li istražitelj zna kako da adekvatno reaguje prema žrtvi ili svjedoku ako se ona/on uznemiri;
- Da li je istražitelj upoznat sa upućivanjem u savjetovališta i druge usluge.

18 Ibid.

Isto tako, UNOHCHR ističe da istražitelji istovremeno trebaju voditi računa da ne pretpostavljaju potrebe ili stanja žrtava/preživjelih osoba, kao što je pretpostavka da je razgovor o proživljenom iskustvu traumatizirajući za sve žrtve/preživjele osobe.¹⁹ Priručnik dodaje da sam proces može biti terapijski i osnažujući.²⁰

UNPOL također daje smjernice za provođenje saslušanja u sklopu svog Priručnika za rodna pitanja, u obliku Modela standardnih operativnih procedura (SOP) za policijske istrage silovanja i seksualnih delikata.²¹ Ovaj model SOP-a pruža sveobuhvatne smjernice za istrage u slučajevima silovanja i seksualnih delikata, od početne prijave, preko istrage, praćenja i zatvaranja.

19 Ibid.

20 Ibid.

21 Vidi projektni alat 97 u „Procedure za policijske istrage“ (UNPOL-ova zbirka projektnih alata u Priručniku za rodna pitanja, 2015.), str. 272-291.

KLJUČNE RUKOVODNE KOMPETENCIJE ZA EFIKASAN I ADEKVATAN INICIJELNI KONTAKT SA ŽRTVAMA/PREŽIVJELIMA NASILJA NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Vrlo je važno da policijski komandiri ili policijski rukovodioci razumiju i svoje timove upoznaju s tim da su iskustva žrtava/preživjelih u inicijelnom kontaktu sa policijom vrlo različita. Policijski rukovodioci trebaju pratiti negativne stavove, postupanja i ponašanja njihovog osoblja, koja ostavljaju štetne posljedice.

Policija nailazi na mnogobrojne izazove kod prijema žrtve/osobe koja je preživjela nasilje nad ženama i djevojčicama. U mnogim slučajevima policijski kapaciteti nisu prilagođeni ženama i djevojčicama koje žele podnijeti prijavu, što uključuje nedostatak ženskih policijskih službenica i/ili službenica obučeni za rad na slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama koje bi pomogle u radu sa žrtvom/preživjelom osobom, nedostatak opreme u slučaju navoda o silovanju, pa čak i nedostatak prevoza u slučaju da je žrtvi/preživjeloj osobi potrebna hitna medicinska pomoć.

Pored toga, u mnogim slučajevima prvi kontakt sa žrtvom/preživjelom osobom ostvaruju akteri izvan pravosudnog sektora, kao što su tradicionalne i vjerske vođe, članovi porodice ili vođe zajednica. Može se desiti da formalni pravosudni sistemi nisu dostupni svima. Bez obzira na to mogu se pronaći rješenja, ali će ona zahtijevati partnerstva sa lokalnim zajednicama, vođama zajednica ili lokalnim vlastima, a u nekim slučajevima lokalnim privatnim preduzećima, kao što su na primjer taksi službe.

Izveštaj Ministarstva unutrašnjih poslova UK iz 2014. o policijskom odgovoru na nasilje u porodici zaključio je da je kvalitet usluga koje su pružene žrtvama/preživjelim a u cijelosti zavisio od empatije, razumijevanja i posvećenosti konkretnog policijskog službenika.²²

22 'Everyone's business: Improving the police response to domestic abuse' (HMIC, 2014).

U izvještaju je istaknuto da bez djelotvornog nadzora i obuke policija u UK pitanje kompetencija i sposobnosti službenika koji odgovara na događaj u potpunosti prepušta slučaju. To znači da je pružanje policijskih usluga nekim od najranjivijih žrtava/preživjelih ličilo na izvlačenje lota.²³

Lista u nastavku trebala bi pomoći u uspostavljanju ujednačenijeg i rodno osviještenog prvog kontakta sa žrtvama/preživjelim a. Lista se naslanja na sljedeće publikacije Svjetske zdravstvene organizacije: *Strengthening the medico-legal response to sexual violence* (2015)²⁴ i *Blueprint for Action: An Implementation Plan for Criminal Justice Systems to Prevent and Respond to Violence against Women* (u sklopu publikacije *Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women*, (UNODC, 2014).

„Bez djelotvornog nadzora i obuke policija u UK pitanje kompetencija i sposobnosti službenika koji odgovara na događaj (poziv zbog nasilja u porodici) u potpunosti prepušta slučaju.“

UK HMIC 2014 (danas Kraljevski inspektorat za policiju i službe za zaštitu od požara i spašavanje)

Ova lista navodi međunarodno priznata postupanja i vrijednosti i opisuje kako bi vaš tim trebao postupati sa žrtvama/preživjelim a krivičnih djela nasilja nad ženama i djevojčicama kao pripadnici agencije koja prva odgovara na slučaj. Namjena liste je dati glavne primjere očekivanja zasnovanih na međunarodnim standardima²⁵ i također dopuniti i potkrijepiti politike vaše domaće policijske organizacije u pogledu vrijednosti, etičnosti i integriteta.

Radi se o neiscrpoj listi ključnih kompetencija za uspješnost koje policijski rukovodioci mogu primjenjivati i promovirati kako bi osigurali da dokazanom opredijeljenošću za dobrobit žrtve/preživjele osobe,

23 Ibid.

24 Strengthening the Medico-legal Response to Sexual Violence (WHO i UNODC, 2015)

25 Kodeks ponašanja za službenike agencija za provođenje zakona /naslov originala: *Code of Conduct for Law Enforcement Officials, prim. prev./*, usvojen rezolucijom 34/169 Generalne skupštine od 17. decembra 1979., vidi: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/LawEnforcementOfficials.aspx>

pružanjem podrške i ulijevanjem povjerenja da će njihov put do pravde biti bez diskriminacije, pristranosti ili predrasuda, policijski službenici potiču i olakšavaju ženama i djevojčicama da prijave krivična djela nasilja nad ženama i djevojčicama. Rukovodioci se trebaju pobrinuti da službenici koji odgovaraju na ove događaje mogu:

Dostupnost i pristupačnost

- Osigurati pristup i koristiti uređaje i materijale za prijavu bilo kakvog oblika nasilja nad ženama i djevojčicama (tj. komplete za utvrđivanje krivičnog djela, komplete za prikupljanje dokaza o seksualnom napadu, itd.);
- Osigurati da žene i djevojčice sa različitim vrstama invaliditeta mogu fizički pristupiti policijskim stanicama i obezbijediti sva potrebna komunikacijska sredstva za žrtve/preživjele osobe sa oštećenjima sluha/govora, kao što je tumač znakovnog jezika.²⁶

Djelotvorna komunikacija i učešće interesnih grupa u osmišljavanju, pružanju i ocjeni usluga:

- Adekvatno informisati žrtvu/preživjelu osobu, bez naknade, kako bi ona mogla na osnovu prikupljenih informacija odlučivati o tome kako će se uključiti u krivičnopravni postupak;
- Komunicirati sa žrtvama/preživjelim osobama bez osuđivanja, bez trivijaliziranja i suosjećajno, kako bi se osiguralo prikupljanje svih njihovih navoda;
- Osigurati fleksibilnost u korištenju policijskih prostorija i resursa, kao što su vozila, imajući u vidu potrebe žrtava/preživjelih osoba, kako bi se osigurala povjerljivost, izbjegla stigmatizacija i sekundarna viktimizacija;
- Pružiti jasne smjernice o uzdržavanju od neformalne medijacije u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama, vodeći računa da su policijski službenici u direktnom kontaktu sa stanovništvom u potpunosti

²⁶ Ovim bi trebalo obuhvatiti i proaktivna nastojanja da se uklone fizičke prepreke, prepreke uzrokovane stavovima i komunikacijske barijere na koje obično nailaze žene i djevojčice sa različitim vrstama invaliditeta, te tretiranje tih prepreka kroz posebne edukacije za službenike.

obučeni za protokole za agencije koje prve odgovaraju na događaje.

Prilagodljivost

- Primjenjivati protokole za agencije koje prve odgovaraju na događaje kroz individualizirani (od slučaja do slučaja) pristup kako bi se uvažile različite potrebe žrtava/preživjelih za sigurnošću i podrškom.

Prioritizacija sigurnosti

- Povezati prikupljeno lokalno znanje sa profilom žrtve/preživjele osobe kako bi se utvrdili uobičajeni nedostaci u zaštiti.

Prikladnost

- Sa žrtvama/preživjelim osobama komunicirati tako da se dalja traumatizacija i šteta po njih i po službenike koji intervišu svela na minimum;
- Zavesti prijavu i pružiti priliku žrtvi/preživjeloj osobi da je saslušaju policijska službenica, ako to želi; obezbijediti advokata kada je to dozvoljeno i pristup nezavisnim i stručnim prevodiocima po potrebi.

Povezivanje s drugim sektorima i agencijama kroz upućivanje i koordinaciju

- Poduzeti radnje da bi se očuvalo lice mjesta, čak i kada se događaj desio u području nadležnosti drugog policijskog organa, primjerice kroz pravovremeno upućivanje na odgovarajuću policijsku agenciju;
- Utvrditi komponente osnovnih usluga, kao što su stručnjaci za psihosocijalnu podršku i/ili specijalisti za zdravlje djece, i njihov međusobni odnos;

„To da li je žrtva pravovremeno podnijela prijavu (tj. nekoliko dana nakon događaja) ne umanjuje težinu tog događaja i ne smije uticati na policijski odgovor“

Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women (UNODC, 2014.)

Okvir 7

Djeca ili članovi porodice ne bi trebali biti prevodioci*

Od djece nikada ne treba očekivati da prevode osjetljive ili detaljne informacije o zdravstvenim ili potrebama za socijalnom zaštitom koje nisu primjerene njihovoj dobi ili koje član porodice možda želi zadržati povjerljivim.

Kada se djeca koriste kao prevodioci za člana porodice, vrlo je moguć uticaj na sadržaj poruka koje prevode, što onda može uticati na odluke njihovog člana porodice.

Također prevođenje može uzrokovati anksioznost ili stres kod djece u vezi sa zdravljem njihovih roditelja nakon traumatičnog događaja i/ili uzrokovati frustraciju i stid kod djeteta i člana porodice.

Korištenje djece kao prevodilaca može na njih staviti dodatni teret, kao što je odgovornost za donošenje odluka. Može dovesti do napetosti i zamjene uloga u porodičnoj strukturi, što može rezultirati zlostavljanjem djeteta zbog zamjeranja ili frustracije roditelja zbog utiska o gubitku autoriteta u porodici.

*Izvor: The Children's Society UK

- Odmah poduzeti radnje kako bi se ispunile medicinske i sigurnosne potrebe, uključujući i zadržavanje navodnih počinitelja;
- Angažovati obučene prevodioce, uključujući i tumače za znakovni jezik po potrebi, u svakom slučaju izbjegavajući korištenje djece ili drugih članova porodice kao prevodilaca, iz razloga povjerljivosti. Iz istog razloga policijski službenici trebaju izbjegavati korištenje obučenih ili neobučenih prevodilaca iz iste zajednice, naročito ako se radi o starosjedilačkim zajednicama.²⁷

Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama

- Pratiti važeće zakone i nacionalne politike za nasilje nad ženama i djevojčicama, uključujući i definicije krivičnih djela i pitanje nadležnosti za prikupljanje dokaza i/ili davanje iskaza u svojstvu stručnog lica ili vještaka u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama, kao što su predmeti silovanja.

Informirani pristanak i povjerljivost

- Podijeliti informacije sa drugim nadležnim agencijama, poštujući zahtjeve za očuvanje privatnosti i povjerljivo-

sti. Općenito, agencije mogu objavljivati informacije za svrhe za koje su one prikupljene ili objedinjene, ili na druge načine koji odgovaraju toj svrsi. Informirani pristanak treba koristiti kad god je to moguće;

- Pribaviti pristanak žrtve/preživjele osobe prije fotografiranja njenih ozljeda.

REFERENTNI POKAZATELJI ZA POLICIJSKE SLUŽBENIKE KOJI PRUŽAJU OSNOVNE USLUGE: INICIJELNI KONTAKT

UNODC (2014.) potvrđuje da je prvi kontakt sa policijom prvi korak ka osiguravanju pristupa pravdi za žrtve/preživjele osobe. Prvi kontakt je također glavna mogućnost za prevenciju dodatne štete, ako se poduzmu mjere nakon ranog otkrivanja.

Budući da je u mnogim slučajevima policija agencija koja prva odgovara na nasilje nad ženama i djevojčicama, policijski službenici su u jedinstvenom položaju kao ključan izvor za prikupljanje tačnih podataka o prijavljenim događajima.

Ovi podaci iz prvog kontakta, ako se ispravno prikupe, mogu pružiti važan uvid u to kako policija generalno odgovara na nasilje nad ženama i djevojčicama i da li su njena intervencija i proaktivne strategije djelotvorne u

²⁷ Sara Ferro Ribeiro and Danaé van der Straten Ponthoz, 'International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict - Best Practice on the Documentation of Sexual Violence as a Crime or Violation of International Law' (UK Foreign and Commonwealth Office, 2nd Edition, mart 2017).

sprečavanju i smanjenju takvog nasilja. Te informacije također jačaju operativni kvalitet ranih znakova upozorenja koji su korisni za prevenciju.

Međutim, sposobnost policije da prikuplja kvalitetne podatke zavisi od njene sposobnosti da utvrdi i poveže različita iskustva žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama sa uobičajenim okidačima nasilja, kao što su obrasci prisile od strane počinioca.

Kako je obrazloženo u 2. poglavlju, ESP predlaže da sve pravosudne i usluge za podršku žrtvama i preživjelim posjeduju niz zajedničkih karakteristika i aktivnosti kojima osiguravaju maksimalan uticaj. Primjenjivi su bez obzira na konkretni „sektor“ koji bi mogao biti u kontaktu sa ženama i djevojčicama izloženim nasilju.

U nastavku je lista koja je zasnovana na zajedničkim karakteristikama i aktivnostima prema ESP-u. Lista daje prijedloge referentnih pokazatelja za policijske aktivnosti usmjerene na to da se ženama i djevojčicama omogući da slobodno prijave krivična djela nasilja nad ženama i djevojčicama, kroz dokazanu posvećenost dobrobiti žrtve/preživjele osobe i podršku njenom pristupu pravdi, bez diskriminacije, pristranosti ili predrasuda. Policijski rukovodioci se mogu pozvati na ove pokazatelje, ako oni postoje, ali i poticati na njihovo uključivanje na višim nivoima, ako to nije slučaj:

- **Dostupnost i pristupačnost:** *Procenat lokalnih policijskih stanica koje imaju kapacitete usmjerene na žrtve/preživjele osobe, inkluzivne za osobe sa invaliditetom i prilagođene djeci²⁸ koji omogućavaju besplatan, povjerljiv i siguran kontakt sa policijom 24 sata dnevno, 365 dana u godini, na govornom ili znakovnom jeziku koji žrtve/preživjele osobe razumiju. Ako ti kapaciteti nisu geografski pristupačni, trebaju postojati mehanizmi koji žrtvama/preživjelim osobama omogućavaju da sigurno kontaktiraju i pristupe policijskim uslugama diskretno i povjerljivo. Ovi mehanizmi bi trebali biti*

²⁸ o može uključivati sigurnosne karakteristike koje omogućavaju privatnost i povjerljivost (npr. sigurne ormariće za spise); terenske kapacitete na lokacijama koje su udaljene do jednog dana puta (npr. za žene i djevojčice koje žive u udaljenim i ruralnim područjima) i pristup telefonima, faksu ili internetu da bi se ženama omogućilo da sigurno prijave djela i dobiju rješenja o određivanju zaštitnih mjera.

„Strategije koje mijenjaju stavove društava, žrtava i profesionalaca u krivičnom pravosuđu doprinose ranom otkrivanju ovih krivičnih djela.“

Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women (UNODC, 2014).

dostupni žrtvama/preživjelim svih dobnih skupina i sa različitim vrstama invaliditeta.

- **Prilagodljivost:** *Omjer (per capita) osoblja koje je specijalizirano i certificirano za odgovor na rodno zasnovano nasilje u općini. Ovi službenici bi trebali pružati primjer, osiguravajući da se inicijelni kontakt sa žrtvama/preživjelim provede u atmosferi neosuđivanja, empatije, starosne, rodne i inkluzivnosti prema osobama s invaliditetom i uz pružanje podrške. Policijski rukovodioci bi trebali prepoznati i nagraditi postupanje koje uzima u obzir i sprečava sekundarnu viktimizaciju i otklanja zabrinutosti žrtve/preživjele osobe.*
- **Prikladnost i informirani pristanak i povjerljivost:** *Procenat osoblja koje prolazi obuku za istrage zasnovane na znanju o traumati, uključujući znanje o indirektnoj traumatizaciji pružalaca osnovnih usluga, koju vode lokalni eksperti. Ovi službenici bi trebali pružati primjer, osiguravajući da žrtva/preživjela osoba ima priliku da ispriča svoju priču, da je se sasluša i da se njena priča tačno evidentira, te da opiše kako je nasilje na nju uticalo.*
- **Prioritizacija bezbjednosti:** *Kvantitet i kvalitet povratnih informacija od službenika koji odgovaraju na događaj o primjenjivosti alata za procjenu rizika tokom inicijelnog kontakta. Policijski rukovodioci bi trebali aktivno tražiti ove informacije da bi osigurali dosljednu praksu dokumentovanja svih događaja nasilja nad ženama i djevojčicama, bilo da se radi o krivičnom djelu ili ne.*
- **Efikasna komunikacija i učešće zainteresovanih strana u osmišljavanju, pružanju i ocjeni usluga:** *Broj koordinacija odgovora sa drugim pružaocima osnovnih usluga u odnosu na broj prijavljenih događaja nasilja nad ženama i djevojčicama. Ovdje bi trebalo uključiti samo slučajeve gdje su korišteni referalni mehanizmi,*

gdje postoji protokol koordinacije i revizija linijskog rukovodstva.

- **Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama:** Procenat prijavljenih događaja nasilja nad ženama i djevojčicama koje su policijski službenici koji su odgovorili na događaj ispravno kategorizirali, prema ocjeni linijskog rukovodstva stanice. Ove informacije će omogućiti višem rukovodiocu da utvrdi da li osoblje na svim operativnim nivoima ima zajedničko i ujednačeno shvatanje o nasilju nad ženama i djevojčicama. Me-

đutim, ova praksa može iziskivati velike resurse zbog manuelnog pregleda opisa događaja.

- **Povezivanje s drugim sektorima i agencijama kroz koordinaciju:** Procenat pozitivnih povratnih informacija od partnera iz osnovnih usluga o kvaliteti prvog odgovora policijskih službenika u odnosu na broj upućivanja. Ankete ili diskusija o zadovoljstvu uslugama bi također trebala obuhvatiti pitanja o prikladnosti provedenog ispitivanja/saslušanja koje su proveli službenici koji su prvi odgovorili na događaj.

STUDIJA SLUČAJA S PRIMJEROM DOBRE PRAKSE: POLICIJSKE ISTRAGE ZASNOVANE NA ZNANJU O TRAUMI

Kanadsko Ministarstvo pravde je 2019. godine objavilo studiju o uticaju traume na odrasle žrtve seksualnog napada. Izvještaj ističe da trauma povezana sa seksualnim napadom vrlo često ima neurobiološki uticaj, što znači da utiče na mozak i nervni sistem žrtava/preživjelih. To se ogleda u iskazima žrtava/preživjelih osoba u toku standardnog procesa ispitivanja, naročito kada ga provodi policija.²⁹

U izvještaju se dalje navodi da profesionalci u krivičnompravnom sistemu kao što su policijski službenici trebaju imati osnovno znanje o efektima i uticaju traume na žrtve/preživjele osobe, kako bi se predmeti seksualnog napada efikasnije procesuirali, a dokazi u tim predmetima prikupljali na pravičniji i nepristrasniji način.

Neki od glavnih nalaza iz Izvještaja:

Neosnovani mitovi o ženama i seksualnom nasilju doprinose pogrešnom uvjerenju da iskaz žrtve-svjedoka nema kredibilitet ili da nije pouzdan. Neki primjeri takvih mitova navedeni u izvještaju obuhvataju sljedeće:

- Žena koja je „promiskuitetna“ ili „nečasna“ nije pouzdana i veća je vjerovatnost da je pristala na dati seksualni čin;
  - Žene koje odmah ne otkriju ili ne prijave seksualne napade lažu, ili žene koje ne žele seks će se fizički opirati i/ili pokušati izbjeći situaciju da bi „dokazale“ da zaista nisu pristale.
- Ovi mitovi doprinose stvaranju lažnog stereotipa o tome kako izgledaju prave ili „idealne“ žrtve i da žene koje su seksualno napadnute trebaju uraditi sljedeće:³⁰
- Pružiti fizički i/ili verbalni otpor neželjenom seksu;
  - Izraziti jasno i izričito da ne pristaje na neželjeni seksualni kontakt;
  - Prekinuti kontakt sa osobom sa kojom se ponašala seksualno „neprimjereno“ ili koja ju je napala; i

29 Haskell, L. and Randell, M., 'The Impact of Trauma on Adult Sexual Assault Victims' (2019). Izvještaj podnesen: Ministarstvu pravde Kanade (2019.).

30 Vidi Randall, M (2010), „Sexual Assault Law, Credibility“ i „Ideal Victims: Consent, Resistance, and Victim Blaming“, *Canadian Journal of Women and the Law*, 22(2), 397-43 u Haskell, L. and Randell, M., „The Impact of Trauma on Adult Sexual Assault Victims“ (2019). Izvještaj podnesen Ministarstvu pravde Kanade (2019.).

Okvir 8

Kada se žrtve seksualnog napada osjećaju:

1. Kao da ih neko sluša;
2. Kao da slušalac može tolerisati ono što imaju za reći;
3. Kao da slušalac razumije ono što imaju za reći;
4. Kao da slušalac može zamisliti da je njihova priča istinita.

osjećaju se ugodnije govoreći o svom iskustvu i lakše pružaju informacije o tome.

Istraživanje o uticaju traume na odrasle žrtve seksualnog napada (Ministarstvo pravde Kanade (2019)).

- Pokazati savršeno ili gotovo savršeno sjećanje, uključujući konzistentan i linearan narativ o tome „šta se desilo“.

Izveštaj pokazuje da ove karakteristike „idealne“ žrtve odstupaju od onoga kako većina žena koje su seksualno napadnute zaista reaguju i kako se nose sa situacijom. Drugim riječima, ovi mitovi, predrasude, pretpostavke i očekivanja negativno utiču na to kako će žrtve/preživjele osobe svjedočiti u toku procesuiranja njihovog predmeta i kako će akteri, kao što je policija, procijeniti njihov kredibilitet.

Izveštaj utvrđuje i druga uobičajena ponašanja žrtve/preživjele osobe koja proističu iz traumatičnog iskustva, kao i štetna postupanja policijskih službenika koja dodatno pogoršavaju situaciju:

- Trauma uzrokovana nasiljem ima neurobiološki uticaj na žrtve/preživjele osobe, što za posljedicu ima fragmentirana sjećanja o seksualnom napadu, zbog čega je žrtvama/preživjelima teže da se potpuno ili linearno sjetite mnogih detalja o seksualnom napadu;
- Kada ispitivanje žrtve/preživjele osobe predstavlja stresnu situaciju, npr. ako je se ne tretira sa suosjećanjem, ako je se prekida u iskazu, ako se ono što ona govori dovodi u sumnju, ona se neće moći sjetiti potencijalno ključnih informacija koje su pohranjene u mozgu;
- Nije ni realno, ni racionalno očekivati od žrtava/osoba koje su preživjele seksualni napad da se prisjete svih aspekata svog traumatičnog iskustva sa preciznim detaljima od početka do kraja. Mozak reaguje suprotno

ovim očekivanjima o tačnom prisjećanju, zbog neuroloških odbrambenih mehanizama koji se aktiviraju kao reakcija na traumu;

- Uvjerenje da nedosljedne izjave znače da žrtva/preživjela osoba ne govori istinu za posljedicu ima pretjerano oslanjanje na tehnike koje se fokusiraju na otkrivanje laži. Takvi pristupi uzrokuju dodatni stres žrtvi/preživjeljoj osobi i često potiskuju i ono čega se žrtva/preživjela osoba može sjetiti;
- Česte pogreške policijskih službenika zbog primjene tradicionalnih ili standardnih praksi ispitivanja (koje se koriste kod ispitivanja počinitelaca/osumnjčenih za krivična djela) na žrtve krivičnih djela dovode do blokade informacija potrebnih za istragu o napadu. Neki primjeri neprimjerenog ispitivanja žrtava/preživjelih osoba koji se navode u izvještaju su:
  - Traženje od žrtava/osoba koje su preživjele seksualni napad da ponove svoju priču od različitih tačaka u slijedu događaja, npr. traženje od žrtve/preživjele osobe da započne priču od kraja i ispriča je unatrag;
  - Postavljanje pitanja žrtvama/preživjelim osobama koja imaju za cilj da ih zbune ili da testiraju njihovu priču (kao način procjene njene istinitosti).

Prema mišljenju mnogih stručnjaka stav policijskih službenika je „najvažniji faktor koji određuje uspjeh ispitivanja žrtve i samim tim cijele istrage.“

Istraživanje o uticaju traume na odrasle žrtve seksualnog napada (Ministarstvo pravde Kanade,2019..)

- U izvještaju se navode pitanja koja se smatraju kontraproduktivnim, a koja proizilaze iz korištenja riječi/pitanja i pretpostavki koje okrivljuju žrtvu, kao što su: „Zbog čega ste...“.
- Tradicionalna policijska saslušanja također uključuju previše prekidanja tokom iskaza žrtve/preživjele osobe o tome šta je preživjela tokom seksualnog napada. Prekidi su fatalna pogreška u istražnom pristupu i ometaju proces prisjećanja.

Kako dalje

Izvještaj utvrđuje nekoliko pozitivnih mjera i tehnika koje policija može provoditi i primjenjivati kako bi njihov pristup u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama bio u većoj mjeri zasnovan na znanju o traumi:

- Institucionalizirati obuku za policijske službenike o istragama zasnovanim na znanju o traumi, kao sastavnom dijelu policijskih saslušanja;
- Obuka bi trebala promovirati emocionalne kompetencije, što zahtijeva razvoj osnovnih socijalnih vještina za prepoznavanje, tumačenje i konstruktivno odgovaranje na vlastite i emocije drugih. Drugim riječima, razvijanje sposobnosti za ispitivanje žrtava/preživjelih osoba tako da one budu osnažene i umirene, kako bi mogle pružiti tačniji, smisleniji, dosljedniji i ubjedljiv prikaz događaja;
- Početni razgovor sa žrtvom/preživjelom osobom koja prvi put prijavljuje seksualni napad treba biti kratak, a sveobuhvatnije ispitivanje provesti nakon nekoliko dana, nakon što je žrtva/preživjela osoba imala vremena da se naspava i konsoliduje svoje sjećanje na traumatično iskustvo.³¹ Tako nastaju konsolidovanija

sjećanja koja su stabilnija, pouzdanija i koja se pamte dosljednije, čime su i korisnija za detaljne izjave koje policija uzima od žrtava.³²

- U toku policijskog saslušanja žrtve/osobe koja je preživjela seksualni napad, fokus treba biti na osjetilnim, emocionalnim sjećanjima koje je žrtva/preživjela osoba kodirala i kojih se sjetila, umjesto da se od nje očekuje hronološki strukturiran narativ.
- Važno je da policijski službenici prepoznaju da je otkrivanje proces, a ne jednokratni događaj. Također je važno da policijski službenici prepoznaju da je otkrivanje seksualnih napada, koje žrtve/preživjele osobe često doživljavaju kao ponižavajuće i obeshrabrujuće, posebno teško. To se naročito odnosi na društvo u kojem još uvijek postoje mitovi o silovanju.
- Efekat stava policijskog istražioca prema žrtvi/preživjeloj osobi, naročito ako se radi o žrtvi/osobi koja je preživjela seksualni napad, je vrlo važna odrednica kod prvog susreta (i zapravo svakog susreta). Žrtve/preživjele osobe su često uplašene, osjećaju stid, ili strah kada policija prema njima postupa sa distancom, oštro, s nepovjerenjem ili ih odbacuje.
- Često se tradicionalni policijski pristupi ispitivanju žrtava/preživjelih u slučajevima seksualnog napada fokusiraju na periferne detalje, kojih se nije lako sjetiti i koji čak mogu biti irelevantni. Umjesto toga, policija bi se trebala fokusirati na centralne detalje kojih se žrtve/preživjele osobe mogu češće i lakše sjetiti.

31 Neke policijske službe u Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi omogućavaju konsolidaciju sjećanja nakon dva puna ciklusa sna, prije nego što provedu saslušanje policijskih službenika koji su učestvovali u pucnjavi. Ova praksa se može primijeniti na proces saslušanja žrtava/osoba koje su preživjele nasilje nad ženama i djevojčicama. Vidi: Haskell, L. and Randell, M., „The Impact of Trauma on Adult Sexual Assault Victims“ (2019). Izvještaj podnesen Ministarstvu pravde Kanade (2019).

32 McGaugh, J. L. „Memory consolidation and the amygdala: a systems perspective“, *Trends Neurosci.* (2002) Sep;25(9):456.

CITIRANI I PREPORUČENI IZVORI

1. Module 3: Justice and Policing Essential Services Package for Women and Girls Subject to Violence: Core Elements and Quality Guidelines (United Nations Joint Global Programme on Essential Services for Women and Girls Subject to Violence, 2015). <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2015/Essential-Services-Package-Module-3-en.pdf>
2. Guidelines on Justice in Matters Involving Child Victims and Witnesses of Crime (ECOSOC rezolucija 2005/20).
3. OSCE-led Survey on Violence against Women: Main report. (Organisation for the Security and Co-operation in Europe (Vienna, 2019), see: <https://www.osce.org/secretariat/413237?download=true>)
4. Code of Conduct for Law Enforcement Officials, usvojen rezolucijom 34/169 Generalne skupštine od 17. decembra 1979.
5. Huhtanen, H., Lonsway, K.A., Archambault, J., 'Gender Bias in Sexual Assault Response and Investigation', Training Bulletin Series: Part 1. End Violence Against Women International (EVAWI, 2017)
6. Huhtanen, H., Lonsway, K.A., Archambault, J., 'Gender Bias in Sexual Assault Response and Investigation', Training Bulletin Series: Part 2. End Violence Against Women International (EVAWI, 2017)..
7. Huhtanen, H., Lonsway, K.A., Archambault, J., 'Gender Bias in Sexual Assault Response and Investigation' Training Bulletin Series: Part 3. End Violence Against Women International (EVAWI, 2017).
8. Huhtanen, H., Lonsway, K.A., Archambault, J., 'Gender Bias in Sexual Assault Response and Investigation', Training Bulletin Series: Part 4. End Violence Against Women International (EVAWI, 2017).
9. 'Gender-Based Violence Training Manual for Judicial Officers in Uganda', (UN Women, 2019 unpublished).
10. Guerette, R.T. & Bowers, K.J. (2009), 'Assessing the Extent of Crime Displacement and Diffusion of Benefits: A Review of Situational Crime Prevention Evaluations' *Criminology*, 47(4), str. 1331-1368.
11. A Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice Programming. (UN Women et al., 2018), vidi: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2018/wa2j-complete-toolkit-en.pdf?la=en&vs=2654>
12. Declaration on the Elimination of Violence against Women, 23 February 1994. <https://undocs.org/en/A/RES/48/104>
13. Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women (UNODC, 2014).
14. 'Integrating a Gender Perspective into Human Rights Investigations Guidance and Practice'. UN Office of the High Commission for Human Rights (New York i Ženeva, 2018). <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/Publications/GenderIntegrationintoHRInvestigations.pdf>
15. 'Everyone's business: Improving the Police Response to Domestic Abuse' (HCIM 2014). <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmicfrs/wp-content/uploads/2014/04/improving-the-police-response-to-domestic-abuse.pdf>
16. Code of Conduct for Law Enforcement Officials, adopted by General Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979, see: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/LawEnforcementOfficials.aspx>
17. Haskell, L. and Randell, M., 'The Impact of Trauma on Adult Sexual Assault Victims (2019). Izveštaj podnesen Ministarstvu pravde Kanade (2019.), vidi: https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/jr/trauma/trauma_eng.pdf
18. Randall, M. (2010), 'Sexual Assault Law, Credibility, and "Ideal Victims": Consent, Resistance, and Victim Blaming', *Canadian Journal of Women and the Law*, 22(2), 397-43.
19. McGaugh, J. L. (2002), 'Memory consolidation and the amygdala: A Systems Perspective'. *Trends Neurosci* (2002) Sep;25(9):456.
20. Tanner, H., 'Start by Believing to Improve Responses to Sexual Assault and Prevent Gender Bias' (2017), vidi: <https://www.evawintl.org/Library/DocumentLibraryHandler.ashx?id=919>
21. Sara Ferro Ribeiro i Danaé van der Straten Ponthoz, 'International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict. Best Practice on the Documentation of Sexual Violence as a Crime or Violation of International Law' (UK Foreign & Commonwealth Office, 2nd Edition, mart 2017), vidi: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/598335/International_Protocol_2017_2nd_Edition.pdf

22. 'Children and informal interpreting: Many children to take on an informal interpretation or translation role for their family', (The Children's Society UK), vidi: <https://www.childrenssociety.org.uk/youngcarer/refugee-toolkit/children-and-informal-interpreting>
23. 'False Accusations', (Rape Crisis Scotland), vidi: <https://www.rapecrisisscotland.org.uk/false-allegations/>
24. 2013 CSW 57 Agreed Conclusions call on States to take necessary legislative and/or other measures to prohibit compulsory and forced alternative dispute resolution processes, including forced mediation and conciliation, in relation to all forms of violence against women and girls (E/2013/27 – E/CN.6/2013/11, para (g).
25. Minority Rights Group International, vidi: <https://minorityrights.org/2019/12/10/marginalized-and-violated-gbv/>
26. *Principles and Guidelines*, supported by practical guidance, on the human rights protection of migrants in vulnerable situations (OHCHR and the Global Migration Group), vidi: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Migration/PrinciplesAndGuidelines.pdf>
27. UNPOL *Gender Toolkit* Standardised Best Practices on Gender Mainstreaming in Peacekeeping: Compendium of Project Tools (2015), vidi: <http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/387374/United%20Nations%20Police%20Gender%20Toolkit%20Compendium%20of%20Project%20Tools.pdf?sequence=55&isAllowed=y>

ISTRAGA

„Primarna odgovornost za pokretanje istraga i krivičnog gonjenja leži na policiji i tužilaštvu, a ne na ženama koje su bile izložene nasilju, bez obzira na težinu i vrstu nasilja.“

Generalna skupština je 2010. godine ažurirala Model strategija i praktičnih mjera za eliminaciju nasilja nad ženama u oblasti prevencije kriminaliteta i krivičnog pravosuđa (2011, Rezolucija Generalne skupštine 65/228, dodatak).

CILJ POGLAVLJA

Policija efikasno ispunjava zahtjeve u pogledu provođenja istrage i prikupljanja dokaza u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama, što se ogleda u blagovremenim i stručnim istragama i korištenjem svih dostupnih resursa da se počinitelj izvede pred lice pravde i da se spriječi ponavljanje nasilja.

Ključne poruke i usvojeno gradivo

- Policija i tužilaštvo snose primarnu odgovornost za pokretanje istrage, ne žrtve/preživjeli;
- Ne postoji hijerarhija nasilja kod utvrđivanja kvalitete policijskog odgovora;
- Istraga koja se vodi osnaživanjem žrtve/preživjele kroz pristup zasnovan na žrtvi/preživjeloj jača njeno povjerenje u policiju i zadovoljstvo radom policije;
- Princip „ne nanosi štetu” mora biti u osnovi svih odluka i radnji poduzetih tokom istrage;
- Dobrobit žrtve/preživjele koja ne ide na uštrb istrage pokazatelj je stručno provedene i rodno osjetljive istrage;
- Tokom prikupljanja forenzičkih/medicinskih dokaza neophodno je voditi računa o rodnim pitanjima i osigurati usklađenost sa protokolima;
- Posebnu pažnju treba posvetiti žrtvama/preživjelima koje su starije osobe, vrlo mlade osobe ili osobe sa invaliditetom jer mogu imati specifične potrebe;
- Poznavanje faza prisile i kontrolirajućeg ponašanja u slučajevima interpersonalnog nasilja može odrediti ishod istrage;
- Za prevenciju nasilja/zlostavljanja nad ženama i djevojčicama u ime tzv. časti i štetnih praksi potrebna su rješenja zasnovana na zajednici i istražitelji senzibilizirani za dati kontekst.

UVOD

Svaka istraga je drugačija i može zahtijevati drugačiju strategiju i pristup. Bez obzira na strategiju/ pristup koji primjenjuje, policija je dužna, u skladu sa međunarodnim normama koje predviđaju minimalne standarde, da reaguje efikasno¹ i blagovremeno, koristeći sve raspoložive resurse bez diskriminacije.

Fotografiju ustupio UN/Bernardino Soares (Timor-Leste)

U ESP-u se naglašava da je pokazatelj stručno provedene i rodno osjetljive istrage u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama kada istražitelji stručno uspostave odgovarajuću ravnotežu između pružanja sigurnosti i osiguranja dostojanstva za žrtvu/preživjelu

¹ U skladu sa međunarodnim normama policija provodi istragu po službenoj dužnosti kada već postoje navodi da je kažnjivo djelo počinjeno (obavezno krivično gonjenje). Ažurirani Model strategija i praktičnih mjera za eliminaciju nasilja nad ženama u oblasti prevencije kriminaliteta i krivičnog pravosuđa (A/RES/65/228, dodatak) iz 2010. godine poziva zemlje članice da provedu dubinsku analizu i poduzmu relevantne mjere da bi spriječile, istražile i kaznile počiniocima nasilja nad ženama. Također vidi Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (član 3); Izvještaj generalnog sekretara o vladavini prava i tranzicijskoj pravdi u konfliktnim i postkonfliktnim društvima (S/2004/616) i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (član 2) u vezi sa članovima od 6. do 10; Principi efikasnog sprječavanja i istraživanja izvanzakonskih i proizvoljnih pogubljenja i pogubljenja po skraćenom postupku koje preporučuje Ekonomsko i socijalno vijeće u Rezoluciji 1989/65 od 24. maja 1989; Komisija za ljudska prava UN-a, Ažurirani skup principa za zaštitu i unapređenje ljudskih prava kroz djelovanje u borbi protiv nekažnjivosti (UN doc. E/CN.4/2005/102/Add.1, 8. februar 2005, Princip 1); Izvještaj specijalnog izvjestitelja o izvansudskim proizvoljnim pogubljenjima i pogubljenjima po skraćenom postupku (UN doc. A/6/311, 5. septembar 2006), pasusi od 49. do 54.

tokom trajanja postupka i ispunjavanja zahtjeva u pogledu dokaza i istražnih radnji u svrhu dokazivanja krivičnog djela, odnosno djela nasilja.²

Za uspostavu ove ravnoteže ključna je sposobnost istražitelja da ohrabri žrtvu/preživjelu na smisleno učesće primjenom pristupa zasnovanog na žrtvi/preživjeloj, da saraduje sa drugim pružaocima osnovnih usluga i akterima u zajednici, kako formalnim³ tako i neformalnim⁴, i da stručno obavlja zadatke, doprinoseći tako ublažavanju štetnih posljedica pristrasnosti i sekundarne viktimizacije.

² Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju: Osnovni elementi i smjernice za kvalitetu. (Zajednički globalni program Ujedinjenih nacija o osnovnim uslugama za žene i djevojčice izložene nasilju, 2015)

³ Na primjer, zdravstvene ustanove u zajednici, skloništa za žrtve/preživjele čiji rad pomaže država i lokalni NVO-i koji pružaju pomoć žrtvama/preživjelima na njihovom putu kroz pravosudni sistem.

⁴ Na primjer, ženske vođe u zajednici, religijska vijeća ili tijela ili tradicionalni provoditelji pravde.

Vidi poglavlje 2, Rukovodilac i vođa tima kao ključ promjene, za više informacija o pristupu zasnovanom na žrtvi/preživjeloj.

Jednako važno za uspješnost istrage o nasilju nad ženama i djevojčicama je istražiteljevo poznavanje onog što predstavlja nasilje i kako određena ponašanja i predrasude dovode do nasilja. Istražiteljima to znanje pomaže u utvrđivanju obrazaca nasilničkog ponašanja navodnog počinioca i varijabli okruženja koje utječu na prirodu nasilja kojem je žrtva/preživjela izložena, kao i ponašanja i reakcija žrtve/preživjele.

Ove informacije su ključne kod planiranja mjera sigurnosti i zaštite u svrhu prevencije ponavljanja nasilja (**vidi poglavlje 6, Sigurnost i zaštita**) jer se pomoću njih nasilničko i zlostavljачko ponašanje počinioca može posmatrati kroz model ciklusa nasilja koji su utvrdili eksperti u toj oblasti.

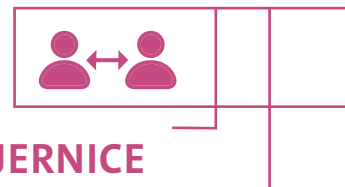
Vidi poglavlje 11, Izazovi i strategije za osiguranje rodno osjetljivog policijskog postupanja, u vezi sa primjenom modela ciklusa nasilja u strategijama odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Uklapanje obrasca zlostavljачkog ponašanja navodnog počinioca u model ciklusa nasilja osigurava informacije potrebne za provedbu efikasne istrage usmjerene na počinioca. Takvo fokusiranje istrage pomaže da se utvrde načini za zaustavljanje i sankcionisanje zlostavljачkog ponašanja i za pružanje podrške navodnom počiniocu kako ne bi ponovio nasilje, što je pristup koji obično preferiraju žrtve/preživjele nasilja u porodici, odnosno nasilja od strane intimnog partnera (IPV).

U narednom poglavlju obrađuje se okruženje koje omogućava efektivnu istragu nasilja nad ženama i djevojčicama u pogledu ispunjavanja zahtjeva vezanih za dokaze i istražne radnje, uz osiguranje smislenog učešća žrtve/preživjele u odlučivanju.

Smjernice za srednje policijsko rukovodstvo zasnovane su na rezultatima aktualnih istraživanja i prakse o nepristrasnom i rodno osjetljivom policijskom postupanju i efikasnosti istraga u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama u kojima se ovaj pristup primjenjuje. Poglavlje prati ESP-ov okvir i čitaocima upućuje na

okvirnu smjernicu u modulu 3 ESP-a *Pravosuđe i policijsko postupanje i osnovnu radnju pod brojem 3 koja se odnosi na istragu*. Čitaocima se također preporučuje da pogledaj okvirnu smjernicu u modulu 2 ESP-a *Zdravlje, tj. osnovnu radnju pod brojem 6 o dokumentaciji (medicinsko-pravna)*.

Vrlo je važno da se u svojstvu rukovodioca pobrinete da vaše osoblje pruža efikasnu policijsku uslugu žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama; poruke koje šaljete svom osoblju i lokalnoj zajednici su ključne, bez obzira na sve druge zahtjeve za vašim angažmanom i resurse kojima raspolazete. Treba jasno naglasiti da se **nasilje nad ženama i djevojčicama neće tolerisati**, da ćete vi i vaše osoblje raditi u ime zakona i da će navodni počinioci biti bezrezervno istraženi u cilju njihovog procesuiranja pred sudom. Jeste li jasno dali do znanja svim članovima svog osoblja šta se od njih očekuje i da li nadzirete rad pojedinaca i pozivate ih na odgovornost?

Kako bi osigurali da vaše osoblje ispunjava standarde prema očekivanjima vaše organizacije, morate se pobrinuti da je osoblje upoznato sa politikom ili standardnom operativnom procedurom (SOP) za suzbijanje nasilja nad ženama i djevojčicama i postupanje u slučajevima tog nasilja.

Ako takav dokument ne postoji u vašoj organizaciji, možete razmotriti izradu lokalnih smjernica za vaše osoblje, koje se moraju poštivati. Također možete urgirati kod svojih nadređenih da zagovaraju izradu SOP-a za vašu organizaciju (na osnovu povratnih informacija i iskustava vašeg tima/jedinice).

Bez obzira da li postoji organizaciona politika/SOP ili ne, neophodno je da skupa sa svojim osobljem utvrdite izazove s kojima se susrećete kod ove vrste slučajeva i nedostatke u resursima ili znanju koje treba otkloniti ili za koje vam je potrebna pomoć zajednice, drugih pružalaca usluga ili drugih sektora unutar vaše organizacije.

Nasilje nad ženama i djevojčicama (engl. skraćena VAWG) je „svaki čin rodno zasnovanog nasilja koje ima, ili može imati, za posljedicu fizičku, seksualnu, psihološku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim činom, prisilu ili proizvoljno lišenje slobode, bilo da se događa u javnom ili u privatnom životu“.

Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama, Rezolucija Generalne skupštine 48/104 (1993).

Morate se uvjeriti da je vaše osoblje upoznato sa svim relevantnim zakonskim odredbama koje se odnose na nasilje nad ženama i djevojčicama i da prati dešavanja u tom pogledu. Članovi vašeg osoblja moraju biti svjesni svoje uloge i odgovornosti u poštivanju domaćeg i međunarodnog prava, konvencija i protokola koje je potpisala vaša vlada.

Primjer toga su odredbe o ljudskim pravima u Ustavu i međunarodnim sporazumima koje je vaša zemlja ratificirala, a koji se primjenjuju ne samo na žrtve/preživjele već i na navodne počinioc. Je li vaše osoblje svjesno svoje odgovornosti za pružanje sigurnosti i zaštite svim osobama koje stalno ili privremeno borave na teritoriji vaše zemlje? To se odnosi i na izbjeglice, tražioce azila i migrante, dokumentovane i nedokumentovane.

Ako se u zoni odgovornosti vaše policije nalazi izbjeglički kamp, da li vaše osoblje zna da osobe koje žive u kampu imaju pravo da u njemu sigurno žive i da se prema njima postupa dostojanstveno i s poštovanjem? Njihova sigurnost i zaštita nije samo odgovornost policije. Sve agencije koje su angažovane u kampovima i u njihovoj blizini imaju svoja zaduženja, pa se ni policija ne može izuzeti odgovornosti samo zato što kampom upravlja Ured visokog komesara UN-a za izbjeglice (UNHCR)⁵ ili druga međunarodna organizacija.

⁵ Ured visokog komesara UN-a za izbjeglice uspostavila je 14. decembra 1950. godine Generalna skupština Ujedinjenih nacija. Agencija ima mandat za vođenje i koordinaciju međunarodnog djelovanja na zaštiti i rješavanju problema izbjeglica širom svijeta, vidi: <https://www.un.org/youthenvoy/2013/09/office-of-the-united-nations-high-commissioner-for-refugees/>

Kada govorimo o prevenciji, istrazi, podršci i pomoći, uloga policije je jasna, a da bi ona bila efikasna, između policije i svih drugih agencija i zainteresovanih strana mora postojati saradnja i koordinacija.

Za više informacija o zajedničkom radu vidi poglavlje 3, Prevencija, poglavlje 7, Podrška i pomoć i poglavlje 8, Koordinacija između pravosudnih agencija.

Nakon što ste ustanovili da je vaše osoblje u toku svih dešavanja vezanih za zakonodavstvo u oblasti nasilja nad ženama i djevojčicama, morate se pobrinuti i da svaki član bude svjestan svoje individualne uloge i odgovornosti u suzbijanju ove vrste kriminala. Svi članovi osoblja moraju biti svjesni svojih konkretnih odgovornosti, od osobe koja prva stupa u kontakt sa žrtvom/preživjelom - bila to osoba koja odgovara na poziv, službenik za pultom ili pozornik (službenik koji prvi odgovara na događaj), krim tehničar ili forenzičar - do istražitelja sa specijalističkim znanjima, voditelja slučaja, linijskih supervizora i rukovodilaca.

Način na koji osoba koja prva stupa u kontakt sa žrtvom/preživjelom reaguje imat će dubok i dalekosežan utjecaj na povjerenje žrtve/preživjele u policiju. Na tome će se zasnivati povjerenje i vjera njene porodice, prijatelja i zajednice u rad policije.

Za više informacija o postupanju sa žrtvama/preživjelim, vidi poglavlje 4, Inicijelni kontakt i poglavlje 9, Komunikacije.

Svako postupanje po prijavi nasilja nad ženama i djevojčicama mora biti blagovremeno kako bi se pokazala opredjeljenost za suzbijanje ovog nasilja i poslala jasna poruka da su sve žrtve/preživjele jednako važne, i da se njima i njihovim prijavama ozbiljno pristupa. Blagovremen odgovor je ključan za sigurnost i zaštitu članova porodice i drugih koji se mogu naći pod rizikom. Možda će biti potrebno da se žrtvi/preživjeloj ukaže ljekarska pomoć za fizičke i psihičke povrede, a pružanje medicinske njege što je prije moguće ne samo da zadovoljava potrebe žrtve/preživjele već i povećava šanse za prikupljanje dokaza direktno od njih.

Okvir 1

Jeste li se pobrinuli za nadzor nad postupanjem vaših službenika koji prvi odgovaraju na prijavu nasilja nad ženama i djevojčicama?

U daljem tekstu je data jednostavna kontrolna lista za osobe koje nadziru rad policijskih službenika koji prvi odgovaraju na događaj zasnovana na preporukama UK College of Policing:

1. Žrtve/preživjele se osjećaju sigurno, službenik koji prvi odgovara na događaj iskazuje empatiju;
2. Službenik koji prvi odgovara na događaj ne donosi sud o životu žrtve/preživjele niti o načinu na koji se ona nosi sa situacijom;
3. Proveden je postupak procjene rizika;
4. Djeca zatečena na licu mjesta su umirena i izvršene su provjere u pogledu njihove dobrobiti;
5. Planiranje sigurnosti sa žrtvom/preživjelom i djecom;
6. Privatnost osigurana razdvajanjem žrtve/preživjele i navodnog počinioca;
7. Žrtvi/preživjeloj je rečeno da joj se se vjeruje i da je donijela ispravnu odluku da potraži pomoć;
8. Službenik razumije zašto neke žrtve/preživjele nisu spremne za saradnju;
9. Zaštita je prilagođena individualnim potrebama;
10. Postupanje je prilagođeno specifičnim potrebama svake žrtve/preživjele uzimajući u obzir njihove različitosti;
11. Identifikacija, zaštita i osiguranje lica mjesta;
12. Identifikacija, osiguranje i gdje je primjereno prikupljanje dokaza;
13. Poduzimanje afirmativnih radnji i objašnjenje žrtvi/preživjeloj šta to znači;
14. Rješavanje protivoptužbi;

Čak i ako istražitelj ili posebno obučeni policijski službenik nisu dostupni u momentu prijave, žrtva/preživjela nikada ne smije biti ostavljena da čeka na odgovor, zbog čega je vrlo važno da SVO osoblje bude barem općenito upoznato s tim kako treba postupati sa žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama, uključujući i one najranjivije. Od momenta prijave incidenta, osoblje treba da se vodi principom **“ne čini štetu”**⁶ u svakom odlučivanju i postupanju.

Od iznimne je važnosti da se poduzme sve kako bi se spriječila daljnja traumatizacija žrtve/preživjele pokretanjem bilo kakvih policijskih procedura ili postupaka koji bi mogli dovesti do sekundarne viktimizacije. Policijski službenici trebaju biti svjesni toga da je žrtva/preživjela

morala smoci snage da podnese prijavu policiji, i razmotriti svaki dodatni rizik s kojim se njena porodica ili šira zajednica mogu suočiti zbog njene prijave.

Prema Priručniku UNODC-a *Efektivno postupanje policije u slučajevima nasilja nad ženama* (2010), istraga je metodička aktivnost rješavanja problema koja podrazumijeva utvrđivanje postojanja krivičnog djela analizom činjenica i okolnosti incidenta i načina izvršenja koji odgovara činjenicama i okolnostima. Iako se istraga u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama razlikuje od istraga u drugim predmetima zbog složenosti i dinamike ovog oblika nasilja, vodeći principi uglavnom su isti.

Na osnovu [Priručnika UNODC-a](#), u daljem tekstu su date kontrolne liste koje se odnose na svrhu istrage i elemente efikasne istrage:

⁶ Princip „ne čini štetu“ podrazumijeva postupanje i komuniciranje na način kojim se neće nenamjerno produbiti negativni stereotipi o muškarcima i ženama koji dovode do nasilja nad ženama i djevojčicama.

Okvir 2

Svrha istrage je:

- Utvrditi da li je počinjeno krivično djelo, odnosno opovrgnuti navode o počinjenju djela;
- Utvrditi identitet žrtve/preživjele i svjedoka;
- Prikupiti i sačuvati sve dokaze koji mogu biti relevantni;
- Otkriti uzrok, način i mjesto počinjenja krivičnog djela;
- Dokazati identitet navodnog počinioca ili odgovorne(ih) osobe(a);
- Utvrditi osnove za podnošenje krivične prijave, gdje je to potrebno;
- Dokumentirati istragu, dokaze i pripremiti se za izvođenje dokaza pred sudom;
- Spriječiti daljnju viktimizaciju (odnosi se na žrtvu/preživjelu i druge koji mogu biti na udaru, kao što su djeca).

Efikasna istraga je općenito ona istraga u kojoj je istražitelj:

- Postupao stručno, nepristrasno, inkluzivno i objektivno;
- Prikupio fizičke i nefizičke dokaze i izjave s dužnom pažnjom;
- Sa poštovanjem i dostojanstvom postupao prema svim žrtvama/preživjelima, svjedocima i navodnim počiniocima;
- Osigurao da je prikupljena dovoljna količina dokaza kako bi se pospješili izgledi za osuđujuću presudu, nakon što je utvrđeno da je počinjeno krivično djelo i zna se identitet navodnog(ih) počinioca/počinilaca;
- Razmotrio sigurnost i zaštitu žrtava/preživjelih, svjedoka i navodnog(ih) počinioca/počinilaca; Proveo procjenu rizika, utvrdio rizike i način upravljanja rizicima.

Morate biti sigurni da su sve prijave nasilja nad ženama i djevojčicama tačno evidentirane i da sadrže dovoljno informacija kako bi se omogućila sveobuhvatna istraga. Na primjer, jesu li tačno evidentirane riječi žrtve/preživjele? Ako pred sudom žrtva/preživjela ili svjedok svojim riječima iznese šta se dogodilo, a to se ne poklapa sa inicijelnim policijskim izvještajem, odnosno njihovim izjavama, to može potkopati cijeli predmet.

Neprecizno evidentiranje onoga što se desilo ili što je rečeno može dovesti do toga da predmet uopće ne dospije do pravosudnog sistema. Ako ste sumirali događaj ili koristili “kulturnije” termine, time ste ublažili težinu krivičnog djela o kojem izvještavate tužioca ili druge pravosudne organe. Tačno evidentiranje svih događaja, bez obzira da li se radi o krivičnom djelu ili ne, važno je za prikupljanje podataka o prevalenciji i vrsti nasilja nad ženama i djevojčicama, što će vam omogućiti da usmjerite resurse, gdje je to potrebno, na prevenciju sličnih, odnosno ponavljanje istih incidenata.

Vidi poglavlje 3, Prevencija, poglavlje 6, Sigurnost i zaštita, poglavlje 7, Podrška i pomoć i poglavlje 8, Koordinacija između pravosudnih agencija za više informacija o prikupljanju i korištenju podataka.

Hitne potrebe žrtve/preživjele moraju se utvrditi odmah na početku kako biste znali koja vrsta dodane pomoći i podrške je neophodna. Vama i vašem osoblju će biti potrebna pomoć drugih pružalaca usluga u provođenju istrage, pa je saradnja od ključne važnosti. Kroz saradnju sa drugim pružiocima usluga na osiguranju podrške za žrtvu/preživjelu, vaše osoblje se može usredotočiti na svoju osnovnu ulogu prikupljanja dokaza kako bi se utvrdile činjenice slučaja i predočile tužitelju, odnosno sudovima.

Vidi poglavlje 7, Podrška i pomoć, za dodatne informacije i primjere dobre prakse, kao što su krizni centri za žrtve/preživjele i centri za upućivanje u slučajevima seksualnog nasilja.

Tokom faze neposrednog odgovora u okviru istrage, potrebno je efikasno postupati u vezi sa svim navodnim počiniocima koji su prisutni, odnosno čiji se identitet može brzo utvrditi. Važno je da se vaše osoblje ponaša etički i profesionalno prema svakom navodnom počiniocu, bez obzira na njihova lična stajališta.

Pored razmatranja rizika koje navodni počinilac može predstavljati za žrtvu/preživjelu, vi imate i “dužnost brige” za navodnog počinioca, koji se mora smatrati nedužnim dok ga sud ne oglašim krivim.

Okvir 3

SVI izvještaji o nasilju nad ženama i djevojčicama trebaju sadržavati barem sljedeće informacije:

- **Ko je sve uključen u istragu i na koji način se s njima može stupiti u kontakt?** - Broj policijskog spisa/događaja, podnositelj prijave/žrtva, svjedoci, navodni počinitelj, policijski službenici koji su izašli na lice mjesta po prijavi, istražitelj(i).
- **Šta se desilo?** - Ima li elemenata krivičnog djela; odnos između žrtve i navodnog počinioca; povrede (vidljive i nevidljive); dostupni dokazi; stanje i lokacija dokaza; poduzete radnje; dodatne radnje koje treba poduzeti; koje izjave svjedoka su dostupne i koje su provjere izvršene da se lociraju svjedoci. Pružena medicinska pomoć i ko je pružio pomoć/u koju medicinsku ustanovu je žrtva prebačena, lični i kontakt podaci medicinskog osoblja.
- **Kada se desio događaj** - Vrijeme (početak/završetak), datum, dan. Prijavljeni datum/vrijeme ako se razlikuje.
- **Gdje se desio događaj** - Identifikacija lica mjesta; tačna lokacija; lokacija podnositeljice prijave/žrtve; lokacija navodnog počinioca; lokacija svjedoka. Opišite lice mjesta, stan, kuću (o kojoj sobi se radi), prodavnicu, javni objekat, park, prolaz, put ili ulicu. Opišite radnje poduzete da se zaštititi i sačuva lice mjesta od kontaminacije ili unakrsne kontaminacije, npr. na koji način ste spriječili ulazak osoba na lice mjesta i uništenje fizičkih i/ili forenzičkih dokaza; evidentirani pristup/kontrola, npr. koji specijalista ili član osoblja je imao pristup licu mjesta i zašto (datum i vrijeme ulaska i datum i vrijeme izlaska).
- **Pojedinosti o događaju** - Je li korišteno oružje, ako jeste, gdje se trenutno nalazi? Zašto se događaj desio? Historijat navodnog počinioca; je li bio predmet sudskih naredbi/zabrana približavanja; historijat nasilja u kojem je učestvovao navodni počinitelj/žrtva.
- **Sigurnost žrtve/preživjele** - radnje poduzete da se zaštititi i sačuva podnositeljica prijave/žrtva, članovi njene porodice, uključujući djecu i druge ranjive osobe i svjedoke.

Na osnovu Priručnika UNODC-a o efikasnim odgovorima policije na nasilje nad ženama i djevojčicama (2010).

To znači da morate razmotriti i rizike po navodnog počinioca ukoliko javnost sazna njegov identitet i za koja djela se tereti. Ovdje se radi o još jednom aspektu privatnosti i povjerljivosti koji se mora poštovati, te svaka radnja policije vezana za objelodanjivanje informacija javnosti mora biti u skladu sa procedurama koje propisuju domaći zakoni.

U nekim zemljama, na primjer, identitet navodnog počinioca je zaštićen dok se protiv njega ne podnese optužnica i dok se ne zakaže sudsko ročište. Nakon podizanja optužnice i pokretanja postupka, navodni počinitelj i njegova porodica i dalje mogu biti izloženi riziku od odmazde, zastrašivanja pa čak i nanošenja fizičkih povreda, bilo od strane drugih ili usljed samopovrijeđivanja. To se često dešava kada je navodni počinitelj neko ko uživa ugled u društvu, npr. prosvjetni radnik, tradicionalni ili vjerski vođa ili doktor.

Za dodatne informacije o razmatranjima nakon lišenja slobode, optuženja i osuđujuće presude vidi poglavlje 6, Sigurnost i zaštita.

Dužni ste osigurati poštivanje svih mjera za zaštitu žrtve/preživjele, kao što su naredbe o zaštitnim mjerama, i da svaka prijava kršenja tih mjera povlači hitan policijski odgovor. To se ne mijenja ni nakon što se navodni počinitelj liši slobode, jer postoji mogućnost da su naredbe o zaštitnim mjerama ili drugim mjerama izdate u ranijoj fazi.

Vidi poglavlje 6, Sigurnost i zaštita za više informacija.

Ključni aspekt istrage su dokazi koje pruža žrtva/preživjela, a koji se evidentiraju u formi detaljne izjave o incidentu i sadrže sve informacije o tome kako je došlo do nasilja. Nije dovoljno samo evidentirati doslovne riječi i radnje usmjerene protiv žrtve/preživjele, već

Okvir 4

Žrtvama/preživjelima i navodnim počiniocima moraju biti zajamčena određena prava

- U ta prava spada i pravo da se policija prema osobi odnosi sa poštovanjem i dostojanstvom; da joj odmah saopšti razlog za lišenje slobode/zadržavanje; da se osoba smatra nevinom; da bude zaštićena od neprimjerenog nasilja države (tj. zloupotrebe policijske prakse), da sama sebe ne inkriminiše; pravo na privatnost i povjerljivost; pristup branitelju; da se žali na bilo koju naredbu o pritvoru i na pravičnost suđenje.
- Takođe je važno da policijski službenici budu svjesni onog što NE SMIJU razmatrati pri utvrđivanju primjerenosti lišenja slobode:
  - Bračno stanje; pravo vlasništva ili stanarsko pravo; verbalne garancije da će se nasilje zaustaviti; emocionalni status žrtve/preživjele; vidljive ili nevidljive povrede; poricanje nasilja u porodici od bilo koje strane; ubjeđenje da lišenje slobode neće dovesti do osuđujuće presude; finansijske posljedice lišenja slobode po bilo koju stranu; rasni, kulturološki, socijalni, politički ili profesionalni status ili seksualna orijentacija bilo žrtve/preživjele bilo navodnog počinioca; konzumiranje alkohola ili opojnih droga od strane obje ili samo jedne strane; percepcija spremnosti bilo koje od strana da svjedoči ili učestvuje u sudskom postupku.
  - Kako je žrtva/preživjela bila obučena; da li se bavi seksualnim radom ili drugim aktivnostima koje se u društvu mogu smatrati "rizičnim"; kretanje napolju sama bez pratnje, lokacija na kojoj se nalazila ili doba dana, odnosno noći kada je bila vani, itd.

Temeljeno na: Priručniku UNODC-a o efikasnim odgovorima policije na nasilje nad ženama i djevojčicama iz 2010. godine

treba obratiti pažnju i na periferne informacije kao što je sastav porodice i historijat ranijeg nasilja. Neophodno je evidentirati i razlog za neprijavlivanje, poput straha žrtve/preživjele osobe.

Svako saslušanje žrtve/preživjele, svjedoka ili osumnjičenog treba da vodi specijalizirani istražitelj koji posjeduje vještine istražnog saslušanja, a u slučaju žrtava/preživjelih i svjedoka ili djece za koju se sumnja da su počinila krivično djelo, istražitelj koji je prošao specijaliziranu obuku o saslušanju ranjive žrtve/preživjele i svjedoka/djece (šta je od toga slučaj). Primjena ove metode istražitelju omogućava da prikupi najkorisnije dokaze i izjave i izbjegne ponavljanje saslušanja, prisilno saslušanje i sekundarnu viktimizaciju.⁷ Saslušanja se moraju pažljivo planirati i provoditi u najprikladnijem okruženju.

Evidentiranje izjave je naročito važno u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera, jer postoji moguć-

nost da su žrtve/preživjele bile izložene nasilju u više navrata prije nego što su policiji prijavile incident. U slučaju prisilne kontrole, moguće je da je vremenom došlo do postepenog jačanja dominacije navodnog počinioca nad žrtvom/preživjelom.

Izjava žrtve/preživjele treba oslikavati njeno stanje, kako fizičko tako i emocionalno te učinak nasilja i zlostavljanja kojem je bila izložena, a kojem su svjedočili drugi članovi porodice, posebno djeca. Da bi se evidentirali svi detalji izjave, možda će biti potrebno izdvojiti dodatno vrijeme.

Možda neće biti moguće zabilježiti cjelokupnu izjavu tokom jednog saslušanja zbog traume koju je žrtva/preživjela prošla ili liječenja kojem je podvrgnuta. **Strpljenje i senzibiliziranost** su ključne osobine koje članovi vašeg osoblja trebaju posjedovati, a što više vremena budu provodili sa žrtvom/preživjelom gradeći povjerenje i odnos, to će od njih dobiti više informacija.

Bolje je da vaše osoblje odvoji dovoljno vremena za evidentiranje tačne i detaljne izjave žrtve/preživjele tokom samo jednog saslušanja, nego da mora

⁷ Vidi Protokol o efikasnom saslušanju, prikupljanju informacija sa naučnom ekspertizom, praksi zasnovanoj na dokazima, standardima ljudskih prava i profesionalnoj etici („Mendezov protokol“).

Rodna osjetljivost podrazumijeva sagledavanje jedinstvenih potreba i stanovišta žrtve/preživjele, poštovanje njenog dostojanstva i integriteta i ograničavanje intruzije, uz poštovanje standarda prikupljanja forenzičkih dokaza.

Zajednički globalni program UN-a o osnovnim uslugama za žene i djevojčice izložene nasilju (2015)

ponavljati saslušanje žrtve/preživjele po pribavljanju dodatnih informacija. To može samo produbiti traumu koja je nanosena žrtvama/preživjelima jer će svaki put sa novim prisjećanjem ponovno proživjeti incident. To je ujedno i primjer sekundarne viktimizacije od strane policije. Ako je potrebno provesti dodatno saslušanje, žrtvi/preživjeloj treba pažljivo objasniti razloge za to jer može pomisliti da joj se ne vjeruje, što pogoršava traumu. Ako žrtva/preživjela ima poteškoće u komunikaciji, npr. zbog invaliditeta poput gluhoće, možda će biti potrebno dodatno vrijeme za bilježenje izjave.

policijski službenici ne bi smjeli u komunikaciji s djecom da koriste jezik kojim pričaju odrasli. Djecu žrtve/preživjele trebaju saslušavati specijalizirani istražitelji.

Kada vaši policijski službenici rade s djevojčicama za koje se sumnja da su žrtve/preživjele, važno je da prepoznaju njihove specifične potrebe, u skladu sa njihovim uzrastom, i shodno tome prilagode svoje postupanje. Oni se trebaju pobrinuti da okruženje u kojem razgovaraju sa djevojčicom bude prilagođeno djetetu, te da roditelj, staratelj, zakonski zastupnik itd., koji nije učestvovao u incidentu koji se istražuje, bude prisutan i aktivno uključen. Također trebaju osigurati da djeca uživaju ista prava kao odrasli u pogledu povjerljivosti i privatnosti, te da medicinske, psiho-socijalne i usluge podrške žrtvama/preživjelima odgovaraju njihovom uzrastu.

Prilikom uzimanja izjave od žrtve/preživjele, posebno ako je pretrpjela teži oblik traume, npr. u slučaju teškog seksualnog zlostavljanja, dobra je praksa poslušati njen prvi opis događaja, bilježeći kratko šta je rečeno, kako bi se istraga mogla pokrenuti što je prije moguće. Upamtite da trauma utiče na žrtve/preživjele na različite načine, te da se možda u početku neće sjećati svega što im se dogodilo,

odnosno hronološkog redosljeda događaja. Možda će se njihovo ponašanje tokom incidenta vašem osoblju činiti iracionalnim, ali to ne znači da ne govore istinu.

Evidentiranje razloga koji su doveli do toga da one reaguju ili ne reaguju na određeni način kada su bile izložene nasilju također je koristan dokaz u izjavi. Ostavljanje vremena žrtvi/preživjeloj ne znači da se uzimanje izjave može neopravdano odlagati; međutim, pristup zasnovan na žrtvi/preživjeloj zahtijeva da vaše osoblje u svakom trenutku bude svjesno njenih potreba, pomažući u usmjeravanju istrage, posebno u njenim vrlo ranim fazama.

Vidi poglavlje 4, Inicijelni kontakt, za detaljne informacije o traumi i poglavlje 9, Komunikacija, za smjernice o izgradnji povjerenja i odnosa sa žrtvama/preživjelima.

Ako je žrtva/preživjela dijete, vrlo je važno da se doslovno zabilježe riječi koje dijete izgovori. Djeca skoro nikad ne koriste, a često i ne razumiju termine koje koriste odrasli, niti pravni žargon, što znači da vaši Svaki forenzički pregled/vještačenje treba blagovremeno organizovati kako bi se izbjegla sekundarna viktimizacija žrtve/preživjele i njena dodatna traumatizacija. **Rodna osjetljivost**⁸ je od ključne važnosti što znači da žrtve/preživjele tokom saslušanja moraju biti u pratnji isključivo ženskog člana osoblja.

Iznimno je važno da se pobrinete da je policijski službenik u potpunosti upoznat sa svim dokaznim zahtjevima i sa načinom postupanja, označavanja i čuvanja svih dokaznih predmeta koje im preda medicinski radnik koji je obavio pregled.

Priručnik SZO/UNODC-a o jačanju medicinsko-pravnog odgovora na seksualno nasilje (2015) pruža smjernice za prikupljanje uzoraka od pojedinaca koji tvrde da su bili izloženi seksualnom nasilju, a koji istražiteljima (i sudu) mogu pružiti informacije koje potkrjepljuju ili opovrga-

8 Rodna osjetljivost podrazumijeva sagledavanje i razmatranje društvenih i kulturnih faktora koji uzrokuju rodno zasnovanu isključenost i diskriminaciju u najrazličitijim sferama javnog i privatnog života (Evropski institut za ravnopravnost spolova, 2019), vidi: https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1218?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=how_gender_equal_is_your_parliament&utm_term=2019-11-27

Okvir 5

Smjernice o prikupljanju forenzičkih uzoraka SZO/UNODC-a

Historijat/objašnjenje:

Pristanak za prikupljanje uzorka mora se pribaviti od svake osobe. Uzorci mogu potvrditi kontakt između osoba ili između osobe i lokacije; dokazi o kontaktu nastaju za vrijeme počinjenja djela, ali brzo nestaju. Samo dokazi koji su pravilno prikupljeni, pohranjeni i analizirani mogu se koristiti u istrazi/sudskom postupku. Rezultati analize moraju se tumačiti pažljivo, objektivno i u kontekstu istrage; izuzetno je rijetko da se predmet formira na osnovu jednog dokaza, npr. DNK ili otiska prsta.

Ključne napomene:

- Saglasnost za prikupljanje i predaju uzoraka (istražiteljima) treba pribaviti od žrtve/preživjele. Utjecaj prikupljanja uzorka na žrtvu/preživjelu (fizički i psihički) treba pažljivo razmotriti;
- Opis događaja koji je dala žrtva/preživjela (ili svjedoci), te vrijeme između navodnog napada i pregleda, odredit će treba li doći do prikupljanja i koje vrste uzoraka se prikupljaju;
- Prikupite uzorke s mjesta na kojima je moglo doći do deponovanja biloškog materijala: koža, kosa, usna šupljina, vaginalni i analni otvor;
- Obratite posebnu pažnju na detalje pri označavanju i evidentiranju prikupljenih uzoraka;
- Pustite da se vlažni uzorci osuše. Nemojte koristiti medij za kulturu za forenzičke uzorke;
- Prikupite uzorke krvi i urina za toksikološku analizu ako postoje indicije o tajnom ili nesaglasnom davanju lijeka;
- Evidentirajte prenos uzoraka (lanac čuvanja): šta se prenosi, kome i kada. Osigurajte pravilno skladištenje uzoraka.
- Poduzmite mjere opreza da se izbjegne kontaminacija: ograničite pristup prostorijama za pregled, pobrinite se da se prostorije čiste između svakog predmeta i često mijenjajte rukavice.

Izvor: Priručnik o jačanju medicinsko-pravnog odgovora na seksualno nasilje (SZO/UNODC, 2015).

vaju navode (vidi okvir 5). U Priručniku SZO/UNODC-a naglašena je potreba za informisanim pristankom svakog pojedinca od kojeg se uzima uzorak.

Uobičajeni problem u policijskim stanicama, naročito u ruralnim područjima, je nedostatak žena istražiteljica, odnosno žensko osoblje koje nije obučeno za uzimanje izjava i rukovanje dokaznim materijalima u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama i stoga može biti samo pratnja. Ako je to slučaj u vašoj stanici, onda bi trebali razmisliti o obuci svih policajki pod svojom komandom o tome kako da uzimaju izjave od žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama, uključujući i žrtve/preživjele sa invaliditetom.

Posebnu pažnju treba obratiti na uzimanje izjava od žrtava/preživjelih seksualnog nasilja, te na podizanje svijesti o forenzičkim dokazima i o postupanju sa dokaznim materijalima. Time ćete osigurati da se žrtvi/preživjelej pruži najprikladniji, senzibilizirani odgovor koji joj je potreban, da se s njom postupa dostojanstveno i s poštovanjem, istovremeno prikupljajući ključne dokaze, čime se omogućava vašim muškim istražiteljima da ispune svoju ulogu.

Policijski službenici koji prvi odgovaraju na događaj i svi drugi koji izađu na lice mjesta moraju se oduprijeti iskušenju kretanja po licu mjesta i nepotrebnog dodirivanja stvari, nakon što se otkloni svaka opasnost po život,

odnosno povrijeđenoj žrtvi/preživjeloj i drugima ukaže pomoć.

Morate se pobrinuti da vaši policijski službenici znaju da nikome ne smije biti dozvoljen pristup mjestu događaja ako nema ključnu ulogu u istrazi ili ne može pružiti medicinsku pomoć osobi koja se inače ne bi mogla sigurno evakuisati s lica mjesta.

Jesu li vaši *policijski službenici koji prvi odgovaraju na događaj* svjesni da u slučaju teških krivičnih djela poput ubistva i silovanja treba osigurati lice mjesta i voditi evidenciju o svima koji pokušaju pristupiti licu mjesta, uključujući i službenike koji imaju veći čin od njihovog?

U fazi početnog odgovora i tokom cijele istrage vaše osoblje mora postupati bez predrasuda i dopustiti dokazima da ih vode u odlučivanju, umjesto da unaprijed donose sud o bilo kojoj situaciji.

Važan istražni princip

Na osnovu Locardovog principa razmjene, prenos materijala između osobe i predmeta sa kojima dolazi u kontakt je neizbježan - „*Bilo koja radnja pojedinca, a samim tim i nasilna radnja koja predstavlja krivično djelo, ne može se dogoditi bez da ostavi trag.*”

Svaka takva „unakrsna kontaminacija“ može biti pogubna za kasniju istragu i vjerodostojnost dokaza, posebno forenzičkih dokaza koji se izvode pred sudom.

Jane Townsley, bivša glavna inspektorica Britanske prometne policije i sadašnja izvršna direktorica Međunarodnog udruženja žena policajki (IAWP).

Osiguranje lica mjesta igra veliku ulogu u zaštiti potencijalnih dokaza od oštećenja, uništenja, gubitka ili izmjene na bilo koji način u odnosu na njihovo prvobitno stanje. Osiguranje lica mjesta omogućava istražiteljima da tokom uviđaja sve detaljno zabilježe i pronađu što je više moguće potencijalnih dokaza.

Prikupljanje dokaza je ključno u svakoj istrazi. U slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama, dokazi o

krivičnom djelu možda neće uvijek biti očigledni. Stoga je bitno da policijski službenici razmotre sve mogućnosti prilikom izlaska na lice mjesta. To se odnosi i na situacije u kojima razgovarate sa žrtvama/preživjelima, svjedocima i dok saslušavate navodnog počinioca. Tradicionalni i vjerski lideri, te lideri u zajednici mogu biti u poziciji da pruže relevantne dokaze, naročito ako su žene.

Prilikom identifikacije potencijalnih dokaza važno je obratiti pažnju na ono što nije lako uočljivo, ne samo na ono što je očito. To može biti vrlo korisno u predmetima nasilja od strane intimnog partnera gdje je prisilna kontrola glavna karakteristika i često se manifestuje u vidu manjih pojedinačnih incidenata koji se događaju tokom dužeg perioda i za koje je odgovoran navodni počinitelj. Kada se posmatraju zasebno, ovi manji incidenti mogu djelovati beznačajno, međutim kada se sagledaju u cjelini, mogu pružiti ključne dokaze o kontroli nad žrtvom/preživjelom. Vidi okvir 6 o primjerima dokaza u slučajevima nasilja u porodici/nasilja od strane intimnog partnera.

Policijski službenici možda neće odmah uočiti sve znakove zlostavljanja, ali ipak trebaju biti svjesni ovih faza i ponašanja koje žrtva/preživjela može ispoljavati kada izađu na lice mjesta po prijavi. Slijedi lista prepoznatih faza prisile i kontrolirajućeg ponašanja u vezi, koju je izradio Graham Goulden iz Cultivating Minds, UK:⁹

- Priprema
- Upravljanje situacijom
- Iskrivljena slika stvarnosti
- Spoznaja da se radi o zlostavljanju
- Preispitivanje veze
- Prekid veze
- Prekid zlostavljanja

Molimo da pogledate prilog 1 za više informacija o Gouldenovim prepoznatim fazama prisile i kontrolirajućeg ponašanja u vezi.

⁹ Graham Goulden, glavni inspektor (u penziji), Jedinica za suzbijanje nasilja, Policija Škotske; aktualni direktor organizacije *Cultivating Minds UK* <https://grahamgoulden.com/cultivating-minds-uk/about/>

Okvir 6

Primjeri dokaza u slučajevima nasilja u porodici/nasilja od strane intimnog partnera

- Opis žrtve/preživjele o tome šta se desilo i kako njen život izgleda;
- Evidencija telefonskih poziva, posebno dokazi o «otvorenim telefonskim linijama» koje zahtijeva navodni počinitelj;
- Tekstualne poruke, emailovi, bilješke u kojima su navedena pravila ili zahtjevi;
- Dokaz zlostavljanja putem interneta, digitalne tehnologije i društvenih medija;
- Dokaz o napadu;
- Raniji izlasci policije na adresu po pozivu;
- Ranija postupanja policije u vezi sa navodnim počiniocem;
- Izjave policijskih službenika u kojima se navode i zapažanja po izlasku na lice mjesta;
- Hirurg hitne pomoći za potrebe pregleda ako medicinska njega nije odmah dostupna;
- Forenzički dokazi na lokaciji: tragovi krvi, korišteno oružje.
- Forenzički dokazi prikupljeni sa žrtve/preživjele, odnosno navodnog počinioca:
- Fotografije povreda kao što su: odbrambene povrede podlaktica, latentni hvatovi nadlaktice, modrice na tjemenu, iščupani pramenovi kose; znakovi davljenja;
- Odjeća
- Snimci ili transkripti poziva upućenih hitnoj liniji za pomoć;
- Televizija zatvorenog kruga ili CCTV u kućnom/javnom prostoru/na drugim mjestima, odnosno radnim mjestima/restoranima;
- Životni stil i domaćinstvo, uključujući i foto dokumentaciju lica mjesta;
- Evidencija o komunikaciji sa službama koje pružaju podršku (čak i ako se ta evidencija u nekom dijelu odnosi na događaje koji su se desili prije aktualnog događaja, njihov sadržaj se pod određenim okolnostima može koristiti kao dokaz);
- Medicinska evidencija
- Iskazi svjedoka, na primjer, članova porodice i prijatelja žrtve/preživjele, koji mogu svjedočiti o uticaju i učinku izolacije od porodice ili prijatelja.
- Izjave radnih kolega;
- Provjere u lokalnoj zajednici: susjedi, redovne dostave, poštanske usluge, dostava mlijeka, čistači prozora, itd.
- Bankovna evidencija koja ukazuje na finansijsku kontrolu;
- Ranije prijetnje upućene djeci ili drugim članovima porodice;
- Dnevnik koji vodi žrtva/preživjela;
- Dokazi o izolaciji kao što je nedostatak kontakta između porodice i prijatelja, žrtva/preživjela se povlači iz svih aktivnosti i također ako se dom žrtve/preživjele nalazi na izolovanom mjestu;
- Kontakt s drugim agencijama; specijalizirane agencije za nasilje u porodici; interno u policiji i eksterno;
- Snimci/transkripti saslušanja;
- Razmatranje saslušanja djeteta;
- DNK navodnog počinioca;
- Očuvanje/oporavak dokaza u obliku digitalnih medija;
- Stambena evidencija koja potvrđuje stanovanje;

Neophodno je da svom osoblju naglasite da je uloga policije da prikuplja i analizira dokaze kako bi se utvrdile činjenice i na osnovu njih vjerodostojnost navoda; uloga policije NIJE fokusiranje na „vjerodostojnost“ žrtve/preživjele. Policija je tu da pomogne i istraži, ne da prosuđuje.

Policija treba da obrati pažnju na specifične pokazatelje koji ukazuju na postojanje određenih krivična djela kako bi razaznala koji je to „najbolji dokaz“ u specifičnim i složenim predmetima. Određene kulturne i tradicionalne prakse u zemlji, odnosno u zajednicama koje ne potiču iz zemlje domaćina, mogu predstavljati krivično djelo. Primjeri takvih krivičnih djela su nasilje/zlostavljanje u ime tzv. časti i štetne prakse poput ženskog genitalnog sakaćenja (engl. skraćenica FGM) i dječijeg, ranog i prisilnog braka (engl. skraćenica CEFM). Dodatne informacije o ovim oblicima nasilja i njihovim pokazateljima sadržane su u **prilogu 2, Nasilje/zlostavljanje u ime tzv. časti i štetne prakse**.

Svjedoci mogu pružiti korisne dokaze i kao što je to slučaj sa svim drugim dokazima, mogu potkrijepiti ili opovrgnuti navode. Uloga vašeg osoblja je da predoči sve dokaze, a na sudovima je da odluče da li je neko kriv ili nije. Stoga je vrlo važno utvrditi potencijalne svjedoke što je prije moguće, a *policijski službenici koji prvi izlaze na lice mjesta* bilo kojeg incidenta ili krivičnog djela moraju poduzeti sve korake da evidentiraju podatke svake prisutne osobe kao i osoba u blizini, čak i ako one tvrde da nisu ništa vidjele.

Kako se budu otkrivale nove informacije tokom istrage, navedenim osobama se možete vratiti ako postoje indicije da mogu pružiti dokaz o nečemu što nije bilo očigledno u dato vrijeme. Pribavljanje podataka od ovih osoba treba izvršiti s dostojanstvom i uz iskazivanje poštovanja te u skladu sa zakonskim odredbama, poštujući njihova prava. Nekim svjedocima možda će biti potrebna specifična podrška, odnosno smještaj kako bi mogli pružiti korisne dokaze. To može biti slučaj sa svjedocima koji imaju određeni oblik invaliditeta, odnosno svjedocima koji su starije dobi ili vrlo mlade osobe. Djevojčice imaju specifične potrebe sukladno njihovom uzrastu, bez obzira da li se radilo o žrtvi/preživjeloj ili svjedokinji.

Vidi poglavlje 4, Inicijelni kontakt i poglavlje 9, Komunikacije, za smjernice o vođenju razgovora s djecom, starijim osobama, ženama i djevojčicama sa invaliditetom i drugim osobama sa specifičnim potrebama. Vidi također poglavlje 2 u kojem je data definicija “interseksionalnosti”.

Posebnu pažnju treba posvetiti žrtvama/preživjelima koji su starije dobi, vrlo mlade osobe ili osobe sa invaliditetom jer mogu imati specifične potrebe. Na primjer, ako je žrtva/preživjela ili svjedok starija osoba, možda slabije čuje. U tom slučaju pobrinite se da vaše osoblje s njima razgovara na mirnijem mjestu, gdje nema puno okolne buke. Ako se radi o osobi koja slabije vidi, s njom treba razgovarati u dobro osvijetljenoj prostoriji, uz dodatno osvijetljenje ako je potrebno.

Zbog svoje dobi neke starije osobe mogu imati problema sa pamćenjem, na što dodatno može uticati trauma, zbog čega vaše osoblje treba imati strpljenja i razumijevanja. Vaše osoblje treba osigurati da su razmotrene sve poteškoće koje ima žrtva/preživjela kako bi se zadovoljile specifične potrebe svake žrtve/preživjele i izvršile relevantne prilagodbe.

Žene i djevojčice s invaliditetom, koje se suočavaju sa nasiljem i diskriminacijom, također nailaze na prepreke u pristupu pravdi zbog negativnih stereotipa, diskriminatornih stavova i nedostatka proceduralnog i razumnog prilagođavanja, što može dovesti do sumnje u njihov kredibilitet i odbacivanja njihovih optužbi.¹⁰

Korisne smjernice za saslušanje potencijalnih žrtava/preživjelih sa invaliditetom sadržane su i u UNDP-ovoj publikaciji Istraga, zaštita i mjere podrške za žrtve rodno zasnovanog nasilja- Resursna knjiga: Iskustvo i smjernice Koreanske policije (2019).¹¹ Resursna knjiga daje opće smjernice u vezi sa saslušanjem osoba (uključujući i djecu) sa invaliditetom i to konkretno o: 1) organizaciji saslušanja; 2) verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji; i 3) karakteristikama invaliditeta kako bi policijski službenici znali na šta sve trebaju obratiti pažnju tokom saslušanja.

¹⁰ Lisa Adams and Yumi Sera, ‘Gender Guidelines’. *Disability Rights Fund & Disability Rights Advocacy Fund* (2018)

¹¹ Istraga, zaštita i mjere podrške za žrtve rodno zasnovanog nasilja- Resursna knjiga: *Iskustvo i smjernice Koreanske policije (UNDP, 2019)*.

Okvir 7

Kontrolna lista minimalnih standarda inicijelnog odgovora

- Razdvojiti žrtvu/preživjelu od navodnog počinioca odmah i pružiti joj sigurnost. Obzirom da se često radi o situaciji moći i kontrole, na policijskim službenicima je da se pobrinu da strane jedna drugu ne vide i ne čuju, prioritizirajući uvijek sigurnost policijskog službenika;
- Identificirati i osigurati oružje koje se nalazi u blizini, kako bi se zaštitile sve prisutne osobe;
- Ako je navodni počinitelj prisutan, potrebno ga je izolovati, pretresti i osigurati, te udaljiti sa lica mjesta.
- Organizirati pružanje prve pomoći povrijeđenim;
- Utvrditi inicijelne činjenice o tome šta ste desilo i o kojem se krivičnom djelu radi;
- Započeti sa identifikacijom i prikupljanjem svih potencijalnih dokaza o počinjenju krivičnog djela;
- Obaviti inicijelno saslušanje žrtve/preživjele (detaljno saslušanje se može obaviti kasnije, uz izradu zapisnika);
- Uzeti izjave od svih svjedoka i prikupiti pismene izjave, ako je neophodno;
- Organizirati naknadne/sekundarne provjere (npr. forenzika, medicinski pregled);
- Kontaktirati službe za pomoć žrtvama/preživjelim (ako su dostupne) da pomognu u pružanju njege i podrške žrtvi/preživjeloj;
- Započeti sa izradom dokumentacije u vezi sa istragom, dokazima, izjavama.

Izvor: Priručnik o efikasnim odgovorima policije na nasilje nad ženama (UNODC, 2010).

Resursna knjiga UNDP-a konkretno navodi da se prema djeci treba postupati u skladu sa njihovim uzrastom i različitim fazama njihovog razvoja i da su djeca mlađa od 10 godina posebno ranjiva.

U okviru upravljanja predmetima u kojima je žrtva/preživjela, odnosno svjedok osoba sa invaliditetom, potrebno je osigurati razumnu prilagodbu i

druge posebne aranžmane, otklanjajući tako prepreke na koje nailaze žrtve/preživjele osobe sa invaliditetom tokom trajanja pravosudnog procesa.¹²

Na primjer, program SAVE koji provodi Cape Mental Health u Južnoj Africi bavi se pružanjem podrške

¹² Podnesak specijalnom izvjestitelju o pravima osoba sa invaliditetom: Dobre prakse za efikasniji pristup pravdi za žene i djevojčice sa invaliditetom, 9. avgust 2019. godine, *Women Enabled International*.

žrtvama/preživjelima s intelektualnim teškoćama.¹³ Dodatne smjernice mogu se pronaći u Smjernicama UNFPA-e i Women Enabled International o pružanju usluga koje su rodno osjetljive i zasnovane na pravima te o seksualnom i reproduktivnom zdravlju i pravima.¹⁴

Više informacija o tome kako komunicirati sa djetetom žrtvom/preživjelim i svjedocima nalazi se u poglavlju 9, Komunikacije.

U okviru 8 dati su prijedlozi¹⁵ za postupanje osoblja kojim se iskazuje dostojanstvo i suosjećanje prema djetetu žrtvi/preživjeloj i svjedocima krivičnog djela.

¹³ Vidi <https://www.westerncape.gov.za/facility/cape-mental-health>

¹⁴ 'Women and Young Persons with Disabilities: Guidelines for Providing Rights-Based and Gender-Responsive Services to Address Gender-Based Violence and Sexual and Reproductive Health and Rights', (UNFPA-WEI, 2018), vidi: <https://www.womenenabled.org/wei-unfpa-guidelines.html>

¹⁵ 'Training Programme on the Treatment of Child Victim/Survivors and Child Witnesses of Crime' (UNODC, 2015), vidi: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Training_Programme_on_the_Treatment_of_Child_Victims_and_Child_Witnesses_of_Crime_-_Law_Enforcement.pdf str. 44.

Okvir 8

Iskazivanje dostojanstva i suosjećanja prema djetetu žrtvi/preživjeloj i svjedoku krivičnog djela

Sigurnost	Odaberite sigurno i ugodno okruženje za sastanak sa djetetom, odnosno saslušanje djeteta. Ako takvo okruženje nije dostupno, odaberite lokaciju koja je ugodna i u što većoj mjeri prilagođena djetetu.
Nisi u nevolji	Uvjerite dijete, naročito ako je vrlo malo, da nije učinio/učinila ništa loše i da nije u nevolji. Mala djeca žrtve/preživjeli i svjedoci često misle da će ih drugi okriviti za probleme, odnosno osjećaju odgovornost za ono što su pretrpjeli. Djetetu jasno objasnite da je osoba koja mu je nanijela štetu prekršila zakon. Dijete nije odgovorno i ne treba se osjećati odgovornim za ponašanje i nepropisno postupanje drugih.
Povjerenje i odnos	Odvojite dovoljno vremena da uspostavite povjerenje i razumijevanje prije nego što predete na razgovor o detaljima slučaja ili incidenta. To se najbolje postiže slušanjem onog što dijete govori i davanjem mogućnosti djetetu da postavi pitanja i ispriča šta god želi. Djeca žrtve/preživjeli i svjedoci obično imaju dosta pitanja, zabrinutosti i strahova. Veći su izgledi da će djeca saradivati i osjećati se opušteno ako imaju dojam da stručne osobe slušaju njihove zabrinutosti i ideje.
Empatija	Nastupite bez predrasuda i pokažite empatiju prema djetetu.
Poštovanje	Djeca žrtve/preživjeli i svjedoci mogu biti vrlo osjetljivi na najmanji znak nepoštovanja jer su bili izloženi viktimizaciji. Riječi treba pažljivo birati.
Jedinstvenost	Prema djetetu se ophodite kao prema osobi koja ima svoje potrebe, želje, osjećaje i zabrinutosti. Nikada nemojte dijete upoređivati sa drugom djecom, čak ni da date primjer.
Senzibiliziranost na dob	Imajte razumijevanje za činjenicu da se djeca žrtve/preživjeli emotivno povlače tokom stresnih razdoblja. Mogu djelovati puno mlađe nego što to jesu. Na primjer, osmogodišnja žrtva/preživjela može sisati palac.
Primjeren jezik	Koristite jezik koji je prilagođen djetetu i njegovom uzrastu. Izbjegavajte "djetinjasto" izražavanje.
Igra	Omogućite mlađim žrtvama/preživjelima i svjedocima, gdje je to primjereno, te i starijoj djeci, da se igraju. Potaknite ih da objasne šta se desilo kroz igru, na primjer uz pomoć lutke ili punjene životinje ili crteža, odnosno slike.
Odvojite vrijeme za slušanje	Odvojite dovoljno vremena da bi saslušali sve što dijete želi da kaže i da proniknete u ono šta joj/mu se desilo. Ako je djetetu omogućeno da kaže sve što želi, situacija se može adekvatno rješavati.
Razmotrite mišljenja	Uključite dijete kada god je to moguće u razgovore o odlukama i rješavanju problema. Saslušajte i strpljivo odgovorite na sva njihova pitanja, kako bi im omogućili da izraze informirana mišljenja i zabrinutosti.

Vaša uloga rukovodioca i lidera jeste da se pobrinete da istrage nasilja nad ženama i djevojčicama započnu i ostanu zasnovane na žrtvi/preživjeloj, što podrazumijeva efektivan nadzor nad istragom i upravljanjem predmetom. Nadzor je potreban da bi se osiguralo da se istraga vodi u skladu sa standardima etike i integriteta. U svojstvu rukovodioca, vi trebate poticati svoje osoblje, pružati mu podršku i biti mu na raspolaganju, ali ih istovremeno i pozivati na odgovornost kada je to potrebno.

- Kako osiguravate da vaše osoblje postupa u skladu sa vašim i očekivanjima vaše organizacije?
- Kako osiguravate poštivanje privatnosti i povjerljivosti?

Za više informacija o tome šta predstavlja pristup zasnovan na žrtvi/preživjeloj, vidi poglavlje 2, Rukovodilac i vođa tima kao ključ promjene.

Razmislite o sljedećem:

- Na koji način osiguravate nadzor nad spisima prije njihovog upućivanja u narednu fazu pravosudnog postupka?
- Jeste li svjesni nedostataka, ako ih je bilo, u istrazi, a koji bi mogli dovesti do obustave krivičnog gonjenja, odnosno oslobađajuće presude?
- Koliko su dobri rezultati rada vaše policijske stanice ili odjeljenja u poređenju sa rezultatima rada policijskih stanica/odjeljenja koje vode vaše kolege?

- Da li se vi ili bilo ko od članova vašeg osoblja sastajete redovno sa tužiteljima ili sudskim službenicima da bi razgovarali o vašim potrebama i očekivanjima? Dobra je praksa što je prije moguće uključiti druga tijela u sektoru pravde u formiranje spisa. U nekim zemljama, policiji i tužiocima koji rade na predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama dodijeljene su posebne prostorije za rad, što omogućava kontinuirani dijalog između njih i razvijanje specijalističkih vještina te u konačnici doprinosi smanjenju broja oslobađajućih presuda. To također doprinosi smanjenju broja saslušanja žrtvi/preživjelih, čime se umanjuje mogućnost sekundarne viktimizacije i jača povjerenje žrtava/preživjelih u pravosudni sistem;
- Kako osiguravate da je “izvučena pouka” iz predmeta koji nisu zadovoljili kriterije tužilaštva?
- Kolika je stopa smanjenja broja prijava nasilja nad ženama i djevojčicama koje završe pred sudom?
- Koji su razlozi za smanjenje broja prijava?
- Da biste mogli odgovoriti na ova pitanja potrebni su vam podaci koje možete zatražiti od tužilaca ili sudskih službenika u sklopu koordinacije i saradnje. **(Vidi poglavlje 8, Koordinacija između pravosudnih agencija).**

Sve dok ne analizirate podatke iz spisa, koliko sigurni možete biti da je istraga bila temeljita i da nema nedostatka u dokazima? Možda će biti potrebno da uvedete neke manje promjene, poput izdavanja novih uputa osoblju; međutim, ako niste analizirali podatke, možda nećete ni biti svjesni problema.

Da biste osigurali kontinuirani stručni razvoj, morate znati koje su to slabosti u vašoj zoni odgovornosti, a primanje i rješavanje pritužbi građana jedan je od načina da prikupite informacije u tu svrhu. Sagledavanjem problema bit ćete u boljoj poziciji da svom osoblju pružite jasne smjernice, da uvedete pozitivne promjene gdje je to potrebno, s krajnjim ciljem izgradnje povjerenja u vašoj lokalnoj zajednici.

- Koje procedure su vam na raspolaganju kako biste omogućili žrtvama/preživjelim da formalno uložite pritužbu na policijsko postupanje ili nepostupanje u vezi s njihovom prijavom?

- Koliko je dostupna ta procedura i da li su s njom upoznati članovi zajednice koja je u vašoj nadležnosti?

Upravljanje i nadzor nad istragom ne odnosi se na mikro upravljanje osobljem, ali ste ipak vi odgovorni prema svojim nadređenima i lokalnoj zajednici za rezultate. Morate demonstrirati vodstvo na vidljiv način te osnažiti i osposobiti svoje osoblje kroz podučavanje, mentorstvo i, gdje je potrebno, pozivanje na odgovornost za postupke ili propuste. Time šaljete jasnu poruku o svojim očekivanjima i vaše osoblje će znati šta se od njih traži.

IDENTIFIKACIJA NEDOSTATAKA U RADU VAŠEG TIMA PREDSTAVLJA PRVI KORAK U RJEŠAVANJU IZAZOVA U ODGOVORU NA NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

U daljem tekstu su obrađena neka od pitanja iz opsežnog mapiranja dobrih praksi i nedostataka u kapacitetima policijskih organizacija u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama. Mapiranje je uključivalo razgovore sa aktivnim i umirovljenim policijskim službenicima, osobljem UN-a sa iskustvom u radu sa policijom i osobljem nevladinih organizacija koje su specijalizirane za pitanja nasilja nad ženama i djevojčicama. Naslovi kategorija su tu da čitaocu pomognu da lakše sagleda ključno pitanje utvrđenog nedostatka u kapacitetima, ali su svi naslovi primjenjivi na sva pitanja, odnosno komplementarni su za svaku tačku:

Stav

- Opća percepcija da je vrlo teško istraživati silovanje, odnosno da je za taj posao potrebno specijalizirano znanje;¹⁶
- Osobe s invaliditetom često se prikazuju kao infantilne, ovisne o drugima i nesposobne za donošenje vlastitih odluka, što produbljuje stigmatu i strah.

¹⁶ Erin Gallagher, ‘SGBV Investigation Planning’, *Institute for International Criminal Investigations (IICI) and the Justice Rapid Response* (2015).

Rodna pristrasnost

- Vjerovanje u mitove u pogledu nasilja nad ženama i djevojčicama, na primjer, da je komandni kadar svjestan navoda o seksualnom nasilju koje je počinila policija, ali da se ništa ne poduzima po tom pitanju (vidi u daljem tekstu uobičajene rezultate rodne pristrasnosti policijskih snaga prema nalazima Ministarstva pravde Sjedinjenih Država);
- Mitovi u vezi sa idealnim ponašanjem žrtve/preživjele, posebno kada se radi o krivičnom djelu seksualnog nasilja nad ženama i djevojčicama, koje utječe na policajce, a time i kvalitet istrage;
- Policijski službenici mogu okriviti žrtve/preživjele, vjerujući da su izazvale napad svojim odijevanjem ili ponašanjem.

Sekundarna viktimizacija

- Žrtve/preživjele ispituju muški policajci u više navrata i tretiraju ih bez iskazivanja poštovanja dok daju izjavu.

Nepropisno postupanje

- Policijski istražitelji često stavljaju teret na žrtvu/preživjelu da dokaže da joj je prijećeno ili da je bila izložena nasilju (tj. da nije dala svoj pristanak) u slučaju seksualnog napada, umjesto da se fokusiraju na radnje navodnog počinioca kako bi dokazali da je od nje dobio pristanak.
- Pogrešna kvalifikacija ili neprijavlivanje svih slučajeva seksualnog zlostavljanja ili nasilja u porodici ili donošenje neopravdanog zaključka da su slučajevi seksualnog napada neosnovani. Na primjer, kod prijave nestanka žena i adolescentica, policija često čeka na potvrdu da je krivično djelo zaista počinjeno prije nego što poduzme mjere.
- Neadekvatni resursi, kao npr. prevozna sredstva za prebacivanje žrtava/preživjelih do odgovarajućih odredišta, što dovodi do toga da policija zahtijeva novac od žrtava/preživjelih da bi izvršila svoju zadaću prevencije i istraživanja nasilja nad ženama i djevojčicama;

- Sistemi upravljanja predmetima nisu adekvatno integrirani, kontinuirano ažurirani i lako dostupni tijelima krivičnog pravosuđa koja su nadležna za praćenje stanja žrtava/ preživjelih;
- Službenici mogu dati prioritet istrazi nad dobrostanjem žrtve/preživjele oslanjajući se uglavnom na žrtvu/preživjelu kao izvor informacija ili dokaza;¹⁷
- Protokoli za razmjenu informacija sa drugim tijelima krivičnog pravosuđa radi pravovremene razmjene relevantnih informacija općenito se ne provjeravaju u kontekstu osiguranja usklađenosti i učenja.

Diskriminacija

- Žrtve/preživjele osobe s invaliditetom ili koje su ne-pismene često nemaju odgovarajuću podršku prilikom prijavljivanja nasilja nad ženama i djevojčicama, posebno prilikom potpisivanja izjava koje povlače ozbiljne pravne posljedice.¹⁸

Nedostaci u obuci i edukaciji

- Policija raspolaže ograničenim znanjem o tome kako pružiti podršku žrtvama silovanja u uobičajenom vremenu odziva od 72 sata (kako prevenirati HIV, trudnoću itd.), koje je već dostupno u bolnici;
- Obuka o intervencijama zasnovanim na saznanjima o traumi često nije predviđena programima osposobljavanja i obučavanja svih službenika koji mogu doći u kontakt sa žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama;
- Nedovoljno poznavanje odredbi domaćih zakona o zaštiti ličnih podataka od strane policijskih službenika.

17 Nathan Birdsall, Stuart Kirby & Michelle McManus (2017), 'Police-victim engagement in building a victim empowerment approach to intimate partner violence cases', *Police Practice and Research*, 18:1, 75-86, DOI: 10.1080/ 15614263.2016.1230061.

18 Priručnik za praktičare o programiranju pristupa žena pravdi (UN Women et al., 2018).

Okvir 9

Uobičajeni rezultati rodne pristrasnosti policijskih snaga*

- Pruža manju zaštitu određenim žrtvama/preživjelima na osnovu spola;
- Propušta da odgovori na krivična djela koja nesrazmjerno pogađaju osobe određenog spola;
- Pruža manju ili nedovoljno efikasnu uslugu pod uticajem rodni stereotipa;
- Nepravilno kvalifikuje slučajeve seksualnog napada ili nasilja u porodici ili ih ne prijavljuje;
- Neprimjereno zaključuje da su slučajevi seksualnog napada neosnovani;
- Ne vrši redovnu provjeru kompleta za slučajeve seksualnog zlostavljanja;
- Isljeđuje umjesto da sasluša žrtve/preživjele i svjedoke.
- Tretira nasilje u porodici kao porodičnu stvar, a ne krivično djelo;
- Ne izvršava naredbe o zaštitnim mjerama;
- Ne tretira istospolno nasilje u porodici kao krivično djelo;
- Ometa utvrđivanje činjenica i postojanja krivičnog djela i formiranje predmeta koji omogućava efikasno krivično gonjenje i pozivanje počinioca na odgovornost.

*Izvor: Ministarstvo pravde Sjedinjenih Američkih Država, 2015.

DEFINICIJE I OKVIRI

U ESP-u je opisan proces policijske istrage u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama, koji podrazumijeva sljedeće aktivnosti:

- Procjenu slučaja i istrage, koja se općenito vrši u okviru krivičnog pravnog sistema;
- Upravljanje licem mjesta;
- Planiranje istrage;
- Saslušanje žrtve/preživjele i svjedoka;
- Utvrđivanje i procjena rizika i upravljanje rizikom;
- Prikupljanje, obrada i analiza dokaza;
- Forenzički pregledi;
- Obavještajni podaci u vezi s navodnim počiniocima i lokacijama koje se ponavljaju;
- Identifikacija navodnog počinioca, njegovo saslušanje, lišenje slobode i obrada; i
- Evidentiranje nalaza i poduzetih radnji.

Ključno za ovaj proces je raspoznavanje navodnog počinioca i žrtve/preživjele, i adekvatno tretiranje tog

odnosa.¹⁹ Takva praksa istražitelje usmjerava na utvrđivanje različitih oblika patnje kojoj je žrtva/preživjela bila izložena i zaštite koja joj je potrebna, što je važan korak u primjeni pristupa zasnovanog za žrtvi/preživjeloj.²⁰ Istražitelje također treba usmjeriti na utvrđivanje obrazaca zlostavljačkog ponašanja prema žrtvi/preživjeloj i varijabli okruženja koje utiču na prirodu nasilja.

Imajući u vidu navedene informacije, policija može prilagoditi svoj odgovor kako bi se postigla odgovarajuća ravnoteža između pružanja sigurnosti i dostojanstva žrtvi/preživjeloj tokom cijelog postupka i ispunjavanja zahtjeva u pogledu dokaza i istražnih radnji u svrhu dokazivanja krivičnog, odnosno nasilnog djela. U postizanju toga ključna je primjena principa “ne čini štetu”, kako je ranije objašnjeno. U daljem tekstu su dati primjeri postupanja kojim policija ne čini štetu u svom odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Osjetljiv i pažljiv policijski odgovor, koji podrazumijeva

19 U Priručniku se konstatuje da su mnogi počinioci nasilja i sami žrtve nasilja ili su to bili u prošlosti.

20 U skladu sa ESP-ovim okvirom, pristup zasnovan na žrtvi/preživjeloj podrazumijeva stavljanje naglaska na pružanju usluga na prava, potrebe i želje žena i djevojčica. U to se ubraja razmatranje višestrukih potreba žrtava i preživjelih, različitih rizika i ranjivosti, utjecaja odluka i radnji i pružanje usluga prilagođenih specifičnim zahtjevima svake žene i djevojčice. Usluge trebaju odgovoriti na njihove potrebe.

Okvir 10

Primjeri nečinjenja štete*

Policija treba razmotriti da li njene radnje i komunikacija nena-
mjerno produbljuju štetne, tradicionalne stereotipe o muškarcima i ženama koji doprinose nasilju nad ženama i djevojčicama.

Policija također treba voditi računa o nesvjesnom i nenamjernom formiranju drugih rodno diskriminativnih stano-
višta (kao što je mišljenje muškaraca da trebaju da “zaštite” žene tako što će ograničiti njihovo kretanje, slobodu ili
privatnost) ili stanovišta koja su protiv jednakosti (kao što je homofobija).

Kako ne činiti štetu:

- Osigurati da se intervencije usredotoče na očuvanje sigurnosti i dobrobiti žrtve/preživjele, da su zasnovane na različitim iskustvima žena i djevojčica u zajednici i stručnoj ekspertizi u oblasti nasilja nad ženama i djevojčicama;
- Osigurati kulturnu primjerenost pristupa i djelovanja angažiranjem lokalnih organizacija i pojedinaca, kako muškaraca tako i žena, koji poznaju kontekst i ishode ranijih intervencija;
- Uključiti dječake i muškarce u izradu poruka kampanje, komunikacijskih materijala i drugih važnih proizvoda ili intervencija;
- Terenski testirati sve materijale sa određenom ciljnom grupom (na primjer, prema starosnoj podgrupi, jezičkoj grupi, etničkoj grupi ili nekim drugim značajnim karakteristikama grupe);
- Kontinuirano pratiti i evaluirati intervencije;
- Uključiti povratne informacije žena u proces evaluacije (na primjer, potvrda promjene stavova ili ponašanja muškaraca za koje muškarci tvrde da se desila).

*Prilagođeno iz „Ne čini štetu“ (Do no Harm), UN Women (2010)

efikasno postupanje bez činjenja štete, zasnovano na objektivnosti i nediskriminaciji, ključan je za primjenu pristupa zasnovanog na žrtvi/preživjeloj u **istragama usmjerenim na počinioca**.

Istraga zasnovana na žrtvi/preživjeloj i usmjerena na počinioca sastoji se od tri osnovne aktivnosti:

1. Započinje pridavanjem vjere žrtvi/preživjeloj (istraga po službenoj dužnosti);
2. Osigurava da se žrtvama/preživjelima i drugim članovima porodice ne nanosi dodatna šteta i otklanja mogućnost nanošenja štete navodnom počiniocu (i samopovrjeđivanja).
3. Oslanja se na prikupljanje materijala²¹ i bioloških/

²¹ Materijalni dokazi se ne smiju ograničiti samo na fizičke dokaze, već trebaju obuhvatiti i posljedice nasilja i traume po žrtvu/preživjelu i njeno ponašanje, kao što je ostanak u intimnoj vezi sa počiniocem nasilja.

forenzičkih dokaza za utvrđivanje elemenata i činjenica predmeta, blagovremenim korištenjem svih dostupnih sredstava;²²

4. Nastoji formirati čvrst predmet bez stavljanja tereta na žrtvu/preživjelu kao jedini izvor dokaza i bez temeljenja dokaza na iskazima koji su dati pod prisilom, uključujući i iskaze navodnih počinitelja i svjedoka.

Na primjer, u slučajevima seksualnog nasilja nad ženama i djevojčicama, istraga usmjerena na počinioca podrazumijeva fokus na navodnom počiniocu kako bi se objektivno utvrdilo da li je zaista imao pristanak žrtve/preživjele, umjesto prebacivanja tereta na žrtvu/preživjelu da dokaže da joj je priječeno ili da je bila izložena nasilju (tj. da nije dala svoj pristanak).

²² Vidi: Nathan Birdsall, Stuart Kirby & Michelle McManus (2017), 'Police- victim engagement in building a victim <empowerment approach to intimate partner violence cases,' *Police Practice and Research*, 18:1, 75-86, DOI: Ellison, L. (2002), 'Prosecuting domestic violence without victim participation', *Modern Law Review*, 65, 834–858.

U takvim slučajevima, utvrđivanje kako se obrazac zlostavljačkog ponašanja navodnog počinioca uklapa u model ciklusa nasilja priznatog od strane stručnjaka bit će u skladu s nepristranim i objektivnim istražnim pristupom, koji promovira najbolja međunarodna praksa.

Pristanak se definiše kao informirani izbor pojedinca da slobodno i dobrovoljno nešto uradi. Pristanak nije dat ako je pribavljen upotrebom prijetnje, sile, prisile, prevar, obmane ili pogrešnog predstavljanja.²³

Imajući na umu ovu definiciju, policija mora posvetiti posebnu pažnju pri utvrđivanju činjenica vezanih za pristanak u slučaju seksualnog nasilja na to da li je žrtva/preživjela u vrijeme izvršenja djela imala psihičkih ili fizičkih tegoba koje su mogle utjecati na njenu sposobnost davanja pristanka.

„Utvrđivanje odgovornosti počinitelja zahtijeva osnovne usluge, gdje je to primjereno, kako bi se počinitelji efikasno pozivali na odgovornost, a da se pri tom osigura pravičnost u odgovorima pravosudnih tijela. Osnovne usluge trebaju podržati i olakšati učešće žrtve/preživjele u pravosudnom procesu, promovirati njenu sposobnost djelovanja ili ostvarivanja slobode, osiguravajući pritom da teret ili obaveza traženja pravde nije na njoj, već na državi.“

Zajednički globalni program UN-a o osnovnim uslugama za žene i djevojčice izložene nasilju (2015)

Štaviše, pristanak se nikada ne smije smatrati faktorom ako je dob žrtve/preživjele ispod zakonske dobi koju propisuju domaći zakoni, u kojoj se pojedinac smatra dovoljno starim da pristane na učešće u seksualnoj aktivnosti.

Prema stajalištima UNICEF-a, međunarodni standardi ne predviđaju minimalnu dob za davanje pristanka na seksualni odnos.²⁴ Komitet za prava djeteta (CRC) smatra da je dob od 13 godina “vrlo niska”.

23 Resursni paket za odgovor na rodno zasnovano nasilje: Standardizovani alat za obuku nosilaca dužnosti, zainteresovanih strana i nosilaca prava (UN Women, 2019).

24 Zakonska dob i realizacija prava adolescenata (UNICEF), vidi: <https://www.unicef.org/lac/media/2806/file>

„Cilj zakonske dobi za stupanje u seksualni odnos je zaštititi adolescente od seksualnog zlostavljanja i od posljedica ranih seksualnih aktivnosti na njihova prava i razvoj.“

Zakonska dob za stupanje u seksualni odnos (UNICEF)

Komitet za prava djeteta također zahtijeva od zemalja članica da poštuju kapacitete djece u razvoju i da se zakonska dob ne postavlja previsoko. Države trebaju razmotriti kao kriterij razliku u godinama između partnera, što može biti jedan od pokazatelja ravnoteže moći između njih, i da posvete pažnju slučajevima u kojima se radi o dva maloljetna adolescenta.²⁵

Pogledajte poglavlje 9, Komunikacije, u kojem je objašnjeno šta predstavlja pristanak, a šta ne.

Proaktivno prikupljanje takvih dokaza od vitalnog je značaja za pristanak žrtve/preživjele na saradnju sa policijom, jer se time na više načina olakšava teret dokazivanja na žrtvi/preživjeloj putem potkrepljujućih dokaza, uzimajući kao vjerodostojne navode o nasilju kojem je bila izložena i osiguravajući da policija istražuje slučajeve s realnim izgledima za krivično gonjenje od samog početka.²⁶

Na sljedećoj grafici prikazan je slijed od pristupa zasnovanog na žrtvi/preživjeloj do istrage nasilja nad ženama i djevojčicama koja je usmjerena na počinioca:

Nažalost, studije ukazuju na to da eksplicitna i implicitna pristrasnost policajaca koji postupaju u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama i dalje značajno utiče na to kako pristupaju rješavanju ovih slučajeva.²⁷ Ne samo da pojedini policajci i drugi akteri u pravosuđu imaju diskriminatorne stavove, već mogu i sami biti počinioci nasilja nad ženama ili ga na drugi način odobravati.

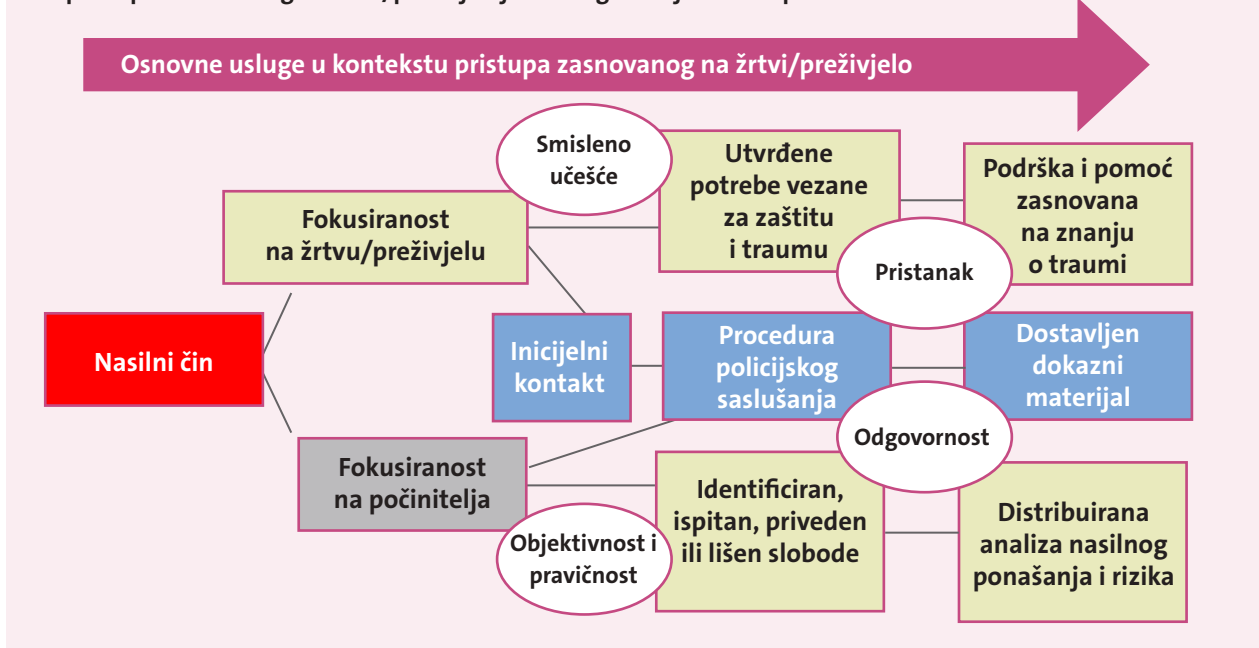
25 Vidi Opći komentar br. 4 Konvencije o pravima djeteta (CRC/GC/2003/4 iz 2003. godine) i Opći komentar br. 21 Komiteta za eliminaciju diskriminacije nad ženama (CEDAW/C/GC/21 iz 1994. godine).

26 Vidi Nathan Birdsall, Stuart Kirby & Michelle McManus (2017), ‘Police-victim engagement in building a victim empowerment approach to intimate partner violence cases’, *Police Practice and Research*, 18:1, 75-86, DOI: 10.1080/15614263.2016.1230061.

27 Huhtanen, H., Lonsway, K.A., Archambault, J. (2017), ‘Gender Bias in Sexual Assault Response and Investigation’; Training Bulletin Series: Part 1-4. *End Violence Against Women International* (EVAWI).

Slika 1:

Od pristupa zasnovanog na žrtvi/preživjeloj do istrage usmjerene na počinioca

U nekim slučajevima, rodne pristrasnosti, posebno one koje se vezuju za stereotipe o rodnim ulogama, seksualnom zlostavljanju i nasilju u porodici, dovele su do toga da policija ne navodi jasno ko je žrtva, a ko počinitelj, ili čak da počinioca posmatraju kao žrtvu.

U takvim situacijama, policijski službenici koji prvi odgovaraju na događaj mogu dovesti u pitanje vjerodostojnost žrtve/preživjele, pa je čak i okriviti za nasilje kojem je bila izložena, ako su stekli dojam da im se daju netačne ili nedosljedne informacije. Kao posljedica toga, policijski službenik koji radi na istrazi može pomjeriti fokus sa istraživanja ponašanja i aktivnosti navodnog počinioca na ponašanje žrtve/preživjele, što je kontraproduktivno i istovremeno umanjuje odgovornost i kriminalni karakter nasilja navodnog počinioca.

Kako bi se ograničio negativni utjecaj rodne pristrasnosti na policijsko postupanje, policijske snage se trebaju institucionalno obavezati, na osnovu informisanih politika i mehanizama odgovornosti, na promjenu razmišljanja i stavova o nasilju nad ženama i djevojčicama. Ta promjena u razmišljanju i stavovima treba biti vođena činjenicom da je nasilje nad ženama i djevojčicama pod

jedan, kršenje ljudskih prava i pod dva, sistemski problem koji izolira i marginalizira određene grupe ljudi i onemogućava društvenu koheziju, integraciju i održivi razvoj.²⁸

Ažurirani model strategija iz 2010. godine preporučuje izradu primjenjivih standarda prakse i ponašanja i kodeksa postupanja čije kršenje službenici odgovaraju posredstvom odgovarajućih mehanizama nadzora i odgovornosti.²⁹

Vidi poglavlje 10, Institucionalna izgradnja za efikasno i odgovorno policijsko postupanje u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama i poglavlje 11, Izazovi i strategije za implementaciju rodno osjetljivog policijskog postupanja, za više informacija o izradi i provedbi politika i mehanizama kojima se osigurava rodno osjetljivo policijsko postupanje.

28 *Istraga, zaštita i mjere podrške za žrtve rodno zasnovanog nasilja, Resursna knjiga: Iskustvo i smjernice Koreanske policije (UNDP, Seoul Police Centre, 2019), UNDP Seoul Police Centre.*

29 *Ažurirani model strategija i praktičnih mjera za eliminaciju nasilja nad ženama u oblasti prevencije kriminaliteta i krivičnog pravosuđa (2011, Rezolucija Generalne skupštine 65/228, dodatak).*

U slučajevima nasilja od strane intimnog partnera naročito su česte protivoptužbe na račun osobe koja je podnijela inicijelnu prijavu policiji. Takvim situacijama treba pristupiti s oprezom i ne upasti u zamku jednakog tretmana obje osobe "jer su jednako loši" i pod utjecajem toga odbaciti pritužbe.

U takvoj situaciji gdje je „njena riječ protiv njegove“, službenici trebaju obratiti pažnju na druge znakove koji upućuju na to ko je žrtva/preživjela, a ko navodni počinitelj, kako bi utvrdili dinamiku moći zlostavljanja u porodici. Ovo su neka od ponašanja koja ukazuju na status žrtve/preživjele:

- **Strah** - veća je vjerovatnoća da će žrtva/preživjela osjećati strah prema svom partneru ili se bojati posljedica policijske involviranosti, što može izražavati kroz verbalnu ili neverbalnu komunikaciju, a na što policijski službenici trebaju obratiti pažnju.
- **Odgovornost** - Žrtve/preživjele često opravdavaju nasilničko ponašanje svojih partnera, odnosno njihovo zlostavljачko ponašanje, te preuzimaju odgovornost za antagonizaciju situacije ili za propust da urade nešto što se od njih očekivalo. Navodni počinioci mogu priznati nasilničko ili zlostavljачko ponašanje i za njega pronaći opravdanje.
- **Pojedinosti incidenta** - Veći su izgledi da će navodni počinitelj nastojati da sa što manje detalja opiše šta se desilo, dok će žrtva/preživjela detaljno opisivati šta joj se desilo, pod uslovom da nije bila izložena teškoj traumi.

Uzimajući u obzir ove jednostavne pokazatelje, operativni rukovodioci trebaju kritički analizirati okolnosti, izjave, lice mjesta, povrede i način nastanka tih povreda da bi utvrdili ko je "primarni agresor". Pitanje "ko je primarni agresor" je dobro pitanje u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera, gdje "njena riječ protiv njegove" i povrede kod obje osobe ne upućuju jasno na to šta se desilo.

Policijski rukovodioci i njihovi timovi trebaju blagovremeno intervenirati u slučajevima nasilja nad ženama, svjesni činjenice da primarnu odgovornost za pokretanje istrage i krivičnog gonjenja snose policija i tužilaštvo,

a ne žrtve/preživjele, i da ne postoji hijerarhija nasilja pri utvrđivanju kvalitete odgovora.³⁰

Policija stoga treba posmatrati nasilje nad ženama i djevojčicama kao ciklus čije faze karakterišu određena ponašanja. Efikasnom intervencijom što bliže "početku" ciklusa, kada sve upućuje na lakši oblik nasilja, policija može spriječiti dalje nasilje.

To omogućava efikasniju istragu nasilja nad ženama i djevojčicama, pod uslovom da je policija upoznata sa konceptom ciklusa nasilja i ponašanja navodnog počinioca koje karakteriše svaku od faza ciklusa.

Primjena modela ciklusa nasilja u istragama nasilja nad ženama i djevojčicama osnovna je strategija istrage usmjerene na počinioca. Dijagram u daljem tekstu pokazuje kako ovi elementi, kada se posmatraju kao cjelina, doprinose efikasnoj i efektivnoj istrazi usmjerenoj na navodnog počinioca nasilja nad ženama i djevojčicama (Fernandez-Townsleyjev model od četiri tačke).

Fernandez-Townsleyjev „model od četiri tačke“ primjenjiv je na sve oblike istrage nasilja nad ženama i djevojčicama, od nasilja u porodici do uznemiravanja na internetu i trgovine ljudima, i relevantan je za oba konteksta, konfliktni i nekonfliktni. Fernandez-Townsleyjev „model od četiri tačke“ treba posmatrati kao ilustraciju ključnih elemenata pristupa zasnovanog na žrtvi/preživjeloj prema kojem treba prilagoditi organizacijski protokol i praksu policijske istrage u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama.

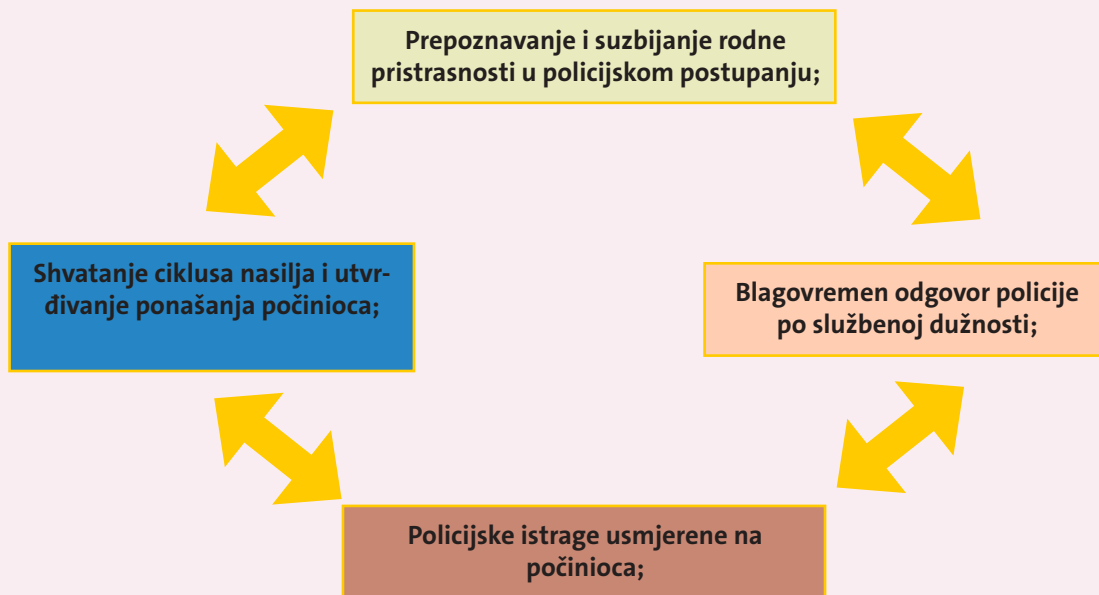
Strategija, odnosno pristup u istrazi, bio on reaktivan ili proaktivan³¹, ovisi o samom krivičnom djelu i elementima potrebnim za krivično gonjenje. Ažurirani model strategija iz 2010. godine u tu svrhu preporučuje razradu

30 Čin nasilja nad ženama i djevojčicama možda neće uzrokovati fizičke povrede i ostaviti fizički trag, ali se tu i dalje radi o nasilju koje treba efikasno rješavati.

31 Za pokretanje policijske istrage, prema UK College of Police, mogu se koristiti sljedeća dva pristupa: 1) **reaktivni pristup**, u kojem se informacije prikupljaju prvenstveno iz prijava građana, informacija drugih agencija, obavještajnih podataka o povezanosti s drugim krivičnim djelima (povezane serije), ponovljene istrage nakon novih saznanja i drugih policijskih radnji; ili 2) **proaktivni pristup**, koji se općenito oslanja na obavještajne izvore poput analize obrazaca kriminala, analize mreže, operativne obavještajne procjene, profiliranja problema ili taktičke procjene. vidi: Istražni proces, UK College of Policing.

Slika 2:

Fernandez-Townsleyev model od četiri tačke

istražnih tehnika koje ne degradiraju žene izložene nasilju i ne umanjuju stepen intruzije, uz istovremeno poštivanje standarda za prikupljanje najboljih dokaza.³² Za daljnje proceduralne smjernice, Priručnik preporučuje međunarodne dokumente o standardima policijske istrage nasilja nad ženama i djevojčicama u prilogu 2, Indeks međunarodnih protokola, kao nadopunu protokolima i procedurama u zemlji.

Važno je naglasiti da shvatanje ponašanja počinioca i ciklusa nasilja, bez obzira da li je dovelo do fizičkog nasilja ili ne, igra ključnu ulogu u sprječavanju nanošenja štete žrtvi/preživjeloj, njenoj bliskoj rodbini i prijateljima i može spriječiti navodnog počinioca da sam sebi nanese povrede. Brze policijske intervencije zasnovane na saznanjima o traumi doprinose prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama i s tim povezanim krivičnim djelima.

Vidi poglavlje 11, Izazovi i strategije za implementaciju rodno osjetljivog policijskog postupanja, za više informacija o tumačenju ciklusa moći i kontrole/dominacije.

³² Ažurirani model strategija i praktičnih mjera za eliminaciju nasilja nad ženama u oblasti prevencije kriminaliteta i krivičnog pravosuđa (2011, Rezolucija Generalne skupštine 65/228, dodatak).

KLJUČNE RUKOVODNE KOMPETENCIJE ZA ISTRAGU USMJERENU NA POČINOCA U SLUČAJEVIMA NASILJA NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Obzirom da eksplicitne i implicitne rodne pristrasnosti čine dio naše kulture, za policijske rukovodioce je veliki izazov da otklone negativne i kontraproduktivne pretpostavke i stereotipe o žrtvama/preživjelim koji pokušavaju ostvariti pristup pravdi nakon što su bili izloženi nasilju.

Da bi to postigli, policijski službenici trebaju biti spremni da prihvate da su možda nesvjesno skloni da od žrtve/preživjele očekuju ponašanje u skladu s njihovom percepcijom „dobre žrtve“, koja ima „častan“ karakter i u stanju je ponuditi konkretne i logične dokaze koje je lako predočiti tokom krivičnog gonjenja.

Suzbijanje rodne pristrasnosti također zahtijeva podizanje svijesti o aktuelnim studijama u oblasti policijskih nauka koje su pokazale da u slučajevima nasilja nad

ženama i djevojčicama, konvencionalne istražne metode, a posebno prakse saslušanja, općenito nisu idealne sa stajališta dokaza, niti su nužno zasnovane na žrtvi/preživjeloj (**pogledajte poglavlje 4, Inicijelni kontakt, za informacije o istragama koje su zasnovane na saznanjima o traumi**).

U mnogim slučajevima, implicitna i eksplicitna rodna pristrasnost može odvratiti istražitelje od dobrih praksi, pa čak i od započinjanja istrage.

Da bi prevladali rodnu pristrasnost, policijski rukovodioci mogu uvesti i promovirati istražne principe prema kojima će se ocjenjivati rad članova tima. Na primjer, u Britanskoj Kolumbiji, Kanada, pokrajinska vlada usvojila je niz principa o nepristrasnom postupanju policije nakon savjetovanja sa akterima i organizacijama iz zajednice, a povodom navoda o pristrasnom postupanju policije koje je bilo posebno usmjereno protiv autohtonih zajednica, odnosno članova zajednice prvih nacija.

Ovi navodi o pristrasnosti Pokrajinske policije Britanske Kolumbije zasnivali su se i na propustu policije da adekvatno istraži prijave o nestanku žena u toj pokrajini, od kojih je većina pripadala zajednici prvih nacija.³³ U sljedećem okviru 11 navedeni su principi standarda Pokrajinske policije Britanske Kolumbije o nepristrasnom policijskom postupanju.³⁴

Policijski rukovodioci moraju biti podjednako svjesni ključnih kompetencija, odnosno vidljivih sposobnosti, vještina, znanja, motivacije i osobina, koje su potrebne

33 U periodu od 1997. do 2002. godine, 67 žena je nestalo iz regije Metro Vancouvera, Britanska Kolumbija, Kanada. Mnoge od ovih žena su pronađene mrtve, dok se druge još uvijek vode nestalim. Žene čiji je nestanak prijavljen pripadaju vrlo marginaliziranoj i ranjivoj populaciji žena u Britanskoj Kolumbiji. Komisija za ispitivanje postupanja u slučajevima nestanka žena (MWCI) formirana je 2010. godine kako bi se ispitao odgovor pravosudnog sistema u slučajevima nestanka žena u tom periodu. MWCI je ustanovila da su određeni aspekti policijskih odluka i strategija odražavali ukorištenje stereotipe o ženama iz ranjivih i marginaliziranih grupa. U konačnom izvještaju koji je Komisija izradila 2012. godine date su preporuke za otklanjanje utvrđenih nedostataka: vidi: Nepristrasno postupanje policije, Pokrajinska vlada Britanske Kolumbije: <https://engage.gov.bc.ca/unbiasedpolicing/missing-women-commission-of-inquiry/>

34 Više informacija dostupno na: <https://engage.gov.bc.ca/app/uploads/sites/121/2018/07/What-We-Heard-Report-Promoting-Unbiased-Policing-in-BC.pdf>

da se osigura poštivanje principa i da se istrage provode objektivno i pravovremeno.

Na primjer, svijest o tehničkim aspektima odgovora u slučajevima seksualnog nasilja, tj. da prostor namijenjen žrtvama/preživjelima za liječenje, razgovor sa policijom, presvlačenje uz očuvanje dokaza i psihološku podršku može imati ključnu ulogu za dobrobit žrtve/preživjele i uspješnost istrage.

Stručnjaci za kriminologiju, policijske i bihevioralne nauke neprestano ukazuju na to da filozofija policijskog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama, temeljena na osnaživanju žrtve/preživjele kroz njeno smisleno učešće u pristupu zasnovanom na žrtvi, povećava zadovoljstvo i samopouzdanje žrtve/preživjele.³⁵ Time se žrtva/preživjela potiče na saradnju.³⁶ Isti stručnjaci naglašavaju da osnaživanje žrtve/preživjele potiče razvoj efikasne mreže za podršku,³⁷ jer su veći izgledi da će žrtva/preživjela sve više doživljavati policiju kao legitimu i vrijednu njenog povjerenja.³⁸

Birdsall et al. (2017) dodaje da se ovo iskustvo značajno razlikuje od iskustva žrtava/preživjelih u slučajevima kada se krivična prijava odbaci zbog nedostatka dokaza, ili kada sistem krivičnog pravosuđa insistira na krivičnom gonjenju navodnog počinioca i aktivno radi u suprotnosti sa izrčitim željama žrtve/preživjele.³⁹

35 Wilson, S., & Jasinski, J. (2004), 'Public satisfaction with the police in domestic violence cases: The importance of arrest, expectations, and involuntary contact' *American Journal of Criminal Justice*, 28, 235–254

36 Nathan Birdsall, Stuart Kirby & Michelle McManus (2017), 'Police-victim engagement in building a victim empowerment approach to intimate partner violence cases', *Police Practice and Research*, 18:1, 75-86, DOI: 10.1080/15614263.2016.1230006

37 Hohl, K., Bradford, B., & Stanko, E. (2010), 'Influencing trust and confidence in the London metropolitan police: Results from an experiment testing the effect of leaflet drops on public opinion', *British Journal of Criminology*, 50, 491–513

38 Tyler, T. (2004), 'Enhancing police legitimacy', *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 593, 84–99.

39 Nathan Birdsall, Stuart Kirby & Michelle McManus (2017), 'Police-victim engagement in building a victim empowerment approach to intimate partner violence cases', *Police Practice and Research*, 18:1, 75-86, DOI: 10.1080/15614263.2016.1230061. Vidi također, Harris-Short, S., & Miles, J. (2011), *Family LAW* (2nd ed.), Oxford: Oxford University Press; and Payne, D., & Wermeling, L. (2009), 'Domestic violence and the female victim: The real reason women stay!', *Journal of Multicultural, Gender and Minority Studies*, 3, 1–6.

Okvir 11

Principi nepristrasnog policijskog postupanja

U kanadskoj pokrajini Britanska Kolumbija, pokrajinska vlada je usvojila vodeće principe nepristrasnog policijskog postupanja. To je uslijedilo nakon konsultacija sa građanima tokom kojih su se vladini službenici sastali sa predstavnicima zainteresovanih strana i organizacija u zajednici kako bi razmotrili navode o policijskoj pristrasnosti. Preporuke* iz ispitivanja rada policije su pretočene u principe i koriste se za promociju standarda nepristrasnog policijskog postupanja u toj pokrajini. Principi obuvataju sljedeće:

- Spoznaju o pristrasnosti kao važnom koraku za otklanjanje negativnih posljedica pristrasnosti.
- Javnost mora vjerovati u policiju da bi policijsko postupanje bilo efikasno, pravično i sigurno.
- Povjerenje građana u policiju je ojačano kada su građani uvjereni u pravičnost i nepristrasnost policijskog postupanja.
- Policijsko postupanje zasnovano na diskriminatornim policijskim praksama je nedjelotvorno, nepravično i ne pruža sigurnost.
- Politike i prakse trebaju se zasnivati na razumijevanju historijata i trenutnog stanja odnosa između policije i zajednice i glavnih uzroka marginalizacije.
- Neke grupe se suočavaju sa većim rizikom od izloženosti nasilju i manje je vjerovatno da će prijaviti nasilje;
- Policija ima obavezu osigurati ravnopravnost u pružanju usluga i pristupu pravdi;
- Osiguranje ravnopravnosti podrazumijeva poduzimanje mjera protiv pristrasnosti i uvođenje procedura za otklanjanje prepreka u tom procesu.

*Izvor: [Nepristrasno policijsko postupanje](#). Pokrajinska vlada Britanske Kolumbije.

Slijedi neiscrpan spisak ključnih kompetencija u pogledu učinka na koje se policijski rukovodioci mogu pozvati i na osnovu kojih mogu promovirati provođenje efikasne i nepristrasne istrage nasilja nad ženama i djevojčicama. Rukovodioci se trebaju pobrinuti da su službenici koji rade na predmetu sposobni da:

Dostupnost i pristupačnost

- Demonstriraju dugoročno strateško razmišljanje o prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama, koje nadilazi lične ciljeve, svjesni u kojoj mjeri uspjeh istrage utiče na šire socijalno i ekonomsko okruženje;
- Razumiju u kojoj mjeri angažman policijskih službenika sa žrtvama/preživjelim doprinosi policijskoj službi općenito;
- Poduzimaju mjere kojima omogućuju drugim policijskim službenicima da preuzmu efektivnu odgovor-

nost kada je odlučivanje delegirano, pomažući istovremeno podređenima da poboljšaju rezultate rada;

- Aktivno potiču i podržavaju učenje na osnovu iskustava iz istraga unutar timova i u radu sa drugim kolegama.

Efektivna komunikacija i učešće aktera u izradi, implementaciji i evaluaciji usluga:

- Razumiju i objašnjavaju razliku između prevencije nasilja nad ženama i djevojčicama i rješavanja slučaja ovog nasilja;
- Objašnjavaju na koji način je opća vizija povezana sa konkretnim planovima i istražnim ciljevima, kako bi policijski službenici bili motivisani i jasno razumjeli cilj istrage koja je usmjerena na počinioca.
- Osiguravaju izvjesnost procesa formulišući jasna očekivanja o tome šta se može očekivati od procesa, sa

što je moguće većom sigurnošću i na način razumljiv žrtvi/preživjeloj⁴⁰;

- Prepoznaju obrasce nasilja nad ženama i djevojčicama, kao i teme povezane s tim nasiljem i vezu između različitih i brojnih izvora informacija i najboljih mogućih dokaza.

Prilagodljivost

- Prepoznaju kako rodna pristrasnost i pristrasnost o invaliditetu, kao što su pretpostavke i stereotipi o žrtvama/preživjelim, utiču na svakodnevno odlučivanje.

Primjerenost

- Razbijaju mitove i zablude koje proizlaze iz rodne pristrasnosti koja ide na štetu žrtava/preživjelih nasilja, prvenstveno stajališta da većina prijava zapravo sadrži lažne navode;
- Identificiraju ključne razloge, motive ili incidente koji stoje iza nasilnih djela, na primjer, radno znanje o modelima ciklusa nasilja, dinamici moći i uobičajenim ponašanjima povezanim s različitim djelima nasilja nad ženama i djevojčicama koje uključuju i žrtvu/preživjelu i navodnog počinioca;
- Znaju šta se misli kada se kaže “osjetljiv na potrebe djeteta” i “pravo na dostojanstven i suosjećajan tretman”, posebno kada su u pitanju djeca žrtve/preživjele i svjedoci.⁴¹

Prioritiziraju procjenu sigurnosnog rizika i planiranje sigurnosti

- Traže i povezuju informacije o karakteristikama profila žrtve/preživjele, kao što su rod, seksualna orijentacija, invaliditet, etnička pripadnost, vjerska pripadnost i dob, sa ciklusima nasilja nad ženama i djevojčicama i obrascima ponašanja počinioca;

⁴⁰ Program obuke o postupanju sa djecom žrtvama i djecom svjedocima krivičnih djela za službenike organa gonjenja (UNODC, 2015).

⁴¹ Ibid.

Okvir 12

Policijske istrage prilagođene potrebama djece*

U daljem tekstu su navedeni faktori koje službenici organa za provođenje zakona trebaju imati na umu kada postupaju sa određenom djecom žrtvama/preživjelima, a koje mogu opravdati kao naročito osjetljivo (tzv. “diferencijalni tretman”):

- Faktori koji se odnose na lične okolnosti djeteta: dob, želje, shvatanje, rod, seksualna orijentacija;
- Faktori koji se tiču posebnih potreba djeteta: zdravlje, sposobnosti, kapaciteti, druge posebne potrebe;
- Faktori koji se odnose na socijalno okruženje djeteta: etničko porijeklo i kultura, vjerska pripadnost, jezik i društveno porijeklo, kasta;
- Faktori koji se odnose na socioekonomski status porodice djeteta: socioekonomski uslovi, imigracioni status, status izbjeglice.

*Izvor: Program obuke o postupanju sa djecom žrtvama i djecom svjedocima krivičnog djela za službenike organa za provođenje zakona (UNODC, 2015)

- Primjenjuju principe nepristrasnosti i srazmjernosti po dobivanju informacija od žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama kako bi osigurali blagovremen i adekvatan odgovor na potrebe vezane za zaštitu;⁴²
- Osiguravaju efikasno korištenje resursa za pružanje odgovarajuće zaštite žrtvi/preživjeloj i njenu saradnju.⁴³

Povezivanje sa drugim sektorima i agencijama kroz upućivanje i koordinaciju

- Prilagođavaju metodologiju istrage nasilja nad ženama i djevojčicama, poput saslušanja žrtve/preživjele i preporučene podrške za žrtvu/preživjelu, prema saznanjima o proživljenoj traumi i osiguravaju smisleno učešće žrtve/preživjele tokom istrage.

⁴² U slučajevima u kojima je prijavljen nestanak žena ili djevojčica, policija ne treba čekati da se ustanovi da je počinjeno krivično djelo prije nego što reaguje.

⁴³ ‘More than just a ramp: A guide for women’s refugees to develop disability discrimination act action plans’, Women with Disabilities Australia (WWDA) (2007).

Okvir 13

Uloga nadzornika u slučajevima seksualnog nasilja*

- Na zahtjev policijskog službenika ili kada je to neophodno, pružite pomoć kolegama koji istražuju slučajeve seksualnog napada;
- Reakcija policijskih službenika mora biti objektivna, profesionalna i nepristrasna; nadzornici se moraju pobrinuti da službenici koji prvi odgovaraju na događaj znaju da se to od njih očekuje;
- Pružite pomoć u pronalaženju resursa unutar vaše agencije i zajednice za efikasnu istragu napada;
- Radite na sklapanju partnerstava između svog odjeljenja i organizacija u zajednici, kao što su krizni centri za žrtve silovanja i programi forenzičkih pregleda, u svrhu rješavanja problema i što efikasnije saradnje i podrške žrtvama;
- Pregledajte svaki izvještaj policijskih službenika o seksualnom napadu da bi potvrdili njegovu tačnost, dosljednost i primjenu pristupa zasnovanog na žrtvi/preživjeloj;
- Savjetujte policijske službenike da obrate pažnju na postojanje drugih, međusobno povezanih krivičnih djela prilikom izlaska na lice mjesta seksualnog napada;
- Pobrinite se da policijski službenici i istražitelji znaju kako da dodjele oznaku slučaju i da slučajevima seksualnog napada dodjeljuju odgovarajuću oznaku;
- Provedite analizu izvršenih radnji i postupanja u slučajevima seksualnog napada kako bi osigurali da policijski službenici i istražitelji provode sveobuhvatne istrage usmjerene na počinioca i zasnovane na žrtvi/preživjeloj;
- Radite na osiguranju kontinuirane obuke za članove odjeljenja u svrhu poboljšanja vještina za provođenje odgovarajućih istraga u slučajevima seksualnog napada; Radite na intenziviranju komunikacije između organa za provođenje zakona i tužilaštva kako bi se žrtvama/preživjelima olakšala tranzicija iz faze istrage u fazu krivičnog gonjenja;
- Obuhvatite pitanja koja se odnose na pružanje usluga i odgovora žrtvama seksualnog napada u ocjenjivanje rada kao i preporuke za dodjelu priznanja i unapređenja članovima odjeljenja;
- Pozovite članove na odgovornost ako se ponašaju u suprotnosti sa vrijednostima i misijom odjeljenja u pogledu istraga seksualnog napada;
- Redovno razmjenjujte informacije o uslugama za žrtve/preživjele na prozivkama i brifinzima osoblja. Ova edukacija i obuka trebala bi se odvijati kontinuirano, a može se provoditi i na terenu sa službenicima kada ne moraju izlaziti na lice mjesta;
- Pohvalite i nagradite policijske službenike za efikasan rad sa žrtvama/preživjelima.

*Izvor: Međunarodna asocijacija šefova policije, Politika odgovora na seksualni napad i Smjernice o sadržaju obuke (2015).

Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama

- Postupaju objektivno, nepristrasno i temeljito u skladu sa protokolom u kompletiranju potrebne dokumentacije po prijavi slučaja, te na odgovarajući način kvalifikuju djelo nasilja;
- Osiguravaju transparentnost procedura izvještavanja kao i primanja izvještaja, inicijelnog prijema i odgovora na izvještaje.⁴⁴

⁴⁴ Navedene procedure trebaju biti objavljene i lako dostupne javnosti, svim sektorima vlade i agencijama krivičnog sistema. Za dodatne preporuke o upravljanju predmetima, pogledajte publikaciju 'Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women' (UNODC, 2014) (prim. prev. Jačanje prevencije kriminaliteta i odgovora krivičnog pravosuđa na nasilje nad ženama)

- Preuzimaju ličnu odgovornost za uspješni završetak istrage i ispravku nedostataka brzo i otvoreno.

Informisani pristanak i povjerljivost

- Utvrđuju zajedničke ulazne tačke za oblike sekundarne viktimizacije žrtve/preživjele tokom istrage;
- Zastupaju stavove žrtava/preživjelih tačno i dosljedno, što znači da postoje odgovarajuće procedure za evidentiranje stajališta žrtve/preživjele, čak i kada se žrtva/preživjela suočava s komunikacijskim preprekama ili nema poslovnu sposobnost.

Međunarodna asocijacija šefova policije (engl. skraćena IACP) izradila je *Politiku odgovora na seksualni napad*

i Smjernice o sadržaju obuke (izvornog naziva na engleskom jeziku 'Sexual Assault Response Policy and Training Content Guidelines') za organe gonjenja u kojima su obrađena pitanjima, postupci i preporuke koje treba razmotriti u procesu izrade politika koje se odnose na seksualno zlostavljanje kao i sadržaja prateće obuke.⁴⁵

U Smjernicama je IACP istaknuo ključnu ulogu koju efektivan nadzor ima u osiguravanju sveobuhvatnih odgovora i istraga u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama, poput seksualnog napada. Prema preporukama IACP-a, nadzornici na prvoj liniji odgovora trebaju u potpunosti da razumiju pitanja s kojima se suočavaju žrtve/preživjele i kako primjereni odgovor njihovih podređenih treba da izgleda.⁴⁶ IACP je uz preporuke za organe gonjenja izradio i listu ključnih koraka koje nadzornici trebaju poduzeti u slučajevima seksualnog nasilja, a koja se u određenoj mjeri može primijeniti na sve druge oblike nasilja nad ženama i djevojčicama:

REFERENTNI POKAZATELJI ZA POLICIJSKE SLUŽBENIKE KOJI PRUŽAJU OSNOVNE USLUGE: ISTRAGA

Kao što je navedeno u poglavlju 2, ESP je zasnovan na pretpostavci da sve agencije pravosuđa i službe za podršku žrtvama/preživjelima trebaju dijeliti zajedničke osobine i provoditi zajedničke aktivnosti radi što boljeg učinka. To važi za svaki sektor koji može biti uključen u pružanje podrške ženama i djevojčicama izloženim nasilju.

Sljedeća lista zasnovana je na zajedničkim karakteristikama i zajedničkim aktivnostima ESP-a; u njoj su dati primjeri referentnih pokazatelja za policijske aktivnosti u svrhu efikasnog ispunjavanja svih zahtjeva u pogledu dokaza i istraga tokom postupanja u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama. Lista se odnosi na pravodobno i profesionalno provođenje istraga, uz korištenje svih raspoloživih sredstva kako bi se počinitelj

pozvao na odgovornost i spriječilo ponovno činjene krivičnih djela. Ovo su pokazatelji na koje se policijski rukovodioci mogu pozvati, ako su takvi pokazatelji usvojeni, te urgirati kod viših nivoa rukovodstva da ih usvoje, ako nisu.

1. Dostupnost i pristupačnost: Postotak ili udio pozitivnih povratnih informacija od žrtava/preživjelih i/ili njihovih predstavnika u pogledu pristupa policijskim službama, u smislu kvalitete i količine. Povratne informacije trebaju se odnositi na način na koji policija informiše žrtve/preživjele o statusu istrage tokom trajanja procesa. Na osnovu tih informacija rukovodioci mogu procijeniti primjerenost prikupljanja kontakt podataka od žrtvi/preživjelih i raspolaganja tim podacima.

2. Prilagodljivost i pristupačnost: Postotak ili udio izvještaja o slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama koji obuhvataju analizu ponašanja počinioca, u skladu sa preporučenim modelima ciklusa nasilja. Ova analiza treba poslužiti za usmjeravanje istrage na počinioca i potrebe žrtve/preživjele.

3. Prikladnost i pristupačnost: Postotak ili omjer članova tima koji su obučeni za postupanje sa djecom žrtvama/preživjelima nasilja. Ovi podaci trebaju da se odnose na specijalizirane obuke za konkretne timove i obuke koje se odvijaju u kontinuitetu za sve druge policijske službenike. Obuka treba da pruži ažurirane informacije o upućivanju žrtve/preživjele, novim propisima, uključujući i propise koji se odnose na nasilje na internetu i kompjuterski kriminal, nasilje u školama i ulogu društvenih medija te kriminalne aktivnosti koje ugrožavaju ranjive grupe kao što su migranti.

4. Prioritizacija sigurnosti: Postotak ili udio naredbi o zaštitnim mjerama koje preporučuje i provodi policija u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama u kojima je navodni počinitelj poznat. Jednako važan je i postotak, odnosno udio slučajeva nasilja nad ženama i djevojčicama u kojima nije data preporuka za zaštitne mjere ili je data ali se ne izvršava. Ovaj pokazatelj treba razmatrati zajedno s brojem lišenja slobode u takvim slučajevima.

⁴⁵ Za više informacija pogledajte: <https://www.theiacp.org/resources/sexual-assault-response-policy-and-training-content-guidelines>

⁴⁶ Ibid.

“Kvaliteta istrage i način na koji je dokumentirana, uz istražiteljeve odluke, ključni je faktor uspješnog ishoda. Na primjer, postupanje s lancem čuvanja dokaza, posebno kada se radi o forenzičkim dokazima, od vitalne je važnosti i među prvim je pitanjima koja se osporavaju u okviru pravosudnog sistema.”

Gerry Campbell, bivši glavni nadzornik Scotland Yarda

5. Informisani pristanak, povjerljivost i pristupačnost:

Postotak ili omjer policijskih službenika obučeni o pristupima policijskog postupanja koje se zasniva na saznanjima o traumi. Obuka također treba da obuhvati sekundarnu traumatizaciju i da bude dio specijalizirane obuke za specijalne timove, te opće obuke koja se provodi kontinuirano za sve policijske službenika.

6. Efektivna komunikacija i učešće aktera u izradi, implementaciji i evaluaciji usluga:

Broj žrtava/preživjelih s kojima je obavljen razgovor i od kojih su uzete izjave. Iako ovaj pokazatelj sam po sebi ne daje informacije o kvaliteti komunikacije između policajca i žrtve/preživjele ili svjedoka, ključan je u dopuni kvalitativnih povratnih informacija koje pružaju žrtve/preživjele.

7. Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama:

Postotak ili udio slučajeva koji su adekvatno evidentirani i pohranjeni u skladu sa protokolom ili procedurom za upravljanje predmetima. Evidentiranje ovih informacija demonstrira odgovornost i integritet istražnog procesa. Ovo se odnosi na dokumente koje su žrtve/preživjele dobile nakon prijave krivičnog djela, potvrdu policije da je prijava evidentirana uz navođenje osnovnih elemenata krivičnog djela, kao što su vrsta djela, vrijeme, mjesto i šteta prouzrokovana krivičnim djelom. Potvrda prijave treba da sadrži broj spisa, datum, policijsku stanicu i ime službenika koji je evidentirao prijavu. Ovo treba poslužiti kao

dokaz prijave krivičnog djela (na primjer za potrebe imovinsko-pravnog zahtjeva).⁴⁷

8. Povezivanje sa drugim sektorima i agencijama kroz koordinaciju:

Postotak ili udio slučajeva nasilja nad ženama i djevojkama koji su upućeni u rad vanjskim agencijama i partnerima. Jednako je važno evidentirati postotak ili udio slučajeva u kojima je žrtva/preživjela odbila ponuđenu podršku upućivanja na druge relevantne službe.

Okvir 14

Efektivno policijsko vodstvo: Nasilje u porodici

Ministarstvo unutrašnjih poslova UK-a smatra da se efikasno policijsko postupanje u borbi protiv nasilja u porodici i nasilja od strane intimnog partnera ogleda u*:

- prioritiziranju nasilja u porodici pri čemu policijski službenici znaju šta se pod tim misli;
- jasnom određenju da je nasilje u porodici svačija stvar, a ne tema kojom se bave samo specijalizirane jedinice;
- jačanju pozitivne kulture i stavova;
- prepoznavanju truda i odavanju priznanja za trud osobama koje pružaju podršku žrtvama/preživjelim nasilja u porodici, uz poticaje u vidu pohvala i mogućnosti napredovanja u karijeri; Ako imamo “nagrade za hrabrost policije”, zar ne bi trebali imati i “nagrade za brigu o žrtvama”?
- stavljanju težišta na ovu oblast i efektivnim upravljanjem učinkom;
- osiguranju efikasnog nadzora u svrhu unapređenja profesionalnog i kompetentnog pristupa.

*Izvor: Svačija stvar: Unapređenje policijskog odgovora na nasilje u porodici (Inspektorat policije Njenog Veličanstva (HMIC, 2014).

47 Za dodatne preporuke o upravljanju slučajevima pogledajte publikaciju ‘Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women’ (UNODC, 2014) (prim. prev. Jačanje prevencije kriminaliteta i odgovora krivičnog pravosuđa na nasilje nad ženama)

PRILOG 1

PREPOZNATE FAZE NASILJA U VEZI

autora *Grahama Gouldena, višeg inspektora Scotland Yarda u mirovini*

Policijski službenici možda neće odmah uočiti sve znakove zlostavljanja, ali ipak trebaju biti svjesni ovih faza i ponašanja koje žrtva/preživjela može ispoljavati kada izađu na lice mjesta po prijavi.

Pripremanje - Mnogi zlostavljači su šarmantni u ranim fazama veze. Na druge mogu ostavljati dojam "savršenog partnera". Taj dojam često imaju i prijatelji i porodica žrtve/preživjele.

Tokom ranih faza veze, počinitelj koristi različite taktike da izolira žrtvu/preživjelu od porodice i prijatelja. Takvo ponašanje drugi mogu tumačiti kao izraz brige i ljubavi.

Proces pripremanja žrtve/preživjele se često odvija postepeno i omogućava zlostavljaču da započne s ozbiljnijim zlostavljanjem i fizičkim nasiljem.

Policijske službenike mogu pozivati članovi porodice ili prijatelji koji su zabrinuti za osobu.

Naznake dokaza - crvene lampice

- Izolacija od porodice i prijatelja
- Rana finansijska ovisnost - krediti koji su podignuti na ime žrtve/preživjele
- Trudnoća u ranoj fazi veze
- Početak zajedničkog stanovanja u ranoj fazi veze
- Počinioca prijatelji opisuju kao savršenog partnera

Napomena: Treba imati na umu da navedene crvene lampice ne moraju uvijek upućivati na pripremanje. Tokom istrage nasilja u porodici, policijski službenik treba razmotriti postavljanje pitanja o ranim fazama veze.

Upravljanje situacijom - Kada zlostavljanje, odnosno fizičko nasilje, postane učestalije, pojedine žrtve/preživjele će se odlučiti da napuste vezu. Mnoge se pak neće odlučiti na taj korak zbog čvrste kontrole koja je uspostavljena tokom faze pripreme. Žrtve/preživjele će vrlo vjerovatno tražiti opravdanje za zlostavljanje kako bi

ostavile otvorenu mogućnost da će se situacija promijeniti na bolje.

Žrtva/preživjela će razviti strategije za upravljanje počiniocem i konkretnim situacijama, najčešće prilagođavajući vlastito ponašanje. Na taj način su standardi počinioca nametnuti u vezi i zlostavljanje postaje dio veze.

Ako je upućen poziv policiji, to je vjerovatno dio strategije za upravljanje zlostavljanjem unutar veze. Ako žrtva/preživjela ne želi da se uključi u tom momentu, njena nekooperativnost i opstruktivno ponašanje nije namjerno jer ona pokušava upravljati situacijom na način koji se njoj čini najsigurnijim.

Važno je da u ovoj fazi policijski službenici pitaju pitanja koja žrtvi omogućavaju da sama uvidi kako mijenja ili ograničava svoje ponašanje da bi udovoljila počiniocu.

Naznake dokaza - crvene lampice

- Izolacija od prijatelja i porodice
- Žrtva/preživjela sebe optužuje
- Izostanak s posla zbog povreda
- Utvrđen skup strogih pravila počinioca (npr. večera, čišćenje, čistoća žrtve/preživjele, način oblačenja, itd.)
- Počinitelj provjerava kretanje žrtve/preživjele. Policija treba uzeti u obzir da počinitelj može koristiti različite tehnologije da bi uspostavio kontrolu.
- Oštećena imovina

Iskrivljena slika stvarnosti - Prisila i kontrolirajuće ponašanje podrazumijeva primjenu različitih taktika koje se međusobno nadopunjuju. Rezultat svih tih taktika je da žrtva/preživjela živi u strahu. Žrtve su obično u stanju anksioznosti i straha.

Počinioci će pokušati da prebace krivicu i odgovornost za zlostavljanje na žrtvu/preživjelu. Neke žrtve/preživjele će uzvratiti i pružiti otpor. Žrtve/preživjele mogu posezati za alkoholom i drugim supstancama da bi lakše podnijele situaciju, što može uticati na njihovu sposobnost prosuđivanja i ostaviti dojam kao da žrtva/preživjela ne želi pomoći ili da su “obadvoje jednako loši”.

Ključni odgovor policije u ovoj fazi sastoji se od osporavanja osjećaja odgovornosti kod žrtve/preživjele i naglašavanja da žrtva/preživjela nije kriva, trudeći se da žrtvi ukažu na promjene u njenom ponašanju kojima nastoji udovoljiti počinioocu.

Naznake dokaza - crvene lampice

Policijski službenici trebaju razmotriti postavljanje pitanja o tome kako se žrtva/preživjela osjeća u vezi, umjesto da samo pitaju “šta se desilo”?

Policijski službenici koji izađu na lice mjesta po pozivu trebaju obaviti razgovor sa žrtvom/preživjelom nasamo i uvijek imati na umu da se kontrolirajuće ponašanje odvija i uz njihovo prisustvo.

- **Stalno prisutni strah uzrokovan kontrolirajućim ponašanjem**
- **Samoptuživanje**
- **Konzumiranje alkohola/drugih opojnih supstanci**
- **Izjave prijatelja/porodice/poslodavca**
- **Omalovažavanje u javnosti**
- **Počinilac se vraća u fazu pripremanja jer se boji da žrtva/preživjela razmišlja da ga napusti**
- **Počinilac je stalno uz žrtvu/preživjelu tokom ljekarskih i drugih pregleda**
- **Lice mjesta nije u skladu sa vašim očekivanjima**

Kada izlaze na lice mjesta po pozivu policijski službenici trebaju obratiti pažnju na manje vidljive znakove prisilne kontrole. Ti znakovi mogu biti:

- **Pokreti rukom kojima se žrtva/preživjela ušutkuje**
- **Počinilac optužuje žrtvu/preživjelu**
- **Počinilac prisvaja status žrtve/preživjele.**

U jednom predmetu u SAD-u policija je zapazila da žrtva/preživjela naglo zašuti kada navodni počinilac uđe u prostoriju. Tek kasnije se ispostavilo da se to zato što je počinilac tom prilikom nosio bijeli peškir. Tokom saslušanja žrtva/preživjela je izjavila da je tim peškirom počinilac često davio.

Spoznaja da se radi o zlostavljanju - Vrlo često mora proći određeno vrijeme da žrtva/preživjela počne uviđati da ono što joj se dešava predstavlja zlostavljanje, naročito ako nije bilo puno fizičkog nasilja, odnosno ako se nasilje ispoljavalo kao prisila “niskog intenziteta”.

To može biti teška faza za žrtvu/preživjelu jer se mora pomiriti sa svojim statusom žrtve/preživjele i da je osoba koju je voljela zapravo zlostavljač. Ova faza također obuhvata, bar u određenoj mjeri, spoznaju da se zlostavljanje odvija kontinuirano i da se ne dešava “samo jednom”.

Od pomoći može biti i da policajci koji izlaze na lice mjesta u razgovoru sa žrtvom osporavaju stereotipe o žrtvama i navodnim počiniocima. Vrlo je važno da policijski službenici vrjednuju iskustvo žrtve/preživjele i s njih skinu krivicu. Na žrtvu/preživjelu mogu djelovati vrlo ohrabrujuće izjave policijskih službenika kojima im daju do znanja da to što im se dešava nije njihova krivica.

Naznake dokaza - crvene lampice

- **Detaljne izjave žrtve/preživjele i opis zlostavljanja koji daje žrtva/preživjela**
- **Spoznaja da je žrtva/preživjela**
- **Spoznaja da je partner počinilac**
- **Pozivi žrtve/preživjele u vezi sa zlostavljanjem**

Preispitivanje veze - Jednom kada žrtva/preživjela spozna da je ono što joj se dešava zapravo zlostavljanje, može početi da preispituje svoju vezu sa počiniocem od njenih početaka.

I dalje može primjenjivati strategije za upravljanje zlostavljanjem. Napuštanje, privremeno ili trajno, i angažovanje formalnih sistema podrške postaje sve izvjesnije.

Intervencije u ovoj fazi mogu se usmjeriti na utvrđivanje prepreka koje onemogućavaju napuštanje veze.

Polijski službenici vrjednuju iskustva žrtve/preživjele.

Naznake dokaza - crvene lampice

- **Promišljanje žrtve/preživjele o situaciji u kojoj se nalazi**
- **Planiranje sigurnosti**
- **Komunikacija sa službama za pomoć žrtvama/preživjelima**
- **Ostanak sa počiniocem sve dok ne bude sigurno za odlazak**
- **Razgovor sa prijateljem/porodicom/policijom o napuštanju**

Prekid veze - Vrlo je važno imati na umu da brojne žrtve/preživjele pokušaju više puta da napuste zlostavljača prije nego što to i učine.

Razlozi za ostanak u vezi su često praktične prirode i mogu se odnositi na kontrolirajuće ponašanje, taktike i obećanja da će se stvari promijeniti, stambenu situaciju, ekonomsko izdržavanje, djecu, pritisak porodice i strah da im se ne može garantovati sigurnost.

Polijski službenici koji prvi izlaze na lice mjesta moraju biti svjesni neophodnosti hitnog planiranja sigurnosti i pobrinuti se da žrtve/preživjele budu upućene specijalističkim službama za podršku koje im mogu pomoći da donesu teške odluke o njihovoj budućnosti.

Stvaranje “prostora za djelovanje” je ključno što znači da službenici koji prvi odgovaraju na događaj imaju vrlo važnu ulogu u stvaranju tog prostora tako što će počinioca udaljiti i lišiti slobode, ako za to postoje osnovi.

Naznake dokaza

- **Planiranje sigurnosti**
- **Razgovori sa službama za pomoć žrtvama/preživjelima**
- **Ostanak sa počiniocem sve dok ne bude sigurno za odlazak**

Prekid zlostavljanja - Važno je napomenuti da prekid veze ne znači nužno i prekid nasilja i zlostavljanja. Period nakon prekida veze može biti ujedno i najopasniji. Mnoge žrtve/preživjele bivaju izložene zlostavljanju nakon prekida veze sa počiniocem; polijski službenici koji izlaze na lice mjesta moraju biti svjesni povećane opasnosti. Kontakt sa djecom može biti najspornije pitanje nakon prekida veze. Mnogi zlostavljači nastoje i dalje nametnuti kontrolu kroz kontakt sa djecom, te se dešavalo da žrtve/preživjele i djeca budu zlostavljani tokom posjeta koje je odredio sud, a neki su i smrtno stradali.

Dokazni znakovi

- **Nastavak kontakta sa počiniocem u slučajevima u kojima su prisutna djeca**
- **Kontaktiranje od strane počinioca putem mobilnog telefona, na poslu, preko prijatelja i porodice**

PRILOG 2

NASILJE U IME TZV. ČASTI/ZLOSTAVLJANJE I ŠTETNE PRAKSE KAO ŠTO SU DJEČIJI, RANI I PRISILNI BRAK I ŽENSKO GENITALNO SAKAĆENJE

Gerry Campbell MBE FCMJ AFHEA, umirovljeni glavni nadzornik
Scotland Yarda

Šta je nasilje/zlostavljanje u ime tzv. časti?

Kako bi se mogla dati definicija zlostavljanja u ime tzv. časti, važno je znati šta se misli pod pojmom "čast". Može se reći da je u svim kulturama u svijetu prisutan neki oblik kodeksa časti.

U suštini, radi se o pravilima koja naše društvo nameće o tome šta je prihvatljivo, a šta neprihvatljivo ponašanje, šta se smije, a šta ne smije. U nekim kulturama kodeks časti je više od načina života.

Čast se odnosi na veliko poštovanje ili visoko uvažavanje te se kao pozitivna osobina dovodi u vezu sa integritetom i dobrim moralnim karakterom. Pojedinci koji posjeduju te kvalitete smatraju se «časnima»,⁴⁸ te im se ukazuje povjerenje i poštovanje, a uživaju i određeni status i ugled u društvu.⁴⁹ Svaki pojedinac pridaje značaj časnim osobinama na svoj način, kao i društvo u kojem živi.

Gerry Campbell MBE FCMJ
AFHEA – umirovljeni glavni
nadzornik Scotland Yarda

Taj značaj u kulturama časti neraskidivo je povezan sa ugledom pojedinca, a time i sa statusom u zajednici. To može biti vrlo štetno kada se dogodi nešto što se tumači kao povreda časti i može biti uzrok „nasilne odmazde“ kojom se brani čast pojedinca ili porodice.⁵⁰ Takva nasilna odmazda može uslijediti vrlo brzo nakon događaja i podrazumijevati upotrebu zastrašujuće sile koja dovodi do smrtnih posljedica.

48 Vandello, J. A. & Cohen, D. (2003), 'Male honor and female fidelity: Implicit cultural scripts that perpetuate domestic violence', *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, at p 997.

49 Julian Pitt-Rivers, 'Honor and Social Status,' in *Honour and Shame: The Values of Mediterranean Society* (ed. J. G. Peristiany, Weidenfeld and Nicolson, 1965), p 21.

50 Ibid.

STUDIJA SLUČAJA

UBISTVO BANAZ MAHMOD (2006)

“Ovdje se radilo o barbarskom zločinu koji je počinjen bez trunke suosjećanja... Da bi se sačuvala takozvana porodična čast, otac žrtve i njegov brat odlučiti su da žrtva mora umrijeti i da svako sjećanje na nju mora biti izbrisano” (sudija Brian Barker).

Banaz Mahmod rođena je u iračkom Kurdistanu 16. decembra 1985. godine. Kada je napunila 10 godina preselela se u UK sa porodicom koja je zatražila azil.

S navršениh 17 godina Banaz se udala za muškarca koji je bio 10 godina stariji od nje i s kojim je brak bio ugovoren. Dvije godine kasnije, nakon seksualnog i fizičkog zlostavljanja, Banaz odlučuje da napusti svog muža i vrati se da živi sa roditeljima u predgrađu Mitcham u Londonu, uz njihovu saglasnost. Nakon što je napustila muža, Banaz započinje novu vezu sa drugim muškarcem, što su muški članovi njene porodice smatrali “neprimjerenim”. Banaz i njenog momka su pratili i posmatrali članovi zajednice te su ih navodno vidjeli kako se ljube ispred ulaza u podzemnu željeznicu u Londonu.

U decembru 2005. godine, Banazin amidža saziva porodični sastanak ili vijeće u jednom stanu u Londonu, gdje je njena sudbina zapečaćena, jer je tu zaključeno da je ona okaljala čast porodice.

U periodu od septembra 2005. do januara 2006. godine, Banaz je u pet navrata stupila u kontakt sa policijskim službenicima Gradske policije Londona i Policije West Midlandsa (Birmingham, UK) kojima je iznijela ozbiljne pritužbe koje su uključivale i navode o seksualnom napadu i prijetnjama smrću. Nezavisna komisija za pritužbe na rad policije (sadašnji Nezavisni ured za ispitivanje rada javnih institucija) će kasnije ustanoviti da je bilo propusta u istrazi ovih navoda od strane određenih policijskih službenika (IPCC, novembar 2008).

Jedne prilike, 31.12.2005. godine, komšinica Banazine nane prijavila je policiji da su stakleni paneli na njenim vratima razbijeni. Banaz je razbila staklo u očajničkom pokušaju da pobjegne od svog oca koji je tjerao da na silu pije brendi. Banaz je pobjegla u obližnji kafić gdje su gosti i osoblje vidjeli da je rastrešena i da su joj ruke krvave. Banaz im je saopštila da je bila primorana da pije alkohol, da je “progone” i da je morala razbiti prozor kako bi pobjegla. Na lice mjesta je poslata policija i hitna pomoć. Banaz

je saopštila osoblju hitne pomoći da je razbila prozor i da je otac tjerao da pije alkohol i da je pokušao da je ubije. Također je izjavila da “oni” namjeravaju da ubiju njenog momka Rahmata Suleimania.

Rahmat je izjavio da je Banaz rekla policajcima da je sigurna da njen otac i amidža žele da je ubiju.

U noći 22. januara 2006. godine, Banazinog momka presrela su četiri muškarca. Zatražili su da pođe s njima i kada je on odbio, prijetili su da će i on i Banaz biti ubijeni. On je to prijavio policiji. Dana 23. januara, Banaz odlazi u policijsku stanicu da prijavi prijetnju. Policiji je saopštila imena muškaraca koji su prijetili njenom momku. Ubrzo nakon toga, Banaz je nestala. Silovana je i zadavljena i njeno tijelo je stavljeno u kofer.

Dana 25. januara 2006. godine, Rahmat prijavljuje Benazin nestanak, što nije učinio niti jedan od članova njene porodice. Gradska policija Londona započinje tromjesečnu istragu o nestanku osobe pod okolnostima visokog rizika. Dana 29. aprila 2006. godine, Banazino mrtvo tijelo pronađeno je u stanju raspadanja u koferu koji je zakopan u dvorištu jednog imanja u blizini Birminghama, 200 milja od njene porodične kuće u Londonu.

Dana 11. juna 2007. godine, Banazin otac, Mahmud Mahmod, njen amidža, Ari Mahmod i rođak Mohammed Hama, proglašeni su krivim za njeno ubistvo i osuđeni su na doživotni zatvor. Nekoliko članova zajednice iračkih Kurda osuđeno je za krivična djela povezana za Banazinim ubistvom, tj. lažno svjedočenje i onemogućavanje zakonitog i dostojanstvenog ukopa Benazinog tijela.

U martu 2016. godine Rahmat Suleimani, koji se nalazio pod zaštitom policije više od 10 godina, umire u bolnici od posljedica samoubistva. Prema informacija i ranije je pokušao da si oduzme život u dva navrata.

Rahmat je jednom prilikom izjavio: „Moj život je ovisio o njoj. Ona je bila moja sadašnjost, moja budućnost, moja nada. Ona je bila najbolja stvar koja mi se desila u životu. Moj život se završio kada je Benaz umrla. Za mene nema života. Jedina stvar koja me držala u životu je trenutak kada će pravda biti zadovoljena za Banaz.“

Rahmat je još jedna žrtva Benazinog ubistva u ime tzv. časti.

Pitanja časti i ugleda [‘Izzat’ (Čast) i ‘Sharam’ (Sram) u južnoazijskim zajednicama, kao i mnoge druge jezičke inačice ovih riječi] također značajno utiču na koncepte časti. Čast i sram su snažne emocije koje pojedinac sam sebi nameće ili mu ih nameću drugi i u velikoj mjeri određuju njegove postupke. Iako je zlostavljanje u ime tzv. časti negativna reakcija na nanesenu sramotu, odnosno percepciju nanesene sramote, njemu se pribjegava i da bi se spriječilo, odnosno izbjeglo posramljivanje. Premda i žene i djeca i muškarci mogu biti žrtve nasilja i zlostavljanja u ime tzv. časti, najveći su izgledi da će žene i djevojčice biti žrtve, što ovu vrstu kriminalnog ponašanja čini jednim oblikom rodno zasnovanog nasilja.

Na ljestvici štete, navodna kršenja kulture ili kodeksa časti zajednice mogu uključivati širok spektar krivičnih djela poput ubojstva, otmice, lažnog zatvaranja, silovanja, ozbiljnih fizičkih napada (uključujući napade kiselinom, upotrebu oružja), prijetnji ubistvom, uznemiravanja, uhođenja, zastrašivanja i mnogih drugih krivičnih djela. Prema procjenama UN-a, svake godine u ime tzv. časti bude ubijeno 5000 pripadnica ženskog spola.⁵¹ Istina je da mnogo više pripadnica ženskog spola nestaje, a da se njihov nestanak nikada ne prijavi, niti one budu pronađene, odnosno evidentirane od strane nadležnih.⁹ Ne treba zaboraviti ni žrtve koje umru od posljedica ‘prisilnog samoubistva’, samospaljivanja, rana nanesenih nožem i drugih uzroka.

U studiji koju je UNODC proveo 2018. godine, utvrđeno je da je u 2017. godini 87.000 žena u svijetu namjerno ubijeno.⁵² Više od polovine žrtava (58%) ili 50.000 usmrtili su intimni partneri ili članovi porodice. To znači da svaki dan u svijetu 137 žena bude ubijeno od strane člana njihove porodice. Više od jedne trećine (30.000) namjerno ubijenih žena 2017. godine ubili su njihovi tadašnji ili bivši intimni partneri. To se u velikoj mjeri podudara sa studijom o prevalenciji Svjetske zdravstvene organizacije iz 2018. godine. U ovoj studiji se također navode ubistva žena u ime tzv. časti, ubistva žena povezana sa mirazom te ubistva žena i

51 Vijesti UN-a (4. mart 2010. godine) preuzeto sa <https://news.un.org/en/story/2010/03/331422>

52 Ibid.

djevojčica povezana sa vraćanjem⁵³, što je još jedan oblik štetne prakse.

Štetne prakse

Navedeno nasilje nad ženama i zlostavljanje žena ispoljava se na različite načine i u kontinuitetu prožima različite i međusobno povezane aspekte društvenog, ekonomskog, kulturnog i političkog života.⁵⁴ Nasilje nad ženama je i uzrok i posljedica rodne neravnopravnosti i diskriminacije⁵⁵ i najveća je prepreka postizanju rodne ravnopravnosti.⁵⁶

Tradicije su davno uspostavljeni obrasci postupanja ili ponašanja koji se često prenose unutar porodica i zajednica sa jedne generacije na drugu. Ti običaji su zasnovani na ubjeđenjima i usvojenim vrijednostima. Tradicije često štite tabui, odnosno stroge društvene prohibicije (zabrane) vezane za ljudsko ponašanje ili običaji u društvu zasnovani na moralnim prosudbama i vjerskim ubjeđenjima. To znači da se tradicije teško mijenjaju jer se ljudi pridržavaju tih obrazaca ponašanja, smatrajući ih ispravnim ponašanjem.

Tradicije pozitivno utječu na pojedinca, porodice i zajednice; međutim mogu imati i štetne posljedice. Ujedinjene nacije su sljedeća kršenja ljudskih prava nazvale štetnim praksama koje ozbiljno i destruktivno utiču na zdravlje, dobrobit i ljudska prava žena i djevojčica: sakaćenje ženskih genitalija (FGM); prisilno hranjenje žena; dječiji, rani i prisilni brak; preferiranje muškog djeteta; žensko čedomorstvo; rana trudnoća; i cijena miraza.⁵⁷ Druge štetne prakse odnose se na zločine u ime tzv. časti, određivanje cijene za nevjestu, otmicu nevjeste, krvnu osvetu, ‘peglanje’ dojki/tovljenje i nanošenje ožiljaka.

Žene i djevojčice sa invaliditetom suočavaju se sa istim štetnim praksama kao i druge žene i djevojčice bez

53 Ibid.

54 Ibid.

55 Detaljna studija generalnog sekretara UN-a o svim oblicima nasilja nad ženama, (A/61/122/Add.1 (2006), pasus 65, str. 27).

56 Detaljna studija generalnog sekretara UN-a o svim oblicima nasilja nad ženama, (A/61/122/Add.1 (2006), pasus 1, str. 9).

57 UN, Informativni list br. 23, Štetne tradicionalne prakse koje utiču na zdravlje žena i djece, preuzeto s <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/FactSheet-23en.pdf>

invaliditeta, ali posljedice tih štetnih praksi u njihovom slučaju mogu dovesti do pogoršanja postojećeg invaliditeta i nastanka novog te povećanja njihove ranjivosti i socijalne isključenosti.⁵⁸

Prisilni brak

Prisilni brak je brak u kojem jedan ili oba supružnika (muškarac i žena) ne daju informisani pristanak na brak, već su prisiljeni na sklapanje braka napadom, prijetnjama, prevarom ili nekim drugim načinom. Prisila kojom se neko tjera na brak može se ispoljavati u više oblika i uključivati fizički, psihološki, finansijski, seksualni i emocionalni pritisak.⁵⁹

Prisilni brak, kao još jedan oblik nasilja nad ženama i djevojčicama, smatra se zlostavljanjem djece i odraslih i fundamentalnom zloupotrebom ljudskih prava žena i djevojčica te se kvalifikuje kao krivično djelo u mnogim zemljama i pravnim sistemima.

Iako je poznato da se i žene i muškarci prisiljavaju na brak, žene i djevojčice su uglavnom žrtve ove štetne prakse i više su joj podložne. Nakon što budu prisiljene na brak, žrtve bivaju izložene različitim oblicima teških krivičnih djela, fizičkom i seksualnom nasilju, psihološkom i emocionalnom zlostavljanja i služenju u domaćinstvu tokom cijelog života, što ostavlja dalekosežne posljedice na njihovo zdravlje.

Dječiji brak, tj. brak prije navršene 18. godine, dešava se u brojnim zemljama svijeta, uključujući i SAD i UK.

Motivi i razlozi za prisilni brak su brojni i dosta se razlikuju od regije do regije, a uključuju očuvanje, odnosno osiguranje bogatstva i statusa, siromaštvo, sigurnost, sprječavanje izolacije u zajednici, osiguranje njegovateljica za bolesno dijete te povezanost sa drugim oblicima štetnih praksi poput otmice nevjeste.

⁵⁸ Podnesak koji ističe štetne prakse usmjerene na osobe sa invaliditetom, a posebno na žene i djevojčice sa invaliditetom, (Međunarodna alijansa za osobe sa invaliditetom, 2017).

⁵⁹ Praktične smjernice za postupanje agencija Vlade Njezinog Veličanstva, Postupanje u slučajevima prisilnog braka (juni 2014).

Ugovoreni brakovi

Tradicija ugovorenog braka prisutna je u cijelom svijetu gdje članovi porodice, posebno roditelji, imaju vodeću ulogu u ugovaranju braka. Važno je, međutim, razlikovati ugovoreni brak od prisilnog braka. Da bi brak zaista bio ugovoren, mora se zasnivati na kompatibilnosti,

Okvir 15

Prisilni brak - informativni list

- 700 miliona žena koje su trenutno žive u svijetu udale su se prije svog 18. rođendana. Od toga je 250 miliona njih bilo udato prije navršene 15. godine.
- U 2019. godini, 1 od 5 žena u dobi od 20-24 godine bile su udate prije navršene 18. godine.¹
- Ukoliko ne dođe do smanjenja incidence dječijeg, ranog i prisilnog braka do 2030. godine, 950 miliona žena i djevojčica stupit će u brak prije navršene 18. godine. Ta brojka će narasti do skoro 1,2 milijarde do 2050. godine.²
- Približno jedna od tri adolescentkinje u svijetu, u dobi od 15 do 19 godina (84 miliona), bila je žrtva emocionalnog, fizičkog i/ili seksualnog nasilja koje je počinio njen muž ili partner.³
- Komplikacije tokom trudnoće i prilikom poroda su među vodećim uzrocima smrti kod djevojčica u dobi od 15 do 19 godina u zemljama s niskim i srednjim prihodima.⁴
- 115 miliona muškaraca stupa u brak prije navršene 18. godine, od čega 23 miliona prije navršene 15. godine.⁵

Okvir 16

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta¹

U članu 2. predviđa:

1. Države-potpisnice će poštovati i garantirati prava izložena u ovoj Konvenciji svakom djetetu u svojoj jurisdikciji, bez diskriminacije bilo koje vrste, bez obzira kojoj rasi, boji, spolu, jeziku, religiji, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom, etničkom ili društvenom porijeklu, bez obzira na imovinsko stanje, onesposobljenosti, rođenje ili drugi status kome dijete, njegovi roditelji ili zakonski staratelji pripadaju.
2. Države-potpisnice će preduzeti sve odgovarajuće mjere da osiguraju zaštitu djeteta od svih oblika diskriminacije ili kazne na osnovu statusa, aktivnosti, izraženog mišljenja ili ubjeđenja roditelja djeteta, zakonskih staratelja ili članova porodice.

izboru i informisanom pristanku obje strane koje stupaju u bračnu zajednicu.

Slavljenici vjenčanja, policija, drugi stručnjaci iz oblasti provođenja zakona, šira porodica i članovi zajednice moraju svi biti na oprezu jer se prisilni brak može „dotjerati“ tako da izgleda kao sporazumno ugovoren brak. Stoga je od iznimno važno da vlade država i regija, nadzorna tijela i organi za provođenje zakona vrše dužnu pažnju kako bi zaštitili djecu od svih oblika diskriminacije, unatoč podršci zajednice štetnim praksama, koje krše ljudska prava i domaće i međunarodne zakone.

Na međunarodnom planu policijske organizacije i organizacije za provođenje zakona, a samim tim i njihovi službenici, imaju osnovni cilj da: **Zaštite život, spriječe i otkriju kriminal i očuvaju red i sigurnost.**

U svojim Smjernicama o prisilnom braku za agencije vlade, britanska vlada promovira koncept “pravila jedne šanse” u postupanju policajaca i drugih stručnih osoba

Okvir 17

Bea*, 14 godina

Bea, četrnaestogodišnja djevojčica iz Kenije, podvrgnuta je ženskom genitalnom sakaćenju dok je bila na školskom raspustu. Trebala se udati za muškarca od 67 godina nakon što su je njeni roditelji prodali za 2 kg čaja i 10 kg šećera, što je bila ugovorena cijena za nevjestu.

Na dan kada je muškarac za kojeg se trebala udati došao po nju, Bea je sasvim očekivano počela da vrišti kako ne želi da ide s njim i da se uda za njega. Stariji muškarac je otišao nakon nekog vremena rekavši njenom ocu da će doći po nju kada se ona smiri. Kada je muškarac za kojeg se Bea trebala udati napustio domaćinstvo, njen otac se osjećao strašno posramljenim i bio je bijesan što mu je Bea ukaljala čast protiveći mu se i odbijajući da se uda.

Bea je kažnjena zato što se usprotivila ocu tako što joj je otac odsjekao ušne resice mačetom dok su je braća držala čvrsto na zemlji.

Nakon što su joj rane zarasle, Bea je udana za muškarca od 67 godina. Bea je kasnije spašena i danas živi na sigurnom u centru za zbrinjavanje zajedno sa mnogim drugim djevojčicama koje su spašene od prisilnog braka i drugih sličnih sudbina.

*pravo ime žrtve je izmijenjeno

u slučajevima prisilnog braka.⁶⁰ Prema navedenom konceptu, stručno osoblje ima “jednu šansu” da osigura, zaštititi i spasi pojedinca od viktimizacije ili dodatnog viktimiziranja. Time se nastoji motivisati stručne osobe da pozitivno djeluju na osiguranju i zaštititi žrtava/preživjelih i onih koji se mogu naći u toj situaciji.

Iako se pravilo jedne šanse prvenstveno odnosi na prisilni brak, može se primijeniti i na druge oblike nasilja nad ženama i djevojčicama.

⁶⁰ Praktične smjernice za agencije Vlade Njezinog Veličanstva: Postupanje u slučajevima prisilnog braka (juni 2014), str. 16.

Okvir 18

Žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje – ključne činjenice¹

- Žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje (FGM/C) obuhvata sve postupke koji uključuju namjernu izmjenu ili ozljeđivanje ženskih genitalija iz razloga koji nisu medicinski opravdani.
- Procedura nema nikakve zdravstvene koristi za djevojčice i žene.
- Može uzrokovati teško krvarenje i probleme s mokrenjem, kasniju pojavu cisti, infekcija i komplikacija pri porođaju te povećani rizika od smrti novorođenčeta.
- Više od 200 miliona djevojčica i žena danas u svijetu bilo je podvrgnuto obrezivanju u 30 zemalja Afrike, Srednjeg Istoka i Azije, gdje je žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje najviše zastupljeno.
- Žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje se uglavnom izvodi na mlađim djevojčicama u periodu od njihovog ranog djetinjstva do navršene 15. godine.
- Žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje predstavlja kršenje ljudskih prava djevojčica i žena.
- Četiri su tipa ženskog genitalnog sakaćenja/obrezivanja (objašnjeno u daljem tekstu).¹

Žensko genitalno sakaćenje (FGM)/obrezivanje (FGM/C)

Žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje (FGM/C) i dalje je veliki izazov za policijske istražitelje i tužioce u brojnim sistemima u svijetu gdje je ova praksa kvalifikovana kao krivično djelo.⁶¹

Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) definira FGM/C kao sve postupke koji uključuju djelomično ili potpuno odstranjivanje vanjskih ženskih genitalija ili druge oblike ozljeđivanja ženskih spolnih organa iz nemedicinskih razloga.⁶²

Žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje je zastrašujuće kršenje ljudskih prava žena i djevojčica sa ozbiljnim posljedicama po njihovo zdravlje i dobrostanje, uzrokujući čak i smrt.⁶³

Važno je da policijski službenici i njihovi rukovodioci znaju da žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje nanosi ozbiljnu štetu fizičkom i psihičkom zdravlju žrtve/

preživjele. Fizičke povrede koje nastaju sakaćenjem/obrezivanjem ženskih genitalija slične su povredama nastalim kod ubadanja/rezanja.

SZO je 1997. godine žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje svrstao u četiri glavna tipa:

- **Tip 1:** Često se naziva i **klitoridektomija**, a radi se o djelomičnom ili potpunom odstranjivanju klitorisa (malog, osjetljivog i ispučenog dijela ženskih genitalija), te dosta rjeđe samo prepucija (kože koja okružuje klitoris).
- **Tip 2:** Često se naziva i **ekscizija**, a radi se o djelomičnom ili potpunom odstranjivanju klitorisa i labia minora (unutrašnjih nabora vulve), sa ili bez izrezivanja labia majora (vanjskih nabora kože vulve).
- **Tip 3:** Često se još naziva i **infibulacija**, a radi se o sužavanju vaginalnog otvora stvaranjem pokrova. Pokrov se formira rezanjem i premještanjem labia minora ili labia majora, ponekad šivenjem, sa ili bez odstranjivanja klitorisa (klitoridektomija).
- **Tip 4:** Odnosi se na druge štetne procedure na ženskim genitalijama koje nisu medicinski opravdane npr. bockanje, piercing, incizija, struganje i kauterizacija genitalnog područja.

⁶¹ Thomson Reuters Foundation and 28TooMany, 'The Law and FGM, An Overview of 28 African Countries', (September 2018).

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

Deinfibulacija se odnosi na praksu otvaranja zatvorenog vaginalnog otvora žene koja je infibulirana, što je često nužno za poboljšanje zdravstvenog i općeg stanja te omogućavanja spolnog odnosa i lakšeg porođaja.⁶⁴

Brojni su razlozi i motivi zbog kojih porodice i zajednice pribjegavaju ženskom genitalnom sakaćenju/obrezivanju, uključujući kontrolu ženske seksualne autonomije, a «često je motivisano stavovima o prihvatljivom seksualnom ponašanju.»⁶⁵

Istraga, odnosno krivično gonjenje za djela ženskog genitalnog sakaćenja/obrezivanja dosta je složenije u odnosu na druga krivična djela zbog višestrukih faktora koji se odnose na sljedeće:⁶⁶

- Žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje se obavlja u dobi od 0-15 godina. Žrtva/preživjela se ne sjeća da li se i kada desilo sakaćenje njenih genitalija/obrezivanje, a tu je i dodatni problem utvrđivanja datuma povrede;
- Involviranost majki i drugih ženskih članova porodice ponekad utiče na žrtvu/preživjelu u donošenju odluke u vezi sa policijom, tužilaštvom i drugim organima vlasti;
- Žrtva/preživjela koja aktivno uključi policiju ili druge organe vlasti može se naći izolirana od strane zajednice i društva;
- Žrtve/preživjele koje ne žele kriminalizirati ili demonizirati svoju religiju. Iako nijedno sveto pismo ne propisuje ovu praksu, oni koji je upražnjavaju često vjeruju da praksa ima uporište u religiji;
- Lokalne strukture moći i autoriteta, poput lidera u zajednici, tradicionalnih i vjerskih vođa, obrezivača, pa čak i članova medicinskog osoblja, mogu svojim stavovima doprinostiti opstanku ove prakse, što povećava pritiske s kojima se suočavaju žrtve/preživjele.

Naprijed navedeni faktori ukazuju na značaj uloge srednjeg rukovodstva policije i drugih aktera koji rade u partnerstvu i sklapaju partnerske ugovore sa članovima zajednice, liderima u zajednici, advokatima, tradicio-

64 Ibid.

65 Ibid.

66 Ibid.

*Gerry Campbell MBE FCMI
AFHEA – umirovljeni glavni
nadzornik Scotland Yarda*

nalnim i vjerskim vođama, tužiocima, zdravstvenim i socijalnim radnicima. Komunikacija i saradnja sa zajednicama koje su na udaru i drugim profesionalcima ključno je za podizanje svijesti i izgradnju povjerenja potrebnog za poduzimanje pozitivnih radnji i prijavljivanje slučajeva ženskog genitalnog sakaćenja i sprječavanja da do njega uopće dođe.

Uloga srednjeg rukovodstva policije je da:

- Pregovara sa drugim organizacijama i partnerima, i na njih utiče u svrhu izrade protokola koji se odnose na istragu i krivično gonjenje, ugovora o razmjeni informacija (ISA), itd.;
- Informiše rukovodstvo svoje organizacije o dogovorenim aranžmanima;
- Informiše i podsjeća svoje službenike i osoblje o postojećim protokolima i dogovorima;
- Osigurava resurse kako bi se omogućila efikasna primjena protokola i ugovora o razmjeni informacija;
- Osigurava da su protokoli i ugovori o razmjeni informacija efektivno implementirani.

Dobra praksa sklapanja partnerstava za provođenje istrage i krivičnog gonjenja za djela štetne prakse

Primjeri partnerskih ugovora za provođenje istraga u slučajevima zlostavljanja u ime tzv. časti, prisilnog braka i sakaćenja ženskih genitalija, koje mogu inicirati policijski rukovodioci srednjeg nivoa, sadržani su u smjernicama Nacionalnog vijeća šefova policije (NPCC)⁶⁷ i Krunskog tužilaštva (CPS) [Engleska i Wales],⁶⁸ a obuhvataju sljedeće protokole za istragu i krivično gonjenje:

67 Nacionalno vijeće šefova policije (UK), vidi: <https://www.npcc.police.uk>

68 Krunsko tužilaštvo (UK), vidi: <https://www.cps.gov.uk>

(1) Protokol NPCC i CPS o istrazi i krivičnom gonjenju u predmetima ženskog genitalnog sakaćenja

- Protokol o postupanju u predmetima krivičnih djela ženskog genitalnog sakaćenja (FGM) između Nacionalnog vijeća šefova policije i Krunskog tužilaštva.⁶⁹

(2) Protokol NPCC i CPS o istrazi i krivičnom gonjenju u predmetima nasilja u ime tzv. časti i prisilnog braka

- Protokol o postupanju u predmetima krivičnih djela nasilja u ime tzv. časti/zlostavljanja i prisilnog braka između Nacionalnog vijeća šefova policije i Krunskog tužilaštva.⁷⁰
- Zlostavljanja u ime tzv. časti, prisilni brak i žensko genitalno sakaćenje; Strateška politika za Englesku, Wales i Sjevernu Irsku - Iskorijenimo zajedno zlostavljanje u ime tzv. časti, prisilni brak i žensko genitalno sakaćenje.⁷¹

Okvir 19

Dobre prakse u individualnim istragama štetnih praksi

Slijedi lista radnji koje treba poduzimati, odnosno izbjegavati u istraživanju štetnih praksi, a koju srednje rukovodstvo policije treba usvojiti, unaprijediti i razraditi sa policijskim službenicima koji prvi odgovaraju na događaj i istražiteljima.

Sljedeće oblasti proizilaze iz dobre prakse:

ŠTA TREBA	ŠTA NE TREBA
Zaštititi žrtvu/preživjelu i spriječiti nova krivična djela	Donositi subjektivni sud o žrtvi/preživjeloj, njenom načinu života, kulturi ili vjerskim ubjedenjima/vjeronauku, itd.
Umiriti žrtvu/preživjelu, odnosno s njom suosjećati	Saslušavati žrtvu/preživjelu u prisustvu počinioca i svjedoka Na licu mjesta razdvojiti stranke - žrtvu/preživjelu, svjedoke i počinioca(e)
Zaštititi, očuvati i osigurati lice mjesta i dokaze svjedoka kako bi se prikupilo što više dokaznog materijala	Ne poduzeti ništa
Voditi predmet stručno, senzibilizirano i povjerljivo	Obraćati se porodici žrtve/preživjele ili tražiti od njih da se uključe u bilo koji oblik posredovanja (jer to može povećati rizik)
Pregledati procjenu rizika i pitanja vezana za rukovođenje koja se tiču žrtve/preživjele i drugih osoba, npr. djece, ranjivih osoba i onih koji su pružali podršku žrtvi/preživjeloj. Izraditi plan upravljanja rizikom ili plan sigurnosti koji predviđa plan bijega i sigurne metode kontakta	Otkriti pojedinosti slučaja bilo kome izvan istrage ili "kruga povjerenja" Krug povjerenja čine nezavisni savjetnik za nasilje u porodici (IDVA), specijalista koji vodi slučaj i koji NIJE vijećnik u lokalnoj skupštini, načelnik, lider u zajednici, izabrani političar i osoba iz javnog života, odnosno osoba na poziciji autoriteta.

⁶⁹ Protokol o postupanju u predmetima krivičnih djela ženskog genitalnog sakaćenja između Nacionalnog vijeća šefova policije i Krunskog tužilaštva (2016), Nacionalno vijeće šefova policije (UK).

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Zlostavljanje u ime tzv. časti, prisilni brak i žensko genitalno sakaćenje: Policijska strategija za Englesku, Wales i Sjevernu Irsku - Iskorijenimo zajedno zlostavljanje u ime tzv. časti, prisilni brak i žensko genitalno sakaćenje, Vijeće šefova nacionalne policije (UK).

ŠTA TREBA	ŠTA NE TREBA
Obradivati, pohranjivati i prenositi lične podatke žrtve/preživjele s dužnom pažnjom i uz osiguranje povjerljivosti	Nikada ne tvrditi kako nasilje nad ženama i djevojčicama NIJE posao za policiju
Upravlјati slučajem uz objelodanjivanje informacija samo kada je to neophodno	Nikada ne koristiti člana porodice (posebno dijete), člana zajednice, prijatelja ili drugu neovlaštenu osobu za tumača
Umiriti i pružiti podršku žrtvi/preživjeloj uz pružanje blagovremenih i redovnih saznanja služeći se metodom kontakta koju žrtva/preživjela preferira	Stupati u direktni kontakt sa organima za provođenje zakona druge zemlje ili službenicima vlade druge zemlje kada se krivično djelo desi u inostranstvu To činiti oslanjajući se isključivo na povjerljive izvore i ovlaštene procedure
Biti iskren, otvoren i transparentan sa žrtvom/preživjelom	Staviti teret na žrtvu/preživjelu da zaštiti svoju djecu bez podrške policije, drugih agencija za provođenje zakona ili specijaliziranih organizacija za podršku
Osigurati punu dostupnost vaše službe i omogućiti inkluzivne prakse u upravljanju slučajem	
Osigurati da je rukovodilac informisan kako bi pružio savjete, smjernice i podršku u vidu resursa kao što je npr. taktički savjetnik, službenik za vezu sa porodicom, savjetnik za saslušanje, osoba zadužena za forenziku (ovisno o težini i složenosti djela)	
Preispitati radnje policijskih službenika koji su prvi odgovorili na događaj Ako infrastruktura to omogućava, uzeti otiske prstiju, DNK i fotografiju žrtve/preživjele uz informirani pristanak i izraditi porodično stablo	
Uputiti žrtvu/preživjelu na kulturološki primjerenu organizaciju civilnog društva/NVO od povjerenja	
Uputiti slučaj specijaliziranoj jedinici policije, odnosno specijalnom tužiocu	
Razmotriti angažovanje stručnjaka za datu kulturu i drugih stručnjaka u ulozi savjetnika tokom istrage Uvijek provjeravati kvalifikacije angažovanih stručnjaka i tumača <ul style="list-style-type: none"> • Pobriniti se da je angažovan odgovarajući stručnjak za data pitanja 	
Razviti kadar specijaliziranih policijskih savjetnika za pružanje savjeta o strateškim i/ili operativnim pristupima u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja	
Predvoditi i provoditi zajedničke obuke sa policijskim službenicima koji prvi ogovaraju na događaj/inicijelnim istražiteljima, specijalističkim istragama i nadzornim službenicima u tim istragama, tako da svi znaju na koji način se uklapaju u model odgovora i istrage. <p>Proširiti navedene obuke na druge partnere.</p>	

CITIRANI I PREPORUČENI IZVORI

1. Investigation Process (College of Policing), vidi: <https://www.app.college.police.uk/app-content/investigations/investigation-process/>
2. Huhtanen, H., Lonsway, K.A., Archambault, J. (2017), 'Gender Bias in Sexual Assault Response and Investigation. Training Bulletin Series: Part 1', End Violence Against Women International (EVAWI).
3. Unbiased Policing (Provincial Government of British Columbia), vidi: <https://engage.gov.bc.ca/unbiasedpolicing/work-to-date/>
4. Malcolm K. Sparrow (2015), 'Measuring Performance in a Modern Police Organization in New Perspectives in Policing' (National Institute of Justice), vidi: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/248476.pdf>
5. Erin Gallagher, SGBV Investigation Planning (2015), Institute for International Criminal *Investigations* (IICI) and the Justice Rapid Response.
6. Nathan Birdsall, Stuart Kirby & Michelle McManus (2017), 'Police- victim engagement in building a victim empowerment approach to intimate partner violence cases', *Police Practice and Research*, 18:1, 75-86, DOI: 10.1080/15614263.2016.1230061.
7. Programme on the Treatment of Child Victim/ Survivors and Child Witnesses of Crime' (UNODC, 2015), vidi: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Training_Programme_on_the_Treatment_of_Child_Victim/survivors_and_Child_Witnesses_of_Crime_-_Law_Enforcement.pdf
8. United Nations Police Gender Toolkit (UN. Department of Peace Operations - DPO/ DPET/Integrated Training Service, 2015).
9. 'A Handbook for Police Responding to Domestic Violence: Promoting Safer Communities by Integrating Research & Practice', vidi: <file:///C:/Users/User/Documents/UNWomenGVA/Resources/Secondary/2004%20RCMP%20Handbook%20for%20Police%20Responding%20to%20Domestic%20Violence.pdf>
10. Training Programme on the Treatment of Child Victim/survivors and Child Witnesses of Crime (UNODC, 2015), vidi: <file:///C:/Users/User/Documents/UNWomenGVA/Resources/Secondary/2015%20UNODC%20UNICEF%20Training%20Programme%20Treatment%20of%20Child%20Victim/survivors%20and%20Child%20Witnesses.pdf>
11. Training Manual for Police Officers Strengthening Program for the Security of Vulnerable Groups, (UNODC in partnership with the Government of Mexico, 2017), vidi: http://www.policia-mas.org/manuales/Manual_Policias_INGLES_PREVIO_090817.pdf
12. WHO Guidelines for Medico-Legal Care for Victim/ Survivors of Sexual Violence (2003), vidi: https://www.who.int/violence_injury_prevention/publications/violence/med_leg_guidelines/en/
13. Roberts, Campbell and Lloyd, 'Honor-Based Violence: Policing and Prevention' CRC Press (Taylor and Francis Group), 2013
14. Sexual Assault Response Policy and Training Content Guidelines. International Association of Chiefs of Police (2015), National Law Enforcement Leadership Initiative on Violence Against Women <https://www.theiacp.org/resources/sexual-assault-response-policy-and-training-content-guidelines>
15. Guidelines for Medico-legal Care for Victim/Survivors of Sexual Violence (World Health Organisation (2003), vidi: https://www.who.int/violence_injury_prevention/publications/violence/med_leg_guidelines/en/
16. Training Programme on the Treatment of Child Victim/ survivors and Child Witnesses of Crime for Law Enforcement Officials (UNODC, 2015), see: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Training_Programme_on_the_Treatment_of_Child_Victim/survivors_and_Child_Witnesses_of_Crime_-_Law_Enforcement.pdf
17. 'Do No Harm' (UN Women, 2010), vidi: <https://end-vawnow.org/en/articles/200-do-no-harm.html>
18. 'Gender-based Violence Resource Pack - A Standardized Training Tool for Duty Bearers, Stakeholders, and Rights Holders (UN Women, 2019)
19. Lisa Adams and Yumi Sera, 'Gender Guidelines' (2018), Disability Rights Fund & Disability Rights Advocacy Fund, see: <http://disabilityrightsfund.org/wp-content/uploads/DRF-DRAF-Gender-Guidelines-Print.pdf>
20. 'More than just a ramp: A guide for Women's Refuges to develop Disability Discrimination Act Action Plans' (2007), Women with Disabilities Australia (WWDA), see: http://wwda.org.au/wp-content/uploads/2013/12/More_Than_Just_A_Ramp.pdf

21. UN, Fact Sheet No.23, on Harmful Traditional Practices Affecting the Health of Women and Children, preuzeto sa <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet23en.pdf>
22. A Submission Highlighting the Harmful Practices Targeted at Persons with Disabilities, and in Particular Women and Girls with Disabilities, International Disability Alliance (2017), vidi: <http://www.internationaldisabilityalliance.org/resources/submission-highlighting-harmful-practices-targeted-persons-disabilities-and-particular>
23. Nathan Birdsall, Stuart Kirby & Michelle McManus (2017), 'Police–victim engagement in building a victim empowerment approach to intimate partner violence cases', *Police Practice and Research*, 18:1, 75-86, DOI: 10.1080/15614263.2016.1230061.
24. Ellison, L. (2002), 'Prosecuting domestic violence without victim participation', *Modern Law Review*, 65, 834–858
25. Vandello, J. A. & Cohen, D., 'Male honor and female fidelity: Implicit cultural scripts that perpetuate domestic violence', [2003] *Journal of Personality and Social Psychology* 84 at p. 997.
26. Julian Pitt-Rivers, "Honor and Social Status," in *Honour and Shame: The Values of Mediterranean Society* (ed. J. G. Peristiany, Weidenfeld and Nicolson, 1965), p 21.
27. UN News (4 March 2010) preuzeto sa <https://news.un.org/en/story/2010/03/331422>
28. Global Study on Homicide, Gender related killing of women and girls (UNODC, 2018), preuzeto sa https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/GSH2018/GSH18_Gender-related_killing_of_women_and_girls.pdf p.31.
29. UN Secretary-General's In-depth study on all forms of violence against women, A/61/122/Add.1(2006), 65, p27.
30. UN Secretary-General's In-depth study on all forms of violence against women, A/61/122/Add.1(2006), 1, p9.
31. UN Fact Sheet No.23 on Harmful Traditional Practices Affecting the Health of Women and Children, preuzeto sa <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet23en.pdf>
32. A Submission Highlighting the Harmful Practices Targeted at Persons with Disabilities, and in Particular Women and Girls with Disabilities (International Disability Alliance, 2017).
33. HM Government Multi-agency practice guidelines, Handling cases of Forced Marriage (June 2014)
34. GirlsNotBrides, preuzeto sa <https://www.girlsnotbrides.org/700-million-women-married-children-reveals-new-unicef-data/>
35. World Health Organisation (WHO), Adolescents: health risks and solutions, 13 December 2018 preuzeto sa <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/adolescents-health-risks-and-solutions>
36. 115 million boys and men around the world married as children - UNICEF United Kingdom, preuzeto sa <https://www.unicef.org.uk/press-releases/115-million-boys-and-men-around-the-world-married-as-children-unicef/>
37. The United Nations Convention on the Rights of the Child, preuzeto sa https://downloads.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_PRESS200910_web.pdf?_ga=2.16687990.170076905.1577836147-1551955756.1577836147
38. HM Government, Multi-agency practice guidelines: Handling cases of Forced Marriage, p.16, June 2014, preuzeto sa https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/322307/HMG_MULTI_AGENCY_PRACTICE_GUIDELINES_v1_180614_FINAL.pdf
39. Thomson Reuters Foundation and 28TooMany, 'The Law and FGM, An Overview of 28 African Countries' (September 2018) preuzeto sa [https://www.28toomany.org/static/media/uploads/Law%20Reports/the_law_and_fgm_v1_\(september_2018\).pdf](https://www.28toomany.org/static/media/uploads/Law%20Reports/the_law_and_fgm_v1_(september_2018).pdf)
40. World Health Organisation (WHO), Factsheet on Female genital mutilation, 31 January 2018, preuzeto sa <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>
41. National Police Chiefs Council (UK), vidi: <https://www.npcc.police.uk>
42. The Crown Prosecution Service (UK), vidi: <https://www.cps.gov.uk>
43. Protocol on the handling of Female Genital Mutilation (FGM) offences between the National Police Chiefs' Council and the Crown Prosecution Service (National Police Chiefs Council UK), vidi: https://www.cps.gov.uk/sites/default/files/documents/legal_guidance/hbv_and_fm_protocol_nov_16.pdf
44. 'Honour-based Abuse, Forced Marriage and Female Genital Mutilation: A Policing Strategy for England, Wales & Northern Ireland - Eradicating Honour Based Abuse, Forced Marriage and Female Genital Mutilation Together' (National Police Chiefs Council UK), vidi: <https://www.npcc.police.uk/Publication/Final%20NPCC%20HBA%20strategy%202015%202018December%202015.pdf>

SIGURNOST I ZAŠTITA

„Nasilje od strane intimnog partnera je najčešći oblik nasilja nad ženama u svijetu, koji ostavlja teške zdravstvene posljedice na žene i uzrokuje značajne socijalnoekonomske troškove za porodice, zajednice i vlade“

Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 2006.

CILJ POGLAVLJA

Policija osnažuje žrtve/osobe koje su preživjele nasilje nad ženama i djevojčicama da ostvaruju pristup pravdi, tako što efikasno pruža mjere zaštite zasnovane na dobroj informisanosti, koje su dostupne i ne zavise od pokretanja bilo kakvog krivičnog, građanskog ili predmeta iz porodičnog prava i omogućava im da sigurno učestvuju u pravosudnom procesu.

Ključne poruke i usvojeno gradivo:

- Nasilje od strane intimnog partnera je osnovni dio policijskog rada pa bi svi službenici koji odgovaraju na takve događaje trebali biti osposobljeni da primjenjuju princip „ne čini štetu“;
- Prilikom odlučivanja sigurnost i zaštita žrtava/preživjelih osoba mora biti centralno pitanje;
- Procjena rizika, sigurnosno planiranje i revizija moraju biti kontinuirani procesi od momenta kada žrtva/preživjela osoba uđe u pravosudni proces;
- Sigurnosni planovi su preventivni, a ne prediktivni alati, koje treba razvijati zajedno sa žrtvom/preživjelom osobom, kako bi odgovarali konkretnim okolnostima;
- Mjere zaštite treba pratiti i provoditi proporcionalno prijetnji i s ciljem osnaživanja žrtve/preživjele osobe;
- Revizije ili evaluacije alata za procjenu rizika su ključne za utvrđivanje nezadovoljavajućih rezultata i promociju profesionalizacije;
- Meke vještine i kompetencije kao što su aktivno slušanje, neosuđivanje i poštovanje dostojanstva drugih doprinose uspješnosti policijskog rada;
- Sagledavanje disproportionalne prirode određenih nasilnih radnji i diskriminacije u datom kontekstu je ključno za provođenje mjera zaštite.

UVOD

Ažurirani model strategija i praktičnih mjera za eliminaciju nasilja nad ženama u oblasti prevencije kriminaliteta i krivičnog pravosuđa iz 2010. godine od dužnosnika u krivičnom pravosuđu, kao što su policijski službenici i advokati žrtava/preživjelih osoba, zahtijeva da provode procjene rizika koje utvrđuju nivo rizika ili štete koju mogu pretrpjeti žrtve/preživjele osobe, uzimajući u obzir njihov ranjivi položaj, prijetnje kojima su izložene, prisustvo oružja i druge odrednice.

Fotografiju ustupio: UN Women/ Jashim Salam (Bangladeš)

U tom kontekstu Komisija za prevenciju kriminala i krivično pravosuđe UN-a ističe nekoliko faktora rizika koji mogu biti povezani sa rodno zasnovanim nasiljem.¹

„Rodno zasnovano nasilje je zbirni pojam za svaku štetnu radnju počinjenu protiv volje neke osobe koja je zasnovana na društveno pripisanim (rodnim) razlikama između žena i muškaraca. Priroda i razmjeri određenih vrsta rodno zasnovanog nasilja razlikuju se u različitim kulturama, zemljama i regijama.“

Izvor: UNICEF, UNFPA, UNDP, UN Women

Faktori uključuju nepismenost, ekonomske nejednakosti, kulturne norme i društvene i običajne prakse, nedostatak pristupa sigurnom i priuštivom stano-

¹ Primjeri rodno zasnovanog nasilja su seksualno nasilje, uključujući seksualno iskorištavanje/zlostavljanje i prisilnu prostituciju; nasilje u porodici, trgovinu ženama i djevojčicama, štetne prakse kao što su žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje, ubistva iz tzv. časti i dječiji, rani i prisilni brak.

vanju za žene i nemogućnost nasljeđivanja imovine, nedostatak ili neefikasnost usluga i resursa za žene, nedostatak ili neefikasnost politika za rodnu ravnopravnost, društvene norme koje podržavaju nasilje, rodnu neravnopravnost i povlaštenost muškaraca, slabe sankcije zajednice u slučaju nasilja, neefikasan pravosudni sistem, lošu urbanu infrastrukturu i zloupotrebu droga i alkohola.²

Drugi faktori uključuju institucionalne i/ili društveno prihvaćene oblike diskriminacije na osnovu etničke pripadnosti, seksualne orijentacije, nacionalnog porijekla i/ili invaliditeta, koje žene i djevojčice dovode u položaj povećane ranjivosti.

² Vidi: UN-HABITAT and Huairou Commission, „Global Assessment on Women’s Safety. Preliminary Survey Results“, draft working document, September 2007, str. 8. u Aspects of Violence against Women that pertain directly to the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice (Commission on Crime Prevention and Criminal Justice V.08-52191 (E) *0852191* Seventeenth session) Beč, 14-18. april 2008.

U poglavlju koje slijedi fokus će biti na glavnim elementima zaštitnih mjera potrebnih za efikasnu i adekvatnu policijsku intervenciju u slučaju nasilja nad ženama i djevojčicama kada je navodni počinitelj u određenoj mjeri poznat žrtvi/preživjeloj osobi i/ili policiji.

U zavisnosti od nacionalnog pravnog okvira, policija će imati različite alate i procedure koje može iskoristiti u intervencijama u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama kako bi se omogućila zaštita, kao što je mogućnost donošenja interventnih ili rješenja o mjerama zaštite u ime žrtve/preživjele osobe. Proaktivna primjena takvih alata i procedura može činiti suštinsku razliku za žene i djevojčice koje traže zaštitu.

Nacionalna revizija Odjela za socijalne usluge Vlade Australije o tome kako osnovne usluge utvrđuju odgovornost počinitelja u svim sistemima istaknula je veliku važnost sposobnosti policijskih snaga da donose interventna rješenja u ime žrtava/preživjelih osoba. Prepoznata je potreba da se žene i njihova djeca zaštite od dodatne štete koja nastaje provođenjem samih interventnih rješenja, kao što je odmazda počinioca, i da se umanjiti teret i odgovornost na žrtvama/preživjelim osobama da se same zaštite.³ To je rezultiralo utvrđivanjem sljedećih standarda u izvještaju koji se trebaju primjenjivati na zaštitne i sigurnosne mjere koje provode pružaoci osnovnih usluga:⁴

- Sigurnost žena i njihove djece trebala bi biti u osnovi svih intervencija prema počiniocu;
- Počinioci dobijaju odgovarajuće intervencije u odgovarajuće vrijeme;
- Počinioci budu izvedeni pred lice pravde i snose pravne posljedice kada počine nasilje;
- Počinioci učestvuju u programima i uslugama koje im omogućavaju da promijene svoja nasilna ponašanja i stavove;

3 Vidi: National Outcome Standards for Perpetrator Interventions or NOSPI Baseline Report (2015-2016), (Australian Department for Social Sciences, 2017), vidi: https://plan-4womenssafety.dss.gov.au/wp-content/uploads/2015/04/nospi_coag_paper.pdf

4 Ibid.

- Intervencije prema počiniocima su zasnovane na pouzdanim dokazima kako bi se kontinuirano unapređivale;
- Osobe koje rade u sistemima za intervencije prema počiniocima su osposobljene za odgovor na dinamiku i uticaje nasilja u porodici i seksualnog nasilja.

Fokus u ovom poglavlju je na promoviranju revizija zasnovanih na ovim standardima koje podržavaju vlade, zajedno sa ključnim principima za policijske zaštitne mjere navedenim u ESP-u, kako bi se one prilagodile situaciji svake pojedine žrtve/preživjele osobe i pružile joj osjećaj kontrole nad procesom.

Važno je naglasiti da bi policija isto tako trebala osigurati zaštitne mjere za žrtve/osobe koje su preživjele nasilje u porodici koje odluče da ne pokreću sudski postupak.

Pored ovog poglavlja, policijskim službenicima se preporučuje da konsultuju *dio 8 Sigurnost i zaštita u modulu 3 ESP-a Pravosuđe i policijsko postupanje*.

Ovo poglavlje o sigurnosti i zaštiti se razlikuje od drugih jer će se usredotočiti na slučajeve nasilja od strane intimnog partnera⁵ gdje je u velikoj većini slučajeva navodni počinitelj nasilja od ranije poznat žrtvi/preživjeloj osobi ili je njeno poznavanje počinioca direktna posljedica djela. ESP daje sljedeći opis nasilja od strane intimnog partnera:

„najčešći oblik nasilja kojem su izložene žene u svijetu i obuhvata niz seksualno, psihološki i fizički prisilnih radnji protiv odraslih žena i adolescentica od trenutnog ili bivšeg intimnog partnera, bez njihovog pristanka. Fizičko nasilje uključuje namjernu upotrebu fizičke sile, snage ili oružja kako bi se žena povrijedila ili ozlijedila. Seksualno nasilje uključuje zlostavljački seksualni kontakt, prisiljavanje žene na seksualni čin bez njenog pristanka i pokušaj ili izvršenje seksualnih radnji sa ženom koja je bolesna, ima invaliditet, pod pritiskom ili pod dejstvom alkohola ili drugih droga. Psihološko nasilje

5 Za potrebe Priručnika, autori preferiraju pojam „nasilje od strane intimnog partnera“ u odnosu na „nasilje u porodici“ ili „porodično nasilje“, te će se prioritarno koristiti termin nasilje od strane intimnog partnera, osim kada se pojam „nasilje u porodici“ koristi u citiranom izvoru.

obuhvata kontroliranje ili izoliranje žene i njeno ponižavanje i sramoćenje. Ekonomsko nasilje uključuje onemogućavanje ženi da ima pristup i kontrolu nad osnovnim resursima.”⁶ Izvještaj generalnog sekretara UN-a (2006.)

Nasilje od strane intimnog partnera predstavlja glavni dio rada policijskih službenika koji odgovaraju na događaj, zbog čega bi policijski službenici trebali biti osposobljeni za primjenu principa ne čini štetu koji počiva na poštovanju prava žrtve/preživjele osobe, uključujući njenu privatnost i potrebu za očuvanjem povjerljivosti.⁷ „Ne čini štetu“ bi se također moglo protumačiti tako da intervencije ne smiju nadilaziti situaciju ili problem koji se razmatra i ne smiju predstavljati opasnost po uključene porodice i zajednice.⁸ Obavljanje svih razgovora, procjena i intervju sa žrtvama/preživjelim osobama u sigurnom okruženju je primjer poštivanja principa nečinjenja štete.

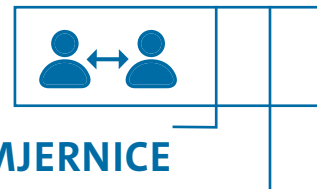
Trokut *Sigurnosti, pristanka i povjerljivosti* koji je izradio UN Women (u nastavku) dobro ilustrira razmatranja relevantna za sigurnost i zaštitu žrtve/osobe koja je preživjela nasilje nad ženama i djevojčicama. Trokut promovira organe vlasti kao ključne aktere za zaštitu

6 Izvještaj generalnog sekretara, Dubinska studija o svim oblicima nasilja nad ženama, United Nations, A/61/122/Add.1, (6. juli 2006.) tačke 111-112.

7 Postoje mogući izuzeci od principa povjerljivosti. U UN-POL-ovom Priručniku za rodna pitanja navode se primjeri izuzetaka, uključujući sumnju na zlostavljanje ili zanemarivanje djeteta, situacije opasne po život, sumnju na suicidalne tendencije ili ozbiljnu prijetnju stradanja drugih. UNPOL navodi da u takvim slučajevima policijski službenici mogu postupati ako postoji razumni osnov da se dokažu ove situacije i zatražiti savjet od zdravstvenih radnika i savjetnika. Vidi: UN Police Gender Toolkit (UN Department of Peace Operations - DPO/DPET/Integrated Training Service, 2015).

8 Practitioner’s Toolkit on Women’s Access to Justice Programming (UN Women et al. 2018).

žena i djevojčica koje su izložene nasilju kod kuće ističući važnost traženja njihovog pristanka prije poduzimanja mjera i zaštite povjerljivosti njihovog identiteta i iskustava. Ključno je da se postupa samo uz njihovu dozvolu, osim kada su ugroženi životi.

Policija je ključni partner pravosudnog sistema u osiguravanju početne i kontinuirane sigurnosti i zaštite žrtava/preživjelih osoba, tako da je vaša uloga u radu sa drugim agencijama i pružaocima usluga ključna.

Saradnjom sa drugim partnerima vaša uloga u istragama krivičnih djela nasilja nad ženama i djevojčicama će biti ojačana i olakšana, a žrtve/preživjele osobe će dobiti sigurnost i zaštitu u skladu sa njihovim konkretnim potrebama. Kako biste utvrdili potrebe žrtve/preživjele osobe za sigurnošću i zaštitom, prvo trebate utvrditi konkretne rizike kojima je izložena. Ta procjena rizika će biti specifična za svaku žrtvu/preživjelu osobu u zavisnosti od njenih ličnih okolnosti. Ona treba biti u središtu procesa procjene rizika.

Prilog 1 Standardna procjena rizika i opasnosti: Procjena rizika od fatalnog ishoda i rizika od ponavljanja nasilja daje korisnu kontrolnu listu faktora rizika iz Priručnika UNODC-a i UN Women „Efikasni tužilački odgovori na nasilje nad ženama i djevojčicama“ (naslov originala: *Effective Prosecution Responses to Violence against Women and Girls*, prim. prev.). Važno je znati da prisustvo bilo kojeg rizika može ukazivati na veći rizik od teške tjelesne ozljede ili smrtnog ishoda. Isto tako, odsustvo ovih faktora ne znači da nema rizika od smrtnog ishoda.

Ishod bilo koje procjene rizika treba biti plan sigurnosti, čiji zajednički vlasnici ćete biti vi, vaši službenici i žrtva/preživjela osoba. Vaša uloga je da olakšate izradu plana. Premda on neće predvidjeti kada bi se u budućnosti nasilje moglo desiti, izrađuje se u preventivne svrhe kako bi se smanjila opasnost i poboljšala sigurnost žrtve/preživjele osobe.

Okvir 1

Šta vi i vaše osoblje možete učiniti da ublažite rizike za žrtve i osobe povezane s njima?

Mjere uključuju:

- Predlaganje zaštitnih mjera koje izriče sud, za zabranu kontakta i sl.;
- Raditi sa žrtvama/preživjelima na utvrđivanju faktora rizika i izraditi personalizirani plan sigurnosti;
- Uputiti žene ili ih otpratiti do skloništa;
- Usvojiti politiku obaveznog lišavanja slobode u svim slučajevima navodnog nasilja u porodici ili sumnje na takvo nasilje;
- Prema potrebi tražiti striktno uslove za otpust počinitelaca, uključujući ograničenje kretanja, zabrane kontakta, uzdržavanje od alkohola, zabranu nošenja oružja i psihološko savjetovanje;
- Pratiti i provoditi uslove jamstva/otpusta i uslove otpusta nakon suđenja, obavještavati žrtve/preživjele osobe prije otpusta prekršioca;
- Provoditi procjene rizika i donositi planove za upravljanje prijetnjom kako bi se ublažio rizik od budućih napada.

Izvor: Handbook on Effective Police Responses to Violence Against Women (UNODC, 2010).

Plan sigurnosti bi se trebao fokusirati na ublažavanje bilo kojeg utvrđenog rizika, što se može postići zajedno sa drugim pružaocima osnovnih usluga, koji često pružaju dodatne usluge podrške koje vi ne možete ponuditi. Kao i kod procjene rizika, plan sigurnosti je individualan za svaku žrtvu/preživjelu osobu jer se njihove lične kompleksne okolnosti razlikuju. U Okviru 1 u nastavku dati su primjeri mjera ublažavanja rizika u slučaju nasilja nad ženama i djevojčicama:

Kao i sa svim aspektima rada sa žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama, sadržaj procjene rizika i kasnijeg plana sigurnosti treba biti privatn i povjerljiv, pri čemu samo osobe uključene u zaštitu žrtve/preživjele osobe u različitim pružaocima usluga imaju pristup tim dokumentima.

Na slici iznad je korisni [Hodogram procjene rizika](#) preuzet iz *PROTECT II 'Capacity Building in Risk Assessment and Safety Management to Protect High Risk Victims – A Learning Resource'*; (Beč, 2012), str. 105.

U vezi sa svim konkretnim policijskim mjerama:

- Kako osiguravate da se u osnovi svih vaših odluka nalazi sigurnost žrtve/preživjele osobe?
- Kako osiguravate da bez obzira na to ko donosi odluke, npr. ako se radi o osoblju koje radi na zadržavanju, te osobe imaju sve dostupne informacije za donošenje

informirane odluke o primjerice lišenju slobode, puštanju, ili daljem pritvoru navodnog počinioca?

- Kako osiguravate reviziju procjene rizika u slučaju da je izrečena zaštitna mjera, ili da ste obaviješteni o kršenju postojeće zaštitne mjere i, ako je to relevantno, ažuriranje plana sigurnosti?
- Koji su vaši mehanizmi za reviziju?
- Kako pratite planove sigurnosti i poštovanje naredbi suda?

Svaka promjena okolnosti žrtve/preživjele osobe ili navodnog počinioca treba biti uključena u kontinuirani proces procjene rizika i iziskuje kontinuirano praćenje plana sigurnosti. U Okviru 2 je dat primjer procedure procjene rizika prema modelu Zlostavljanje u porodici, uhođenje i uznemiravanje (DASH - Domestic Abuse, Stalking and Harassment):

Zajednički modeli procjene rizika kao što su DASH⁹ (UK) i B-SAFER¹⁰ (Kanada) trebaju pružiti sistematski, standardizovani i praktično koristan okvir za prikupljanje i analizu informacija prilikom odlučivanja o riziku od nasilja. Može ih se opisati kao kontrolnu listu ili vodič koji

9 Domestic Abuse, Stalking and 'Honour'-Based Violence (DASH, 2009) Risk Identification and Assessment and Management Model, vidi: <https://www.dashriskchecklist.co.uk/>

10 Brief Spousal Assault Form for the Evaluation of Risk (B-SAFER), vidi: https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/fl-lf/famil/rr05_fv1-rr05_vf1/index.html

Slika 1

Hodogram procjene rizika (PROTECT II, 2012.)

Okvir 2

Model „Zlostavljanje u porodici, uhođenje i nasilje u ime tzv. Časti“ (DASH - Domestic Abuse, Stalking and 'Honour'-Based Violence) - model identifikacije, procjene i upravljanja rizikom

U martu 2009. godine Vijeće Asocijacije šefova policije (ACPO) je akreditovalo model DASH za implementaciju u svim policijskim službama u UK. Kontrolna lista DASH je praktični alat koji policijskim službenicima i osoblju pomaže u ranoj identifikaciji rizika. Sastavljena je od 27 pitanja. Uz odgovarajuću obuku, primjena kontrolne liste DASH omogućava policijskim službenicima i osoblju da identifikuju visokorizične slučajeve i opasne počinioce i povratnike u činjenju. Nakon inicijelne identifikacije i procjene rizika slučajevi će se kategorizirati prema tri nivoa rizika:

- **Standardni** – trenutni dokazi ne ukazuju na vjerovatnost nanošenja ozbiljne štete;
- **Srednji** – postoje vidljivi pokazatelji rizika od ozbiljne štete. Počinilac potencijalno može nanijeti ozbiljnu štetu, ali vjerovatno to neće učiniti ukoliko ne dođe do promjene okolnosti kao što je npr. neuzimanje lijekova, gubitak smještaja, raskid veze i zloupotreba droge ili alkohola;
- **Visoki** – postoje vidljivi pokazatelji rizika od ozbiljne štete. Potencijalni događaj bi se mogao desiti bilo kad sa ozbiljnim posljedicama.

Rizik od ozbiljne štete se definiše kao: „Rizik koji je opasan po život i/ili traumatičan, a može se očekivati da će oporavak od takvog rizika, bilo fizički ili psihološki, biti težak ili nemoguć“ (Izvor: Ministarstvo unutrašnjih poslova UK 2002. i Sistem za procjenu počinilaca, 2006.).

Izvor: Everyone's business: Improving the Police Response to Domestic Violence – HMIC (2014.)

policijskim službenicima i drugim pružaocima osnovnih usluga koji prvi odgovaraju na događaj pomaže da procijene rizik i utvrde nasilje od strane intimnog partnera kako u kontekstu krivičnog, tako i građanskog postupka.

Ovi modeli i okviri su zasnovani na naučnoj i stručnoj literaturi o nasilju od strane intimnog partnera, procjeni rizika i planiranju sigurnosti žrtve/preživjele osobe¹¹ a sami policijski službenici ih u velikoj većini smatraju korisnim. Na primjer, ubrzo nakon uvođenja modela u standardnu praksu 2014. godine Policija Države Maryland (SAD) prijavila je 30 postotno smanjenje fatalnih ishoda nasilja od strane intimnog partnera.¹²

Važno je napomenuti da model DASH prolazi kontinuiranu stručnu procjenu čiji rezultati se objavljuju online. Budući da ni jedan model nije savršen, takvi procesi revizije su ključni da se utvrdi neuspješnost modela i promovira profesionalizacija njegovih korisnika. Pored toga, činjenica da se rezultati tih revizija, u ovom slučaju modela DASH, objavljuju online pokazuje opredijeljenost za transpa-

rentnost i odgovornost. Vidi studiju slučaja o alatu za procjenu rizika DASH iz UK na kraju ovog poglavlja.¹³

Kako bi se osiguralo da vaše osoblje efektivno štiti žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama također trebate razmotriti sljedeće:

- Koju ulogu vi (policija) imate u izdavanju rješenja o mjerama zaštite u građanskom i/ili krivičnom postupku ako one postoje?
- Koliko brzo se takva rješenja mogu dobiti?
- Na koje probleme nailazite vi ili vaše osoblje u procesu predlaganja izricanja mjera zaštite, bez obzira na to da li to predlaganje vrši neka druga agencija?
- Šta je potrebno da bi se problemi prevazišli i prepoznali?
- Koja ovlaštenja imate za pokretanje hitnog izricanja mjera zaštite, ako ih imate? Koje uslove treba ispuniti i da li je vaše osoblje upoznato s tim uslovima?

Ako vi ili vaše osoblje ne znate odgovore na ova pitanja, kako onda možete pružiti detaljne i tačne informacije

11 Vidi UN Police *Gender Toolkit* (UN. Department of Peace Operations - DPO/DPET/Integrated Training Service, 2015)

12 Vidi 16 pitanja za identifikaciju žrtava nasilja u porodici za koje postoji vjerovatnost da će biti ubijene, na: <https://www.cbsnews.com/news/16-questions-used-to-id-domestic-abuse-victims-likely-to-be-killed/>

13 Vidi tkđ. Emily Turner, Juanjo Medina, Gavin Brown, „Dashing Hopes? The Predictive Accuracy of Domestic Abuse Risk Assessment by Police“, *The British Journal of Criminology*, Volume 59, Issue 5, septembar 2019, str. 1013–1034.

Okvir 3

Izrada ličnog plana sigurnosti

Prilikom izrade ličnog plana sigurnosti mogu se razmotriti sljedeći faktori:

- Koliko žrtva/preživjela osoba ima lične podrške;
- Kako žrtva/preživjela osoba živi;
- Nivo straha;
- Prepreke koje za sigurnost predstavljaju lični stavovi i vjerovanja te stavovi i vjerovanja šire porodice, zajednice ili kulture;
- Uticaj zlostavljanja na zdravlje;
- Radni status ili finansijski problemi;
- Zabrinutosti vezane za djecu;
- Lični problemi upotrebe/zloupotrebe (alkohola i/ili droga, dozvoljenih i nedozvoljenih);
- Pristup i dostupnost lokalnih usluga i njihova osjetljivost na potrebe žrtava/preživjelih;
- Pristup i dostupnost potrebnih informacija;
- Koordinacija usluga za podršku.

Izvor: Handbook on Effective Police Responses to Violence Against Women (UNODC, 2010).

žrtvama/preživjelim osobama da biste odgovorili na njihova očekivanja i omogućili im u sklopu pristupa usmjerenog na žrtvu/preživjelu osobu da informirano odluče o tome šta pravda predstavlja za njih? Ako je žrtva/preživjela osoba pod rizikom ili u strahu, trebat ćete osigurati njenu bezbjednost prije nego što ona možda bude voljna da prijavi navodnog počinioca, naročito u slučajevima nasilja u porodici/nasilja od strane intimnog partnera.

Primjer dobre prakse u radu sa drugim pružaocima usluga na umanjenju rizika po žrtve/preživjele osobe i njihove porodice može se pronaći u UK gdje je sada uobičajena praksa da se održi **multiagencijski sastanak za procjenu rizika** (MARAC - Multi-Agency Risk Assessment Conference).¹⁴ Multiagencijski sastanak za procjenu rizika od nasilja od strane intimnog partnera je sastanak na kojem agencije razgovaraju o svim rizicima od buduće štete po osobe izložene ovakvom nasilju i, po potrebi, njihovu djecu, nakon čega se pristupa izradi plana sigurnosti kako bi se lakše upravljalo rizikom.¹⁵ U

¹⁴ Za stručnu procjenu MARAC-a, vidi Rachel Robbins, Hugh McLaughlin, Concetta Banks, Claire Bellamy, Debbie Thackray (2014), „Domestic violence and multiagency risk assessment conferences (MARACs): A Scoping Review“, *The Journal of Adult Protection*, Vol. 16 Iss 6 str. 389 – 398n.

¹⁵ *SafeLives* je dao dobar uvod u funkciju MARAC-a, a dostupan je na sljedećoj adresi: <https://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/MARAC%20FAQs%20General%20FINAL.pdf>

Okviru 3 u nastavku izloženi su faktori koje treba uzeti u obzir prilikom izrade plana sigurnosti u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama:

Za dodatne informacije o pristupu usmjerenom na žrtvu/preživjelu osobu vidi poglavlje 2 Rukovodilac i vođa tima kao ključ promjene.

Policija bi trebala biti obaviještena kada se odrede mjere zaštite, u području gdje stanuju i žrtva/preživjela osoba i navodni počinitelj, ako se radi o različitim policijskim oblastima.

- Kako primete takve informacije?
- Gdje se njima može pristupiti i koliko često se prati pridržavanje mjera? Na primjer, ako počinitelj treba boraviti na propisanoj adresi, da li vaše osoblje redovno provjerava tu lokaciju radi provjere poštivanja mjera?
- Kako osiguravate informisanost žrtve/preživjele osobe? Ne zaboravite, sa žrtvom/preživjelom osobom treba održavati kontakt tokom cjelokupnog pravosudnog postupka.

- Koliko je široka distribucija podataka o izricanju bilo kojih mjera zaštite među vašim osobljem, kako bi se mogla odmah utvrditi bilo kakva kršenja? Zasigurno je dobra praksa da se osigura da je pritvorsko osoblje upoznato sa detaljima, ukoliko navodni počinitelj ponovno bude zadržan zbog povezanog ili nepovezanog događaja.

Trebali biste proaktivno prikupljati relevantne informacije u vezi sa bilo kojom mjerom zaštite ili donesenim rješenjima suda, ili drugih pravosudnih agencija, kroz saradnju i koordinaciju sa vašim partnerima u pravosudnom sistemu.

Kako osiguravate da vaše osoblje odmah odgovori na bilo kakvo prijavljeno kršenje mjera zaštite i da poduzme pozitivne mjere s ciljem zaštite žrtve/preživjele osobe? Trebate osoblju dati jasne informacije o vašim očekivanjima u pogledu takvih prijava. Razmjena obavještajnih podataka i informacija među pružaocima usluga je ključni element sigurnosti i zaštite žrtava/preživjelih osoba.

Moguće je steći širi uvid u predmet ako svaki pružalac usluga podijeli informacije o bilo kojim interakcijama ili sa žrtvom/preživjelom osobom ili sa počiniocem. Zdrav-

stvene, obrazovne i socijalne usluge na primjer mogu imati ključne informacije i obavještajne podatke koji bi mogli pomoći u istrazi kao i u pružanju sigurnosti i zaštite žrtvi/preživjeloj osobi. Koje protokole o razmjeni informacija i/ili obavještajnih podataka imate sa drugim pružaocima usluga? Ako takvi protokoli ne postoje, trebete razmotriti njihovu izradu.

Za dodatne informacije, vidi poglavlje 9 Komunikacija i poglavlje 8 Koordinacija između pravosudnih agencija.

Dodatne mogućnosti za upravljanje rizikom koje su komplementarne multiagencijskim sastancima i okviru za procjenu rizika DASH i koje primjenjuje Metropolitan Police Service u sklopu njihovog Modela za procjenu rizika od nasilja u porodici (UK), pružaju modeli za upravljanje rizikom pod nazivom Appetit za rizik i stav prema riziku (Risk Appetite and Risk Attitude)¹⁶ ili RARA.

U Okviru 4 u nastavku dat je izvod iz Richards, L. 2003, 'Metropolitan Police Service Domestic Violence Risk Assessment Model', u kojem Metropolitan Police navodi glavne opcije u tretiranju rizika i odgovarajuće mjere:

Okvir 4

RARA model za upravljanje rizikom

Opcija tretiranja rizika	Odgovarajuća mjera
Ukloniti rizik:	lišenjem slobode navodnog počinioca i ishođenjem njegovog zadržavanja u pritvoru
Izbjeći rizik:	premještanjem žrtve/preživjele osobe ili važnih svjedoka u drugi objekat stanovanja ili smještaj u sklonište/siguran smještaj na lokaciji koja nije poznata navodnom počiniocu
Smanjiti rizik:	zajedničkom intervencijom/planiranjem sigurnosti žrtve/preživjele osobe, ciljanim jačanjem i primjenom zaštitnih zakonskih odredbi
Prihvatiti rizik:	kontinuirano konsultovanje procjene rizika, kontinuirano planiranje multiagencijskih intervencija, podrška i pristanak žrtve/preživjele osobe i ciljanje počinioca

¹⁶ Vidi Richards, L. (2003), MPS Domestic Violence Risk Assessment Model (Metropolitan Police Service, London).

IDENTIFIKACIJA NEDOSTATAKA U RADU VAŠEG TIMA PREDSTAVLJA PRVI KORAK U RJEŠAVANJU IZAZOVA U ODGOVORU NA NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Prema izvještaju gđe Logar Odjelu za unapređenje položaja žena UN-a iz 2005. godine jedna od najtežih grešaka u intervencijama u oblasti nasilja nad ženama je podcjenjivanje stepena opasnosti.¹⁷

U istom izvještaju Logar navodi da je uprkos brojnim instrumentima za procjenu opasnosti koje policija primjenjuje najvažniji instrument slušanje žrtava/preživjelih, poklanjanje vjere i ozbiljno shvatanje njihovih priča.¹⁸

Logar navodi da policija može izbjeći podcjenjivanje rizika po žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama tako što će primijeniti osnovne elemente interpersonalnih odnosa u kontaktima sa žrtvama/preživjelima: **poštovanje i efektivno slušanje**.

Nažalost često se navodi da policijski službenici nemaju ove interpersonalne kvalitete, odnosno da se one ne primjenjuju dosljedno u komunikaciji sa žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama. Policijsko rukovodstvo bi trebalo upoznati svoj tim(ove) s tim koliko meke vještine kao što su aktivno slušanje, postupanje bez osuđivanja i poštovanje dostojanstva drugih doprinose uspješnom policijskom radu. **Vidi poglavlje 9 Komunikacija.**

Osim toga i posebno u odnosu na žene i djevojčice sa invaliditetom, primjena mekih vještina je ključna za razumijevanje specifičnih potreba za adekvatnim

¹⁷ Loger, Rosa., „Violence against women: Good practices in combating and eliminating violence against women“: Austrian Model of Intervention in Domestic Violence Cases. Izvještaj za sastanak Ekspertske grupe pri Odjelu za unapređenje položaja žena UN-a u saradnji sa Uredom UN-a za droge i kriminal (Beč, Austrija, 2005).

¹⁸ Loger (2005) na osnovu Gondolfovih (1999) dugotrajnih programa istraživanja za nasilne muškarce. Vidi: Golding JM., „Intimate Partner Violence as a R Factor for Mental Disorders: A Meta-Analysis.“ *Journal of Family Violence*, 1999; 14:99–132.

“Jedna od najtežih grešaka u intervencijama u oblasti nasilja nad ženama je podcjenjivanje stepena opasnosti.”

Iskustva Austrijskog modela intervencija u slučajevima nasilja u porodici

(sigurnim) smještajem. Bez potpune mogućnosti da na odgovarajući način komuniciraju sa službenicima koji odgovaraju na događaj, ove osobe neće moći procijeniti opasnost i odgovarajuće reagovati.

U nastavku navodimo listu koja se naslanja na iscrpno globalno mapiranje dobrih praksi i nedostataka u kapacitetima policijskih organizacija za zaštitu i sigurnost žrtava/osoba koje su preživjele nasilje nad ženama i djevojčicama. U mapiranje je bio uključen veći broj aktivnih i penzionisanih policijskih službenika, civilno društvo i osoblje UN-a sa iskustvom u radu sa policijom i nevladine organizacije koje se specijaliziraju za rješavanje problema nasilja nad ženama i djevojčicama. Nazivi kategorija bi trebali pomoći čitaocu da prepozna ključni problem utvrđenog nedostatka u kapacitetima, ali su jednako primjenjivi odnosno komplementarni sa svakom tačkom:

Adekvatne osnovne usluge za žene i djevojčice su one usluge koje se pružaju na način koji njima odgovara, koji poštuje njihov integritet, garantuje povjerljivost, osjetljiv je prema njihovim potrebama i gledištima i podrazumijeva minimalnu sekundarnu viktimizaciju.

Nepropisno postupanje

- Interpretacija i evidentiranje događaja koje vrše policijski službenici koji odgovaraju na događaj nije uvijek u skladu sa domaćim zakonima. To uključuje i završetak procjene rizika bez znanja žrtve/preživjele osobe;¹⁹

¹⁹ Na osnovu Kropp, R.P, Hart, S.D., (2004) „The Development of the Brief Spousal Assault Form for the Evaluation of Risk (B-SAFER): A Tool for Criminal Justice Professionals“, *Family Violence Initiative Research and Statistics Division*, Department of Justice, Canada.

- Policijski službenici i osoblje se obično fokusira na fizičko nasilje i ozljede prilikom utvrđivanja krivičnih djela, kao i u početnim i kasnijim fazama procjene rizika;
- Alati za procjenu rizika koji pomažu službenicima koji direktno dolaze u kontakt sa strankama ne stavljaju dovoljan naglasak na obrasce nasilnog ponašanja;
- Tendencija policijskih službenika da evidentiraju fizičko nasilje i šta se desilo prilikom događaja, ali ne i nefizičke oblike nasilja uključujući prisilu i kontrolu koje potiču takve događaje. Tako uska početna procjena obično negativno utiče na kasnije procjene rizika;
- Policijski službenici obično završavaju procjene rizika nekoliko sati nakon što su napustili mjesto događaja u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera, umjesto da to rade na licu mjesta. Takva praksa utiče na kvalitet informacija i povećava vjerovatnost da žrtva/preživjela osoba neće biti uključena;²⁰
- U slučajevima teških krivičnih djela, kao što je trgovina ženama radi seksualnog iskorištavanja u kojoj učestvuju organizovane kriminalne grupe, policijski službenici teško osiguravaju da mjere zaštite obuhvataju i članove porodice žrtve/preživjele osobe koji bi mogli biti izloženi odmazdi;
- Policijski službenici često na kraju istražuju pojedinačne događaje, umjesto da sagledaju cjelokupni nasilan odnos.

Nedostaci u obuci i edukaciji

- Policijski odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama, naročito na nasilje od strane intimnog partnera, je previše uvjetovan procesnim koracima. Službenici koji odgovaraju na događaj često ne shvataju razloge za identifikaciju i procjenu rizika zbog čega ne mogu utvrditi niz indikatora rizika²¹ i/ili tačno i dosljedno evidentirati informacije;
- Policijski službenici koji odgovaraju na događaj općenito ne poznaju koncept prisilne kontrole, ili imaju znanje o tome, ali mu ne pridaju dovoljnu pažnju u pristupu zasnovanom na riziku;²²
- Službenici koji odgovaraju na događaj nerado koriste obrasce za procjenu rizika jer smatraju da taj proces od njih zahtijeva da donose „sudove i formiraju prepo-

„Plan sigurnosti za žene i djevojčice imigrantice koje su žrtve odnosno koje su preživjele nasilje nad ženama i djevojčicama treba uvažiti da njihov prvi jezik nije službeni jezik zemlje u kojoj boravi/trpi nasilje, kao i činjenicu da njihov imigracioni status možda nije siguran i da potiču iz manjinske zajednice.“

Gerry Campbell, bivši glavni nadzornik u Scotland Yardu

stavke“ o počiniocu i žrtvi/preživjeloj osobi, što izlazi iz okvira radnih zadataka policijskog službenika;²³

- Naročit izazov za policijske službenike je razumjeti rizike kojima su izložene migrantice koje su žrtve/preživjele nasilja od strane intimnog partnera. U mnogim slučajevima migrantice su socijalno i ekonomski zavisne od svog intimnog partnera pa policijski plan sigurnosti mora razmotriti dozvolu boravka i radnu dozvolu odvojeno od njihovog intimnog partnera da bi žrtva/preživjela osoba mogla napustiti nasilni odnos;
- Programi obuke za policijske službenike često ne obuhvataju rizike i posebne potrebe žena sa invaliditetom i drugih žena iz rizičnih grupa koje su preživjele nasilje. To uključuje potrebu pribavljanja informiranog pristanka, pitanje povjerljivosti kada se komunikacija oslanja na člana porodice i potencijalno prisilno ponašanje osobe koja brine o žrtvi, koja ponekad može biti i počinitelj.
- Policijski službenici često zanemaruju da su žene sa invaliditetom zavisne od svoje rodbine ili osoba koje o njima brinu, što ih dovodi u rizik. To im s druge strane onemogućava da prijave događaj i podriva bilo kakav vid društvene integracije.

DEFINICIJE I OKVIRI

ESP navodi da su mjere zaštite za žene i djevojčice koje su pretrpjele nasilje od strane intimnog partnera i druge oblike seksualnog nasilja ključne za zaustavljanje nasilja i sprečavanje njegovog ponavljanja, eskalacije i prijetnji budućim nasiljem.

Drugim riječima, bez obzira na kontekst ili kategoriju

²³ Na osnovu Kropp, R.P, Hart, S.D (2004), "The Development of the Brief Spousal Assault Form for the Evaluation of Risk (B-SAFER): A Tool for Criminal Justice Professionals"; Family Violence Initiative Research and Statistics Division, Department of Justice, Canada.

počinjenog krivičnog djela, policijski službenici moraju intervenirati bez odlaganja i proporcionalno (prijetnji) da bi se osigurala zaštita i sigurnost žrtve/preživjele osobe. Osim toga, mjere zaštite trebaju biti dostupne bez obzira na pokretanje bilo kakvog krivičnog, građanskog ili predmeta iz porodičnog prava.

ESP također potvrđuje da zaštitne mjere trebaju biti osmišljene tako da osnažuju žrtvu/preživjelu osobu da pristupi pravdi i omogućavaju joj sigurnost tokom trajanja pravosudnog postupka.²⁴

Nakon početne i hitne intervencije, policija ima na raspolaganju nekoliko alata kao što su obrasci za procjenu rizika za službenike koji prvi odgovaraju na događaj²⁵, te informacije o ranijem nasilnom ponašanju, ako postoje, koje joj mogu pomoći da utvrdi proporcionalnost potrebnih zaštitnih mjera i da li su one trenutne ili urgentne.

U skladu sa ESP-om:

- **Trenutne mjere** su mjere koje se mogu dobiti bez obavještanja navodnog počinioca, koje ne zahtijevaju prikupljanje svih dokaza i o kojima se odlučuje na osnovu odvagavanja vjerovatnosti. Takve mjere su obično namijenjene kratkoročnoj zaštiti.
- **Urgentne mjere** su mjere o kojima odlučuje sud bez odlaganja, tj. u hitnom postupku, ali su odluke o takvim mjerama zasnovane na razmatranju svih dokaza. Urgentne mjere zaštite obično su dugoročnije.²⁶

Bez obzira na klasifikaciju i na to da li se radi o građanskom ili krivičnom postupku, glavni element djelotvornih i adekvatnih mjera zaštite je znanje o tome koji elementi ulaze u razmatranje vjerovatnosti i učinkovitosti zaštitnih mjera da bi se osiguralo da **nasilje** nad ženom

24 Vidi Modul 3 *Pravosuđe i policijsko postupanje*, Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju: osnovni elementi i smjernice za kvalitet (Zajednički globalni program Ujedinjenih nacija za Osnovne usluge za žene i djevojčice izložene nasilju, 2015.), na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence> str. 28.

25 Za primjer obrasca za procjenu rizika od nasilja od strane intimnog partnera vidi Kolegijalne smjernice o policijskom postupanju zasnovanom na riziku i primjeni DASH modela rizika u UK.

26 Vidi br. 24.

Države trebaju osuditi nasilje nad ženama, ne pozivajući se ni na kakve običaje, tradicijske ili religiozne razloge kako bi izbjegle svoje obaveze u vezi sa eliminacijom nasilja. Države trebaju svim raspoloživim sredstvima i bez odgode, provoditi politiku eliminacije nasilja nad ženama i stoga bi morale: ustrajati u sprečavanju, istraživanju i, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom, kažnjavanju svakog čina nasilja nad ženama, bilo da su oni počinjeni od strane zaposlenih u državnoj upravi ili privatnih lica;

Član 4. Deklaracije o eliminaciji nasilja nad ženama (1993.)

odmah prestane i istovremeno da se omogući žrtvi/preživjeloj osobi da **zahtijeva svoja prava i da se u skladu sa zakonom pokrene potpuna i nepristrasna istraga o nasilnim radnjama.**

Da bi se osiguralo da su zaštitne intervencije djelotvorne i usklađene sa međunarodnim standardima **dužne pažnje**²⁷, izračun proporcionalnosti²⁸ koji policija koristi kod preporučivanja i izvršavanja mjera zaštite ne treba biti zasnovan samo na neposrednim okolnostima (uključujući psihološko nasilje, teroriziranje ili uhođenje) koje očigledno proizilaze iz nasilnih radnji koje su predmet istrage.

Prema međunarodnim normama policijske intervencije, naročito zaštitne mjere za žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama moraju biti zasnovane na

27 Institut dužne pažnje može se opisati kao mehanizam koji postavlja standard dužnosti brige ili standard brige koji se primjenjuje prilikom utvrđivanja da li država efektivno poštuje svoje obaveze iz domaćeg i međunarodnog prava. Država ima odgovornost da spriječi štetu po druge i pruži djelotvoran pravni lijek u skladu sa njenim obavezama iz sporazuma, u slučajevima nanošenja štete. Vidi R. Higgins, *Problems and Process*, (Clarendon Press, Oxford, 1994.), str. 153-54, na str. 153. Država mora otkloniti prepreke koje onemogućavaju efektivan pristup žrtava/preživjelih osoba pravdi, poduzeti mjere kako bi im se pomoglo u ostvarivanju njihovih prava i procijeniti uticaj provedenih mjera u ime žrtava/preživjelih osoba. Vidi također: „Training Manual for Police Officers Strengthening Program for the Security of Vulnerable Groups“ (UNODC u partnerstvu sa Vladom Meksika, 2017).

28 Vidi principe neophodnosti i proporcionalnosti, princip 5: Osnovni principi o primjeni sile i oružja od strane službenika za provođenje zakona (1990.), usvojeni na Osmom kongresu Ujedinjenih nacija o prevenciji kriminala i tretmanu počinitelja, Havana, Kuba (27. august - 7. septembar 1990.).

Okvir 5

Kontekstualna činjenica 1

Općenito gledano, poligamija i dječiji brak su dva faktora koja dovode do događaja nasilja u porodici. Djevojčice koje se rano udaju će prije biti žrtve nasilja u porodici, jer su bespomoćne zbog finansijske zavisnosti od njihovih muževa, nemogućnosti da nađu posao zbog niskog stepena obrazovanja, nedovoljne emocionalne zrelosti da se nose sa zlostavljanjem i osjetljive reproduktivne dobi.

Nalazi iz izvještaja "Multisektorski odgovor na rodno zasnovano nasilje na okružnom nivou u Nepal" (naslov originala: 'Multi-Sectoral Gender Based Violence Response at the District Level in Nepal', prim. prev.) (Evaluacijski izvještaj po završetku projekta, 2009.).

kontekstu.²⁹ Drugim riječima policija prilikom procjene sigurnosnih rizika po žrtvu/preživjelu osobu tokom cijele istrage mora jednako razmatrati i uračunavati kulture nasilja i diskriminacije s kojima se suočavaju žene i djevojčice, kao i prisilno i agresivno ponašanje navodnog počinioca.

Vidi prilog 1 u poglavlju 5 Istrage za detaljne primjere prisilne kontrole.

Kontekstualne informacije bi pored događaja zbog kojih je došlo do policijske intervencije trebale obuhvatiti sigurnost porodica žrtava/preživjelih osoba kako bi ih se zaštitilo od zastrašivanja i osвете.

Ove kombinovane informacije bi također trebale biti prenesene zaposlenima u pravosudnom sistemu kao što su sudije, tužioci i policijske i druge agencije za provođenje zakona, kako bi se osiguralo da rizici po sigurnost žrtve/preživjele osobe budu razmotreni u odlukama o puštanju počinioca(laca) i da postoje adekvatne mjere kojima se žrtvama/preživjelim osobama olakšava davanje iskaza u krivičnom postupku. Mjere se između ostalog mogu ogledati u češćim obilascima mjesta stanovanja žrtve/preživjele osobe od strane lokalnih policijskih

²⁹ Vidi između ostalih *Maria da Penha protiv Brazila*, Međunarodna komisija za ljudska prava (2000.), Gonzalez et al. (Cotton field) *protiv Meksika* Međunarodni sud za ljudska prava (2009.), *Opuz protiv Turske*, Evropski sud za ljudska prava (2009.), *A.T. protiv Mađarske*, Komitet CEDAW (2003.), *Osman protiv UK* Evropski sud za ljudska prava (1998.), **Jessica Lenahan protiv SAD** (2011.), Međunarodna komisija za ljudska prava i *Fatima Yildirim protiv Austrije*, Komitet CEDAW (2007.).

Okvir 6

Kontekstualna činjenica 2

Štetne prakse kao što su dječiji, rani i prisilni brak i žensko genitalno sakaćenje su često nevidljive. Policija ne bi trebala podcjenjivati fizičko i mentalno nasilje povezano sa takvim praksama. Prema procjenama UNICEF-a trenutno je oko 750 miliona djevojčica i žena širom svijeta koje su u vrijeme udaje bile djeca, a preko 200 miliona ih je podvrgnuto ženskom genitalnom sakaćenju.

UNICEF

patrola, nadzorom pri boravku počinioca sa djecom, ili strožim odredbama u rješenjima o zabrani približavanja.

Poštivanjem standarda dužne pažnje, kada policija postupa „proporcionalno težini krivičnog djela“ i „radi ostvarivanja legitimnog cilja“, policija reaguje u skladu sa pozitivnim obavezama poštivanja ljudskih prava.³⁰

Rodna neravnopravnost omogućava da konkretne radnje nasilja i diskriminacije disproportionalno pogađaju žene i djevojčice u društvu (**vidi Uvod**). Svako okruženje u društvu ima vlastite manifestacije nasilja i diskriminacije kojima su izložene žene i djevojčice, koje su istovremeno i slične i jedinstvene.

Vidi okvire sa kontekstualnim činjenicama br. 5 do 8 za primjere disproportionalnosti nasilja i diskriminacije koju doživljavaju žene i djevojčice.

Ne može se podrazumijevati da će policijski službenik imati sposobnost da poveže disproportionalnu prirodu konkretnih djela nasilja i diskriminacije sa kontekstom.

Stoga podizanje svijesti o kontekstu kod policijskih službenika treba biti zasnovano na dokazima i uzeti u obzir prikupljene podatke i službene statistike drugih pružalaca osnovnih usluga koji ukazuju na prevalenciju različitih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama i obrasce ponašanja počililaca.

³⁰ Princip 5 *Osnovnih principa o primjeni sile i oružja od strane službenika za provođenje zakona* (1990.), usvojenih na Osmom kongresu Ujedinjenih nacija o prevenciji kriminala i tretmanu počililaca (Havana, Kuba, 27. august - 7. septembar 1990.).

To će odigrati ključnu ulogu u opštoj prevenciji kriminaliteta, ali i važnu ulogu u osmišljavanju ciljanih aktivnosti, kao što je izrada i provođenje zaštitnih mjera, tako da adekvatno ispunjavaju sigurnosne potrebe žrtava/preživjelih koje se stalno mijenjaju i ublaže dalje nasilje nad njima.

Još jedan izazovan scenarij za policiju je pružanje adekvatnih zaštitnih mjera za žrtve/osobe koje su preživjele nasilje nad ženama i djevojčicama na internetu, kao što je uznemiravanje ili vrbovanje za seksualno iskorištavanje online.

U takvim slučajevima blizina počinioca žrtvama/preživjelim osobama je u početku samo u virtualnoj sferi, ali s ciljem postizanja nekog oblika ličnog kontakta.

Kod počinitelja prevladavaju obrasci prisilnih i psihološki nasilnih ponašanja. Ovi oblici nefizičkog nasilja se mogu pronaći i u modelima ciklusa nasilja koji su policiji korisni za ublažavanje daljeg nasilja i osiguravanje adekvatnih zaštitnih mjera.

Vidi poglavlje 11 Izazovi i strategije za implementaciju rodno osjetljivog policijskog postupanja za više informacija o modelima ciklusa nasilja u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama.

UNODC-ov modul 12 Edukacije za pravosuđe o interpersonalnom kompjuterskom kriminalu³¹ pruža uvid u razmjere nasilja nad ženama i djevojčicama povezanog s internetom, njegov disproporcionalni uticaj i posljedice po žene i djevojčice:

„Žene su disproporcionalno izložene različitim oblicima zlostavljanja na internetu u raznim dijelovima svijeta, što se posebno odnosi na žene određenih vjeroispovijesti, etničke ili rasne pripadnosti, seksualne orijentacije, ekonomskog statusa i žene sa invaliditetom. Istraživanje

³¹ Gender-based interpersonal cybercrime (UNODC), vidi: <https://www.unodc.org/e4j/en/cybercrime/module-12/key-issues/gender-based-interpersonal-cybercrime.html>. Također vidi Izvještaj Posebne izvijestiteljice UN za nasilje nad ženama, njegove uzroke i posljedice iz 2018. godine o nasilju nad ženama i djevojčicama na internetu iz perspektive ljudskih prava (A/HRC/38/47) i objavu 'Amnesty reveals alarming impact of online abuse against women' iz 2017. godine na: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/11/amnesty-reveals-alarming-impact-of-online-abuse-against-women/>

Okvir 7

Kontekstualna činjenica 3

Nasilje nad ženama i djevojčicama i prisustvo malog i lakog naoružanja u domu. Prisustvo malog i lakog naoružanja u domu zlostavljačima daje najjači alat za uspostavljanje pune kontrole i održavanje moći nad intimnom partnericom, što je i cilj nasilja od strane intimnog partnera. Samo prisustvo ovog oružja u domu, čak i ako ono nije u upotrebi, može dodatno umanjiti mogućnosti žena da prijave nasilje i umanjuje njihove kapacitete za pružanje otpora. Pored toga, istraživanja su pokazala pozitivnu korelaciju između prisustva malog i lakog oružja u domu i femicida. Prema podacima Informativnog centra za kontrolu malokalibarskog i lakog naoružanja u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi (SEESAC), ubistvo koje čini član porodice je najčešći oblik femicida u Jugoistočnoj Evropi, pri čemu je vatreno oružje često oružje izbora. SEESAC je izvijestio da je u ovoj regiji 61% svih ubijenih žena ubijeno od strane člana porodice, naspram 12,4% svih ubijenih muškaraca (od strane člana porodice). Razlika je još i veća u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera: 38,6% svih ubijenih žena od strane intimnog partnera, naspram 1,2% svih ubijenih muškaraca (od strane intimnog partnera).

Takve statistike lako može pogoršati širenje lakog i malog oružja kao posljedica oružanog sukoba u zemlji ili susjednoj zemlji.

Izvor: Bozanic, D, „The Hidden Pandemic: Firearms and Intimate Partner Violence Killing Women“ (UNDP SEESAC, 2020)

Amnesty Internationala (2017.) je pokazalo da je oko jedna četvrtina od 4.000 žena koje su učestvovala u istraživanju u Sjedinjenim Američkim Državama, Ujedinjenom Kraljevstvu, Danskoj, Švedskoj, Španiji, Italiji i Poljskoj barem jednom iskusila neki oblik zlostavljanja na internetu (npr. uznemiravanje putem interneta). I to nije sve, 41% ovih žena koje su iskusile zlostavljanje na internetu su strahovale za svoju ličnu sigurnost zbog zlostavljanja i uznemiravanja (Amnesty International, 2017.). Žene su primale prijeteće poruke, prijetnje nasiljem, kao i seksualno eksplicitne tekstualne poruke, e-maileve, slike i video zapise preko platformi za upoznavanje, društvenih medija i drugih internetskih platformi, kao i u sobama za čet i preko servisa za instant poruke.“

Okvir 8

Kontekstualna činjenica 4

Interno raseljavanje povećava rizik od nasilja od strane intimnog partnera za žene i djevojčice. Centar za praćenje internog raseljavanja* izvještava da nekoliko istraživanja provedenih u zemlji ukazuje na povećanje nasilja od strane intimnog partnera nakon raseljavanja. Na primjer, u Kolumbiji je preko polovine raseljenih žena iskusilo neki oblik nasilja od strane intimnog partnera, naspram 41% neraseljenih žena. U Afganistanu je dvije trećine raseljenih žena prijavilo nasilje u porodici. Preko 12% ih je izjavilo da se nasilje dešava češće nego prije raseljavanja.

*Izvor: Briefing Paper: „Sex matters - A gender perspective on internal displacement“ (The Internal Displacement Monitoring Centre, 2019).

Nasilje nad ženama i djevojčicama povezano sa ratnim sukobima, naročito seksualno nasilje, također predstavlja specifičan izazov za policiju. U takvim kontekstima policija i druge državne sigurnosne snage često nemaju kapacitete da osiguraju adekvatnu zaštitu za žrtve/preživjele osobe i/ili svjedoke nasilja nad ženama i djevojčicama, ili i sami odobravaju, pa čak i učestvuju, u navodnim nasilnim radnjama. Stoga je ključno da se posveti posebna pažnja sprečavanju širenja malog i lakog oružja koje dodatno povećava rizike s kojima se suočavaju žene i djevojčice, ali i predstavlja rizik za policijske službenike koji odgovaraju na događaj.

Osim toga, prelijevanje izbjeglica koje traže spas od oružanog sukoba ili drugi oblici velikih kriza u susjednim zemljama također predstavljaju značajan izazov za policiju i njihove partnere pružaoce osnovnih usluga, jer nedokumentovano kretanje stanovništva, uključujući i žrtve/preživjele i navodne počiniocima ograničava uticaj policijskih mjera zaštite. Zaštita i sigurnost žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama povezanog sa sukobima obrađeni su u poglavlju 13 Nova pitanja u istragama **nasilja nad ženama i djevojčicama**.

KLJUČNE RUKOVODNE KOMPETENCIJE ZA IMPLEMENTACIJU STRATEGIJA ZA SIGURNOST I ZAŠTITU

KOJE OBUHVATAJU KRIVIČNA DJELA NASILJA NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

U pogledu zaštite i sigurnosti i nakon provođenja inicijalne procjene rizika policija bi trebala uzeti u obzir široki kontekst pri pružanju tačnih informacija o opcijama koje žrtva/preživjela nasilja nad ženama i djevojčicama ima za traženje obeštećenja. Policija može razmotriti uobičajene pokretače daljeg nasilja i/ili krivičnih djela počinjenih nad žrtvama/preživjelima nakon prijavljivanja nasilja i/ili krivična djela kao što su (između ostalog):

- Osveta prvobitnog počinioca (laca) koja može biti fizička, psihološka (kao što su prijetnje prema djeci ili odvođenje djece), finansijska, čak i društvena i kulturna u vidu isključenja iz zajednice ili sa društvenih mreža;
- Kontinuirano nasilje koje čine visoko motivirani višestruki počinioci i brojni akteri u regijama zahvaćenim sukobima;
- Nasilje počinjeno od strane novog počinioca kao rezultat ranjivosti na koje je ukazao prvobitni nasilni čin(ovi), uključujući i radnje počinjene od strane samih policijskih službenika;
- Šteta nanescena žrtvi/preživjeloj osobi kao posljedica prvobitne radnje(i).

U mnogim slučajevima za podršku se pozivaju specijalizovani policijski službenici ili specijalne policijske jedinice koje preuzimaju nadležnost nad predmetima ili događajima. Ti specijalizovani službenici su obično bolje obučeni za pristupanje referalnom sistemu za žrtve/preživjele osobe i bolje povezani sa stručnjacima iz partnerskih pružalaca osnovnih usluga. Specijalne jedinice također imaju više ženskog kadra među policijskim službenicima u odnosu na druge jedinice, što može biti važno za žrtve/preživjele osobe u izgradnji početnog odnosa sa policijom.

Međutim, kako je prethodno spomenuto, specijalne jedinice nisu uvijek dostupne, niti imaju dovoljno resursa za efikasno rješavanje svih predmeta nasilja nad ženama i djevojčicama. Stoga bi razumijevanje o tome šta znači osnažiti žrtve/osobe koje su preživjele nasilje nad ženama i djevojčicama za njihovo smisljeno učešće u odlukama u vezi sa njihovom sigurnošću i zaštitom

trebalo biti ključna kompetencija koja se očekuje od svih službenika bez obzira na čin.

Modeli i okviri procjene rizika (kako je ranije spomenuto) za policijske službenike se sve više koriste prilikom utvrđivanja potreba za sigurnošću i zaštitom žrtava/osoba koje su preživjele nasilje nad ženama i djevojčicama, jer policijski službenici općenito uviđaju njihovu praktičnu korist.

Međutim, UNPOL je u svom Priručniku za rodna pitanja (2015.) ustanovio da ovi alati nisu zamjena za profesionalnu diskreciju. Ovo je važna tvrdnja UNPOL-a, jer ističe potrebu da policijski službenici posjeduju odgovarajuće kompetencije prilikom procjene rizika i da efektivno prenose njihova zapažanja na nepristrasan način i bez odlaganja drugim pružaocima osnovnih usluga u pravnom kontinuumu. Revizije alata DASH o kojima je bilo govora u ovom poglavlju također podržavaju ovo UNPOL-ovo zapažanje.

Stoga policijsko vodstvo, uključujući i srednje rukovodiocice igra ključnu ulogu vodeći računa da službenici koji odgovaraju na događaj posjeduju odgovarajuće kompetencije i skup mekih vještina za efektivnu procjenu rizika i prenošenje njihovih zapažanja na nepristrasan način i bez odlaganja.

Kako bi se osiguralo da policijska intervencija bude više zasnovana na riziku, usklađena sa najboljim praksama koje su rodno osjetljive i usmjerene na žrtvu, što obuhvata razmatranje interseksionalnih faktora kao što su etnička pripadnost, nepismenost, invaliditet i seksualna orijentacija (između ostalih), u ovom dijelu se navodi lista bihevioralnih kompetencija kojom se mogu koristiti policijski rukovodioci u usmjeravanju i nadzoru njihovog osoblja koje odgovara na slučajeve nasilja nad ženama i djevojčicama, naročito u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera.

Slično kao i u prethodnim poglavljima, preporučene kompetencije su nadahnute drugim dokumentima UN-a, kao što su, između ostalih, UNODC-ov Plan za djelovanje: plan implementacije za sisteme krivičnog pravosuđa za prevenciju i odgovor na nasilje nad ženama (naslov originala: *Blueprint for Action: an Implementation Plan*

„Osobe sa invaliditetom koje ne mogu ispričati svoju priču, također mogu biti u većem riziku. Ovaj problem je posebno prisutan kod osoba sa intelektualnim ili psihosocijalnim invaliditetom i osobama koje otežano komuniciraju.“

Smjernice za inkluziju osoba sa invaliditetom u humanitarnom djelovanju (2019.)

for Criminal Justice Systems to Prevent and Respond to Violence against Women) koji se nalazi u publikaciji Jačanje prevencije kriminaliteta i krivičnog odgovora na nasilje nad ženama (naslov originala *Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women*) (2015.) i UNPOL-ov Priručnik za rodna pitanja (2015). Ovo je neiscrpna lista čija namjena je dati glavne primjere očekivanja zasnovanih na međunarodnim standardima³² i također nadopuniti i potkrijepiti politike vaše domaće policijske institucije u pogledu vrijednosti, etičnosti i integriteta. Rukovodioci bi trebali osigurati da službenici koji odgovaraju na događaj prioritet daju procjeni sigurnosti i rizika i planiranju sigurnosti i da pokazuju sljedeće sposobnosti:

Dostupnost:

- Predlagati i izvršavati dostupne mjere zaštite bez obzira na sposobnost ili voljnost žrtve/preživjele osobe da učestvuje u krivičnom postupku;
- Prikupiti potrebne dokaze koji potkrepljuju mjere zaštite koje određuje sud, bez obzira na otvaranje krivičnog predmeta ili građanskog postupka protiv počinioca;
- Primjenjivati alate za procjenu rizika u skladu sa protokolom, istovremeno prikupljajući što je više informacija moguće o situaciji i uključenim osobama.

Efektivna komunikacija i učešće zainteresovanih strana u osmišljavanju, pružanju i ocjeni usluga:

- Posebno u svakoj fazi krivičnog postupka razmotriti sigurnost i zaštitu žrtava/preživjelih osoba. To uključuje, između ostalog i praćenje i provođenje uslova

³² Vidi: „Kodeks ponašanja za službenike agencija za provođenje zakona“ /naslov originala: *Code of Conduct for Law Enforcement Officials, prim. prev./*, rezolucija 34/169 od 17. decembra 1979.

jamstva/otpusta i uslove otpusta nakon suđenja i obavještanje žrtava/preživjelih osoba prije otpusta počinioca;

- Prepoznati transnacionalne dimenzije potreba za zaštitom i ukazati na potrebu da se uvedu odgovarajući mehanizmi i procesi kako bi se osiguralo priznavanje i provođenje rješenja o zaštitnim mjerama i osigurala usklađenost policijskih praksi u različitim državama, kao i van regionalnih, državnih i međunarodnih granica;
- Primijeniti istražne tehnike koje ne degradiraju žene i djevojčice koje su izložene nasilju i koje obezbjeđuju minimalno uplitanje u njihove živote, uz poštovanje standarda za prikupljanje najboljih dokaza.³³ To uključuje sposobnost za uzimanje izjava od žrtve/preživjele osobe, evidentiranih doslovno kako su izgovorene, kao i kontakt sa pružaocima usluga koji su bili uključeni u ranijim događajima nasilja;
- Nadređeni zatim priprema sažetak dokaza i prosljeđuje spis tužiocu te prilaže sljedeće: izjave žrtve/preživjele osobe, izjave svjedoka i izjave navodnih počinitelja.

Prilagodljivost:

- Utvrditi ranjivosti žrtava/preživjelih prilikom odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama i povezati ih sa odlukama o riziku i upravljanju koje se odnose na distribuciju i koordinaciju resursa u skladu sa potrebama žrtava/preživjelih. To između ostalog uključuje sudska rješenja o određivanju zaštitnih mjera, zabranu kontakta, stroge uslove za puštanje počinitelja, uključujući zabranu kretanja, zabranu kontakta, uzdržavanje od alkohola, zabranu oružja i traženje i odlazak na savjetovanje, itd.;
- Pokazati solidno razumijevanje o tome koje grupe žena bi mogle biti ranjivije, ili pod većim rizikom od određenih oblika nasilja i koji su faktori ranjivosti koji mogu imati uticaja na sigurnost i kvalitet života ovih žena. Na primjer, razmotriti da li prakse seksualnog bulinga i uznemiravanja kao što je „seksting“ ili povećani rizici od ozbiljne povrede ili smrti za radnike u industriji seksa predstavljaju problem u zemlji;³⁴

³³ Preuzeto iz 'Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women' (UNODC, 2014).

³⁴ Ibid.

- Usvojiti i/ili potvrditi mjere koje se prema potrebi mogu preduzimati da bi se obezbijedila sigurnost porodica žrtava/preživjelih osoba i da bi ih se zaštitilo od zastrašivanja;
- Usvojiti i/ili potvrditi mjere kojima se osigurava puna podrška i zaštita za najranjivije žene i djevojčice, kao što su nepismene žene i djevojčice, žene i djevojčice sa invaliditetom ili žene i djevojčice lošeg imovnog stanja, između ostalih;
- Osigurati da planovi sigurnosti nadopunjuju sudske naredbe (kao što je zabrana kontakta) u krivičnim ili građanskim predmetima, da su personalizirani, da imaju podršku zajednice i da su realni i sveobuhvatni.

Prikladnost:

- Odmah odgovoriti s najvećom osjetljivošću na prijavu nasilja nad ženama i djevojčicama te poduzeti trenutne mjere za obezbjeđenje sigurnosti i zdravlja žrtava/preživjelih osoba i članova njihove uže porodice, po potrebi.

Povezivanje s drugim sektorima i agencijama kroz upućivanje i koordinaciju:

- Koordinirati sa pružaocima osnovnih usluga praćenje vanjskih promjena koje mogu negativno uticati na sigurnost žrtava/preživjelih koji su pod mjerama zaštite;
- Uključiti odgovarajuće grupe za pomoć žrtvama/preživjelima ili grupe koje zagovaraju njihove interese u izradu sigurnosnih planova ili odgovarajuće uputiti žrtve/preživjele na te grupe koje im mogu pomoći u planiranju sigurnosti. To bi trebalo uključiti specijalizirane usluge za žene, uključujući one koje posjeduju stručno znanje za rad na konkretnim oblicima nasilja nad ženama i djevojčicama i/ili one koje predvode marginalizirane grupe i koje rade u interesu tih grupa, npr. specijalizirane usluge koje vode žene i koje su namijenjene ženama i djevojčicama sa invaliditetom.

Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama:

- Utvrditi i prijaviti kada trenutni alati za procjenu rizika i praktične okolnosti policijskog rada na terenu nisu usklađene, kako bi se mogla izvršiti prilagođavanja i dodatno obučiti odgovarajuće osoblje radi veće efektivnosti i lakše primjene za korisnika;

- Primjenjivati alate za procjenu rizika u skladu sa protokolima, istovremeno prikupljajući što je više informacija moguće o situaciji i uključenim osobama.

Informirani pristanak i povjerljivost:

- Pružiti žrtvama/preživjelim osobama osjećaj kontrole nad procesom tako što će im se dati što je više moguće informacija i omogućiti im da kontrolišu vlastitu ulogu u postupku.
- Izraditi plan sigurnosti sa žrtvama/preživjelima kako bi se utvrdile opcije i dostupni resursi za opremanje i osposobljavanje žrtava/preživjelih da zaštite sebe, njihovu djecu i druge članove porodice u raznim okolnostima i kontekstima.³⁵

REFERENTNI POKAZATELJI ZA POLICIJSKE SLUŽBENIKE KOJI PRUŽAJU OSNOVNE USLUGE: SIGURNOST I ZAŠTITA

Kao i kod opšteg prikupljanja za statistike o kriminalitetu i podatke o uspješnosti policijskog rada, policijske informacije o nasilju nad ženama i djevojčicama vrijede samo onoliko koliko vrijede informacije koje u sisteme unesu policijski službenici koji odgovaraju na događaj i druge osnovne usluge.

Kada policijski službenik koji odgovara na događaj pohrani informacije ispravno, objektivno i promišljeno, one se mogu koristiti ne samo za operacije i strategije, već i pomoći u razbijanju rodno zasnovanih mitova o nasilju nad ženama i djevojčicama, uključujući mitove koji se odnose na nasilje od strane intimnog partnera navedene u prethodnim poglavljima.

Kvalitetne informacije koje prikupi policija mogu pružiti uvid u pozitivan uticaj koji mogu ostvariti osnažene žrtve/preživjele osobe uz podršku službenika koji odgovaraju na događaj. Na primjer, praćenje broja odgovarajuće konsultovanih i popunjenih obrazaca za procjenu rizika korištenih u intervencijama u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera može

Okvir 9

Preporuke za unapređenje pristupa upravljanju rizikom zasnovanih na dokazima³⁶

U njihovom Vodiču za policiju za procjenu rizika i upravljanje rizikom od nasilja od strane intimnog partnera nad ženama (2019.) (naslov originala: Guide to Risk Assessment and Risk Management of IPV against Women for Police), EIGE predlaže da praćenje upravljanja rizikom obuhvati podatke iz administrativnih izvora i da se podaci razvrstaju u skladu sa evropskim pravnim okvirom na sljedeći način:

- Broj i vrsta prijavljenih krivičnih djela;
- Broj, starost i spol žrtava/preživjelih;
- Broj istraženih slučajeva;
- Broj krivično gonjenih osoba;
- Broj osuđenih osoba.

Osim toga, treba uključiti sljedeće minimalno razvrstavanje podataka:

- spol žrtve/preživjele osobe i počinioca;
- starost žrtve/preživjele osobe i počinioca;
- vrsta nasilja;
- odnos počinioca i žrtve/preživjele osobe;
- geografska lokacija;
- drugi relevantni faktori kao što su rasa, invaliditet i druge karakteristike

³⁶ Vidi: 'Risk assessment and risk management by police' (European Institute for Gender Equality), na: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/risk-assessment-risk-management/principle-3-establishing-evidence-based-approach>

ukazati na efikasan odnos između policijskog službenika koji odgovara na događaj i žrtve/preživjele osobe.

Te informacije, razmotrene u kontekstu anketa o percepciji policijskog rada u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera (kada je pozitivna percepcija u porastu) mogu ukazivati na veće prijavljivanje slučajeva nasilja od strane intimnog partnera jer se žene i djevojčice osjećaju slobodne da se obrate policiji, umjesto na porast učestalosti nasilja nad ženama i djevojčicama.

Ispravno popunjeni obrasci za procjenu rizika bi teoretski trebali pomoći da se smanji broj iskaza koje žrtva/preživjela osoba treba davati, kao i broj ljudi s kojima mora dolaziti u kontakt, i osigurati da ima podršku adekvatnih profesionalaca. Pored toga, ova mjera može pružiti uvid u praksu po kojoj policija upućuje žrtve/preživjele osobe na medijaciju umjesto na formalni krivičnopravni sistem, čime se priznaje i to da ni sami policijski službenici ne bi trebali postupati kao medijatori.

Evropski institut za ravnopravnost spolova (EIGE) daje korisne preporuke za unapređenje pristupa upravljanju rizikom zasnovanih na dokazima (vidi Okvir 9 u nastavku):

Uz veće razumijevanje rizika s kojim se suočavaju žrtve/preživjele osobe, policijski službenici koji odgovaraju na događaj bi trebali biti skloniji korištenju formalnog pravosudnog sistema za ublažavanje dalje štete i tražiti proporcionalne sankcije za nasilne radnje.

Rollings i Taylor (2008.) daju još jedan primjer korisnih referentnih informacija predlažući da smanjenje broja počinitelja koji nastavljaju činiti nasilje u porodici ili nasilje od strane intimnog partnera nakon što je policija pozvana na mjesto događaja predstavlja indikator da je prethodna policijska intervencija imala uticaja na dalje ponašanje počinioca.³⁷

37 Kiah Rollings i Natalie Taylor, „Measuring police performance in domestic and family violence“ za *Trends & issues in Crime and Criminal Justice* No. 367 decembar 2008. (Australian Government/Australian Institute of Criminology, 2008).

Kako je obrazloženo u ranijim poglavljima, ESP predlaže da sve pravosudne i usluge za podršku žrtvama/preživjelima trebaju posjedovati niz zajedničkih karakteristika i aktivnosti kojima osiguravaju maksimalan uticaj. One su primjenjive bez obzira na konkretni „sektor“ koji bi mogao biti u kontaktu sa ženama i djevojčicama izloženim nasilju. U nastavku je lista koja je zasnovana na zajedničkim karakteristikama i aktivnostima prema ESP-u. Lista daje prijedloge referentnih pokazatelja za djelotvorne policijske zaštitne i sigurnosne mjere koje osnažuju žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama da traže pristup pravdi i omogućavaju im da sigurno učestvuju u sudskom postupku.

Policijski rukovodioci se mogu pozvati na ove pokazatelje, ako oni postoje, ali i poticati na njihovo uključivanje na višim nivoima, ako to nije slučaj:

- **Prilagodljivost i pristupačnost:** Broj obuka ili formalizovanih konsultacija sa lokalnim, ali raznolikim, zajednicama. Ovo bi trebalo uključivati grupe koje predstavljaju osobe sa invaliditetom, interno raseljene osobe i manjinske zajednice, koje će dati informacije o kontekstualnim i kulturnim faktorima koje bi policijske procjene rizika trebale uvažiti. Potrebno je raditi na tome da se osigura da obuka za članove tima obuhvata cijeli raspon regionalnih kulturoloških razlika i sigurnosne potrebe koje iz njih proizilaze.
- **Adekvatnost i pristupačnost:** Omjer obrazaca koje je osoblje ispravno popunilo u odnosu na broj intervencija u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama od strane članova tima (posebno u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera). Ovaj pokazatelj bi također trebao pružiti uvid u to koliko policija komunicira na jeziku koji žrtva/preživjela osoba razumije. Razvrstavanje broja obrazaca za procjenu rizika prema spolu, činu i jedinici službenika koji odgovara na događaj će također pružiti informacije o drugim varijablama koje utiču na kvalitet komunikacije između službenika i žrtve/preživjele osobe.

„Prema našim zapažanjima, obuka za podizanje svijesti je djelotvornija ako je provode osobe iz manje zastupljenih grupa koje govore o vlastitim životnim iskustvima.“

Elena Ratoj,
programska menadžerica, (UN Women, Moldavija)

- **Prioritizacija bezbjednosti:** Omjer zaštitnih mjera i planova sigurnosti koji su aktivirani i provedeni do kraja u skladu sa preporukama pružalaca socijalnih, zdravstvenih i pravosudnih osnovnih usluga i u konsultacijama sa žrtvom/preživjelom osobom, naspram zaštitnih mjera koje su preporučene i/ili predložene za aktiviranje. Ovo mjerenje će pružiti uvid u policijsku praksu redovne i dosljedne procjene sigurnosti žena i djevojčica.
- **Informirani pristanak i povjerljivost i pristupačnost:** Procenat zaštitnih mjera i planova sigurnosti koje aktiviraju policijski službenici u odnosu na broj slučajeva povratništva u činjenju/ponavljanja krivičnog djela ili kršenja mjera od strane počinioca.³⁸ Alternativno, omjer mjera zaštite koje su provođene do kraja dogovorenog sa žrtvom/preživjelom osobom u odnosu na broj slučajeva povratništva/ponavljanja krivičnog djela od strane počinioca i/ili lišenja slobode. Ova mjera će omogućiti uvid o tome kakav je odnos potpuno primijenjenih naspram djelomično primijenjenih, odnosno neprimjenjivanja zaštitnih mjera. Mjera polazi od pretpostavke da smisleno učešće žrtve/preživjele osobe u planiranju njene zaštite i sigurnosti povećava izgleda da će policija sprovesti mjere zaštite sve do njihovog dogovorenog završetka.

³⁸ Rollings i Taylor (2008.) sugerišu da policija treba koristiti pokazatelj o smanjenju ponovnih odlazaka na istu adresu, jer je prethodna policijska intervencija na toj lokaciji imala pozitivan uticaj. Autori dodaju da bi ovu mjeru uspjehnosti trebalo pratiti s protekom vremena da bi se vidjelo da li se smanjuje udio domaćinstava sa višestrukim intervencijama, te da bi je se moglo mjeriti kroz postojeće policijske statistike. Vidi „Police Performance in Domestic and Family Violence“ (2008).

- **Djelotvorna komunikacija i učešće interesnih grupa u osmišljavanju, pružanju i ocjeni usluga:** Ankete o lokalnom radu policije provedene među zaposlenicima i korisnicama sigurnih kuća radi mjerenja zadovoljstva žrtava/preživjelih policijskim odgovorom. Takve ankete se mogu inicirati na nivou stanice, a trebale bi biti usklađene sa kolaborativnim metodologijama, tako da odražavaju nacionalne, regionalne i lokalne strateške ciljeve u oblasti prevencije nasilja nad ženama i djevojčicama. Ova mjera će pružiti uvid u ponašanja i stavove policije prilikom upoznavanja žrtava/preživjelih osoba sa opcijama zaštite i komunikacije sa partnerskim sigurnim kućama. Ankete bi trebale tražiti informacije o tome u kolikoj mjeri policija pokazuje osjetljivost, npr. sposobnost pružanja tačnih informacija o tome šta se dešava sa djecom kada je majka u skloništu, kao i kakve će dnevne mjere zaštite imati djeca koja moraju ostati sa rodbinom i koja nastavljaju ići u školu.
- **Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama:** Broj lišenja slobode povezanih sa nasiljem nad ženama i djevojčicama u odnosu na broj žrtava/preživjelih osoba koje su konsultovane o ličnoj percepciji rizika i upućivanja na vanjske agencije za pružanje mjera zaštite. Ove bi informacije trebalo smatrati minimumom potrebnim za prikupljanje podataka. Trebale bi se prikupljati na nivou stanice radi prosljeđivanja u nacionalni sistem prikupljanja podataka.
- **Povezivanje s drugim sektorima i agencijama kroz koordinaciju:** Godišnje povećanje pozitivne percepcije policijskog rada na provođenju mjera zaštite prema anketama provedenim među drugim lokalnim pružaocima usluga ili partnerima. Ova mjera bi mogla pružiti uvid u percepciju vanjskih izvora o sposobnosti policije da poštuje i da se pridržava referalnih koordinacijskih protokola i najboljih praksi. Dowling i drugi (2018.) navode da se ne posvećuje dovoljna pažnja zadovoljstvu žrtava/preživjelih osoba procjenom rizika. Međutim, dostupna ograničena istraživanja ukazuju da su žrtve/preživjele osobe izražavale frustriranost alatima za procjenu rizika, smatrajući da sadrže uglavnom nerelevantna pitanja, kao i bezličnim i ponavljajućim načinom is-

pitivanja od strane policijskih službenika, naročito u slučajevima kada su se često obraćale policiji.³⁹

Dowling i drugi dodaju da su žrtve/preživjele osobe možda frustrirane ovim alatima zbog toga što ne uviđaju njihov značaj u obezbjeđenju njihove zaštite i sigurnosti pa policijski službenici i drugi pružaoci usluga trebaju voditi računa da žrtve razumiju i podržavaju ovaj proces.⁴⁰

---

39 Dowling, C., Morgan, A., Boyd, C., Voce, I., „Policing Domestic Violence: A Review of the Evidence“, Australian Institute of Criminology, Research Report 13 (2018).

40 Ibid.

STUDIJA SLUČAJA

PREGLED ALATA ZA PROCJENU RIZIKA DASH IZ UK

Čest izazov za policijske snage je da osiguraju da svi policijski službenici koji odgovaraju na krivična djela nasilja nad ženama i djevojčicama imaju odgovarajuće kompetencije za provođenje procjena rizika u skladu sa standardima i protokolima, tako da alati kao što su primjerci B-SAFER i DASH budu u potpunosti primijenjeni.

Zapravo, revizijom modela kojeg koriste policijske snage širom UK pod nazivom DASH provedenom 2016. godine⁴¹ uočeni su mnogi izazovi u primjeni modela za policijske službenike na terenu koji intervenišu u događajima nasilja od strane intimnog partnera. Izazovi obuhvataju sljedeće⁴²:

- Uprkos širokoj podršci za procjenu rizika, kako od policije tako i od partnera, alat DASH za upravljanje i procjenu rizika nije dosljedno primjenjivan na terenu;
- Službenici su ponekad diskreciono odlučivali da ne podnesu obrazac, neka pitanja su mijenjana ili izostavljena, a informacije su u nekim slučajevima evidentirane nedosljedno i nepotpuno;
- Nije neophodno da se zatraže sve informacije koje trenutno sadrži alat DASH od 27 tačaka u toku inicijelnog odgovora. U trenutnom obliku DASH se zaobilazi u praksi i pruža nedosljedne podatke sekundarnim procjenivačima rizika;
- Čini se da policijski službenici i osoblje prioritiziraju krivična djela, a posebno fizičko nasilje i povrede koje nastaju kao posljedica datog događaja, kako u inicijelnoj tako i u sekundarnim fazama procjene rizika;

Na osnovu ovih zapažanja pregled je dao prijedloge za buduće ažuriranje DASH-a koji se mogu primijeniti na

većinu, a možda i na sve modele i okvire za procjenu rizika. U nastavku navodimo listu preporuka za prakse procjene rizika u policijskom radu, konkretno razmatranja za buduću upotrebu modela DASH, koja su zasnovana na reviziji ovog modela:⁴³

- **Potreban je pristup zasnovan na dokazima u policijskom radu zasnovanom na riziku:** to treba pratiti odgovarajuća obuka na temu konkretno procjene, identifikacije i upravljanja rizikom. Policijske snage trebaju nastojati da svedu na minimum neformalno učenje na radnom mjestu koje obično zamjenjuje edukaciju. Potreban je veći nadzor i povratno izvještavanje koje može potvrditi potrebe za učenjem.
- **Razumijevanje prisilne kontrole treba biti ugrađeno u pristup zasnovan na riziku:** Policijski službenici koji odgovaraju na događaje trebaju bolje prepoznavati različite aspekte nasilja u porodici. Premda istraživanja ukazuju da prisilna kontrola predstavlja važan faktor rizika za ubistvo u porodici, policija često ne cijeni u potpunosti značaj prisilne kontrole za procjenu rizika.
- **Revidirani alat za procjenu rizika za službenike na terenu treba se više fokusirati na obrasce nasilnog ponašanja:** Fokusiraniji alat za upotrebu na terenu bi mogao efikasnije preusmjeriti fokus policijskih službenika sa samih događaja na utvrđivanje obrazaca nasilnog ponašanja, uključujući prisilnu kontrolu.
- **Temeljiti procjenu rizika/potreba najbolje provode osobe koje su prošle specijalističku obuku:** Specijalisti za nasilje nad ženama i djevojčicama su potrebni da bi se potencijalno visokorizični faktori (kao što je razdvajanje od počinioca) stavili u kontekst počinioca koji ispoljava izuzetno kontrolirajuće ponašanje. Specijalisti su u boljoj poziciji da provedu temeljitiju procjenu rizika/potreba kao odgovarajuću osnovu za odlučivanje o daljnim mjerama u slučajevima kontinuiranog nasilja. Policijske uloge i strukture moraju podržavati pravovremene i temeljite revizije inicijelnih procjena rizika i blagovremena upućivanja na specijalizirane usluge za podršku.

⁴¹ Model „Zlostavljanje u porodici, uhođenje i nasilje u ime tzv. Časti“ (DASH - Domestic Abuse, Stalking and 'Honour'-Based Violence, 2009.) model identifikacije, procjene i upravljanja rizikom provodi se u svim policijskim službama u UK od marta 2009. nakon što ga je akreditovalo Vijeće ACPO, koje se sada naziva Nacionalno vijeće šefova policije Ujedinjenog Kraljevstva (NPCC). Vidi DASH Risk Model <https://www.dashriskchecklist.co.uk/>

⁴² Risk-led policing of domestic abuse and the DASH risk model. Amanda L. Robinson, Andy Myhill, Julia Wire, Jo Roberts i Nick Tilley za College of Policing (2016) <https://pdf4pro.com/amp/view/risk-led-policing-of-domestic-abuse-and-the-dash-risk-model-480cf9.html>

⁴³ Ibid.

Slično UNPOL-ovom pozivanju na važnost profesionalne diskrecije u procjeni rizika od nasilja od strane intimnog partnera, preporuke revizije modela DASH potvrđuju ne samo da je važno da policijski službenici posjeduju potrebne kompetencije za procjenu rizika u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera, već

i da se mora provesti adekvatna obuka i praćenje kako se ne bi dovele u pitanje aktivnosti i tako ugrozila sigurnost žrtve/preživjele osobe i njenih bliskih članova porodice.

Edukacija i monitoring bi se također trebali proširiti na upotrebu i širenje legalnog i ilegalnog vatrenog oružja u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama. Premda zloupotreba malog i lakog oružja u UK nije rasprostranjena, u mnogim drugim zemljama i regijama nasilnici teško zloupotrebljavaju vatreno oružje kao instrument

moći i kontrole nad žrtvama/preživjelim osobama, što iziskuje poseban institucionalni odgovor.

Kada se unutar policijske organizacije razmišlja o prirodi nasilja, njegovim uzrocima i posljedicama i kako ono drugačije i disproporcionalno utiče na žene i djevojčice trebalo bi više pažnje obratiti na povezanost malog i lakog oružja sa ovom pojavom. Prisustvo vatrenog oružja u kontekstu nasilja od strane intimnog partnera značajno povećava rizik od smrtnog ishoda za žrtvu(e).

Informativni centar za kontrolu malokalibarskog i lakog naoružanja u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi (SEESAC) izdao je regionalne smjernice u publikaciji pod nazivom Zloupotreba vatrenog oružja u nasilju u porodici u Jugoistočnoj Evropi: kratki pregled činjenica (naslov originala: *The Misuse of Firearms in Domestic Violence in South East Europe: Fast Facts*) iz 2019. koju je podržala Evropska unija kroz Odluku Vijeća EU (CFSP) 2016/2356 o podršci aktivnostima SEESAC-a na polju razoružanja i kontrole naoružanja u Jugoistočnoj Evropi.⁴⁴

PRILOG 1

UNODC

United Nations Office on Drugs and Crime

UNODC (2014.) Standardna procjena rizika i opasnosti:

Procjena rizika od smrtnog ishoda i rizika od ponavljanja nasilja:⁴⁵

Prethodna viktimizacija	<ul style="list-style-type: none"> • Vrsta, težina i učestalost napada • Datum posljednjeg napada • Teška ozljeda u prethodnim napadima • Postojanje i priroda ranijeg nasilja nad ovom žrtvom/preživjela • Postoji li obrazac kontinuiranog zastrašivanja, prisile i nasilja? • Ko je počinitelj u tom obrascu i nad kim se vrši nasilje? • Koja je težina nasilja? • Ko je ozljeđen i kako? • Ko je u strahu i na koji način? • Da li je žrtva/preživjela napadnuta u trudnoći ili ubrzo nakon poroda? • Trenutne i prethodne mjere zaštite • Odbačene ranije optužbe o nasilju u porodici, raniji kontakti sa policijom ili tužilaštvom zbog nasilja u porodici
Problemi počinioca sa drogom i alkoholom	<ul style="list-style-type: none"> • Zloupotreba alkohola ili droga
Opsesivno/posesivno ponašanje i pretjerana ljubomora počinioca	<ul style="list-style-type: none"> • Ljubomorno ili kontrolirajuće ponašanje počinioca • Zastrašivanje žrtve/preživjele ako zatraži pomoć • Priroda kontrolirajućeg ponašanja: prijetnje budućim povređivanjem ili smrću (što je konkretnija prijetnja to je veći rizik), prijetnje upotrebom oružja, prijetnje otmicom djeteta ili uskraćivanjem prava na posjetu, otvorene prijetnje u prisustvu drugih osoba • Koja vrsta prijetnji ili prisile je korištena da se žrtva/preživjela odvrti od učešća u krivičnom gonjenju? • Ko je najranjiviji spram trenutnih prijetnji i prisile?
Historija mentalnog zdravlja počinioca (tj. suicidalne ideacije, planovi, prijetnje i prethodni pokušaji)	<ul style="list-style-type: none"> • Prijetnje počinioca ubistvom ili samoubistvom • Dokazi o depresiji počinioca • Dokazi o paranoidnim idejama počinioca • Prethodni problemi sa mentalnim zdravljem ili emocionalni problemi počinioca

43 Handbook on Effective Prosecution Responses to Violence Against Women and Girls (UNDOC i UN Women, 2014), vidi: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_effective_prosecution_responses_to_violence_against_women_and_girls.pdf p.54.

Prijetnje počinioca da će ubiti žrtvu/preživjelu ili njenu djecu	<ul style="list-style-type: none"> • Prijetnja da će nauditi žrtvi/preživjeloj ili djeci • Da li je počinitelj naudio djeci i ako jeste, kako? • Da li je počinitelj prijetio da će nauditi djeci? Kako? • Da li žrtva/preživjela strahuje da će počinitelj uzeti djecu kao odmazdu za saradnju sa tužiocima? • Da li su djeca svjedočila počinjenju djela ili drugim nasilnim radnjama ili prijetnjama?
Primjena nasilja izvan doma od strane počinioca	<ul style="list-style-type: none"> • Prethodna krivična djela koja je počinio počinitelj i eventualni drugi navodi protiv njega o kojima se trenutno odlučuje • Postojanje i priroda prethodnog nasilja nad drugima (tj. historijat nasilja u ranijim vezama)
Dokazi o eskalaciji nasilja ili zastrašivanja	<ul style="list-style-type: none"> • Uhođenje, upotreba oružja, seksualno zlostavljanje, zlostavljanje životinja, oštećenje imovine ili prijetnje oštećenjem imovine, uzimanje talaca, povećana ranjivost žrtve/preživjele zbog starosti, invaliditeta, trudnoće
Posjedovanje, pristup, upoznatost i izvjesna fascinacija počinioca oružjem	<ul style="list-style-type: none"> • Pristup ponovnom naoružavanju/dostupnost oružja
Sklonost počinioca da poštuje odluke suda	<ul style="list-style-type: none"> • Ranija kršenja naredbi suda • Ranije nepoštivanje uslova za otpust prije suđenja, ili uslovnog otpusta • Ranije učesće u programu za tretman počinitelja nasilja
Status odnosa	<ul style="list-style-type: none"> • Da li su žrtva/preživjela i počinitelj rastavljeni ili u procesu rastave, otuđeni? • Da li je žrtva/preživjela u procesu bijega? • Koji je status bilo kakvog predmeta pred porodičnim ili drugim sudom? • Skori raskid, rastava ili razvod na inicijativu žrtve/preživjele; skora promjena starateljstva nad djetetom i/ili skora promjena mjesta prebivališta žrtve/preživjele

CITIRANI I PREPORUČENI IZVORI

1. Report of the Secretary-General, 'In-depth study on all forms of violence against women', United Nations, A/61/122/Add.1, (6 July 2006) paras. 111- 112
2. National Outcome Standards for Perpetrator Interventions (NOSPI) Baseline Report 2015-2016; Australian Department for Social Sciences, vidi: <https://plan4womenssafety.dss.gov.au/wp-content/uploads/2018/08/nationaloutcomestandardsreport-web.pdf>
3. Haskell, L. and Randell, M., 'The Impact of Trauma on Adult Sexual Assault Victims', Izvještaj podnesen: *Justice Canada* (2019), vidi: https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/jr/trauma/trauma_eng.pdf
4. 'Why Do Some Men Use Violence Against Women and How Can We Prevent It? Quantitative Findings from the United Nations Multi-Country Study on Men and Violence in Asia and the Pacific' Partners For Prevention (2013), vidi: https://www.undp.org/content/dam/rbap/docs/Research%20&%20Publications/womens_empowerment/RBAP-Gender-2013-P4P-VAW-Report.pdf Partneri za prevenciju su UNDP, UNFPA, UN Women i UNV zajednički regionalni program za prevenciju rodno zasnovanog nasilja u Aziji i na Pacifiku.
5. Ellsberg, M., H. A. F. M. Jansen, L. Heise, C. H. Watts i C. García Moreno (2008), 'Intimate partner violence and women's physical and mental health in the WHO multi-country study on women's health and domestic violence: An observational study' *The Lancet*, vol. 371, str. 1165-1172.
6. Ethical and Safety Recommendations for Interviewing Trafficked Women (WHO, 2003), vidi: https://www.who.int/mip/2003/other_documents/en/Ethical_Safety-GWH.pdf
7. Guidelines on the Protection of Child Victims of Trafficking (UNICEF, 2006) https://www.unicef.org/protection/Unicef_Victims_Guidelines_en.pdf
8. R. Higgins., 'Problems and Process' (Clarendon Press, Oxford, 1994.), str. 153-54, na str. 153.
9. Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials (1990), adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August - 7 September 1990, see: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/useofforceandfirearms.aspx>
10. United Nations Police *Gender Toolkit* (UN Department of Peace Operations - DPO/ DPET/Integrated Training Service, 2015)
11. A Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice Programming (UN Women et al., 2018). <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2018/wa2j-complete-toolkit-en.pdf?la=en&vs=2654>
12. 'Multi-Sectoral Gender Based Violence Response at the District Level in Nepal', End of Project Evaluation Report (August 2009 August – July 2013) supported by The UN Trust Fund to Eliminate Violence against Women, see: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20untf/publications/2018/evaluation%20digital%20library/3%20nplunctfecompressed.pdf?la=en&vs=832>
13. Briefing Paper: 'Sex matters - A gender perspective on internal displacement' (2019), The Internal Displacement Monitoring Centre, vidi: <http://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/201902-gender-dimension.pdf>
14. Quintero and Culler, 'IDP health in Colombia: Needs and Challenges,' *Forced Migration Review* (2009).
15. Bozanic, D., 'The Hidden Pandemic: Firearms and Intimate Partner Violence Killing Women (UNDP SEESAC, 2020), vidi: <https://www.eurasia.undp.org/content/rbec/en/home/blog/2020/hidden-pandemic-firearms-killing-women.html>
16. 'Challenges of IDP Protection - Research study on the protection of internally displaced persons in Afghanistan' (Joint IDP Profiling Service, novembar 2012).
17. Kiah Rollings and Natalie Taylor, 'Measuring Police Performance in Domestic and Family Violence', *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, No. 367 decembar 2008, (Australian Government/Australian Institute of Criminology), vidi: <https://aic.gov.au/publications/tandi/tandi367>
18. Loger, Rosa, 'Violence against women: Good practices in combating and eliminating violence against women: Austrian Model of Intervention in Domestic Violence Cases. Izvještaj za sastanak Ekspertske grupe pri Odjelu za unapređenje položaja žena UN-a u saradnji sa Uredom UN-a za droge i kriminal, Beč, Austrija, 2005).

19. Golding JM., 'Intimate partner violence as a risk factor for mental disorders: a meta-analysis' *Journal of Family Violence*, 1999;14:99–132.
20. Dowling, C., Morgan, A., Boyd, C., Voce, I., 'Policing Domestic Violence: A Review of the Evidence (Research Report 13). Australian Institute of Criminology, 2018), see: https://aic.gov.au/file/6650/download?token=CgV_eGo
21. Training Manual for Police Officers Strengthening Program for the Security of Vulnerable Groups (UNODC u saradnji sa Vladom Meksika 2017.), vidi: http://www.policia-mas.org/manuales/Manual_Policias_INGLES_PREVIO_090817.pdf
22. Guidelines on Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action (The Inter-Agency Standing Committee (IASC) Task Team on Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action. Inter-Agency Standing Committee, 2019), vidi: <https://interagency-standingcommittee.org/iasc-task-team-inclusion-persons-disabilities-humanitarian-action/documents/iasc-guidelines>
23. 'Everyone's business: Improving the police response to domestic abuse (2014). Her Majesty's Inspectorate of Constabulary (HMIC). <https://www.gov.uk/government/news/major-review-of-police-response-to-domestic-violence>
24. 'Handbook on effective prosecution responses to violence against women and girls' (UNODC u saradnji sa UN Women 2014.), vidi: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/14-02565_Ebook_new.pdf
25. 'Capacity Building in Risk Assessment and Safety Management to Protect High Risk Victims' – A Learning Resource, (PROTECT II, Beč, 2012.)
26. Frequently asked questions in Multi-Agency Risk Assessment Conferences (MARAC) *Save Lives*, vidi: <http://www.safelives.org.uk/sites/default/files/resources/MARAC%20FAQs%20General%20FINAL.pdf>
27. DASH model za rizik, na: <https://www.dashriskchecklist.co.uk/>
28. A Guide to Risk Assessment and Risk Management of Intimate Partner Violence against Women for Police (European Institute for Gender Equality, 2019), vidi: https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/20191701_mh0119277enn_pdf.pdf
29. 2018 Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences on online violence against women and girls from a human rights perspective (A/HRC/38/47), at: http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/38/47
30. Rachel Robbins, Hugh McLaughlin, Concetta Banks, Claire Bellamy, Debbie Thackray (2014.) 'Domestic violence and multiagency risk assessment conferences (MARACs): A Scoping Review', *The Journal of Adult Protection*, Vol. 16 Iss 6 str. 389 – 398n pristup na adresi: https://www.researchgate.net/publication/280194675_Domestic_violence_and_multi-agency_risk_assessment_conferences_MARACs_A_scoping_review
31. Emily Turner, Juanjo Medina, Gavin Brown, 'Dashing Hopes? The Predictive Accuracy of Domestic Abuse Risk Assessment by Police', *The British Journal of Criminology*, Volume 59, Issue 5, septembar 2019, str. 1013–1034, pristup na adresi: <https://doi.org/10.1093/bjc/azy074>
32. Risk assessment and Risk Management by Police (European Institute for Gender Equality), na: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/risk-assessment-risk-management/principle-3-establishing-evidence-based-approach>
33. Amnesty reveals alarming impact of online abuse against women (2017), vidi: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/11/amnesty-reveals-alarming-impact-of-online-abuse-against-women/>
34. 'Misuse of Firearms in Domestic Violence in South East Europe: Fast Facts', South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC) (2019), vidi: https://www.seesac.org/f/docs/News-SALW/Misuse-of-firearms-in-SEE_ENG_WEB_FINAL.pdf
35. Domestic Abuse Stalking and Harassment and 'Honour'-Based Violence (DASH) (2011). Coordinated Action against Domestic Violence or 'CAADA' UK (now *SafeLives* UK)
36. Hart, S. D. (2008) 'Preventing violence: The role of risk assessment and management' u A. C. Baldry & F. W. Winkel (Eds.), *Intimate partner violence prevention and intervention: The risk assessment and management approach* (str. 7-18). Hauppauge, NY: Nova Science Publishers.

PODRŠKA I POMOĆ

“Ako prihvatimo da je nasilje nad ženama i djevojčicama ukorijenjeno u nejednakosti, ugrađenoj u naša društva i globalno prisutnoj, također trebamo uzeti u obzir da su svi oblici nasilja nad ženama i djevojčicama u suštini „štetne prakse“, tj. prakse koje nanose štetu. Ako zatim biramo da te štetne prakse povezujemo sa tradicijama, moramo se prvo zapitati „šta bi moglo biti „tradicionalnije“ od rasprostranjene, ukorijenjene nejednakosti?“

Marai Larasi (zagovarateljka za eliminaciju nasilja nad ženama i djevojčicama, aktivistica, konsultantica i edukatorica)

CILJ POGLAVLJA

Policija osnažuje žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama da donose vlastite informirane odluke, pružajući im informacije o njihovim pravima i opcijama u pravosudnom sistemu na praktičan, tačan, pristupačan i sveobuhvatan način.

Ključne poruke i usvojeno gradivo:

- Policija treba objasniti istražni postupak žrtvama/preživjelima i redovno ih informisati kroz sve faze pravosudnog postupka;
- Saradnja sa drugim pružaocima usluga je ključna za pružanje efektivne podrške i pomoći žrtvama/preživjelima, kao i za to da se policija može fokusirati na svoju osnovnu istražnu ulogu. Prioritet za svaku saradnju mora biti ispunjavanje potreba žrtve/preživjele osobe;
- Uloga policije nije da osuđuje žrtve/preživjele pa službenici koji odgovaraju na događaj ne smiju biti pod uticajem bilo kakvih predrasuda ili stereotipa;
- Kada policija široko gleda na usluge pomoći i podrške, ona osnažuje žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama da saraduju;
- Smisljeno učešće žrtava/preživjelih u cijelom postupku znači izgradnju povjerenja sa zajednicama;
- Policija i drugi pružaoci osnovnih usluga trebaju na žrtve/preživjele gledati kao na partnere koje treba osnažiti, umjesto da njihovu ranjivost poistovjećuju sa fizičkom ili mentalnom slabošću;
- Poznavanje konteksta je ključno da bi policija razumjela potrebe žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama za podrškom i pomoći;
- Svi navodni počinioci trebaju biti tretirani sa poštovanjem i dostojanstvom, naročito žene i djevojčice koje su i same viktimizirane, odnosno koje su na rubu zakona.

UVOD

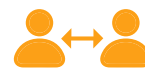
Policijska podrška i pomoć žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama je sastavni dio istražnog postupka i počinje od inicijalne prijave događaja i traje kroz cijeli pravosudni postupak. U toj inicijalnoj tački policija treba aktivno planirati smisleno učešće žrtava/preživjelih osoba u istrazi. Istraživanja¹ pokazuju da će žrtve/preživjele osobe koje su od policijskih službenika dobile tačne i pravovremene informacije o njihovim pravima i pravnim opcijama na razumljiv i pristupačan način i koje su tretirane s poštovanjem biti sklonije da traže formalna pravna sredstva s ciljem sprečavanja daljeg nasilja i kažnjavanja počinioca.

Fotografiju ustupio UNMIT/Bernardino Soares (Istočni Timor)

Poglavlje koje slijedi fokusira se na pružanje smjernica policijskim rukovodiocima koji žele ojačati kapacitete njihovog tima kako bi se osiguralo smisleno učešće žrtava/preživjelih u istrazi o navodnom djelu, kao i sprečavanju budućih nasilnih radnji nad žrtvom i drugim osobama koje su joj bliske, njenom porodicom i svjedocima.

¹ Na primjer, vidi ulogu nepalskih policijskih službenica koje odgovaraju na rodno zasnovano nasilje u izvještaju o završnoj evaluaciji projekta „Multisektorski odgovor na rodno zasnovano nasilje na okružnom nivou u Nepal“, projektni period: august 2009 - juli 2013. koji je podržao Fond UN-a za eliminaciju nasilja nad ženama. Vidi tkđ. Wilson, S., & Jasinski, J. (2004). Public satisfaction with the police in domestic violence cases: The importance of arrest, expectations, and involuntary contact. *American Journal of Criminal Justice*, 28, 235–254, Nathan Birdsall, Stuart Kirby & Michelle McManus (2017) Police–victim engagement in building a victim empowerment approach to intimate partner violence cases, *Police Practice and Research*, 18:1, 75-86., Hohl, K., Bradford, B., & Stanko, E. (2010). Influencing trust and confidence in the London metropolitan police: Results from an experiment testing the effect of leaflet drops on public opinion. *British Journal of Criminology*, 50, 491–513 and Tyler, T. (2004). Enhancing police legitimacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 593, 84–99.

Ponuđene smjernice će se konkretno baviti time šta smisleno učešće predstavlja za žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama i kako se njihovo osnaživanje u procesu odlučivanja o pomoći i podršci koju primaju može odraziti na bolje rezultate za sve uključene aktere. Kao i u drugim poglavljima, čitaocu se preporučuje da u vezi sa ovim poglavljem konsultuje i osnovnu uslugu br. 9 „Podrška i pomoć“ u modulu 3 ESP-a Pravosuđe i policijsko postupanje.

KOLEGIJALNE SMJERNICE

Vi i vaše osoblje trebate razmotriti kakvu podršku i pomoć možete pružiti kako bi se ispunile individualne potrebe svake žrtve/preživjele osobe od trenutka kada primite obavijest o događaju nasilja nad ženama i djevojčicama.

Okvir 1

Službenik za vezu sa porodicom (FLO) u pristupu usmjerenom na žrtvu/preživjelu osobu (UK)

Službenik za vezu sa porodicom (FLO) je sastavni dio istražnog tima i pruža podršku porodici tokom cijelog istražnog postupka sve do zaključenja sudskog postupka. Uloga ovog službenika je da pomaže višem istražitelju (SIO) i da obavještava porodicu o pomacima u istrazi.

Ova funkcija je prvobitno nastala zbog nedostataka veze sa porodicama žrtava/preživjelih osoba, što je uzrokovalo praznine u istrazi, koje su za posljedicu imale negativno medijsko izvještavanje pa čak i slučajeve da su ključne informacije, o kojima je sud tek trebao odlučivati, dostavljane medijima, a ne policiji.

Dobar službenik za vezu sa porodicom mora posjedovati sposobnost slušanja i saosjećanja uz dovoljnu distanciranost koja mu omogućava da ispunjava zahtjeve ove funkcije, kao što je jasna izlazna strategija, što mora biti jasno naznačeno na samom početku. Ovaj službenik/ica treba pokazati iskrenost i integritet te staviti do znanja da je njegova/njena uloga da bude dio istrage. Na primjer, umjesto da porodici kaže „Ne znam“, službenik/ica će reći nešto kao „Nisam u mogućnosti da vam dam tu informaciju u ovom trenutku“. Porodici se od samog početka stavlja do znanja da iako je funkcija FLO da pruži podršku porodici, taj službenik ostaje primarno policijski službenik i član istražnog tima.

Od službenika za vezu sa porodicom se očekuje da prisustvuju na većini sastanaka u vezi sa istragom, ali trebaju voditi računa da žrtvi/preživjeloj osobi ne kažu ništa što bi moglo ugroziti predmet. Ako je to neophodno, ne trebaju biti na sastanku, jer je ponekad bolje da se neki detalji jednostavno ne znaju kako bi se zadržao integritet pred porodicom. Međutim, od FLO-a se očekuje da bude na direktnoj vezi sa višim istražiteljem, što je posebno relevantno u slučajevima kada su osumnjičeni članovi porodice žrtve/preživjele osobe.

FLO NE MOŽE pružiti savjetovanje, te treba uputiti porodicu na druge agencije za podršku kada je to potrebno. Također treba dati smjernice i podršku porodici u pogledu izjava i intervjua za medije.

Zbog odnosa FLO-a sa porodicom, ovaj službenik je u mogućnosti da dostavi ključne informacije o porodici istražnom timu i da na taj način pomogne u istrazi. Ovi službenici su ključni za krucijalnu dvosmjernu komunikaciju između višeg istražitelja, istražitelja i porodice.

Dobar FLO može izgraditi povjerenje i ostati u dobrom odnosu sa porodicom, što se pozitivno odražava na ostatak lokalne zajednice.

Policijski koledž UK navodi da je primarna svrha FLO-a njegova uloga istražitelja. Ta uloga obuhvata prikupljanje dokaza i informacija od porodice koje trebaju pomoći u istrazi i očuvati njen integritet. FLO također pruža podršku i informacije na osjetljiv i suosjećajan način, čime pridobija povjerenje porodica žrtava krivičnog djela.

Izvor: Family Liaison Officer (UK College of Policing na: <https://profdev.college.police.uk/professional-profile/family-liaison-officer-flo/#role-purpose>)

Pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu osobu zahtijeva da žrtva/preživjela bude redovno informisana tokom nastavka istrage. Dobra praksa kojom se to omogućuje je određivanje jednog službenika koji će obavljati ovaj zadatak. Time se osigurava kontinuitet informacija i nastavlja izgradnja povjerenja između žrtve/preživjele osobe i policije. Sa daljim razvojem odnosa, službenik koji je određen kao podrška žrtvi/preživjeloj osobi može pružiti informacije i obavještajne podatke koji mogu

biti vrlo korisni za službenika koji radi na istrazi. U UK ovu ulogu obavljaju posebno obučeni službenici za vezu sa porodicom (FLO), što je međunarodno prepoznata dobra praksa (vidi Okvir 1).

Za dodatne informacije o pristupu usmjerenom na žrtvu/preživjelu osobu vidi poglavlje 2 Rukovodilac i vođa tima kao ključ promjene.

Da bi vaše osoblje sve jasno razumjelo, već ste trebali razmotriti i upoznati ih sa sljedećim:

- Koja su vaša očekivanja u pogledu informacija koje vaše osoblje treba podijeliti sa žrtvom/preživjelim osobom i kako će osigurati da je ona redovno informisana o istrazi?
- Kako će službenici obezbijediti kontinuiranu komunikaciju sa žrtvama/preživjelimima koje su posebno ranjive?

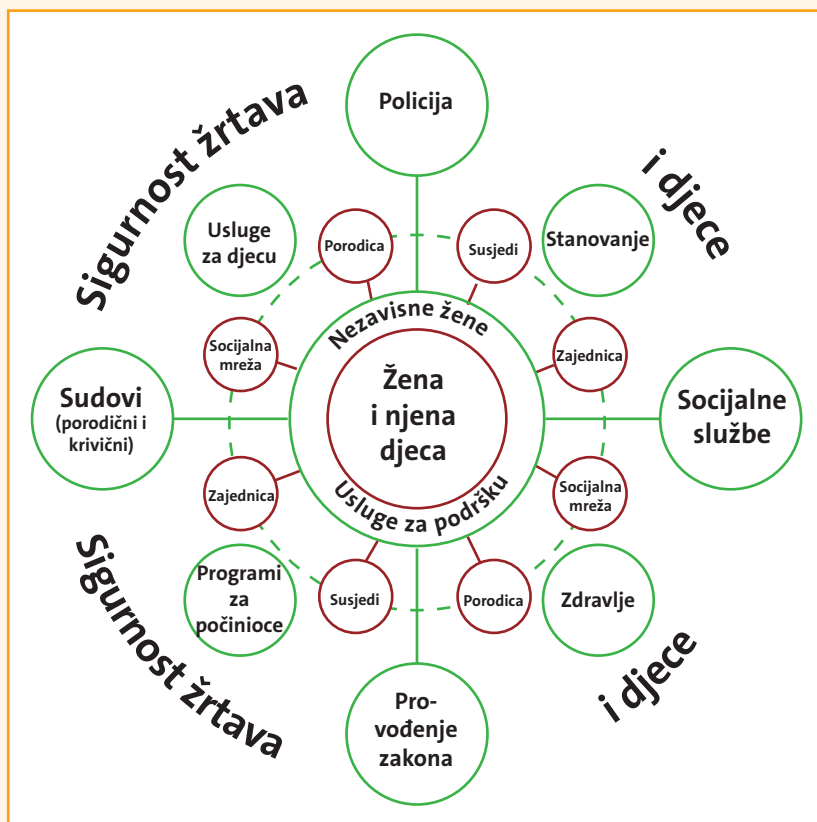
Trebate se pobrinuti da žene i djeca optužena za krivično djelo koji su i sami bili izloženi nasilju budu također identifikovani kao žrtve/preživjele o sobe i tako tretirani, npr. žene i djevojčice koje su žrtve trgovine ljudima, koje su drugi iskorištavali, pa čak i one koje su možda počinile djelo nasilja, jer je moguće da se radi o posljedici dugotrajne traume zbog višegodišnjeg zlostavljanja.

Vi i vaše osoblje ste tu da pomognete, a ne da osuđujete. Stoga je važno da bilo kakve pristranosti, stereotipi i drugi stavovi ili uvjerenja vas ili vašeg osoblja nemaju uticaja na to šta će se žrtvi/preživjeloj osobi reći odnosno kako će se prema njoj postupati.

Prepoznato je da policija možda nema na raspolaganju sve potrebne resurse za ispunjavanje individualnih potreba žrtve/preživjele osobe, kao što je emocionalna ili psihološka podrška, smještaj za osobe sa različitim vrstama invaliditeta (npr. tumač znakovnog jezika), zdravstvena, medicinska i socijalna zaštita, skloništa, itd. pa će vaša saradnja sa drugim pružaocima usluga u vašem području biti od koristi ne samo za žrtvu/preživjelu osobu, već i za efikasno raspoređivanje vašeg osoblja. To će vam omogućiti da se fokusirate na temeljnu policijsku ulogu u istrazi, kako bi se mogao pripremiti najbolji predmet za sljedeću fazu krivičnog postupka.

Slika 1:

Krug partnerstva (The Partnership Wheel (Protect II 2012²))

2 Krug partnerstva - Zaštita II – Izgradnja kapaciteta za procjenu rizika i planiranje sigurnosti radi zaštite visokorizičnih žrtava, (Beč, 2012.), <http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTII Risk Assessment and Safety 2012 English.pdf> str.47

Kako bi se polučili rezultati zajedničkog rada agencija na podršci i pomoći žrtvama/preživjelima, trebate prvo:

- Utvrditi koje su usluge podrške dostupne u vašoj policijskoj oblasti;
- Kako vam one mogu pomoći u ispunjavanju potreba žrtve/preživjele osobe;
- Koje odnose već imate sa utvrđenim akterima, ako takvi odnosi postoje?

Ako takvi odnosi trenutno ne postoje trebate djelovati proaktivno i njegovati/razviti dobre radne odnose.

Razvoj multiagencijskog pružanja usluga ne mora biti skup. Glavni aspekt je da svi učesnici imaju zajednički cilj u radu, a to je da pruže podršku žrtvama/preživjelim osobama.

Koristan alat (obraci podataka) koji vam može pomoći u mapiranju dostupnih usluga u vašoj oblasti nalazi se na strani 15 dokumenta pod nazivom: *Mapiranje usluga za podršku za žrtve nasilja nad ženama u skladu sa standardima Istanbulske konvencije: Metodologija i alati*.³

Britanska Nacionalna služba zdravstvene zaštite (NHS) je zajedno sa policijom razvila koncept referalnih centara za žrtve seksualnih napada (SARC), s ciljem da se na jednom mjestu okupe osnovne usluge za žrtve/osobe koje su preživjele seksualni napad. Prema podacima NHS-a⁴ „SARC-ovi doprinose realizaciji niza lokalnih i nacionalnih prioriteta i politika za unapređenje zdravlja i dobrobiti, tretiraju nasilje i zlostavljanje, smanjuju nejednakosti i rješavaju diskriminaciju.“

3 Kelly, L., Chair, R., (2018), „Mapping Support Services for Victims of Violence against Women In Line with the Istanbul Convention Standards Methodology and Tools“, (London Metropolitan University). Priručnik također preporučuje dokument pod nazivom „Borba protiv nasilja nad ženama: minimalni standardi za usluge za podršku“ čiji su autori Kelly, L., Chair, R., i Dubois, L. (izdavač London Metropolitan University, 2008.), a koji je izrađen za Generalni direktorat za ljudska prava i pravne poslove Vijeća Evrope u Strazburu. Dostupan je na adresi: [https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/EG-VAW-CONF\(2007\)Study%20rev.en.pdf](https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/EG-VAW-CONF(2007)Study%20rev.en.pdf)

4 Commissioning Framework for Adult and Paediatric Sexual Assault Referral Centre (SARC) Services, (NHS England, 2015).

Model okvira za SARC-ove⁵ oslanja se na saradnju između partnerskih agencija s ciljem pružanja sigurne i efektivne njege. U nastavku donosimo neiscrpnu listu partnera koji učestvuju u ovom okviru u UK:

- Policijska služba
- Komesar za policiju i kriminalitet
- Glavni komesar/i za zdravstvo
- Lokalne vlasti
- NHS Engleska, grupe za ugovaranje kliničkih studija
- Služba za javno zdravstvo Engleske
- Lokalne pedijatrijske službe
- Službe za zaštitu mentalnog zdravlja djece i omladine
- Službe za zaštitu mentalnog zdravlja odraslih
- Tužilaštvo
- Pružaoci forenzičkih usluga
- Organizacije iz trećeg sektora, uključujući one koje podržavaju osobe sa invaliditetom
- Službe za zaštitu seksualnog zdravlja
- Agencije za socijalnu zaštitu
- Drugi akteri, uključujući Ministarstvo pravde i Ministarstvo unutrašnjih poslova, koji obezbjeđuju grantove za podršku SARC-ovima i terapeutsku podršku trećeg sektora.

Premda akteri i njihova međusobna zavisnost mogu da se razlikuju u drugim zemljama, SARC-ovi su uspostavljeni ili je njihovo uspostavljanje u toku u više zemalja van UK, naročito u Evropi i Južnoj Americi.

Vidi studiju slučaja 1 o razvoju SARC-ova u Bugarskoj.

5 Trenutno Nacionalni institut za zdravstvena istraživanja UK (NIHR) ulaže 1,3 miliona britanskih funti za evaluaciju rada referalnih centara za žrtve seksualnih napada (SARC) u Engleskoj. Evaluaciju provodi Univerzitet u Coventryju, u saradnji sa nekoliko drugih univerziteta i referalnim centrima za žrtve seksualnih napada.

Cilj rada SARC-a je da korisnicima pruži:

- Zdravstvenu zaštitu i podršku akutnog tipa u okruženju prilagođenom starosnoj dobi;
- Sveobuhvatan forenzički medicinski pregled;
- Dalje usluge kojima se pokrivaju medicinske, psihosocijalne i tekuće potrebe korisnika
- Direktan pristup ili upućivanje nezavisnom savjetniku za žrtve seksualnih napada (ISVA).

Ako ne postoji krizni centar za žrtve/centar jednošalterskog tipa u vašoj oblasti, zašto ga ne uspostaviti? Time biste pokazali svoje vodstvo i opredijeljenosti za pružanje kvalitetnog odgovora za žrtve/preživjele osobe nasilja nad ženama i djevojčicama i postavili primjer vašim kolegama i višim rukovodiocima.

Vidi studiju slučaja 2 na kraju ovog poglavlja o uspostavi prvog centra za podršku žrtvama jednošalterskog tipa (VSC) u Daki u Bangladešu.

Iako možda nećete biti u mogućnosti da uspostavite centar jednošalterskog tipa sa punim rasponom usluga od samog početka, saznajte šta je sve potrebno da bi se uspostavio jedan takav centar koji bi pružao osnovne usluge koje bi se zatim sa razvojem centra i partnerstava mogle razvijati i dopunjavati drugim uslugama. Moguće je da bi vam neka NVO i/ili CSO mogla pomoći da formirate partnerstva sa drugim pružaocima usluga, u obliku projekta sa odgovarajućim aranžmanima za praćenje i evaluaciju kako bi se utvrdilo šta je najefikasnije i šta se može replicirati na drugim lokacijama.

Kratkoročno do dugoročno, moguće je da će ovo zahtijevati određeni trud s vaše strane, ali bi dugoročne koristi mogle biti ogromne. Žrtvama/preživjelima bi mogle biti pružene neke od neophodnih usluga za ispunjavanje njihovih individualnih potreba u obliku relevantne podrške i pomoći da prevaziđu traumu i posljedice nasilja.

Vi i vaše osoblje biste mogli dobiti podršku u istrazi ukoliko žrtva/preživjela osoba ostvaruje pristup uslugama koje vi ne možete pružiti, ali kroz koje ona dobija fizičku i emotivnu podršku u toku istrage, čime se sprečava sekundarna viktimizacija od strane

policije uzrokovana nedostatkom resursa. Na primjer, saradnja sa organizacijama za prava osoba sa invaliditetom vam također može pomoći da osigurate da žrtve/preživjele osobe sa različitim vrstama invaliditeta dobiju svu podršku koja im je potrebna kako bi mogle pristupiti pravdi.⁶

Ako je sigurno da žrtva/preživjela osoba dobija kontinuiranu podršku i pomoć kroz saradnju sa drugim pružaocima usluga, vaši službenici mogu zadržati svoj fokus na prikupljanju dokaza kako bi se dobio uvjerljiv predmet protiv navodnog počinioca i ostvarila pravda za žrtvu/preživjelu osobu. Također se na ovaj način gradi povjerenje sa porodicom i prijateljima i zajednicama žrtve/preživjele osobe i povjerenje u rad policije. Pozitivan rezultat toga je da će više žrtava/preživjelih osoba imati povjerenja da prijave ova krivična djela.

Mnoge žene i djevojčice sa invaliditetom ne prijavljuju nasilje, jer su svjesne manjka pristupačne podrške koju mogu dobiti u policijskim stanicama. Ponuda pristupačne podrške će ojačati povjerenje u policiju među ženama i djevojčicama sa invaliditetom.

Kao rezultat ovih napora od zajednice će se moći prikupiti više potencijalnih informacija i obavještajnih podataka, što će vama i vašem osoblju omogućiti da analizirate ova krivična djela i utvrdite preventivne intervencije u saradnji sa drugim agencijama i samim zajednicama.

Za više informacija o preventivnim mjerama vidi poglavlje 3 Prevencija.

U toku uspostavljanja SARC/centra za zbrinjavanje žrtava (VCC) trebat ćete izraditi razne protokole između agencija/pružalaca usluga, koji mogu biti neformalni ili formalni u zavisnosti od nivoa saradnje. Formalni protokoli će zasigurno biti potrebni za dijeljenje podataka i obavještajnih podataka/informacija među partnerima. Bit će potrebni sporazumi koji će definisati koje usluge odnosno resurse može obezbijediti svaki partner.

⁶ Vidi član 13. Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom (CRPD) o pristupu pravdi, na sljedećem linku: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/article-13-access-to-justice.html>.

Fotografiju ustupio: UN Women/ Allison Joyce (Bangladeš)

Možda ćete trebati osigurati ovlaštenje vaših viših rukovodilaca koje će vam omogućiti da doprinesete projektu bilo kakvim policijskim resursima. Za to ćete im trebati dati primjere potencijalnih dugoročnih koristi i za vaše lokalne policijske aktivnosti i, gdje je to relevantno, za policiju na nacionalnom nivou i obezbjeđenje sigurnosti građana i imovine u zemlji.

Također ćete trebati sa drugim pružaocima usluga usaglasiti koji referalni mehanizmi postoje ili će postojati za žrtve/preživjele osobe, kako će informacije o njima biti prenesene i, ako je to relevantno, kako će biti podijeljeni bilo koji troškovi. Moguće je i da ćete trebati jačati povjerenje između drugih pružalaca usluga, vodeći računa da se pozovete na sve nacionalne strategije za nasilje nad ženama i djevojčicama, a posebno sve politike koje opisuju referalne i koordinacione mehanizme.

Ako oni ne shvataju ulogu policije, ovlaštenja koja imate i izazove sa kojima se suočavate, možda neće htjeti potaknuti žrtve/preživjele osobe da vam što prije, ili ikako, podnesu prijavu.

Kako možete potaknuti rano prijavljivanje policiji kako bi se izbjegao potencijalni gubitak dokaza iz iskaza žrtve/preživjele, svjedoka, sa lica mjesta, pa čak i od navodnog počinioca? Trebate razmotriti koje praktične korake treba poduzeti da bi se osigurali i sačuvali dokazi što je prije moguće, čak i ako žrtva/preživjela osoba ne želi podnijeti prijavu policiji, tako da ako se kasnije odluči da to ipak učini, ključni dokazi i dalje budu dostupni. Jednostavan način za to bi bilo podizanje svijesti drugih agencija/pružalaca usluga o sljedećem:

- Vrstama dokaza;
- Prepoznavanju i zaštiti potencijalnih dokaza;
- Šta predstavlja lice mjesta;
- Važnost zaštite i očuvanja bilo kojeg mjesta;
- Kako sačuvati dokaze, naročito potencijalne forenzičke dokaze, uključujući i tjelesne tečnosti.

Iako biste radije da ovi ključni aspekti istrage budu pod kontrolom policije, povećana svijest drugih pružalaca

usluga o tome šta vam je potrebno će im omogućiti da vas bolje podrže u vašim nastojanjima da ostvarite pravdu za žrtvu/preživjelu osobu.

Ne zaboravite da svaki zajednički pristup prevashodno mora razmišljati o ispunjavanju potreba žrtve/preživjele osobe.

Na primjer, nema koristi od kriznog centra jednošalter-skog tipa u bolnici, ako službenici koji prvi odgovaraju na događaj ne znaju da on postoji, ili da mogu pomoći žrtvi/preživjeloj osobi da mu pristupi. Stoga razmislite o sljedećem:

- Ako već postoje usluge za podršku, koliko su one pristupačne⁷ i prikladne⁸ za žene i djevojčice?
- Da li mogu pomoći djeci kao i odraslima?
- Da li je vaše osoblje upoznato sa drugim dostupnim uslugama, njihovom lokacijom i da li im se može pristupiti?⁹

Identifikacija nedostataka u radu vašeg tima predstavlja prvi korak u rješavanju izazova u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama

7 **Pristupačne** znači da se uslugama za podršku može fizički pristupiti (sve žene i djevojčice im mogu sigurno fizički pristupiti), da su ekonomski pristupačne (priuštive) i jezički pristupačne (informacije su dostupne na raznim jezicima i u raznim formatima), prema „Paketu osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju: osnovni elementi i smjernice za kvalitet“ (Zajednički globalni program Ujedinjenih nacija za Osnovne usluge za žene i djevojčice izložene nasilju, 2015.), na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>

8 **Prikladne** znači da će usluge za podršku poštovati dostojanstvo žrtve/preživjele osobe, garantovati joj povjerljivost, biti osjetljive prema njenim potrebama i gledištima i svesti sekundarnu viktimizaciju na minimum, vidi *Paket osnovnih usluga* (br. 7).

9 Vidi Priručnik za obuku uz Priručnik za rodna pitanja za policiju UN: Standardizovane najbolje prakse za rodno osviještene politike u očuvanju mira - Modul 3, Izgradnja policijskih kapaciteta zemlje domaćina za prevenciju i istragu SGBV-a, lekcija 4 Usvajanje pristupa usmjerenog na žrtvu, uspostavljanje referalne mreže za žrtvu, na adresi: <http://repository.un.org/handle/11176/387374>

U nastavku dajemo listu koja se naslanja na iscrpno globalno mapiranje dobrih praksi i nedostataka u kapacitetima policijskih institucija u odgovoru na događaje nasilja nad ženama i djevojčicama. U ovo mapiranje je bio uključen veći broj aktivnih i penzionisanih policijskih službenika, osoblje UN-a i organizacija civilnog društva-a sa direktnim iskustvom u radu sa policijom i nevladine organizacije koje se specijaliziraju za rješavanje problema nasilja nad ženama i djevojčicama.

Nedostaci u kapacitetima koji su navedeni u nastavku podrivaju policijske napore u svim fazama istražnog postupka, a u ovom slučaju su posebno kontraproduktivni za strategije podrške i pomoći žrtvama/preživjelim osobama.

Namjena ove liste je da pomogne policijskim rukovodiocima da identifikuju i koriguju ponašanja, radnje i stavove koji sprečavaju policiju da obezbjeđivanjem informacija o njihovim pravima i pravnim opcijama na praktičan, tačan, pristupačan i sveobuhvatan način osnaži žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama da donose vlastite informirane odluke. Nazivi kategorija bi trebali pomoći čitaocu da prepozna ključni problem utvrđenog nedostatka u kapacitetima, ali su zapravo svi primjenjivi odnosno komplementarni jedni sa drugima:

Rodna pristranost

- Policijski službenici će često uputiti slučaj u medijaciju kao mjeru preusmjerenja iz formalnog pravosudnog sistema, smatrajući da je to zgodno rješenje za sve.

Sekundarna viktimizacija

- Nedijeljenje informacija ili neprimjereno dijeljenje informacija može žrtve/preživjele nasilja od strane intimnog partnera i njenu djecu dovesti u ozbiljan rizik. Dosljedan pristup dijeljenju ličnih podataka od strane svih agencija može značajno unaprijediti kvalitet osnovnih usluga za žrtve/preživjele nasilja od strane intimnog partnera tako što će se spriječiti nepotrebno ponavljanje uznemirujućeg historijata slučaja pred različitim profesionalcima i ostvariti značajne uštede vremena.

Sigurnost i smisleno učešće žrtava/preživjelih osoba mora biti ugrađeno kao vodeći princip;¹⁰

- Povjerenje koje izgradi policija pružajući pomoć i podršku može biti lako narušeno, ako se žrtve/preživjele osobe tokom saslušanja osjećaju kao na isljeđivanju.

Nepropisno postupanje

- Policijski službenici imaju poteškoća u obavještavanju žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama o statusu njihovog predmeta, uključujući i status navodnog počinioca;
- Policijski službenici često zanemaruju koordinaciju sa grupama manjina, osoba sa invaliditetom, mladih ili sa ženama u sukobu sa zakonom, radi unapređenja kvaliteta osnovnih usluga;
- Policijski stručnjaci ne prisustvuju suđenjima koja su u toku, čak i kada je to obavezno;
- Policijski službenici imaju poteškoća u dosljednom praćenju inicijelnih procjena rizika, naročito u odnosu na navodnog počinioca. Policija je generalno nedosljedna u traženju strogih uslova za otpust (tj. jamstvo) kojima se od počinioca zahtijeva da se ne približava žrtvi i svjedocima, uključujući mjesto stanovanja, posao i širu porodicu žrtve/preživjele osobe, kao i uslove strogog nadzora;¹¹
- Nedostatak vlasništva nad problemom među policijskim rukovodiocima dovodi do nedosljednog upravljanja vremenom potrebnim za istrage kako bi efikasno i adekvatno uradili svoj posao. To za posljedicu ima širenje „zamo-ra istražitelja“, što utiče na sveukupni kvalitet istrage u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama.¹²

10 Na osnovu „Aspekti nasilja nad ženama koji se odnose direktno na Komisiju za prevenciju kriminaliteta i krivično pravosuđe“ (Komisija za prevenciju kriminaliteta i krivično pravosuđe V.08-52191 (E) *0852191* sedamnaesta sjednica) Beč, 14-18. april 2008.

11 Zasnovano na „Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women“ (UNODC, 2014).

12 Zasnovano na The Honourable Wally T. Oppal, ‘FORSAKEN. The Report of the Missing Women Commission of Inquiry VOLUME IIB Nobodies: How and Why We Failed the Missing and Murdered Women Part 3, 4 and 5’ (2012).

Nedostaci u obuci i edukaciji

- Policijski službenici trebaju biti pažljiviji u prikupljanju i čuvanju dokaza, kao što je oduzimanje mobitela žrtve/preživjele osobe;
- Policijski službenici često smatraju da nemaju vremena, stručnog znanja ili volje da ispunjavaju potrebe za podrškom koje imaju žrtve/preživjele nasilja u porodici.¹³

DEFINICIJE I OKVIRI

ESP sekundarnu viktimizaciju definiše kao pojavu koja ne nastaje kao direktni rezultat nekog čina, već uslijed neadekvatnog odgovora institucija i pojedinaca prema žrtvi/preživjeloj osobi.¹⁴ Sekundarna viktimizacija može nastupiti tokom cijelog trajanja pravosudnog postupka.

„Istražitelji saraduju sa žrtvama u toku istražnog postupka i poštuju pravo žrtve da zahtijeva da se neke istražne radnje ne provode. Krivične istrage trebaju se provoditi tempom koji diktira žrtva, a ne službenik za provođenje zakona.“

Politika odgovora na seksualni napad i smjernice za sadržaj obuke (2015.), Međunarodna asocijacija šefova policije.

Policia luan një rol themelor në fuqizimin e grave dhe vajzave duke i lejuar ato të marrin vendimet e tyre të informuara bazuar në njohuritë për të drejtat e tyre dhe opsionet e drejtësisë.

Policija igra ključnu ulogu u osnaživanju žena i djevojčica, jer im omogućava da donose vlastite informirane odluke zasnovane na poznavanju njihovih prava i opcija u pravnom postupku.

13 Gemma Hamilton, Lisa Harris & Anastasia Powell (2019): „Policing repeat and high-risk family violence: police and service-sector perceptions of a coordinated model“, *Police Practice and Research*, DOI: 10.1080/15614263.2019.1697267

14 Pogledati i Ažurirane modele strategija i praktičnih mjera za eliminaciju nasilja nad ženama u oblasti prevencije kriminaliteta i krivičnog pravosuđa iz 2010. godine (Rezolucija Generalne skupštine 65/228, aneks, 2011.)

Kjo duhet të pasohet nga informimi i viktimës/të mbijetuarës për shërbimet dhe mjetet juridike në dispozicion, pavarësisht nga statusi i tyre (emigrant, refugjat, pa shtetësi ose të trafikuar) dhe prejardhjes (gjinia, përkatësia etnike, orientimi seksual, origjina kombëtare dhe/ose paaftësia) pa kosto financiare, dhe në një gjuhë të kuptueshme për të.

Prvi korak tog procesa može biti da policija uvjeri žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama da prema međunarodnim standardima¹⁵ odgovornost za prijavljivanje djela i krivično gonjenje navodnih počinitelaca ne snose samo one, već i policija i tužilaštvo.

Nakon toga bi trebalo obavijestiti žrtvu/preživjelu osobu o uslugama i pravnim lijekovima koji su joj na raspolaganju bez obzira na njen status (migrantica, izbjeglica, apatrid ili žrtva trgovine) i okolnosti (spol, etnička pripadnost, seksualna orijentacija, nacionalno porijeklo i/ili invaliditet) besplatno i na jeziku koji razumije.

Prema ESP-u ključni element u garanciji pristupa pravdi za sve žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama je da pružene usluge pomoći i podrške budu praktične, tačne, pristupačne i sveobuhvatne.¹⁶ ESP dalje navodi da akteri u sistemu pravde, kao što su policija, trebaju široko tumačiti usluge podrške i pomoći, tako da one između ostalog obuhvataju i specijaliste za zdravlje, skloništa, socijalne službe i savjetovališta.

Ovaj sveobuhvatan i koordiniran pristup podršci i pomoći će omogućiti osnaživanje žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama da smisleno učestvuju u složenim odlukama koje utiču na njihova prava i pravne opcije, uključujući razmjere zaštite i sigurnosti koju policija treba obezbijediti njima i njihovim bliskim srodnicima. Osiguravanjem dobre informisanosti žrtava/preživjelih, policija ne samo da osnažuje njihovo smisleno učešće u istražnom postupku, već i gradi povjerenje sa žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama i njihovim zajednicama, što je ključno za plodonosnu saradnju i pozitivne ishode. Drugim riječima, osiguravanje smi-

15 Pogledati Ažurirane modele strategija i praktičnih mjera za eliminaciju nasilja nad ženama u oblasti prevencije kriminaliteta i krivičnog pravosuđa iz godine (Rezolucija Generalne skupštine 65/228, aneks, 2011.)

16 Za više detalja vidi *Paket osnovnih usluga*.

slenog učešća žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama donosi i izgradnju povjerenja sa širim zajednicama. Kod razvoja strategije ili pristupa istrazi, smisleno učešće bi trebalo posmatrati kao cilj, ali i kao sredstvo za osiguravanje pristupa usmjerenog na žrtvu, odnosno na preživjelu.¹⁷

Kako to objašnjava Svjetska zdravstvena organizacija (WHO)¹⁸, **smisleno učešće** zahtijeva da osobe imaju pravo da učestvuju u odlukama koje ih direktno pogađaju, uključujući dizajn, implementaciju i praćenje intervencija. Na primjer, žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama imaju pravo da daju pravne izjave u vezi sa incidentom(ima) radi razmatranja tokom cijelog postupka i da donose informirane odluke koje utiču na njihova prava.

To obuhvata bilo koju odluku žrtve/preživjele osobe da pristupi (ili ne) alternativnom rješavanju sporova ili neformalnom sistemu, njenu odluku da iskoristi određeni pravni lijek, a ne neki drugi.¹⁹ Pored toga, smisleno učešće može imati više različitih oblika, uključujući između ostalog adekvatnu informisanost uz izbalansirane, pristupačne, objektivne informacije kako bi se zadržala intimna kontrola nad ključnim odlukama koje se odnose na dobrobit, kao i konsultovanje o procesima odlučivanja radi osmišljavanja alternativa i utvrđivanja rješenja.²⁰

U suštini, smisleno učešće u istražnom postupku postaje osnažujuće za žrtvu/preživjelu osobu kada je ona u mogućnosti da postupa u svoje ime i za svoj račun u

17 Pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu osobu ima za cilj stvaranje suportivnog okruženja u kojem se poštuju prava žrtve/preživjele osobe i u kojem se prema njoj postupa sa dostojanstvom i poštovanjem. Ovaj pristup pomaže da se unaprijedi oporavak žrtve/preživjele osobe i njena sposobnost da utvrdi i izrazi potrebe i želje, kao i da ojača svoju sposobnost za donošenje odluka o mogućim intervencijama. Vidi „Communities Care Programme: Transforming Lives and Preventing Violence“, (UNICEF, New York, 2014.), na: https://www.unicef.org/protection/files/Communities_Care_Overview_Print.pdf

18 Participation: Gender, equity and human rights. World Health Organisation, na: <https://www.who.int/gender-equity-rights/understanding/participation-definition/en/>

19 „Mapiranje i analiza domaćih pravnih lijekova za probleme nasilja nad ženama“, (Biro za pravna i ljudska prava žena i UN Women, 2010.).

20 Vidi „Participation: Gender, Equity and Human Rights“ (WHO) na: <https://www.who.int/gender-equity-rights/understanding/participation-definition/en/>

traženju svojih prava. Biro za pravna i ljudska prava žena (WLB) i UN Women preporučuju tri načina za mjerenje smislenog učešća žrtve/preživjele osobe u njenom putu ka ostvarivanju pravde:²¹

- Da li je žrtva/preživjela osoba upoznata sa njenim pravima po domaćem i međunarodnom pravu;
- Da li pravni sistem i nosioci funkcije²² omogućavaju aktivno, smisleno i vidljivo učešće žrtve/preživjele osobe u njenom predmetu;
- Da li postupak kao cjelina žrtvu/preživjelu osobu aktivno uključuje u sistem.

Policijsko planiranje smislenog učešća žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama treba razmotriti različite intersekcionalne i preklapajuće faktore²³ profila žrtve/preživjele osobe i kako socijalni identitet i situacione okolnosti mogu da se preklone i presijeku i tako utiču na smisleno učešće žena i djevojčica kako je opisano u tri tačke u prethodnom tekstu.

To može uključivati krivična djela nasilja u ime tzv. časti²⁴ koja su posljedica rodne nejednakosti povezane sa kulturnim ili vjerskim ubjeđenjima ili tumačenjima. Drugi primjeri intersekcionalnih faktora su invaliditet, uključujući mentalni i psihosocijalni invaliditet, zavisnost od droga, sukob sa zakonom i/ili pripadnost minoriziranoj grupi.²⁵

Kod kvalifikacije radnji nasilja nad ženama i djevojčicama kao nasilja u ime tzv. časti, važno je napomenuti da ovaj pojam može biti sporan, jer je disproportionalno usmjeren na određene zajednice, što može dovesti do povećanog nadzora i policijske kontrole u zajednicama, uslijed dovođenja u vezu tih zajednica sa agendama nevezanim za efektivan odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama.²⁶ Preporuka je da kada policija odgovara na nasilje u ime tzv. časti, službenici budu pažljivi sa stereotipima i drugim diskriminatornim kategorizacijama usmjerenim na pojedince i zajednice.²⁷

Presijecanje i preklapanje različitih faktora će uvelike uticati na ranjivost osobe ili grupe prema nasilju, naročito ako ta osoba ili grupa već zbog svog izgleda predstavlja minoriziranu grupu u nekom društvu.

21 „Mapiranje i analiza domaćih pravnih lijekova za probleme nasilja nad ženama“; (Biro za pravna i ljudska prava žena i UN Women, 2010.).

22 Nosioci funkcije su obično akteri države (kao što je policija) ili akteri koji postupaju u ime države koji imaju posebnu obavezu ili odgovornost da poštuju, promoviraju i realiziraju ljudska prava i uzdržavaju se od kršenja ljudskih prava. U zavisnosti od konteksta, privatne oružane snage, pojedinci (npr. roditelji), lokalne organizacije, privatne kompanije, donatori i međunarodne institucije također mogu biti nosioci funkcija. Vidi: Glosar pojmova i instituta Regionalni ured UNICEF-a za Južnu Aziju, novembar 2017. <https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Gender%20glossary%20of%20terms%20and%20concepts%20.pdf%20>.

23 Pojam intersekcionalnosti je prvi put upotrijebila profesorka Kimberlé Crenshaw, aktivistica crnog feminizma 1989. godine. Od tada se on koristi za sagledavanje iskustava žena na presjeku više istovremenih opresija, uključujući između ostalog rasu, klasu, kastu, rod, etničku pripadnost, seksualnost, invaliditet, nacionalnost, imigracioni status, geografsku lokaciju i religiju. Vidi: Hill Collins, P., „Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of Empowerment“ (Routledge, New York, 1990); citirano u Imkaan and UN Women (2019), „The Value of Intersectionality in Understanding Violence against Women and Girls“ na: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2019/10/the%20value%20of%20intersectionality%20in%20understanding%20violence%20against%20women%20and%20girls.pdf?la=en&vs=3339>

24 Nasilje nad ženama i djevojčicama u ime tzv. časti općenito ima tri osnovna elementa: 1) kontrolu, odnosno želju za kontrolisanjem ženinog ponašanja; 2) osjećaj stida kod muškarca zbog njegovog stvarnog ili percipiranog gubitka kontrole nad ponašanjem žrtve/preživjele i 3) uplitanje zajednice ili porodice u povećavanje i otklanjanje tog stida. Vidi 'Barker, N., Gregware, P.R., Cassidy, M.A. (1999), „Family Killing Fields: Honor Rationales in the Murder of Women“.

25 Imkaan, ženska organizacija sa sjedištem u Velikoj Britaniji posvećena radu na problemu nasilja nad crkinjama i minoriziranim ženama i djevojčicama opisuje „minorizaciju“ kao proces kojim se stvaraju i održavaju društveni, politički, ekonomski i drugi uslovi koji dovode do toga da se grupe ljudi tretiraju i definišu kao manjine, npr. „etnička manjina“ ili „manjinska etnija“. Pored toga, minorizacija kao kontinuirani, aktivni proces marginalizuje određene grupe na osnovu „rase“, etničke pripadnosti i po drugim osnovama. Vidi: „From Survival to Sustainability: Critical Issues for the Specialist Black and 'Minority Ethnic' Ending Violence against Women and Girls Sector in the UK“ (Imkaan, 2018).

26 Ibid.

27 Ibid.

Za svrhe ovog priručnika, autori će koristiti sljedeću definiciju²⁸ **ranjivih grupa**:

„Ranjive osobe su po definiciji osobe kojima je zbog starosti, roda, fizičkog ili mentalnog stanja, ili zbog socijalnih, ekonomskih, etničkih i/ili kulturnih okolnosti posebno teško da u potpunosti ostvaruju svoja prava pred sistemom pravde koja im po zakonu pripadaju. Uzroci ranjivosti mogu biti: starost, invaliditet, pripadnost starosjedilačkim zajednicama ili manjinama, viktimizacija, migracija i interno raseljavanje, siromaštvo, rod i lišenje slobode. Konkretna definicija ranjivih osoba u svakoj zemlji zavisit će od njihovih specifičnih karakteristika pa čak i nivoa njihovog socijalnog odnosno ekonomskog razvoja.“

Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju (OSCE) navodi da je ono što je zajedničko svim ovim grupama to da su one u velikoj mjeri izložene kriminalitetu upravo zbog toga „ko su ili šta su“.²⁹

OSCE dodaje da su određene grupe izložene viktimizaciji zbog svojih seksualnih sklonosti ili boje kože, zbog toga što ne mogu da se odbrane ili zato što ih drugi ne razumiju, ili zato što ne mogu da koriste svoja građanska prava. Stoga krivična djela koja se vrše prema ovim grupama nisu usmjerena samo protiv pojedinca/pojedinke, već i protiv njegovog/njenog porijekla, kulture, naslijeđa ili identiteta (zločini iz mržnje).³⁰

Bez obzira na to, od velike je važnosti da policijski službenici i drugi pružaoci osnovnih usluga ranjivost ne poistovjećuju sa fizičkom ili mentalnom slabošću.

28 Vidi „Brasilia Regulations Regarding Access to Justice for Vulnerable People“, dostupno na: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2018/11/Brasilia-rules-vulnerable-groups.pdf> citirano u tematskoj studiji „Abuse of a Position of Vulnerability and other “Means” within the Definition of Trafficking“ (UNODC, 2013) dostupno na: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2012/UNODC_2012_Issue_Paper_-_Abuse_of_a_Position_of_Vulnerability.pdf

29 Lindgren, M i Nikolić-Ristanović, V, Žrtve kriminaliteta: međunarodni kontekst i situacija u Srbiji. Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju, Misija u Srbiji, Odjeljenje za sprovođenje zakona (2011).

30 Ibid.

Fotografiju ustupio UNMIL Photo/Christopher Herwig (Liberija)

Žene i djevojčice su često etiketirane kao “ranjiva” grupa u odnosu na neka krivična djela, kao što je seksualno iskorištavanje. Razlog za to je njihova disproportionalna zastupljenost među žrtvama/preživjelima takvih krivičnih djela i nasilja u poređenju sa muškarcima i dječacima. Često su stavljene u položaj ranjivosti zbog diskriminacije koja proizilazi iz rodne nejednakosti.

Na primjer, u nekim zemljama je nezakonito da žena direktno nasljeđuje zemlju, zbog čega je ženama teško da se osamostale i napuste nasilni intimni odnos. U drugom primjeru, poslovi koji se smatraju ženskim, kao što je rad u domaćinstvu ili briga o djeci su često loše plaćeni, sa dugotrajnim radnim vremenom i nalaze se u udaljenim dijelovima gradova. Zbog prekovremenog rada i dugog vremena putovanja žene i djevojčice su često primorane da koriste javni prevoz u vrijeme kada je vani mrak (tj. u ranim jutarnjim ili kasnim večernjim satima), što povećava njihovu ranjivost prema kriminalu, uključujući i seksualno nasilje.

Razmatrajući potrebe ranjivih ili minoriziranih grupa kod pružanja pomoći i podrške, policija bi trebala usmjeriti svoje resurse u sagledavanje načina na koje socijalni identitet i situacione okolnosti (koje odražavaju kako ljudi reaguju na različita okruženja) u datom kontekstu mogu žene i djevojčice dovesti u položaj ranjivosti, umjesto da zasniva mjere na prikupljanju informacija koje se fokusiraju na stvarno i/ili percipirano ponašanje

žene. Vidi Okvir 2 u nastavku za savjete za rad sa ranjivim grupama.

kao smjernicu koriste *Deklaraciju o osnovnim principima pravde za žrtve kriminaliteta i zloupotrebe moći*.

Okvir 2

Savjeti za rad sa ranjivim grupama

U dokumentu *Politika odgovora na seksualni napad i smjernice o sadržaju obuke (2015.)**, Međunarodna asocijacija šefova policije (IACP) navodi niz savjeta za rad sa pripadnicima ranjivih zajednica u predmetima seksualnog nasilja:

- Nisu svi invaliditeti vidljivi. Žene/preživjele osobe mogu imati fizička, senzorna ili mentalna oštećenja ili kombinirani invaliditet;
- Različiti stavovi o „seksualnom napadu“ i različita mišljenja o organima za provođenje zakona. Vodite računa da se stavovi o rodu, seksualnosti, seksualnoj orijentaciji, rasi, vjeri, itd. mogu uvelike razlikovati u različitim kulturama;
- Pitanja o seksualnom napadu su vrlo intimna i može biti teško razgovarati o tome. Tako lična ozljeda može stvoriti osjećaj neugodnosti i stida. Ovi osjećaji mogu biti dodatno naglašeni u nekim kulturama, uključujući one u kojima gubitak nevinosti prije braka može biti poguban za društveni status;
- Neke zajednice mogu imati vlastite zakone o seksualnom napadu, koji egzistiraju paralelno ili umjesto relevantnih državnih ili saveznih zakona;
- Ako žrtva/preživjela osoba ne govori vaš jezik, ponudite joj nepristrasan, nezavisan prevod. Nemojte se oslanjati na članove porodice, djecu, osumnjičenog ili bilo koju drugu povezanu stranu za prevod;
- LGBTQI osobe mogu imati posebne potrebe za privatnošću, zavisno od toga da li je seksualna orijentacija date osobe poznata drugim osobama u njihovom životu. Osjetljivost i svijest o istim pitanjima.

*Izvor: *Politika odgovora na seksualni napad i smjernice o sadržaju obuke* (Međunarodna asocijacija šefova policije, 2015.).

Tako sposobnost da budu upoznati sa kontekstom³¹ i primjenjuju povezanu analizu na intervenciju, uključujući analizu rizika i procjene potreba, postaju ključne kompetencije policijskih službenika za provođenje efikasnog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama općenito.

Za više informacija o srazmjernim policijskim odgovorima na nasilje nad ženama i djevojčicama, vidi poglavlje 6 Sigurnost i zaštita, a za konkretne primjere policijskog postupanja uz dužno poštivanje principa srazmjernosti, vidi poglavlje 5 Istrage.

Priručnik potiče policiju i njihove partnere u osnovnim uslugama da u komunikaciji sa žrtvama/preživjelima

Ovi osnovni principi također obuhvataju navodne počiniocice, posebno u slučajevima kada su i oni sami bili žrtve. Pored žrtava/preživjelih na granici zakona, kao što su osobe prisiljene na seksualno ropstvo za komercijalne svrhe, ranjive grupe uključuju i nedokumentovane migrante koji su prokrijumčarani i čak osobe koje su počinile teške napade ili ubistvo kao posljedica dugogodišnjeg zlostavljanja.

Prava uključuju: pravo na postupanje sa poštovanjem i dostojanstvom od strane policije; pravo da im se jednom saopšti razlog lišenja slobode/pritvaranja; pravo na pretpostavku nevinosti; pravo na zaštitu od neprimjerenog nasilja od strane države (tj. od nasilnih policijskih praksi) ili nedržavnih aktera; pravo na zaštitu od samoinkriminacije; pravo na privatnost i povjerljivost, pravo na pristup pravnom savjetniku i pravo na žalbu protiv bilo kojeg rješenja o određivanju pritvora i pravo na pravično

³¹ Lokalne organizacije civilnog društva su odličan izvor iz kojeg policija može dobiti bolju sliku o lokalnom kontekstu i kako određene situacione okolnosti zapravo predstavljaju aktuelne trendove.

Deklaracija o osnovnim principima pravde za žrtve kriminaliteta i zloupotrebe moći

Usvojena rezolucijom Generalne skupštine 40/34 od 29.11.1985.

Pod nazivom „žrtve“ podrazumijevaju se:

„lica koja su pojedinačno ili kolektivno pretrpjela štetu, uključujući tjelesne i duševne povrede, emocionalnu patnju, materijalni gubitak ili znatno ugrožavanje osnovnih prava, putem činjenja ili nečinjenja koja predstavljaju kršenje krivičnih zakona države članice, uključujući i one zakone kojima se zabranjuju krivična djela zloupotrebe vlasti.“

suđenje.³² Ovdje bi trebalo uključiti i žene i djevojčice koje su pritvorene/zadržane u administrativnim kontekstima, kao što su iregularne migrantice u pritvoru do deportacije, žene kojima je određeno obavezno liječenje u ustanovi za liječenje ovisnosti ili ustanovi za mentalno zdravlje.³³

Pored *Osnovnih principa za žrtve kriminaliteta i zloupotrebe moći*, policijsko vodstvo bi isto tako trebalo osigurati da službenici koji odgovaraju na događaj u interakciji sa navodnim počiniocem(ima) poštuju principe u vezi sa upotrebom sile u skladu sa domaćim propisima, institucionalnim protokolom(ima) i međunarodnim standardima kao što su *Osnovni principi o primjeni sile i vatrenog oružja od strane službenika za provođenje zakona*³⁴.

Osnovni principi o primjeni sile i vatrenog oružja od strane službenika za provođenje zakona utvrđuju sljedeće ključne principe kod primjene sile:

- Srazmjernost;
- Zakonitost;
- Odgovornost;
- Nužnost.

32 'Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women' (UNODC, 2014).

33 Ibid.

34 „Osnovni principi o primjeni sile i vatrenog oružja od strane službenika za provođenje zakona“ (usvojeni na Osmom kongresu Ujedinjenih nacija o prevenciji kriminala i tretmanu počinitelja, Havana, Kuba, 27. august - 7. septembar 1990.).

Posebna pažnja se treba posvetiti efikasnosti mehanizama kontrole upotrebe sile, tako da prikupljanje dokaza koje vrše službenici koji odgovaraju na događaj (ili službenici drugih agencija koji prvi odgovaraju na događaj, kao što su pripadnici vojske) ne uključuje iskaze ili priznanja navodnog počinioca(laca) ili povezanih osumnjičenih date pod prisilom.

Postupanje sa poštovanjem i dostojanstvom prema osobama koje su predmet istrage povećava izgleda za njihovu saradnju, dok su informacije pribavljene primjenom sredstava prisile kontraproduktivne sa stajališta prevencije kriminaliteta, jer su generalno nepouzdana i krše osnovna ljudska prava u miru i u ratu, propisana međunarodnim pravom o zaštiti ljudskih prava³⁵ i međunarodnim humanitarnim pravom³⁶.

Istraživanje Asocijacije za sprečavanje mučenja iz Ženeve (APT) pokazuje da će osoba podvrgnuta mučenju, ili čak i osoba pod prijetnjom mučenja reći ili uraditi bilo šta, samo da izbjegne bol. Stoga ne postoji način da se utvrdi da li je izjava data u takvim okolnostima zaista tačna.³⁷

Da bi se spriječila neprimjerena primjena sile od strane službenika koji odgovaraju na događaj u istragama u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama, APT preporučuje da policijsko vodstvo ukloni sve poticaje koji bi mogli navesti službenike koji odgovaraju na događaj da neprimjereno upotrijebe silu. Druge praktičnije mjere koje preporučuje APT obuhvataju sljedeće:³⁸

- Isključiti sva priznanja data nesudskim službenicima ili bez prisustva advokata pritvorenika;
- Isključiti dokaze iz bilo kakvog saslušanja koje nije zapsnički dokumentovano ili sa kojeg nema video snimka;
- Zabraniti prekrivanje glave i lica ili povezivanje očiju na saslušanju;

35 Na primjer, vidi Konvenciju protiv mučenja i drugog okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (koja je usvojena i otvorena za potpisivanje, ratifikaciju i pristupanje rezolucijom Generalne skupštine 39/46 od 10.12.1984., stupila na snagu 26.6.1987. u skladu sa članom 27.1).

36 Vidi zajednički član 3. Ženevskih konvencija iz 1949. i njihove protokole.

37 Exclusion of evidence obtained through torture, Association for the Prevention of Torture, na: <https://apt.ch/en/evidence-obtained-through-torture/>

38 Ibid.

- Garantovati pravo zaštite od samoinkriminacije i osigurati da je optuženi upoznat sa tim pravom;
- Dogovoriti jasnu proceduru za provjeru priznanja na postojanje znakova mučenja.

Pored toga, u predmetima nasilja od strane intimnog partnera žrtva/preživjela osoba može zadržati emocionalnu privrženost navodnom počiniocu, lično ili zbog toga što je to drugi roditelj ili staratelj zajedničke djece. U takvim slučajevima neprimjereno postupanje prema navodnom počiniocu od strane policijskih službenika koji odgovaraju na događaj može uzrokovati zatvaranje žrtve/preživjele osobe i prestanak saradnje sa policijom ili uzdržavanje od traženja policijske zaštite u slučaju da počinitelj ponovi krivično djelo.

KLJUČNE RUKOVODNE KOMPETENCIJE ZA IMPLEMENTACIJU STRATEGIJA ZA PODRŠKU I POMOĆ KOD KRIVIČNIH DJELA NASILJA NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Iskustvo Austrijskog modela za intervenciju u predmetima nasilja u porodici³⁹ pokazuje da samo pozivanje na zakone nije dovoljno da bi se ženama obezbijedila efikasna pomoć i podrška. Stručnjaci koji su učestvovali u ovom modelu su ukazali na to da pristup pravnim mjerama često predstavlja izazov za mnoge žrtve/preživjele osobe i da je potrebna opsežna podrška da bi se one mogle suprotstaviti nasilnom partneru ili razdvojiti od navodnog počinioca.

Ekonomska zavisnost je u mnogim slučajevima veliki izazov, jer žene koje ekonomski zavise od nasilnika ili počinioca za stanovanje, sklonište, novac, itd. za sebe i njihovu djecu nastavljaju trpjeti nasilje.

³⁹ Vidi stručni rad Rose Logar izložen na sastanku Ekspertne grupe UN-a: „Violence against women: Good practice in Combating and Eliminating Violence against Women“, Beč, 17–20. maj 2005.

„Aktivno slušanje je slušanje i odgovaranje drugoj osobi koje unapređuje međusobno razumijevanje. To je važan prvi korak za smirivanje situacije i traženje rješenja za probleme.“

Šta je aktivno slušanje? (Institut za mir SAD)

U takvim okolnostima policija bi trebala imati kompetencije da prepozna ove kompleksnosti i srazmjerno prilagodi svoj odgovor u koordinaciji sa socijalnim službama. Ključna kompetencija potrebna za policijsku pomoć žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama je sposobnost **aktivnog slušanja** s ciljem pružanja usluga, u saradnji sa drugim institucijama i u skladu sa potrebama i željama žrtve/preživjele osobe.

Svaki slučaj je različit. Neće sve žene i djevojčice gledati na policiju na isti način, niti iskusiti ranjivost na isti način, niti će se sve žene i djevojčice osjećati dovoljno hrabro da se obrate policiji ili da joj vjeruju.

U Nepalju je organizacija UN Women uočila da se žrtve/preživjele generalno radije obraćaju članovima porodice i/ili zajednice za početnu podršku i savjete o tome kako da se ponašaju kod događaja nasilja počinjenog nad njima.⁴⁰ U takvim slučajevima obično se okupe članovi zajednice koji pokušavaju riješiti problem između sebe, prije nego što se obrate lokalnim vlastima.

Prema podacima UN Women u Nepalju članovi zajednice predlažu i pomažu žrtvi/preživjeloj osobi da zatraži formalno obeštećenje tek kada se radi o vrlo ozbiljnim zabrinutostima. Postoje slučajevi kada žrtva/preživjela osoba smatra da ne dobija adekvatnu zadovoljštinu od ovih neformalnih grupa i direktno se obraća policiji.⁴¹

Prilikom izrade plana pomoći u takvim okolnostima, policija bi trebala pažljivo razmotriti reakciju zajednice prema žrtvi/preživjeloj osobi kada ona potraži alternativne mogućnosti. Policija bi također prilikom planiranja

⁴⁰ Izvještaj o evaluaciji po završetku projekta „Multi-Sectoral Gender-Based Violence Response at the District Level in Nepal“, (august 2009 - juli 2013.) koji je podržao Fond UN-a za eliminaciju nasilja nad ženama.

⁴¹ Ibid.

mjera podrške i pomoći trebala razmotriti pozitivnu ulogu koju zajednica kojoj pripada žrtva/preživjela može dugoročno imati, imajući pri tom u vidu i svaki potencijalni rizik od nastanka štete po nju.

Ranjivost žrtve/preživjele osobe može biti usložnjena okolnostima kao što su nepismenost, jedan ili više invaliditeta, legalan ili ilegalan migracijski status i bilo koje jezičke prepreke kao njegova posljedica, starija životna dob ili činjenica da se radi o djetetu.

Da bi se uloga zajednice uključila u podršku i pomoć žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama, u konačnici će biti ključno da o tome odluči sama žrtva/preživjela osoba, što je moguće ostvariti samo ako je njeno učešće u istražnom postupku zaista smisljeno.

Kako bi se policiji olakšalo da pruži podršku i pomoć žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama, u nastavku navodimo listu bihevioralnih kompetencija kojom se policijski rukovodioci mogu rukovoditi prilikom formiranja timova kako bi se osiguralo smisljeno učešće žrtava/preživjelih u istražnom postupku.

Slično ranijim poglavljima, otvorena lista preporučenih kompetencija koju navodimo u nastavku zasnovana je na relevantnim standardima i normama UN-a, kao što su *Ažurirani modeli strategija* (2010.) i *Deklaracija o osnovnim principima pravde za žrtve kriminaliteta i zloupotrebe moći* (1985.). Lista također dopunjava i potvrđuje politike domaćih policijskih organizacija o vrijednostima, etičkom postupanju i integritetu. Rukovodioci se trebaju pobrinuti da službenici koji odgovaraju na ove događaje mogu:

Dostupnost

- Osigurati da su izvještaji dostupni žrtvama/preživjelima kako bi im se pomoglo u ishođenju mjera zaštite, građanskih pravnih lijekova, imigracionih zahtjeva, naknada iz osiguranja i imovinskopravnih zahtjeva.

Efektivna komunikacija i učešće interesnih grupa u osmišljavanju, pružanju i ocjeni usluga

- Ohrabriti i pomoći ženama i djevojčicama izloženim nasilju da ulažu i ustraju u formalnim pritužbama, pružajući im zaštitu i informišući ih da odgovornost za podnošenje izvještaja i krivično gonjenje počinilaca imaju policija i tužilaštvo;
- Pružiti ženama i djevojčicama koje su pretrpjele nasilje relevantne informacije o njihovim pravima, pravnim sredstvima i uslugama za podršku žrtvama i o tome kako da ih pribave, pored informacija o njihovoj ulozi i prilikama za učešće u krivičnom postupku i rasporedu tog postupka; napretku i konačnoj odluci u postupku, kao i bilo kakvim naredbama protiv počinioaca;
- Prenijeti i potvrditi normu da policijski službenici i/ili istražitelji neće od žrtava/preživjelih seksualnog napada tražiti da se podvrgavaju poligrafskom testiranju ili drugim uređajima za provjeru istinitosti navoda.

Prilagodljivost

- Prepoznati da su djeca koja su svjedočila nasilju nad roditeljem ili drugom osobom za koju su blisko vezani također žrtve/preživjeli nasilja i da im je potrebna zaštita, briga i podrška;
- Uzdržati se i odvratiti druge od kažnjavanja žrtava/preživjelih koji su žrtve trgovine ljudima zbog ilegalnog ulaska u zemlju ili zbog učešća u nezakonitim radnjama na koje su bili prisiljeni ili su ih morali izvršiti;
- Pobrinuti se da se uzmu u obzir prava osoba optuženih za nasilje i njihove potrebe za podrškom, znajući da će se efektivnost mjera zaštite za žrtve/preživjele povećati u tom slučaju.⁴²

⁴² Posebna preporuka iz Politike odgovora na seksualni napad i smjernica o sadržaju obuke (Međunarodna asocijacija šefova policije (2015.) na: <https://dnn9ciwm8.azurewebsites.net/Portals/0/documents/pdfs/IACPSexualAssaultResponsePolicyandTrainingContentGuidelines.pdf>

„Stvarni nadzor je ključan da bi se osigurali sveobuhvatni odgovori na seksualne napade i istraga o takvim napadima.“

Međunarodna asocijacija šefova policije (2015.)

Prikladnost

- Poduzeti odgovarajuće mjere da se spriječi stradanje tokom otkrivanja, istrage i krivičnog gonjenja, kako bi se osiguralo da se prema žrtvama/preživjelima postupi dostojanstveno i sa poštovanjem, bez obzira na to da li one učestvuju u krivičnom postupku;
- Prepoznati slučajeve kada žena ili djevojčica nije u potpunosti upoznata sa njenim zakonskim pravima i pomoći joj da ostvari pristup uslugama besplatne pravne pomoći koje joj mogu pomoći da ostvari bolju ličnu sigurnost, naročito kada je žrtvama/preživjelima

potrebna pomoć u izradi i predaji zahtjeva za mjeru zabrane približavanja protiv počinioca;

- Upoznati se sa specifičnim običajima lokalnih zajednica.

Prioritizirati procjenu rizika po sigurnost i planiranje sigurnosti

- Osigurati da mjere zabrane približavanja protiv navodnih počinitelja i njihovo izmještanje iz doma prate dodatni aranžmani da počinioci nasilja nad ženama i djevojčicama ne bi i sami ostali bez skloništa ili pomoći.

Povezivanje s drugim sektorima i agencijama kroz upućivanje i koordinaciju

- Obezbijediti pristup dodatnim uslugama i mjerama, npr. skloništima i sigurnom smještaju, uključujući i onaj koji održavaju/vode NVO, organizacije za osobe sa in-

Okvir 3

Kada nešto djeluje: Koje aktivnosti su prema ocjeni policije bile efektivne

U anketi koju je sponzoriralo Ministarstvo pravde SAD-a, Ured za policijske službe usmjerene na zajednicu (2006.)*, koja je osmišljena za prikupljanje deskriptivnih podataka od policijskih uprava širom Sjedinjenih Država koje su sklopile partnerstva sa zajednicama s ciljem rješavanja nasilja u porodici, uočeni su sljedeći ključni elementi efikasnog policijskog odgovora na nasilje u porodici:

- Tretirati nasilje u porodici kao svako drugo krivično djelo, tj. aktivno odgovoriti s ciljem provođenja čvrste istrage (uključujući kvalitetno prikupljanje dokaza) i lišenja slobode;
- Biti spreman na partnerstvo sa zajednicom da bi se zajednički riješio problem. Ova partnerstva bi mogla uključivati aktivnosti rane intervencije sa školama, organizacijama koje vode skloništa i savjetovalištima. Partnerstva sa tijelima i dobrovoljcima u zajednici potrebna su jer agencija za provođenje zakona ne može sama riješiti ovaj problem. Partnerstva sa lokalnim tužilaštvom i sudom su također važna.
- Fokusirati se na žrtve/preživjele, biti svjestan njih i njihove situacije. Službenici moraju biti osjetljivi na tu situaciju i pokazati empatiju i suosjećanje za žrtve/preživjele. Takav fokus na žrtvama/preživjelima također obuhvata fokus na njihovoj sigurnosti.
- Izgraditi dovoljno znanje o uzrocima nasilja u porodici, kako nasilje u emotivnoj vezi može biti ciklično i zašto neki partneri ne napuštaju lako nasilnu vezu. Takvo znanje može naglasiti i potrebu lišenja slobode i kompleksnosti zbog kojih lišenje slobode možda nije uvijek najdjelotvorniji odgovor.
- Pružiti dovoljno prilika da se žrtva/preživjela osoba upozna sa nizom opcija koje joj stoje na raspolaganju. To je važno kako bi žrtva/preživjela znala da se nešto čini i da ima izbor.
- Koncentrirati se na ubjeđivanje službenika u vrijednost politika i procedura koje primjenjuju u odgovoru na pozive zbog nasilja u porodici.

*Izvor: Reuland, M., Schaefer-Morabito, M., Preston, C., Cheney, J. „Police-Community Partnerships to Address Domestic Violence“ (US State Department of Justice Office of Community-Orientated Policing Services, 2006).

validitetom, ženske ili vjerske organizacije i drugi akteri civilnog društva.

Informirani pristanak i povjerljivost

- Kontinuirano raditi uz očuvanje povjerljivosti na svim prikupljenim informacijama (npr. digitalnim evidencijama, fotografijama i izvještajima u vezi sa svim žrtvama/preživjelima, svjedocima i počiniocima), osim ako izvršavanje dužnosti ili potrebe pravnog sistema striktno ne zahtijevaju drugačije;
- Osigurati usvajanje mjera za zaštitu privatnosti i povjerljivosti svih žrtava/preživjelih i svjedoka, uključujući djecu i žena i djevojčica sa invaliditetom kako bi se ublažila preživljena trauma i spriječila daljnja viktimizacija.

REFERENTNI POKAZATELJI ZA POLICIJSKE SLUŽBENIKE KOJI PRUŽAJU OSNOVNE USLUGE: PODRŠKA I POMOĆ

Kako je obrazloženo u ranijim poglavljima, ESP predlaže da sve pravosudne i usluge za podršku žrtvama/preživjelima posjeduju niz zajedničkih karakteristika i aktivnosti kojima osiguravaju maksimalan uticaj. One su primjenjive bez obzira na konkretni „sektor“ koji bi mogao biti u kontaktu sa ženama i djevojčicama izloženim nasilju. U nastavku navodimo listu koja je zasnovana na zajedničkim karakteristikama i aktivnostima ESP-a. Tu se navode neki primjeri referentnih pokazatelja za policijske službenike koji žele osnažiti žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama da donose vlastite informisane odluke tako što će im pružiti informacije o njihovim pravima i pravnim opcijama na praktičan, tačan, pristupačan i sveobuhvatan način.

Radi se o pokazateljima koje policijski rukovodioci mogu koristiti ako su im na raspolaganju. Međutim, viši rukovodioci također mogu biti potaknuti da razmotre ove pokazatelje u slučajevima kada se oni trenutno ne primjenjuju:

1. Dostupnost i pristupačnost: Anketa policijskih službenika o njihovom znanju o sistemima podrške koji su na raspolaganju žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama na njihovom mjestu rada. Ovu anketu treba provoditi dva puta godišnje multidisciplinarni tim sastavljen od službenika kadrovske službe, službe za obrazovanje i obuku i službenika organa za inspekciju.

2. Prilagodljivost i pristupačnost: Broj zajedničkih saradnji sa lokalnim institucijama i/ili lokalnim nevladinim organizacijama koje pružaju podršku i pomoć ženama i djevojčicama u sukobu sa zakonom. To bi trebalo obuhvatiti subjekte koji rade na problemima trgovine ljudima, seksualnog iskorištavanja, krijumčarenja osoba i zatvorske i probacijske službe. Cilj ove mjere je da se pruže informacije o broju prilika koje policiji stoje na raspolaganju za donošenje informisanih odluka tokom prilagođavanja podrške i pomoći žrtvi/preživjeloj osobi u potencijalno visokorizičnoj situaciji.

3. Prikladnost i efektivna komunikacija i učešće zainteresovanih strana u osmišljavanju, pružanju i ocjeni usluga: Podaci o prosječnom broju razgovora (uključujući izjave) ili zahtjeva za informacijama od žrtava/preživjelih kojima su traženi i lični podaci i prepričavanje događaja od strane pripadnika iste jedinice ili stanice policije za svaki prijavljeni slučaj nasilja nad ženama i djevojčicama. Informacije trebaju biti razvrstane prema spolu i za žrtve/preživjele i za policijske službenike koji provode intervenciju. Ove informacije bi trebale dati uvid u efektivnost praksi razgovora koje obavlja policija, uključujući rizik potencijalne sekundarne viktimizacije, naročito kada se kao varijabla razmatra i identitet žrtve/preživjele osobe.⁴³

4. Prioritizacija bezbjednosti: Procenat žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama u slučajevima prijavljenim policijskoj stanici koje su imale dodatne

⁴³ Kako je navedeno u poglavlju 4 Inicijelni kontakt, analiza podataka prikupljenih iz policijskih intervencija u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama bi trebala voditi računa da ne pretpostavlja da ponovno ispitivanje žrtava/preživjelih predstavlja sekundarni oblik viktimizacije. UNHCHR (2018.) napominje da dobro provedeno ispitivanje može djelovati terapijski i osnažujuće. Za više informacija vidi „Integrating a Gender Perspective into Human Rights Investigations: Guidance and Practice“ (UN Office of the High Commission for Human Rights, New York i Ženeva, 2018).

Okvir 4

Savjeti za policijske rukovodioce koji nadgledaju odgovor na nasilje nad ženama i djevojkama

U Politici odgovora na seksualni napad i smjernicama za sadržaj obuke (2015.), Međunarodna asocijacija šefova policije daje smjernice za usklađenost sa politikom odjeljenja i odgovornosti za pitanja žrtve/preživjele osobe i odgovarajući odgovor podređenih službenika. Nadređeni postupaju kako slijedi:

- Na zahtjev službenika, ili kada se to smatra potrebnim, pružiti pomoć službenicima koji istražuju događaje seksualnih napada;
- Službenici moraju odgovoriti objektivno, profesionalno i bez osuđivanja; nadređeni moraju osigurati da su linijski službenici upoznati sa ovim očekivanjima;
- Pomoći da se lociraju i resursi agencije i resursi zajednice za efikasnu istragu napada koji se desio;
- Poticati partnersko udruživanje radi rješavanja problema u kojem učestvuje odjeljenje i organizacije u zajednici, kao što su krizni centri za žrtve silovanja i programi forenzičkih pregleda, radi njegovanja saradnje i bolje podrške za žrtve/preživjele;
- Pregledati sve policijske izvještaje o seksualnom napadu radi provjere tačnosti, dosljednosti i odgovora usmjerenog na žrtvu/preživjelu osobu;
- Poticati službenike da traže krivična djela počinjena istovremeno ili povezana krivična djela prilikom odgovora na događaj seksualnog napada;
- Osigurati da službenici i istražitelji poznaju oznake predmeta i koriste odgovarajuću oznaku za predmete seksualnog napada;
- Provoditi naknadne preglede i revizije predmeta seksualnog napada kako bi se osiguralo da policijski službenici i istražitelji provode sveobuhvatne istrage usmjerene na žrtvu/preživjelu osobu i fokusirane na počinioca;
- Obezbjediti prilike za kontinuiranu obuku za članove uprave kako bi se unaprijedile njihove vještine potrebne za adekvatne istrage seksualnih napada;
- Raditi na povećanju komunikacije između organa za provođenje zakona i tužilaca kako bi se žrtvama/preživjelima olakšala tranzicija sa faze istrage na fazu krivičnog gonjenja;
- Uključiti probleme u radu sa žrtvama/preživjelima i reakciju na žrtve/preživjele seksualnog napada u ocjenjivanje rada i sistem nagrađivanja i preporuka za unapređenje članova policijske uprave;
- Pozvati pripadnike na odgovornost kada njihovo ponašanje nije u skladu sa vrijednostima i misijom odjeljenja u odnosu na istrage seksualnih napada;
- Redovno dijeliti informacije o uslugama za žrtve/preživjele tokom prozivki i brifinga. Ova edukacija i obuka bi također trebala biti kontinuirana i može se provoditi na terenu sa policijskim službenicima kada oni ne moraju izlaziti na lice mjesta;
- Pohvaliti i nagraditi policijske službenike za efikasan rad sa žrtvama/preživjelima.

*Izvor: [Politika odgovora na seksualni napad i smjernice o sadržaju obuke](#) (Međunarodna asocijacija šefova policije, 2015.).

posjete ili su bile u direktnoj naknadnoj komunikaciji sa policijom za konkretnu svrhu ažuriranja informacija o njihovoj sigurnosnoj situaciji. Ove informacije bi trebale obuhvatiti odgovarajuću sigurnosnu mjeru u skladu sa procjenom rizika koju su vršili policijski službenici koji su provodili intervenciju u različitim intervalima rada sa žrtvom/preživjelim osobom. Za ovaj referentni pokazatelj je važno napomenuti kada je policija adekvatno informisala žrtvu/preživjelu osobu o stvarnom statusu njenog predmeta i statusu navodnog počinioca.

5. Informirani pristanak i povjerljivost: Procenat ili omjer slučajeva kada su istražitelji iz stanice tražili podršku zajednice, uključujući na primjer tradicionalne i vjerske vođe, ženske organizacije i organizacije osoba sa invaliditetom, da na njihov zahtjev prihvate žrtve/preživjele seksualnog nasilja. Ovaj broj bi trebalo posmatrati u vezi sa brojem prijavljenih slučajeva seksualnog nasilja nad ženama i djevojčicama, kada je ponuđeno da se uloži ovaj zahtjev, ali ga je žrtva/preživjela osoba odbila. Upućivanje poruke o njihovoj pripadnosti i prihvaćenosti u zajednici može biti vrlo važan korak ka ozdravljenju žrtve/preživjele osobe i potaknuti je da počne govoriti i otkrivati šta je preživjela.⁴⁴ Ova mjera će pružiti uvid u ulogu koju policija može imati (u saradnji sa zajednicama, a posebno sa ženskim vođama zajednice) u podršci za žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama.

6. Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama:

Godišnja revizija vođenja spisa predmeta nasilja nad ženama i djevojčicama na nivou stanice: Ova revizija bi trebala razmotriti i kvalitet i kvantitet informacija u vezi sa upravljanjem istragom o nasilju nad ženama i djevojčicama, uključujući i njenu povjerljivost. Revizija bi trebala obuhvatiti koordinaciju prikupljanja dokaza, razgovore sa žrtvama/preživjelima i svjedocima, naknadne radnje, identifikaciju i lišenje slobode počinioca. Revizija bi trebala pružiti uvid u praktična pitanja u vezi sa ključnim problemom upravljanja vremenom, kao što je „zamor istražitelja“, dosljednost ocjenjivanja rada od strane rukovodioca i kompatibilnost sa drugim pružaocima osnovnih usluga.

Povezivanje s drugim sektorima i agencijama kroz koordinaciju:

Godišnji broj predmeta u kojima su radnje koordinirane sa drugim agencijama za provođenje zakona i pružaocima osnovnih usluga koji učestvuju u programima zaštite svjedoka u vezi sa nasiljem nad ženama i djevojčicama. Ovaj broj bi trebao odgovarati broju predmeta koje službenici koji odgovaraju na slučaj i/ili pružaoci osnovnih usluga ocjenjuju kao visoko rizične za nastavak nasilja. Kvalitativniji pregled ovih predmeta bi trebao potvrditi da li je policija u pravo vrijeme pristupila stručnim resursima u oblastima zaštite djece, socijalnog stanovanja, zatvorskih službi i upravljanja granicom između ostalog.

⁴⁴ UNHCR (2018.) navodi da u nekim slučajevima tradicionalne i vjerske vođe mogu pomoći žrtvama/preživjelim osobama koje su u vrijeme izvršenja navodnog krivičnog djela bile neudate, pružajući im mogućnost da se i dalje mogu udati u svojoj vjeri, dok takva podrška ženama koje su bile udate u vrijeme kada su pretrpjele nasilje povećava izgleda da ih prihvate i podrže njihovi muževi i šire porodice. Pogledajte primjer efekata angažmana zajednice u podršci i pomoći u sljedećem izvoru: „They came to destroy“: ISIS Crimes Against the Yazidis. Human Rights Council Thirty-second Session Agenda, item 4, Human rights situations (A/HRC/32/CRP.2 Advance Version Distribution, 2016).

STUDIJA SLUČAJA 1

STUDIJA SLUČAJA: PODRŠKA I POMOĆ

REFERALNI CENTAR ZA ŽRTVE SEKSUALNOG NAPADA (SARC) U BURGASU, BUGARSKA

Autorica: Alison Eaton⁴⁵ (viša inspektorica u penziji)

Radionica o SARC-u u Bugarskoj. Fotografiju ustupila Alison Eaton.

Britanska ambasada u Sofiji u Bugarskoj saradivala je sa NVO udruženjem Demetra i dobila podršku općine Burgas, regionalne policije Burgas, regionalnog direktora Ministarstva unutrašnjih poslova i državne bolnice u Burgasu da uspostavi SARC prema britanskom modelu. Od njegovog uspostavljanja SARC je značajno doprinio pružanju podrške i brizi o žrtvama/preživjelima silovanja na ovom području.

Projekt je pokrenut 2013. godine s ciljem uspostavljanja SARC-a za pružanje medicinske pomoći, krizne podrške i pomoći za žrtve/preživjele u toku istrage i krivičnog gonjenja zbog seksualnog nasilja. Inicijativa je započela radionicom u organizaciji Britanske ambasade i bugarske policije na temu efikasnog rada sa žrtvama/preživjelima seksualnog napada. Radionica je obuhvatila prezentaciju britanskog modela SARC-a koju je održala viša inspektorica Alison Eaton, ekspertica za ovu oblast i savjetnica u policiji UK. Bugarska policija i Demetra su

⁴⁵ Alison Eaton je bivša viša inspektorica koja je trideset godina radila u Policiji Sussexa. Radila je kao viši istražitelj i specijalizirala se za zaštitu i istrage u predmetima nasilja u porodici i zlostavljanja u porodici, zlostavljanja djece i silovanja/seksualnog nasilja. Također je radila u Ministarstvu unutrašnjih poslova UK na nacionalnim multiagencijskim smjernicama za proces zakonske revizije ubistava u porodici. Nastavlja raditi za Britansku ambasadu u Bugarskoj na širenju usluga SARC-a i trenutno podržava Rumuniju, Ugandu i Peru kroz slične projekte.

Fotografiju ustupila Alison Eaton. Rane faze SARC-a u Bugarskoj

učestvovali na konferenciji i pokazali interes za organizaciju radionice za osoblje pružalaca osnovnih usluga u Bugarskoj s ciljem podizanja svijesti o ovom modelu.

Britanska ambasada u Bugarskoj je 2014. uz pomoć Alison Eaton organizovala posjetu za dva dužnosnika Ministarstva unutrašnjih poslova koji su obišli centar Saturn, SARC u Sussexu, UK. Radionica o SARC-u je održana 2015. godine u Bugarskoj. Učestvovali su akteri iz osnovnih usluga, s ciljem uspostavljanja prvog SARC-a u Burgasu u Bugarskoj. SARC Vselena je službeno otvoren u julu 2016. godine.

Od otvaranja SARC-a Britanska ambasada u Bugarskoj nastavlja pružati podršku lokalnoj policiji i partnerima, organizujući niz radionica i programa obuke za policiju, tužioce i druge partnerske agencije. Ovo iskustvo pokazuje kako policija i partneri mogu uspješno saradivati. Osnovan je i Upravni odbor SARC-a.

SARC Vselena nalazi se uz glavnu bolnicu u Burgasu.

SARC Vselena je sigurno mjesto gdje žrtve/preživjele seksualnog napada mogu da se obrate u povjerenju i razgovaraju o svom iskustvu te dobiju neophodnu njegu, podršku i razumijevanje profesionalaca koji će

im pomoći u njihovom oporavku. Centar također unapređuje istragu i krivično gonjenje za ova krivična djela. Usluge se pružaju žrtvama/preživjelima iz Bugarske, ali i iz inostranstva.

Od otvaranja SARC-a Vselana, novi partneri su potpisali sporazum za dalji razvoj centra, uključujući Okružno tužilaštvo u Burgasu, te općine Sozoplo, Karnobat, Pomorie, Nessebar i Primorsko.

Održivost, lokalno vlasništvo i nadzor

Uspjeh SARC-a Vselena privlači mnogo pažnje u cijeloj Bugarskoj, što se proširilo i na Rumuniju. U oktobru 2018. godine održane su dvije uspješne konferencije u Burgasu i Plovdivu, s fokusom na prevenciji, zaštiti i procesuiranju seksualnog nasilja, s ciljem proširenja usluga SARC-a u svim dijelovima obiju zemalja.

U pogledu finansiranja, regija Burgas je u početku finansirala SARC, ali se kasnije pridružilo još partnera od Okružnog tužilaštva do drugih općina.

SARC u Burgasu je prošao tri provjere osiguranja kvaliteta koje je vodila Alison Eaton primjenom alata za reviziju SARC-a u Velikoj Britaniji. Upravni odbor SARC-a provodi godišnju reviziju SARC-a.

SAVJETI I SMJERNICE ZA USPOSTAVLJANJE SARC-A

Lokacija:

- Važno je vizualizirati SARC kao pojam, a ne samo kao zgradu;
- Korisno je da se SARC nalazi pri bolnicama i drugim objektima za zdravstvenu zaštitu (npr. kada je integriran u službe za zaštitu seksualnog zdravlja).

Pristup SARC-u:

- Vanjski i unutrašnji znakovi trebaju biti jasni (razmotriti upotrebu različitih jezika);
- Mapa SARC-a treba biti dostupna na internetu i za slanje emailom;
- Parking mjesta za policiju, osoblje i žrtve/preživjele trebaju biti označena u blizini i dostupna non-stop;

Rane faze SARC-a u Bugarskoj. Fotografiju ustupila Alison Eaton.

- Pristupna područja trebaju biti čista i dobro osvijetljena;
- Video interfoni/video nadzor će omogućiti pristup žrtvama/preživjelima i pri tom osigurati da je osoblje bezbjedno tokom noći.

Prostorije:

- Ulaz u SARC treba biti uz odobreni pristup, npr. korištenjem čipa ili kartice;
- SARC treba imati bar jednu ili više prostorija za forenzičke namjene, a može sadržavati i prostorije za naknadno praćenje;
- Privatnost se povećava omogućavanjem direktnog pristupa SARC-u, umjesto prolaska kroz druge prostorije na putu do centra;
- Sigurnost prostorija i osoblja je važan dio planiranja SARC-a, npr. sistemi upozoravanja.

Objekti SARC-a trebaju sadržavati:

- Recepciju sa toplim ugođajem;
- Čekaonicu za forenzički pregled;
- Ordinaciju za forenzički pregled;
- Toalet i tuš;
- Sobu za ispitivanje za policiju.

Dodatne prostorije:

- Termini se mogu zakazati u vrijeme forenzičkog pregleda;
- Poseban ulaz u prostoriju za naknadno praćenje, da bi se izbjeglo ponavljanje prvog iskustva dolaska na forenzički pregled;

- Dodatne prostorije trebaju obuhvatiti:
  - Recepciju sa toplim ugođajem;
  - Čekaonicu sa udobnim sjedalima;
  - Prostoriju za savjetovanje;
  - Ordinaciju za pregled;
  - Toalet i tuš;
  - Prostoriju za ispitivanje/razgovor za policiju/psihologa.

Forenzičke prostorije/integritet

- Čekaonica za forenzički pregled (stolice i podovi koji se mogu brisati);
- Namjena svake prostorije treba biti jasno označena, npr. medicinski pregled, čekaonica, kupatilo;
- Soba za forenzički pregled treba imati vrata koja se mogu zaključati i treba biti zaključana kada se ne koristi da nakon čišćenja ne bi došlo do kontaminacije;
- Plastificirane obavijesti koje se mogu okretati trebaju biti postavljene ispred vrata svake prostorije za forenzički pregled;
- Odlučiti da li je potreban hladnjak/zamrzivač u medicinskoj sobi za čuvanje uzoraka;
- Protokol čišćenja za forenzičke dijelove.

Evidentiranje podataka o svakoj žrtvi/preživjeloj osobi koja dolazi u SARC:

- Generička knjiga protokola za evidentiranje mora biti dostupna i popunjava se za svaki dolazak u SARC:
  - Broj protokola;
  - Datum i vrijeme dolaska;
  - Ime;
  - Provedeni policijski razgovor;
  - Provedeni forenzički medicinski pregled;
  - Zahtjev za čišćenje;
  - Provedeno čišćenje (vrijeme, datum, ime);
  - Zahtjev za popunjavanje zaliha;
  - Zalihe popunio/la (vrijeme, datum, ime);

- Referentni registrator sa smjernicama o protokolima čišćenja, uklanjanja prljavih ručnika iz kupatila, savjeti o odlaganju igala;
- Detalji o nabavci u vezi sa obnavljanjem zaliha u prostoriji za medicinski pregled i kupatilu.

Zbrinjavanje žrtve/preživjele:

- Obezbijediti jednokratne higijenske potrepštine za svaku žrtvu/preživjelu seksualnog napada, npr. gel za tuširanje, zubnu pastu, četkicu za zube i češalj;
- Neka nepovratna odjeća, donji veš, obuća kao zamjena za odjeću koju žrtva/preživjela nosi na sebi ako pri dolasku nema presvlaku;
- Letak sa savjetima za žrtve/preživjele seksualnog napada, koji će sadržavati informacije o relevantnim organizacijama za podršku;
- Obezbijediti informacije sa kontakt podacima SARC-a, uključujući imena zaposlenika koji su primili žrtvu/preživjelu i lijekove koji su joj dati;
- Obezbijediti žrtvi/preživjeloj osobi letak o hitnoj kontracepciji.

Osoblje:

- Izvršiti predviđanje broja žrtava koje će proći kroz SARC ako je to moguće da bi se ocijenio broj potrebnog osoblja.

Glavne uloge:

- Rukovodilac SARC-a - puno radno vrijeme;
- Administrator SARC-a - puno radno vrijeme;
- Radnik za kriznu podršku/psiholog/medicinska sestra - puno radno vrijeme;
- Klinički direktor - dva dana sedmično;
- Medicinski radnik za forenzički pregled (istraživanje iz UK ukazuje da većina žrtava/preživjelih silovanja preferira da pregled obavi žena);
- Policijski službenik - obučen za istrage seksualnih delikata;
- Upravni odbor.

Osnovne kompetencije radnika za kriznu podršku:

- Kvalifikovana medicinska sestra ili iskusni zdravstveni savjetnik ili iskusni/kvalifikovani savjetnici;
- Razumijevanje potreba pojedinaca koji su preživjeli seksualni napad;
- Dobre vještine usmenog i pismenog komuniciranja;
- Sposobnost rada u multidisciplinarnom timu profesionalaca.

Potrebe za edukacijom:

- Edukacija o seksualnim deliktima;
- Edukacija o sudovima;
- Edukacija o ranom prikupljanju dokaza;
- Edukacija o prvom odgovoru;
- Policijskim službenicima će trebati jasne informacije/obuka o radu u SARC-u.

Komunikacija:

- Efektivna komunikacija je glavni aspekt uspješnog rada SARC-a:
  - Imenovati službenika za vezu sa policijom koji može biti glavni kanal komunikacije sa policijom;
  - Imenovati službenika za vezu sa zdravstvenim organima koji može biti glavni kanal komunikacije sa zdravstvom;
  - Formirati Upravni odbor sa članovima iz različitih relevantnih agencija;
  - Dogovoriti protokole za podjelu informacija;
  - Konkretno operativne politike i procedure će se definisati i dogovoriti.

Revizija i kvalitet:

- Ključno je da se provode revizije i prikupljaju statistički podaci o različitim aspektima pružanja usluga u SARC-u, na primjer:
  - Dostupnost forenzičkog pregleda;
  - Ankete zadovoljstva korisnika;
  - Informacije o upravljanju;
- To će pružiti dokaze o efektivnosti centra i pomoći u osiguranju dugoročnog finansiranja.

STUDIJA SLUČAJA 2

CENTAR ZA PODRŠKU ŽRTVAMA: ULAZ U PRAVNI SISTEM U BANGLADEŠU

Piše Shamima Begum PPM, Addl.DIG⁴⁶ PolICIJA Bangladeša,

Centar za podršku žrtvama. Fotografija preuzeta sa Facebook stranice PolICIJE Bangladeša

Nasilje nad ženama i djecom je pošast društva. U Bangladešu policija je udružila snage sa lokalnim NVO-ima radi zajedničkog odgovora na slučajeve nasilja nad ženama i djevojčicama putem modela centra za podršku žrtvama (VSC). Prvi VSC je uspostavljen 2009. godine u sklopu projekta policijske reforme UNDP-a i postao je revolucionarna inicijativa za PolICIJU Bangladeša i NVO-e.

Kako?

VSC se fokusira na brzi odgovor i reintegraciju žrtava/preživjelih u zajednicu. U centru rade i njegov rad podržavaju isključivo žene, kao što su policijske službenice, pravnice, savjetnice i ljekarke. Centar pruža integrisanu podršku, uključujući sklonište, savjetovalište, pravnu pomoć, hitno liječenje i posredovanje. Zajedno sa 10 partnerskih NVO, pruža kontinuiranu brigu (24 sata na dan) za žene i djecu žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama.

VSC također vodi bazu podataka za zaštitu žena i djece od reviktimizacije i ima telefonsku liniju za pomoć,

⁴⁶ 'Addl DIG' je dodatni zamjenik generalnog inspektora policije. Shamima Begum je aktuelna potpredsjednica Ženske mreže PolICIJE Bangladeša (BPWN) i koordinatorica Regiona 22 Međunarodne asocijacije žena u polICIJI (IAWP).

Centar za podršku žrtvama. Fotografija preuzeta sa Facebook stranice PolICIJE Bangladeša

Facebook link za policiju Dake i web stranicu (www.dmpwsid.gov.bd) za podršku policiji u boljem odgovoru za žrtve/preživjele osobe.

Druge zajedničke aktivnosti policije i VSC-a uključuju:

- Kampanje u obrazovnim ustanovama kojima se potiču programi za širenje svijesti o seksualnom uznemiravanju, iskorištavanju i drugim oblicima nasilja nad ženama i djevojčicama za učenike;
- Dane otvorenih vrata u policijskim stanicama;
- Postavljanje štanda na lokalnom sajmu za podizanje svijesti u zajednicama;
- Distribuciju letaka i brošura.

Od 2009. do 2014. VSC policije u Daki je pružio podršku za preko 3.000 žrtava/preživjelih.

Koje usluge donose promjenu?

VSC se ponosi prijemom žena i djece prema kojima se postupa dostojanstveno i sa poštovanjem i kojima se osigurava odgovarajuće okruženje u kojem policijski službenici zavode prijave i rješavaju njihove trenutne potrebe. Konkretno, VSC

- Pomaže u izradi „izvještaja o inicijelnim informacijama“ (FIR), pruža informacije žrtvama/preživjelim o pravnom postupku, hitnu medicinsku pomoć i, u odgovarajućim okolnostima, omogućava odlazak u medicinsku ustanovu radi liječenja;
- Pomaže u istražnom postupku, obavještava žrtve/preživjele osobe o procedurama, uključujući informacije putem telefona (po potrebi) i psihosocijalno savjetovanje;
- Upućuje žrtve/preživjele na vladine i nevladine organizacije za dugoročnu pomoć kao što je rehabilitacija, pravna pomoć, dodatna medicinska i psihosocijalna podrška i reintegracija u porodicu, s ciljem sprečavanja ponovljene viktimizacije žrtava/preživjelih.

„Šta je bilo efikasno“: Proaktivni koraci koje je poduzelo policijsko vodstvo VSC-a

Osigurana finansijska stabilnost: Viši policijski rukovodilac VSC-a je lobirao kod Vlade i izradio prijedlog finansiranja koji je kroz glavnu upravu policije u Daki prosljeđen Ministarstvu finansija. To je rezultiralo izdavanjem sredstava iz različitih stavki vladinog budžeta što je omogućilo VSC-u da obezbijedi medicinski tretman, hranu i odjeću i pokrije druge troškove vezane za vođenje slučajeva. Dodatno finansiranje je također podržalo zapošljavanje više policijskih službenica, koje sada rade na istragama u predmetima i sa žrtvama.

Izraditi jasnu strategiju: Jedna od strategija koju je uvela Policija Dake (VSC) je da se formira tim za brzi odgovor, koji može brzo odgovoriti na događaj i pružiti pomoć. Ovaj tim čine mlađi inspektor kao vođa tima, pomoćnik mlađeg inspektora i dva pozornika. Tim je sastavljen isključivo od ženskih službenica.

Centar za podršku žrtvama. Fotografija preuzeta sa Facebook stranice Policije Bangladeša.

Osigurati učešće odgovarajućih jedinica policije: Policijsko rukovodstvo VSC-a okupilo je uposlenike sa svim odgovarajućim vještinama i profesionalnim kvalitetama iz Jedinice za podršku žrtvama, Jedinice za istrage i Tima za brzi odgovor da bi se osiguralo da žrtve/preživjele osobe dobiju širok spektar vještina i podrške.

Uticao VSC-a od 2009.

VSC je bio revolucionarna inicijativa kako u Bangladešu tako i u regiji Jugoistočne Azije, te se sada smatra predvodnikom u promoviranju pristupa pravdi za žene i djecu koja su pretrpjela nasilje. Od uspostavljanja prvog VSC-a u policiji Dake, uspostavljeno je još 8 centara za podršku žrtvama/preživjelim na teritoriji Bangladeša.

CITIRANI I PREPORUČENI IZVORI

1. 'Participation: Gender, Equity and Human Rights (WHO) na: <https://www.who.int/gender-equity-rights/understanding/participation-definition/en/>
2. 'Good Practices in Supporting Victims of Terrorism within the Criminal Justice Framework' (UNODC, 2015) na: https://www.unodc.org/documents/terrorism/Publications/Good%20practices%20on%20victims/good_practices_victims_E.pdf
3. Updated Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice (2011, General Assembly resolution 65/228, annex)
4. Essential services Package for Women and Girls subject to Violence: Core Elements and Quality Guidelines (United Nations Joint Global Programme on Essential Services for Women and Girls Subject to Violence, 2015) na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>
5. Mapping and Analysis of Domestic Legal Remedies to issues of Violence against Women (VAW), (Women's Legal and Human Rights Bureau and UN Women, 2010).
6. Hill Collins, P., 1990. Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of Empowerment. Routledge, New York; citirano u Imkaan and UN Women (2019), the Value of Intersectionality in Understanding Violence against Women and Girls, na: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2019/10/the%20value%20of%20intersectionality%20in%20understanding%20violence%20against%20women%20and%20girls.pdf?la=en&vs=3339>
7. „Abuse of a position of vulnerability and other “means” within the definition of trafficking in persons“, Issue Paper (UNODC, 2013), na: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2012/UNODC_2012_Issue_Paper_-_Abuse_of_a_Position_of_Vulnerability.pdf
8. Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power (adopted by General Assembly resolution 40/34 of 29 November 1985)
9. Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women, (UNODC, 2014).
10. Dowling, C., Morgan, A., Boyd, C., Voce, I., „Policing Domestic Violence: A Review of the Evidence“ (Australian Institute of Criminology, Research Report 13, 2018) na: https://aic.gov.au/file/6650/download?token=CgV_eGo
11. Sexual Assault Response Policy and Training Content Guidelines (The International Association of Chiefs of Police 2015) na: <https://www.theiacp.org/sites/default/files/all/i-j/IACP%20Sexual%20Assault%20Response%20Policy%20and%20Training%20Content%20Guidelines.2017.3.23.pdf>
12. Lindgren, M and Nikolić-Ristanović, V., (2015), 'Crime Victims: International and Serbian Perspective' (Organization for Security and Cooperation in Europe, Mission to Serbia, Law Enforcement Department), at: <https://www.osce.org/serbia/85268?download=true>
13. Logar, Rosa, „The Austrian Model of Intervention in Cases of Domestic Violence“, rad predstavljen na sastanku Ekspertske grupe UN-a za nasilje nad ženama: Good practice in Combating and Eliminating Violence against Women (Beč, 17–20. maj 2005).
14. Reuland, M., Schaefer-Morabito, M., Preston, C., Cheney, J., 2006) „Police-Community Partnerships to Address Domestic Violence“, U.S. Department of Justice Office of Community Oriented Policing Services, na: <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-p091-pub.pdf>
15. „The Partnership Wheel - Protect II – Capacity Building in Risk Assessment and Safety Planning to Protect High Risk Victims“, (Beč, 2012), na: http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTII_Risk_Assessment_and_Safety_2012_English.pdf
16. „Research will review support offered to sexual assault victims“ (University of Birmingham, 2018) na: <https://www.birmingham.ac.uk/university/colleges/mds/news/2018/08/Research-sex-assault-victims-support.aspx>
17. Barker, N., Gregware., P.R., Cassidy, M.A., (1999), „Family Killing Fields: Honor Rationales in the Murder of Women.“
18. „From the Margin to the Centre: Addressing Violence Against Women and Girls: Alternative Bill“ (Imkaan, oktobar, 2018), na: https://829ef90d-0745-49b2-b404-cbea85f15fda.filesusr.com/ugd/2f475d_91a5eb-3394374f24892ca1e1ebfeca2e.pdf

19. The Family Liaison Officer (College of Policing, UK), na: <https://profdev.college.police.uk/professional-profile/family-liaison-officer-flo/#role-purpose>
20. What is Active Listening? (The United States Institute of Peace) na: <https://www.usip.org/public-education/educators/what-active-listening>
21. 'Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials' (adopted by the Eighth UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990).
22. Exclusion of Evidence Obtained through Torture (Association for the Prevention of Torture), na: <https://apt.ch/en/evidence-obtained-through-torture/>

KOORDINACIJA IZMEĐU PRAVOSUDNIH AGENCIJA

„Koordinacija može biti put za rješenje ovog problema samo ako u zajedničkoj platformi okuplja organizacije iz zajednice, zagovornike prava žrtava, pružaoce usluga i predstavnike krivičnog sistema.“

Pregled najboljih praksi u svijetu za prevenciju silovanja i pomoć ženama žrtvama silovanja (Evropski parlament, 2013).

CILJ POGLAVLJA

Policija pruža efikasne i kvalitetne osnovne usluge kojima se osiguravaju najbolji ishodi za žrtve/preživjele. Kvalitetne i efikasne usluge su rezultat proaktivnog poštivanja standarda i očekivanja različitih pravosudnih agencija i pružalaca usluga u koordiniranom odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama, koji je zasnovan na žrtvi/preživjeloj i rodno je osjetljiv.

Ključne poruke i usvojeno gradivo

- Uključivanje vanjskih aktera u nadzor nad saradnjom u pružanju osnovnih usluga je važno za transparentnost i legitimitet;
- Koordinacijom se izbjegava dupliranje i provođenje aktivnosti pravosudnih institucija koje su međusobno kontradiktorne ili otežavaju rad jedna drugoj te se smanjuje rizik od sekundarne viktimizacije žrtve/preživjele.
- Informacije se žrtvama/preživjelima moraju pružati konsistentno od strane svih pravosudnih agencija kako bi se moglo efikasno upravljati njihovim očekivanjima;
- Uspostavljanje ravnoteže između nadzora vanjskih aktera nad koordinacijom aktivnosti u okviru istrage nasilja nad ženama i djevojčicama i osiguranja integriteta istrage od ključnog je značaja.
- Srednje rukovodstvo policije može preuzeti vodeću ulogu u uspostavi i jačanju nadzora nad mehanizmima koordinacije;
- Prilikom odabira partnera za odgovor na kriminalno postupanje, na umu treba imati princip “ne čini štetu”, jer se tim odabirom dodjeljuje određeni status odabranim grupama, odnosno uskraćuje onima koji nisu odabrani.

UVOD

Policija i drugi službenici organa gonjenja prvi su kontakt sa sektorom pravde za žrtve/preživjele krivičnih djela i nasilja, imajući u vidu njihove osnovne dužnosti i teritorijalnu nadležnost. Međutim, iako je najvidljivija od svih aktera u sektoru pravde, policija nije i nikada ne smije biti jedina služba na koju žrtve/preživjele mogu računati u potraživanju pravde.

Fotografiju ustupio MINUSTAH/Logan Abassi (Haiti)

Država i njene organizacije u sektoru pravde, zdravstva i socijalne zaštite, između ostalih, odgovorne su za očuvanje reda i mira i ostvarivanje pravde na teritoriji nad kojom država ima efektivnu kontrolu. Imajući to u vidu, policijske organizacije i pravosudne agencije trebale bi iskoristiti raznovrsne mogućnosti za saradnju i mehanizme koordinacije kako bi unaprijedile zajednički teorijski okvir o nasilju nad ženama i djevojčicama kojim se nastoje postići najbolji ishodi za žrtve/preživjele.

Te mogućnosti i mehanizmi koordinacije dostupni su na nacionalnom, regionalnom¹ i lokalnom, odnosno općinskom nivou vlasti, i obično podrazumijevaju opsežni multisektorski pristup prema kojem svaki akter, uključujući policiju, ima koordinacijsku ulogu u skladu sa svojim nadležnostima u pravnom kontinuumu.

¹ Ovaj podnacionalni nivo može se odnositi na nivo distrikta, resora, teritorije, kantona ili pokrajine, ovisno o državnom ustrojstvu.

Uobičajeno je da agencije za provođenje zakona u sklopu međuagencijske saradnje imaju zaključene protokole ili memorandumne o razumijevanju i da se redovno sastaju sa drugim sigurnosnim agencijama i pružiocima osnovnih usluga na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou kako bi se strateški uskladili putem nacionalnih, regionalnih ili općinskih vijeća sigurnosti ili odbora.

Srednje policijsko rukovodstvo daje svoj doprinos integriranom, koordiniranom i rodno osjetljivom odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama uglavnom na lokalnom i općinskom nivou, odnosno na nivou zajednice. Forumi u zajednici predvođeni policijom, odnosno lokalna (općinska) vijeća sigurnosti, nude brojne ulazne tačke na ovom nivou, a njihov uspjeh ovisi o tome koliko su lokalna policija, njeni partneri u pravosudnom sistemu (kontinuumu) i lokalni akteri saglasni u pogledu problematike nasilja nad ženama i djevojčicama i strateškog djelovanja koje je neophodno da bi odgovor na nasilje bio efikasan.

Fotografiju ustupio UNMIT/Bernardino Soares (Timor-Leste)

Upravo u ovim zajedničkim prostorima, forumima i vijećima policija i njeni partneri u pravosudnom sistemu mogu proaktivno graditi partnerstva sa vanjskim akterima u svrhu jačanja sistema podrške. Ta partnerstva nude mogućnost za sticanje novih znanja i na taj način doprinose efikasnijoj saradnji između pružalaca osnovnih usluga te između policije i drugih pravosudnih agencija.

Policija i njeni partneri u pravnom kontinuumu trebaju uključiti vanjske, lokalne i kompetentne aktere u nadzor nad koordinacijom njihovih osnovnih usluga, čime se osigurava potrebna transparentnost i legitimitet u ovom iznimno tehničkom i složenom procesu kojem često nedostaje redovni pregled, nadzor i evaluacija.

U narednom poglavlju date su smjernice za policijske rukovodioce koji obavljaju poslove koordinatora sa drugim pravosudnim agencijama na lokalnom nivou uz dodatak povratnih informacija od **aktera** u zajednici u svrhu efikasnog pružanja rodno osjetljivih osnovnih usluga. Smjernice čitaoca upućuju na najbolje prakse u policijskoj koordinaciji kojima se postižu najbolji ishodi za žrtve/preživjele i zadovoljavaju standardi i očekivanja različitih pravosudnih agencija i pružalaca usluga u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama.

U poglavlju su obrađene policijske kompetencije i vještine koje su neophodne za efikasnu saradnju i koordinaciju sa pravosudnim agencijama i akterima, unutar i izvan pravnog kontinuumu, na primjeni usklađenog pri-

stupa zasnovanog na žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama. Obzirom da je naglasak u ovom poglavlju na onom što policija može i treba kontrolisati u smislu koordinacije, nećemo se baviti koordinacijskom ulogom drugih pravosudnih aktera, jer će o tome biti više riječi u poglavlju 12 pod naslovom *Pravni kontinuum*.

Ovo poglavlje polazi od pretpostavke da mehanizmi za koordinirani pristup u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama već postoje između pravosudnih agencija u zemlji na različitim nivoima sa utvrđenim protokolima i procedurama. U poglavlju su sadržane i kolegijalne smjernice kao nadopuna domaćim mehanizmima kroz promoviranje zajedničkih karakteristika i principa ESP-a, koji se odnose na koordinaciju između pravosudnih agencija.

Čitaocu se kao i kod prethodnih poglavlja preporučuje da ovo poglavlje razmatra u kontekstu *odjeljka 11, Koordinacija između pravosudnih aktera* u modulu 3 ESP-a *Pravda i policijsko postupanje* i modula 5 ESP-a *Koordinacija i upravljanje koordinacijom*. Čitaocu se također preporučuje da pročita UNODC-ov dokument iz 2014. godine pod nazivom *Nacrta za djelovanje: Plan implementacije za sisteme krivičnog pravosuđa u kontekstu prevencije nasilja nad ženama i djevojčicama i odgovora na tu vrstu nasilja* (sadržano u publikaciji pod nazivom *Jačanje prevencije kriminaliteta i odgovora krivičnog pravosuđa na nasilje nad ženama*); *Smjernice za uvrštavanje intervencija na rodno zasnovano nasilje u humanitarne akcije (2015)* Međuagencijskog stalnog komiteta² u kojima se navodi pristup zasnovan na zajednici koji komitet promovise; Dokument UNODC-a iz 2015. godine pod nazivom *Studija za izradu mehanizma multidisciplinarnog odgovora na nasilje nad ženama u Egiptu*, u kojem se navode iskustva u koordiniranom rješavanju problema nasilja nad ženama i djevojčicama na globalnom planu; i *Tematsku studiju UNHCHR-a o pitanju nasilja nad ženama i djevojčicama i invaliditeta*, u kojoj su date smjernice o svim aspektima vezanim za pristup pravdi ženama sa invaliditetom.³

2 Smjernice za uvrštavanje intervencija na rodno zasnovano nasilje u humanitarne akcije: Ublažavanje rizika, jačanje otpornosti i podrška oporavku (Međuagencijski stalni komitet, 2015)

3 Tematska studija o pitanju nasilja nad ženama i djevojčicama i invaliditeta, Izvještaj Ureda visokog komesara UN-a za ljudska prava, (A/HRC/20/5, 30. mart 2012).

KOLEGIJALNE SMJERNICE

Efikasna istraga zahtijeva koordinaciju između pravosudnih agencija kako ne bi došlo do dupliranja aktivnosti i provođenja mjera koje otežavaju rad drugim agencijama i u suprotnosti su sa njihovim djelovanjem. Koordinacija je ključna za osiguranje primjene pristupa zasnovanog na žrtvi/preživjeloj tokom istrage, krivičnog gonjenja i kažnjavanja počinitelaca nasilja nad ženama i djevojčicama kao i za ublažavanje rizika od sekundarne viktimizacije, čime se povećavaju izgledi za zadovoljenje pravde za žrtve/preživjele.

Ukoliko koordinacija između pravosudnih agencija nije uspostavljena ili nije dovoljno kvalitetna u vašoj zoni odgovornosti, preuzmite inicijativu za uvođenje pozitivnih promjena. Zadovoljenje pravde zahtijeva timski rad i nijedna pravosudna agencija ne može postići krajnji cilj provedbe zakona i osiguranja pristupačnog, efikasnog i pravičnog postupka za žrtve bez senzibiliziranog, etičkog i dostojanstvenog postupanja, uz međusobno uvažavanje i partnersku saradnju povrh svega.

Na samom početku morate utvrditi **ko** su vaši partneri među pravosudnim agencijama (akterima), a to mogu biti npr. pravni zastupnici, advokati, tužioci, magistrati, sudije i, gdje je to relevantno, starješine u zajednici i čuvari tradicije. Nakon što ste mapirali svoje aktere, trebate utvrditi od čega se sastoji njihov pojedinačni doprinos pravosudnom procesu te koji su njihovi zahtjevi i očekivanja od policije i koja su vaša očekivanja i zahtjevi prema njima. Dobra je ideja okupiti predstavnike svih agencija i pozvati ih da iznesu svoje viđenje uloge drugih agencija, da razmijene informacije o potrebama i očekivanjima agencija iz kojih dolaze i o izazovima s kojima se susreću. Takvim pristupom podiže se svijest među agencijama i gradi platforma za razvoj saradnje.

Na primjer, ako vi i vaše osoblje u potpunosti razumijete šta je tužiocima potrebno kako bi pred sud izašli sa čvrstim dokazima, vjerovatno ćete doprinijeti smanjenju broja slučajeva u kojima tužioci odustaju od gonjenja i koji nikada ne dođu pred sudom. Isto tako, tužioci moraju biti svjesni zahtjeva suda kako bi ishodili osuđujuću presudu i o tome vas mogu upoznati kako bi vi mogli dalje poučiti svoje osoblje.

Fotografiju ustupio UNMIT/Martine Perret (Timor-Leste)

Okvir 1

Kratke smjernice: Očekivanja policije i tužilaštva⁴

Akter	Očekivanja
Policija očekuje od Ureda javnog tužioca sljedeće:	<ul style="list-style-type: none"> • da potvrdi da li je krivična prijava ispravno sačinjena; • da obavijesti policiju o potrebi za uzimanjem dodatnih izjava; • da obavijesti policiju o potrebi provođenja dodatnih istraga; • da sudu predoči policijsku evidenciju o počiniocu; • da prigovori puštanju počinioca iz pritvora uz kauciju/garanciju, gdje je to neophodno, i da prioritizira predmete nasilja nad ženama i djevojčicama, naročito kada je preživjela osoba u sudu; • da saslušava svjedoke pred sudom; • da održava vezu sa agencijom za zaštitu svjedoka;
Ured javnog tužioca od policije očekuje sljedeće:	<ul style="list-style-type: none"> • da na odgovarajući način provodi istragu u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama; • da osumnjičenog liši slobode; • da uzme detaljne izjave od preživjelih, svjedoka i osumnjičenih; • da pruži pratnju preživjelima i svjedocima do zdravstvene ustanove radi medicinskog pregleda; • da sačini krivičnu prijavu sa odgovarajućom kvalifikacijom krivičnog djela i drugim pojedinostima prijave; • da osigura lanac čuvanja dokaza; • da prikupi i na odgovarajući način osigura dokaze; • da osumnjičene dovede pred sud u roku od 24 sata; • da dostavi i predoči dokaze pred sudom; • da osigura prisustvo svjedoka pred sudom; • da provede dodatne istrage gdje je to potrebno; • da obavijesti o potrebi za dodatnim uzimanjem izjave; • da uđe u trag osumnjičenima, odnosno garancijama, gdje je to neophodno; • da spasi preživjele osobe u stanju ranjivosti; da predoči raniju evidenciju o osumnjičenom; • da tužilaštvu predoči policijsku dokumentaciju najmanje tri dana prije datuma ročišta; • da svjedoči pred sudom; • da dostavi izjave pod zakletvom za osporavanje zahtjeva za određivanje kaucije i garancije

⁴ Resursni paket za odgovor na rodno zasnovano nasilje. Standardizovani alat za obuku nosilaca dužnosti, zainteresovanih strana i nosilaca prava (UN Women, 2019), str. 92-93.

Ako vaše osoblje u potpunosti razumije šta je potrebno da se osigura osuđujuća presuda, sa većim samopouzdanjem će pristupiti pronalaženju i prikupljanju najboljih dokaza što je prije moguće.

UN Women je u svrhu pomoći u sagledavanju očekivanja policije i tužilaštva izradila sljedeće korisne i koncizne smjernice:

Koordinacija između pravosudnih agencija doprinosi prevenciji sekundarne viktimizacije žrtava/preživjelih kroz smanjenje broja saslušanja žrtava/preživjelih, koje se u idealnoj situaciji trebaju saslušati samo jednom. Koordinacija također jača povjerenje u rad pravosudnih institucija kao i međusobno povjerenje institucija, što doprinosi boljoj razmjeni obavještajnih podataka i prikupljanju veće količine informacija. To omogućava preciznije prikupljanje podataka i u konačnici pruža više mogućnosti za preventivno djelovanje.

Agencije trebaju koordinirano da vrše procjenu rizika. Ako svaka agencija vrši svoju procjenu rizika, veća je mogućnost da ključne informacije ostanu nezabilježene i da se zbog toga neprecizno definišu mjere za ublažavanje rizika u planu sigurnosti.

Efikasna koordinacija zasniva se na jasno dogovorenim i transparentnim okvirima radnih praksi, koji predviđaju podjelu odgovornosti i zajedničke pokazatelje uspjeha utvrđene u saradnji sa svim akterima. Takav koordinirani rad zahtijeva izradu protokola u kojima će se definirati nadležnost svake od agencija kao i njene individualne i zajedničke odgovornosti.

Temeljni aspekt strukture i procesa koordinacije je poštovanje propisa u pogledu privatnosti i povjerljivosti, a prije svega osiguravanje da potrebe žrtve/preživjele ostanu u središtu svakog pokazatelja učinka. Opći cilj uvijek mora biti postizanje najboljeg ishoda za žrtve/preživjele, kako god taj ishod izgledao.

Sa efikasnom koordinacijom među pravosudnim agencijama, sve informacije koje se pružaju žrtvama/preživjelima trebale bi biti dosljedne, bez međusobno kontradiktornih poruka koje dovode do zabune. Efikasnom koordinacijom lakše se upravlja očekivanjima

Sekundarna viktimizacija se ne javlja kao direktna posljedica krivičnog djela, već nastaje zbog neadekvatnog odgovora institucija i pojedinaca na žrtvu/preživjelu.

žrtve/preživjele i drugih učesnika u pravosudnom procesu.

Koordinacijom između pravosudnih agencija mogu se obuhvatiti i pitanja nadležnosti između policijskih organizacija. Ako se žrtva/preživjela obrati vama ili vašem osoblju da prijavi incident nasilja nad ženama i djevojkama, ali se incident dogodio u zoni odgovornosti druge policijske stanice, okruga ili regije, vi i vaše osoblje trebate postupati sa žrtvom/preživjelom kao da se incident dogodio u vašoj nadležnosti. Svaki naknadni prenos podataka o krivičnom djelu ili istrazi treba da bude stvar administrativnog procesa, što znači da žrtvu/preživjelu ne treba slati u drugu policijsku stanicu ili područje jer je to za nju dodatna traumatizacija. Takvo postupanje bi dovelo do sekundarne viktimizacije i u suprotnosti je sa kriterijima pristupa zasnovanog na žrtvi/preživjeloj i rodno osjetljivog policijskog postupanja.

IDENTIFIKACIJA NEDOSTATAKA U RADU VAŠEG TIMA PREDSTAVLJA PRVI KORAK U RJEŠAVANJU IZAZOVA U ODGOVORU NA NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Kriminalci ne poštuju teritorijalnu nadležnost policijskih organizacija; štaviše, da bi ostali neotkriveni svoje aktivnosti provode izvan granica i iskorištavaju praznine u tradicionalnim istražnim postupcima organa gonjenja. Istrage koje se provode u više jurisdikcija mogu krenuti po zlu, čak i kada policijske organizacije imaju uspostavljenu saradnju i linije komunikacije.⁵

⁵ Sudija Wally T. Oppal, ZABORAVLJENE, Izvještaj Komisije za ispitivanje postupanja u slučajevima nestanka žena: TOM IIB Osobe bez značaja: Kako i zašto smo izneverili nestale i ubijene žene, dijelovi 3, 4 i 5 (2012).

Razmjena informacija u istragama nasilja u porodici ima dvije važne funkcije:

- Efikasno praćenje incidenata nasilja u porodici kako bi se utvrdio odgovarajući odgovor i izdvojili resursi;
- Efikasno rješavanje slučajeva nasilja u porodici gdje je hitno potreban multiagencijski odgovor.

Komisija UN-a za prevenciju kriminaliteta i krivično pravosuđe (2008)

Kako je već navedeno, nedostaci u koordiniranim aktivnostima pružalaca osnovnih usluga uobičajen su uzrok sekundarne viktimizacije žrtava/preživjelih, jer je odgovornost za neuspjeh teško predvidjeti, a još teže definisati.

Koordinacija razmjene informacija između policije i drugih organa za provođenje zakona i pravosudnih agencija je strateški proces, koji u praksi ponekad teško zaživljava zbog birokratskih razloga.

Poseban izazov je tendencija mehanizama unutrašnje kontrole policije da zanemare procese vanjske koordinacije zbog tehničke složenosti usklađivanja sistema i osjetljivih pitanja u vođenju predmeta.

Najviše na gubitku zbog propusta u koordinaciji između agencija za provođenje zakona su upravo žrtve/preživjeli zločina i nasilja, jer nemaju kontrolu nad tim procesom, a krivica se obično pripisuje različitim nadležnim agencijama, umjesto da se snosi kolektivno.

Način na koji policija vrši koordinaciju sa akterima u sektoru pravde, uključujući i druge agencije za provođenje zakona u slučajevima nasilja nad ženama i djevojkama, značajno ovisi o upravnoj strukturi države. To se podjednako odnosi i na kontrolu procesa koordinacije u svrhu poboljšanja kvalitete i izvedbe.

Na primjer, u policijskim organizacijama poput onih u Hondurasu i Rusiji, koje imaju jednu centralizovanu policijsku agenciju, kontrola kvalitete rada, uključujući i koordinaciju sa vanjskim pravosudnim akterima, odgovornost je prvog nadređenog linijskog menadžera, pri čemu se rizik obično ne dijeli između partnerskih agen-

cija sa sličnim nadležnostima.⁶ Stoga se srednji policijski rukovodioci u velikoj mjeri oslanjaju na podršku kolega i višeg nivoa kako bi osigurali efikasnu i efektivnu koordinaciju između policijskih jedinica, drugih agencija za provođenje zakona, civilne kriminalistike ili medicinskih stručnjaka i drugih aktera u pravosuđu.

Drugim riječima, ako centralizovani mehanizmi kontrole kvalitete nisu uspostavljeni za put koordinacije ili ih više rukovodstvo policije ne pregledava rigorozno i periodično, tada se efikasnost i efektivnost koordiniranja informacija, odnosno postupanja sa drugim pravosudnim agencijama zasniva na pojedincu, a ne na organizaciji. Takav način rada može dovesti do brojnih propusta i nedostataka u zaštiti, na štetu svih žrtava/preživjelih zločina i nasilja, ne samo žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojkama.

U nešto decentralizovanijim modelima policijskog postupanja, od policije se sve više očekuje da iznalazi načine za saradnju sa lokalnim vlastima, zajednicama i drugim akterima od rastućeg značaja na lokalnom nivou⁷, u svrhu jačanja pravnog kontinuuma kroz zajednički rad na prevenciji i istraživanju krivičnih djela nasilja nad ženama i djevojkama. Teoretski, to znači da putevi policijske koordinacije i koordinacije između drugih pravosudnih agencija trebaju biti pod širim nadzorom.

Time bi se omogućilo prikupljanje informacija iz više izvora za kontrolu kvaliteta u sistemima policijske koordinacije, ovisno o odnosu koji je policija izgradila s lokalnim akterima koji često saraduju sa pružaocima osnovnih usluga.

Ako policija nema izgrađene odnose sa ključnim akterima, kako to obično predviđa decentralizovani policijski model (kao i strategije za rad policije u zajednici), tada sistemski nedostaci koji podrivaju efikasnu i efektivnu policijsku koordinaciju s drugim učesnicima postaju uobičajena praksa, a ne izuzetak.

6 Understanding Policing: A Resource for Human Rights Activists. Anneke Osse pour Amnesty International. 2006. <https://www.amnesty.org/download/Documents/HRELibrary/se-c010112007eng.pdf>.

7 Akteri na lokalnom nivou od rastućeg značaja mogu biti pružaoci usluga privatnog osiguranja koji djeluju u područjima u kojima država ima ograničeno prisustvo ili velika privatna preduzeća sa značajnim utjecajem u zajednicama, kao što su velike rudarske kompanije.

Fotografiju ustupio Force International (Bangladeš)

Uspostava odgovarajuće ravnoteže između proširenog djelovanja lokalnih aktera (i drugih pružalaca osnovnih usluga), koje podrazumijeva kontrolu kvaliteta koordinacije u istragama nasilja nad ženama i djevojčicama, i očuvanja integriteta istrage, zahtjevan je ali neizostavan proces.

Uspostavnom navedene ravnoteže, policijski rukovodioci ne samo da će smanjiti rizik od sekundarne viktimizacije s kojom se suočavaju žrtve/preživjele u pravnom kontinuumu, već će povećati vidljivost policije kao legitimnog organa za provođenje zakona.

U narednom tekstu navode se primjeri propusta u koordinaciji između policije i drugih pravosudnih agencija u odgovoru na slučajeve nasilja nad ženama i djevojčicama. Primjeri su uglavnom preuzeti iz *Izveštaja Komisije za ispitivanje postupanja u slučajevima nestanka žena* Pokrajinske vlade Britanske Kolumbije (BC) u Kanadi pod nazivom *ZABORAVLJENE* (engl. FORSAKEN), u kojem se analizira koordinirani odgovor policijskih snaga Britanske Kolumbije u slučajevima nestanka žena, koje su mahom bile žrtve/preživjele žene i djevojčice domorodačkog porijekla.⁸

Listu nadopunjuju informacije iz globalnog mapiranja dobrih praksi i nedostataka u kapacitetima policijskih organizacija koje vrše koordinaciju odgo-

vora na nasilje nad ženama i djevojčicama. Mapiranje je obuhvatalo razgovore sa policijskim službenicima u aktivnoj službi i penziji, osobljem civilnih organizacija i međunarodnih organizacija poput UN-a sa iskustvom u radu s policijom i osobljem nevladinih organizacija koje se bave problematikom nasilja nad ženama i djevojčicama.

Lista bi trebala da bude od pomoći rukovodstvu policije u brzom utvrđivanju nedostatka u kapacitetima u što ranijoj fazi i prije nego što se nanese veća šteta žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama. Naslovi kategorija su tu da pomognu čitaocu da lakše stekne uvid u ključno pitanje utvrđenog nedostatka u kapacitetima, ali su svi naslovi primjenjivi na sva pitanja, odnosno komplementarni su za svaku tačku:

Stav

- Upravljanje mehanizmima koordinacije izazov je za pružaoce osnovnih usluga jer agencije žele izbjeći međusobnu konfrontaciju u slučaju neuspjeha.

Sekundarna viktimizacija

- Policija se trudi da žrtva/preživjela ostane u središtu procesa suočena sa pritiscima organizacijske birokratije i zahtjevima drugih pravosudnih agencija.

Nepropisno postupanje

- Koordinirane aktivnosti pružalaca osnovnih usluga često stavljaju previše naglaska na kriminalizaciju, što umanjuje fokus na interesima žrtava/preživjelih;
- Nedostaci u koordinaciji između tužilaštva i policije utječu na kvalitetu vođenja predmeta nasilja nad ženama i djevojčicama;
- U slučajevima teških krivičnih djela koja uključuju nasilje nad ženama i djevojčicama (kao što je nestanak osoba), istražni timovi obično se formiraju od službenika različitih odjeljenja policijske agencije i ne podliježu uobičajenim kanalima izvještavanja. Potreba za jasno uspostavljenim odnosima u pogledu izvještava-

⁸ Sudija Wally T. Oppal, *ZABORAVLJENE: Izveštaj Komisije za ispitivanje postupanja u slučajevima nestanka žena*, TOM IIB Osobe bez značaja: Kako i zašto smo izneverili nestale i ubijene žene, dijelovi 3, 4 i 5 (2012).

“Odgovornost prije svega leži na zapovjedniku tima, koji je konačni autoritet i snosi odgovornost za [istražni tim], njegove resurse (kadrovske i fizičke) i mandat. Zapovjednik tima treba biti oslobođen osnovnih odgovornosti istrage kako bi mogao upravljati ukupnom inicijativom. To obično nije slučaj, zbog čega je zapovjednik tima često primoran da istovremeno rješava različite prioritete, ugrožavajući tako kontrolu kvalitete koordinacije policijskog postupanja.”

Sudija Wally T. Oppal, ZABORAVLJENE, Izvještaj Komisije za ispitivanje postupanja u slučajevima nestanka žena, (2012).

nja i nadzora dolazi u prvi plan u istragama u kojima učestvuju agencije sa različitim nadležnostima.⁹

- Nedostatak saradnje unutar agencije dovodi do propusta u upravljanju evidencijama, nekvalitetnog pregleda spisa za potrebe praćenje procjene rizika/izvještavanja te nedosljednog dokumentovanja radnji, što otežava pregled i ometa kontinuitet istrage nasilja nad ženama i djevojčicama;
- Kontakt osobe za koordinaciju često ne raspolažu odgovarajućim strukturama za izvještavanje i praksama komunikacije, a ti nedostaci štetno utječu na istrage;
- Nemogućnost policijskih agencija da u potpunosti riješe pitanja preklapanja nadležnosti može se smatrati kritičnim propustom policije koji značajno narušava efektivnost istraga. Policiji često nedostaju stalni sporazumi sa drugim agencijama koji se mogu odmah aktivirati i zbog toga često gubi dragocjeno vrijeme u istragama na dorađivanje detaljnih administrativnih aranžmana između agencija.¹⁰
- Do prekida u komunikaciji dolazi kada se pojave nesuglasice među istražiteljima oko vjerodostojnosti informanata.¹¹ Prekomjerna razmjena informacija također može dovesti žrtve/svjedoke u opasnost.

9 Ibid.

10 Ibid.

11 Ibid.

DEFINICIJE I OKVIRI

U skladu sa ESP-om, **koordinacija** je središnji element odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama. Postoje tri nivoa koordinacije koje treba uskladiti kako bi se osiguralo kvalitetno i efektivno pružanje osnovnih usluga žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama.

Ta tri nivoa koordinacije su nacionalni, regionalni/resorni i lokalni/općinski. Svaki nivo podrazumijeva drugačije nadležnosti pravosudnih agencija, preklapajuće nadležnosti agencija za provođenje zakona (ovisno o vrsti nasilja i krivičnog djela) i sve veću ulogu vanjskih aktera koji mogu utjecati na koordinirani odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama.

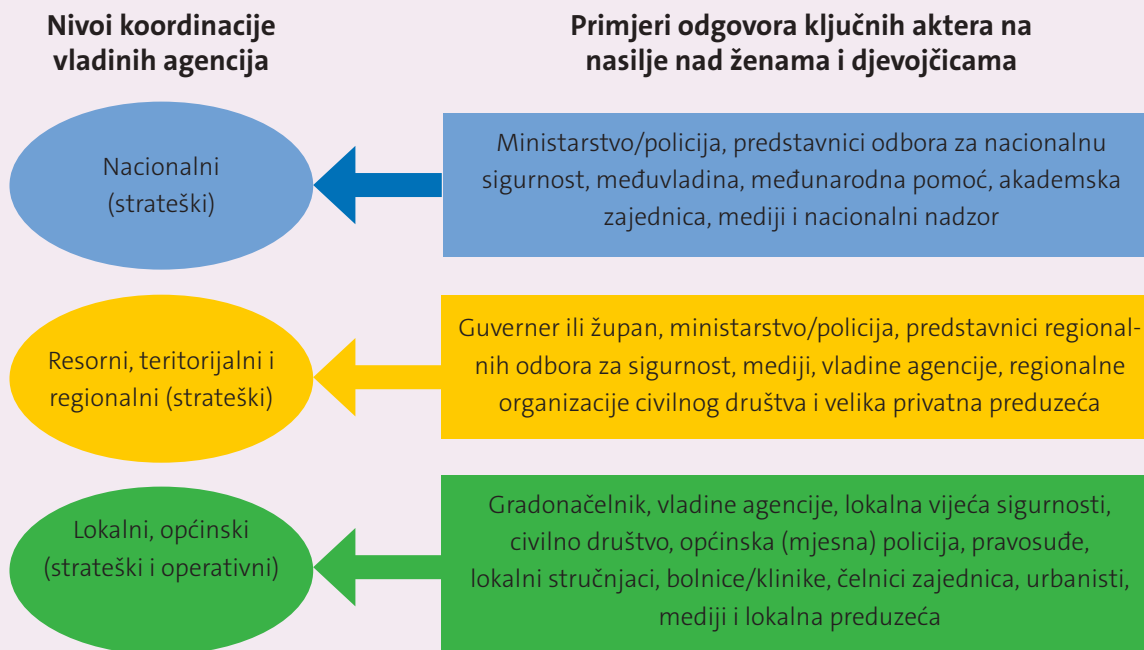
Na nacionalnom nivou, izvršno i više rukovodstvo policije učestvuje sa kolegama u pravosudnom sistemu u strateškom planiranju koordiniranog odgovora osnovnih službi za žrtve/preživjele.¹² Na ovom nivou se poduzimaju koraci ka postizanju zajedničkog shvatanja nasilja nad ženama i djevojčicama i izradi filozofskog okvira za odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama među pružaocima osnovnih usluga.

Na osnovu toga sklapaju se i ažuriraju sporazumi o razmjeni informacija između rukovodstva organizacija koje pružaju osnovne usluge pa tako i između organa za provođenje zakona na izvršnom nivou sa različitim komplementarnim nadležnostima. Ključni ishodi sporazuma o razmjeni informacija su **memorandumi o razumijevanju između aktera, smjernice o kontroli**

12 Evropska unija naglašava da su nacionalni akcioni planovi za eliminaciju nasilja nad ženama i djevojčicama a prateći mehanizmi koordinacije ključni elementi provedbe zakona i politika. UN u svom Priručniku o zakonodavstvu o nasilju nad ženama iz 2010. godine konstatuje da su nacionalni akcioni planovi osnovna garancija sveobuhvatnog i koordiniranog pristupa u provedbi relevantnih zakona. vidi: Pregled najboljih praksi u svijetu za prevenciju silovanja i pomoć ženama žrtvama silovanja (Opća uprava za unutarnje politike, Odjel za politike C: Prava građana i ustavna pitanja, Rodna ravnopravnost, Evropski parlament, 2013).

Slika 1:

Nivo koordinacije vladinih agencija i akteri

kvalitete¹³ i **poruke o zajedničkoj opredijeljenosti** u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama. Ti ishodi razmjene informacija su osnovni, ako ne i neizostavni alati za rukovodioce na srednjem nivou čiji su timovi na prvoj liniji odgovora.

Srednje rukovodstvo čije osoblje dolazi u kontakt sa žrtvama/preživjelimama nasilja nad ženama i djevojčicama i/ili učestvuje u istragama ovog nasilja, ima ključnu ulogu u osiguranju efikasnosti **smjernica o kontroli kvalitete**. U zavisnosti od čina i modela rada policije, srednji rukovodioci u policiji mogu dati značajan doprinos uspostavljanju i jačanju nadzornih okvira za mehanizme koordinacije.

13 U skladu sa ESP-om, smjernice o kvaliteti poboljšavaju provedbu ključnih elemenata osnovnih usluga kako bi se osiguralo da su usluge efikasne i dovoljno kvalitetne da zadovoljavaju potrebe žena i djevojčica. Smjernice o kvaliteti sadrže upute o pružanju kulturološki prilagođenih usluga koje su zasnovane na ljudskim pravima i usmjerene na osnaživanje žena. One su zasnovane na međunarodnim standardima koje nadopunjuju i ogledaju se u najboljim praksama postupanja u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama.

Prilikom uspostave mehanizama za implementaciju koordiniranih odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama, uključujući i njihov okvir za kontrolu kvaliteta, ESP preporučuje policiji da nastoji uključiti **multidisciplinarne timove**. U ESP-u se dalje navodi da bi takvi multidisciplinarni timovi trebali u svom sastavu da imaju predstavnike raznovrsnih aktera koji su sklopili radne sporazume ili imaju pozitivan utjecaj u implementaciji koordiniranih odgovora na slučajeve koji uključuju nasilje nad ženama i djevojčicama s policijom i drugim akterima u pravosuđu. Vidi okvir 5, Obecavajuće inicijative za koordinaciju u Illinoisu i Oromini te primjere angažmana aktera u multidisciplinarnim timovima.

„Ključni akteri su sva vladina tijela, organizacije civilnog društva i agencije koje imaju ulogu u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama na svim nivoima vlade i civilnog društva.“

- UN-ov paket osnovnih usluga

“Žene nisu homogena grupa. Da bi se suzbijanje nasilja nad ženama i djevojčicama bilo efikasno treba razmotriti konkretne potrebe određenih grupa. Žene i djevojčice sa invaliditetom, koje se suočavaju sa nasiljem i diskriminacijom, također nailaze na prepreke u pristupu pravdi zbog negativnih stereotipa, diskriminatornih stavova i nedostatka proceduralnog i razumnog prilagođavanja, što može dovesti do sumnje u njihov kredibilitet i odbacivanja njihovih optužbi. Prepreke koje otežavaju prijavljivanje krivičnih djela, odnosno diskriminacije nastaju još u zajednici gdje stavovi članova porodice, zajednice i lokalnog pravosuđa mogu zastrašiti žrtve i odvratiti ih od traženja pravde.”

Smjernice o rodnom pitanju (Fond za prava osoba sa invaliditetom i Fond za zastupanje prava osoba sa invaliditetom, 2018)

Prema preporukama ESP-a, policija treba široko sagledati aktere u koordinaciji osnovnih usluga tako da oni uključuju, između ostalog, žrtve/preživjele i njihove predstavnike, socijalne službe, zdravstveni sektor, pružaoce pravne pomoći, policiju, tužioce, sudije, agencije za zaštitu djece i obrazovni sektor.¹⁴ Uključivanjem aktera i organizacija civilnog društva koje nude stručna znanja u vođenje slučajeva u kojima žrtva/preživjela pripada nekoj od rizičnih grupa, kao što su žene i djevojčice sa invaliditetom, osigurava se kvalitet pruženih usluga i omogućava pristup pravdi.¹⁵

Srednje rukovodstvo policije može se osloniti na mehanizme lokalne uprave, kao što su lokalna vijeća sigurnosti na općinskom nivou ili LSC-ovi, za primjenu okvira kontrole kvaliteta kako bi se osigurao efikasan i

efektivan koordinirani odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama sa drugim pravosudnim agencijama i akterima.

Lokalna vijeća sigurnosti su platforma za dijalog u okviru koje se različite agencije u sektoru javne sigurnosti mogu uzajamno konsultovati, utvrditi probleme i usaglasiti se u pogledu lokalnog plana za prevenciju nesigurnosti.¹⁶ Imajući to u vidu, LSC-ovi su u poziciji da preuzmu nadležnost nad kontrolom kvalitete koordiniranih aktivnosti koje uključuju policiju i njene partnere u pravosudnom procesu, kao i njihovog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Obzirom da u radu lokalnih vijeća sigurnosti obično učestvuju predstavnici općinskih vlasti, lokalnih institucija i pravosuđa te ponekad i predstavnici civilnog društva skupa sa policijom, kroz njih se mogu prikupiti kritička stanovišta na nivou kolektiva za potrebe koordiniranog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama.¹⁷ Primjer toga su naručene revizije i eksterne evaluacije koordiniranog odgovora na slučajeve nasilja nad ženama i djevojčicama.

Takav otvoren i transparentan konsultativni proces za kontrolu kvalitete u kojem učestvuju predstavnici policije jača legitimitet policije u očima građanstva kojem policija služi i koje štiti.

Više informacija o LSC-ovima dostupno je u studiji slučaja o lokalnim vijećima sigurnosti u Kongu, Ekvadoru i Meksiku u poglavlju 3, Prevencija.

14 U ESP-u se također navodi da pomenuti akteri mogu i trebaju biti zastupljeni u svim koordinacijskim tijelima na svim nivoima vlade, kako bi se osiguralo poštovanje i primjena domaćih zakona, strategija, protokola i sporazuma za efikasno postupanje u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama. Vidi modul 5: *Koordinacija i upravljanje koordinacijom*, Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju: Osnovni elementi i smjernice za kvalitet, (Zajednički globalni program UN-a o osnovnim uslugama za žene i djevojčice izložene nasilju, 2015).

15 Na primjer, Cape Mental Health vodi program SAVE koji žrtvama sa intelektualnim poteškoćama pruža psihološku pomoć za svjedočenje pred sudom. vidi: <https://www.westerncape.gov.za/facility/cape-mental-health>

16 ‘Understanding local security councils in two minutes’, Coginta for Police Reform, vidi https://www.youtube.com/watch?v=7fGF0_nteGA

17 Mehanizmi slični LSC-u postoje na svakom kontinentu. U Francuskoj i Republici Gvineji ti mehanizmi su “lokalna vijeća sigurnosti za prevenciju delinkvencije” (CLSPD); u Demokratskoj Republici Kongu (DRC) to su “lokalna vijeća sigurnosti u zajednici” (CLSP); u Ekvadoru to su “općinska vijeća sigurnosti” ili CSM. Ovisno o modelu i veličini populacije u općini, viši policijski službenici za rad u zajednici mogu predstavljati policiju u lokalnom vijeću sigurnosti. vidi: Fernandez, M., Piaget, K., Hernandez, T., and Berthoud, S., ‘Decentralisation of Security Governance: Facilitator of a Human Rights-based Approach (HRBA) to SSR?’, ISSAT HRBA Working Group Paper 3 (2017) and ‘Guide pratique conseil local de sécurité et de prévention de la délinquance en république de guinée’ (Coginta for Police Reform, 2017).

Okvir 2

Kriteriji Evropske unije za najbolju praksu u koordinaciji

U studiji EU-a o najboljim praksama u svijetu za prevenciju silovanja i pomoć ženama silovanja utvrđeno je pet osnovnih kriterija efektivne koordinacije usluga za žrtve/preživjele silovanja. Navedeni kriteriji odnose se na sljedeće:

- Inkluzivnost u pogledu relevantnih agencija, aktera u krivičnompravnom sistemu i zagovarača ženskih prava i prava žrtava;
- Jasno usaglašene stavove o tome šta predstavlja rodno zasnovano nasilje i silovanje;
- Saradnju na izradi politika, smjernica, mehanizama za upućivanje i prikupljanje podataka;
- Postupanje na osnovu rodne ekspertize i iskustava preživjelih;
- Mehanizme pozivanja na odgovornost i određeni stepen nezavisnosti od države;

Izvor: Pregled najboljih praksi u svijetu za prevenciju silovanja i pomoć ženama žrtvama silovanja (Evropski parlament, 2013).

KLJUČNE RUKOVODNE KOMPETENCIJE ZA KOORDINACIJU IZMEĐU PRAVOSUDNIH AGENCIJA U SVRHU EFEKTIVNOG ODGOVORA NA NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Interesi javnosti su na najbolji način zadovoljeni kada policija razmjenjuje informacije i efikasno koordinira aktivnosti sa pružaocima osnovnih usluga na utvrđivanju i realizaciji zajedničkih ciljeva suzbijanja nasilja nad ženama i djevojčicama.

Međunarodni standardi zahtijevaju da koordinacija između policije i pružalaca osnovnih usluga, uključujući partnere u pravosudnim agencijama, bude sveobuhvatna, multidisciplinarna, koordinirana, sistematska i održiva.¹⁸

Pravosudni procesi mogu biti složeni i po prirodi birokratski. Bez efikasne koordinacije ovih složenih procesa može doći do zanemarivanja žrtvi/preživjelih i njihovog izlaganja sekundarnoj viktimizaciji.

Žrtvama/preživjelima sa specifičnim potrebama treba posvetiti posebnu pažnju, te raditi na otklanjanju prepreka na koje nailaze žrtve/preživjele sa invaliditetom tokom sudskog postupka kako im se ne bi uskratili koristi od koordinacije u okviru pravosudnog procesa.¹⁹

Sekundarna viktimizacija se dešava u svim fazama pravnog kontinuuma. U narednoj listi (okvir 3) navode se primjeri nedostataka u koordinaciji koji doprinose sekundarnoj viktimizaciji:

¹⁸ Vidi: modul 1: Uvod, Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju (Zajednički globalni program UN-a o osnovnim uslugama za žene i djevojčice izložene nasilju, 2015). Također vidi dio o saradnji i koordinaciji između relevantnih agencija i službi u *Modelu ažuriranih strategija* (2011).

¹⁹ Podnesak specijalnom izvjestitelju o pravima osoba sa invaliditetom: Dobre prakse za osiguranje efikasnijeg pristupa pravdi za žene i djevojčice sa invaliditetom, 9. avgust 2019. godine, Women Enabled International, 9. avgust 2019)

Okvir 3

Nedostaci u koordinaciji	Utjecaj sekundarne viktimizacije
Policija često stavlja prevelik naglasak na kriminalizaciju, a ne na interese žrtve/preživjele.	Žrtva/preživjela odustaje od saradnje jer se boji da će ostati bez prihoda koje osigurava otac njene djece ili suhranitelj u slučaju da se protiv njega podigne optužnica; Žrtva/preživjela stavlja dobrobit svoje djece, onako kako je ona doživljava, ispred svoje.
Intervenciju provode ljekari, sudije i policijski službenici koji nisu obučeni za postupanje u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama.	Štetne prakse ponavljanja saslušanja ili obaveze svjedočenja koje dodatno traumatiziraju žrtvu, utječu na njezinu sposobnost da se prisjeti događaja na očekivan, hronološki način ili uzrokuju da žrtva negira svoja iskustva kako bi izbjegla svaku daljnju komunikaciju sa neobučanim pružiocima osnovnih usluga.
Nedostatak saradnje unutar agencija dovodi do propusta u upravljanju evidencijama, nedovoljnog nadzora nad spisima za potrebe praćenje sistema procjene rizika/izvještavanja.	Nedostatak naknadnog angažmana policije i drugih pružalaca osnovnih usluga prouzrokuje strah kod žrtve/preživjele za ličnu sigurnost i sigurnost članova njene porodice.
Upravljanje mehanizmima koordinacije izazov je za pružaoce osnovnih usluga jer agencije žele izbjeći međusobnu konfrontaciju u slučaju neuspjeha.	Sudije zahtijevaju dodatne dokaze koje je teško pribaviti, što dovodi do toga da policija nepotrebno vrši pritisak na žrtvu/preživjelu radi informacija, ili nastupa u ulozi posrednika u nastojanju da žrtvu/preživjelu uvjeri da odustane od tužbe ili je povuče.
Policija nastoji da osigura da žrtva/preživjela ostane u središtu procesa dok se nosi sa pritiscima unutrašnjih birokratskih procesa i zahtjevima drugih pravosudnih agencija.	Žrtve/preživjele su primorane da pokriju medicinske troškove, te troškove postupka, policijskog angažmana i slično kako bi se njihov slučaj procesuirao ili su primorane da borave u neadekvatnom «sigurnom» smještaju. ²⁰

Princip “ne čini štetu” treba imati na umu prilikom odabira partnera u odgovoru na krivično djelo i nasilje jer se tim odabirom dodjeljuje određeni status odabranima, odnosno uskraćuje onima koji nisu odabrani.²¹ Odjel UN-a za mirovne operacije (UN DPO) konstatuje da rad sa zajednicama i koordinacija sa OCD-ovima koji zastupaju zajednice može biti od velike koristi za policiju; međutim, policija mora biti svjesna potencijalnog utjecaja njenog angažmana u zajednici.

U svom priručniku o policijskom postupanju usmjerenom na zajednicu, UN DPO preporučuje da policija

²⁰ Važno je naglasiti da oportunitetni trošak postaje veći kada su žene jedine hraniteljice svoje porodice/djece, zbog čega odlazak na sud nosi sa sobom određene poteškoće; iz tog razloga, žene se mogu odlučiti da ne podrže krivično gonjenje.

²¹ Policijsko postupanje usmjereno na zajednicu u Priručniku UN-a o mirovnim operacijama (Odjel UN-a za mirovne operacije, 2018).

angažuje sve dijelove zajednica jer bi u protivnom jedna grupa ili više njih mogla optužiti policiju da je diskriminatorna i da gaji previše bliske odnose sa ostalim grupama u zajednici.²² Kontrolna lista UNPOL-a može se primijeniti i na OCD-ove koji zastupaju zajednice kada policija traži partnere za koordinaciju aktivnosti na suzbijanju nasilja nad ženama i djevojčicama.

U tom pogledu, UN DPO je izradio korisnu kontrolnu listu za uključivanje partnera i aktera u zajednici²³ (vidi okvir 4 u daljem tekstu):

U ESP-u se navodi da je koordinirani odgovor pravosudnih agencija važan jer se njime postiže efikasnija zaštita

²² Ibid.

²³ Priručnik UNPOL-a o rodnom pitanjima: *Standardizovane najbolje prakse o rodno osviještenim politikama u očuvanju mira*: Zbirka projektnih alata (2015).

Okvir 4

Kontrolna lista UNPOL-a za uključivanje partnera i aktera u zajednici

- Jesmo li utvrdili partnere i aktere u zajednici (i na koji način mogu najbolje doprinijeti projektnim aktivnostima) na osnovu resursa kojima raspolažu?
- Jesmo li jasno objasnili i dogovorili uključenost partnera i aktera u zajednici, koje će biti njihove uloge i kako ćemo upravljati njihovim očekivanjima?
- Jesmo li uspostavili sistem koordinacije i razmjene povratnih informacija, kao što su redovni sastanci i izvještavanje o aktivnostima?
- Jesmo li uspostavili efikasan sistem komunikacije u svrhu informisanja partnera u zajednici, aktera i donosilaca odluka, donatora i drugih o napretku projektnih aktivnosti, izazovima i uspjesima?

žrtava/preživjelih od nasilja i osigurava efikasnije procesuiranje počinitelja, što nije slučaj kada različiti sektori društva rade svaki samo za sebe.²⁴

Uobičajeni pokazatelj efikasne koordinacije među pravosudnim agencijama je sistematska podjela rizika i uspostavljeni okviri za osiguravanje kolektivne odgovornosti za kvalitetne i efikasne osnovne usluge.

U Ujedinjenom Kraljevstvu provedene su sljedeće mjere za poboljšanje koordinacije među pravosudnim agencijama koje postupaju u slučajevima nasilja nad ženama i djevojkama:²⁵

- Vlada Njenog Veličanstva razvila je niz strateških smjernica koje imaju za cilj unaprijediti multiagencijski pristup u predmetnim oblastima, uključujući prisilni brak (FM), žensko genitalno sakaćenje (FGM) i seksualnu eksploataciju djece. U ovim dokumentima sadržane su korisne informacije za praktičare na prvoj liniji odgovora o tome šta treba i ne treba raditi te o znakovima i simptomima koji će im pomoći da prepoznaju žrtve;

- U svrhu postizanja navedenog, Nacionalno vijeće policijskih načelnika i policijske snage provele su vrlo ko-

²⁴ Modul 5: *Koordinacija i upravljanje koordinacijom*, Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju - Osnovni elementi i smjernice za kvalitet (Zajednički globalni program UN-a o osnovnim uslugama za žene i djevojčice izložene nasilju, 2015).

²⁵ Priručnik o zakonodavstvu koje se odnosi na nasilje nad ženama, Engleska i Wales, Grčka, Irska, Italija, Sjeverna Irska, Poljska i Španija (European Lawyers Foundation, 2018).

risne zajedničke obuke i razvile zajedničke protokole, s posebnim naglaskom na istrazi i procesuiranju silovanja, zlostavljanja u ime tzv. časti, prisilnog braka i ženskog genitalnog sakaćenja.

Kako bi se pomoglo policiji u pružanju osnovnih usluga na način koji omogućava najbolji ishod za žrtve/preživjele, u ovom odjeljku data je lista biheviornalnih kompetencija na koje se policijski rukovodioci mogu pozvati u koordinaciji postupanja sa drugim pravosudnim agencijama u slučajevima nasilja nad ženama i djevojkama, a koje je zasnovano na žrtvi/preživjeloj i rodno osjetljivo. Navedene kompetencije primjenjive su i na partnerstva između policije i javnosti, uključujući i zainteresirane strane na lokalnom nivou, u svrhu pronalaska koordiniranih rješenja za nasilje nad ženama i djevojkama koja su zasnovana na zajednici.

Pravosudni sistem je temelj koordinacije, koherentnosti i relevantnosti između žrtava/preživjelih i svih pravosudnih agencija.

Kao i kod prethodnih poglavlja, nadležnosti se, između ostalog, crpe iz UN-ovih dokumenata poput *Ažuriranog modela strategija* (2011), dobrih iskustava u izgradnji partnerstava između policije i šire društvene zajednice Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE) i *Okvira strateških smjernica za postupanje međunarodne policije u učuvanju mira* (SGF)²⁶. Ovo je neiscrpana lista

²⁶ Ovo se odnosi i na zagovornike prava osoba sa invaliditetom, odnosno osoba u stanju ranjivosti usljed ličnih okolnosti.

kojom se nadopunjuju i dodatno jačaju organizacione politike i protokoli za koordinaciju nacionalne policije sa drugim agencijama u pravosudnom sistemu. Rukovodioci se trebaju pobrinuti da su policijski službenici zaduženi za koordinaciju sposobni da:

Dostupnost i pristupačnost (iz ugla upravljanja, nadzora i odgovornosti)

- Doprinesu uspostavljanju koordinacije između aktera u pravosuđu i zagovornika u zajednici. Zagovornici svojim djelovanjem nadopunjuju rad policijskih službenika, pružaju povratne informacije i obuke. Izgradnjom partnerstva sa zagovornicima ljudskih prava,²⁷ ženskih prava i prava osoba sa invaliditetom, policija jača svoj kredibilitet u zajednici.

Efektivna komunikacija i učešće aktera u izradi, implementaciji i evaluaciji usluga:

- Ohrabre žene i djevojčice koje su bile izložene nasilje i pomognu im u podnošenju formalne prijave i daljem postupku po prijavi, pružajući zaštitu žrtvama/preživjelima uz objašnjenje da odgovornost za podizanje optužnice i krivično gonjenje počilaca snosi policija i tužilaštvo. Pruže odgovarajuću podršku ženama i djevojčicama sa specifičnim potrebama.

Prilagodljivost

- Promovišu i zalažu se za stroge i jasne propise i politike u oblastima koordinacije kako bi otklonili potencijalne etičke dileme ili negativni utjecaj bliskih odnosa između zajednice i policije, što može odvratiti žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama od prijavljivanja i saradnje s policijom i drugim pravosudnim agencijama;
- Pronalaze mogućnosti za zajedničko dijeljenje postignuća, utvrđivanje nedostataka te izradu i implementaciju strategija za poboljšanje doseg i odgovora.

²⁷ Ovo se odnosi i na zagovornike prava osoba sa invaliditetom, odnosno osoba u stanju ranjivosti usljed ličnih okolnosti.

Prikladnost

- Usmeravaju aktivnosti koordinacije kako bi interesi žena i djevojčica ostali u središtu intervencija na rodno zasnovano nasilje i silovanje.²⁸

„Primarni cilj koordinacije uvijek treba da bude što kvalitetnija sigurnost žrtve. Koordinacija odgovora bez fokusiranja na sigurnost žrtve zapravo može biti štetna po žrtvu.“

Koristi koordinacije - Eliminacija nasilja nad ženama:
Projekt Zagovornika ljudskih prava

Povezivanje sa drugim sektorima i agencijama kroz mehanizme za upućivanje i koordinaciju

- Sarađuju sa pravosudnim agencijama i akterima u zajednici kako bi se postigao širok konsenzus i opredijeljenost u pogledu njihovog dijela odgovornosti i potrebe za bliskom saradnjom;
- Primjenjuju pristup usmjeren na rješavanje problema u saradnji sa akterima kako bi žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama stekle dojam da mogu smisleno učestvovati u svim aspektima istrage. Na primjer, da zajedno sa drugim akterima u pravosuđu uspostave saradnju sa vođama u zajednici i lokalnim medijima u svrhu prevencije stigmatizacije ili društvene marginalizacije žrtava/preživjelih seksualnog nasilja i o tome upoznaju javnost;
- Koordiniraju praćenje intervencija u slučajevima nasilja u porodici ili preispitivanje pristupa (prikupljanje podataka) i alata sa drugim akterima u pravosuđu i zajednici. Zajednički utvrđuju nedostatke u uslugama, uključujući i podizanje svijesti. Rade na zajedničkom poboljšanju usluga, što svakako treba da bude jedan od ciljeva koordinacije iz ugla policije.²⁹

²⁸ Pregled najboljih praksi u svijetu za prevenciju silovanja i pomoć ženama žrtvama silovanja (Opća uprava za unutarnje politike, Odjel za politike C: Prava građana i ustavna pitanja, Rodna ravnopravnost, Evropski parlament, 2013).

²⁹ Logar, Rosa, Austrijski model intervencije u slučajevima nasilja u porodici, rad predstavljen na sastanku ekspertske grupe UN-a: Nasilje nad ženama: Dobre prakse u suzbijanju i eliminaciji nasilja nad ženama (Beč, 17.-20. maj 2005).

Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama

- Koordiniraju sa pravosudnim agencijama etičku razmjenu osjetljivih informacija za strategije prevencije sa širokom lepezom aktera u zajednici, poput pružalaca usluga privatnog osiguranja, u svrhu provjere kriminalne prošlosti, naročito u slučajevima seksualnih prestupnika.³⁰

Informisani pristanak i povjerljivost

- Razvijaju i održavaju radne odnose sa velikim brojem različitih aktera u svrhu realizacije ciljeva istrage i donose dobro promišljene odluke kako integritet istrage ne bi išao na štetu prava žrtava/preživjelih na dostojanstven tretman i povjerljivost.
- Osiguravaju da je proces traženja informirane saglasnosti dogovoren i dobro poznat svim akterima u sudskom procesu, posebno u slučajevima kada je ženama uskraćena poslovna sposobnost da same odlučuju.

Referentni pokazatelji za policijske službenike koji pružaju osnovne usluge: Koordinacija pravosudnih agencija

Koordinacija se ogleda kroz različite oblike djelovanja, od kojih su neki više formalizirani i kao takvi više doprinose razvoju politika, dok su drugi manje formalizirani i usmjereni su na efikasnije postupanje sa žrtvama/preživjelim. Koordinirani odgovor pravosudnih agencija je važan jer se njime postiže efikasnija zaštita žrtava/preživjelih od nasilja i osigurava efikasnije procesuiranje počinitelja, što nije slučaj kada različiti sektori društva rade svaki sam za sebe. Od koordinacije imaju koristi kako žrtve/preživjele tako i agencije i institucije koje postupaju u slučajevima nasilja nad ženama i njihove zajednice.³¹

Kao što je navedeno u poglavlju 2, ESP je zasnovan na pretpostavci da sve agencije pravosuđa i službe za podršku žrtvama/preživjelim trebaju dijeliti zajedničke

osobine i provoditi zajedničke aktivnosti radi što boljeg učinka. Ovo se odnosi na svaki sektor koji učestvuje u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama. Sljedeća lista zasnovana je na zajedničkim karakteristikama i aktivnostima ESP-a; u njoj su dati primjeri referentnih pokazatelja za policijske aktivnosti čija je svrha pružanje efikasnih usluga u sklopu koordiniranog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama koji je rodno osjetljiv i zasnovan na žrtvi/preživjeloj.

To su pokazatelji na koje se policijski rukovodioci mogu pozvati te urgirati kod viših nivoa rukovodstva da ih usvoje, ako već nisu:

- **Dostupnost i pristupačnost:** Postotak osoblja policijske stanice koje redovno učestvuje ili je učestvovalo u formalnim i/ili neformalnim procesima koordinacije sa pravosudnim agencijama u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama. Ovaj pokazatelj bi trebao razvrstati policijsko osoblje prema spolu, činu, jedinici i provjeriti da li je osoblje odgovarajuće obučeno za pristup drugim pružaočima osnovnih usluga, uključujući pravosudne agencije. Ovaj pokazatelj će također pružiti informacije o tome koliko često policijska stanica prva odgovara na incidente nasilja nad ženama i djevojčicama.
- **Prilagodljivost i pristupačnost:** Postotak procesa koordinacije u kojima učestvuju timovi lokalne policije koji računaju na značajno učešće organizacije civilnog društva (OCD), poput organizacije za ženska prava. U ove mehanizme treba aktivno uključiti ženske organizacije, bez obzira na etničku pripadnost većine njihovih članova, dob,³² vjeroispovijest, invaliditet, jezik i seksualnu orijentaciju, jer raznolikost u zastupljenosti doprinosi preciznijem definisanju problema. Nizak postotak smislenog učešća OCD-ova može ukazivati na nedostatak povjerenja ili logističkog planiranja ili i jedno i drugo.
- **Prikladnost i pristupačnost:** Postotak procesa koordinacije u kojima učestvuju timovi lokalne policije koji računaju na rodnu ekspertizu. Rodna ekspertiza treba

30 Smjernice o prevenciji i rješavanju problema seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja za pružaoce usluga privatnog osiguranja (Međunarodni kodeks ponašanja, Udruženje pružalaca usluga privatnog osiguranja, 2019).

31 Vidi modul 5: Koordinacija i upravljanje koordinacijom, ESP (2015).

32 Mehanizmi koordinacije trebaju osigurati da su mišljenja mladih žena i djevojčica uzeta u obzir i da je pažnja usmjerena na ranjivosti s kojima se suočavaju. Mehanizmi koordinacije također trebaju osigurati da su zadovoljene konkretne potrebe žena i djevojčica sa poteškoćama i da su otklonjene prepreke njihovom pristupu pravdi.

da ima ključnu ulogu u kontekstualiziranju nasilja nad ženama i djevojčicama sa pružaocima osnovnih usluga, uključujući policiju, i pomoći im da zajedno sa zajednicom sagledaju i odgovore na problematiku nasilja nad ženama i djevojčicama. Rodna ekspertiza također pomaže u formulisanju zajedničkog filozofskog okvira nasilja nad ženama i djevojčicama među pružaocima osnovnih usluga.

- **Prioritiziranje sigurnosti:** Postotak procesa koordinacije u kojima učestvuju timovi lokalne policije koji su imenovali službenika za kontakt ili kontakt osobu koja nadgleda protokole za sigurnost i zaštitu žrtava/preživjelih (vidi okvir 5 o nadzornoj ulozi IFVCC -a). Na mjestu službenika za kontakt ili kontakt osobe trebaju se smjenjivati specijalizirani pružaoci osnovnih usluga kako bi se osigurao protok informacija, posebno o procjeni rizika, i koordinacija mjera sigurnosti i zaštite kroz različite istrage. Ova uloga bi trebala podrazumijevati i unapređenje zajedničkog razumijevanja uloga različitih aktera i sagledavanje trenutnih nedostataka u sistemu.³³
- **Informisani pristanak, povjerljivost i pristupačnost:** Postotak procesa koordinacije u kojima učestvuju timovi lokalne policije koji preispituju svoje standardizirane politike, procedure i protokole za intervenciju u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama. Poseban naglasak treba staviti na poštivanje etike pristanka i povjerljivosti od strane policije i drugih pružalaca osnovnih usluga u odnosu na sve žene i djevojčice, uključujući i one sa intelektualnim poteškoćama, poteškoćama u učenju ili senzornim smetnjama.

- **Efektivna komunikacija i učešće aktera u izradi, implementaciji i evaluaciji usluga:** Broj/godišnje zajedničke obuke agencija o procesima koordinacije u kojima učestvuje policijsko osoblje stanice. Navedeno treba da se odnosi na unapređenje zajedničkog razumijevanja nasilja nad ženama i djevojčicama, zajedničkih definicija, potvrđivanje očekivanja i najboljih praksi, te kako intervencije iz svakog sektora doprinose poboljšanju sigurnosti žrtava/preživjelih.

- **Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama:** Postotak policijskih timova koji su proveli istraživanje početnog stanja u svrhu prikupljanja informacija za operativno planiranje i utvrđivanje prepreka za uspješnu koordinaciju. Praćenje i evaluacija omogućavaju da se stekne bolji uvid u funkcionisanje koordiniranih sistema. Razmjena rezultata praćenja i evaluacije doprinosi unapređenju koordiniranih odgovora te omogućava akterima da učestvuju u donošenju odluka o poboljšanjima.

- **Povezivanje sa drugim sektorima i agencijama kroz koordinaciju:** Broj nezavisnih (ali povjerljivih) procjena ili preispitivanja policijskih partnerstava u kojima učestvuju timovi lokalne policije, s posebnim osvrtom na strategije odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama. Ove procjene ili pregledi mogu pružiti informacije potrebne za efikasnu koordinaciju između agencija ili pristupa u rješavanju nasilja nad ženama i djevojčicama. Procjene se mogu vršiti pomoću:

- istraživanja percepcije javnosti i razgovora u fokus grupama o radu policije i stanju sigurnosti u zajednici;
- izvještaja o internom i javnom nadzoru nad radom policije; analiziranjem medijskog izvještavanja;
- vođenja evidencije o aktivnostima policije u zajednici;
- analize održivosti formalnih i neformalnih javnih foruma, itd.³⁴

³³ Na osnovu Pregleda najboljih praksi u svijetu za prevenciju silovanja i pomoć ženama žrtvama silovanja (Opća uprava za unutarnje politike, Odjel za politike C: Prava građana i ustavna pitanja, Rodna ravnopravnost, Evropski parlament, 2013).

³⁴ Dobra iskustva u izgradnji partnerstva između policije i šire društvene zajednice, policijski savjetnik generalnog sekretara OSCE-a (Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi, 2008).

Okvir 5

Obecavajuće inicijative i pogledu koordinacije u Illinoisu i Oromini

Koordinacijska vijeća za nasilje u porodici (engl. Family Violence Coordinating Councils, IFVCC) Illinois,*

Koordinacijska vijeća za nasilje u porodici u Illinoisu (IFVCC) uspostavljena su pod pokroviteljstvom Vrhovnog suda Illinoisa 1990. godine za oba nivoa, državni i lokalni/nivo okruga. IFVCC sazivaju i vode načelnik i sudije okruga, dok članove IFVCC-a čine osobe sa ovlastima odlučivanja u kreiranju politika, koji zastupaju agencije i službe za intervenciju i prevenciju nasilja u porodici. U radu vijeća također učestvuju policija, pravosudne agencije i organizacije civilnog društva.

IFVCC su svojevrsan forum za unapređenje institucionalnog, stručnog i mjesnog odgovora na nasilje u porodici. IFVCC održavaju stručne edukacije i provode mjere prevencije, koordiniraju intervencije i usluge za žrtve/preživjele i počinioce te na taj način doprinose poboljšanju pravnog sistema i provođenja pravde.

U svrhu koordinacije održavaju se redovni sastanci nadzornog odbora uz učešće predstavnika sudstva, tužilaštva, državne policije, nadležnih institucija vlade i organizacija civilnog društva.

Radne grupe sastavljene od članova savjetodavnog odbora, osoblja IFVCC-a u Illinoisu, koordinatora lokalnog vijeća i lokalnih članova Koordinacijskog vijeća za nasilje u porodici pregledavaju protokole, ažuriraju statute i razvijaju nove resurse za koordinaciju i protokole odgovora, između ostalog. IFVCC je tako 2018. godine učestvovao u pregledu Protokola tužilaštva za rad sa žrtvama sa invaliditetom i starijim osobama koje su bile izložene seksualnom napadu, nasilju u porodici, zlostavljanju, zanemarivanju ili iskorištavanju.

Izvor: Koordinacijska vijeća za nasilje u porodici (IFVCC) i Protokol tužilaštva za rad sa žrtvama sa invaliditetom i starijim osobama koje su bile izložene seksualnom napadu, nasilju u porodici, zlostavljanju, zanemarivanju ili iskorištavanju, (Država Illinois, Uprava za informisanje o krivičnom pravosuđu Illinois).

Jednošalterski centri u Etiopiji

Jednošalterske centre u regiji Oromia vlada je prvi put uspostavila u gradu Adama 2013. godine uz podršku UNICEF-a. Centar pruža medicinsko-pravne (forenzičke) i psiho-socijalne usluge žrtvama/preživjelima seksualnog nasilja kojima su na jednom mjestu također dostupne koordinirane usluge policije i tužilaštva.

Naknadno su uspostavljena još dva centra u gradovima Shashamane i Jimma. Vlada je od tada kroz standardne operativne procedure i strategija standardizirala ove centre.

U jednošalterskim centrima u gradu Adama, Oromia*, rade obučeni i posvećeni socijalni radnici, tužioci, policijski službenici, medicinska sestra, administrativni radnik, ljekar i psihijatar. Centar je povezan sa Uredom za pitanja žena, djece i mladih, Uredom državnog tužioca, policijom, Specijalnim visokim sudom i lokalnim NVO-ima.

Nadzor osigurava Ured državnog tužioca kroz multisektorski nadzorni odbor. Odbor upravlja i koordinira pružanjem osnovnih usluga kao što su policijske istrage, savjetovanje, liječenje i besplatna pravna pomoć.

Jednošalterski centri ulaze u nacionalno koordinaciono tijelo za prevenciju i postupanje u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama, koje vodi savezni državni tužilac. Tijelo provodi aktivnosti u skladu sa operativnim dokumentima kao što su petogodišnja nacionalna strategija i plan djelovanja.

Aktualne inicijative vlade uz podršku UN Women predviđaju standardiziranu obuku sva tri podsektora pravde (policije, javnog tužilaštva i sudstva) o koordinaciji i postupanju u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama. Ova inicijativa je pokrenuta 2016. godine u jednoj od regionalnih država s ciljem unapređenja koordinacije i povećanja stope krivičnog gonjenja u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama u regiji.

*Izvor: Kefetew, K. 'Providing a coordinated response to survivors of sexual violence in the Oromia Region, Ethiopia' (UNICEF, 2019)

CITIRANI I PREPORUČENI IZVORI

1. Good Practices in Building Police-Public Partnerships by the Senior Police Adviser to the OSCE Secretary General (The Organization for Security and Co-operation in Europe, 2008), vidi: <https://www.osce.org/secretariat/32547?download=true>
2. Anneke Osse, Understanding Policing: A Resource for Human Rights Activists (Amnesty International, 2006)
3. Community-Oriented Policing in United Nations Peace Operations Manual (UN DPO, 2018), vidi: <https://police.un.org/sites/default/files/manual-community-oriented-policing.pdf>
4. Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action: Reducing risk, promoting resilience and aiding recovery (Inter-Agency Standing Committee, 2015), vidi: <https://gbvguidelines.org/wp/wp-content/uploads/2015/09/2015-IASC-Gender-based-Violence-Guidelines-lo-res.pdf>
5. Modul 5: *Coordination and Governance of Coordination*, Essential Services Package for Women and Girls subject to Violence: Core Elements and Quality Guidelines (United Nations Joint Global Programme on Essential Services for Women and Girls Subject to Violence, 2015), vidi: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2015/essential-services-package-module-5-en.pdf?la=en&vs=3759>
6. Good Practices in Building Police-Public Partnerships by the Senior Police Adviser to the OSCE Secretary General (The Organization for Security and Co-operation in Europe, 2008).
7. 'Understanding local security councils in two minutes', Coginta for Police Reforms, dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=7fGF0_nteGA
8. Qu'est ce qu'un CLSPD - CISPDP ? (Vlada Francuske), dostupno na: <http://www.isere.gouv.fr/Politiques-publiques/Securites/Securite-publique/Prevention-de-la-delinquance2/Qu-est-ce-qu-un-CLSPD-CISPDP>
9. 'Guide pratique conseil local de sécurité et de prévention de la délinquance en république de guinée' (Coginta for Police Reform, 2017), dostupno na: <http://www.coginta.org/uploads/documents/cedd246fbc7d-133bcf29135bec8a66d561202ae4.pdf>
10. Fernandez, M., Piaget, K., Hernandez, T., and Berthoud, S., 'Decentralisation of Security Governance: Facilitator of a Human Rights-based Approach (HRBA) to SSR?' ISSAT HRBA Working Group Paper 3(3), dostupno na: <https://issat.dcaf.ch/download/111714/2027474/HRBA%20Working%20Group%20Paper%203.pdf>
11. 'Aspects of violence against women that pertain directly to the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice', *Commission on Crime Prevention and Criminal Justice V.08-52191 (E) *0852191** (Seventeenth session, Vienna, 14-18 April 2008).
12. UN Women: Flagship Programme Initiatives, see: <https://www.unwomen.org/en/how-we-work/flagship-programmes>
13. Benefits of Coordination. Stop Violence against Women: A Project of The Advocates for Human Rights, vidi: http://www.stopvaw.org/Benefits_of_Coordination.html
14. Study for Creating a Multidisciplinary Response Mechanism to Violence Against Women in Egypt (UNODC, 2015).
15. Manual on the law relating to violence against women, England and Wales, Greece, Ireland, Italy, Northern Ireland, Poland, Spain (European Lawyers Foundation, 2018), see: <https://elf-fae.eu/wp-content/uploads/2018/06/Manual-on-the-law-relating-to-violence-against-women.pdf>
16. Thematic study on the issue of violence against women and girls and disability, Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 30 March 2012, (A/HRC/20/5) vidi: <https://www.ohchr.org/english/issues/women/docs/A.HRC.20.5.pdf>
17. Submission to the Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disabilities: Good Practices for Increasing Effective Access to Justice for Women and Girls with Disabilities, (Women Enabled International, August 9, 2019) dostupno na: <https://www.womenenabled.org/pdfs/WEI%20Access%20to%20Justice%20Good%20Practices%20Submission%20to%20UN%20Special%20Rapporteur%20on%20Persons%20with%20Disabilities,%20Aug%209,%202019.pdf>
18. Manual on Community-Oriented Policing in United Nations Peace Operations (UN DPO, 2018), vidi: <https://police.un.org/en/manual-community-oriented-policing-in-peace-operations>
19. UN Police Gender Toolkit: Standardised Best Practices on Gender Mainstreaming in Peacekeeping: Compendium of Project Tools (2015), see: <http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/387374/United%20Nations%20Police%20Gender%20>

[Toolkit%20Compendium%20of%20Project%20Tools.pdf?sequence=55&isAllowed=y](#)

20. Prosecutor Protocol for Responding to Victims with Disabilities and Older Adults who Experience Sexual Assault, Domestic Violence, Abuse, Neglect or Exploitation (State of Illinois, Illinois Criminal Justice Information Authority), dostupno na: http://www.icjia.state.il.us/assets/ifvcc/Model%20Protocols/PWD_OA_Prosecutor_Protocol_113018.pdf
21. Family Violence Coordinating Councils (IFVCC), Illinois, vidi: <http://www.icjia.state.il.us/ifvcc>
22. Prosecutor Protocol for Responding to Victims with Disabilities and Older Adults who Experience Sexual Assault, Domestic Violence, Abuse, Neglect or Exploitation (State of Illinois, Illinois Criminal Justice Information Authority), dostupno na: http://www.icjia.state.il.us/assets/ifvcc/Model%20Protocols/PWD_OA_Prosecutor_Protocol_113018.pdf
23. Kefetew, K., Providing a coordinated response to survivors of sexual violence in the Oromia Region, Ethiopia (UNIFEF, 2019), vidi: <https://www.unicef.org/ethiopia/stories/providing-coordinated-response-survivors-sexual-violence-oromia-region>

KOMUNIKACIJA

“Komunikacija je ključna za izgradnju povjerenja i efikasno postizanje ciljeva.”

Priručnik UNPOL-a za rodna pitanja (2015.).

CILJ POGLAVLJA

Policija osnažuje žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama sve do kraja njihovog kretanja kroz pravosudni sistem, komuniciranjem i slušanjem koje im pruža osjećaj sigurnosti, uviđa promjene njihovih potreba u pravnom sistemu i omogućava odnos zasnovan na povjerljivosti i privatnosti.

Ključne poruke i usvojeno gradivo

- Rukovodilac/vođa tima ima odgovornost da prepozna i otkloni svaku rodnu i druge preklapajuće oblike štetnih pristranosti koje se prenose u komunikaciji njegovog/njenog osoblja;
- Korištenje vještina aktivnog slušanja je vrlo važan dio komunikacije sa žrtvama/preživjelima, koji osigurava da ih slušalac ne osuđuje dok iznose svoju priču;
- Izgraditi odnos povjerenja sa žrtvom/preživjelom kako bi se osiguralo da ona iznosi svoju priču sa samopouzdanjem, da se pridaje validnost njenom iskustvu i da ona ne snosi krivicu;
- U potpunosti objasniti istražni i pravosudni postupak i ostati u kontaktu radi pružanja novih i koordiniranih informacija;
- Slabe vještine komuniciranja sa žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama imaju trajne traumatične posljedice i općenito potiču neprijavlivanje ovih djela;
- Rodnu pristranost potiče neznanje o tome da diskriminacija neproporcionalno pogađa žene i djevojčice;
- Nedavanje pristanka je prekursor za seksualno nasilje i seksualne delikte.

UVOD

Pored svakodnevnice komunikacije sa zajednicama i žrtvama/preživjelim nasilja i kriminaliteta, policija treba stupiti u kontakt sa raznim pravosudnim organima i lokalnim akterima kako bi se osiguralo pružanje osnovnih usluga. Stoga bi se moglo reći da su interpersonalne vještine danas važnije nego ikada prije za djelotvornu policijsku komunikaciju.

Fotografiju ustupio UNIFIL/Pasqual Gorriz (Liban)

Što se tiče eksterne komunikacije, policijski službenici na terenu stupaju u interakciju sa žrtvama/preživjelim i građanima različitih provenijencija. Zbog toga je neophodna snažna empatija, saosjećanje, neverbalna komunikacija i aktivno slušanje, uz sposobnost prilagođavanja stila komuniciranja potrebama različitih sagovornika, u skladu sa njihovom starosti, obrazovanjem, sluhom i/ili mogućnostima razumijevanja.

Na individualnom nivou ove vještine su ključne za umirivanje žrtava/preživjelih i drugih osoba, smirivanje nasilja, osiguravanje jasnog prenošenja informacija o funkcijama i procedurama (prilagođenih osobi s kojom

se komunicira) i razvoj radnog odnosa ili saradnje s ciljem rješavanja problema javne bezbjednosti.

Rodna pristranost je naklonost ili predrasuda prema jednom rodu u odnosu na drugi(e). Rodnu pristranost, bilo da je implicitna (nesvjesna) ili eksplicitna (svjesna), formiraju rodno zasnovani stereotipi i stavovi koji pripisuju različite karakteristike, uloge i ponašanja muškarcima naspram žena, što uključuje i seksualne uloge i ponašanja.

„Komunikacija podrazumijeva interakciju sa zajednicama, da se saslušaju njihovi stavovi i ideje i da se postupi u skladu s tim, tako da se poboljšaju rezultati i rad policije.“

Policijski koledž UK

Institucionalno gledano, svi policijski službenici bez obzira na čin trebaju biti spremni da aktivno komuniciraju sa predstavnicima zajednice, civilnim društvom, drugim predstavnicima organa za provođenje zakona i drugim pružiocima osnovnih usluga. Prilikom takvih kontakata policijska komunikacija treba nastojati da bude transparentna, jasna u pogledu očekivanja i uloga, dosljedna, usmjerena na rješenja, inkluzivna i saradnička.

Unutar organizacije, interpersonalna komunikacija između policijskih službenika diktirana je kodeksima ponašanja, okvirima za integritet (u skladu sa doktrinom) i očekivanjima vodstva u smislu komandne odgovornosti. Od policijskih rukovodilaca se očekuje da provode ove kodekse, okvire i očekivanja svakodnevno, te da su vješti u verbalnoj komunikaciji sa svojim osobljem kako bi se osiguralo da disciplina i integritet budu u osnovi operativne efikasnosti i efektivnosti.

To bi trebalo obuhvatiti i potrebna pojašnjenja u slučaju da kolega policijski službenik ili više njih ne razumiju ili čak dovode u pitanje nacionalne politike ili institucionalne odluke. Rješavanje problema nasilja nad ženama i djevojčicama i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja je pitanje koje sa sobom nosi mnogobrojne implicitne i eksplicitne štetne predrasude, jer je neraskidivo povezano sa percipiranim društvenim i kulturnim patrijarhalnim i diskriminatorskim normama.

Budući da mnogi policijski službenici možda nemaju odgovarajuću svijest o štetnom potencijalu implicitne i eksplicitne pristranosti na rad policije, nije neuobičajeno da propituju relevantnost i/ili primjenjivost politika i s njima povezanih strategija za rodnu ravnopravnost koje od njih iziskuju promjenu ponašanja.

Stoga bi policijski rukovodioci trebali biti primjer i biti spremni da prepoznaju bilo koju rodnu i drugu s njom povezanu štetnu pristranost¹ i da ta pitanja ili pribojavanje tretiraju čim se pojave tako što će jasno iskomunicirati ciljeve okvira, politike ili zakona u smislu javne bezbjednosti, koristi za zajednice i policijski rad općenito, kao i posljedice nepridržavanja.

Postaje ključno da programi obuke policijskih službenika i sistemi organizacione podrške (kao što su mentorske šeme) pruže vještine i alate interpersonalne komunikacije u pripremi policijskih službenika za komandnu odgovornost, kako bi bili pripremljeniji

¹ Pristranosti koje utiču na stavove i ponašanja povezane su sa različitim interseksionalnim faktorima, kao što su između ostalih rod, starost, invaliditet, etnička pripadnost, seksualna orijentacija, socioekonomska situacija.

Rodna osjetljivost uzima u obzir jedinstvene potrebe i perspektive žrtve/preživjele osobe, poštujući njeno dostojanstvo i integritet i uz minimalnu intruzivnost, pri tom se pridržavajući standarda za prikupljanje forenzičkih dokaza.

da ublaže uticaj štetnih pristranosti koje podrivaju aktivnosti policije u istragama i prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama.

Takvi sistemi obuke i podrške zahtijevaju postojanje institucionalnih politika i strategija, kao i opredijeljenost višeg rukovodstva koje je spremno dati prioritet vještinama rodno osjetljive komunikacije kao ključne kompetencije za svakodnevni policijski rad. To je posebno važno imajući u vidu broj događaja povezanih sa nasiljem nad ženama i djevojčicama na koje policija svakodnevno odgovara, kao i činjenicu da nasilje od strane intimnog partnera nije izolovani, vremenski ograničeni događaj i da će policija često ponovno stupiti u kontakt sa istim žrtvama/preživjelim i počiniocima.

Situaciju dodatno usložnjava svakodnevna potreba za efikasnom komunikacijom policije na terenu sa osobama različitog porijekla u različitim i često nepredvidivim okolnostima.

Takve politike i strategije trebaju biti transformativne i imati jasan cilj institucionalne promjene, tako da policija kao javni organ i nosilac dužnosti postane više rodno odgovorna.² Za proces transformacije ključno je uključiti rodno odgovorne kompetencije i skupove vještina kao što su vještine rodno osjetljive komunikacije.

Stoga definicija misije i vizije policijske organizacije, a zatim i njeni strateški ciljevi na najvišim nivoima trebaju uvažavati transformativne politike i strategije. Na toj osnovi će rukovodioci srednjeg nivoa moći da daju konkretan doprinos željenoj transformaciji,

² Rodno odgovoran krivičnopravni sistem znači da zakoni, institucije krivičnog pravosuđa, krivični postupci i ishodi krivičnih predmeta ne diskriminiraju nikoga na osnovu roda. Vidi: Skinner, Eileen, 'Towards Gender-Responsive Criminal Justice: Good Practices from Southeast Asia in responding to violence against women (Thailand Institute of Justice, 2018).

Fotografiju ustupio UNMIT/Martine Perret (Istočni Timor)

promovirajući pri tom vještine rodno osjetljive komunikacije. Vidi poglavlje 10 *Institucionalna izgradnja za efikasno i odgovorno policijsko postupanje u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama* i poglavlje 11 *Izazovi i strategije za implementaciju rodno osjetljivog policijskog postupanja* za detaljniju analizu o uvođenju institucionalnih promjena potrebnih za transformaciju policijskog postupanja.

Naredno poglavlje ima za cilj pružiti smjernice policijskim rukovodiocima za rodno osjetljivu komunikaciju sa žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama kako bi se one osjećale i postupale osnaženo za smisleno učešće u policijskoj istrazi.

„Policija mora osigurati da žene dobijaju informacije koje su pravovremene, relevantne, pouzdane i tačne. Tako prenesene informacije mogu pomoći u smanjenju kriminaliteta. S druge strane, nedijeljenje informacija od zajednice ili policije može negativno uticati na smanjenje kriminaliteta.“

Priručnik policije UN-a za rodna pitanja, 2015.

Te smjernice će se također dotaknuti izazova s kojima se policijski rukovodioci susreću kada interno promovišu vještine rodno osjetljive komunikacije u kontaktima sa žrtvama/preživjelima i njihovim zajednicama ili zagovaračima.

Komunikacija sa drugim pravosudnim agencijama neće biti obuhvaćena u ovom poglavlju, već je detaljno obrađena u poglavlju 8 *Koordinacija između pravosudnih agencija* i poglavlju 12 *Pravni kontinuum*. Slično prethodnim poglavljima čitaocu se preporučuje da uz ovo poglavlje konsultuje i *osnovnu uslugu 10 Komunikacija* u modulu 3 ESP-a *Pravosuđe i policijsko postupanje*.

Čitaocu se također preporučuje da uz ovo poglavlje konsultuje Priručnik UN-a za mirovne operacije, Okvir strateških smjernica za međunarodne policijske mirovne misije i UNODC-ov dokument Jačanje prevencije kriminaliteta i krivičnog odgovora na nasilje nad ženama (naslov originala: *Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women*, prim. prev.) (2014.).

KOLEGIJALNE SMJERNICE

Efektivna komunikacija je vjerovatno jedan od najvažnijih aspekata u postupanju sa žrtvama/preživjelim i svjedocima nasilja nad ženama i djevojčicama. Govor tijela - neverbalna komunikacija ima ključnu ulogu u prenošenju pozitivne ili negativne poruke žrtvama/preživjelim, a aktivno slušanje je vještina koju trebaju razviti osobe koje dolaze u kontakt sa žrtvama/preživjelim i svjedocima nasilja nad ženama i djevojčicama.

Efektivno prenošenje bilo kakve poruke zavisi od korištenih riječi, tona glasa i govora tijela. Istraživanja govore da ono što slušalac dobija iz prenesene poruke najviše zavisi od omjera ova tri elementa pri komunikaciji.

Omjer bi vas mogao iznenaditi, jer se poruka uspješno prenosi riječima samo 7%, tonom glasa 38%, a govorom tijela 55%. Ovi podaci su značajni za vas i vaše osoblje, ako niste svjesni vlastitog govora tijela, ili ako ne pokazujete osjetljivost ili saosjećajnost vašim tonom glasa.

Za izgradnju odnosa povjerenja sa žrtvom/preživjelom koji će joj omogućiti da ispriča cijelu njenu priču ključan će biti stil komunikacije. Ne zaboravite da ona može biti uplašena, strahovati za posljedice prijavljivanja događaja policiji, patiti od posljedica traume ili imati konkretne ranjivosti ili potrebe. Upotreba jezika je također važna. Pozitivno izražavanje ukazuje na mogućnosti, izbore i prilike, dok negativno izražavanje ukazuje na ono što se ne može ostvariti.

Aktivno slušanje je vrijedna vještina koju podržava pozitivna upotreba govora tijela kao što je gledanje u oči, klimanje glavom, pozitivno držanje prema žrtvi/preživjeloj osobi.

Ovo treba pažljivo riješiti u određenim kulturnim kontekstima i ako žrtva/preživjela osoba nije u mogućnosti da gleda sagovornika u oči zbog kulturnih normi i/ili traume koju je možda preživjela, ili ako joj to pričinjava patnju, to ne znači da ne govori istinu.

Tražite od vašeg osoblja da se stave u položaj žrtve/preživjele. Kako se osjećaju kada pokušavaju nekom prenijeti nešto što im je važno, a ta druga osoba izgleda kao

„Djeca nisu mali odrasli. Ona proživljavaju događaje, razmišljaju, govore i ponašaju se na njima svojstven način, u skladu sa njihovom dobi i sposobnostima koje se razvijaju. Ako nam je cilj da djeca smisleno učestvuju u pravosudnom procesu i da budu zaštićena od daljeg stradanja, trebamo prilagoditi naše izražavanje i ponašanje u komunikaciji s njima.“

Handbook on Effective Police Responses to Violence Against Women (UNODC, 2015)

da ih ne sluša? Na primjer, možda ih ne gledaju, ili im pažnju skreće nešto drugo, kao što je telefonski poziv ili radio poruka?

Vidi poglavlje 4 Inicijelni kontakt za dodatne informacije o razgovoru sa žrtvama/preživjelim.

Vaše osoblje treba slušati šta žrtva/preživjela govori bez prethodno formiranih mišljenja i voditi računa da bilo kakve predrasude, prethodno formirane ocjene ili osude ne pokažu na bilo koji način žrtvi/preživjeloj osobi. **Ne zaboravite da oni nisu tu da osuđuju žrtvu/preživjelu i da će izgraditi povjerenje s njom ukoliko joj omogućite da govori.** Izgradnja odnosa povjerenja sa žrtvom/preživjelom iziskuje vrijeme, zavisno od faktora kao što su stepen pretrpljene traume ili straha.

Vrlo je važno da vaše osoblje validira iskustvo žrtve/preživjele, jer znamo da one često krive sebe za ono što se dogodilo. Primjenom narativa kojim se krivica skida sa žrtve/preživjele, također pomažete u izgradnji povjerenja. Jedna od najsnažnijih poruka koju vaše osoblje može prenijeti žrtvi/preživjeloj je „to što se desilo nije vaša krivica“.

Vaše osoblje treba prihvatiti šta žrtva/preživjela osoba govori, a zatim prikupiti dokaze kao i u slučaju bilo kojeg drugog krivičnog djela, vodeći računa o tome da je lažno prijavljivanje vrlo rijetka pojava. Umjesto toga se treba fokusirati na činjenicu da globalno gledano u odnosu na broj prijavljenih slučajeva nasilja nad ženama i djevojčicama bude mnogo više onih koji ostaju neprijavljeni.

Trebate se pobrinuti da vaše osoblje ispunjava sljedeće osnovne standarde:

Okvir 1

Savjeti za razgovor sa djecom*

Dobra praksa zahtijeva da policijski službenik/inspektor ne podiže dijete koje je bilo napadnuto i ne uspostavlja bilo kakav fizički kontakt s njim. Kao nepoznata odrasla osoba možda ćete povećati traumu i izlažete se mogućim kasnijim kritikama na sudu zbog neprimjerenog uticaja. Savjetuje se korištenje sobe sa malo sadržaja koji odvlače pažnju (tj. igračke i buka), izbjegavanje jakog parfema ili losiona poslije brijanja. Treba razmotriti upotrebu lutaka sa odgovarajućom anatomijom za demonstraciju i razumijevanje.

Pored toga, pobrinite se da budete u istom horizontalnom nivou s djetetom kako biste ga mogli gledati u oči, ako ste na različitim nivoima visine tokom razgovora (npr. sjedite ili kleknite).

Pobrinite se da naučite djetetov jezik (pitajte roditelje) i komunicirajte s djetetom na taj način, umjesto da koristite jezik odraslih, naročito u odnosu na muške i ženske genitalije. Utvrdite da li dijete razlikuje ispravno od pogrešnog, da li znaju da se treba govoriti istina? Da li će obećati da će reći istinu? Šta ih usređuje? Šta ih rastužuje...? time se rješavaju tvrdnje da se radilo o igri i da je dijete iniciralo te aktivnosti.

Izbjegavati	Koristiti
Duge rečenice	Kratke rečenice
Kratke rečenice	Jednostavne rečenice
Lijen ili nervozan glas	Miran i dinamičan glas
Negativne rečenice („Zar nisi rekla/ao nekome?“)	Pozitivne rečenice („Jesi li rekla/ao nekome?“)
Višeznačna pitanja („Kako si se tada osjećala/o?“)	Jednoznačna pitanja („Jesi li onda bilo/la ljut/a?“)
Negativne izraze lica ili govor tijela	Pozitivne izraze lica ili govor tijela

*Prilagođeno iz Priručnik o efikasnim odgovorima na nasilje nad ženama i djevojčicama (UNODC, 2010.)

- Odabrati odgovarajuću lokaciju za razgovor sa žrtvom/preživjelom osobom koja osigurava njihovu privatnost i povjerljivost i ne pogoršava bilo kakav strah ili traumu koju preživljavaju;
- Predstaviti se i objasniti procedure koje će vjerovatno uslijediti, kao što je sigurnost žrtve/preživjele, povjerljivost informacija, usluge za podršku ako postoje, forenzički/medicinski pregled, itd.;
- Omogućiti im da slobodno ispričaju svoju priču, bez prekidanja.
- Postavljati otvorena pitanja - ko, šta, kada, gdje i kako, kako bi ih se potaklo da nakon slobodnog prepričavanja daju dodatne informacije. S oprezom postaviti pitanje „zašto“, jer je vjerovatno da se traumatizovana žrtva/preživjela osoba zapitala to isto već mnogo puta i da se takvim pitanjem možda uvećava njena trauma i samookrivljanje.
- Pokrenite proces procjene rizika i razmotrite rane elemente plana sigurnosti sa žrtvom/preživjelom osobom.

Za više informacija o razgovoru sa djecom vidi poglavlje 5 Istrage.

Kada žrtva/preživjela uđe u pravni postupak podnošenjem prijave policiji, ključno je da se sa njom održava kontinuirana komunikacija. Neophodno je da joj se dostavljaju najnovije informacije, prateći razvoj predmeta, uključujući i pritvaranje svakog navodnog počinioca i sve uslove za njegov otpust ili poznata kršenja bilo kakvih uslova tog tipa.

Ona treba znati šta treba uraditi i kako da kontaktira policiju ako strahuje za vlastitu sigurnost. Komunikaciju sa žrtvom/preživjelom također treba održavati kako bi se provodili redovni pregledi procjene rizika i plana sigurnosti.

Medijacija može biti izuzetno problematična pa čak i opasna u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama iz sljedećih razloga:

- Predmeti nasilja nad ženama uključuju nejednak odnos moći između strana, zasnovan na radnjama napada, nasilnog zastrašivanja i/ili kontrole, zlostavljačkog ili ponižavajućeg ponašanja;
- Medijacija pretpostavlja da stranke pristupaju postupku sa jednakim resursima i moći, što u ovim situacijama često nije slučaj.

Vidi poglavlje 7 Podrška i pomoć za primjer dobre prakse održavanja kontakta sa žrtvama/preživjelima i njihovim porodicama - službenici za vezu sa porodicom (FLO).

Kontinuirani kontakt sa žrtvama/preživjelima treba koordinirati sa drugim pravosudnim agencijama kako bi se osigurala dosljednost poruka. Komunikacija između pravosudnih agencija će vjerovatno iziskivati postojanje protokola jer može uključivati podjelu osjetljivih ili privatnih informacija o žrtvi/preživjeloj osobi.

Usaglašeni protokol će omogućiti povjerljivost informacija tako da one mogu biti dostupne samo onima koji su direktno uključeni u rad na predmetu. Prije podjele bilo kakvih informacija o žrtvi/preživjeloj, trebat ćete potvrditi da je vaše osoblje pribavilo njen informisani pristanak. Trebat će joj dodatna uvjerenja o razlozima za dijeljenje takvih informacija sa partnerima iz pravnog sistema i kako će one biti zaštićene i pohranjene. Pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu podrazumijeva da žrtva/preživjela mora biti u potpunosti informisana, a njeni stavovi moraju biti uzeti u obzir prilikom donošenja bilo kakvih odluka vezanih za njen slučaj.

Da li imate ikakve protokole za dijeljenje podataka ili informacija između različitih partnera u pravnom sistemu? Ako nemate, razmotrite inicijativu za uspostavljanje takvih protokola u vašoj oblasti kako bi pravni proces bio efikasniji. Podaci, informacije ili obavještajni podaci drugih pravosudnih agencija mogu pomoći vašem osoblju da osigura detaljnu i potpunu istragu, čime se povećavaju izgledi za uspješan ishod za žrtvu/preživjelu, što u konačnici rezultira većim povjerenjem u policiju u vašoj lokalnoj zajednici.

Za dodatne informacije o koordinaciji i protokolima vidi poglavlje 7 Podrška i pomoć, poglavlje 8 Koordinacija između pravosudnih agencija i poglavlje 12 Pravni kontinuum.

Identifikacija nedostataka u radu vašeg tima predstavlja prvi korak u rješavanju izazova u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama

Kako se navodi u poglavlju 2, eksplicitne i implicitne pristranosti su ukorijenjene u našu kulturu, ali kada govorimo o policijskom radu, rodu i drugim interseksionalnim štetnim pristranostima, postoje oblici diskriminacije koji mogu lako uticati na kvalitet osnovnih usluga koje se pružaju žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama i dovesti do sekundarnih oblika viktimizacije.³ To obično počinje slabom komunikacijom između policijskih službenika koji odgovaraju na događaj i žrtava/preživjelih pri inicijelnom kontaktu i može se nastaviti do kraja njihovih kontakata sa policijom i drugim akterima iz pravnog sistema.

Motivi za eksplicitne i implicitne štetne pristranosti razlikuju se od osobe do osobe, ali i jedne i druge mogu nauditi žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama. Na primjer, službenik koji interveniše i posreduje u slučaju nasilja u porodici ili međuporodičnog nasilja bez podnošenja službenog izvještaja možda smatra da postupa u dugoročno najboljem interesu žrtve/preživjele (i njene djece). Međutim, zapravo se time prenosi pogrešna poruka da se takva krivična djela tolerišu, čime se otvara mogućnost za intimnog partnera da ih ponovno počini.

U drugim ekstremnijim slučajevima, štetne pristranosti policijskih službenika koji odgovaraju na događaj mogu biti eksplicitnije i dovesti do posramljivanja, okrivljavanja i ponižavanja, čak i optuživanja žrtve/preživjele za lažno prijavljivanje ili za izdaju kulturnih ili društvenih normi. Tako slabe vještine komuniciranja

³ U Ažuriranim modelima strategija i praktičnih mjera UN-a sekundarna viktimizacija se definiše kao viktimizacija koja nije direktna posljedica samog čina, već neadekvatne reakcije institucija i pojedinaca prema žrtvi/preživjeloj osobi.

sa žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama imaju trajne traumatične posljedice i općenito potiču neprijavlivanje ovih djela. Neprijavlivanje je propuštena prilika da se:

- Identifikuje i pruži specijalistička podrška žrtvama, višestrukim žrtvama i njihovim porodicama;
- Identifikuju opasni i nasilni višestruki povratnici među počiniocima;
- Identifikuju višestruko opasna mjesta i lokacije.

Intersekcionalnost nas poziva da prepoznamo da identitete i socijalne položaje žena i djevojčica jedinstveno oblikuje više istovremenih faktora koji stvaraju jedinstvena iskustva i perspektive.

Eksplisitne i implicitne rodne pristranosti se također manifestuju interno između muških i ženskih kolega, zbog čega policijske službenice često mijenjaju svoje ponašanje (npr. izbjegavaju rad u određenim jedinicama) kako ne bi dolazile u dodir sa seksističkim pa čak i mizoginim jezikom. Zanemareni seksistički i predrasudama obojen jezik u konačnici obeshrabruje žene policijske službenice u ispunjavanju njihovog profesionalnog potencijala i negativno utiče na načine na koje policijski službenici komuniciraju sa ženskim žrtvama/preživjelima nasilja i krivičnih djela.

Vidi poglavlje 2 Rukovodilac i vođa tima kao ključ promjene i poglavlje 5 Istrage za više informacija o rodnoj pristranosti.

U mnogim slučajevima štetnim pristrasnostima kao što je rodna pristranost pogoduje nerazumijevanje problema koji disproportionalno više pogađaju žene i djevojčice. To može navesti policijske službenike da dovode u pitanje, pa čak i otvoreno osporavaju određene zakone, politike i/ili strategije koje imaju za cilj veću zaštitu žena i djevojčica koje su disproportionalno izložene nasilju ili kriminalitetu zbog toga što društvo „stavlja“ njihov spol u ranjivu poziciju. Nasilne radnje koje disproportionalno pogađaju žene i djevoj-

Ubistva žena od strane intimnih partnera ili članova porodice su u porastu

„U 2017. godini je namjerno ubijeno oko 87.000 žena i djevojčica, što predstavlja pad u odnosu na 2012. Međutim, udio žena koje su ubili intimni partneri ili drugi članovi porodice porastao je sa 47% svih ženskih žrtava ubistva u 2012. na 58% u 2017., a ukupan broj onih koje su izgubile život zbog ove vrste ubistva porastao je sa 48.000 u 2012. na 50.000 u 2017. Dom je i dalje najopasnije mjesto za žene koje su i dalje najbrojnije žrtve ubistava, zbog nejednakosti i rodnih stereotipa.“

UNODC Homicide Study (2019.)

čice između ostalog uključuju sa spolom povezano ubistvo žena i djevojčica (poznato i kao „femicid“), kao što je ubistvo od strane intimnog partnera ili ubistvo sa motivom tzv. časti.⁴ Ubistvo od strane intimnog partnera je najčešće uočeni i najdokumentovaniji oblik ubistava žena i djevojčica povezanih sa spolom, prema nalazima Istraživanja UNODC-a o ubistvima iz 2019. godine.⁵

Može se desiti da mnogi policijski službenici smatraju da takvi zakoni, politike i/ili strategije koje se odnose konkretno na sigurnosne potrebe žena i djevojčica u konačnici diskriminiraju muškarce koje smatraju disproportionalno pogođenim kriminalitetom i nasiljem uopšte, naročito ubistvima.⁶

Kada rodna pristranost u policijskim organizacijama proizvede percepciju o žrtvama obratnog oblika diskriminacije i kada je nadređeni ne tretiraju, odnosno ne osporavaju informacijama, negativni stavovi i ponašanja će uticati na efektivnost i efikasnost policijskog rada, naročito u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama i druge oblike rodno zasnovanog nasilja.

4 Preporuka je da kada policija odgovara na nasilje u ime tzv. časti, službenici budu pažljivi da se ne oslanjaju na stereotipe i druge diskriminatorne kategorizacije usmjerene na pojedince i zajednice.

5 Vidi Global Study on Homicide (UNODC, 2019).

6 Backlash in Gender Equality and Women's and Girls' Rights. Women's Rights & Gender Equality. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate General for Internal Policies of the Union PE 604.955, juni 2018.

Okvir 2

„Od ključne važnosti je da kao policijski rukovodioci možete efektivno pokazati ličnu podršku prevenciji i rješavanju svih oblika nasilja i zlostavljanja uključujući rodno zasnovano nasilje. Potrebno je da pokažete vidljivo vodstvo tako da riječi koje koristite u odnosu na rješavanje problema takvog nasilja i zlostavljanja moraju pratiti i vaša vlastita djela i ponašanja. Ako ne prelazite s riječi na djela, vaše osoblje vam neće vjerovati i vjerovatno će izgubiti vjeru u vas.“

Jane Townsley, bivša glavna inspektorica, Britanska željeznička policija, UK i aktualna izvršna direktorica Međunarodne asocijacije žena u policiji (IAWP).

Zapravo, studija Harvard Business Reviewa iz 2016. pod nazivom *Zašto se sve više američkih muškaraca osjeća diskriminirano* zaključuje da čak i kada su muškarci generalno privilegovani u društvu, samo vjerovanje da to zapravo nije tako je dovoljno da pokrene negativnu reakciju koja ih navodi na **povećanu identifikaciju sa svojom rodnom grupom, sniženo samopouzdanje, ljutnju** pa čak i **napade na grupu za koju smatraju da vrši opresiju**.⁷

Dobra polazna tačka je strategija interne komunikacije koja obuhvata cjelokupno policijsko vodstvo i koja ima za cilj preventivno rješavanje negativnih percepcija o zakonima, politikama i/ili strategijama za promociju rodne ravnopravnosti. Komunikacijska strategija bi teoretski trebala biti usmjerena na sve nivoe organizacijske hijerarhije, uključujući niže nivoe, kako bi se ostvarila ujednačenost praksi i sistem odgovornosti. Jednako važno je da programi obuke i obrazovanja za policiju odražavaju i potvrđuju strategiju interne komunikacije, kako bi se osigurala njena održivost.

Ako u policijskoj organizaciji ne postoji jedna takva komunikacijska strategija, rukovodioci ili vođe timova/jedinica lako mogu na nivou tima uvesti pristup rješavanju pitanja, sumnji ili skepse u pogodnim momentima, naročito kada se počnu manifestovati ponašanja poput onih opisanih u članku iz *Harvard Business Reviewa*.

Implementacija takvog komunikacijskog sistema, bilo na nivou organizacije ili u sklopu pristupa na nivou tima,

također može biti od značaja za provođenje politike nulte tolerancije prema seksualnom uznemiravanju i drugom seksističkom ponašanju unutar tima.

U nastavku je neiscrpna lista nedostataka u policijskoj komunikaciji sa žrtvama/preživjelim nasilja nad ženama i djevojčicama. Lista daje primjere zasnovane na iscrpnom globalnom mapiranju dobrih praksi i nedostataka u kapacitetima policijskih institucija u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama. U mapiranje je bio uključen veći broj aktivnih i penzionisanih policijskih službenika, civilno društvo i osoblje UN-a sa iskustvom u radu sa policijom i nevladine organizacije koje se specijaliziraju za rješavanje problema nasilja nad ženama i djevojčicama.

Namjena liste je da se podigne svijest o uobičajenim nedostacima u internoj i eksternoj komunikaciji u policijskom radu na slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama. Nazivi kategorija bi trebali pomoći čitaocu da prepozna ključni problem utvrđenog nedostatka u kapacitetima, ali su jednako primjenjivi odnosno komplementarni sa svakom tačkom:

Stav

- Policijski službenici koji ne pripadaju specijalizovanim jedinicama često nemaju saosjećanja ili empatije za žrtvu/preživjelu. Na primjer, ne priznaju najteže aspekte pričavanja događaja, niti objašnjavaju zbog čega su ti detalji potrebni, ako je to slučaj. Policijski rukovodioci trebaju razmotriti angažovanje specijalizovanih službenika koji će pomoći u proširenju znanja unutar njihovog(ih) tima(ova);

⁷ Cassino, D., 'Why More American Men Feel Discriminated Against', *Harvard Business Review*, 29. septembar 2016., na: <https://hbr.org/2016/09/why-more-american-men-feel-discriminated-against>

„Neka nacionalna istraživanja pokazuju da je čak 70% žena iskusilo fizičko i/ili seksualno nasilje od strane intimnog partnera u nekom trenutku njihovog života.“

UN Women Facts and Figures: Ending Violence against Women

- Verbalno seksualno uznemiravanje se ne shvata dovoljno ozbiljno;
- O rodnoj ravnopravnosti se govori u negativnom kontekstu ili se obezvrjeđuje pa čak i karakterizira kao politički program koji ima za cilj da se muškarce diskriminira, otuđi ili čak da im se naudi.

Rodna pristranost

- Vršiti se pritisak na žrtve/preživjele da ne podnose službenu prijavu zbog silovanja u braku („Uništiti ćeš mu život, jadniku, zbog sitnice, misli na djecu.“);
- Policijski službenici smatraju da njihovi savjeti žrtvi/preživjeloj pomažu, a zapravo nameću lično mišljenje govoreći žrtvama/preživjelima šta i kako trebaju uraditi;⁸
- Najproblematičnije objašnjenje raznih policijskih službenika za neupozoravanje lokalnih zajednica na određene počiniocima nasilja nad ženama i djevojčicama je da to ne bi promijenilo ponašanje žene.⁹

Sekundarna viktimizacija

- Tokom ispitivanja u policiji žrtve/preživjele se često prekida i/ili se u njih zuri, prave se pretpostavke o tome

8 Policijski službenici ne mogu znati da li je njihovo mišljenje ispravno za žrtvu/preživjelu. Stoga je bolje da joj daju informacije koje su joj potrebne da bi donijela vlastitu odluku. Također time pokazujete poštovanje i povjerenje u vlastita mišljenja i prosudbe žrtve/preživjele. Vidi: UN Police Gender Toolkit (UN Department of Peace Operations - DPO/DPET/Integrated Training Service, 2015).

9 Zasnivano na: sudija Wally T. Oppal, ZABORAVLJENE: Izvještaj Komisije za istraživanje postupanja u slučajevima nestanka žena, TOM IIB Osobe bez značaja: Kako i zašto smo iznevjerili nestale i ubijene žene, dijelovi 3, 4 i 5 (2012.) na: https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/law-crime-and-justice/about-bc-justice-system/inquiries/forsaken-vol_2b.pdf

šta one žele reći, razgovor se požuruje ili se od njih traži da ponavljaju priču o zlostavljanju koje su preživjele pred različitim ljudima;

- Mišljenja, uvjerenja, misli i emocije žrtava/preživjelih se često ne poštuju (govori im se da prestanu plakati ili da se smire);
- Žrtvi/preživjeloj se ne daje dovoljno prilika, uključujući i fizički prostor, da u cijelosti ispriča svoju priču, da je se sasluša i da se njena priča tačno evidentira, te da iskaže njene potrebe i zabrinutosti u skladu sa njenim sposobnostima, starošću, intelektualnom zrelošću i kapacitetima koji se razvijaju.¹⁰

Nepropisno postupanje

- Informacije iz istraga koje otkrivaju trendove teških krivičnih djela nasilja nad ženama i djevojčicama često se ne dijele sa policijskim službenicima koji rade u lokalnoj zajednici i komuniciraju sa ženama i djevojčicama.¹¹ Razmotriti da se od lokalnih analitičara/specijalista zahtijeva da podijele trendove u oblasti krivičnih djela nasilja nad ženama i djevojčicama;
- U slučajevima nestalih žena i djevojčica, propusti u internoj komunikaciji doprinose zastojeima u odgovarajućoj procjeni poveznica između slučajeva. Ovakvo neuviđanje povezanosti je uobičajeno u predmetima koji zahvataju više nadležnosti.¹²

Diskriminacija

- Seksističko izražavanje se često toleriše na dužnosti pa čak i potiče u prisustvu žena i djevojčica.

Nedostaci u obuci i edukaciji

- Policijski službenici koji ne pripadaju specijalizovanim jedinicama često nemaju empatije. Na primjer, ne zna-

10 Žene i djevojčice moraju imati priliku da u cijelosti ispričaju svoju priču, da ih se sasluša i da se njihova priča tačno evidentira, te da iskažu njihove potrebe i zabrinutosti u skladu sa njihovim sposobnostima, starošću, intelektualnom zrelošću i kapacitetima koji se razvijaju.

11 Vidi br. 9.

12 Ibid.

„Zajedničke odgovornosti na nivou odjeljenja, kao i poboljšana komunikacija i saradnja između odjeljenja i između službenika na terenu i njihovih nadređenih vodi ka opštem unapređenju radnog okruženja u policijskim agencijama.“

Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE)

ju kada da prestanu postavljati određena pitanja ili da promijene temu;

- Policija ne obraća dovoljno pažnje na vlastitu neverbalnu komunikaciju, niti na takvu komunikaciju kod žrtve/preživjele osobe;
- Na ispitivanjima se ne koristi dovoljno jasan i jednostavan jezik, niti se nastoje objasniti nepoznati pojmovi.
- Policijski službenici ne obraćaju dovoljno pažnje, niti su obučeni da prepoznaju i otklone izazove/prepreke za žrtve/preživjele u razumijevanju njihovih uputstava/pitanja i davanju odgovora i da trebaju prilagoditi njihove komunikacijske potrebe u skladu s tim;
- Policijski službenici ne postupaju dovoljno otvoreno u podjeli informacija sa ženama i drugim članovima zajednice o istragama teških krivičnih djela povezanih sa nasiljem nad ženama i djevojčicama. Bez obzira na to, istražiteljima je potrebno da se neke informacije ne otkrivaju radi uspješnog odvijanja istrage. Međutim, mora se razmotriti odgovarajući balans između dva cilja hvatanja počinioca i sprečavanja da neka druga žena postane žrtva/preživi teško krivično djelo.¹³

Kao veteran sa više od trideset godina iskustva u Policiji Škotske, penzionisani glavni inspektor Graham Goulden je posmatrao kulturu u kojoj muškarci, uključujući njegove kolege, šute kada uoče neprimjereno ponašanje prema ženama ili djevojčicama. Graham je često prilikom razgovora sa osobama koje su posvjedočile nasilju i zlostavljanju čuo rečenicu: „Znao sam da će se nešto desiti“. Stoga je penzionisani glavni inspektor Graham Goulden osmislio inicijative za razvoj pristupa kao što je

¹³ Ibid.

„pristup posmatrača“¹⁴ i programa koji pomažu stvaranju uslova u kojima dobri ljudi mogu pozitivno djelovati u izazovnim situacijama. U Okviru 3 u nastavku možete pronaći informacije o *pristupu posmatrača* koji je osmislio penzionisani glavni inspektor Graham Goulden.

DEFINICIJE I OKVIRI

Komunikacija je ključna tema u cijelom pravnom kontinuumu. ESP navodi da pružanje osnovnih usluga za žrtvu/preživjelu osobu počinje slušanjem onoga što ona ima za reći i razumijevanjem njenih promjenjivih pravnih potreba, kako bi se one mogle djelotvorno riješiti.

Pružanje jasnih i dostupnih informacija, na saosjećajan, nepristrasan i inkluzivan način može osnažiti žrtvu/preživjelu osobu da donosi informisane odluke o njenoj interakciji sa pravnim sistemom. To uključuje i uvjerenja koja ona dobija o tome da su povjerljivost i privatnost prioriteti u podjeli informacija i komunikaciji sa raznim pravosudnim agencijama i izvan pravosudnog sektora.

Principijelna i na žrtvu/preživjelu osobu usmjerena kultura komunikacije između žrtava/preživjelih i policije može pomoći da se rizici po žrtve/preživjele koje traže pravdu svedu na minimum.¹⁵

Pomažući policijskim organizacijama da bolje komuniciraju sa žrtvama/preživjelima krivičnih djela i nasilja, UN preporučuje da organizacije za provođenje zakona poštuju i promovišu principe sadržane u Deklaraciji o osnovnim principima pravde za žrtve kriminaliteta i zloupotrebe moći (1985.).

Podržavajući ovaj proces UNODC obezbjeđuje mnoge alate za policijske organizacije koje žele komunicirati sa žrtvama/preživjelima na rodno osjetljiv način. Na primjer, u vezi sa komunikacijom sa žrtvama/preživjelima tokom ispitivanja, vidi *Priručnik o efikasnim odgovorima*

¹⁴ Za više informacija o pristupu posmatrača koji je osmislio penzionisani glavni inspektor i aktuelni direktor organizacije *Cultivating Minds UK*, pogledajte: www.grahamgoulden.com

¹⁵ Essential services Package for Women and Girls subject to Violence: Core Elements and Quality Guidelines (United Nations Joint Global Programme on Essential Services for Women and Girls Subject to Violence, 2015).

Okvir 3

Šta je pristup posmatrača u prevenciji?

Pristupi nasilju i zlostavljanju obično se fokusiraju na postupanje počinitelaca i žrtava/preživjelih. Pristup posmatrača prvo ukida ovaj binarni pristup i identifikuje osobe kao što su prijatelji, kolege iz razreda, komšije, članovi tima, radne kolege ili članovi porodice, koji imaju ulogu u prevenciji zlostavljanja koje trpe ili čine drugi.

U odnosu na nasilje nad ženama i djevojčicama ovaj pristup prevenciji nasilja fokusira se na dječake i muškarce, ne kao stvarne ili potencijalne počinioce, već kao osnažene posmatrača koji se mogu suprotstaviti nasilnim vršnjacima i podržati one koji su zlostavljani. Isto tako model se fokusira na djevojčice i žene, ne kao žrtve ili potencijalne mete uznemiravanja, silovanja i zlostavljanja, već kao osnažene posmatračice koje mogu pomoći zlostavljanim vršnjakinjama i suprotstaviti se onima koje su nasilne. U sesijama se bez osuđivanja forsira izvjesna "samoinspekcija" koja pomaže pojedincima da razmisle o vlastitim ponašanjima.

Cilj ovog pristupa nije samo da se ljudi nauče kako da interвениšu na licu mjesta napada. Radi se o strategiji za promjenu društvenih normi u vršnjačkim kulturama na svim nivoima. Da bi se to postiglo, pristup potiče ljude da javno izraze protivljenje zlostavljačkom ponašanju prije, tokom i nakon događaja. To pomaže u stvaranju vršnjačke kulture u kojoj se seksističko zlostavljanje ili druge vrste zlostavljačkog ponašanja smatraju pogrešnim i neprihvatljivim. Posebno u slučaju dječaka i muškaraca percepcija takvog ponašanja se postepeno mijenja, pa ono postaje kršenje, a ne podržavanje, društvenih normi maskuliniteta.

Obrazovna filozofija ovog pristupa zasnovana je na osnovnim teorijama društvene pravde, prema kojima svako ima ulogu u osporavanju i promjeni društvenih normi koje doprinose zlostavljačkom ponašanju, a naročito pripadnici dominantnih ili privilegovanih grupa. Filozofija također priznaje prava koja pojedinci s pravom mogu očekivati u društvu.

Pristup podržava diskusiju o zdravim normama koje postoje u našem društvu. Samim otvaranjem prilike za diskusiju pojedinci će moći prepoznati da je u njihovoj vršnjačkoj mreži mnogo više onih koji dijele njihove zdrave stavove i mišljenja. Prevencija zlostavljanja je odgovornost svih nas.

Ovaj pristup je posebno koristan za angažovanje dječaka i muškaraca u prevenciji nasilja, omogućavajući im strukturiranu diskusiju kroz koju od drugih muškaraca dobijaju dozvolu da djeluju. Dječaci i muškarci dobijaju priliku da probavaju i vježbaju intervenciju u okruženju u kojem dobijaju vršnjačku podršku i ohrabrenje drugih muškaraca.

Dodatni cilj je da se ljudima pomogne da umjesto pasivnih postanu aktivni i osnaženi posmatrači i na taj način doprinesu promjeni društvene prihvatljivosti uznemiravanja, zlostavljanja ili nasilja.

Vidi www.mvpstrat.com gdje se nalaze linkovi na web stranicu dr Jackson Katza. **Program „Mentori u prevenciji nasilja“** je vodeći svjetski program za posmatrača zasnovan na dokazima, koji primjenjuje gore navedeni pristup. Uspješno se primjenjuje u Sjedinjenim Državama, Ujedinjenom Kraljevstvu i Švedskoj.

Ovaj program se koristi u školskim i univerzitetskim okruženjima za doprinos u prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama, kao i drugih oblika nasilja u ovim i drugim kontekstima.

Efektivna komunikacija gradi povjerenje, stvara transparentnost i njeguje atmosferu uzajamnog poštovanja i empatije, u uredu, na ulici ili u sudnici.

na nasilje nad ženama iz 2010. godine¹⁶ i Priručnik o efikasnim odgovorima na nasilje nad ženama i djevojkama iz 2014. godine.¹⁷

U pogledu komunikacije sa djecom žrtvama/preživjelim nasilja nad ženama i djevojkama, zajednički priručnik UNODC-a i UNICEF-a *Program obuke o postupanju sa djecom žrtvama i djecom svjedocima krivičnih djela za službenike organa za provođenje zakona* (naslov originala: *Training Programme on the Treatment of Child Victims and Child Witnesses of Crime for Law*

Enforcement Officials, prim. prev.) iz 2015. godine¹⁸ daje jasne smjernice za organe za provođenje zakona o operativnoj primjeni Deklaracije o osnovnim principima pravde za žrtve kriminaliteta i zloupotrebe moći u komunikaciji sa djecom žrtvama krivičnih djela i nasilja. Također pruža uvid u komplementarni dokument *Smjernice o pravosudnim pitanjima koja uključuju djecu žrtve i svjedoke krivičnih djela*.¹⁹

Ovaj priručnik i paket smjernica su vrlo korisni jer daju jasne definicije žrtava i djece žrtava u skladu sa međunarodnim standardima (vidi tabelu 1 u nastavku). Time se omogućava agencijama za provođenje zakona i policijskim organizacijama da razumiju s kim stupaju u kontakt i kako bi u skladu s tim trebali strukturisati njihovu komunikaciju s tim osobama.

Tabela 1:

Definicija žrtava prema smjericama UN-a

Definicija žrtve

U skladu sa Deklaracijom o osnovnim principima pravde za žrtve kriminaliteta i zloupotrebe moći (1985.) „žrtve“ su:	U skladu sa Smjericama o pravosudnim pitanjima koja uključuju djecu žrtve i svjedoke krivičnih djela (2005.) „djeca žrtve i svjedoci“ su:
<p>Lica koja su pojedinačno ili kolektivno pretrpjela štetu, uključujući tjelesne i duševne povrede, emocionalnu patnju, materijalni gubitak ili znatno ugrožavanje osnovnih prava, putem činjenja ili nečinjenja koja predstavljaju kršenje krivičnih zakona države članice, uključujući i one zakone kojima se zabranjuju krivična djela zloupotrebe vlasti.</p> <p>Svako lice može se smatrati žrtvom prema ovoj deklaraciji, bez obzira na to da li je počinilac djela identifikovan, da li je uhapšen, da li se protiv njega vodi sudski postupak ili je proglašen krivim i bez obzira na njegovo srodstvo sa žrtvom.</p> <p>Izraz „žrtva“ takođe obuhvata, po potrebi, i blisku porodicu i izdržavana lica neposredne žrtve i lica koja su pretrpjela štetu pomažući žrtvama koje su se našle u nevolji ili sprečavajući da dođe do žrtava.</p>	<p>Osobe mlađe od 18 godina koje su žrtve ili svjedoci krivičnih djela, bez obzira na njihovu ulogu u počinjenju djela ili u krivičnom gonjenju navodnog počinilaca ili grupe počinilaca.</p>

16 Vidi dio o ispitivanju i uzimanju izjava od žrtava u „Priručniku o efikasnim odgovorima na nasilje nad ženama“ (UNODC, 2010.).

17 Vidi dio o ažuriranim smjericama za ispitivanje žrtava u „Priručniku o efikasnim odgovorima na nasilje nad ženama i djevojkama“ (UNODC, UN Women, 2014.).

18 UNODC Training Programme on the Treatment of Child Victims and Child Witnesses of Crime for Law Enforcement Officials (2015.).

19 Ekonomsko i socijalno vijeće Ujedinjenih nacija je u rezoluciji 2005/20 od 22 jula 2005. usvojilo Smjernice o pravosudnim pitanjima koja uključuju djecu žrtve i svjedoke krivičnih djela.

Na primjer, ako se smatra da je djevojčica žrtva/preživjela seksualnog zlostavljanja, uobičajeno je da se s njom obavlja forenzički intervju, po mogućnosti sa profesionalcem koji je prošao specijalističku obuku za ispitivanje djece.

Zajednička poruka oba ova dokumenta koja je odobrio UN je da prema žrtvama/preživjelima treba postupati sa saosjećanjem i poštovati njihovo dostojanstvo. One imaju pravo na pristup pravnim mehanizmima i ostvarivanju zadovoljštine za pretrpljenu štetu bez odlaganja, u skladu sa nacionalnim propisima.²⁰

Ključni element da se osigura saosjećanje i poštovanje dostojanstva žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama je da se iskomunicira kako centraliziranje cjelokupnog procesa oko njih omogućava efikasnije pružanje usluga. Dosljedna praksa stvarnog traženja **pristanka** žrtve/preživjele osobe će biti ključna za pozicioniranje žrtve/preživjele osobe u središte istrage i učiniti da se ona osjeća poštovanom i smisleno uključenom.

Pristanak znači da pojedinac na osnovu informacija bira da slobodno i dobrovoljno nešto učini. Pristanak nije dat ako je pribavljen prijetnjama, silom, prinudom, prevarom, obmanom ili pogrešnim predstavljanjem.

Važno je da policijski službenici koji odgovaraju na događaje nasilja nad ženama i djevojčicama razumiju da oduzimanjem moći od žrtve/preživjele da pristanak otvaraju put ka sekundarnoj viktimizaciji te osobe.

Također treba napomenuti da je oduzimanje njene moći da pristanak vjerovatno predstavljalo značajan faktor u nasilju kojem je prvobitno podvrgnuta.

Za policijski rad je od temeljnog značaja da postoji razumijevanje o tome da je osiguravanje pristanka ključno za prenošenje poruke o poštovanju ljudskog dostojanstva, inkluzivnosti i transparentnosti.²¹

„Žrtve imaju pravo na informacije. Žrtve trebaju dobiti odgovarajuće informacije i izvještaje o njihovom predmetu, kako bi mogle informirano odlučivati i procijeniti rizik. Uključivanjem žrtve u odlučivanje ona se osnažuje i preuzima kontrolu nad vlastitim životom.“

Priručnik Policije UN-a za rodna pitanja, 2015.

Također je važno da policija nema nikakvih dvojbi o tome da je nedavanje pristanka prekursor za seksualno nasilje i seksualne delikte. **Seksualno nasilje je bilo koja seksualna aktivnost za koju nije dat slobodan pristanak.** Ovo se primjenjuje na sve okolnosti, uključujući i bračne parove. Seksualni odnosi uz pristanak podrazumijevaju da obje osobe pristaju na ono što se dešava, jer to žele i jer imaju slobodu i sposobnost da naprave takav izbor.²²

UN Women daje vrlo koristan skup smjernica (Okvir 4) o tome kako izgleda i zvuči pristanak u seksualnom odnosu:

²⁰ Vidi br. 18.

²¹ Vidi „Community-Oriented Policing in United Nations Peace Operations Manual. Strategic Guidance Framework for International Police peacekeeping“ (UN Department of Peacekeeping Operations Department of Field Support, 2018).

²² „What is rape and sexual assault?“ Metropolitan Police UK, na: <https://www.met.police.uk/advice/advice-and-information/rsa/rape-and-sexual-assault/what-is-rape-and-sexual-assault/>

Okvir 4

UN Women: Kada se radi o pristanku granice su vrlo jasne²³

Entuzijastičan	<ul style="list-style-type: none"> • Pristanak podrazumijeva entuzijazam. Umjesto da tražite „ne“, pobrinite se da postoji aktivno „da“. • Ako se vaša partnerica slaže, ali djeluje zabrinuto ili nesigurno, to znači da još uvijek nije dala pristanak. • „Ne“, „Ne znam“ i šutnja nisu pristanak.
Slobodno dat	<ul style="list-style-type: none"> • Pristanak se mora dati bez pritiska. Nije dozvoljeno nekog prevariti, prisiliti ili mu prijetiti da bi rekao da. • Ne možete dati pristanak kada ste bez svijesti, ili u izmijenjenom mentalnom stanju kao kada ste pod uticajem alkohola ili droga.
Informisani	<ul style="list-style-type: none"> • Na nešto možete dati pristanak samo kada imate sve činjenice. Na primjer, ako partner kaže da će koristiti zaštitu tokom seksa, a onda to ne učini, to nije seks s pristankom. • Pristanak ne može biti slobodan i potpun ako je bilo koja od strana maloljetna. Stoga je dječiji brak čin bez pristanka.
Specifičan	<ul style="list-style-type: none"> • Pristanak omogućava specifičnost. • Imate pravo da date pristanak na nešto, a uskratite pristanak na nešto drugo. Možete pristati na ljubljenje ili dodirivanje danas, a odbiti pristanak na to isto sutra. Samo vi odlučujete na šta pristajete i tu odluku možete promijeniti.
Reverzibilan	<ul style="list-style-type: none"> • Pristanak se može povući. Možete se predomisлити u svakom trenutku. Pristanak je važan i među parovima koji su već imali seksualne odnose.

Zahvaljujući jasnom razumijevanju o tome šta jeste, a šta nije pristanak u seksualnim odnosima, policija će moći efikasnije komunicirati sa žrtvama/preživjelima navodnog seksualnog nasilja. Konkretno, takvo razumijevanje će pomoći policijskim službenicima da postupaju sa senzibilitetom koji im omogućava da identifikuju vjerovatnost seksualnog čina nad nekom osobom bez njenog pristanka, a da pri tom ne budu previše invazivni u toku saslušanja. To će pomoći da se ublaži negativno iskustvo (sekundarna viktimizacija) žrtava/preživjelih prilikom podnošenja prijave.

Međunarodni protokol o dokumentovanju i istraživanju seksualnog nasilja u sukobima: Najbolje prakse za dokumentovanje seksualnog nasilja kao krivičnog djela po međunarodnom pravu iz 2017. daje dodatne primjere dobre prakse za komunikaciju koja je osjetljiva prema žrtvi (vidi Okvir 5):

23 „When it comes to consent, there are no blurred lines“, UN Women, 18.11.2019. <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2019/11/feature-consent-no-blurred-lines>

Ključne rukovodne kompetencije za efikasnu komunikaciju u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama

Kako je već spomenuto interpersonalne vještine su neophodne za efektivnu komunikaciju sa žrtvama/preživjelima, kolegama službenicima, podređenima, nadređenim po činu, članovima zajednice, drugim odjeljenjima i nadležnostima, a sudski sistemi su ključni za efektivan policijski rad. Kako navodi Policijski koledž UK komunikacija uključuje interakciju sa zajednicama, da se saslušaju njihovi stavovi i ideje i da se postupi u skladu s tim, tako da se poboljšaju rezultati i rad policije.²⁴

Slično kao i u prethodnim poglavljima, kompetencije su zasnovane na dokumentima UN-a kao što su Priručnik UNPOL-a za rodna pitanja (2015.), Dobra iskustva u

24 Communication: Engagement and communication. UK College of Policing, na: <https://www.app.college.police.uk/app-content/engagement-and-communication/communications/>

Okvir 5

Kako treba, a kako ne treba postupiti²⁵

Kako postupiti	Kako ne treba postupati
<ul style="list-style-type: none"> • Posvetiti punu pažnju intervjuisanoj osobi i to pokazati kroz držanje tijela koje ukazuje na aktivno slušanje, i to gledanje u oči sa poštovanjem, klimanje glavom ili izgovaranje „mmm hmm“ kako bi se održala komunikacija, a žrtva/svjedokinja potaknula da nastavi govoriti; • Omogućiti žrtvi/svjedokinji da govori slobodno i bez prekidanja; • Zadržati smirenost i ne dopustiti vlastitim emocijama da ometaju proces intervjua; dopustiti žrtvi da kontroliše dinamiku i razmjere otkrivanja činjenica; • Pružiti utjehu i podršku i umiriti žrtvu/svjedokinju; • Formulirati jasna, jednostavna otvorena pitanja; postavljati pitanja jedno po jedno; • Koristiti jasan i jednostavan jezik i voditi računa da se objasne bilo koji nepoznati pojmovi; • Prepoznati najteže aspekte prepričavanja događaja i objasniti zbog čega su ti detalji potrebni, ako je to slučaj; • Obratiti pažnju na neverbalnu komunikaciju; znati kada treba prestati postavljati određena pitanja ili promijeniti temu; • Poštovati mišljenja, ubjeđenja, misli i emocije žrtve/svjedokinje, ne govoriti joj da prestane plakati ili da se smiri.	<ul style="list-style-type: none"> • Prekidati žrtvu/svjedokinju; • Vršiti pritisak i neprestano ponavljati pitanja; • Tražiti od žrtve/svjedoka/inje da ponavlja njegovu/njenu priču o zlostavljanju pred različitim ljudima; • Naljutiti se ili prisiljavati žrtve/svjedoke da govore; • Zuriti u žrtvu/svjedoka; • Izražavati nepovjerenje, odbojnost, neodobravanje, nevjericu ili šok; • Pretpostavljati da znate šta će žrtva/svjedok reći; • Požurivati intervju ili završnu fazu intervjua.

izgradnji partnerstava između policije i šire društvene zajednice (OSCE), Okvir strateških smjernica za postupanje međunarodne policije u mirovnim misijama (SGF)²⁶ i Smjernice za uvrštavanje intervencija na rodno zasnovano nasilje u humanitarne akcije (2015.).²⁷

25 Vidi Okvir 1 u poglavlju 11 „Intervjuisanje“ u Međunarodni protokol o dokumentovanju i istraživanju seksualnog nasilja u sukobima. Najbolje prakse za dokumentovanje seksualnog nasilja kao krivičnog djela po međunarodnom pravu 2. izdanje: Sara Ferro Ribeiro i Danae van der Straten Ponthoz za Ministarstvo vanjskih poslova i Komonvelta UK, mart 2017.

26 Okvir strateških smjernica za postupanje međunarodne policije u mirovnim misijama (SGF) ima za cilj unaprijediti efikasnost postupanja policije UN-a u mirovnim misijama kroz dosljednije i usklađenije pristupe pružanju javne sigurnosti, reformi policije i podršci policijskim službama države domaćina.

27 Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action: Reducing risk, promoting resilience and aiding recovery (Inter-Agency Standing Committee, 2015).

U nastavku navodimo neiscrpnu listu ključnih kompetencija za uspješnost koju policijski rukovodioci mogu koristiti kada žele osigurati da osoblje koje odgovara na događaj osnažuje žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama komunicirajući i slušajući na takav način da im se pruži osjećaj sigurnosti, evidentiraju promjene njihovih pravnih potreba, omogući odnos zasnovan na povjerljivosti i privatnosti. Rukovodioci se trebaju pobrinuti da službenici koji odgovaraju na ove događaje mogu:

„Efektivna komunikacija oblikuje rad za ispunjavanje potreba javnosti. Različiti načini na koje policija komunicira trebaju biti srazmjerni potrebama i zahtjevima različitih zajednica u kojima ona radi.“

Policijski koledž UK

„Sve strategije komunikacije moraju poštovati standarde povjerljivosti i zaštite podataka kada koriste priče, slike ili fotografije preživjelih za potrebe zagovaranja.“

Priručnik policije UN-a za rodna pitanja 2015.

Dostupnost i pristupačnost (sa stajališta upravljanja, nadzora i odgovornosti)

- Osigurati redovno izvještavanje o komunikaciji o nasilju nad ženama i djevojčicama i izvještaje prema lokalnim zainteresovanim stranama uključujući one koje su podržane u humanitarnim situacijama koristeći višestruke formate i jezike kako bi se osigurala pristupačnost (npr. Brajevo pismo, uvećani tisak, znakovni jezik, jezik lak za čitanje, pojednostavljene poruke kao što su piktogrami i slike, itd.).

Efektivna komunikacija i učešće zainteresovanih strana u osmišljavanju, pružanju i ocjeni usluga:

- Održati efektivnu komunikaciju sa grupama za žene i djecu s ciljem uspostavljanja i održavanja povjerenja. Ovo treba obuhvatiti i vrijeme provedeno sa tim grupama i zajednicama iz kojih dolaze, redovne pozorničke patrole, redovne sastanke, traženje povratnih informacija, provođenje anketa, organizovanje javnih foruma u zajednici, pribavljanje podrške od višeg nivoa i prilagođene odgovore;
- Identifikovati i ispuniti vašu ulogu u komunikacijskim kampanjama kako bi se pogođene populacije informisale o trendovima i odgovorima na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Prilagodljivost

- Poznavati i obratiti pažnju na govor tijela, izbjegavajući stvari koje odvrćaju pažnju kao što je buka, ostaviti bilo kakve predrasude i vlastiti sud o datoj stvari po strani, postavljati pitanja samo radi pojašnjenja informacija nakon što je ona ispričala svoju cijelu priču i parafrazirati ili ponoviti radi provjere da

su informacije ispravno shvaćene;²⁸

- Poznavati i prilagoditi se različitim reakcijama zajednice na muške i ženske policijske službenike, naročito u zavisnosti od vrste krivičnih djela koja su pretrpjeli;
- Poznavati i prilagoditi komunikaciju dinamičnu na javnim forumima ili sličnim događajima, kako bi se čuli glasovi svih. U tom kontekstu ne treba zaboraviti da se na velikim skupovima može desiti da govore samo osobe iz određenih grupa, dok drugi, posebno ranjive grupe, kao što su žene i djeca, šute. Mogu biti potrebni različiti pristupi u zavisnosti od okruženja.²⁹

„Kada policija ženama daje savjete o njihovoj sigurnosti, to treba uraditi tako da se ne sugerše da su one krive ako im se nešto desi“

Evalucijski izvještaj o mizoginiji kao krivičnom djelu počinjenom iz mržnje koji je finansirao Ured povjerenika za policiju i kriminalitet Nottinghamshirea (2018.)

Prikladnost

- Aktivno slušati. To znači fokusirati se na govornicu i pokušati razumjeti njeno iskustvo prije tumačenja i ocjene onoga što se govori.³⁰ Tumačenje onoga što je osoba izjavila, umjesto slušanja i razumijevanja može biti kontraproduktivno, jer će slušalac vjerovatno „tumačiti“ izgovoreno na fonu vlastitih predrasuda/iskustava.
- Podijeliti informacije sa djecom na način koji će ona razumjeti. To se naročito odnosi na informacije o referalnim putevima i druge ključne informacije u verzijama prilagođenim djeci;
- Uključiti (po potrebi i odvojeno) lokalne žene, djevojčice, muškarce i dječake u razvoj poruka i u strategije

28 UN Police Gender Toolkit 2015. UN Department of Peace Operations - DPO/ DPET/Integrated Training Service, na: <http://repository.un.org/handle/11176/387374>

29 Ibid.

30 Ibid.

za njihovu distribuciju, kako bi one bile prilagođene starosti, spolu i kulturi;

- Pokazati empatiju prema žrtvama/preživjelim a članovima zajednice, a posebno onima koji su na

marginama društva. U slučaju žrtava/preživjelih, empatija u postupanju će im pomoći da se opuste i omogućiti istražiocima da naprave rekonstrukciju situacije koja je dovela do traumatičnog događaja.

Okvir 6

Kako treba, a kako ne treba postupati u komunikaciji sa žrtvama/preživjelim a nasilja nad ženama i djevojčicama sa invaliditetom³¹

KAKO NE TREBA POSTUPATI	KAKO POSTUPITI
Ne razgovarajte sa prevodiocem ili njihovim asistentima, drugim pružaocem njege ili članovima porodice.	Obraćajte se direktno datoj osobi gledajući je u lice, čak i kada osoba ima oštećenja vida.
Ne dodirujte opremu za pomoć u kretanju osobe bez da prvo zatražite dozvolu od nje.	Svaki put kada razgovarate sa osobom koja ima oštećenje vida, prvo se predstavite (tj. kažite „govori službenik X“).
Ne podcjenjujte komunikacijske vještine osobe sa invaliditetom. Osoba sa oštećenjem sluha također može efikasno komunicirati koristeći se običnom/hemijskom olovkom i papirom.	Kod osoba sa oštećenjem sluha i govora, upitajte da li osoba ima prevodioca znakovnog jezika kojem vjeruje i da li bi željela da se prevodilac uključi.
Ne nazivati osobu „invalidom“. Ne koristiti fraze „Ljudi poput vas“ ili druge vrste fraza koje ukazuju na to da osobu svrstavate u neku drugu kategoriju.	Obraćati se osobi imenom.
Pokazivati nestrpljivost.	Biti uviđavni prema potrebama drugih ljudi.
Postavljati negativna pitanja kao što su: „Šta nije uredu s vama?“ ili „Jeste li oduvijek ovakvi?“	Postavljati pozitivna pitanja kao što su: „Da li imate poteškoća u različitim aktivnostima?“, ili „Da li su vam potrebna neka prilagođavanja kako biste mogli u potpunosti učestvovati?“.
Pretpostavljati da sve osobe sa invaliditetom ne mogu da se rukuju.	Pružiti ruku za rukovanje. Možete prvo pitati da li je to u redu, ili najaviti osobi sa oštećenjem vida koja ne može vidjeti vašu ruku.
Pretpostavljati da sve osobe sa invaliditetom trebaju pomoć i da znate kako im pomoći.	Pitati osobu da li bi željela da joj se pomogne oko nečega i kako možete pomoći.

Prioritizirati procjenu rizika po sigurnost i planiranje sigurnosti

- Podići svijest u različitim zajednicama o opštoj sigurnosti i smanjenju rizika od nasilja nad ženama i djevojčicama;

- Uspostaviti i održavati različite kanale komunikacije sa žrtvama/preživjelim a do zaključenja predmeta i osiguranja njihove dobrobiti;

Povezivanje s drugim sektorima i agencijama kroz upućivanje i koordinaciju

- Uključiti osnovne poruke o prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama u sektorske programe saradnje sa zajednicom i aktivnosti podizanja svijesti;

³¹ Zasnovano na: Elena Ratoi, programska menadžerica UN Women u Moldaviji i Humanity and Inclusion <https://www.hi-us.org/>

- Osigurati da podizanje svijesti obuhvata informacije o prevenciji, pravima žrtava/preživjelih (uključujući povjerljivost na nivou usluga i zajednice), gdje prijaviti rizik i kako pristupiti servisima za zbrinjavanje žrtava nasilja nad ženama i djevojčicama;
- Potaknuti lokalne muškarce i dječake da se aktivno uključe u razgovore o javnom suprotstavljanju nasilju nad ženama i djevojčicama.

Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama

- Tražiti i uključiti povratne informacije od žena u policijskoj i žena u zajednici o tome da li predložene policijske mjere za nasilje nad ženama i djevojčicama odgovaraju očekivanjima od policije;
- Prikupiti i ažurirati informacije o lokalnim kapacitetima za odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama i referalnim putevima te ih proaktivno dijeliti sa ključnim akterima kako bi oni mogli odgovarajućim kanalima uputiti svaku žrtvu/preživjelu osobu na podršku/odgovor.

Informirani pristanak i povjerljivost

- Primjenjivati standarde za dijeljenje informacija koji promoviraju povjerljivost i garantuju anonimnost žrtava/preživjelih. To podrazumijeva i rane faze vanrednih situacija kada se može desiti da su usluge ograničene.

REFERENTNI POKAZATELJI ZA POLICIJSKE SLUŽBENIKE KOJI PRUŽAJU OSNOVNE USLUGE: KOMUNIKACIJA

ESP preporučuje da informacije o pravosudnim institucijama i policijskom radu kao ključni elementi komunikacije budu jednostavne i dostupne. U tom smislu komunikacija policije treba imati jasan cilj promocije dostojanstva i poštovanja prema žrtvi/preživjeloj osobi. Ovo bi trebalo obuhvatiti kontinuiranu komunikaciju policije sa žrtvom/preživjelom, kao i redovnu

Fotografiju ustupio UN Photo/Martine Perret (Istočni Timor)

i efektivnu komunikaciju sa policijskim partnerima u pravnom kontinuumu.

Kao temelj ovih osnovnih elemenata, ESP predlaže da sve pravosudne i usluge za podršku žrtvama i preživjelim posjeduju niz zajedničkih karakteristika i aktivnosti kojima osiguravaju maksimalan uticaj. Ove zajedničke karakteristike i aktivnosti navedene su u poglavlju 2 *Rukovodilac i vođa tima kao ključ promjene*.

Da bi se olakšalo razumijevanje načina na koji zajedničke karakteristike i aktivnosti koje predlaže ESP mogu biti uključene u lokalne komunikacijske strategije za odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama kako bi se tako osnažile žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama u svim dijelovima pravosudnog sistema, Priručnik daje primjere pokazatelja koje policijski rukovodioci mogu iskoristiti ako već postoje, odnosno zagovarati njihovo uvođenje kod viših nivoa, ako to nije slučaj:

- **Dostupnost i pristupačnost:** Procenat lokalnog stanovništva koje je zadovoljno informacijama od policije o njenoj ulozi u pružanju osnovnih usluga žrtvama/preživjelim nasilja nad ženama i djevojčicama. Svaka anketa bi trebala nastojati da proaktivno uključi grupe koje su inače marginalizovane ili su pod većim rizikom od nasilja da bi se osiguralo da sve informacije koje su im saopštene budu sveobuhvatne i inkluzivne. Važan izvor informacija koje treba razmotriti za ovaj pokazatelj su pritužbe građana u kojima se ukazuje na problematičnu interpersonalnu komunikaciju policijskih službenika.

Fotografiju ustupio UNAMID/Albert González Farran (regija Darfur, Sudan)

• **Prilagodljivost i pristupačnost:** Procenat lokalnih policijskih službenika koji odgovaraju na događaje koji su zadovoljni relevantnošću i pravovremenošću informacija koje su im date prije nego što su preuzeli slučaj nasilja u porodici ili nasilja od strane intimnog partnera. Da bi policijski službenici adekvatno odgovorili na događaje nasilja u porodici, neophodno je da su upoznati sa svim kulturnim pitanjima, posebnim potrebama ili prethodnim pozivima policiji sa iste adrese zbog nasilja u porodici, te da znaju da li bi se počinitelj mogao nasilno ponašati.³² U pogledu mjerenja uspješnosti neophodan je redovni monitoring adekvatnosti informacija datih policijskim službenicima u patroli, prema oblastima komunikacije. Takve podatke o uspješnosti trebaju od službenika koji odgovaraju na događaj redovno prikupljati rukovodioci jedinice ili odjeljenja u

koordinaciji sa istražiocima koji vode slučaj. Mogu se uključiti u izvještaje u spisu kao „napomene“ ili preporuke. Informacije zatim treba dostaviti za potrebe kontrole kvalitete koordinacionih mehanizama i kanala, kako interno tako i eksterno sa drugim pružiocima osnovnih usluga, uključujući i agencije za provođenje zakona.

Etničku pripadnost označite onako kako se njeni pripadnici izjašnjavaju (npr. u nekim jezicima za Rome postoje drugi nazivi kao što je „Cigani“ koje Romi smatraju diskriminatornim i njihova upotreba se ne preporučuje).

³² Interna policijska komunikacija treba identifikovati i pružiti službenicima u patroli ključne informacije brzo i tačno. Unapređenje uspješnosti u ovoj oblasti će povećati stvarnu i percipiranu sigurnost policijskih službenika koji intervišu u situacijama nasilja u porodici i bolje ih pripremiti za slučaj mentalnog ili fizičkog invaliditeta ili drugih posebnih potreba. Vidi: „Measuring police performance in domestic and family violence (2008)“, Kiah Rollings i Natalie Taylor za *Trends & issues in Crime and Criminal Justice* No. 367, decembar 2008., Australian Institute of Criminology.

• **Prikladnost:** Broj pritužbi protiv policijskih službenika koji odgovaraju na događaj zbog neprimjerenog ponašanja u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama, brzina kojom se pritužbe prihvataju, udio policijskih službenika koji su disciplinski sankcionisani u vezi sa takvim pritužbama. Razvoj baze dokaza je prvi korak u unapređenju pružanja usluga koje su prihvatljive žrtvama/preživjelima. Empirič-

U slučaju da osoba ne govori jezik, upitajte prije nego što dodijelite prevodioca.

kim dokazivanjem aspekata u kojima policija treba da unaprijedi rad i primijeni dobre prakse u vezi sa efektivnom interpersonalnom komunikacijom prema ženskoj populaciji, policijski rukovodioci mogu usmjeriti svoje osoblje koje odgovara na slučajeve da osnažuje žrtve/preživjele, umjesto da ih izlaže sekundarnoj viktimizaciji.

- **Prioritizacija bezbjednosti:** Procenat ili omjer ažuriranih spisa za predmete nasilja nad ženama i djevojkama (ažuriranih u protekle dvije sedmice) naspram predmeta koji zavise od dodatnih informacija (duže od 2 sedmice). Ova informacija rukovodiocima omogućava da utvrde broj predmeta nasilja nad ženama i djevojkama u kojima je moguće odsustvo kontinuirane komunikacije sa žrtvom/preživjelom. Stroži pregled ovih predmeta koji se smatraju neažuriranim bi trebao utvrditi razmjere značajnog rizika po žrtvu/preživjelu od daljeg nasilja od strane počinioca; da li je ona obaviještena o tome da je osumnjičeni u predmetu lišen slobode, pobjegao, da se razmatra njegov otpust iz pritvora ili da je pušten uz jamstvo ili je na uvjetnom otpustu i da li žrtva/preživjela ima sredstva ili sposobnosti komunikacije potrebne da pristupi uslugama za podršku koje su joj potrebne. Također treba tražiti podatke na mjesečnoj, kvartalnoj i godišnjoj osnovi da bi se omogućilo poređenje.
- **Informirani pristanak i povjerljivost i pristupačnost:** Procenat policijskih stanica koje imaju uspostavljenu proceduru za dostavljanje policijskih izvještaja žrtvama/preživjelima i/ili njihovom pravnom timu kako bi se olakšalo djelovanje u povezanim pravnim pitanjima. Ove procedure bi trebale biti zasnovane na etičkom kodeksu za razmjenu informacija (u skladu sa postojećim propisima), uključujući i to koje informacije mogu biti podijeljene, kako će biti podijeljene, kako bi trebale biti sigurno pohranjene i s kim mogu biti podijeljene. Naglasak treba biti na visokoj važnosti poštivanja pristanka i povjerljivosti od strane policije i drugih pružalaca osnovnih usluga.

- **Efektivna komunikacija i učesće zainteresovanih strana u osmišljavanju, pružanju i ocjeni usluga i povezivanje s drugim sektorima i agencijama kroz koordinaciju:** Broj zajedničkih obuka o multiagencijskim procedurama koordinacije na kojima učestvuju lokalni policijski službenici, na temu efikasne razmjene informacija između pružalaca usluga u sektoru pravde. Policijski službenici trebaju biti obučeni da ispravno dijele informacije u skladu sa zahtjevima privatnosti i povjerljivosti, osiguraju da se za objavljivanje informacija od žrtve/preživjele i/ili roditelja/staratelja i pravnog zastupnika gdje god je to moguće traži informisani pristanak te da se poštuju protokoli i referalne procedure/kanali koji promovišu pravovremen i efikasan protok informacija između pružalaca usluga u sektoru pravde.

- **Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama:** Potrebno istraživanje javnog mnijenja u sklopu procesa vođenja slučaja nasilja nad ženama i djevojkama. Iskustvo policije iz UK pokazuje da policija treba više raditi na pribavljanju povratnih informacija od žrtava/preživjelih nasilja u porodici. Prema nalazima istraživanja o policijskom odgovoru na nasilje u porodici u UK koje je finansirala vlada, da bi (policijske) snage uvidjele razloge zbog kojih neke žrtve nerado komuniciraju s njima, moraju uložiti zajedničke napore da pribave povratne informacije od žrtava kako bi mogli djelovati u pravcu ispunjavanja njihovih potreba i istaknuti područja u kojima su neophodna poboljšanja.³³

³³ The Police Response to Domestic Abuse: An update report, Her Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire and Rescue Services (HMICFRS), februar 2019.

STUDIJA SLUČAJA

POLICIJA NOTTINGHAMSHIREA TRETIRANJE NASILNOG PONAŠANJA PREMA ŽENAMA KAO KRIVIČNOG DJELA POČINJENOG IZ MRŽNJE

Policija Nottinghamshirea je 2016. godine postala prva policijska jedinica u Ujedinjenom Kraljevstvu (UK) koja omogućava ženama i djevojčicama da prijave slučajeve mizoginije, nudi podršku žrtvama/preživjelim i istražuje navodne počinioce. U sklopu ovog pilot programa za ostatak UK Policija Nottinghamshirea je mizogine radnje prema ženama i djevojčicama tretirala kao krivična djela počinjena iz mržnje uz eksternu evaluaciju ostvarenog napretka koja je objavljena 2018. godine.

Odgovarajuća politika definiše mizoginiju kao krivično djelo počinjeno iz mržnje kao „događaje usmjerene protiv žena koji su motivisani stavom muškaraca prema ženama i uključuju ponašanje muškaraca usmjereno na žene samo zbog toga što su žene.“³⁴

Prema zakonima UK krivično djelo počinjeno iz mržnje obuhvata niz kriminalnih radnji za koje je počinilac motivisan netrpeljivošću ili pokazuje netrpeljivost prema invaliditetu, rasi, vjeri, seksualnoj orijentaciji ili transrodnom identitetu žrtve.³⁵ Tužilaštvo UK dodaje da krivično djelo počinjeno iz mržnje može uključivati verbalno zlostavljanje, zastrašivanje, prijetnje, uznemiravanje, napad i nasilje (bullying), kao i oštećenje imovine. Pored toga, počinilac može također biti prijatelj, pružatelj njege ili poznanik koji iskorištava svoj odnos sa žrtvom/preživjelom osobom radi finansijske koristi ili za neku drugu kriminalnu svrhu.³⁶

Policijske snage u Engleskoj, Velsu i Sjevernoj Irskoj godišnje prate pet grupa krivičnih djela počinjenih iz mržnje

„Stvari sa kojima se suočavaju žene na dnevnoj osnovi su potpuno neprihvatljive i mogu biti izuzetno uznemiravajuće. To je vrlo važan aspekt cjelokupnog rada na krivičnim djelima počinjenim iz mržnje koji će učiniti Nottinghamshire sigurnijim mjestom za sve žene.“

Šefica policije Nottinghamshirea Sue Fish (u penziji)

na sljedećim osnovama: invaliditet, rodni identitet, rasa, etnička ili nacionalna pripadnost, religija, vjerovanje ili ubjeđenje i seksualna orijentacija.³⁷ Prema podacima londonskog Metropolitan Police dokazi o elementu mržnje nisu obavezni. Žrtve ne moraju lično smatrati incident povezanim sa mržnjom, već je dovoljno da druga osoba, svjedok ili čak policijski službenik smatra da je to slučaj.³⁸

Važno je napomenuti da politika **Policije Nottinghamshirea** o mizoginiji kao krivičnom djelu počinjenom iz mržnje nije izmijenila niti je dodana u bilo koji postojeći zakon, jer je usklađena sa definicijom krivičnih djela počinjenih iz mržnje koja već postoji u zakonima UK.³⁹

Ono što je dodatno omogućeno politikom **Policije Nottinghamshirea** je da navodne žrtve *mizoginije kao krivičnog djela počinjenog iz mržnje* mogu prijaviti događaje koji se možda ne bi smatrali krivičnim djelom prema zakonu UK i policija će istražiti tu prijavu. Policija Nottinghamshirea ima obavezu da razmotri da li žrtva/preživjela osoba može dobiti podršku i na koji način,

34 Nottinghamshire Police records misogyny as a hate crime. BBC <https://www.bbc.com/news/uk-england-nottinghamshire-36775398>

35 Ovu zajedničku definiciju je 2007. dogovorila policija, tužilaštvo, zatvorska služba (sada poznata pod nazivom Nacionalna služba za pitanja počinilaca) i druge agencije iz krivičnog pravnog sistema. Vidi: Hate Crime, England and Wales, 2017/18 Statistical Bulletin 20/18 16.10.2018. Home Office Crime and Policing Statistics.

36 Hate Crime. The Crown Prosecution Service (CPS) United Kingdom, na: <https://www.cps.gov.uk/hate-crime>

37 Nottinghamshire Police records misogyny as a hate crime, na: <https://www.bbc.com/news/uk-england-nottinghamshire-36775398>

38 What is hate crime? Metropolitan Police United Kingdom, na: <https://www.met.police.uk/advice/advice-and-information/hco/hate-crime/what-is-hate-crime/>

39 Six things we've learned about misogyny as a hate crime (2016), Bates, L. za The Guardian, na: <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/womens-blog/2016/sep/22/six-things-weve-learned-about-misogyny-as-a-hate>

Okvir 7

Ponašanje koje predstavlja *mizoginiju kao krivično djelo počinjeno iz mržnje*

U sklopu ove politike ponašanja koja je Policija Nottinghamshirea identifikovala kao *mizoginiju kao krivično djelo počinjeno iz mržnje* su:

- Zviždanje
- Pohotno odmjerenje
- Dodirivanje
- Seksualni napad
- Praćenje na putu kući
- Slikanje neželjenih fotografija mobitelom
- Slikanje ispod suknje*
- Seksualno eksplicitno izražavanje
- Prijetnje/agresivnost/zastrašivanje
- Egzibicionizam
- Neželjeni seksualni nasrtaji
- Online zlostavljanje

*Prema zakonu UK „slikanje ispod suknje“ obično podrazumijeva da počinitelj fotografira osobu ispod njene odjeće bez njenog znanja, s namjerom da gleda njene genitalije ili stražnjicu.

odnosno da li se išta može učiniti da se spriječi da se ponovno nađe na meti ovog krivičnog djela.⁴⁰

To je bilo od posebnog značaja za razvoj svijesti i poticanje žena i djevojčica da prijave agresivno ponašanje koje nisu uvijek smatrale kriminalnim, npr. uznemiravanje (član 4. ili 5. Zakona o javnom redu i miru, vulgarni napad). Mnoge žene ne prijavljuju krivična djela (posebno krivična djela nasilja i seksualne delikte) općenito, a jedna od predviđenih koristi ovog programa bila je povećanje povjerenja žena u rad policije i rast stopa prijavljivanja ovakvih slučajeva.

Ova promjena strategije u reakciji na mizogine radnje koju je provela Policija Nottinghamshirea će uticati na percepcije žena o tome šta mogu prijaviti. U UK policijske snage mogu uključiti vlastitu definiciju krivičnog djela počinjenog iz mržnje pa je nekoliko njih nedavno dodalo nove tačke.⁴¹

Tako će evidentiranje mizoginije kao krivičnog djela počinjenog iz mržnje policiji pružiti detaljniju sliku o tome koliko često, kada i gdje se ono događa. Također se ovako šalje vrlo snažna poruka o tome da će policija ozbiljno reagovati na mizoginu radnju, čime se žene i djevojčice ohrabruju da se obrate policiji i prijave krivična djela.

40 Nottinghamshire Police records misogyny as a hate crime, na: <https://www.bbc.com/news/uk-england-nottinghamshire-36775398>

41 Nottinghamshire Police records misogyny as a hate crime, na: <https://www.bbc.com/news/uk-england-nottinghamshire-36775398>

Interesantno je da nasilje u porodici nije evidentirano kao mizoginija kao krivično djelo počinjeno iz mržnje kroz ovu novu mjeru policijskog rada, jer za njega postoji posebna procedura.⁴²

Osim toga, na osnovu iskustva iz Nottinghamshirea, policijski službenici koji inače imaju malo ličnog znanja o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje pokazali su veće razumijevanje za iskustva žena i djevojčica u vezi sa mizoginim ponašanjem. Čini se da se povećalo suosjećanje i empatija za žrtve svih vrsta krivičnih djela počinjenih iz mržnje i neposredno nakon programa obuke se povećalo zadovoljstvo žrtava krivičnih djela počinjenih iz mržnje, naročito u odnosu na empatiju policijskog službenika i na to da se vjerovalo njihovim navodima.⁴³

Dobra praksa: Javna evaluacija policijske Politike o mizoginiji kao krivičnom djelu počinjenom iz mržnje

Rezultati evaluacije koju je 2018. godine naručio Ženski centar Nottingham, a finansirao Ured povjerenika za policiju i kriminalitet Nottinghamshirea pokazali su da javnost ima visoko mišljenje o ovoj politici. Evaluacija

42 Ova odluka je donesena nakon širokih konsultacija sa lokalnim akterima koji rade na nasilju u porodici i odražava njihove stavove. Pogledati i Nottinghamshire Police records misogyny as a hate crime, na: <https://www.bbc.com/news/uk-england-nottinghamshire-36775398>

43 Lična opservacija tadašnje šefice Policije Nottinghamshirea, Susannah Fish (2020.).

„Sve prijave krivičnih djela počinjenih iz mržnje uzimamo izuzetno ozbiljno i odlično je čuti da je fokus na ovom konkretnom obliku takvih djela od 2016. godine u policiji i kod njenih partnera ohrabrio žene da prijavljuju događaje. Naš cilj nije da inkriminiramo ljude ili povećamo broj optužnica, već da stavimo do znanja da je ponašanje koje zastrašuje, prijeti, ponižava ili cilja žene potpuno neprihvatljivo.

Međutim, naravno da ćemo tražiti krivično gonjenje u slučajevima kada je to potrebno. Kao što je vidljivo iz ovog izvještaja, većina muškaraca su s pravom šokirani ovakvim ponašanjem i imamo fantastičnu mogućnost da ponudimo perspektivu žrtve da obrazujemo ljude i stanemo u kraj krivičnim djelima počinjenim iz mržnje nad ženama zbog njihovog spola.“

Rachel Barber, zamjenica šefice Policije Nottinghamshirea i voditeljica strategije za krivična djela počinjena iz mržnje

navodi da preko 87% anketiranih smatra da je promjena politike bila dobra ideja.⁴⁴

Uprkos pozitivnim reakcijama javnosti na politiku, Ženski centar Nottingham i drugi nevladini partneri koji su učestvovali u pilot programu bili su izloženi online zlostavljanju na društvenim medijima od domaćih i međunarodnih korisnika, koje se kretalo od neodobravanja i prijetećih uvreda do mizoginije.

Od početka pilot programa nekoliko drugih policijskih jedinica u UK je uvelo slične politike. Međutim, šefica policije Nottinghamshirea je savetovala da bilo koje slične buduće aktivnosti trebaju imati ugrađene strategije od samog početka kako bi se pružila podrška za slučajeve online zlostavljanja kakvo je bilo usmjereno na članove Ženskog centra Nottingham.

Dodatne preporuke za operacionalizaciju politike o *Mizoginiji kao krivičnom djelu počinjenom iz mržnje* nalaze

⁴⁴ Overwhelming public support for Misogyny Hate Crime Policy (2018), University of Nottingham.

se u eksternoj evaluaciji⁴⁵ implementacije politike koju je finansirao Ured povjerenika za policiju u kriminalitet Nottinghamshirea.

Preporuke za unapređenje policijske efikasnosti

Preporuke su se odnosile na buduću obuku o politici o mizoginiji kao krivičnom djelu počinjenom iz mržnje za policijske službenike, pri čemu su se mnoge od njih usmjerile na to kako najbolje interno iskomunicirati ovu politiku kako bi je policijski službenici prihvatili od samog početka u nastojanju da se prevenira potencijalni otpor. Preporuke uključuju sljedeće:

- Obuku u obliku radionica sa učešćem žrtava/preživjelih i vanjskih agencija. U evaluacijskoj anketi provedenoj sa policijskim službenicima oni su izrazili nezadovoljstvo obukom o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje (uopšte) i često kritikovali i sadržaj i format obuke, a posebno online obuke. **Policijski službenici koji su učestvovali u anketi izjavili su da preferiraju iskustvene informacije od žrtava i vanjskih agencija;**⁴⁶
- Treba objasniti da ponašanja obuhvaćena politikom nisu nova i da su većinom već pokrivena odredbama o krivičnim djelima. Međutim, policija zapravo nastoji da unaprijedi evidentiranje i odgovore na krivična djela i događaje koji se trenutno ne prijavljuju;
- Jasno objasniti da je jedna od svrha politike da se evidentiraju neki događaji kako bi se umirila javnost, podržale žrtve/preživjele osobe i unaprijedilo prikupljanje obavještajnih podataka;
- Trebalo bi provoditi kurseve za obnovu znanja o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje općenito, sa na-

⁴⁵ Misogyny Hate Crime Evaluation Report for Nottingham Women's Centre Funded by the Office of Nottinghamshire Police and Crime Commissioner. Mullany, L. i Trickett, L. juni 2018, na: <http://www.nottinghamwomenscentre.com/wp-content/uploads/2018/07/Misogyny-Hate-Crime-Evaluation-Report-June-2018.pdf>

⁴⁶ Obuka provedena za Policiju Nottinghamshirea je primjenjivala najbolje prakse obučavanja u obuci koja se provodi lično, uz korištenje video materijala i ličnih svjedočanstava žena, otvarajući tako prostor za diskusiju i omogućavajući dublji uvid u vrlo složeno odnosno osjetljivo pitanje.

glaskom na to da se ovdje ne radi samo o mržnji, već i ciljanju žrtava zbog predrasuda zasnovanih na ličnim karakteristikama, uz česte tvrdnje o nadmoći;

- Naglasiti da krivična djela počinjena iz mržnje podrazumijevaju evidentiranje događaja i da politika o mizoginiji primjenjuje isti format. Policijski službenici su previše isticali da politika o mizoginiji zapravo nije stvar krivičnih djela počinjenih iz mržnje pa je važno da se naglasi zbog čega ova ponašanja ukazuju na prezir prema ženama i zbog čega mogu sadržavati i izraze netrpeljivosti;
- Osigurati da su policijski službenici obučeni o važnosti politike za žene u širem društvenom kontekstu, kako ovakvi slučajevi na njih negativno utiču i narušavaju njihova osnovna prava, uključujući svakodnevno zdravlje i dobrobit, umjesto da stvari sagledavaju samo iz perspektive policijskog rada (u smislu uticaja na obim posla, itd.);
- Politiku treba predstaviti i razumjeti kao rodno zasnovano iskustvo mnogih osoba koje je intersekcionalno i ističe različita iskustva različitih grupa. To se može postići raznim medijima koji se koriste za obuku (filmovi, video snimke, društveni mediji, itd.);

„Iskazi žrtava, kao i osoba koje nisu prijavile događaj pokazuju da policijski službenici trebaju voditi računa da i dalje daju suosjećajne odgovore ženama žrtvama i da ih shvataju ozbiljno. To je ključno, čak i ako se počiniocu ne može ući u trag, ključno je za građane da ih se ozbiljno shvati, a često su oni i sami realni i znaju da su stope osuđujućih presuda niske, jer se većina događaja odigra brzo i nema mnogo vremena za uzimanje opisa, itd.“

• Evaluacijski izvještaj o mizoginiji kao krivičnom djelu počinjenom iz mržnje koji je finansirao Ured povjerenika za policiju i kriminalitet Nottinghamshirea (2018.)

- Izbjegavati fokus na iskustva samo jednog pojedinca, kako bi se udaljilo od priče o ličnoj „hajci“ i fokus stavio na višestruka iskustva različitih intersekcionalnih grupa žena i djevojčica;
- Šira rasprava o rodno zasnovanoj viktimizaciji u uopštenijem kontekstu za žene i muškarce treba biti potaknuta u društvu, uz ključnu poruku da su aktivnosti policije dio šireg društvenog konteksta u kojem svi imamo svoju ulogu.

CITIRANI I PREPORUČENI IZVORI

1. Cassino, D. Why More American Men Feel Discriminated Against. Harvard Business Review. 29. septembar 2016. na: <https://hbr.org/2016/09/why-more-american-men-feel-discriminated-against>
2. The Honourable Wally T. Oppal., The Report of the Missing Women Commission of Inquiry VOLUME IIB Nobodies: How and Why We Failed the Missing and Murdered Women Part 3, 4 and 5 (2012). na: https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/law-crime-and-justice/about-bc-justice-system/inquiries/forsaken-vol_2b.pdf
3. Global Study on Homicide (UNODC, 2019), na: <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet1.pdf>
4. Global Study on Homicide: Gender-related killing of women and girls (UNODC, 2018) na: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/GSH2018/GSH18_Gender-related_killing_of_women_and_girls.pdf
5. Backlash in Gender Equality and Women's and Girls' Rights. Women's Rights & Gender Equality. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate General for Internal Policies of the Union PE 604.955– juni 2018, na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604955/IPOL_STU\(2018\)604955_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604955/IPOL_STU(2018)604955_EN.pdf)
6. Communication: Engagement and communication. UK College of Policing, at: <https://www.app.college.police.uk/app-content/engagement-and-communication/communications/>
7. Kehn, A, and Ruthig, J.C. Perceptions of Gender Discrimination across Six Decades: The Moderating Roles of Gender and Age. 16. juni 2013. # Springer Science+Business Media New York 2013
8. United Nations Police Gender Toolkit, (UN Department of Peace Operations - DPO/ DPET/Integrated Training Service, 2015).
9. United Nations Police Gender Toolkit Standardised Best Practices on Gender Mainstreaming in Peacekeeping Compendium of Project Tools (2015), na: <http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/387374/United%20Nations%20Police%20Gender%20Toolkit%20Compendium%20of%20Project%20Tools.pdf?sequence=55&isAllowed=y>
10. International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict. Best Practice on the Documentation of Sexual Violence as a Crime or Violation of International Law 2nd Edition: Sara Ferro Ribeiro and Danaé van der Straten Ponthoz on behalf of the UK Foreign and Commonwealth Office, mart 2017, na: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/598335/International_Protocol_2017_2nd_Edition.pdf
11. Lee P. (1989), Community Policing: A Practical Guide for Police Officials (U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Washington, DC 1989), na: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/118001.pdf>
12. Good Practices in Building Police-Public Partnerships by the Senior Police Adviser to the OSCE Secretary General (The Organization for Security and Co-operation in Europe, 2008), na: <https://www.osce.org/secretariat/32547?download=true>
13. What is rape and sexual assault? Metropolitan Police UK, na: <https://www.met.police.uk/advice/advice-and-information/rsa/rape-and-sexual-assault/what-is-rape-and-sexual-assault/>
14. 'When it comes to consent, there are no blurred lines' UN Women, 18. novembar 2019., na: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2019/11/feature-consent-no-blurred-lines>
15. 'Measuring police performance in domestic and family violence', Kiah Rollings and Natalie Taylor for *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice* No. 367 decembar 2008, Australian Institute of Criminology, at: <https://aic.gov.au/publications/tandi/tandi367>
16. The Police Response to Domestic abuse: An Update Report, Her Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services (HMICFRS). februar 2019. <https://www.justiceinspectors.gov.uk/hmicfrs/wp-content/uploads/the-police-response-to-domestic-abuse-an-update-report.pdf>
17. 'Nottinghamshire Police records misogyny as a hate crime' na: <https://www.bbc.com/news/uk-england-nottinghamshire-36775398>
18. Mullany, L. and Trickett, L. (juni 2018.): 'Misogyny Hate Crime Evaluation Report for Nottingham Women's Centre', funded by the Office of Nottinghamshire Police and Crime Commissioner, na: <http://www.nottinghamwomenscentre.com/wp-content/uploads/2018/07/Misogyny-Hate-Crime-Evaluation-Report-June-2018.pdf>
19. 'Six things we've learned about misogyny as a hate crime', Bates, L (2016), za *The*

Guardian. <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/womens-blog/2016/sep/22/six-things-weve-learned-about-misogyny-as-a-hate>

20. Overwhelming public support for Misogyny Hate Crime Policy (2018). University of Nottingham <https://www.nottingham.ac.uk/news/pressreleases/2018/july/overwhelming-public-support-for-misogyny-hate-crime-policy.aspx>
21. Hate Crime. The Crown Prosecution Service (CPS) United Kingdom, na: <https://www.cps.gov.uk/hate-crime>
22. Hate Crime, England and Wales, 2017/18 Statistical Bulletin 20/18 16.10.2018. Home Office Crime and Policing Statistics, na: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/748598/hate-crime-1718-hosb2018.pdf
23. What is hate crime? Metropolitan Police United, na: <https://www.met.police.uk/advice/advice-and-information/hco/hate-crime/what-is-hate-crime/>
24. 'Upskirting' now a specific crime as bill receives Royal Assent (Ministry of Justice, UK, 2019), na: <https://www.gov.uk/government/news/upskirting-now-a-specific-crime-after-bill-receives-royal-assent>
25. Handbook on Effective Police Responses to Violence against Women (UNODC, 2010) na: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_Effective_police_responses_to_violence_against_women_English.pdf
26. Handbook on Effective Prosecution Responses to Violence against Women and Girls (UNODC, UN Women, 2014), na: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/14-02565_Ebook_new.pdf
27. Skinnider, Eileen. 'Towards Gender-Responsive Criminal Justice: Good Practices from Southeast Asia in responding to violence against women' (2018: Thailand Institute of Justice).

INSTITUCIONALNA IZGRADNJA ZA EFIKASNO I ODGOVORNO POLICIJSKO POSTUPANJE U SLUČAJEVIMA NASILJA NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

„Veći broj žena u policijskim snagama i njihova adekvatna obučenosť ključan je prvi korak ka tome da preživjele osobe počnu ponovno vjerovati u policiju i osjećati da se njihove prijave ozbiljno razmatraju u svim fazama ovog potencijalno složenog procesa. Napredak podrazumijeva prevazilaženje brojnih institucionalnih i strukturnih prepreka, patrijarhalnih sistema i negativnih stereotipa o rodu koji su prisutni u sigurnosnim, policijskim, pravosudnim i drugim institucijama.“

Phumzile Mlambo-Ngcuka, zamjenica generalnog sekretara UN-a i izvršna direktorica UN Women, obraćanje povodom Međunarodnog dana eliminacije nasilja nad ženama (25. novembar 2019)

CILJ POGLAVLJA

---

1. Pružiti smjernice policijskom rukovodstvu o stvaranju poticajnog okruženja za rad policijskih timova u svrhu što efikasnijeg odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama.
2. Pružiti smjernice policijskom rukovodstvu o jačanju kulture institucionalnog promišljanja i učenja u saradnji sa vanjskim akterima u svrhu stvaranja što stručnije i odgovornije policijske službe.

UVOD

U skladu sa standardima UN-a, svaka policija i agencija za provođenje zakona treba da zastupa interese zajednice kojoj služi, da ispunjava njene potrebe i prema njoj bude odgovorna.¹ Javnost na osnovu tih ključnih elemenata stiče dojam o legitimitetu pružaoca osnovnih usluga.

Fotografiju ustupio MINUSTAH/Logan Abassi (Haiti)

Rodno odgovorno postupanje u velikoj mjeri utiče na percepciju javnosti o policiji kao legitimnoj organizaciji u koju može imati povjerenja, naročito kada je u pitanju reagovanje policije na nasilje nad ženama i djevojčicama i na druge oblike **rodno zasnovanog nasilja**. Da bi javnost stekla taj dojam, policija prije svega mora “priznati problem” nasilja nad ženama i djevojčicama. Drugim riječima, policija mora prihvatiti činjenicu da je odgovor² na nasilje osnovna odgovornost policije.

Priznavanje problema nasilja nad ženama i djevojčicama u suštini znači da je policija jedan od subjekata na koje nasilje najviše utiče i kojeg se nasilje najviše tiče. Priznavanje problema nasilja nad ženama i djevojčicama podrazumijeva da je policijska organizacija opredijeljena za transformaciju kojom će se osigurati pozitivni ishodi za žrtve/preživjele.

¹ Rezolucija Generalne skupštine 34/169 od 17. decembar 1979.

² U svrhu ovog priručnika, odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama podrazumijeva aktivnosti na prevenciji nasilja i postupanje u slučajevima nasilja.

Da bi se stvari počele mijenjati, policijsko rukovodstvo mora da postane svjesno neophodnosti transformacije. U tom smislu potrebno je da, između ostalog, sagleda edukacijske potrebe i mjere koje treba poduzeti da osigura rodnu osviještenost policijskih službenika i njihovu posvećenost pronalasku rješenja za smanjenje učestalosti nasilja nad ženama i djevojčicama.

U ovom poglavlju date su smjernice za više i srednje policijsko rukovodstvo o stvaranju okruženja koja će omogućiti policijskim službenicima da u svom postupanju budu više rodno odgovorni, što policijsku službu u konačnici čini **efikasnijom**.

U poglavlju se promoviše kultura institucionalnog promišljanja i učenja kroz rodno osjetljive politike i kompetencije od ključnog značaja za rad srednjeg policijskog rukovodstva na transformaciji policijske prakse u rodno odgovornu. U tom kontekstu naglašava se značaj mehanizama **odgovornosti** na koje se srednji rukovodioci mogu osloniti u procesu transformacije

Rodno zasnovano nasilje (eng. skraćena GBV)

“Rodno zasnovano nasilje je pojam koji se odnosi na svako štetno postupanje protivno volji pojedinca, zasnovano na društveno uspostavljenim (rodnim) razlikama između žena i muškaraca. Priroda i opseg konkretnih oblika rodno zasnovanog nasilja razlikuje se ovisno o kulturi, zemlji i regiji. Među primjere rodno zasnovanog nasilja ubraja se seksualno nasilje, seksualno iskorištavanje/zlostavljanje i prisiljavanje na prostituciju, nasilje u porodici, trgovina ljudima, prisilni/rani brak, štetne tradicionalne prakse, kao što su žensko genitalno sakaćenje, ubistva iz tzv. časti i praksa nasljeđivanja udovice.”

Izvor: UNICEF, UNFPA, UNDP, UN Women. Rodna ravnopravnost, UN Coherence and You.

i transparentnost odnosa sa vanjskim akterima,³ što zajedno doprinosi održivosti i legitimnosti procesa kao i stručnom razvoju i modernizaciji policijske organizacije.

Poticajna okruženja za srednje rukovodstvo ogledaju se u transformativnim politikama i strukturama koje omogućavaju raznolikost i inkluzivnost i potiču na kritičko promišljanje o rodnim ulogama i normama. Poticajno okruženje podrazumijeva otklanjanje štetnih rodni normi kako bi se uspostavio ravnopravniji odnos moći između žena i muškaraca te između žena i drugih članova zajednice.

Smjernice o stvaranju poticajnog okruženja, koje policijsko vodstvo treba razmotriti u svrhu djelotvornijeg kumulativnog odgovora na nasilje nad ženama i djevojkama mogu se podijeliti na sljedeće oblasti

1. Utvrđivanje zajedničkog tumačenja nasilja nad ženama i djevojkama;
2. Politike i strategije koje omogućavaju rodno odgovorno policijsko postupanje;

³ Akteri su sva vladina tijela, organizacije civilnog društva i agencije koje imaju ulogu u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojkama na svim nivoima vlade i civilnog društva. Ključni akteri su žrtve i preživjele i njihovi zastupnici, socijalne službe, zdravstveni sektor, pružaoci pravne pomoći, policija, tužioc, sudije, agencije za zaštitu djece i obrazovni sektor, između ostalih.

3. Izgradnja strateških partnerstava;
4. Obuka, edukacija i stručno usavršavanje;
5. Ljudski resursi;
6. Prikupljanje, analiza i korištenje podataka u svrhu rodno odgovornog policijskog postupanja;
7. Praćenje i evaluacija u svrhu efektivnog i rodno odgovornog policijskog postupanja.

Čitaocima se na kraju preporučuje da ovo poglavlje čitaju u kontekstu nedavno usvojenih smjernica u alatu 2 revidiranog Priručnika o rodni pitanjima i sigurnosti: Policijsko postupanje i rod (2019)⁴, koje je izradio Ženevski centar za upravljanje sektorom sigurnosti (DCAF) u partnerstvu sa Organizacijom za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE)/Uredom za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) i UN Women. Ovaj alat je prema preporukama DCAF-a namijenjen prvenstveno nivou na kojem se donose politike, ne toliko operativnom nivou, i u njemu su sadržane smjernice relevantne za više rukovodstvo policije, službe koje se bave rodni pitanjima i osoblje koje radi na unapređenju efikasnosti policije kroz integraciju rodne perspektive.

Fotografiju ustupio MINUSTAH/Logan Abassi (Haiti)

⁴ Alat 2 Priručnika: Policijsko postupanje i rod u Priručniku o rodni pitanjima i sigurnosti (*Toolkit Tool 2: Policing and Gender in Gender and Security Toolkit*) (Ženeva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019).

UTVRĐIVANJE ZAJEDNIČKOG TUMAČENJA NASILJA NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Krenuti od zajedničkog tumačenja problema

Ženama i djevojčicama u svim dijelovima svijeta moraju biti zagarantovana jednaka prava i mogućnosti i mora im biti omogućeno da žive bez nasilja i diskriminacije. Da bi se postigla rodna ravnopravnost neophodan je angažman svih vladinih institucija, uključujući policiju, u otklanjanju brojnih uzroka diskriminacije koji još uvijek ograničavaju prava žena u privatnom i javnom životu. Rodna neravnopravnost je drugim riječima diskriminacija.

Transformacija ka rodno osjetljivom policijskom postupanju zahtijeva od policijskog rukovodstva da osigura da se **priroda nasilja, njegovi uzroci i posljedice koje različito i nesrazmjerno pogađaju žene i djevojčice tumače na isti način u cijeloj organizaciji⁵ na osnovu relevantnih informacija⁶**. Takvo tumačenje, ako je dobro potkrijepljeno⁷ informacijama od osoba koje su najpogođenije i najranjivije, omogućava policijskom vodstvu da utvrdi institucionalne nedostatke. Institucionalni nedostaci se najčešće ogledaju u nesveobuhvatnim i ograničenim politikama i strategijama te neefikasnim mjerama za utvrđivanje odgovornosti koje utiču na policijsku praksu, postupanje i pristrasnost, što se posebno odražava na žene i djevojčice.

Vidi Uvod za objašnjenje prirode nasilja nad ženama i djevojčicama, njegovih uzroka i posljedica te njegovog različitog i nesrazmjernog uticaja na žene i djevojčice i poglavlje 11, Izazovi i strategije za implementaciju rodno osjetljivog policijskog postupanja, za više informacija o institucionalnim preprekama.

⁵ Posebnu pažnju treba posvetiti okolnostima oružanog sukoba i humanitarnim krizama.

⁶ U svrhu ovog priručnika, „potkrijepljeno informacijama“ znači da je nešto kontekstualno relevantno i zasnovano na redovno ažuriranim kvalitativnim i kvantitativnim podacima policijskih stručnjaka i vanjskih aktera, kao što su pružaoci osnovnih usluga i/ili organizacije civilnog društva.

⁷ „Potkrijepljeno informacijama“ znači kontekstualno relevantno i zasnovano na redovnim konsultacijama sa internim i eksternim akterima i njihovim kvalitativnim i kvantitativnim podacima.

Pojam „rodna perspektiva“ odnosi se na način sagledavanja ili analiziranja pitanja uzimajući u obzir utjecaj rodne dimenzije na mogućnosti, društvene uloge i interakcije pojedinca.

UN Women

Nakon što utvrdi institucionalne nedostatke, izvršno rukovodstvo policije može usvojiti politike i strategije, između ostalog i za jačanje policijskog integriteta i odgovornosti, s ciljem otklanjanja diskriminatorne prakse i transformacije prema **rodno odgovornoj** policijskoj organizaciji.

Rodno odgovorna policijska organizacija je ona koja je posvećena primjeni principa rodne ravnopravnosti i nediskriminacije u svojim politikama i praksama, uključujući, ali se ne ograničavajući, na uvođenje **rodne perspektive** u učenje i profesionalni razvoj.

Uvođenjem **rodne perspektive** policiji će biti lakše da uvidi razlike između života kojima žive žene i muškarci i kako odluke i okolnosti različito utiču na njihove živote. Provedena analiza doprinjet će pravilnom tumačenju nasilja nad ženama i djevojčicama, poput nasilja od strane intimnog partnera, uzimajući u obzir historijat, kontekst, značenje, utjecaj i posljedice tog nasilja. Sagledavanje nasilja nad ženama i djevojčicama iz rodne perspektive omogućava policiji da stekne pravu sliku o kontekstu, prirodi, opsegu i posljedicama nasilja i da na njega adekvatno odgovori.

Tumačenje prirode nasilja nad ženama i djevojčicama, njegovih uzroka, posljedica i nesrazmjernog utjecaja, potkrijepljeno informacijama, osnov je za koordinaciju rada policije sa drugim pružaocima osnovnih usluga u pravnom kontinuumu i za izgradnju odgovarajućih partnerstva sa vanjskim akterima u tom procesu.

Tabela u okviru 3 oslikava ulogu policijskog vodstva u priznavanju problema nasilja nad ženama i djevojčicama:

Okvir 1

Priznavanje problema nasilja nad ženama i djevojčicama: Uloga policijskog vodstva

Uspostaviti unutar organizacije:	Stvoriti poticajno okruženje koje policijskim službenicima koji odgovaraju na događaj omogućava da:	Osigurati odgovornost za:
Informacijama potkrijepljeno tumačenje prirode nasilja, njegovih uzroka i posljedica te različitog i nesrazmjernog utjecaja na žene i djevojčice	Proaktivno sarađuju i koordinišu aktivnosti sa akterima, uključujući organizacije koje zastupaju ženska prava, kako bi stekli što bolji uvid u probleme, prenijeli poruku “nulte tolerancije” nasilja nad ženama i djevojčicama i demonstrirali opredijeljenost za djelovanje kada se nasilje desi	Smisleno učešće žrtava/preživjelih, koje je uobičajena praksa u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama.
	Se posvete pristupu usmjerenom na počinioca i zasnovanom na žrtvi nasilja nad ženama i djevojčicama u koordinaciji sa pružateljima osnovnih usluga	
	Primijene u praksi ono što su naučili kroz konsultacije sa različitim akterima, naročito u pogledu aktivnosti prevencije i istrage koje trebaju biti rodno osjetljive i zasnovane na pravima i znanjima o traumi	
Promišljanje, učenje, transformacija i modernizacija		

Podizanje svijesti i edukacija o ostvarivanju napretka

Transformacija u rodno odgovornu policijsku organizaciju podrazumijeva institucionalno prioritiziranje prevencije nasilja nad ženama i djevojčicama, usklađenost odgovora na nasilje, odnosno istrage, sa međunarodnim standardima koji u prvi plan stavljaju dobrobit navodne žrtve/preživjele i pozivanje počinioca na odgovornost.

U rodno odgovornom policijskom postupanju naglasak se stavlja na mjere i radnje policajaca i/ili policijskih timova koji efikasno i blagovremeno reaguju na nasilje, svjesni činjenice da većina prijavljenih slučajeva nasilja nad ženama ne bude krivično procesuirana.

„Postizanje rodne ravnopravnosti je obaveza prema međunarodnom pravu, ali i preduslov za realizaciju razvojnih ciljeva države.“

Alat 2: Policijsko postupanje i rod (2019)
u Priručniku o rodu i sigurnosti

Navedene prioritete treba da definiše izvršno rukovodstvo policije kao polaznu tačku za rješavanje problema nasilja nad ženama i djevojčicama i o tome informiše druge i osigura da cjelokupni komandni kadar doprinosi realizaciji prioriteta.

Od ključne važnosti za rodno odgovorno policijsko postupanje u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama je strateška opredijeljenost za **smisleno učešće**⁸ žrtava/preživjelih u istrazi jer to utječe na tok same istrage. Smisleno učešće doprinosi prevenciji nasilja jer podrazumijeva posvećenost policije sigurnosti i zaštiti žrtve/preživjele i ozbiljan pristup njihovim iskustvima.

Policija treba biti posvećena smislenom učešću žrtve/preživjele kako bi se osigurao odgovor zasnovan na relevantnim informacijama ne samo u krivičnim, već i građanskim predmetima. Može se desiti da žrtva/preživjela traži pravno zadovoljenje samo pred građanskim sudom. Policija također treba da efikasno i primjereno izvršava naredbe o zaštitnim mjerama u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera, odnosno naredbe o prekidu i odustajanju kojima se želi spriječiti dalje objavljivanje i distribucija ličnih slika na internetu.

Obzirom da je policija često odraz društva kojem služi, poruke o posvećenosti smislenom učešću žrtve/preži-

⁸ „Smisleno učešće“ podrazumijeva da osobe imaju pravo da učestvuju u odlukama koje se direktno na njih odnose te u izradi, provedbi i praćenju intervencija. Ono se ogleda u različitim praksama, kao što je pružanje objektivnih i odgovarajućih informacija žrtvama/preživjelima kako bi zadržale ličnu kontrolu nad odlukama koje utiču na njihovu dobrobit, i konsultovanje sa žrtvama/preživjelima na prikupljanju informacija o procesu odlučivanja, što uključuje utvrđivanje alternativa i rješenja.

Fotografiju ustupilo Odjel za odnose sa javnošću nigerijske policije

vjele unutar organizacije treba da budu vrlo jasne i da ukazuju na činjenicu da se žrtve/preživjele i počinioci nasilja nad ženama i djevojčicama mogu nalaziti među pripadnicima policijske organizacije. Prema međunarodnim podacima, 1 od 3 žene⁹ doživi neki oblik nasilja u porodici/seksualnog nasilja tokom svog života, što znači da i u redovima policijske organizacije vjerovatno ima počinitelaca i žrtava/preživjelih rodno zasnovanog nasilja.

Istraživanje i praksa ukazuju na to da način na koji policija provodi zakone značajno utječe na njihovu djelotvornost.¹⁰ Stoga se smisleno učešće žrtve/preživjele u istrazi treba tumačiti i promovisati kao sredstvo, ali i kao cilj efikasnog odgovora policijskih službenika na nasilje nad ženama i djevojčicama. Primjena **pristupa zasnovanog na pravima i principa o nenanošenju štete** u angažovanju žrtava/preživjelih nasilja nad ženama najbolji je način da se osigura njihovo smisleno učešće u istrazi.

U okviru programa za podizanje svijesti i edukacije o odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama neophodno je naglašavati važnost posvećenosti pristupu zasnovanom na pravima za smisleno učešće

⁹ Zapanjujući statistički podaci ukazuju na to da svaka treća žena doživi fizičko ili seksualno zlostavljanje. Vijesti UN-a, 24. novembar 2019. <https://news.un.org/en/story/2019/11/1052041>

¹⁰ Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju: Osnovni elementi i smjernice za kvalitet, (Zajednički globalni program UN-a o osnovnim uslugama za žene i djevojčice izložene nasilju, 2015)

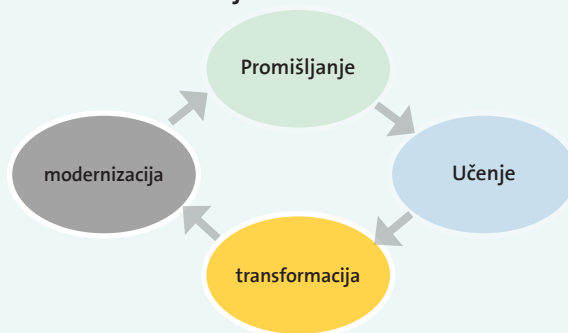
žrtava/preživjelih u istragama. Takva jasna poruka višeg i izvršnog policijskog rukovodstva vrlo je važna za rukovodioce na srednjem nivou koji se brinu za usklađenost postupanja policijskih službenika sa međunarodnim standardima, kao i za osiguranje smislenog učešća žrtve/preživjele u istrazi te ublažavanje rizika od nepropisnog postupanja kao što je neformalno posredovanje.

Imajući u vidu da smisleno učešće žrtve/preživjele može pozitivno utjecati na istragu nasilja nad ženama i djevojčicama, policijska organizacija mora posvetiti pažnju kontroli kvaliteta tog učešća, naročito u slučajevima nepoštivanja politika i standarda od strane policijskih službenika koji prvi izlaze na lice mjesta. Posvećenost policijskog vodstva institucionalnom učenju, koja se ogleda u preispitivanju, ocjeni i praćenju odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama, svojevrsni je oblik institucionalne odgovornosti i doprinosi smanjenju rizika od propusta i nepropisnog postupanja kao i unapređenju mehanizama, pristupa i strategija.

Transformacija u modernu i rodno odgovornu policijsku organizaciju ne može se postići bez institucionalnog preispitivanja načina rada i bez spremnosti da se uči od drugih, posebno onih na koje se policijsko postupanje najviše odražava (vidi sliku).

Slika 1

Proces transformacije

Moderna policijska organizacija mora biti u mogućnosti da računa na svoje rukovodstvo na različitim nivoima da će poticati interni pregled rezultata rada na osnovu povratnih informacija od različitih zajednica i grupa, posebno onih u stanju najveće ranjivosti.

Akteri su sva vladina tijela, organizacije civilnog društva i agencije koje imaju ulogu u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama na svim nivoima vlasti i civilnog društva. Ključni akteri su žrtve i preživjele i njihovi zastupnici, socijalne službe, zdravstveni sektor, pružaoci pravne pomoći, policija, tužioci, sudije, agencije za zaštitu djece i obrazovni sektor, između ostalih.

Da bi se to postiglo, više i izvršno rukovodstvo treba da podigne svijest osoblja i pouči ga o koristima učenja za policijsku praksu kroz interni pregled rezultata rada, pogotovo kada su ti pregledi zasnovani na informacijama od vanjskih i kompetentnih aktera. U okviru podizanja svijesti treba naglasiti važnost izgradnje i jačanja partnerstava sa što većim brojem različitih aktera koji se bave problematikom nasilja nad ženama i djevojčicama. Više i izvršno rukovodstvo može u smislu motivacije razmisliti o ulaganju u obuku ili stručno usavršavanje o izgradnji partnerstava za srednje rukovodstvo.

Kada je u pitanju rodno odgovorno policijsko postupanje, policijsko vodstvo može na više načina poticati učenje na osnovu korisnih informacija od relevantnih aktera. Jedna od opcija je uvođenje policijskih standarda koji predviđaju povremene interne preglede od strane Jedinica za standarde policijskog postupanja, poput Standarda policijskog postupanja koje primjenjuje Ministarstvo javne sigurnosti i Ured vrhovnog pravobranioca Pokrajinske vlade Britanske Kolumbije, Kanada.¹¹

Pokrajinska vlada Britanske Kolumbije usvojila je 2020. godine *Standarde za promociju nepristrasnog policijskog postupanja u svrhu smanjenja rizika od pristrasnih policijskih provjera koje su lokalni OCD-ovi opisali kao historijski nesrazmjerno targetiranje autohtonog stanovništva i manjina*.¹²

¹¹ Zakon o policiji iz 1996. godine daje ovlast pokrajinskoj vladi da donosi obavezujuće standarde za policiju i ocjenjuje usklađenost policijskog postupanja sa ovim standardima. Vidi Standarde policijskog postupanja Pokrajine Pokrajinska vlada Britanske Kolumbije na: <https://www2.gov.bc.ca/gov/content/justice/criminal-justice/policing-in-bc/policing-standards>

¹² Predgovor BCPPS 6.2 Policijske provjere. Standardi policijskog postupanja Pokrajine Pokrajinska vlada Britanske Kolumbije: <https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/law-crime-and-justice/criminal-justice/police/standards/6-2-foreword-police-stops.pdf>

Druge opcije uključuju standardizovanje periodičnih pregleda operativnih praksi, kao što su metode saslušanja koje koriste policijski službenici, primjenjivosti i/ili efikasnosti alata za procjenu rizika od nasilja od strane intimnog partnera i strategija intervencije zasnovanih na znanju o traumati.

Podizanje svijesti i edukacija za transformaciju prema rodno odgovornoj policiji treba uključivati i promociju pozitivnog maskuliniteta u društvu, tako da muškarci i dječaci u policiji vide uzor i u stanju su da slave različitosti jer ništa ne može poljuljati njihovo samopouzdanje. Pozitivni maskulinitet može se opisati kao isticanje brižnosti, suosjećanja i poštovanja kao kvaliteta koje nisu svojstvene samo ženama već svim ljudima. Promovisanje pozitivnog maskuliniteta isto tako znači opovrgavanje stajališta da su muškarci inherentno agresivni, snažni ili dominantni. Pozitivni maskulinitet igra važnu ulogu u smanjenju učestalosti nasilja nad ženama i djevojčicama.

UNPOL u tom pogledu navodi nekoliko primjera dobrih praksi o angažmanu policajaca:¹³

- Naglašavanje koristi rodne ravnopravnosti i politika po mjeri porodice za žene i muškarce;
- Apeliranje na osjećaj pravičnosti kod policijskih službenika;
- Pružanje mogućnosti policijskim službenicima da rade sa policijskim službenicima u svojstvu mentora;
- Saradnja sa komandirima koji su zagovornici rodne ravnopravnosti;
- Pozivanje policijskih službenika da učestvuju u diskusijama u grupama koje čine samo muškarci ili mješovitim grupama;
- Odabir službenika koji posjeduju kvalitete pobornika rodne ravnopravnosti i koji može biti uzor drugim policijskim službenicima (vidi okvir 2);

¹³ Priručnik o rodnim pitanjima Policije Ujedinjenih nacija, (Odjel UN-a za mirovne operacije - DPO/ DPET/Služba za integrisanu obuku, 2015).

Okvir 2

Doprinos policije pokretu HeForShe

Pokret solidarnosti koji je inicirala agencija UN Women pod nazivom *HeForShe* podrazumijeva sistematski pristup i platformu namijenjenu angažmanu muškaraca i dječaka, koji na taj način preuzimaju ulogu zagovarača promjena ka postizanju rodne ravnopravnosti.

HeForShe je poziv muškarcima i osobama svih rodnih identiteta da se solidariziraju sa ženama kako bi stvorili odvažnu, vidljivu i ujedinjenu snagu za postizanje rodne ravnopravnosti. Pokret naglašava da muškarci ne smiju biti tek posmatrači kada se radi o pitanjima ljudskih prava poput rodne ravnopravnosti. Članovi pokreta aktivno rade na uvođenju značajnih promjena u svojim zajednicama ili okruzima.

Članove čine *IMPACT Champions*, koji u svojim zemljama obnašaju više rukovodne funkcije i prioritiziraju rodnu ravnopravnost institucionalno kroz realizaciju tri odvažna i transformirajuća cilja za postizanje i unapređenje rodne ravnopravnosti. *IMPACT Champions* su i viši policijski rukovodioci poput savjetnika Policije UN-a, Luísa Carrilha (vidi fotografiju).

G. Carrilho u svojstvu zagovornika pokreta *HeForShe* predan je jačanju saradnje između agencija UN-a na rodno odgovornom policijskom postupanju kako bi se osiguralo da žene koje su bile izložene nasilju, a posebno one koje su najmarginaliziranije, mogu računati na dostupnu i pristupačnu visokokvalitetnu praksu policije i pravosuđa, u okviru kolektivnih napora UN-a.

Luís Carrilho, savjetnik Policije UN-a

„Više žena u policijskim snagama u okviru mirovnih operacija jednostavno znači efikasnije očuvanje mira. Govoreći u ime 11.000 policijskih službenika pod zastavom Ujedinjenih nacija, ponosan sam što mogu reći da sam zagovornik pokreta HeForShe, „...“Uz ovu veliku čast dolazi i velika odgovornost za osiguranje naše stalne posvećenosti jačanju UN-ovog kredibiliteta u zemljama u kojima služimo, ali i kako bi ostavili što pozitivniji učinak na živote ljudi danas i u budućnosti.“

Izvor: Saopštenje za javnost: Agencija UN Women objavljuje da je savjetnik Policije UN-a, Luís Carrilho, imenovan za pobornika pokreta HeForShe za postizanje rodne ravnopravnosti. HeForShe

- Organizovanje seminara u svrhu podizanja svijesti i senzibiliziranosti.

Kako bi policijski službenici usvojili rodno odgovorno ponašanje, policijsko rukovodstvo na višem nivou treba da osigura da rukovodstvo na srednjem nivou može računati na to da svi u organizaciji razumiju:

- prirodu nasilja, njegove uzroke i posljedice te različit i nesrazmjeran utjecaj koji ima na žene i djevojčice;
- operativni značaj pristupa smislenom učešću žrtava/

preživjelih u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama koji je zasnovan na pravima;

- operativni značaj principa o nečinjenju štete;
- potrebu komunikacije sa zajednicama u svrhu izgradnje povjerenja javnosti u policiju, jer je odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama prioritet;
- da rodno odgovorno policijsko postupanje podrazumijeva da rukovodioci promovišu pristup zasnovan na žrtvi/preživjeloj u cijeloj organizaciji i da SVO osoblje mora

Fotografiju ustupila Međunarodna asocijacija žena u policiji (Bangladeš)

posjedovati barem najosnovniju obuku u tom pogledu;

- da rodno odgovorno policijsko postupanje podrazumijeva promišljanje i učenje koje je kontinuirano, transparentno i zasnovano na opširnim konsultacijama;
- da usklađenost sa međunarodnim standardima i normama gradi legitimitet policije kao pružaoca osnovnih usluga i povjerenje javnosti u rad policije.

Podizanje svijesti izvan okvira policijske organizacije

Policija koja želi da se transformiše u rodno odgovornu organizaciju mora biti kontinuirano posvećena transparentnom i inkluzivnom procesu komunikacije sa vanjskim akterima. Slanje poruka prema zajednicama koje odražavaju raznolikost lokalnog stanovništva jednako je važna kao i slanje poruka unutar organizacije. Bez obzira na to da li policijsko vodstvo komunicira verbalno, digitalno ili vizuelno, predstavljanje policije u zvaničnoj komunikaciji, uključujući i kampanje za anga-

Shvatanje i priznavanje problema nasilja nad ženama i djevojkama znači da vi i vaš tim prepoznajete potrebe osoba koje su najviše na udaru i da na njih odgovarate. Na taj način pokazujete da želite da budete dio rješenja i promjene na bolje.

žiranje javnosti, treba da odražava viziju transformacije i korake koje policija poduzima da bi priznala problem nasilja nad ženama i djevojkama.

Poruke koje policijsko vodstvo šalje javnosti o procesu transformacije moraju ukazivati na posvećenost policije transparentnosti. Transparentnost se može ogledati u praksi objavljivanja internih pregleda policijskih politika, strategija, pristupa i alata za odgovor na nasilje nad ženama i djevojkama na internetu. Ti pregledi će nedvojbeno ukazati na nedostatke u kapacitetima te pružiti mogućnost za učenje i formulisanje daljih koraka. Takvim pristupom se gradi percepcija javnosti o legitimnoj posvećenosti policije transformaciji, što se pozitivno odražava na spremnost žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojkama i njihovih zajednica na saradnju.

Podizanje svijesti, bez obzira da li se radilo o podizanju svijesti unutar ili izvan organizacije, treba da promoviše rodnu ravnopravnost kao rješenje za adekvatan odgovor na nasilje nad ženama i djevojkama, njegove uzroke, posljedice te njegov različit i nesrazmjeran utjecaj na žene i djevojke. Drugim riječima, policijsko vodstvo mora kontinuirano da radi na promociji poruke na svim nivoima svoje organizacije da interesi svakog člana zajednice bez diskriminacije čine temelj moderne policijske prakse.

Za više informacija o eksternoj komunikaciji koja je usklađena sa rodno odgovornim policijskim postupanjem vidi poglavlje 9, Komunikacija.

POLITIKE I STRATEGIJE KOJE OMOGUĆAVAJU RODNO ODGOVORNO POLICIJSKO POSTUPANJE

Srednji rukovodioci imaju ključnu ulogu u procesu transformacije prema rodno odgovornoj policiji, zbog čega je bitno da im više i izvršno rukovodstvo obezbijedi odgovarajuće, poticajno okruženje koje vodi ka priznavanju problema nasilja nad ženama i djevojkama. To okruženje ogleda se u institucionalnim politikama i

strategijama koje su zasnovane na normama i principima, adekvatno podržane resursima i koje predviđaju mehanizme pozivanja na odgovornost.

Svi policijski službenici trebaju da poštuju normirane politike kao doktrinu, a te politike moraju biti potkrijepljene jasnim protokolima ili standardnim operativnim procedurama (SOP). Politike kojima se uređuje rodno odgovorno postupanje policije nisu izuzetak.

„Politike i standardne operativne procedure nisu tu samo “radi reda”, već da se pomoću njih postigne i realizuje ono zbog čega su usvojene. Srednje rukovodstvo policije ima vodeću ulogu u provedbi, zaživljavanju i distribuciji tih politika.“

Gerry Campbell MBE FCMI AFHEA - umirovljeni glavni nadzornik Scotland Yarda

Prema UNPOL-u, politike i standardne operativne procedure o nasilju nad ženama i djevojčicama važne su smjernice jer se bave pitanjima od suštinske važnosti za policijsku organizaciju i eliminišu individualna tumačenja, stereotipe i percepcije o ovim pitanjima u korist institucionalnog standarda. Ovi dokumenti također predviđaju mehanizme za pozivanje na odgovornost policijskih službenika i njihovih nadređenih.¹⁴

Ulaganjem u protokole, policijske standarde ili SOP-ove zasnovane na odgovarajućim povratnim informacijama osigurava se da službenici koji prvi odgovaraju na događaj znaju koje su njihove odgovornosti te im se ujedno daju smjernice o koracima koje trebaju poduzeti da bi se u istrazi primijenio interseksijski pristup zasnovan na pravima i da su svi jednako upoznati sa tim koracima.

Vidi prilog 2 poglavlja 5, Istraga i poglavlje 12, Pravni kontinuum, za više informacija o dobrim praksama u vezi sa policijskim protokolima za rad u partnerstvu sa drugim agencijama u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama.

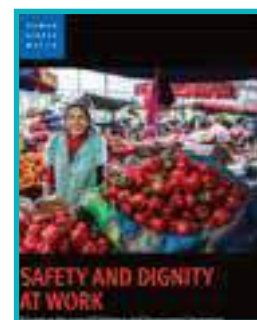
Prilikom uvođenja novih politika i protokola ili SOP-ova potrebno je usaglasiti poruku koja se šalje svim policij-

¹⁴ Standardizovane najbolje prakse UNPOL-a o rodno osviještenim politikama u očuvanju mira, Zbirka projektnih alata (2015).

skim službenicima na svim nivoima. Policijsko vodstvo ne treba da se oslanja samo na obuku da bi osiguralo da svi razumiju politike zasnovane na normama i s njima povezane kodekse ponašanja. Dokazi pokazuju da uzori, odnosno osobe koje imaju ulogu mentora, zapravo više utječu na obrasce ponašanja svojih kolega i podređenih od same obuke, naročito ako se obuka odnosi konkretno na promjenu stajališta.¹⁵

Na primjer, kod izgradnje institucionalne kulture nulte tolerancije seksualne i rodno zasnovane diskriminacije, uznemiravanja i zlostavljanja unutar policijske organizacije, policijsko vodstvo mora svaki put da ukaže na takvo ponašanje kada god neko njemu svjedoči ili ga prijavi. Također je neophodno da brzo i transparentno aktivira tijela za unutrašnju kontrolu i nadzor i pobrine se za sigurno i povjerljivo okruženje za svjedoke i/ili podnosiocima prijave. Takav pristup policijskog vodstva gradi legitimitet srednjeg rukovodstva koji je prijeko potreban za razvoj i jačanje kompetencija neophodnih za efikasan odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama i odavanje priznanja onima koji posjeduju te kompetencije.

Human Rights Watch također pruža korisne smjernice za internalizaciju mjera zaštite od seksualnog uznemiravanja i drugih oblika nasilja na radnom mjestu. Njihov dokument *“Sigurnost i dostojanstvo na radnom mjestu: Smjernice uz Konvenciju MOR-a o nasilju i uznemiravanju br. 190 iz 2019. godine”*¹⁶ sadrže jasne definicije i korake, kao i mehanizme za ulaganje pritužbi

¹⁵ Vidi Jenni Cross, '3 Myths of Behaviour Change and Other Challenges for Sustainability' (2014), Center for Energy and Behavior Institute for the Built Environment, Colorado State University and; Bohent, I, 'What Works: Gender Equality by Design' (Harvard University Press, 2016). Vidi također dio 'Psychological and Sociological Theories u Flanagan', A.E., i Tanner, J.C., 'A Framework for Evaluating Behavior Change in International Development Operations', Independent Evaluation Group Working Paper 2016/No.2 (World Bank, 2018).

¹⁶ Dana 21. juna 2019. godine, članovi Međunarodne organizacije rada (MOR) - vlade, sindikati i udruženja poslodavaca - velikom većinom glasali su za usvajanje Konvencije MOR-a o nasilju i uznemiravanju u svijetu rada (Konvencija o nasilju i uznemiravanju, br. 190).

i vršenje monitoringa, koje javne institucije poput policije mogu primjenjivati u svrhu prevencije i suzbijanja te vrste nasilja.¹⁷

Primjenom normiranih politika uspostavljaju se i jačaju.¹⁸

„Službenici koji poštuju i premašuju navedene standarde treba nagraditi. Službenike koji ne ispunjavaju standarde treba pozvati na odgovornost i, ako je potrebno, disciplinirati. Samo ako imamo jake vođe koji pozivaju službenike i osoblje na odgovornost, možemo postići napredak koji javnost od nas očekuje.“

Priručnik za praktičare o programiranju pristupa žena pravdi (UN Women et al. 2018)

Protokoli

- Standardne operativne procedure i kodeksi ponašanja koji odražavaju institucionalne politike za zaposlenike koji su i sami žrtve/preživjeli ili počinioci partnerskog ili drugog oblika nasilja. Navedeni dokumenti su prije-ko potrebni da bi se osiguralo ozbiljno pristupanje problemu nasilja nad ženama i djevojčicama jer pružaju podršku osoblju, predviđaju standarde i osnov su za pozivanje organizacija na odgovornost.¹⁹
- Obavezujući policijski standardi koji predviđaju okvire za periodično ocjenjivanje usklađenosti;
- Sistem praćenja koji mjeri dosljednu primjenu protokola/SOP-ova i predviđa prikupljanje povratnih informaci-

17 Sigurnost i dostojanstvo na radnom mjestu: Smjernice uz Konvenciju MOR-a o nasilju i uznemiravanju br. 190 iz 2019. godine (Human Rights Watch, 2020), dostupno na: https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2020/06/ILO_advocacy_brochure_0620.pdf

18 'The Trial of Rape. Understanding the Criminal Justice System Response to Sexual Violence in Thailand and Viet Nam' (UN Women, UNDP and UNODC, 2017).

19 Na primjer, Metropolitan Police Service (MPS), teritorijalna policija nadležna za provođenje zakona u metropolitanskom policijskom okrugu grada Londona, na internetu objavljuje svoju kontrolnu listu obaveznih radnji u slučajevima kada se policajci/osoblje sumnjiče za nasilje u porodici, silovanje ili druge ozbiljne seksualne delikte: https://www.met.police.uk/SysSiteAssets/foi-media/metropolitan-police/disclosure_2019/january_2019/information-rights-unit---reports-of-domestic-abuseviolence-received-by-the-mpps-directorate-of-professional-standard-from-april-2015-to-april-2018

ja od specijaliziranih organizacija kako bi se osiguralo da su protokoli i SOP-ovi inkluzivni (npr. organizacije koje zastupaju potrebe osoba sa invaliditetom).

- Sveobuhvatne protokole i smjernice koje promovišu dosljedan i jednoobrazan rodno osjetljiv pristup rješavanju i istraživanju incidenata sa elementima seksualnog nasilja. To se odnosi i na smjernice prema kojima se od policajaca očekuje da žrtvama/preživjelima objasne pravosudni proces, njena prava i servise koji su joj na raspolaganju.²⁰ U najboljem slučaju, protokoli trebaju naglasiti mogućnost da žene odaberu kojeg će roda biti policijski službenik koji će raditi na njihovom slučaju i s kojim će sarađivati:

- Strateške sporazume o saradnji sa tužilaštvima i drugim agencijama, uključujući pružaoce usluga u socijalnom, zdravstvenom i obrazovnom sektoru.

Profesionalni poticaji

- Uspjeh tima ovisi o kolektivnom radu na suzbijanju nasilja nad ženama i djevojčicama, što je direktno povezano za povećanjem broja prijava nasilja policiji. Rukovodstvo policije trebalo bi se suzdržati od određivanja cilja za smanjenje broja prijava nasilja nad ženama i djevojčicama jer su brojne policijske organizacije uvidjele da veliki broj slučajeva ovog nasilja ne bude prijavljen;²¹
- Poticaji u vidu odavanja priznanja policijskim službenicima koji demonstriraju rodno osjetljive kompetencije u istragama nasilja nad ženama i djevojčicama. Uvođe-

Generalni direktor za javnu sigurnost, Altin Qato i direktor Državne policije Albanije, Haki Çako su #HeForShe. Fotografiju ustupio Ured UN Women u Albaniji/Besnik Baka

20 'Police as an Entry Point to End Violence Against Women and Girls. Lessons from Civil Society Organizations Funded by the UN Trust Fund to End Violence Against Women. UN Trust Fund to End Violence against Women, New York, 2019.

21 Vidi Svačija stvar: Unapređenje policijskog odgovora na nasilje u porodici (Inspektorat policije Njenog Veličanstva, 2014) o iskustvima policije u UK-u nakon odluke da se ne postavlja cilj za smanjenje broja prijava nasilja u porodici.

nje poticaja i stvaranje mogućnosti za napredovanje u karijeri jača opredijeljenost muškaraca i žena u policijskoj službi za rješavanje problema nasilja nad ženama i djevojčicama i osiguranje smislenog učešća žrtve/preživjele u istrazi. Poticaji pozitivno djeluju na rodnu ravnopravnost i prioritiziranje odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama.

- Policijski službenici srednjeg i višeg nivo najavljuju aktivan angažman u javnim kampanjama koje se bave rodnim/društvenim normama i stereotipima poput kampanje *HeForShe*. Policijske snage Ujedinjenog Kraljevstva objavile su 2020. godine svoj Prvi godišnji izvještaj o rodnoj ravnopravnosti u policijskom postupanju u Ujedinjenom Kraljevstvu u sklopu nacionalne kampanje *HeForShe*. U izvještaju se potvrđuje čvrsta opredijeljenost policijskih snaga Ujedinjenog Kraljevstva za postizanje rodne ravnopravnosti u svim njenim policijskim organizacijama i ističe napredak ostvaren na tom planu, a koji podrazumijeva preuzimanje vodeće uloge od strane policijskih službenika na najvišim pozicijama kroz definisanje rodne neravnopravnosti kao pitanja od ključnog značaja za policijsku praksu.²²
- Poticaji za srednje rukovodstvo, posebno na nivou policijskih stanica, za razvoj inicijativa/partnerstava sa drugim agencijama, zajednicama te javnim, odnosno privatnim inicijativama, poput dobrotvornih organizacija koje pružaju pomoć žrtvama/preživjelim nasilja nad ženama i djevojčicama;
- Podignite status policijskih službenika koji prvi odgovaraju na događaj kako bi shvatili ključnu ulogu koju imaju u sticanju povjerenja lokalnih zajednica u policiju.

Fred Yiga, policijski komesar UNMISS-a, pridružuje se kampanji HeForShe. Fotografiju ustupio UNMISS (Sudan)

Specijalizovane jedinice

- Specijalizovane jedinice koje čine stručnjaci različitih disciplina, uključujući forenzičare, zdravstvene i socijalne radnike, savjetnike, itd. U nekim zemljama, poput Indije i Tanzanije, specijalizovanim jedinicama rukovode žene, a u nekim slučajevima jedinice su sastavljene isključivo od žena. Njihove dužnosti, između ostalog, uključuju pružanje podrške izgradnji povjerenja u zajednicama kako bi se osiguralo prijavljivanje slučajeva nasilja. Na primjer, *She Teams* formirani u Hyderabadu u Indiji osim što rade na suzbijanju svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama, također se bave problemom zadirkivanja i uznemiravanja.
- Posebno obučeni policijski službenici koji prvi odgovaraju na događaj saraduju sa centrima za usluge na jednom mjestu, poput mreže centara "Suncokret" u Koreji (vidi okvir 3), centara za pomoć žrtvama (VSC) u Bangladešu ili centara za upućivanje žrtava seksualnog napada na odgovarajuće službe (SARC) u Bugarskoj (vidi studije slučaja u poglavlju 7, Podrška i pomoć).²³
- Posebne jedinice za zaštitu i službenici za rodna pitanja u policijskim stanicama koji osiguravaju da rodno osjetljive procedure doprinose prevenciji sekundarne viktimizacije i stigmatizacije;

²² Gender Equality in UK Policing First Annual Report (2020). Sussex Police Corporate Communications 2019 in support of HeForShe UN Women Solidarity Movement for Gender Equality, vidi: <https://www.sussex.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/sussex/about-us/governance-and-processes/equality-and-diversity/heforshe-annual-report-2019.pdf>

²³ Za više primjera jednošalterskih centara, vidi *Thuthuzela Care Centres* u Južnoj Africi i Žensku policijsku stanicu (*Delegacias Especiais de Atendimento à Mulher – DEAM*) u Brazilu u publikaciji *Napredak žena u svijetu 2011–2012 (Progress of the World's Women 2011-2012)*: Porodice u svijetu koji se mijenja (*Families in a Changing World*) (UN Women, 2011):

Okvir 3

Mreža jednošalterskih centara „Suncokret“ u Koreji

Prvi centri mreže „Suncokret“ otvoreni su 2004. godine. U zemlji od 2019. godine funkcioniraju 39 centara. Centri pružaju integrisane usluge bolničkog tipa za žrtve/preživjele rodno zasnovanog nasilja (GBV) te medicinsku, savjetodavnu, istražnu i pravnu podršku na jednom mjestu.

Suncokret centri su u mogućnosti da pruže integrisane usluge zahvaljujući službenim partnerstvima između Ministarstva za rodnu ravnopravnost i porodicu, lokalnih vlasti, policije i zdravstvenih ustanova.

Kada je riječ o policijskoj podršci, žena policajka obučena za postupanje u slučajevima rodno zasnovanog nasilja i upoznata sa tehnikama saslušanja žrtve/preživjele na raspolaganju je centru 24 sata dnevno, 7 dana u sedmici.

Jedna od dužnosti policijskih službenica je saslušanje žrtve/preživjele u okruženju u kojem se one osjećaju sigurno. Rezultati saslušanja (verifikovana izjava) i forenzički dokazi koje je prikupio medicinski tim dostavljaju se u policijsku stanicu za potrebe daljnje istrage. Centri također pružaju specijalizovanu podršku djeci i osobama sa invaliditetom. U centrima je video snimanje obavezno ako se radi o žrtvama/preživjelima koji su mlađi od 19 godina. Na taj način se otklanja potreba za dodatnim saslušanjima žrtava/preživjelih.

Ono što se može izvući kao najvažnije iz iskustva mreže centara Suncokret u Koreji je sljedeće:

- Koordinacija i zvanični dogovor između relevantnih aktera politički su procesi koji zahtijevaju određeno vrijeme. Mobilizacija političke podrške na visokom nivou je važna; preporučuje se angažman različitih aktera i donosilaca odluka od samog početka;
- Koordinacija s postojećim mehanizmom podrške: angažman NVO-a u osmišljavanju centra za pružanje integrisanih usluga je važno.

- Timovi za posebne namjene koji rade na prikupljanju prijava sa različitih ulaznih tačaka 24 sata dnevno, 365 dana u godini, putem interneta, SMS -a, linija za pomoć, itd. u cilju efikasnosti i očuvanja povjerljivosti.

Nadzorni odbori

- Posvećenost višeg i izvršnog rukovodstva pružanju usluga koje su usmjerene na žrtvu/preživjelu. Primjer toga su policijski službenici sa višim činovima koji su članovi odbora na lokalnom nivou za rješavanje problema rodno zasnovanog nasilja i nasilja nad ženama i djevojčicama.²⁴

²⁴ U nekim zemljama, poput Demokratske Republike Kongo, vlada je osnovala odbore za rodno zasnovano nasilje u čijem radu učestvuju predstavnici vlade, organizacija civilnog društva, lideri u zajednici i razvojni partneri sa ovlastima da nadziru i preporučuju korektivne mjere za unapređenje sistema krivičnog pravosuđa.

Informisanje

- Osiguranje komunikacije između policije i zajednica na strateškom nivou i saradnje na svim nivoima organizacije.
- Davanje jasnih uputstava svim članovima osoblja o tome šta mogu očekivati od različitih uloga u okviru policijskog odgovora.
- Informativne brošure za članove zajednice s ciljem razbijanja mitova i pogrešnih percepcija o nasilju nad ženama i djevojčicama među širom javnosti.

Jasno definisane politike zasnovane na normama koje promoviraju ciljeve rodne ravnopravnosti odraz su demokratske političke i policijske prakse

u zapošljavanju, raspoređivanju, premještanju, obuci i osiguranju dobrobiti policijskih službenika. Provođenje ovih mjera omogućit će ženama da imaju jednake koristi od transformacije i restrukturiranja policijske službe i da u njoj učestvuju.

Za više primjera normiranih politika koje promovišu rodno odgovornu policijsku praksu pogledajte DCAF-ov *Alat 2 Priručnika: Policijsko postupanje i rod* (2019) u Priručniku o rodu i sigurnosti (*Toolkit Tool 2: Policing and Gender* (2019), *Gender and Security Toolkit*). Za dodatne smjernice također pogledajte Priručnik o zakonodavstvu UN Women (*UN Women Legislation Handbook*) iz 2012. godine i *UNODC-ov Načrt za djelovanje: Plan implementacije za sisteme krivičnog pravosuđa u kontekstu prevencije nasilja nad ženama i djevočicama i odgovora na tu vrstu nasilja (UNODC Blueprint for Action: an Implementation Plan for Criminal Justice Systems to Prevent and Respond to Violence against Women)* (sadržan u publikaciji *Jačanje prevencije kriminaliteta i odgovora krivičnog pravosuđa na nasilje nad ženama, izvornog naslova na engleskom Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Responses to Violence against Women* (2014)).

Politike koje omogućavaju inkluziju i vrednuju raznolikost

Rodno odgovorno policijsko postupanje zasniva se na transformativnim politikama koje naglašavaju odgovornost policije za djelotvoran i primjeren odgovor na nasilje nad ženama i djevočicama, ali i osiguravaju da policijska praksa doprinosi široj strategiji prevencije nasilja koje nerazmjerno pogađa žene i djevočice. Takve politike trebaju transformirati neravnopravne rodne odnose unutar policijske organizacije u svrhu promocije inkluzivne podjele moći i raznolikosti u donošenju odluka, kao i podrške osnaživanju žena unutar organizacije.

Jedan od prvih koraka ka tome može biti transformacija, odnosno revizija, postojećih politika i struktura koje pro-

movišu štetne pristranosti i diskriminatorne prakse u organizaciji u politike i strukture koje promovišu i nagrađuju inkluziju i različitost. Na primjer, jasno definisane politike protiv seksualnog uznemiravanja, iskorištavanja i zlostavljanja na radnom mjestu omogućuju policijskoj organizaciji da ispuni svoju odgovornost prema načelu jednakih mogućnosti i za žene i za muškarce u policijskoj službi.

U svom Priručniku o rodnim pitanjima (*Gender Toolkit*) (2019), Ženevski centar za upravljanje sektorom sigurnosti (DCAF) navodi da je za osiguranje inkluzivnosti, raznolikosti, tolerancije i poštivanja u institucionalnoj kulturi policije potrebno da politike i relevantne direktive budu usmjerene na stvaranje profesionalnog radnog okruženja u kojem se vrednuje doprinos svakog člana osoblja.²⁵ Slijedi lista zasnovana na Priručniku o rodnim pitanjima sa primjerima institucionalnih politika za rodno odgovorno policijsko postupanje:

- Stroge politike nulte tolerancije u pogledu diskriminacije, uznemiravanja, maltretiranja i zlostavljanja;
- Obavezna obuka za sve članove osoblja kako bi se osiguralo da svi na isti način razumiju politike protiv uznemiravanja i diskriminacije;
- Primjerci politika dostupni u svim policijskim stanicama i prate distribuciju promotivnih materijala;
- Redovna, vjerodostojna i otvorena saradnja sa policijskim udruženjima i OCD-ovima koji se bave pitanjima žena i manjinskih populacija, u svrhu prikupljanja informacija o njihovim iskustvima o tome šta funkcioniše, a šta ne u stvaranju pozitivnih radnih okruženja;
- Policijsko rukovodstvo javno i dosljedno govori o vrijednosti raznolike radne snage i odbacivanju diskriminacije, isključenosti, maltretiranja i uznemiravanja te stavova koji ih njeguju;
- Strategije za razvoj kognitivnih vještina i upravljanja stresom za sve operativce u policijskoj službi.

²⁵ Alat 2 Priručnika: Policijsko postupanje i rod u Priručniku o rodnim pitanjima i sigurnosti (Ženeva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019).

Fotografiju ustupio MINUSTAH/Marco Dormino (Haiti)

Članovi osoblja koji se osjećaju vrednovano, naročito zbog svog integriteta, stvaraju pozitivnija iskustva u saradnji sa drugima. Izvjesnije je da će rukovodioci na srednjem nivou u policijskoj organizaciji koji se osjećaju vrednovanim poštivati policijske principe, norme i standarde, uključujući i one koji se odnose na nediskriminaciju i odgovornost. Upravo će ti rukovodioci voditi primjerom i motivisati druge u svom timu na promjene.

Policijsko vodstvo može doprinijeti osporavanju beskorisnih stereotipa i štetnih pristranosti, koje su u prošlosti potkopavale napore policije ka eliminaciji nasilja nad ženama i djevojčicama.

Vodstvo koje se zasniva na normama igra ključnu ulogu u osiguranju rodno odgovornog policijskog postupanja. Kada policijsko vodstvo ne predvodi vlastitim primjerom niti utjelovljuje standarde, profesionalnost, kompetentnost i ponašanje odlučujuće za rodno odgovornu praksu, tada je operativni rukovodilac (na srednjem nivou) ili vođa tima, koji uviđa koristi inkluzivnog i raznolikog tima za odgovor na kriminal i nasilje, sam u svojoj viziji.

Prema DCAF -u, diskriminacija i uznemiravanje vjerojatniji su u organizacijama u kojima su manjinske grupe nedovoljno zastupljene ili gdje su nedovoljno zastupljene u upravi ili na različitim specijalizovanim poslovima.²⁶ Stoga održiva transformacija prema rodno odgovornoj policijskoj organizaciji mora biti sastavni dio profesionalnog radnog okruženja u kojem se cijeni svaki član osoblja, a štetna pristranost prema manjinskim grupama aktivno i dosljedno obeshrabruje.

Fotografiju ustupila Međunarodna asocijacija žena u policiji (Abu Dhabi)

²⁶ Alat 2 Priručnika: Policijsko postupanje i rod, Priručnik o rod-nim pitanjima i rodu (Ženeva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019).

Policijsko osoblje koje se osjeća cijenjenim zbog svog integriteta i poštivanja standarda, na isti način treba da osjeća da više rukovodstvo brine za njihovo zdravlje i dobrobit. Među policijskim službenicima koji godinama rade na slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama postoji visoka stopa profesionalnog sagorijevanja ako nema nikakvih poticaja ili mogućnosti napredovanja.

U okviru 4 dat je zanimljiv primjer aktivnosti Komisije za nacionalnu sigurnost meksičke vlade i UNODC-a na ublažavanju profesionalnog stresa, koji lako može dovesti do **zamjenske traume**.

Zamjenska trauma može se opisati kao negativna reakcija koja nastupa nakon što se osoba upozna sa traumatskim iskustvima druge osobe. Izlaganje emocijama, sjećanjima i slikama traumatizirane osobe može izazvati reakciju kod pružalaca osnovnih usluga koje podsjećaju na posttraumatski stresni poremećaj (PTSD).²⁷

Visoka izloženost policije zamjenskoj traumi vrlo je stvarna i policijske organizacije tome moraju posvetiti

dotatnu pažnju. Razvijanje kompetencija koje podupiru samosvijest potrebnu da se prepozna i upravlja intenzivnim i izazovnim emocijama koje policija često proživljava radeći na slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama korak je u pravom smjeru. Politike i srodne direktive koje posebnu pažnju posvećuju upravljanju stresom i dobrobiti policijskih službenika doprinose razvoju empatije u pogledu traumatičnih iskustava, što policajce stavlja u bolju poziciju da odgovore na potrebe žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama.

U okviru nezavisne evaluacije programa Jačanje sigurnosti ugroženih grupa (*Strengthening of the Security for Vulnerable Groups*) u Meksiku 2019. godine, koja je opisana u okviru 4, konstatovano je da akteri iz policije za svoj rad smatraju vrlo korisnim materijale za obuku o kognitivnim vještinama i upravljanju stresom.²⁸ Drugim riječima, predstavnici meksičke policije koji su učestvovali u konsultacijama uvidjeli su dodatnu vrijednost u povezivanju kognitivnih vještina i upravljanja stresom s efikasnijim policijskim odgovorom na nasilje nad ženama i djevojčicama i drugim rodno zasnovanim krivičnim djelima.

Okvir 4

UNODC udružuje snage sa Meksikom na eliminaciji rodno zasnovanog nasilja

UNODC je 2017. godine udružio snage sa Meksikom i pokrenuo program pod nazivom Jačanje sigurnosti za ranjive grupe (*Strengthening of the Security for Vulnerable Groups*) u okviru aktivnosti na suzbijanju rodno zasnovanog nasilja.

Program Ureda UNODC-a u Meksiku i Komisije za nacionalnu sigurnost predvidio je obuku 8.000 policajaca i 1.000 operatera telefonskih linija za pomoć u 19 saveznih država za identifikaciju žrtava rodno zasnovanog nasilja i pružanje pomoći tim žrtvama.

UNODC je također izradio i priručnik o upravljanju stresom i kognitivnim sposobnostima za zaposlenike u državnoj službi koji su izloženi visokim nivoima nasilja. U svrhu lakšeg učenja izrađeni su i informativni materijali u vidu brošura, videoklipova i postera.

Informativni materijali i obuke pomogli su učesnicima da na što bolji način savladaju vještine za identifikaciju i rješavanje slučajeva rodno zasnovanog nasilja u Meksiku.

Izvor: [UNODC joins forces with Mexico to eliminate gender-based violence.](#)

27 Vidi poglavlje 12, Trauma i briga o sebi, u Priručniku za praćenje stanja ljudskih prava (*Trauma and self-care, Manual on Human Rights Monitoring*) (OHCHR, 2011).

28 Evaluación independiente de proyecto/evaluación en profundidad de: 'Fortalecimiento para la Seguridad de Grupos en situación de vulnerabilidad' CÓDIGO: MEXZ93-2018-005 México, abril 2019.

Politike ne mogu biti transformativne ako nema mehanizama za pozivanje na odgovornost

Policijska organizacija koja uživa legitimitet u očima opće javnosti kojoj služi i koju štiti, pridržava se načela odgovornosti koji podrazumijeva sistem unutrašnjih i vanjskih provjera čiji je cilj osigurati da policija obavlja funkcije koje se od njih očekuju i snosi odgovornost ako to ne učini.²⁹

UNODC³⁰ u tom kontekstu definiše efektivnu odgovornost kroz sljedeća četiri poglavlja:

1. Smjernice za policiju o tome šta treba raditi i šta treba izbjegavati (prije radnje);
2. Nadzor policije i svijest o odgovornosti (tokom radnje);
3. Korigovanje neprimjerenih policijskih radnji i propusta (nakon radnje);
4. Povratne informacije i mogućnost razmatranja naučenih lekcija (nakon radnje).

Navedene mjere odgovornosti jednako su primjenjive i na propise koji regulišu policijsko ponašanje i integritet. One su predviđene u politikama i srodnim direktivama koje promovišu rodno ravnopravnost i sankcionišu neprimjerenost i diskriminatorno ponašanje.

Konkretno, transformacija ka rodno odgovornoj policijskoj praksi zahtijeva da svo policijsko osoblje odlučno djeluje u pogledu svih disciplinskih pitanja koja se odnose na diskriminaciju, uznemiravanje, maltretiranje ili zlostavljanje.³¹ DCAF upozorava da šale, smicalice, klevetanje, šikaniranje i druge slične prakse koje se smatraju nebitnim ili beznačajnim doprinose stvaranju kulture u kojoj se tolerišu diskriminacija i isključenost.³²

²⁹ Priručnik o odgovornosti, nadzoru i integritetu policije (*Handbook on Police Accountability, Oversight and Integrity*) (UNODC, 2011), vidi: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/PoliceAccountability_Oversight_and_Integrity_10-57991_Ebook.pdf

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

³² Alat 2 Priručnika: *Policijsko postupanje* i rod (2019), Priručnik o rodnim pitanjima i sigurnosti. Ženeva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women.

Države se mogu osloniti na Ažurirani model strategija (*Updated Model Strategies*) (2010)³³ u kojem su preporučene mjere interne odgovornosti za policijske organizacije kako slijedi:

- Izradite standarde prakse i ponašanja, odnosno kodekse postupanja koje je moguće provesti kako bi se izbjegle i riješile eksplicitne i implicitne pristrasnosti među policijskim službenicima koji postupaju u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama;
- Pratite provedbu navedenih standarda prakse i ponašanja i kodeksa postupanja;
- Pozovite policijske službenike na odgovornost za svako kršenje standarda prakse i ponašanja i kodeksa postupanja kroz uspostavljene mehanizme nadzora i odgovornosti.

Druge korisne mjere koje se mogu dodati ovoj listi:

- Izrada i primjena jasnih smjernica za posredovanje i druge prakse restorativne pravde u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama, u skladu sa međunarodnim standardima i preporukama agencija UN-a kako je opisano u ovom priručniku;
- Obuka za sve nadzornike o tome kako da uoče i otklone štetne pristrasnosti unutar svojih timova. Sankcionisanje eksplicitne i dobrovoljne pristrasnosti, a o slučajevima implicitne pristrasnosti obavljanje razgovora sa službenicima kako bi se izbjeglo ponavljanje.³⁴

Ove mjere pomažu da se ojača integritet policije koji je neophodan za rodno odgovornu policijsku praksu i modernizaciju policije općenito.

Za više informacija o mjerama odgovornosti u policijskim snagama, ovaj priručnik preporučuje sljedeće alate koje je izradio DCAF u partnerstvu sa OSCE-om i Uredom za demokratske institucije i ljudska prava (ODHIR):

³³ Ažurirani model strategija i praktičnih mjera za eliminaciju nasilja nad ženama u oblasti prevencije kriminaliteta i krivičnog pravosuđa (2011, Rezolucija Generalne skupštine 65/228, dodatak) (*Updated Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice (2011, General Assembly resolution 65/228, annex)*)

³⁴ Globalna mreža žena graditeljica mira <https://gnwp.org/>

- Integrisanje rodne perspektive u interni nadzor u policijskim snagama (*Integrating Gender into Internal Police Oversight*) (2014),³⁵
- Integrisanje rodne perspektive u interni nadzor u oružanim snagama (*Integrating a Gender Perspective into Internal Oversight within Armed Forces*) (2014)³⁶

Korupcija i njen utjecaj na rodno odgovorno policijsko postupanje

Kao što je to slučaj sa mjerama koje promovišu kodekse postupanja za osiguranje integriteta u policiji i mjere kontrole kvaliteta za rodno odgovorno policijsko postupanje podložne su korupciji. Globalna mreža žena graditeljica mira (GNWP) ističe da brojni dokumenti ukazuju na negativan utjecaj korupcije na ljudska prava, uključujući i ljudska prava žena. Korupcija je, između ostalog, i pitanje sigurnosti jer može izazvati sukobe i pogoršati postojeće stanje nesigurnosti, posebno za grupe koje se smatraju osjetljivim zbog socijalne diskriminacije, uključujući žene i djevojčice.³⁷

Posebno zabrinjavajući je negativni utjecaj korupcije na smisleno učešće žena i djevojčica u donošenju odluka i policijskim istragama. Korupcija je prepreka koja žrtvama/preživjelima onemogućava da prijave krivična djela nasilja nad ženama i djevojčicama, posebno ako je počinitelj utjecajna javna ličnost, policajac ili pripadnik snaga sigurnosti. Korupcija obeshrabruje svjedoke da se jave i ispričaju šta znaju, jer se boje da će ono što kažu biti otkriveno, te da će se oni, odnosno

njihova porodica naći na meti korumpiranih zvaničnika. Korupcija jednako tako djeluje na žrtve/preživjele u skloništima ili sigurnim kućama kao i one u programima zaštite svjedoka.

Globalna mreža žena graditeljica mira (GNWP) evidentirala je nekoliko slučajeva u kojima su policija i medicinsko osoblje tražili da im se plati za usluge pružene žrtvama/preživjelima seksualnog rodno zasnovanog nasilja (SGBV), iako su te usluge trebale biti pružene besplatno. U drugim slučajevima, u kojima je seksualno rodno zasnovano nasilje počinila vrlo utjecajna osoba u zajednici, policija je prešla preko nasilja, što je dovelo do toga da navodni počinioци ne budu krivično gonjeni zahvaljujući svom položaju. U takvim slučajevima gdje se policija nalazi pod utjecajem osoba na pozicijama moći, službenici u policiji i pravosudnim institucijama često se prema ženama odnose neprijateljski ili s nepovjerenjem.³⁸

Globalna mreža žena graditeljica mira naglašava da unatoč širokoj rasprostranjenosti korupcije u snagama sigurnosti općenito, žene, a posebno organizacije civilnog društva koje predvođe žene, mogu biti ključni akteri u prevenciji i suzbijanju korupcije.

Iako borba protiv korupcije nije tema ovog priručnika, čitaocu se preporučuje da pogleda DCAF-ov *Priručnik za obuku o policijskom integritetu (Toolkit on Police Integrity)* (2019)³⁹, koji se bavi konkretno korupcijom u policiji i sadrži smjernice za nadležne donosiocе odluka u policijskim snagama i na političkim pozicijama o primjerenom postupanju u slučaju korupcije u njihovim područjima djelovanja.

35 Bastick, M., *Integrating Gender into Internal Police Oversight* (DCAF, OSCE, OSCE/ODIHR, 2014).

36 Ibid.

37 Globalna mreža žena graditeljica mira <https://gnwp.org/>

38 Globalna mreža žena graditeljica mira <https://gnwp.org/>

39 Priručnik za obuku o policijskom integritetu (*Toolkit on Police Integrity*) (Ženevski centar za upravljanje sektorom sigurnosti, 2019)

IZGRADNJA STRATEŠKIH PARTNERSTAVA

Rodno odgovorno policijsko postupanje zahtijeva dinamičan, holistički pristup i oslanjanje na povratne informacije od ministarstava u sektoru obrazovanja, zdravstva, nacionalne sigurnosti i pravde. Saradnja između ovih institucija u svojstvu pružalaca osnovnih usluga ili **nosilaca dužnosti**⁴⁰ neophodna je za sprečavanje nasilja nad ženama i djevojčicama i zadovoljavanje potreba žrtava/preživjelih u skladu sa obavezama koje predviđaju norme i standardi osnovnih ljudskih prava. Policija i druge institucije države u okviru navedenih obaveza imaju konkretne nadležnosti i odgovornosti, koje posmatrane u cjelini omogućavaju holistički pristup suzbijanju nasilja nad ženama i djevojčicama.

Djelotvornost holističkog pristupa ovisi o tome koliko kvalitetno nosioci dužnosti mogu koordinirati svoje nadležnosti za postizanje najboljeg mogućeg ishoda za žrtve/preživjele i osigurati da počinioci nasilja i krivičnih djela budu procesuirani. Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju: Osnovni elementi i smjernice za kvalitetu pruža okvir za zajedničku koordinaciju i intervenciju nosilaca dužnosti u skladu sa principima i zajedničkim karakteristikama koje su zasnovane na pravima. Uloga policije u holističkom odgovoru detaljnije je obrađena u poglavljima od 2. do 9. ovog priručnika.

Poglavlje 8, Koordinacija između pravosudnih agencija, pruža smjernice za srednje rukovodstvo o utvrđivanju ulaznih tačaka za partnerstva sa pružiocima osnovnih usluga i ključnim akterima koji zastupaju interese nosilaca prava.

Da bi holistički odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama bio sveobuhvatan i zasnovan na pravima, potrebno je izgraditi i održavati strateška bilateralna partnerstva sa ključnim akterima koji zastupaju interese **nosilaca prava**,⁴¹ a to su u ovom slučaju žene i djevojčice.

Kako je naglašeno u ovom priručniku, žene i djevojčice su izložene nasilju i kriminalu na različite načine koji se međusobno preklapaju. Rodno odgovorno postupanje

40 Države imaju primarnu odgovornost za poštivanje, zaštitu i ostvarivanje ljudskih prava.

41 Nosioci prava su sva ljudska bića.

policije mora biti **interseksionalno**, odnosno zasnivati se na sagledavanju iskustva žena i djevojčica koje se suočavaju sa višestrukim opresivnim faktorima, uključujući [ali ne ograničavajući se na] rasu, klasu, kastu, spol, etničku pripadnost, seksualnost, invalidnost, nacionalnost, imigracijski status, geografski položaj, vjersku pripadnost, itd.⁴² Način na koji policijska organizacija gradi svoje strateško partnerstvo sa drugim pružiocima osnovnih usluga i ključnim akterima mora odražavati ovaj međusektorski pristup sagledavanju nasilja, njegovih uzroka i posljedica, koje na različite načine utječu na žene i djevojčice.

Štaviše, kako policija ima nacionalne i međunarodne obaveze da efikasno i adekvatno odgovori na nasilje nad ženama i djevojčicama, na njoj je da uvede i provede mjere kojima se dopire do zainteresovanih strana, posebno onih u stanju ranjivosti te onih koji uglavnom ne vjeruju policiji. Stoga, dopiranje do zainteresovanih strana mora započeti na višem nivou sa rukovodstvom policije koje pomaže da se utvrde ciljevi i mapa puta za realizaciju zajedničkih obaveza, koje se, između ostalog, odnose i na uvođenje mehanizama za kontrolu kvalitete. Na taj način će se omogućiti rukovodiocima na srednjem nivou da izgrade i održavaju partnerstva potrebna za rodno odgovorno policijsko postupanje.

Slijedi lista ciljeva za izgradnju partnerstva čijom realizacijom izvršno/više rukovodstvo policije omogućava svom srednjem rukovodstvu da efikasnije odgovori na nasilje nad ženama i djevojčicama:

Strateška partnerstva sa drugim pružiocima osnovnih usluga

- Protokoli strateške razmjene podataka/informacija sa drugim partnerima u pravnom kontinuumu;
- Protokoli strateške razmjene informacija sa drugim pružiocima usluga;
- Zajednički resursi, uključujući osoblje i prostorije, kako bi se osiguralo odgovarajuće postupanje sa žrtvama; To podrazumijeva poboljšanje dostupnosti, pristupačnosti i kvalitete sigurnih kuća;

42 Značaj interseksionalnosti u sagledavanju nasilja nad ženama i djevojčicama (*The Value of Intersectionality in Understanding Violence against Women and Girls (VAWG)*) (Imkaan, UN Women i Evropska unija, juli 2019).

- Uspostavljen zajednički nadzor nad istražnim procesima i utvrđene odgovornosti za nadzor; To treba da podrazumijeva zajedničko informisanje i razmjenu naučenih lekcija;
- Zajednički mehanizmi za podnošenje pritužbi koji su robusni, dostupni i usmjereni na žrtvu/preživjelu;
- Komunikacija na strateškom nivou između svih partnerskih pravosudnih agencija, uključujući i druge agencije za provođenje zakona.
- Izgradnja radnog partnerstva sa akademskim institucijama, istraživačkim centrima i drugim organizacijama utemeljenim na znanju može biti korisno za se dodatno potkrijepi zajedničko tumačenje i shvatanje nasilja nad ženama i djevojčicama, njegovih uzroka i posljedica i nesrazmjernog utjecaja na žene i djevojčice. Izgradnja radnih partnerstava može se ogledati u sklapanju memoranduma o razumijevanju između policijske organizacije i organizacija utemeljenih na znanju, koje policiji mogu pružiti kontekstualne informacije o širenju SALW-a, o ponašanju počinitelaca nasilja nad ženama i djevojčicama i njihovih žrtava/preživjelih u okolnostima zdravstvene krize, poput pandemije COVID-19, te o zamjenskoj traumi koju proživljavaju policijski službenici i međusobnoj povezanosti ovih različitih faktora. Takva organizacija zasnovana na znanju može biti ključan vanjski partner u praćenju i procjeni policijskih politika, strategija i djelovanja;
- Imenovanje službenika za vezu u zajednici koji posjeduju izuzetne sposobnosti za izgradnju partnerstva i komunikaciju u svrhu koordiniranog odgovora pružalaca osnovnih usluga;

Strateška partnerstva sa ključnim akterima

- Odnosi sa zagovornicima ostvarivanja prava žrtava/preživjelih u cilju jačanja veze između zajednice i policijske organizacije. Zagovornici svojim djelovanjem nadopunjuju rad policijskih službenika, pružaju povratne informacije i obuku.⁴³ Policija treba prepoznati priliku za jačanje svog kredibiliteta u zajednici kroz partnerstvo sa zagovornicima ljudskih prava i ženskih prava;

Okvir 5

Policija sklapa partnerstvo sa organizacijama civilnog društva koje zastupaju interese osoba sa invaliditetom u Malaviju⁴⁴

Malavijska policija centralne regije potpisala je 2017. godine memorandum o razumijevanju (MoR) sa organizacijom civilnog društva Žene sa invaliditetom u Africi (DIWA) u svrhu što kvalitetnijeg policijskog postupanja i pravosudnog odgovora u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama sa invaliditetom. U skladu sa memorandumom o razumijevanju, DIWA se obavezuje na prijavu slučajeva nasilja i educiranje policije, dok se policija obavezuje na brži odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama sa invaliditetom.

Memorandum o razumijevanju je rezultat istraživanja početnog stanja koje je DIWA provela 2014. godine i koje je potvrdilo da brojni slučajevi nasilja i kriminala nad ženama i djevojčicama sa invaliditetom ne bude prijavljeno, između ostalog i zbog pukog neznanja o tome gdje se prijava može podnijeti.

„Prije obuke koju smo prošli sa organizacijom DIWA, nismo se najbolje snalazili sa pitanjima koja se odnose na invaliditet: imali smo znanje samo o fizičkom invaliditetu, ali nismo znali kako postupati sa osobama koje imaju mentalne, odnosno nevidljive poteškoće“.

Jane Mkgangala, inspektorica Jedinice za rad u zajednici i podršku žrtvama, Policijske snage Malavija.

Izvor: Žene sa invaliditetom u Africi (*Disabled Women in Africa, DIWA*)

43 Kako bi se osiguralo da je obuka zasnovana na žrtvi/preživjeloj nasilja nad ženama i djevojčicama obuhvaćena osnovnom i specijalističkom obukom o istrazi.

44 'DIWA curbs violence against women and girls with disabilities', vidi: <http://www.diwa.ws/?p=101> i 'Promoting a safer, Gender-Based Violence free environment for women and girls with disabilities' in Lilongwe, Malawi. Žene sa invaliditetom u Africi (*Disabled Women in Africa, DIWA*)

Okvir 6

Izgradnja povjerenja i saradnje između policije i zajednice u Britanskoj Kolumbiji (BC), Kanada⁴⁵

U sastavu Kraljevske konjičke policije Kanade (RCMP) funkcioniše odsjek Nacionalne aboridžinske policijske službe (NAPS) u Britanskoj Kolumbiji, koja blisko sarađuje sa aboridžinskom populacijom na razvoju inovativnih policijskih pristupa koji zadovoljavaju specifične potrebe ove populacije.

Uspostavljanje, njegovanje i jačanje ovih odnosa sa ženama na lokalnom nivou doprinosi utvrđivanju i rješavanju njihovih specifičnih potreba u vezi sa pristupanjem pravdi, od povećanja svijesti o uslugama, do pružanja prilagođene obuke o rodnoj i kulturnoj osjetljivosti, razvijanja lokalnih mreža za upućivanje na stručne službe i podršku, i osiguravanja rodno osjetljivih odgovora i istraga, čime se jača povjerenje žena i muškaraca u ovim zajednicama prema policiji.

Izvor: 'Serving Canada's Indigenous People' (Royal Canadian Mounted Police) na: <http://www.rcmp-grc.ca/aboriginal-autochtone/index-eng.htm>

- Adekvatno obučeni voditelji slučaja koji su zaduženi za održavanje veze sa porodicom i efikasnu komunikaciju sa žrtvama/preživjelima i njihovim porodicama.

OBUKA, EDUKACIJA I STRUČNO USAVRŠAVANJE ZA RODNO ODGOVORNO POLICIJSKO POSTUPANJE

Rodno odgovorno postupanje policije odnosi se na primjenu **znanja, vještina** i **stavova** koji su zasnovani na znanju o društvenim i kulturnim faktorima koji doprinose rodno zasnovanoj isključenosti i diskriminaciji u svim aspektima javnog i privatnog života. Zajedno oni čine **rodno osjetljive kompetencije**. Rodno osjetljive kompetencije su ključne za efikasan rad sa žrtvama/preživjelima nasilja i za izgradnju saradnje sa različitim akterima koji mogu utjecati na pružanje osnovnih usluga.

Razvoj i jačanje rodno osjetljivih kompetencija kroz programe obuke, edukacije i stručnog usavršavanja u policiji počinje sa preispitivanjem samoga sebe. Lično preispitivanje mora proizaći iz shvatanja načina na koji priroda nasilja, njegovi uzroci i posljedice različito i nesrazmjerno utječu na žene i djevojčice. Takvo jedin-

⁴⁵ Zasnovano na 'Enhancing Access to Justice for Women Living in Rural and Remote Areas of British Columbia: Reviewing Practices from Canada and Abroad to Improve Our Response' (The International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy, 2017). (ICCLR).

stveno tumačenje, propagirano od strane višeg i izvršnog rukovodstva policije, treba da se ogleda u svim općim i specijalističkim istragama, u edukaciji viših policijskih službenika te u nastavnim planovima i programima policijskih akademija i drugih sličnih institucija.

Da bi se obuka i stručno usavršavanje mogli zasnivati na jedinstvenom tumačenju, potrebno je stalno raditi na njegovom ažuriranju. Povratne informacije od žrtava/preživjelih, grupa u stanju ranjivosti, zajednica i stručnjaka, kako akademika tako i praktičara, koji mogu doprinijeti pružanju osnovnih usluga svojim različitim stajalištima, i održavanje dijaloga s njima, jedan je od načina da se osigura relevantnost programa policijske obuke i edukacije i da se zadovolje operativne potrebe u svrhu rodno odgovorne policijske prakse.

„Efikasna istraga seksualnog napada zahtijeva nepristrane, osposobljene, suosjećajne, dobro obučene i iskusne istražitelje, koji pažljivo evidentiraju sve pojedinosti krivičnog djela i na pravilan način prikupljaju sve dostupne dokaze.“

Međunarodna asocijacija šefova policije (2005)

U prikupljanju ovih informacija značajan doprinos mogu dati interne i eksterne komisije. Na primjer, međuresorne komisije ili radne grupe koje rade na problematici rodno zasnovanog kriminaliteta odličan su izvor informacija za

Fotografiju ustupio Force International (Bangladeš)

utvrđivanje nedostataka i naučenih lekcija, kao i dobrih praksi koje vrijedi podijeliti s drugima.

Relevantnost policijske obuke, edukacije i stručnog usavršavanja može se osigurati i tako što će policijsko vodstvo ulagati u interne cikluse učenja u svrhu pregleda i evaluacije postojećih alata i pristupa koji se primjenjuju prilikom intervencije u slučajevima nasilja nad ženama i djevojkama. Ulaganje u cikluse učenja može značajno poboljšati upotrebljivost i praktičnost alata za intervenciju u slučajevima nasilja nad ženama i djevojkama, poput formulara za procjenu rizika od partnerskog nasilja ili sistema upravljanja slučajevima, jer kroz primjenu tih alata policijski službenici koji prvi odgovaraju na događaj i vođe njihovih timova mogu pružiti povratne informacije. Prikupljanje povratnih informacija od zainteresovanih strana i policije koja radi na slučaju, radi što boljeg sagledavanja situacije, bit će tako komplementarno i međusobno će se nadopunjavati.

Korisna znanja koja će potaknuti proces transformacije prema rodno odgovornoj policiji mogu se prikupiti i preko unutrašnjih i vanjskih mehanizama za podnošenje pritužbi, odnosno nadzornih tijela, poput nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava. Nadzorna tijela, kao što su nacionalne institucije za zaštitu ljudskih prava, u poziciji su da pruže pomoć u pronalasku partnera za

obuku, edukaciju i stručno usavršavanje za rodno odgovorno policijsko postupanje.

Jednako važno u ovom kontekstu je i praćenje efikasnosti ciklusa učenja. Efikasnost ciklusa učenja može se pratiti na osnovu broja/postotka preporuka uvrštenih u policijsku obuku nakon pregleda ili evaluacije alata za procjenu rizika⁴⁶ i planiranje sigurnosti koje policijski službenici koriste kada izlaze na lice mjesta, odnosno tokom inicijelnog kontakta.

Osiguranje održivosti ponašanja koja pokreću transformaciju

Obzirom da je lično preispitivanje početak procesa transformacije, rješavanje ključnih socijalnih pitanja zahtijeva otvoren dijalog. U transformaciji prema rodno odgovornoj policijskoj organizaciji neophodno je voditi otvorene i transparentne razgovore o štetnoj pristrasnosti u institucionalnoj policijskoj kulturi. Za to je idealna obuka i edukacija uživo, na što ukazuju i rezultati anketa među policijskim organizacijama koje su prošle obuku o različitim oblicima nasilja nad ženama i djevojkama.⁴⁷ UNPOL u svrhu transformativnog učenja preporučuje aktivnosti koje potiču kreativno i analitičko promišljanje i praktične scenarije koji stimuliraju učenje polaznika.⁴⁸

Da bi diskusija bila potkrijepljena relevantnim informacijama, policija treba da uključi ključne aktere u osmišljavanje modula obuke i nastavnih planova i programa edukacije, čime se osigurava da kadeti i poli-

46 Provjera alata za procjenu rizika od partnerskog nasilja obično podrazumijeva primjenu statističkih metoda kojima se ocjenjuje vjerovatnoća da će alat dati veću predviđenu vjerovatnoću ponovnog činenja krivičnog djela ili recidivizma za one počiniocima koji zaista i počinu novo krivično djelo, u poređenju sa počiniocima koji ga ne počinu. Vidi Dowling, C., Morgan, A., Boyd, C., Voce, I., 'Policing Domestic Violence: A Review of the Evidence', Australian Institute of Criminology, Research Report 13 (2018).

47 Vidi studiju slučaja Policije Nottinghamshirea, Tretiranje nasilnog ponašanja prema ženama kao krivičnog djela počinjenog iz mržnje (Treating Violent Behaviour Towards Women as Hate Crimes) u poglavlju 9, Komunikacija, za primjer odgovora anketirane policije o obuci na temu nasilja nad ženama i djevojkama.

48 Standardizovane najbolje prakse UNPOL-a o rodno osviještenim politikama u očuvanju mira, Zbirka projektnih alata (2015) (UNPOL Gender Toolkit Standardized Best Practices on Gender Mainstreaming in Peacekeeping Compendium of Project Tools (2015))

Fotografiju ustupio MINUSTAH/Logan Abassi (Haiti)

cajci na svim nivoima na isti način tumače nasilje nad ženama i djevojčicama.

Obzirom da transformacija ka rodno odgovornom postupanju podrazumijeva inicijative za promjenu ponašanja, obuku i edukaciju, policija treba da se osloni na smjernice stručnjaka u oblasti bihevioralne nauke, koji mogu dati koristan doprinos. Saznanja iz oblasti psihologije, sociologije i bihevioralne ekonomije pomažu da se stekne održivost i otpornost transformacije kroz naučene lekcije na nivou kolektiva i dobre prakse. Na primjer, stručnjaci iz bihevioralnih nauka mogu pružiti znanja potkrijepljena dokazima i na taj način pomoći u prilagođavanju obuke i edukacije radi lakšeg uvođenja promjena u ponašanje, koje su mjerljive i ostvarive.⁴⁹

Kada je riječ o mjerljivim i ostvarivim promjenama u ponašanju, izvještaj Evropske komisije o policiji pod

naslovom Uvidi iz bihevioralnih nauka u sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama (2016) (*Insights from Behavioural Sciences to Prevent and Combat Violence against Women*)⁵⁰ preporučuje pružaocima osnovnih usluga, a posebno policiji, da rade na promjeni ponašanja svojih stručnih osoba koja će potaknuti žrtve/preživjele na sljedeće ponašanje koje vodi ka prijavljivanju nasilja:

Fotografiju ustupio MINUSTAH/Marco Dormino (Haiti)

49 Sara Rafael Almeida, Joana Sousa Lourenço, François J. Dessart and Emanuele Ciriolo, 'Insights from behavioural sciences to prevent and combat violence against women', EUR 28235 EN, doi:10.2788/412325

50 Ibid.

1. Zauzima pozitivan stav o prijavljivanju nasilja;
2. Vjeruje da će naići na odobravanje drugih (tj. norma);
3. Smatra se sposobnom da prijavi nasilje (samoefikasnost)
4. Upoznata je s ponašanjem i ne smije biti ograničena svojim okruženjem (tj. nema ograničenja u pogledu vještina, znanja i okruženja).

Također, nije neuobičajeno da procesi transformacije u policijskim organizacijama nailaze na negiranje ili eksplicitno odbijanje, čak i podrivanje od strane policijskih službenika, uključujući i one na rukovodećim položajima. Da bi se spriječilo odbacivanje i podrivanje obuke, edukacije i stručnog usavršavanja o rodno odgovornom policijskom postupanju neophodno je imati usvojene kodekse ponašanja, mehanizme za pozivanje na odgovornost, mjere održivosti, ali i mehanizme podrške. Ti mehanizmi podrške mogu biti programi mentorstva i kolegijalne podrške u policiji.

U okviru 7 dato je nekoliko kratkih savjeta zasnovanih na bihevioralnoj nauci o postizanju promjene ponašanja:

UNPOL opisuje mentorstvo kao sveobuhvatan, dugoročan odnos “jedan na jedan”, koji podrazumijeva poticanje profesionalnog razvoja pri čemu jedna

Okvir 7

Kratki savjeti o obuci i edukaciji za postizanje promjene ponašanja

- **Objasnite šta se dobiva, a šta gubi** Pobrinite se da policijski pripravnici i kadeti razumiju važnost prevencije u smislu troškova za društvo i kako na njih lično utiču ti troškovi koji su posljedica učestalosti nasilja nad ženama i djevojčicama;
- **Ponašanje predviđa stavove, stavovi na predviđaju ponašanje.** Radite na osmišljavanju programa obuke, edukacije i stručnog usavršavanja koji su usmjereni na željeno ponašanje, a ne na trenutno. Kako očekivano ponašanje bude zaživljavalo, tako će doći do željene promjene u stavovima.
- **Informacije konkretizujte i personalizirajte.** Navedite primjere rodno odgovornog postupanja policije koje ima vidljive rezultate kako bi se polaznici mogli povezati sa iskustvom kolega u sličnim izazovnim okruženjima;
- **Promovišite opredijeljenost i definišite šta ona predstavlja.** Jasno utvrdite ponašanja koja se očekuju u okviru rodno odgovornog postupanja policije i na koji način se takva ponašanja vrednuju i institucionalno nagrađuju. Vidi prilog 1, Angažovanje muškaraca u prevenciji u poglavlju 3, Prevencija, u kojem se navode primjeri radnji koje odražavaju opredijeljenost za rodno odgovorno policijsko postupanje;
- **Uspostavite vezu sa vrijednostima.** Jasno demonstrirajte vezu između očekivanog ponašanja koje predviđaju kodeksi ponašanja i policijskog integriteta i najbolje policijske prakse, te rodno odgovornog postupanja;
- **Pronađite uzore i koristite ih za motivaciju.** U programe obuke i edukacije uvrstite kao primjer osobe koje su uzor drugima, odnosno njihova iskustva. Policijski službenici su kao i svi drugi profesionalci; na promjenu ponašanja posebno će ih motivisati osobe na utjecajnom položaju koje demonstriraju željeno ponašanje.

Izvor: Zasnovano na Jenni Cross., ‘3 Myths of Behavior Change & Other Challenges for Sustainability’, Center for Energy and Behavior Institute for the Built Environment, Colorado State University: https://www.uccs.edu/sustain/sites/sustain/files/inline-files/Myths%20of%20Behavior%20Change_UCCS2015.pdf

Fotografiju ustupila Međunarodna asocijacija žena u policiji (Samit o eliminaciji seksualnog nasilja za vrijeme sukoba, London 2014)

osoba ulaže vrijeme, energiju i lično znanje u rast i razvoj sposobnosti druge osobe. UNPOL dalje naglašava da je mentorstvo dugoročni odnos fokusiran na profesionalni razvoj mentorisane osobe kroz podučavanje, obuku, usmjeravanje i ohrabrivanje.⁵¹

Osnivanje ženskih policijskih udruženja/mreža unutar organizacije može doprinijeti jačanju održivosti obuke i edukacije o rodno odgovornom policijskom postupanju. Udruženja/mreže mogu pozitivno utjecati na promjenu politika, jer kada se u obzir uzmu potrebe vezane za rodnu ravnopravnost, manjine i ljudska prava, policijska služba postaje reprezentativnija u zajednicama kojima služi.

Udruženja/mreže žena u policijskoj službi osnivaju se, između ostalog, i kako bi žene imale glas i dobile priznanje za svoj doprinos. Udruženja/mreže mogu imati svojstvo konsultacijske baze za odgovor na rodno zasnovani kriminal i izazove sa kojima se suočavaju žrtve/preživjele. Ženska udruženja/mreže utječu na promjene i pomažu policijskim organizacijama u njihovom kontinuiranom usavršavanju u svrhu pružanja što boljih usluga zajednici.

Udruženja/mreže žena mogu imati vrlo važnu ulogu kao partner vladama u realizaciji međunarodnih obaveza o

⁵¹ UNPOL, Priručnik o rodnom pitanjima, Standardizovane najbolje prakse UNPOL-a o rodno osviještenim politikama u očuvanju mira, Zbirka projektnih alata (2015)

rodnoj ravnopravnosti, u skladu sa dokumentima kao što su:

- CEDAW- Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979)
- Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 1325
- Rezolucija Generalne skupštine UN-a o prevenciji kriminaliteta i mjerama krivičnog pravosuđa za eliminaciju nasilja nad ženama (1998)
- Ciljeva održivog razvoja, tj. cilja 5, Rodna ravnopravnost i cilja 16, Mir, pravda i snažne institucije

Vidi studije slučaja na kraju ovog poglavlja o tome kako udruženja/mreže žena u policiji mogu doprinijeti uvođenju rodno osjetljivog i rodno odgovornog policijskog postupanja.

Slijedi neiscrpna lista preporuka za unapređenje policijske obuke, edukacije i stručnog usavršavanja u kontekstu rodno odgovorne policijske prakse:

Okviri za obuku

- Ponovno proučite nastavni plan i program i strukturu obuka i edukacija koje postavljaju temelj za budući rad novih polaznika i onih koji su već u službi. Fokus treba staviti na suosjećajnost i moralne principe te pristup zasnovan na žrtvi/preživjeloj. To će doprinijeti osnaženju policijske organizacije koja je u stanju da svoje dužnosti obavlja efikasnije, bez predrasuda i diskriminacije.
- Uvrstite istrage nasilja nad ženama i djevojčicama koje su usmjerene na počiniocima i zasnovane ne žrtvama/preživjelima u module obuke i nastavne planove i programe tako da svi policijski službenici koji završe policijsku akademiju posjeduju osnovno znanje o toj temi;
- Provedite interdisciplinarnu obuku gdje je to moguće i osmislite obuku u bliskoj saradnji sa pružaocima osnovnih usluga i grupama za ženska prava i civilnim društvom;
- Redovno angažujte stručnjake za zadane teme kako bi obuka bila aktuelna i u toku sa dešavanjima (npr. vještake sudske medicine; stručnjake koji rade u centri-

ma za pomoć žrtvama seksualnog napada, grupe koje zastupaju interese žena i djevojčica koje su bile izložene nasilju, edukatore koji rade na istraživanjima nasilja nad ženama i djevojčicama i stručnjake za istragu kompjuterskog kriminala);

- Ograničite oslanjanje na e-učenje kao sredstvo za obuku službenika i osoblja o nasilju nad ženama i djevojčicama. Moguće je organizovati brifinge o nasilju nad ženama i djevojčicama lično sa policijskim službenicima bez dodatnih ulaganja i odvajanja službenika od njihovih osnovnih dužnosti. Dobro rješenje su kratke obuke u sklopu dnevnih brifinga;
- Izradite studije slučaja i scenarije u stvarnom vremenu, na osnovu lokalnih iskustava, tako da se službenicima ukaže na rezultate njihovih postupaka u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama;
- Ne činite štetu. Nasilje nad ženama i djevojčicama ne poznaje razlike pa ga ni policijski službenici nisu pošteđeni. Obuka i edukacija o nasilju nad ženama i djevojčicama treba da se zasniva na spoznaji da i policajci mogu biti žrtve/preživjeli nasilja, a i njegovi počinioci. Tokom obuke treba raditi na razvoju senzibiliteta.
- Kroz obuku demonstrirajte jasnu posvećenost policijskog vodstva obuci. To se može postići tako što će viši policijski službenik lično ili na drugi način prenijeti poruku na početku obuke ili prisustvovati programima obuke sa drugim policijskim službenicima.
- Razvijajte specijalizovane/promotivne/kratkoročne i dugoročne kurseve o krivičnim djelima nad ženama i djevojčicama, uključujući kompjuterski kriminal i nefizičke oblike zlostavljanja;
- Razmotrite uvođenje obaveznih kurseva o praksama zasnovanim na znanjima o traumi;
- Izradite materijale za obuku koji se isključivo odnose na žene i djevojčice žrtve/preživjele fizičkog seksualnog nasilja, odnosno seksualnog nasilja na internetu;
- Razmotrite mobilne obuke za podsjećanje tamo gdje je najveća koncentracija ranjivih i minoriziranih žena i djevojčica;

- Pobrinite se da je svaki istražitelj prošao detaljnu početnu edukaciju nakon stupanja u službu;
- Izradite programe obuke i edukacije koji obuhvataju policijske rukovodioce na prvoj liniji odgovora i više istražitelje te druge rukovodioce/voditelje na srednjem nivou menadžmenta.

Kompetencije (znanje, vještine i stavovi)

- Prioritizirajte međuljudske atribute koji su rodno osjetljivi, pouzdani, predani, motivirajući, komunikativni, odgovorni, ohrabrujući, pravični, nepristrasni i neosuđujući;
- Fokusirajte se na povjerljivosti i dobrostanje žrtava/preživjelih. Žrtve/preživjele trebaju biti centralna tema obuke. Na primjer, obuka za inspektore treba da bude više usmjerena na upravljanje žrtvama/preživjelima nego na upravljanje dokazima;
- Fokusirajte se na prisilu i kontrolirajuće ponašanje počinioca. Ovaj vid zlostavljanja je često problematičan za policajce koji izlaze na lice mjesta jer često se ne ispoljava fizički već verbalno. Neznanje o tome šta predstavlja prisila i kontrolirajuće ponašanje povezano sa nasiljem nad ženama i djevojčicama obično vodi ka stereotipiziranju i okrivljavanju žrtve/preživjele;
- Potičite otvorene razgovore kroz osporavanje postojećih stavova i pristrasnosti među policajcima; Obrada scenarija u stvarnom vremenu i naknadna diskusija o odlukama potiče na promišljanje o vlastitim postupcima;
- Izradite strategiju senzibilizacije za “nesenzibilizirane” policajce. Nasilje, njegovi uzroci i posljedice koje razli-

„Emocionalna kompetencija zahtijeva razvoj osnovnih društvenih vještina za prepoznavanje, tumačenje i konstruktivno reagovanje na emocije u sebi i drugima. To podrazumijeva razvijanje sposobnosti za saslušanje žrtava na načine koji ih osnažuju i smiruju, tako da su u mogućnosti da što preciznije, koherentnije, dosljednije i uvjerljivije ispričaju svoju priču.“

Utjecaj traume na odrasle žrtve seksualnog napada
(The Impact of Trauma on Adult Sexual Assault Victims)
(Justice Canada 2019)

čito i nesrazmjerno pogađaju žene i djevojčice najbolje se rješavaju kroz slušanje onoga što imaju reći žrtve/preživjele;

- Pobrinite se da se obuka i edukacija bavi identifikacijom fizičkih i komunikacijskih prepreka i predrasuda s kojima se suočavaju žene i djevojčice sa različitim oblicima invaliditeta;
- Podržite dijalog kojim se osporava koncept idealne žrtve kroz različite primjere koji uključuju idealne slučajeve;
- Pobrinite se da su policijski službenici upoznati sa prazninama u zakonu i društvenim normama u kontekstu senzibilizacije o prirodi nasilja i njegovim uzrocima i posljedicama koje utječu na žene i djevojčice različito i nesrazmjerno.

LJUDSKI RESURSI

Potencijal žena u policijskoj službi

Rodno odgovorno policijsko postupanje podrazumijeva zastupljenost i inkluziju u policijskoj organizaciji. Žene u policijskoj službi doprinose većoj rodnoj osjetljivosti policijske organizacije dok raznolikost među ženama u policijskoj službi čini odgovor policije efikasnijim. Rodna osjetljivost i raznolikost od ključnog su značaja za efikasno suzbijanje nasilja nad ženama i djevojčicama. Ipak, veći broj žena u policijskoj organizaciji ne znači automatski i smanjenje učestalosti nasilja nad ženama i djevojčicama, naročito ako policijske službenice ne zastupaju zajednice kojima služe i koje štite.

Angažovanje i zadržavanje žena u policijskoj organizaciji ključni je aspekt transformacije ka rodno osjetljivoj policijskoj praksi. Prema DCAF-u, policijske službenice obogaćuju svojim idejama, vještinama i iskustvima policijsku organizaciju, te doprinose njenom radu svojim posebnim kvalitetama koji za ogledaju u rjeđoj upotrebi sile, manjem broju pritužbi na rad u odnosu na muške kolege, boljim komunikacijskim vještinama i većom suosjećajnošću po mišljenju podnositelaca prijava.⁵² U Sjedinjenim Američkim Državama jedna rodna analiza

52 Alat 2 Priručnika: Policijsko postupanje i rod u Priručniku o rodnim pitanjima i sigurnosti (Ženeva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019).

Policijska služba koja odražava raznolikost zajednice kojoj služi, što se odnosi i na rodnu raznolikost, pristupačnija je zajednicama i one u nju imaju povjerenja.

Alat 2: Policijsko postupanje i rod u Priručniku o rodu i sigurnosti (DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019)

pritužbi o prekomjernoj upotrebi sile od strane policije pokazala je da se samo 5% pritužbi o prekomjernoj sili i 2% osnovanih navoda o upotrebi prekomjerne sile u velikim policijskim agencijama odnosilo na policajke.⁵³

Štaviše, žene i djevojčice, pa čak i muškarci žrtve/preživjeli rodno zasnovanog nasilja, pokazuju dosljednu sklonost da se sa svojom prijavom obraćaju policijskim službenicima.⁵⁴ To ne čudi s obzirom na to da veliku većinu počinilaca nasilja nad ženama i djevojčicama čine muškarci i dječaci te da historijski gledano institucionalna kultura u policiji nije bila tako blagonaklona prema rodno odgovornoj policijskoj praksi i njenim zagovornicima.

Agencija UN Women objedinila je 2011. godine podatke o zastupljenosti u policiji u 39 zemalja, koje je prikupio UNODC (2009), i o seksualnim napadima iz Međunarodne ankete o žrtvama krivičnih djela (ICVS) kako bi pokazala pozitivnu korelaciju između prisutnosti žena policajki i prijavljivanja seksualnih napada.⁵⁵ Analiza je dodatno potvrdila da angažovanje i zadržavanje žena u policijskoj organizaciji igra značajnu ulogu u efikasnom odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama (vidi sliku 2).

I EUROPOL je u okviru svog institucionalnog razvoja razmatrao slične studije. Tako je došao do saznanja da rodno uravnoteženi timovi na rukovodećim pozicijama

53 Muškarci, žene i upotreba prekomjerne sile od strane policije: Priča o spolovima: Analiza predmeta građanskopravne odgovornosti, osnovanih navoda i pritužbi građana (Nacionalni centar za žene i policijsku praksu, 2002). (*Men, Women, and Police Excessive Force: A Tale of Two Genders a Content Analysis of Civil Liability Cases, Sustained Allegations and Citizen Complaints,* (The National Center for Women and Policing, 2002).

54 Welch, J and Mason, F., 'Rape and Sexual Assault', *British Medical Journal* 2007;334;1154-1158

55 Napredak žena u svijetu 2011-2012: Porodice u svijetu koji se mijenja (*Progress of the World's Women 2011-2012: Families in a Changing World*) (UN Women, 2011).

Okvir 8

Albanija: Utjecaj žena na višim rukovodnim pozicijama u policiji:

Force International proveo je 2016. godine analizu inicijative za uvođenje afirmativne akcije u svrhu integracije policijskih službenica na operativna komandna mjesta u albanskoj državnoj policiji (ASP). Inicijativu su podržali ICITAP, Ambasada SAD-a i drugi strateški partneri u Albaniji. Analizom se želio uspostaviti trend pozitivnog učenja o planiranju i provedbi programa afirmativne akcije u budućnosti. U okviru analize, održane su konsultacije sa ženama iz jedne ruralne zajednice u Albaniji o tome kakav je učinak na njih imalo imenovanje prve žene na mjesto komandanta okružne policije. Fokus grupa je održana tri mjeseca nakon što je na mjesto komandanta imenovana ženska osoba.

Komentari žena uglavnom su se odnosili na rad u zajednici i kako je imenovanje ženske osobe na višu rukovodnu poziciju u policiji utjecalo na njih i njihov osjećaj sigurnosti. Konsultacije su ukazale na to da je prisustvo ženske osobe s kojom su se mogle poistovjetiti na rukovodnoj poziciji kod njih povećalo povjerenje u policiju, što je također išlo u korist argumentu o povećanoj vidljivosti žena u policiji. U daljem tekstu navode se neki od komentara žena iz zajednice tokom konsultacija:

- *“Za žene i djevojčice sada ima više mogućnosti za komunikaciju sa policijom...”*
- *“To što žene imaju rukovodeću i komandnu ulogu čini razliku za žene i djevojčice u zajednici i doprinosi njihovom samopouzdanju.”*
- *“Vidjeti ženu na čelu jača naše samopouzdanje i povjerenje, jer u njoj vidimo nekoga ko je sličan nama.”*
- *“Imati ženu na rukovodećim i komandnim pozicijama pozitivno utiče na žene i djevojčice, djeluje na njihovo samopouzdanje, i na sve nas, bilo bi dobro kada bi komesarijat bio pun žena.”*

Izvor: Anon citiran u Townsley, J. (2016:40) *Initiative for Mid-Ranking Women Officers to take on Operational Command Roles within the Albanian State Police*: Review, Castleford: Force International Ltd. (Dokument nije dostupan u javnom domenu).

značajno poboljšavaju kvalitetu odlučivanja i da rodno uravnotežena radna mjesta daju bolje rezultate.⁵⁶ Stoga je EUROPOL uložio dodatne napore da istraži na koji način radna snaga koju karakteriše veća raznolikost i bolja izbalansiranost doprinosi rezultatima rada i u tom smislu pokrenuo projekt rodne ravnoteže (2012) za utvrđivanje razloga neravnomjerne rodne zastupljenosti među osobljem, posebno na nivou menadžmenta.⁵⁷ Projekat je imao za cilj poboljšati rodnu izbalansiranost, podići svijest o rodnoj ravnopravnosti i razviti pristup kojim se osigurava da je

56 Wittenberg-Cox, A, 'How Women Mean Business: A Step by Step Guide to Profiting from Gender Balanced Business (2010)', u 'The Female Factor Gender Balance in Law Enforcement (EUROPOL, 2013), dostupno na: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/female-factor-gender-balance-in-law-enforcement>

57 The Female Factor Gender Balance in Law Enforcement (EUROPOL, 2013), vidi: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/female-factor-gender-balance-in-law-enforcement>

rodna ravnopravnost karakteristika radnog okruženja u EUROPOL-u.⁵⁸

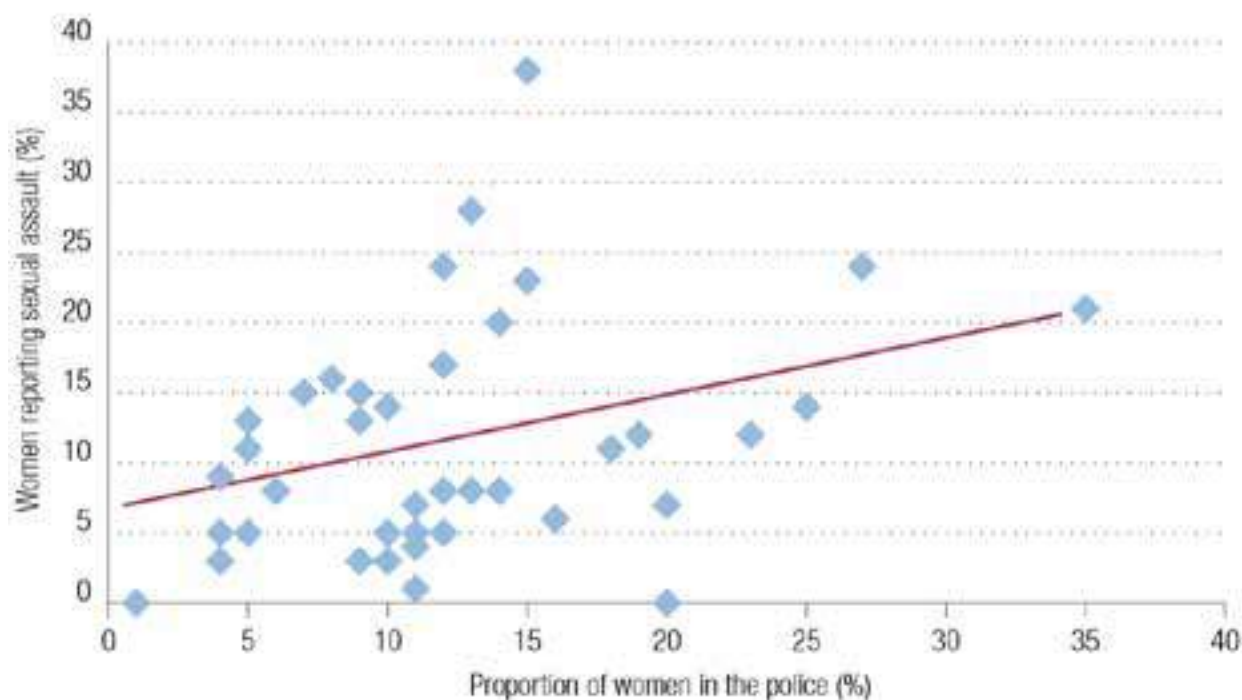

Fotografiju ustupio MINUSTAH (Haiti)

58 Ibid.

Slika 2

Korelacija između prisustva policijskih službenica i prijavljivanja seksualnih napada.

Žene u policiji i prijavljivanje seksualnih napada (str. 59) u dokumentu *Napredak žena u svijetu iz 2011. godine*.

Angažovanje i zadržavanje osoblja u rodno odgovornoj policijskoj organizaciji

Iako su brojčano manje zastupljene u policijskim organizacijama, žene policajke mogu dati ogroman doprinos jačanju povjerenja u rad policije i izgradnji njenog legitimiteta u očima javnosti. Legitimitet u očima javnosti i povjerenje javnosti neizostavni su elementi moderne policijske organizacije.

Angažovanje i zadržavanje žena u policijskoj organizaciji čini samu suštinu rodno odgovorne policijske prakse. Međutim, tu se priča ne završava. Iskustva pokazuju da je osiguravanje kapaciteta za pružanje osnovnih usluga odgovarajućim resursima i obučenosť i motiviranost svakog člana osoblja jednako važno kao i povećanje broja policijskih službenica i njihovo zadržavanje u službi.⁵⁹

⁵⁹ Napredak žena u svijetu 2011–2012: Porodice u svijetu koji se mijenja (*Progress of the World's Women 2011-2012: Families in a Changing World*) (UN Women, 2011).

Ažurirani model strategija i praktičnih mjera za eliminaciju nasilja nad ženama u oblasti prevencije kriminaliteta i krivičnog pravosuđa poziva države da:

- Osiguraju jednaku rodnu zastupljenost u policijskim snagama i drugim agencijama pravosudnog sistema, naročito na nivou odlučivanja i upravljanja;
- Osiguraju žrtvama nasilja, gdje je to moguće, pravo da razgovaraju sa ženskim članom osoblja, bez obzira da li se radi o službenici policije ili druge institucije krivičnog pravosudnog sistema;⁶⁰

Međutim, treba biti oprezan kada je cilj samo povećati zastupljenost u policijskim snagama, jer policijska orga-

⁶⁰ A/Res/65/228, dodatak, pasus 16 (k-l). Vidi također: UNODC-ov modul Edukacija za pravosuđe o rodnom pitanjima u krivičnom pravnom sistemu (*UNODC's Education For Justice Module on Gender in the Criminal Justice System*), Tema 4- Rodna raznolikost radne snage krivičnog pravosuđa (*Topic 4 - Gender diversity in the criminal justice workforce*)

„Žene imaju zapaženu sposobnost upravljanja i usmjeravanja...Žene znaju kako da slušaju i delegiraju, imaju potpuni osjećaj za stvarnost i općenito su vrlo dobro organizirane. U stanju su izbalansirati glavne strategije, a posebnu pozornost posvećuju sitnim detaljima, preuzimajući odgovornosti s velikom marljivošću.“

-Ignacio Cosidó Gutiérrez, direktor španske državne policije (2013)

nizacija može doći u situaciju da potiče stereotipe da samo policijske službenice trebaju biti rodno osjetljive i odgovorne za žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama.⁶¹

Implementacija takvih rodno osjetljivih politika zapošljavanja treba da se odvija uporedo sa obukom osoblja o ljudskim pravima i rodnom pitanjima i da prati razvoj infrastrukture kako bi se smanjili rizici za žene i osobe različitih rodni identiteta te procese, u svrhu zaštite od diskriminacije i odgovora na diskriminaciju.⁶²

Priručnik o rodnom pitanjima DCAF-a (2019) sadrži primjere kompetencija koje treba uvrstiti u opis poslova za radno mjesto policajca/policajke u skladu sa rodno odgovornom policijskom praksom (okvir 19):

Nadalje, UNPOL-ov Priručnik za rodna pitanja (2015)⁶³ pruža dodatne smjernice u pogledu procedura za zapošljavanje i zadržavanje policijskih službenika, koje nadopunjuju i jačaju smjernice DCAF-a (u gornjem

Okvir 9

Kompetencije u opisu radnog mjesta policijskog službenika

- Kvalitetne vještine interkulturalne komunikacije sa različitim populacijama (muškarci, žene, djevojčice, djeca, osobe različite seksualne orijentacije i rodno identiteta i izražavanja, različite dobi, etničke i vjerske pripadnosti, itd.);
- Suosjećajnost i dobre vještine slušanja;
- Sposobnost deeskalacije napetih situacija i posredovanja u rješavanju sporova;
- Sposobnost postizanja koncenzusa među osobama različitih interesa;
- Sposobnost obavljanja više zadataka u isto vrijeme i prioritiziranja konkurentnih zahtjeva.
- Sposobnost koordinacije i saradnje sa različitim službama vlade i drugim akterima;
- Proaktivnost u osmišljavanju pristupa za prevenciju kriminaliteta i socijalnih problema;
- Uvažavanje i pristojnost.
- Pridavanje važnosti konsultacijama i izgradnji odnosa;
- Iskrenost i posvećenost poštivanju pravila;

Izvor: Alat 2, Policijsko postupanje i rod, Priručnik o rodnom pitanjima i rodu, (Ženeva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019)

Umjesto toga, pri zapošljavanju, zadržavanju i unapređivanju policijskih službenika općenito treba prioritizirati i promovirati kandidate koji dosljedno pokazuju kompetencije interseksionalnog i na pravima zasnovanog rodno odgovornog policijskog postupanja.

61 Ibid.

62 Gordon, E., McHugh, C., and Townsley, J., 'Risks versus Transformational Opportunities in Gender-Responsive Security Sector Reform', *Journal of Global Security Studies*, 0(0), 2020, 1–16 doi: 10.1093/jogss/ogaa028.

63 Vidi: Prvi dio: Podrška policiji države domaćina u zapošljavanju žena policajki (Priručnik UNPOL-a o rodnom pitanjima, 2015) (Section 1: 'Assisting Host State Police in Recruiting Female Police Officers', (UNPOL *Gender Toolkit* 2015).

tekstu) o zapošljavanju raznolike radne snage. Međutim, treba imati na umu da nijedna smjernica preporučena u ovom priručniku ne može biti djelotvorna bez mjera i politika odgovornosti koje eliminišu diskriminatorne prepreke.

Na primjer, žene u policijskoj službi nailaze na prepreke s kojima se muškarci ne moraju suočavati, kao što je etiketiranje i seksualno uznemiravanje. Podaci, također, ukazuju na to da policijske službenice svojevrijedno ne napreduju u karijeri zbog strukturnih porodičnih očekivanja i normi.⁶⁴ Zbog toga su politike koje predviđaju reviziju procedura zapošljavanja u policiji, imajući u vidu rodnu perspektivu, važne za utvrđivanje diskriminatornih praksi prema ženama. S tim u vezi, UW Women preporučuje da politike zapošljavanja policije osiguraju sljedeće:⁶⁵

- Ženama je jasno omogućeno napredovanje do pozicija na kojima se donose odluke;
- Kadrovska služba planira i podržava kontinuirano povećanja broja žena među radnom snagom;
- Stvoreni su uslovi i pokrenute inicijative za zadržavanje ženskog osoblja;

Interne komisije ili radne grupe za utvrđivanje prepreka koje dovode do diskriminacije protiv žena i minoriziranih grupa predstavlja pozitivan korak. Međutim, sastav tih komisija i radnih grupa mora odražavati principe rodne ravnopravnosti i jednakosti. Također je neophodno da raspoložu odgovarajućim resursima i da imaju podršku višeg i izvršnog rukovodstva policije da bi mogli ostvariti željeni učinak. U okviru 10 navodi se primjer Liberije i kako je liberijska policija kao kolektiv pozitivno utjecala na napredovanje policajki:

Okvir 10

Žene policajke u Liberiji zagovaraju veću zastupljenost žena na rukovodećim pozicijama

Liberijsko udruženje žena zaposlenih u agencijama za provođenje zakona održalo je uz podršku UN Women simpozij koji je okupio sve zainteresovane strane u sektoru sigurnosti, uključujući i više rukovodstvo. Među najvažnijim dešavanjima tokom simpozija izdvaja se diskusija o izazovima sa kojima se žene suočavaju u sigurnosnim institucijama. Na primjer, u Nacionalnoj policiji Liberije nije bilo žena na izvršnim pozicijama, a samo 16 žena (među 126 muškarca) obnašalo je funkcije sa nadzornim ovlastima, dok je u cjelokupnoj radnoj snazi bilo 78 žena sa visokom stručnom spremom.

Udruženje je uspjelo izlobirati imenovanje dviju viših službenica u okviru Nacionalne policije Liberije i Izvršnih službi za zaštitu objekata, pri čemu je jedna od njih trenutno treća po činu u hijerarhiji Nacionalne policije Liberije.

Izvor: 'Analysis of Country Annual Reports', (UN Women, 2016). (Nije objavljeno).

64 Graue T.M., Hildie, R.E., and Weatherby, G.A, 'Women in Modern Policing'. Department of Sociology and Criminal Justice, Gonzaga University, Spokane, WA, USA, *Journal of Social Sciences and Humanities* Vol. 2, No. 3, 2016, pp. 51-62 ISSN: 2381-7763 (Print); ISSN: 2381-7771.

65 Priručnik za praktičare o programiranju pristupa žena pravdi (UN Women et al, 2018).

Okvir 11

Mreža žena policijskih službenica u jugoistočnoj Evropi (WPON)

Još jedan pozitivan primjer je Mreža žena policijskih službenica u jugoistočnoj Evropi (WPON) koja je, tokom svog postojanja do 2013. godine, uspjela uspostaviti utjecajno savjetodavno tijelo i mrežu za policijske službe regije o pitanjima vezanim za rodnu ravnopravnost i rad policije. WPON je na ovu temu izradio izuzetno korisne „Smjernice za rodno osjetljivu policiju s posebnim osvrtom na zapošljavanje, odabir i stručno usavršavanje žena u policijskim službama“ (2012).

Ove smjernice su osmišljene kao priručnik za policijske rukovodioce na svim nivoima, a posebno one koji rade u odjelima nadležnim za edukaciju i ljudske resurse i odnose s javnošću te druge službenike u ministarstvima unutrašnjih poslova i policiji, koji se bave zapošljavanjem, prijemom, odabirom i stručnim usavršavanjem. U smjernicama se predlaže niz jednostavnih i ekonomičnih mjera koje će policijskim službama pomoći da privuku i zadrže žene sa višim kvalifikacijama i unaprijede rodnu ravnopravnost.

Izvor: Smjernice za rodno osjetljivu policiju s posebnim osvrtom na zapošljavanje, odabir i stručno usavršavanje žena u policijskim snagama, Mreža žena policijskih službenica u jugoistočnoj Evropi (WPON) - Centar za kontrolu malokalibarskog i lakog naoružanja jugoistočne i istočne Evrope (SEESAC, 2012) ('Guidelines for Gender Sensitive Policing, with an Emphasis on Recruitment, Selection and Professional Development of Women in Police Services'; The Women Police Officers Network in South East Europe (WPON)- South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC, 2012)), vidi: <https://www.seesac.org/f/tmp/files/publication/812.pdf>

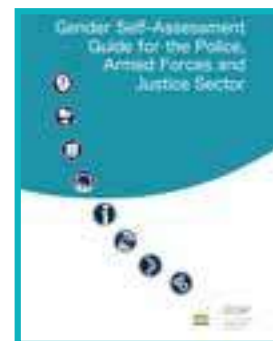
Interne rodne procjene

Prema DCAF-u, provođenje interne procjene prepreka i ulaznih tačaka za rodnu ravnopravnost trebalo bi da bude prvi korak transformacije ka rodno odgovornoj policiji. Interna rodna procjena može pomoći da se:

- Utvrde institucionalni resursi koje već posjedujete za rješavanje rodniha pitanja, u smislu vještina, znanja, nadležnosti, politika i procedura;
- Utvrde dobre i loše prakse u zadovoljavanju potreba žena, muškaraca, djevojčica i dječaka u zajednicama kojima služite;
- Procijene potrebe za obukom i opremom;
- Pribave podaci o početnom stanju za monitoring i procjenu napretka;
- Pokaže osoblju da ste predani stvaranju kvalitetnih radnih uslova i fer mogućnosti za sve;
- Utvrde razlozi zbog kojih žene i muškarci napuštaju službu;

- Utvrde postojeće dobre prakse koje doprinose ravnopravnosti u zapošljavanju, zadržavanju i napredovanju žena i muškaraca;
- Pokaže lokalnoj zajednici, vladi i drugim akterima da ste posvećeni realizaciji ljudskih prava i obaveza u pogledu rodne ravnopravnosti;
- Ojačaju partnerstva sa zajednicama, NVO-ima i srodnim pružaocima usluga;
- Definišu realni ciljevi i praktične strategije za unapređenje rodno odgovorne policijske prakse.

U priručniku se preporučuje DCAF-ov Vodič za rodnu samoprocjenu za policiju, oružane snage i pravosudni sektor (2011) pri razmatranju interne procjene prepreka i ulaznih tačaka za uvođenje rodno odgovorne policijske prakse.

PRIKUPLJANJE, ANALIZA I KORIŠTENJE PODATAKA ZA RODNO ODGOVORNO POLICIJSKO POSTUPANJE

Pokazatelji povjerenja javnosti u kontekstu rodno odgovornog policijskog postupanja

Po završetku interne rodne procjene, policija može definisati polaznu osnovu u odnosu na koju će mjeriti efikasnost svog postupanja i učinak koji to postupanje ima na učestalost nasilja nad ženama i djevojčicama. Povjerenje javnosti će imati ključnu ulogu u tome koliko će policija biti efikasna u reagovanju na nasilje nad ženama i djevojčicama, jer će to biti dobar pokazatelj volje javnosti da se obrati policiji i prijavi kriminal i nasilje. Policija bi stoga trebala da osmisli metodologije za utvrđivanje polaznog stanja i prikupljanje podataka, kako bi znali jesu li na pravom putu u smislu efikasnog odgovora na učestalost nasilja nad ženama i djevojčicama.

Rodna analiza je kritičko ispitivanje načina na koji razlike u rodnim ulogama, aktivnostima, potrebama, mogućnostima i pravima/beneficijama utiču na muškarce, žene, djevojčice i dječake u određenim situacijama ili kontekstima.

Postoje brojni modeli za mjerenje povjerenja javnosti u policijsku organizaciju. Stanko i Bradford, na primjer, preporučuju policijskim sistemima prikupljanje podataka koji će odgovarati sljedećim kvalitativnim pokazateljima: a) efikasnost policije u očima javnosti; b) pravičnost ličnog postupanja; c) angažovanost policije u zajednici i d) zabrinutost lokalnog stanovništva u vezi sa lokalnim poremećajima, jer svaki od navedenih pokazatelja u značajno utiče na povjerenje javnosti u rad policije.⁶⁶

U svrhu rodno odgovornog policijskog postupanja, kvalitativne pokazatelje koje preporučuju Stanko i Bradford potrebno je dalje razvrstati kako bi se omogućila **rodno**

⁶⁶ Stanko, E.A., and Bradford, B. (2009), "Beyond Measuring 'How Good a Job' Police Are Doing: The MPS Model of Confidence in Policing" in *Policing*, Volume 3, Number 4, pp. 322–330. Oxford University Press.

osjetljiva analiza podudarajućih faktora koji utječu na sigurnosne potrebe žena i djevojčica.

Okvir 12 sadrži primjere dodatnog razvrstavanja četiri mjere povjerenja javnosti u policijsku organizaciju Stanka i Bradforda (2009) kojom se omogućava rodno osjetljivija analiza u svrhu praćenja učinka policije u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama:

Važno je naglasiti da je mjerenje uspješnosti rada policije složeno i višedimenzionalno pa se preporučeni pokazatelji u Priručniku ne smiju smatrati iscrpnim i uvijek se trebaju razmatrati zajedno, a ne odvojeno.

Osim podataka za utvrđivanje polaznog stanja u odnosu na koji će se vršiti mjerenje učinka, sistemi za prikupljanje podataka u policiji trebaju razmotriti uvođenje jedinstvenog identifikatora žrtve za potrebe praćenje slučajeva nasilja nad ženama i djevojčicama.⁶⁷

Podaci koji nisu razvrstani po spolu i drugim preklapajućim faktorima nisu reprezentativni.

U slučajevima nasilja od strane intimnog partnera, policijski sistemi za prikupljanje podataka koji koriste jedinstveni identifikator žrtava mogu pratiti učinak mjera zaštite koje su određene da bi se žrtvama/preživjelima pružila sigurnost, i na koji način te mjere utiču na učestalost ponavljanja krivičnih djela. S tim u vezi, Rollings i Taylor (2008) smatraju da bi praćenje počinilaca s vremenom omogućilo da se pravilno izmjeri stopa ponavljanja krivičnih djela i da se rezultati tog mjerenja uporede sa drugim podacima, poput stope smanjenja broja prijava ili percepcije žena i djevojčica o policijskoj službi.⁶⁸

Kada je riječ o prikupljanju policijskih podataka za praćenje ponašanja počinioca, novija iskustva iz UK-a ukazuju na to da bi policija trebala da uvede sljedeće

⁶⁷ Measuring police performance in domestic and family violence (2008). Rollings, K. and Taylor, N. for Trends & issues in crime and criminal justice No. 367 December 2008. Australian Government. Australian Institute of Criminology.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Prema Stanko, E.A., i Bradford, B (2009).

⁷⁰ Sekundarna viktimizacija je definisana u UN-ovom *Ažuriranom modelu strategija i praktičnih mjera* kao viktimizacija koja se ne događa kao direktna posljedica djela, već kroz neadekvatan odgovor institucija i pojedinaca na žrtvu.

Okvir 12

Povjerenje javnosti u policiju ⁶⁹	Efikasnost policije u očima javnosti	Pravičnost ličnog postupanja	Zabrinutosti lokalnog stanovništva o lokalnim poremećajima	Angažovanost policije u zajednici
Kvalitativni pokazatelji Razvrstano prema dobi i drugim društveno-ekonomskim varijablama, gdje je to moguće	Porast povjerenja žena i djevojčica u policijske službe Povećanje efikasnosti policijskog upućivanja u očima partnera koji pružaju osnovne usluge	Žrtve/preživjele i/ili porodice prijavljuju da su manje podvrgnute sekundarnoj viktimizaciji ⁷⁰ Smanjenje u broju pritužbi na rad policijskih službenika koji prvi izlaze na lice mjesta u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama	Porast u zadovoljstvu žrtava/preživjelih i/ili porodica koji smatraju da je njihovo učešće bilo smisleno i zbog toga se osjećaju sigurnije	Porast povjerenja u osnovne usluge policije među organizacijama civilnog društva
Kvantitativni pokazatelji Razvrstano prema dobi i drugim društveno-ekonomskim varijablama, gdje je to moguće	Povećanje broja upućivanja na odgovarajuće pružaoce osnovnih usluga % žrtava/preživjelih koje su morale koristiti specijalističke usluge u vezi sa nasiljem koje su doživjele i koje mogu prijaviti potpuni prestanak svih vrsta zlostavljanja	Smanjenje stope prijava razvrstano prema fazama pravnog kontinuuma (prvi kontakt, istraga, prethodni postupak itd.)	Povećanje broja žrtava/preživjelih koje policiji prijavljuju nasilje nad ženama i djevojčicama Postotak smanjenja ponovljenih krivičnih djela koja su počinili individualni počinioci	Broj organizacija u zajednici koje surađuju sa policijom radi pružanja informacija o nasilju nad ženama i djevojčicama Broj mladih kojima se u školama, drugim obrazovnim ustanovama i zajednici pruža edukacija o nasilju nad ženama i djevojčicama

pokazatelje⁷¹:

- Smanjenje broja učestalih počinitelja partnerskog nasilja;
- Smanjenje broja čestih i novih žrtava/preživjelih;
- Smanjenje štete kojoj su izložene žrtvene/preživjele i djeca;
- Kraće vrijeme potrebno za reagovanje u svrhu zaštite porodica koje se suočavaju sa visokim rizikom i ozbiljnom štetom od partnerskog nasilja.

U okviru 13 navodi se primjer interesantne studije počet-

nog stanja koju je izradilo Ministarstvo za socijalne službe Australije, a koja se bavi ponašanjem počinitelja nasilja u porodici i domaćinstvu (FDV). Studija početnog stanja pruža uvid u različite pokazatelje koje policija može iskoristiti za praćenje ponašanja počinitelja. Podaci o početnom stanju vrlo su bitni za istrage usmjerene na počinioca i sastavi su dio rodno odgovornog policijskog postupanja.

Utvrđivanje učestalosti nasilja nad ženama i djevojčicama

Prikupljanje podataka o učestalosti nasilja nad ženama i djevojčicama je zahtijevan, ali koristan proces jer obuhvata anketiranje reprezentativnih uzoraka žena i djevojčica u datoj populaciji kako bi se ispitalo njihovo iskustvo nasilja.

71 Preuzeto iz 'Evaluation of the Drive Project – A Three-year Pilot to Address High-risk, High-harm Perpetrators of Domestic Abuse' (Centre for Gender and Violence Research, University of Bristol, 2019).

Okvir 13

Prikupljanje podataka za potrebe istraga usmjerenih na počinioca

U Australiji je Ministarstvo za socijalne službe izradilo izvještaj o početnom stanju za period 2015.-2016. pod nazivom Nacionalni standardi ishoda u intervencijama usmjerenim na počinioca (*National Outcome Standards for Perpetrator Interventions, NOSPI*) u svrhu praćenja i mjerenja rezultata nacionalnih intervencija kojima se nastoje promijeniti stavovi i ponašanja počinitelja nasilja u porodici i domaćinstvu (FDV).

Izvještaj se temeljio na podacima prikupljenim na nivou zemlje o učinku sistema koji se bavi počiniocima, a koji podrazumijeva preventivno djelovanje kroz pozivanje počinitelja na odgovornost i njihovo suočavanje sa posljedicama nasilja te pružanje podrške za rad sa počiniocima na promjeni njihovog ponašanja i stavova. NOSPI koristi i preporučuje seriju pokazatelja na koje se policija može osloniti u pripremi adekvatnog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama. Ti pokazatelji se odnose na sljedeće:

- Udio prijavljenih slučajeva nasilja u porodici u kojima je urađena procjena rizika po žrtvu;
- Udio incidenata nasilja u porodici koji su prijavljeni policiji i u kojima je žrtva upućena na odgovarajuću službu ili program u svrhu procjene;
- Udio incidenata nasilja u porodici u kojima je policija izašla na lice mjesta i izdala naredbe za intervenciju u slučaju nasilja u porodici u ime žrtve;
- Udio žrtava koje su prijavile seksualni napad i upućene su na specijaliziranu službu za žrtve seksualnog napada;
- Udio obavijesti služe za dječiju zaštitu u kojima je evidentirano nasilje u porodici;
- Udio žena (i njihove djece) koje se osjećaju sigurnije a) prije i b) za vrijeme ili nakon intervencije usmjerene na počinioca;
- Udio žena koje su doživjele nasilje u porodici i koje su ponovno viktimizirane od strane istog počinioca u periodu od 12 mjeseci;
- Udio djece koja su doživjela nasilje u porodici i koja su ponovno viktimizirana u periodu od 12 mjeseci;
- Udio incidenata nasilja u porodici u kojima je počinitelj upućen na odgovarajuću službu ili program u svrhu procjene;
- Udio slučajeva nasilja u porodici ili seksualnih incidenata koji su prijavljeni policiji ili su evidentirani od strane policije i u kojima su iznesene optužbe (gdje je to primjenjivo);
- Udio počinitelja koji su prvi put počinili krivično djelo;
- Udio počinitelja nasilja u porodici koji su ponovili krivično djelo sa novim nasiljem u porodici ili seksualnim deliktom u periodu od 12 mjeseci po završetku programa za promjenu ponašanja (ili druge intervencije usmjerene na počinioca).

*Izvor: 'National Outcome Standards for Perpetrator Interventions (NOSPI) Baseline Report 2015-2016', Australian Department for Social Sciences, vidi: <https://plan4womenssafety.dss.gov.au/wp-content/uploads/2018/08/nationaloutcomestandardreportweb.pdf>

U svrhu ovog priručnika, učestalost nasilja nad ženama i djevojčicama definiše se kao statistički koncept koji se odnosi na broj djela rodno zasnovanog nasilja koja imaju za posljedicu ili je izvjesno da će imati za posljedicu fizičku, seksualnu ili psihološku štetu ili patnju žena i djevojčica, uključujući prijetnje takvim činom, prisilu ili proizvoljno lišenje slobode, bilo da se događa u javnom ili u privatnom životu date populacije.⁷²

72 Nasilje nad ženama i djevojčicama također uključuje, ali nije ograničeno na, fizičko, seksualno i psihičko nasilje koje se događa u porodici, unutar opće zajednice i koje je počinila ili odobrava država. Vidi Deklaraciju o eliminaciji nasilja nad ženama (Rezolucija generalne skupštine 48/104 od 20. decembra 1993).

Ankete zasnovane na stanovništvu za prikupljanje podataka o učestalosti, ako se provode pravilno i uz dužno poštovanje kvalitete i etike, najbolji su izvor podataka za procjenu uobičajenosti nasilja nad ženama i djevojčicama i pomažu u rasvjetljavanju opsega, prirode i posljedica najčešćih oblika nasilja protiv žena i djevojčica.⁷³

73 Smjernice o izradi statističkih podataka o nasilju nad ženama - Statističke ankete (*Guidelines for Producing Statistics on Violence against Women – Statistical Surveys*) (UN New York. Ujedinjene nacije, Odjel za ekonomska i socijalna pitanja, Odsjek za statistiku. 2014).

Podaci o učestalosti nasilja nad ženama i djevojčicama omogućit će pružaocima osnovnih usluga, uključujući policiju, realniji uvid u to da li njihov odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama postiže željeni učinak. Međutim, prikupljanje podataka o učestalosti nasilja nad ženama i djevojčicama ne treba prepustiti policiji u potpunosti, jer policija može pružiti samo podatke koji se odnose npr. na broj slučajeva prijavljenih policiji, pravnu kvalifikaciju krivičnog djela i (obično) fizičko nasilje.

Anketiranje žena i adolescentica o njihovim iskustvima nasilja uključujući, ali ne ograničavajući se na, učestalost i okolnosti nasilja, posljedice koje je nasilje ostavilo po njihovo zdravlje i korake koje su poduzele da potraže pomoć, bavi se vrlo osjetljivim temama i zahtijeva povjerenje ispitanika.⁷⁴ Nisu sve policijske organizacije u mogućnosti da računaju na povjerenje žena i djevojčica, koje je ključni preduslov, naročito ako se radi o ženama i djevojčicama iz minoriziranih, odnosno nevidljivih zajednica. Prikupljanje podataka o učestalosti, stoga, zahtijeva holistički pristup i angažman više nadležnih agencija vlade i njihovih strateških partnera.

Prikupljanje podataka o učestalosti nasilja za svaku pojedinačnu žrtvu/preživjelu u navedenim anketama je posebno važno, imajući u vidu da se tim podacima mogu popuniti praznine u sistemima podataka pravosudnih institucija.

Smjernice UN-a o izradi statističkih podataka o nasilju nad ženama (2014) upozoravaju da je uobičajeno da podaci u bazama podataka pravosudnih institucija nisu reprezentativni u pogledu nasilja nad ženama i djevojčicama jer žrtve/preživjele uključuju policiju tek kao krajnju mjeru i nakon što se sve

druge strategije za sprečavanje nasilja pokažu nedjelotvornim.⁷⁵ U smjernicama se također navodi da je sve dodatno otežano činjenicom da je nasilje nad ženama i djevojčicama vrsta krivičnog djela koje se najrjeđe prijavljuje.

74 Ibid.

75 Ibid.

Policijske organizacije bez obzira na to nastoje utvrditi učestalost nasilja nad ženama i djevojčicama mjerenjem na osnovu broja incidenata koji su im prijavljeni, što je prikladnija mjera jer je jedinica evidentiranja prijavljeni incident ili slučaj, a ne žrtva (žena ili djevojčica).⁷⁶

Ovaj pokazatelj ne pruža uvid u kompletnu sliku u smislu opsega, težine i obrazaca nasilja jer u velikoj mjeri ovisi od kvalitete i sveobuhvatnosti policijskih izvještaja o incidentima. To je dodatno usložnjeno činjenicom da sudska statistika često sadrži još manje podataka jer policija i tužilaštvo imaju diskreciono pravo da odbace slučaj i policijske baze podataka u većini slučajeva nisu uvezane sa sudskim bazama podataka.⁷⁷

Obzirom da se policija treba usmjeriti na smanjenje jaza između procjene učestalosti nasilja i prijavljenih slučajeva, policijskim organizacijama je u interesu da uspostave radne odnose sa OCD-ovima i drugim pružaocima osnovnih usluga u svrhu promoviranja sveobuhvatnog pristupa studijama o rasprostranjenosti nasilja nad ženama i djevojčicama.

Opširniji pristup koji uključuje razmatranje društvenih stavova o nasilju nad ženama i djevojčicama (prijavlivanje, okrivljavanje žrtve, tolerisanje, inhibicija, šutnja) može doprinijeti kvaliteti studija o rasprostranjenosti nasilja. Policija može biti ključni partner u provedbi ovih studija kroz pružanje relevantnih informacija i iskoristiti rezultate tih studija za unapređenje svoje prakse. Na primjer, opširnije istraživanje usmjereno na društvene stavove, uključujući i stavove policije, prema nasilju nad ženama i djevojčicama može dodatno potkrijepiti analizu i omogućiti distribuciju kvalitativnih i kvantitativnih podataka o ekstremnim oblicima nasilja nad ženama i djevojčicama, kao što su rodno zasnovana ubistva žena ili femicid, što bi poboljšalo metodologiju procjene rizika od partnerskog nasilja, policijsku zaštitu i mjere sigurnosti te strategije prevencije.

Međutim, kako bi bile primjerene, opširnije studije o učestalosti nasilja nad ženama i djevojčicama trebaju uzeti

76 Ibid.

77 Ibid i vidi: V. Jaquier, H. Johnson and B.S. Fisher, 'Research methods, measures and ethics', in *Sourcebooks on Violence against Women*, 2nd ed., C.M. Renzetti, J.L. Edleson and R.K. Bergen, eds. (SAGE Publications, 2010).

u obzir faktore kao što su dob, rasno i etničko porijeklo, kriminalna prošlost počinioca, odnos između žrtve/preživjele i počinioca, modus operandi, kontekst i motiv, te posebnu pažnju posvetiti izvještajima o nasilju u ruralnim i marginaliziranim područjima i položaju određenih grupa žena i žrtava/preživjelih.⁷⁸ Učešće u takvim studijama u partnerstvu sa vanjskim akterima pružilo bi policiji platformu za izgradnju strateških partnerstava, ali i za daljnje korake ka priznavanju problema.

PRAĆENJE I EVALUACIJA U SVRHU EFEKTIVNOG RODNO ODGOVORNOG POLICIJSKOG POSTUPANJA

Praćenje učinka

Kako policija obavlja svoje svakodnevne aktivnosti ovisi o njenom mjerenju rezultata rada i o tome kako njeno rukovodstvo osigurava odgovornost osoblja za realizaciju prioriteta i ciljeva.

Prema UNODC-u (2014), efikasna realizacija policijskih prioriteta zahtijeva nadzor, praćenje i evaluaciju. Svako efikasno postupanje mora biti potkrijepljeno tačnim empirijskim podacima o obimu i utjecaju kriminala i nasilja i o efikasnosti policije u pozivanju počinitelaca na odgovornost i zadovoljavanju potreba stanovništva.⁷⁹ UNODC nadalje dodaje da bi razvoj policijskog internog mehanizma za praćenje i nadzor trebao biti vođen principima transparentnosti i odgovornosti prema žrtvama/preživjelima. Odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama ne smije biti izuzetak.

Kao što je ranije spomenuto, za praćenje učinka rodno odgovornog postupanja policije potrebna je polazna osnova za mjerenje učinka, kao i razvoja i rasta organizacije. Uz dobro utvrđenu polaznu osnovu, policijske

78 Preporuke za djelovanje na suzbijanju rodno zasnovanih ubistava žena i djevojčica (*Recommendations for action against gender-related killing of women and girls*) (UNODC i UN Women, 2015).

79 Priručnik UNODC-a o efektivnom postupanju organa gonjenja u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama (*Handbook on Effective Prosecution Responses to Violence against Women and Girls*) (UN Women, UNODC 2014).

Intersekcionalnost objašnjava koliko su žene i djevojčice različito izložene nasilju i kako doživljavaju krivično djelo.

organizacije mogu započeti sa praćenjem i evaluacijom svojih politika i strategija za rodno odgovornu praksu radi što preciznijeg usklađivanja sa obavezama države, poput onih iz Plana održivog razvoja do 2030. godine, u kojem se naglasak stavlja na postizanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i djevojčica u svim državnim sektorima, uključujući policiju.⁸⁰

Integrisanje rodne perspektive predstavljat će ključni element izrade transformativnih i rodno odgovornih politika i strategija kao i **sistema praćenja procesa**.

Sistem praćenja može se opisati kao kontinuirana funkcija čija je primarna svrha pružiti rukovodiocima i glavnim akterima redovne povratne informacije i rane naznake napretka ili izostanka napretka u postizanju planiranih rezultata.⁸¹ Nadalje, praćenje podrazumijeva prikupljanje i analizu rodno osjetljivih i intersekcionalnih podataka o procesima implementacije politika i strategija i preporučivanje korektivnih mjera.⁸²

U okviru praćenja povratnih informacija i preporučenih korektivnih mjera uvijek treba uzeti u obzir i pregled rodne osjetljivosti budžeta. U tom pogledu, DCAF-ov *Alat 15: Integrisanje rodni pitanja u izradu i praćenje projekata za sektor sigurnosti i pravosuđa* (2019) preporučuje sljedeća ključna pitanja: Da li budžet unapređuje rodnu ravnopravnost, ako se uzmu u obzir finansijska i materijalna sredstva dodijeljena različitim grupama žena, djevojčica, muškaraca i dječaka u okviru projekta?

- Je li definisan cilj finansiranja za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena?

80 Vidi Integrisanje rodni pitanja u izradu i praćenje projekata za sektor sigurnosti i pravosuđa (*Integrating Gender in Project Design and Monitoring for the Security and Justice Sector*), Alat 15: Priručniku o rodu i sigurnosti (DCAF, OSCE/ODIHR UN Women, 2019).

81 Nicola Popovic. 'Security Sector Reform Assessment, Monitoring and Evaluation and Gender' in *Gender and Security Sector Reform Toolkit*, Eds. Megan Bastick and Kristin Valasek (Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN-, 2008).

82 Ibid.

- Može li budžet pospiješiti nejednakosti u bilo kojem obliku?
- Da li je budžet koncipiran na takav način da omogućava ciljnim grupama žena, muškaraca, dječaka i djevojčica da doprinesu projektu i da imaju koristi od njega?

Sistemi praćenja, općenito, trebaju podrazumijevati redovne i ekonomične cikluse prikupljanja povratnih informacija kako bi se održalo učenje kroz cijeli ciklus učenja. U slučaju nasilja nad ženama i djevojčicama, uključivanje ključnih aktera, poput organizacija za ženska prava i drugih partnera na nivou zajednice, u procese institucionalnog

učenja aktualizira i osnažuje stajališta i znanja žena, te vrednuje njihova iskustva i razbija kulturu šutnje koja prati nasilje nad ženama i djevojčicama.⁸³

Štaviše, povjerenje koje vanjski akteri, kao što su organizacije civilnog društva za ženska prava, gaje prema žrtvama/preživjelim nasilja nad ženama može značajno doprinijeti kvaliteti informacija koje su primljene u okviru institucionalnog učenja. Kao što je ranije spomenuto, uključivanje OCD-ova za ženska prava posebno je važno, na primjer, za provođenje anketa kojima se mjeri zadovoljstvo žrtve/preživjele nakon prijave policiji. Ženske organizacije u većini slučajeva uživaju više povjerenja među žrtvama/preživjelim nasilja nad ženama i djevojčicama nego što je to slučaj sa policijom i stoga su u boljem položaju da prikupe kvalitativne podatke za potrebe policije.

Anketiranje žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama o zadovoljstvu sa uslugama pružit će vrlo važan pokazatelj za rodno odgovorno policijsko postupanje, ali to treba učiniti uz primjenu odgovarajućih mjera zaštite kako se ne bi nanijela šteta.⁸⁴

⁸³ 'Guidance on Monitoring and Evaluation for Programming on Violence against Women and Girls', (Guidance Note 3, Department for International Development - DFID - practice paper).

⁸⁴ Preporuka preuzeta iz publikacije Svačija stvar: Unapređenje policijskog odgovora na nasilje u porodici, Inspektorat policije Njenog Veličanstva, HMIC, 2014 (Everyone's Business: Improving the police response to domestic abuse' (Her Majesty's Inspectorate of Constabulary – HMIC - 2014)).

Za više informacija o kreiranju rodno odgovornog sistema praćenja, Priručnik preporučuje sljedeće dokumente Ženevskog centra za upravljanje sektorom sigurnosti:

- Alat 11: Procjena, praćenje i evaluacija reformi sektora sigurnosti i rodna pitanja u Priručniku o rodnom pitanjima i SSR (*Security Sector Reform Assessment, Monitoring and Evaluation and Gender of the Gender and SSR Toolkit*) (2008);
- Alat 15: Integrisanje rodnih pitanja u izradu i praćenje projekata za sektor sigurnosti i pravosuđa u Priručniku o rodnom pitanjima i sigurnosti (*Integrating Gender in Project Design and Monitoring for the Security and Justice Sector of the Gender and Security Toolkit*) (2019).

Rodno osjetljive kompetencije: Ključ transformacije

Kako je već navedeno u Priručniku, rodno odgovorne politike zasnovane su na primjeni **znanja, vještina i stavova** koji čine rodno odgovorne i **rodno osjetljive kompetencije** i imaju potencijal da osnaže nemoćne i izgrade povjerenje i saradnju sa širokom lepezom aktera uz poštivanje načela nediskriminacije i nečinjenja štete. Mjere odgovornosti kojima se osigurava poštivanje institucionalnih kodeksa ponašanja za integritet policije igraju ključnu ulogu u stvaranju osjećaja vlasništva i održivosti kompetencija potrebnih za rodno odgovornu policijsku praksu.

Stoga su ove tri komponente snažno povezane i međusobno se jačaju u svojoj praktičnoj primjeni, kao i u rezultatima usklađenosti i performansi (slika 3). Sljedeći dio usmjeren je isključivo na praćenje i evaluaciju učinka rodno odgovorne policijske prakse.

U ovom dijelu neće se detaljno raspravljati o mjerama odgovornosti za poštivanje kodeksa ponašanja i integriteta policije jer ta tema nije u domenu ovog priručnika. Osnovne preporuke u vezi sa mjerama odgovornosti za poštivanje kodeksa ponašanja i integriteta policije date su u prethodnim odjeljcima.

Slika 3

Rodno odgovorne kompetencije

Kako bi se stvorila rodno odgovorna policijska organizacija, potrebno je pratiti dosljednost primjene rodno osjetljivih kompetencija u cijeloj organizaciji. Više policijsko rukovodstvo trebalo bi razmotriti uvođenje jedinstvenog sistema za ocjenjivanje radnog učinka za potrebe srednjih rukovodilaca, a koji uključuje primjenu rodno osjetljivih kompetencija.

Ocjenjivanje radnog učinka treba tretirati kao alat za učenje, a ne samo kao sredstvo za osiguranje odgovornosti. Više policijsko rukovodstvo trebalo bi da ohrabri srednje rukovodioce da aktivno rade na održivosti naučenih kompetencija za rodno odgovorno policijsko postupanje.

Na primjer, vođe timova mogu provesti sveobuhvatan pregled uspješnih i neuspješnih istraga. U to bi trebalo uključiti sve članove koji su postupali u slučaju, od policijskih službenika koji su prvi izašli na lice mjesta do detektiva ili inspektora i nadzornika. Pregled može uključivati hronološki prikaz uključenosti svakog policijskog službenika koji je postupao u slučaju, pozivajući se na rodno osjetljive kompetencije kako bi razmotrili šta je bilo dobro i šta bi se sljedeći put moglo poboljšati. Izvještaj nakon provedenog pregleda se može pokazati kao jedna od najboljih metoda za učenje i razvoj tima i

jedinice. Ovisno o policijskoj organizaciji, povremeno se u ovu aktivnost može uključiti srednje do više policijsko rukovodstvo kako bi se osigurao doprinos na strateškom nivou.

Ocjenjivanje radnog učinka koje uključuje rodno osjetljive kompetencije trebalo bi pomoći da se razjasni koje su vrste strategija za borbu protiv nasilja nad ženama bile efikasne, na koji način i zašto. Praćenje tih kompetencija istovremeno će pomoći u utvrđivanju prepreka koje i dalje postoje i koje ograničavaju učinak rodno osjetljivog policijskog postupanja kako bi se mogle pravo vrijeme korigovati.

Sve utvrđene prepreke vjerovatno će biti direktno povezane sa nedostacima u mjerama institucionalne odgovornosti koje imaju za cilj osigurati poštovanje policijskih kodeksa ponašanja, uključujući politiku nulte tolerancije. Srednji rukovodioci bi trebali tretirati nedosljednu primjenu rodno osjetljivih kompetencija od strane svog osoblja kao simptom dubljih problema sa kojima se suočava policijska organizacija. Ti problemi se obično odnose, ali nisu ograničeni, na poteškoće u usvajanju kulture odgovornosti, neefikasno rukovođenje, te policijsku obuku i edukaciju koja se ne bavi sveobuhvatno načelima rodne ravnopravnosti.

Korektivne mjere bi stoga trebale biti usmjerene na ova tri pitanja kritična za rad policije kako bi se poboljšala primjena rodno osjetljivih kompetencija. Strogo praćenje primjene rodno osjetljivih kompetencija ne samo da će doprinijeti transformaciji ka rodno odgovornom policijskom postupanju, već će prevenirati pritužbe na rad policije, naročito službenika koji prvi izlaze na lice mjesta, a čije nepostupanje može predstavljati kršenje ljudskih prava.

Obzirom da se rad policije zasniva na timskom radu, sistemi ocjenjivanja i monitoringa trebaju biti usmjereni na postizanje sljedećih kolektivnih ciljeva:

- Smanjenje jaza između prevalencije nasilja nad ženama i djevojčicama i broja prijavljenih slučajeva nasilja;
- Povećana percepcija legitimnosti policije kao pružaoca osnovnih usluga u očima žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama i njihovih zajednica;

Za navedene ciljeve potrebno je definisati pokazatelje rodno odgovornog policijskog postupanja, posebno u pogledu kompetencija koje policijski službenici trebaju da posjeduju. Komandiri stanica bi u najboljem slučaju trebali da imaju polazne podatke o učestalosti nasilja nad ženama i djevojčicama u odnosu na koje će pratiti trend prijavljivanja slučajeva nasilja u njihovoj stanici.

Navedene informacije i pokazatelji rodno odgovornog policijskog postupanja pružit će uvid u to da li policijski službenici koji prvi odgovaraju na događaj dosljedno primjenjuju rodno osjetljive kompetencije. U narednoj tabeli (okvir 14) navedeni su primjeri rodno osjetljivih kompetencija koje čine rodno odgovorno policijsko postupanje i koje se mogu uzeti u obzir prilikom ocjenjivanja rezultata rada:

Okvir 14

Rodno osjetljive kompetencije			Pokazatelji rodno odgovornog policijskog postupanja	
Znanje o nasilju nad ženama i djevojčicama	Vještine	Stavovi	Kvalitativni	Kvantitativni
Posljedice po društvo i privredu	Izgradnja partnerstava	Usmjereni na prevenciju	Povećana svijest o lokalnoj sigurnosti među ženama i djevojčicama	Povećan angažman aktera na prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama (projekti, forumi, itd.)
Medicinske i zdravstvene posljedice	Zasnovano na znanju o traumi	Ne čini štetu	Žrtve/preživjele i/ili porodice prijavljuju da su manje podvrgnute sekundarnoj viktimizaciji	Smanjenje u broju pritužbi na rad policijskih službenika koji prvi odgovaraju na događaj
Nesrazmjerni i različit utjecaj nasilja na žene i djevojčice	Identifikacija žrtve/preživjele	Proaktivni i snalažljivi u zajedničkom radu sa pružaocima osnovnih usluga	Povećana svijest o efikasnosti policije među partnerima koji su pružaoци osnovnih usluga	Povećan broj upućivanja na relevantne službe
Osobe, grupe i zajednice koje se smatraju najranjivijim	Međusobna komunikacija	Ne nastupaju sa predrasudama i svjesni su štetne pristranosti	Minorizirane žene i djevojčice više vjeruju policiji	Smanjena stope viktimizacije minoriziranih žena i djevojčica
Nacionalne procedure i zakoni	Osigurava da su prioriteta u istrazi/prevenciji usmjereni na počinioca	Usmjereni na osnaživanje žrtava/preživjelih i saradnju s njima	Učešće žrtava/preživjelih, odnosno njihovih porodica, bilo je smisleno prema njihovim povratnim informacijama	Smanjenje broja prijava
Međunarodni standardi, principi i norme	Upravljanje slučajem uključujući i lanac čuvanja dokaza i evidenciju intervencije	Odgovorni i transparentni	Kvalitet policijskih izvještaja je dobar i pouzdan za prikupljanje podataka	Smanjena stopa recidivizma među počiniocima

U nekim zemljama, poput Ujedinjenog Kraljevstva, preporučuje se korištenje pokazatelja rodno odgovornog policijskog postupanja u godišnjem ocjenjivanju rezul-

tata rada svakog odjeljenja, jedinice i odjela.⁸⁵ U pogledu

⁸⁵ Savremena strategija prevencije kriminala (*Modern Crime Prevention Strategy*) (Home Office, 2016).

kompetencija i vrijednosti, UK College of Policing oslanja se na Okvir kompetencija i vrijednosti (CVF). Svrha CVF-a je osigurati da postoje jasna očekivanja od svih osoba koje rade u policijskoj službi, što vodi ka podizanju standarda za dobrobit javnosti i očuvanje sigurnosti.⁸⁶

Jedna od ključnih kompetencija za policijsku praksu u Okviru kompetencija i vrijednosti je "emotivna osviještenost". UK College of Police ističe važnost empatije u policiji, koja dolazi u prvi plan kada policijska organizacija želi angažovati i uključiti najugroženije osobe s

kojima dolazi u kontakt, a koje možda nisu u mogućnosti da u potpunosti izraze ili formulišu svoja mišljenja i osjećanja.⁸⁷ U okviru 15 navode se nivoi emotivne osviještenosti u skladu Okvirom kompetencija i vrijednosti:

U Britanskoj Kolumbiji u Kanadi, pokrajinska vlada, odnosno Javna služba Britanske Kolumbije, uvela je 2012. godine bihevioralne kompetencije za odnose sa aboridžinskim zajednicama u svrhu unapređenja individualnih i

Okvir 15

Emotivna osviještenost u skladu sa Okvirom kompetencija i vrijednosti (UK College of Policing 2016)

Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3
<p>Prema drugima postupam s poštovanjem, tolerancijom i suosjećanjem.</p> <p>Uvažavam i poštujem različita stajališta, vrijednosti i ubjeđenja u okvirima zakona.</p> <p>Zadržavam prisebnost i razmišljam o tome kako da na najbolji način kontrolišem situaciju kada su mi upućene provokacije.</p> <p>Shvatam svoje emocije i znam koje situacije mogu utjecati na moju sposobnost da se nosim sa stresom i pritiskom.</p> <p>Tražim pomoć i podršku kada mi je potrebna.</p> <p>Uviđam vrijednost raznolikosti.</p> <p>Komuniciram jasnim i jednostavnim jezikom kako bi me drugi lako razumjeli.</p> <p>Nastojim shvatiti razmišljanja i zabrinutosti drugih čak i kada nisu u mogućnosti da ih sami jasno izraze.</p>	<p>Uzimam u obzir stajališta ljudi različitog porijekla prije nego bilo šta poduzmem.</p> <p>Prilagođavam svoj stil i pristup potrebama ljudi s kojima radim i svojim ponašanjem nastojim postići najbolji ishod.</p> <p>Promovišem kulturu koja vrednuje raznolikost i potiče izazov.</p> <p>Potičem praksu samopromišljanja među drugima i odvajam vrijeme za podršku drugima koji nastoje shvatiti reakcije i ponašanja.</p> <p>Preuzimam odgovornost za pružanje pomoći osiguranju emocionalne dobrobiti osoba u mojim timovima.</p> <p>Preuzimam odgovornost za otklanjanje bilo kakvog neprikladnog ponašanja.</p>	<p>Pokušavam razumjeti dugoročne razloge organizacijskog ponašanja. To mi omogućava da prilagođavam i mijenjam organizacijsku kulturu gdje je to primjereno.</p> <p>Aktivno radim na organizacijskoj kulturi koja podržava, prepoznaje i cijeni različitost i dobrobit i osporava netoleranciju.</p> <p>Razumijem unutrašnju i vanjsku politiku i sposoban sam ostvariti efikasan utjecaj, prilagođavajući svoje postupke kako bih postigao potreban učinak.</p> <p>Sposoban sam sagledati stvari iz različitih perspektiva i koristim to znanje za preispitivanje vlastitih razmišljanja, vrijednosti i pretpostavki.</p> <p>Brinem se za to da sva stajališta budu razmotrena pri donošenju odluka i da su razlozi za odluke preneseni na jasan i uvjerljiv način.</p>

⁸⁶ Okvir kompetencija i vrijednosti u policijskom postupanju - Pregled okvira (*Competency and Values Framework for Policing - Overview of Framework*) (College of Policing, 2016).

⁸⁷ Ibid.

Okvir 16

Bihevioralne kompetencije za odnosa sa starosjedilačkim zajednicama: Kulturološka agilnost

Kulturološka agilnost odnosi se na sposobnost pojedinca da efikasno saraduje sa osobama aboridžinskog porijekla uz iskazivanje poštovanja i uvažavanja. Kulturološka agilnost je zapažanje kulturoloških specifičnosti i brzo prilagođavanje tim specifičnostima kako bi se svi osjećali sigurno. Podrazumijeva otvorenost ka novim iskustvima i preoblikovanje osjećaja nerвозe i tjeskobe u radoznalost i vrednovanje.

Također podrazumijeva preispitivanje vlastite kulture i svjetonazora i kulture Javne službe BC-a, te zapažanje sličnosti i razlika u odnosu na aboridžinsku kulturu i svjetonazore. Kulturološka agilnost se odnosi na prepoznavanje načina na koje lične i profesionalne vrijednosti mogu biti u suprotnosti ili u skladu sa ličnim i profesionalnim vrijednostima aboridžinskog stanovništva. Podrazumijeva sposobnost poistovjećivanja i uvažavanja različitih kulturološki uvjetovanih stajališta te spremnost za mijenjanje ličnih stajališta.

Izvor: [Indigenous Relations Behavioural Competencies](#) (BC Public Service, British Columbia, Canada 2012).

kolektivnih vještina za efikasnu saradnju sa starosjedilačkim stanovništvom u pokrajini.⁸⁸ Od 17 preporučenih bihevioralnih kompetencija za odnose sa starosjedilačkim stanovništvom, četiri se primjenjuju na sve zaposlenike Javne službe Britanske Kolumbije, uključujući i zaposlenike u Ministarstvu javne sigurnosti i Uredu vrhovnog pravobranioaca, državnog tijela nadležnog za upravljanje policijskim službama. Kompetencije su kako slijedi:

- Otkrivanje sebe i osviještenost
- Kontinuirano učenje i razvoj
- Kulturološka agilnost
- Promjena vodstva.

U pogledu intersekcionalnih pristupa, među bihevioralnim kompetencijama za odnose sa aboridžinskim zajednicama posebno se ističe **kulturološka agilnost (okvir 24)**. Starosjedilački narodi u Britanskoj Kolumbiji, Kanada, tvrdili su da su kroz historiju bili podvrgnuti pretjeranoj policijskoj kontroli i da im policija nije pružala dovoljno zaštite. Razvoj navedenih kompetencija za svakodnevni rad policije i tijela vlasti značajan je korak ka izgradnji legitimiteta policije kao pružaoca osnovnih usluga u očima minoriziranog stanovništva.

⁸⁸ Pojam „starosjedilački narod“ odnosi se na sve pripadnike prve nacije, Inuite i Metiše. Primjenjuje se na pojedince, zajednice, grupe, nacije, organizacije i urbano stanovništvo, uz uvažavanje njihove posebnosti i raznolikosti.

Rodno zasnovano nasilje (eng. skraćena GBV)

“Rodno zasnovano nasilje je pojam koji se odnosi na svako štetno postupanje protivno volji pojedinca, zasnovano na društveno uspostavljenim (rodnim) razlikama između žena i muškaraca. Priroda i opseg konkretnih oblika rodno zasnovanog nasilja razlikuje se ovisno o kulturi, zemlji i regiji. Među primjere rodno zasnovanog nasilja ubraja se seksualno nasilje, seksualno iskorištavanje/zlostavljanje i prisiljavanje na prostituciju, nasilje u porodici, trgovina ljudima, prisilni/rani brak, štetne tradicionalne prakse, kao što su žensko genitalno sakaćenje, ubistva iz tzv. časti i praksa nasljeđivanja udovice.”

Izvor: UNICEF, UNFPA, UNDP, UN Women. Rodna ravnopravnost, UN Coherence and You.

Kako navodi Javna služba Britanske Kolumbije, kompetencije za odnose sa aboridžinskim zajednicama svojevrsna su mapa puta za promjenu ponašanja koja je potrebna da bi služba ispunila svoju zadaću.⁸⁹ Javna služba Britanske Kolumbije preporučuje policiji i vladinim dužnosnicima da navedene kompetencije koriste kao mapu puta za procjenu vlastitog ponašanja i uvođenje promjena u svrhu što kvalitetnijeg odgovora na potrebe starosjedilačkog stanovništva (vidi okvir 16).

⁸⁹ Vodič za implementaciju bihevioralnih kompetencija za odnose sa aboridžinskim zajednicama (*Implementation Guide Aboriginal Relations Behavioural Competencies*) (BC Public Service Agency, British Columbia, Canada, 2012).

STUDIJA SLUČAJA 1

KAKO UDRUŽENJA/MREŽE ŽENA U POLICIJI MOGU DOPRINIJETI ZAŽIVLJAVANJU RODNO OSJETLJIVE I RODNO ODGOVORNE POLICIJSKE PRAKSE

Povjerenje lokalnih zajednica u policiju ključna je komponenta u suzbijanju svih oblika kriminaliteta, dok u slučaju nasilja nad ženama i djevojkama igra veliku ulogu u osnaživanju žrtava/preživjelih za prijavljivanje nasilja. Izazovi sa kojima se suočavaju policijske organizacije u svijetu da podstaknu stanovništvo na prijavljivanje nasilja nad ženama i djevojkama ozbiljni su jer znamo da se ova vrsta krivičnih djela rijetko prijavljuje. Žene i djevojčice čine 50% svjetske populacije, no procjenjuje se da u prosjeku samo 9% svjetske policije čine žene.

“Muškarci od kvaliteta ne boje se rodne ravnopravnosti. Institucije od kvaliteta ne boje se rodne ravnopravnosti”. (Men of quality are not afraid of gender equality – institutions of quality are not afraid of gender equality).

(Anon), članica IAWP-a na godišnjoj konferenciji za obuku Međunarodne asocijacije žena u policiji 2012. godine.

Zabrinutosti žena često budu zanemarene zbog kulturnih ili društvenih pritisaka, predrasuda ili stereotipa te nerazumijevanja za njihove potrebe. Kada su žene u policijskoj službi vidljive, veći su izgledi da će žene u zajednici imati dojam da se njihove zabrinutosti ne zanemaruju i da se radi na njihovom rješavanju. Stručno osposobljene i opremljene žene policajke mogu odigrati ključnu ulogu u otklanjanju prepreka za pristup žena pravdi.⁹⁰

Agencija UN Women dokazala je 2011. godine, oslanjajući se na podatke UNODC-a (2009) koji su prikupljeni u 39 zemalja, da je prisustvo žena policijskih službenica u pozitivnoj korelaciji sa prijavljivanjem slučajeva seksualnog nasilja od strane žrtava/preživjelih.⁹¹ Ovaj nalaz

90 Townsley, J. (2014), 'The challenge of implementing Gender-Responsive Policing,' *MDG Acceleration through Transformative Policing and Security*, 58th Commission for the Status of Women Parallel Event, New York, USA 12 March 2014.

91 UN Women, *Progress of the World's Women: In Pursuit of Justice*, (UN Women, New York, 2011) 2011).

potkrjepljuju slični nalazi iz studije koju su proveli Miller i Segal 2013. godine.⁹² Brojne druge studije ukazuju na prednosti angažovanja žena u policiji, ne samo za dobrobit lokalnih zajednica, već i za dobrobit muških kolega i policijskih organizacija u cjelini.^{93 94 95 96 97}

Muškarci ne treba da strahuju od povećanog broja žena u policiji, već da to prihvate sa odobravanjem jer će doprinijeti efikasnosti policijske službe.

Prema zaključcima drugih studija, rodno osjetljiva policijska služba u stanju je da bolje odgovori na potrebe vezane za sigurnost i zaštitu i muškaraca i žena, stvarajući odgovorniju i profesionalniju policijsku organizaciju.^{98 99 100 101 102}

92 Miller, A. R. and Segal, C., (2013), 'Do Female Officers Improve Law Enforcement Quality? : Effects on Crime reporting and Domestic Violence Escalation', dostupno na: <http://ssrn.com/abstract=2335990>

93 Lonsway, K. (2003), *Hiring & Retaining More Women: The Advantages to Law Enforcement Agencies*, Los Angeles: National Centre for Women and Policing.

94 Denham, T. (2008), 'Police Reform and Gender' in M. Bastick, K. Valasek (eds), *Gender and Security Sector Reform Toolkit*, Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN-INSTRAW

95 Bastrick, M. (2008), 'Integrating Gender in Post-Conflict Security Sector Reform', Policy Paper 29, Geneva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF).

96 Natarajan, M. (2008) 'Women Police in a Changing Society': *Back Door to Equality*, Aldershot: Ashgate Publishing Ltd.

97 Miller, A. R. and Segal, C., (2013) 'Do Female Officers Improve Law Enforcement Quality? : Effects on Crime reporting and Domestic Violence Escalation': <http://ssrn.com/abstract=2335990>

98 Bastrick, M. (2008) *Integrating Gender in Post-Conflict Security Sector Reform*, Policy Paper 29, Geneva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF).

99 Denham, T. (2008) 'Police Reform and Gender' in M. Bastick, K. Valasek (eds), *Gender and Security Sector Reform Toolkit*, Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN-INSTRAW

100 Natarajan, M. (2008), 'Women Police in a Changing Society': *Back Door to Equality*, Aldershot: Ashgate Publishing Ltd.

101 Peters, A., 'Gender Responsive Policing and the Importance of Women Officers' Involvement in Tackling Violent Extremism', *International Association of Women Police Annual Training Conference*, (Cardiff, UK, 26 August 2015).

102 Abbas, H., 'Women Fighting for Peace: Lessons for Toady's Conflicts', *Presentation to the Committee on Foreign Affairs Relations Hearing*, Washington DC: United States House of Representatives, 22 March 2016.

“Rodno odgovorno policijsko postupanje i inkluzija žena nije pitanje prava ili ravnopravnosti žena, već operativne efikasnosti.”

Peters, A. , ‘Gender Responsive Policing and the Importance of Women Officers’ Involvement in Tackling Violent Extremism’, IAWP Annual Training Conference, Cardiff, UK (26 August, 2015).

Dakle, ako dokazi ukazuju na potrebu za većim brojem žena u policiji, koja vrsta podrške je potrebna policijskim organizacijama kako bi se osiguralo da su ove žene vidljive, dobro obučene i opremljene?

Ženska udruženja/mreže utječu na promjene i pomažu policijskim organizacijama u njihovom kontinuiranom poboljšanju u svrhu što boljeg pružanja usluga zajednici. Kada se u obzir uzmu potrebe vezane za rodnu ravnopravnost, manjine i ljudska prava, policijska služba postaje reprezentativnija u zajednicama kojima služi. Ženska udruženja mogu pomoći da rodno zasnovana krivična djela i izazovi sa kojima se suočavaju žrtve/preživjele budu zapaženiji u javnosti.

Slijede tri primjera o tome kako udruženja/mreže žena policajki mogu doprinijeti stvarnim promjenama:

- Britansko udruženje žena u policiji izradilo je 2001. godine dokument pod nazivom Rodna agenda kako bi se policijskim službama u UK-u pomoglo da postanu rodno osjetljivije. Uskoro je uslijedila Rodna agenda 2, kojom je prvobitni dokument ažuriran uz isticanje ostvarenog napretka i izazova koji još nisu riješeni. U UK-u se trenutno koristi treće izdanje Rodne agende.¹⁰³

- Mreža žena policijskih službenica u jugoistočnoj Evropi (u daljem tekstu: WPON) osnovana je 2010. godine, uz podršku regionalnih vlada, te je 2012. godine izradila Smjernice za rodno osjetljivo policijsko postupanje s posebnim osvrtom na zapošljavanje, odabir i stručno usavršavanje žena u policijskim službama.¹⁰⁴ Dokument je izrađen na osnovu istraživanja provedenih u regiji, koja

¹⁰³ The British Association for Women in Policing, vidi: <http://www.bawp.org>

¹⁰⁴ Smjernice za rodno osjetljivo policijsko postupanje s posebnim osvrtom na zapošljavanje, odabir i stručno usavršavanje žena u policijskim službama (Mreža žena policajki u jugoistočnoj Evropi, 2012).

su pribavljena od ministarstva u datim zemljama te posredstvom saradnje sa drugim mrežama žena u policiji, poput Međunarodne asocijacije žena u policiji (u daljem tekstu: IAWP) i BAWP-a.

- Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske osnovalo je 2011. godine svoju regionalnu Mrežu žena Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske u svrhu promovisanja i implementacije načela rodne ravnopravnosti i demokratičnosti u policijskim službama. Vodeći projekt pod nazivom Nasilje u porodici – Edukacija policijskih službenika rukovodilaca realizovan je 2017. godine za potrebe policijskih službenika u svim policijskim upravama Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske.¹⁰⁵

Sposobnost udruženja/mreže da vrši direktni uticaj povezana je s njenom „profesionalnom“ strukturom i njenom održivošću. Mnogo zavisi od podrške koju joj pružaju kolege, rukovodeći kadar, organizacije pa čak i vlade.

„Previše naglaska se stavlja na restrukturiranje, ponovno obučavanje i dodatno opremanje policije na uštrb promjene kulture policijskog postupanja i preoblikovanja sigurnosnih institucija u rodno osjetljivije organizacije.“

Becker, J. (2012), ‘Freedom through Association: Assessing the Contributions of Female Police Staff Associations to Gender-Sensitive Police Reform in West Africa’ North-South Institute

Utvrđivanje razvojnih potreba članica udruženja/mreže i rješavanje tih potreba omogućava im da pokreću promjene. To može podrazumijevati razvoj individualnih vještina članica koje se odnose, na primjer, na liderstvo, strategije i politike, upravljanje promjenama, vještine zagovaranja ili unapređenje njihove radne efikasnosti.

Udruženje/mreža može odigrati ključnu ulogu u osnaživanju žena i djevojčica u zajednici, što će također pomoći izgradnji povjerenja javnosti u policiju. Veći angažman

¹⁰⁵ Mreža žena MUP-a Republike Srpske– RS WPON, Promovisanje i primjena načela rodne ravnopravnosti, strateški pristup prijemu žena u policiji, pitanje obrazovanja, obuke, razvoja karijere i promocije rezultata rada zaposlenih u MUP-u Republike Srpske: <http://www.mrezazena-muprs.org/?lang=en>

zajednice može donijeti samo koristi policijskim organizacijama u cjelini, a svjesni smo sposobnosti žena da potaknu druge na angažman. Model policijskog rada sa zajednicom je nešto s čime se žene mogu povezati i u čemu se ističu; taj model rada također je neizostavan u borbi protiv nasilja nad ženama i djevojčicama.

Prednosti udruženja/mreža poput IAWP-a

Otporne i efikasne mreže pružaju ženama mehanizme pomoću kojih mogu tražiti podršku i smjernice, razmjenjivati dobre prakse i raditi zajedno na uvođenju promjena. Prepoznajući ključnu ulogu koju muškarci imaju u pružanju podrške ženama u policiji i ženama i djevojčicama u lokalnim zajednicama, udruženja/mreže često u svom članstvu imaju muške kolege i muške članove osoblja. IAWP je jedna takva organizacija u čijem članstvu i upravnom odboru ima i muškaraca. Druga udruženja/mreže uspostavila su paralelne organizacije za muškarce kako bi im pomogli u proaktivnom pružanju podrške ženama u policiji i ženama i djevojčicama u zajednicama. Primjer takve organizacije je mreža muškaraca u Južnoj Africi pod nazivom "Muškarci za promjenu", koja surađuje sa ženama iz Mreže Južnoafričke policijske službe (SAPSN) i ženama i djevojčicama u zajednicama. Muškarci za promjenu realizovali su 2019. godine kampanju podizanja svijesti o borbi protiv rodno zasnovanog nasilja (GBV).¹⁰⁶

Brojna ženska udruženja/mreže žena u policiji proaktivno surađuju sa ženama i djevojčicama u lokalnim zajednicama gdje grade odnose, uspostavljaju linije za komunikaciju, osnažuju žene i djevojčice te tako ublažavaju njihovu ranjivost. Neke od članica uživaju status uzora među ženama i djevojčicama, što doprinosi nastojanjima da se poveća broj žena u policiji.

Međunarodna asocijacija žena u policiji ima brojne podružnice širom svijeta i aktivno podržava napore članica udruženja i njihovih policijskih organizacija da policijsku praksu učine rodno osjetljivom i samim tim omogućće pružanje rodno odgovornih policijskih usluga. Podružnice IAWP-a mogu se pohvaliti primjerima dobre prakse u vezi sa osnivanjem i funkcionisanjem ženskih

¹⁰⁶ South African Police Service, vidi: <http://www.saps.gov.za>

Konferencija IAWP-a 2019. godine, Anchorage, Aljaska, SAD. Fotografiju ustupio IAWP.

policijskih udruženja/mreža i prednostima koje takva udruženja donose članovima, kolegama, policijskoj organizaciji i lokalnim zajednicama.

Primjeri podružnica IAWP-a uključuju, ali nisu ograničeni na: Žensku policijsku mrežu Bangladeša; Udruženje žena u policiji Kosova; Britansko udruženje žena u policiji; Udruženje žena policijskih službenica Gvajane; Udruženje žena policijskih službenica Gane; Ukrajinsko udruženje žena u tijelima za provođenje zakona; Udruženje žena policijskih službenica Trinidada i Tobaga; Ženska mreža za provođenje zakona Kentuckija; Udruženje žena policijskih službenica Emirata; Atlantske žene u agencijama za provođenje zakona; Žene Ontarija u agencijama za provođenje zakona; i Čikaško udruženje žena u agencijama za provođenje zakona.¹⁰⁷

Primjeri STVARNE promjene koja se postiže osnaživanjem žena u policiji:

Liban

Majorka Suzanne El Hajj prisustvovala je 2010. godine svojoj prvoj konferenciji IAWP-a; u to vrijeme bila je jedna od samo dvije žene u libanskoj službi za unutrašnju sigurnost ('ISF') koja je brojala 23.000 zaposlenih. Prisustvovanje konferenciji IAWP-a motivisalo je da pokrene inicijativu unutar ISF-a za povećanje broja žena u toj organizaciji. Do vremena održavanja konferencije IAWP-a 2011. godine, 11.000 žena podnijelo je prijave za posao u policijskim snaga kao direktan rezultat njene

¹⁰⁷ IAWP Affiliate Program <http://www.iawp.org/iawp-affiliates>

kampanje za zapošljavanje dodatnih 1.000 policajki. Nadahnuti konferencijom, majorka Hajj i njen nadređeni odlučili su organizovati prvu žensku konferenciju o liderstvu za pripadnice ISF-a u Libanu.

Prema riječima majorka Hajj: "Žene posjeduju vrlo bitne kvalitete koje im omogućavaju uspješan rad u policiji. Njihova humanost i suosjećanje doprinose zaštiti ljudskih prava. Žene po prirodi vole organizaciju što im omogućava da uspješno obavljaju više poslova u isto vrijeme. Žene također brzo uspostavljaju saradnju sa zajednicom, što osigurava uspjeh policijskog rada u zajednici i preventivno djeluje u očuvanju sigurnosti.

Ujedinjeni Arapski Emirati:

Nakon što se upoznala sa radom IAWP-a, majorka Amna Al Belooshi odlučila je osnovati udruženje u Ujedinjenim Arapskim Emiratima. Inicijativu je predstavila svojim generalima, i što je najvažnije, zatražila je podršku Njegovog Visočanstva, general-potpukovnika Šeika Saifa bin Zayeda Al Nahyana, potpredsjednika vlade i ministra unutrašnjih poslova. Trebalo je da prođe 3 mjeseca da se održi sastanak s njim, ali je bila svjesna važnosti podrške s najviših nivoa.

Konferencija IAWP-a 2019. godine, Anchorage, Aljaska, SAD. Fotografiju ustupio IAWP.

U vrijeme njenog prisustvovanja prvoj konferenciji IAWP-a 2011. godine, već je osnovala Udruženje žena u policiji Emirata (u daljem tekstu: EWPA), koje je bilo prva arapska podružnica IAWP-a na toj konferenciji. U roku od 6 mjeseci, 2012. godine, organizovala je prvu međunarodnu konferenciju za obuku žena Golskog zaljeva. Do 2013. godine organizovala je drugu konferenciju EWPA-e, nakon koje su uslijedile naredne konferencije. EWPA ima preko 5000 članica iz svih dijelova Ujedinjenih Arapskih Emirata. Majorka Al Belooshi nastavlja raditi na unapređenju i integraciji žena u policiji u svojoj zemlji i kao predsjedavajuća EWPA-e radi na podizanju nivoa obuke i raznolikosti poslova za žene u policiji Ujedinjenih Arapskih Emirata.

Okvir 17

Međunarodna asocijacija žena u policiji (IAWP)

Vizija: IAWP se zalaže za svijet u kojem se raznolikost zajednica ogleda u sastavu policije koja im služi i u kojem su ljudska prava zaštićena.

Misija: Jačanje, objedinjavanje i osnaživanje kapaciteta žena u policiji na međunarodnom nivou.

IAWP pomaže svojim članicama iz 72 zemlje kroz umrežavanje i kolegijalnu podršku te stručno usavršavanje posredstvom mentorstva, regionalnih konferencija za obuku i godišnje konferencije za obuku IAWP-a. Ciljevi IAWP-a su:

- Realizovanje konferencija za obuku, programa, edukacijskih događaja i radionica koje se bave policijskom praksom u svijetu;
- Poticanje i pružanje mentorstva i liderstva policijskim službenicima u svim aspektima razvoja karijere;
- Rad na osiguranju pravog profesionalizma kroz obrazovanje i osposobljavanje te informisanje o aktualnim trendovima i tehnikama u svrhu pružanja boljih usluga javnosti;
- Promovisanje primjene najviših etičkih standarda u zanimanjima koja se bave provođenjem zakona;
- Utvrđivanje, prepoznavanje i nagrađivanje rezultata rada, zasluga i postignuća zaposlenih u agencijama za provođenje zakona.

www.iawp.org

Regija 16 IAWP-a, Konferencija 2012. godine Fotografiju ustupila Međunarodna asocijacija žena u policiji

STUDIJA SLUČAJA 2

MREŽA ŽENA MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE

Pripremila: Sanja Sumonja (viša inspektorica u Upravi za organizovani i teški kriminalitet, predsjednica Odbora Mreže žena MUP-a RS, RS WPON)

Uz podršku Mreže žena policijskih službenica (WPON) u okviru Inicijative za jugoistočnu Evropu i direktora policije, Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) Republike Srpske (RS) osnovalo je vlastitu mrežu žena u policiji u obliku registrovane nevladine organizacije. Mreža žena MUP-a RS ima sveobuhvatni cilj da promoviše i implementira načela rodne ravnopravnosti i demokratičnosti u policijskim službama.¹⁰⁸

Da bi realizovala ovaj sveobuhvatni cilj, Mreža žena MUP-a RS utvrdila je četiri prioritetna područja za pružanje podrške:

- Promovisanje i primjena principa rodne ravnopravnosti i demokratičnosti u obavljanju policijskih poslova u policijskim službama,
- Strateški pristup prijemu žena u policiju;
- Obrazovanje, obuka i razvoj karijere; i
- Promocija rezultata rada, kako policijskih službenika, tako i ostalih zaposlenih u MUP-u Republike Srpske.

Konferencija pod nazivom Institucionalna integracija rodne ravnopravnosti u policiji zemalja regiona održana u Beogradu 2019. godine

Ubrzo nakon osnivanja, Mreža žena MUP-a Republike Srpske dosegla je članstvo od preko 300 članica koje su policijske službenice i zaposlenice Ministarstva. Udruže-

nje danas broji 460 članica. Uslijedio je rad na manjim projektima koji donose brze rezultate poput obuke za kolege policajce i tužioce, promocije zapošljavanja u policiji među djevojčicama u srednjim školama te učešća na lokalnim i regionalnim događajima na kojima se razgovaralo o policijskim temama.

Projekt Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske: Senzibilizacija i edukacija nastavno-pedagoškog kadra osnovnih škola u oblasti krivičnih djela protiv braka i porodice.

Mreža žena MUP-a Republike Srpske brzo je privukla podršku vanjskih donatora, uključujući UN Women, OSCE, Ambasadu SAD-a, vladu Norveške i UNDP, posebno u oblasti obuke i podizanja svijesti o nasilju od strane intimnog partnera/nasilju u porodici. Zahvaljujući navedenim aktivnostima, Mreža žena MUP-a Republike Srpske sve više se počela doživljavati kao legitiman i edukovan akter među institucijama u sektoru pravde i bezbjednosti te među akterima civilnog društva, sa kojima će Mreža uspostaviti nova partnerstva.

Mreža žena MUP-a Republike Srpske trenutno je jedno od najaktivnijih i najutjecajnijih udruženja žena policijskih službenica u svijetu. Među aktivnosti koje je Mreža realizovala ubraja se:

- Davanje mišljenja o organizacionim politikama i učinku primjene novih zakona (poput Zakona o nasilju u porodici iz 2020. godine);
- Podizanje svijesti žena i muškaraca u Ministarstvu o rodnoj ravnopravnosti;
- Zagovaranje rodno osjetljivog obrazovanja i obuke za zaposlene u Ministarstvu;

¹⁰⁸ Mreže žena Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske – RS WPON, vidi: <http://www.mrezazena-muprs.org/about/?lang=en>

Članice Mreže žena MUP-a Republike Srpske sa ministrom unutrašnjih poslova, Draganom Lukačem (u sredini). Podrška i pomoć koju je ministar Lukač pružio mreži žena policijskih službenica odigrala je ključnu ulogu u postizanju željenog učinka unutar Ministarstva.

- Saradnja sa nadležnim institucijama, organima i organizacijama, nevladinim i međunarodnim organizacijama u vezi pitanja položaja žena u oblasti bezbjednosti;
- Sprečavanje i suzbijanje svih oblika nasilja prema ženama, djeci i drugim osjetljivim kategorijama;
- Prevencija i borba protiv alkoholizma, narkomanije, zloupotrebe putem društvenih mreža te ostalih društveno neprihvatljivih oblika ponašanja na štetu žena, djece i ostalih ranjivih kategorija;
- Izdavanje knjiga, brošura, priručnika, stručne literature i drugih publikacija radi ostvarivanja ciljeva Udruženja u skladu sa zakonom;

Vodeći projekt pod nazivom Nasilje u porodici – Edukacija policijskih službenika rukovodilaca realizovan je 2017. godine za potrebe policijskih službenika u svim policijskim upravama MUP-a Republike Srpske. Projekt se sastojao od 12 sesija obuke koju je pohađalo ukupno 144 policijskih službenika.¹⁰⁹

¹⁰⁹ Nasilje u porodici - Edukacija policijskih službenika rukovodilaca (2017); Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske: <http://www.mrezazena-muprs.org/project/domestic-violence-education-of-police-officers-managers/?lang=en>

Među ostale značajne aktivnosti Mreže žena MUP-a Republike Srpske ubraja se edukativna radionca za djevojčice u osnovnim i srednjim školama o nasilju nad ženama putem interneta i IKT-a,¹¹⁰ serija obuka sa nastavnim kadrom o krivičnim djelima protiv braka i porodice,¹¹¹ te rad na eliminaciji diskriminacije protiv pripadnika romske zajednice i njihove djece.¹¹²

¹¹⁰ Prevencija seksualnog nasilja putem interneta nad djevojčicama prigradskih područja: <https://www.mrezazena-muprs.org/project/prevention-of-online-sexual-violence-against-girls-in-suburban-areas/?lang=en>

¹¹¹ Senzibilizacija i edukacija nastavno-pedagoškog kadra osnovnih škola u oblasti krivičnih djela protiv braka i porodice (2015). Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske. <https://www.mrezazena-muprs.org/project/sensitization-and-education-of-elementary-schools-teaching-staff-on-criminal-offences-against-marriage-and-family/?lang=en>

¹¹² Sprečavanje diskriminacije Roma i kršenja prava romske djece (2019). Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske <https://www.mrezazena-muprs.org/project/prevention-of-discrimination-against-roma-and-violation-of-roma-children-rights/?lang=en>

Najznačajniji uspjesi Mreže žena Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske:

- Više rukovodstvo policije podržalo je osnivanje mreže žena policijskih službenica. Iako je finansiranje bilo, i još uvijek predstavlja izazov za Mrežu žena MUP-a Republike Srpske, kontinuirana podrška izvršnog rukovodstva policije efikasno je 'legitimizirala' Mrežu u očima agencija za provođenje zakona, istovremeno pokazujući snažnu posvećenost promovisanju bitne uloge žena u policiji;
- Brza registracija pravnog lica (u obliku nevladine organizacije/udruženja građana) u septembru 2011. godine pri sudu u Banja Luci omogućila je Mreži sticanje statusa pravnog lica te izradu statuta, pečata i logotipa Mreže i što je najvažnije, otvaranje bankovnog računa za doznaku sredstava za aktivnosti i projekte;
- Sagledavanje ograničenja i jakih strana Mreže. Zbog ograničenih kapaciteta, Mreža žena MUP-a Republike Srpske usmjerila je svoje resurse na projekte koji osiguravaju brze rezultate i kojima se može lakše upravljati bez uključivanja u veće inicijative. Ti projekti uglavnom su se sastojali od organizovanja obuka ili učestvovanja u svojstvu predavača u partnerskim radionicama na kojima se razgovaralo, između ostalog, o multisektorskom odgovoru na nasilje nad ženama i nasilje u porodici te o procjeni rizika i sigurnosti žrtava/preživjelih;
- Izgradnja partnerstva sa civilnim društvom radi podizanja svijesti zajednice o pravima djece ili pravima LGBTQI zajednice,¹¹³ ojačala je 'legitimitet' Mreže žena MUP-a Republike Srpske kao ključnog partnera u širem sektoru pravde i sigurnosti, posebno kada se radi o pitanjima rodno zasnovanog nasilja i dječjoj zaštiti, jer brojne službenice rade na takvim slučajevima;
- Osnivanje Mreže žena MUP-a Republike Srpske kao brenda koji donosi dodatnu vrijednost policijskoj organizaciji kroz poznavanje radne kulture, kao i prednosti i slabosti policije u svojstvu pružaoca osnovnih usluga. Mreža žena MUP-a Republike Srpske stekla je svojim zalaganjima ugled pozitivnog resursa za unutrašnju transformaciju;

¹¹³ Promocija Priručnika „Policijsko postupanje u slučajevima krivičnih djela počinjenih iz mržnje nad LGBTI osobama“ (2019). Mreža žena Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske. <http://www.mrezazena-muprs.org/promotion-of-the-handbook-policing-hate-crimes-against-lgbti-persons/?lang=en>

- Promovisanje učenja je od ključne važnosti. Tokom svojih obuka za aktere iz sektora pravde i bezbjednosti, Mreža žena MUP-a Republike Srpske utvrdila je nedostatke u sistemu, kao, na primjer, u pogledu postupanja sa žrtvama/preživjelima (koje u mnogim slučajevima nisu bile svjesne svojih prava). Ovo iskustvo omogućilo je Mreži žena MUP-a Republike Srpske da daje konstruktivne preporuke policijskoj organizaciji.

Najvažnije naučne lekcije:

- Predano i motivisano jezgro članstva neophodno je za funkcionisanje Mreže žena MUP-a Republike Srpske. Međutim, da bi mreža opstala, neophodan je angažman šireg tima za podršku;
- Kontinuirana podrška višeg rukovodstva na pitanjima vezanim za implementaciju projekata kojima se unapređuje postupanje policije u oblasti zaštite ljudskih prava od suštinske je važnosti;
- Obzirom da se Mreža žena MUP-a Republike Srpske oslanja na vanjska sredstva i donacije, vještina upravljanja projektima i iskustvo članica Mreže u izgradnji odnosa sa donatorima predstavlja ključnu kompetenciju;
- Prilikom osnivanja mreže/udruženja, neophodno je na početku razmotriti i uključiti komunikacijske strategije (posebno s ciljem povećanja vidljivosti). Važno je da su sve aktivnosti, zadaci i projekti dobro dokumentovani, a pozitivni rezultati javno objavljeni na ključnim jezicima, kao i na društvenim medijima;
- Razmjena dobrih praksi na regionalnom nivou i šire (npr. Srbija, Moldavija, Kirgistan, Ukrajina, Belgija, Njemačka, Južna Koreja, itd.); dobre prakse mreže žena policijskih službenica uključuju obuku policijskih službenika o tome kako postupati u slučajevima nasilja u porodici, što pomaže jačanju policijske organizacije općenito, kao i senzibiliziranju policijskih službenika koji i sami mogu biti žrtve/preživjeli interpersonalnog nasilja.¹¹⁴ Prepoznavanje i uvažavanje napora kolega iz drugih zemalja također jača položaj udruženja i daje dodatni poticaj za buduće aktivnosti.

¹¹⁴ Za primjer vidi: Umberto Bacchi, 'Inside job: Bosnian policewomen take on abusive husbands' (Reuters, 2019) dostupno na: <https://www.reuters.com/article/us-bosnia-women-police/inside-job-bosnian-policewomen-take-on-abusive-husbands-idUSKCN1POOZY>

Okvir 18

Sanja Šumonja je aktuelna predsjednica Upravnog odbora Mreža žena MUP-a Republike Srpske, a u činu je više inspektorke u Upravi za borbu protiv organizovanog i teškog kriminaliteta. Na poziciji inspektorke u kriminalističkoj policiji u Ministarstvu radi od 2003. godine. Njen profesionalni angažman obuhvata rad sa djecom i maloljetnicima, slučajeve nasilja u porodici, seksualnog zlostavljanja djece i maloljetničke delinkvencije, dječije pornografije i seksualnih delikata. Kao projektna koordinatorica je vodila veći broj projekata u Republici Srpskoj – Bosna i Hercegovina (BiH) usmjerenih na borbu protiv rodno zasnovanog nasilja koji su sprovedeni kroz aktivnosti mreže žena u njoj policijskoj organizaciji, uz podršku UN Women, Ambasade SAD u BiH, Norveške ambasade u BiH, UNDP-a, OSCE-a i drugih domaćih i međunarodnih organizacija. Učestvovala je na mnogim lokalnim i međunarodnim seminarima, konferencijama i događajima kao ekspertica za rodno zasnovano nasilje i unapređenje položaja žena u sektoru bezbjednosti.

CITIRANI I PREPORUČENI IZVORI

1. Tool 2: Policing and Gender in *Gender and Security Toolkit* (Geneva, DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019: vidi https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/GSToolkit_Tool-2%20EN%20FINAL.pdf
2. 'The Police', SSR Backgrounder Series (Geneva, DCAF, 2015) <http://ssrbackrounders.org/fall.php?p=16&l=EN>
3. General Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979.
4. Evaluación independiente de proyecto/evaluación en profundidad de: 'Fortalecimiento para la Seguridad de Grupos en situación de vulnerabilidad' CÓDIGO: MEXZ93-2018-005 (México, abril 2019): https://www.unodc.org/documents/evaluation/Independent_Project_Evaluations/2019/MEXZ93_Final_Independent_Project_Evaluation_April_2019.pdf
5. Manual on Human Rights Monitoring (OHCHR, 2011), dostupno na: <https://searchlibrary.ohchr.org/record/4835?ln=en>
6. 'Handbook on Police Accountability, Oversight and Integrity' (UNODC, 2011), dostupno na: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_police_Accountability_Oversight_and_Integrity.pdf
7. 'Toolkit on Police Integrity' (Geneva Centre for Security Sector Governance, 2019), dostupno na: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/DCAF_PIBP_Toolkit_ENG_2019_web.pdf
8. 'Police as an Entry Point to End Violence Against Women and Girls': Lessons from Civil Society Organizations Funded by the UN Trust Fund to End Violence Against Women' (New York, UN Trust Fund to End Violence against Women, 2019).
9. 'DIWA Curbs Violence against Women and Girls with Disabilities', dostupno na: <http://www.diwa.ws/?p=101>
10. 'Promoting a safer, Gender-Based Violence Free Environment for Women and Girls with Disabilities' in Lilongwe, Malawi', (Disabled Women in Africa, 2017), dostupno na: <https://www.makingitwork-crpd.org/sites/default/files/2018-05/Malawi%20-%20Promoting%20a%20safer%20Gender-Based%20Violence%20free%20environment%20for%20women%20and%20girls%20with%20disabilities%20in%20Lilongwe%20Malawi%20%28DIWA%29.docx>
11. 'Leveraging SDG 16 to Improve Implementation of SDG 5' (Background Document XIV, UNOG-DCAF Seminar 2017), dostupno na: <https://www.dcaf.ch/sites/default/files/imce/Events/UNOG-DCAF%20Seminar%20Background%20document%20+%20programme.pdf>
12. 'Enhancing Access to Justice for Women Living in Rural and Remote Areas of British Columbia: Reviewing Practices from Canada and Abroad to Improve Our Response' (The International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy, 2017: <https://icclr.org/wp-content/uploads/2019/06/BCLF-WA2J-Report-Final.pdf?x30145>
13. Jenni Cross: '3 Myths of Behavior Change and Other Challenges for Sustainability', Energy and Behavior Institute for the Built Environment, (Colorado State University), dostupno na: https://www.uccs.edu/sustain/sites/sustain/files/inline-files/Myths%20of%20Behavior%20Change_UCCS2015.pdf
14. 'Safety and Dignity at Work: A Guide to the 2019 ILO Violence and Harassment Convention, No. 190' (Human Rights Watch, 2020), dostupno na: https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2020/06/ILO_advocacy_brochure_0620.pdf
15. 'Everyone's Business: Improving the Police Response to Domestic Abuse' (Her Majesty's Inspectorate of Constabulary, 2014), dostupno na: <https://www.gov.uk/government/news/major-review-of-police-response-to-domestic-violence>
16. Sara Rafael Almeida, Joana Sousa Lourenço, François J. Dessart and Emanuele Ciriolo, 'Insights from behavioural sciences to prevent and combat violence against women', EUR 28235 EN, doi:10.2788/412325: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC103975/lbna28235enn.pdf>
17. International Association of Chiefs of Police (2005b) 'Model Policy on Investigating Sexual Assault' (National Law Enforcement Policy Center, Alexandria, Virginia), dostupno na: <http://www.evawintl.org/library/DocumentLibraryHandler.ashx?id=328>.
18. 'Progress of the World's Women 2011– 2012: Families in a Changing World' (UN Women, 2011), dostupno na: UN Women <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2011/7/progress-of-the-world-s-women-in-pursuit-of-justice>
19. J. Brown and F. Heidensohn (2000), 'Gender and Policing: Comparative Perspectives' Basingstoke: Macmillan.

20. A. Ward and T. Prenzler (2016). 'Good practice case studies in the advancement of women in policing,' *Police Science and Management*, 18(4), p. 242.
21. Gordon, E., McHugh, C., and Townsley, J., (2020) 'Risks versus Transformational Opportunities in Gender-Responsive Security Sector Reform' *Journal of Global Security Studies*, 0(0), 2020, 1–16 doi: 10.1093/jogss/ogaa028.
22. Graue, T.M., Hildie, R.E., and Weatherby, G.A., 'Women in Modern Policing', Department of Sociology and Criminal Justice, Gonzaga University, Spokane, WA, USA, in *Journal of Social Sciences and Humanities* Vol. 2, No. 3, 2016, pp. 51-62 at: <http://www.aiscience.org/journal/jssh> ISSN: 2381-7763 (Print); ISSN: 2381-7771.
23. 'Men, Women, and Police Excessive Force: Tale of Two Genders a Content Analysis of Civil Liability Cases, Sustained Allegations and Citizen Complaints,' (The National Center for Women and Policing, 2002): http://womenandpolicing.com/PDF/2002_Excessive_Force.pdf
24. 'A Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice Programming (UN Women et al., 2018), dostupno na: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2018/wa2j-complete-toolkit-en.pdf?la=en&vs=2654>
25. Megan Bastick, 'Gender Self-Assessment Guide for the Police, Armed Forces and Justice Sector', (Geneva: DCAF, 2011), dostupno na: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/self_assessment_guide.pdf
26. Stanko, E.A., and Bradford, B. (2009) 'Beyond Measuring 'How Good a Job' Police Are Doing: The MPS Model of Confidence in Policing' in *Policing*, Volume 3, Number 4, pp. 322–330. Oxford University Press.
27. 'Guidelines for Producing Statistics on Violence against Women - Statistical Surveys' (UN Department of Economic and Social Affairs Statistics Division, New York, 2014), dostupno na: <https://www.un.org/development/desa/capacity-development/tools/tool/guidelines-on-producing-statistics-on-violence-against-women-statistical-surveys/>
28. V. Jaquier, H. Johnson and B.S. Fisher, 'Research methods, measures and ethics', in *Sourcebooks on Violence against Women*, 2nd ed., C.M. Renzetti, J.L. Edleson and R.K. Bergen, eds. (SAGE Publications, 2010).
29. 'Guidance on Monitoring and Evaluation for Programming on Violence against Women and Girls', Guidance Note 3 How to Note. (DFID UK practice paper), dostupno na: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/67334/How-to-note-VAWG-3-monitoring-eval.pdf
30. Modern Crime Prevention Strategy (Home Office, UK, 2016), dostupno na: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/509831/6.1770_Modern_Crime_Prevention_Strategy_final_WEB_version.pdf
31. 'What Works: Gender Equality by Design' (, Harvard University Press, 2016).
32. Flanagan, A.E., and Tanner, J.C., 'Theories in In A Framework for Evaluating Behaviour Change in International Development Operations' (World Bank, Independent Evaluation Group Working Paper 2016/ No. 2, 2016)
33. Jenni Cross, '3 Myths of Behavior Change and Other Challenges for Sustainability' (Center for Energy and Behavior Institute for the Built Environment, Colorado State University, 2014), dostupno na: https://www.uccs.edu/sustain/sites/sustain/files/inline-files/Myths%20of%20Behavior%20Change_UCCS2015_0.pdf
34. 'Integrating Gender in Project Design and Monitoring for the Security and Justice Sector, in *Gender and Security Toolkit*, (Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019) <https://www.dcaf.ch/node/13624>
35. 'Integrating Gender in Project Design and Monitoring for the Security and Justice Sector, in *Gender and Security Toolkit*(DCAF, OSCE/ ODIHR UN Women, 2019).
36. Nicola Popovic, 'Security Sector Reform Assessment, Monitoring and Evaluation and Gender' Gender and Security Sector Reform Toolkit, Eds. Megan Bastick and Kristin Valasek (Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN-, 2008).
37. Bastick, Megan, 'Integrating Gender into Internal Police Oversight' (Geneva: DCAF, OSCE, OSCE/ODIHR, 2014).
38. Bastick, Megan, 'Integrating a Gender Perspective into Internal Oversight within Armed Forces' (Geneva: DCAF, OSCE, OSCE/ODIHR, 2014).
39. Guidelines for Gender Sensitive Policing, with an Emphasis on Recruitment, Selection and Professional Development of Women in Police Services', The Women Police Officers Network in South East Europe (WPON)- South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC, 2012), dostupno na: <https://www.seesac.org/f/tmp/files/publication/812.pdf>
40. RS MoI Women Network – RS WPON, 'Promotion and implementation of gender equality principles, strategic approach to the admission of women to the police, education, training and career development, and promotion of work results of RS MoI members' at: <http://www.mrezazena-muprs.org/?lang=en>

41. 'A staggering one-in-three women, experience physical, sexual abuse', UN News, 24 November 2019, at: <https://news.un.org/en/story/2019/11/1052041>
42. 'Provincial Policing Standards', (Provincial Government of British Columbia) at: <https://www2.gov.bc.ca/gov/content/justice/criminal-justice/policing-in-bc/policing-standards>
43. Foreword BCPPS 6.2 Police Stops in 'Provincial Policing Standards', (Provincial Government of British Columbia), dostupno na: <https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/law-crime-and-justice/criminal-justice/police/standards/6-2-foreword-police-stops.pdf>
44. Press Release: 'UN Women announces United Nations Police Adviser Luís Carrilho as HeForShe Advocate for gender equality', at: <https://www.heforshe.org/en/un-women-announces-united-nations-police-adviser-luis-carrilho-heforshe-advocate-gender-equality>
45. Competency and Values Framework for policing Overview of framework (College of Policing, 2016) at: https://www.college.police.uk/What-we-do/Development/competency-and-values-framework/Documents/Competency-and-Values-Framework-for-Policing_4.11.16.pdf
46. Gender Equality in UK Policing - First Annual Report (Sussex Police Corporate Communications 2019 in support of HeForShe UN Women Solidarity Movement for Gender Equality (2020), dostupno na: <https://www.sussex.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/sussex/about-us/governance-and-processes/equality-and-diversity/heforshe-annual-report-2019.pdf>
47. Indigenous Relations Behavioural Competencies (BC Public Service Agency, British Columbia, Canada, 2012), dostupno na: <https://www2.gov.bc.ca/gov/content/careers-myhr/job-seekers/about-competencies/indigenous-relations>
48. Indigenous Relations Behavioural Competencies (BC Public Service Agency, British Columbia, Canada, 2012), dostupno na: https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/careers/for-job-seekers/about-competencies/aboriginal-relations_behavioural_competencies_implementation_guide.pdf
49. Townsley, J., 'The challenge of implementing Gender-Responsive Policing' - *MDG Acceleration through Transformative Policing and Security*, 58th Commission on the Status of Women Side-Event, New York, USA, 12 March 2014.
50. 'Progress of the World's Women: In Pursuit of Justice', (UN Women, New York, 2012).
51. Miller, A. R. and Segal, C., (2013), 'Do Female Officers Improve Law Enforcement Quality? Effects on Crime reporting and Domestic Violence Escalation', dostupno na: <http://ssrn.com/abstract=2335990>
52. Lonsway, K. (2003), 'Hiring & Retaining More Women: *The Advantages to Law Enforcement Agencies*, Los Angeles: National Centre for Women and Policing.
53. Denham, T. (2008) 'Police Reform and Gender' in M. Bastick, K. Valasek (eds), *Gender and Security Sector Reform Toolkit*, Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN-INSTRAW.
54. Bastrick, M. (2008), 'Integrating Gender in Post-Conflict Security Sector Reform, Policy Paper 29, (Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces).
55. Natarajan, M. (2008), 'Women Police in a Changing Society': *Back Door to Equality*, Aldershot: Ashgate Publishing Ltd.
56. Miller, A. R. and Segal, C., (2013), 'Do Female Officers Improve Law Enforcement Quality? Effects on Crime reporting and Domestic Violence Escalation.' dostupno na: <http://ssrn.com/abstract=2335990>
57. Bastrick, M. (2008), 'Integrating Gender in Post-Conflict Security Sector Reform, Policy Paper 29, Geneva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces).
58. Denham, T. (2008) 'Police Reform and Gender' in M. Bastick, K. Valasek (eds), *Gender and Security Sector Reform Toolkit*, Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN-INSTRAW.
59. Natarajan, M. (2008), 'Women Police in a Changing Society' *Back Door to Equality*, Aldershot: Ashgate Publishing Ltd.
60. Peters, A., 'Gender Responsive Policing and the Importance of Women Officers' Involvement in Tackling Violent Extremism', *International Association of Women Police Annual Training Conference*, Cardiff, UK, 26 August 2015.
61. Abbas, H., 'Women Fighting for Peace: Lessons for Toady's Conflicts', *Presentation to the Committee on Foreign Affairs Relations Hearing*, Washington DC: United States House of Representatives, 22 March 2016.
62. British Association for Women in Policing <http://www.bawp.org>
63. 'Guidelines for Gender-Sensitive Policing with an Emphasis on Recruitment, Selection and Professional Development of Women in Police Services' (Women Police Officers Network in South East Europe, 2012), at: <http://www.seesac.org/f/docs/Gender-and-Security/GUIDELINES-FOR-GENDER-SENSITIVE-POLICING-EN.pdf>

64. South African Police Service: <http://www.saps.gov.za>
65. IAWP Affiliate Program: <http://www.iawp.org/iawp-affiliates>
66. Domestic Violence – Education of Police Officers Managers (Ministry of the Interior of the Republic of Srpska, 2017) at: <http://www.mrezazena-muprs.org/project/domestic-violence-education-of-police-officers-managers/?lang=en>
67. Prevention of Online Sexual Violence against Girls in Suburban Areas (Ministry of the Interior of the Republic of Srpska, 2015) at: <https://www.mrezazena-muprs.org/project/prevention-of-online-sexual-violence-against-girls-in-suburban-areas/?lang=en>
68. Sensitization and Education of Elementary Schools Teaching Staff on Criminal Offences against Marriage and Family (Ministry of the Interior of the Republic of Srpska, 2015) at: <https://www.mrezazena-muprs.org/project/sensitization-and-education-of-elementary-schools-teaching-staff-on-criminal-offences-against-marriage-and-family/?lang=en>
69. 'Prevention of Discrimination against Roma and Violation of Roma Children Rights (Ministry of the Interior of the Republic of Srpska, 2019) at: <https://www.mrezazena-muprs.org/project/prevention-of-discrimination-against-roma-and-violation-of-roma-children-rights/?lang=en>
70. 'Policing Hate Crimes against LGBTI Persons' (Women Police Officer Network of the Republic of Srpska Ministry of the Interior, 2019) at: <http://www.mrezazena-muprs.org/promotion-of-the-handbook-policing-hate-crimes-against-lgbti-persons/?lang=en>
71. Umberto Bacchi (Reuters, 2019), 'Inside job: Bosnian policewomen take on abusive husbands' at: <https://www.reuters.com/article/us-bosnia-women-police/inside-job-bosnian-policewomen-take-on-abusive-husbands-idUSKCN1POOZY>

IZAZOVI I STRATEGIJE ZA IMPLEMENTACIJU RODNO OSJETLJIVOG POLICIJSKOG POSTUPANJA

„Razlozi za tako visoke stope nasilja nad ženama i djevojčicama širom svijeta su složeni. Međutim, neka od rješenja za taj problem su jednostavna. Jedno od njih je promjena načina na koji policija i pravosudne službe reaguju prema ženama koje prijavljuju nasilje.“

Phumzile Mlambo-Ngucka, zamjenica generalnog sekretara i izvršna direktorica UN Women

Izjava povodom proglašenja savjetnika Policije Ujedinjenih nacija, Luísa Carrilloa zagovornikom za rodnu ravnopravnost „HeForShe“ (2019)

UVOD

U ovom poglavlju su date smjernice za rukovodioce srednjeg nivoa u policijskim organizacijama o primjeni analitičkih metoda za ostvarivanje rodno odgovornog policijskog rada.¹ Širom svijeta aktivisti i ženske organizacije civilnog društva koje rade na rješavanju nasilja nad ženama i djevočicama bore se protiv pristirasnosti i opresije zbog kojih je nasilje nad ženama utkano u naše društvo. Takve predrasude su tako duboko ukorijenjene da prožimaju policijske organizacije i pravosudne institucije u čijoj nadležnosti je zaštita žena i djevočica od nasilja.

Sve je prihvaćenije da, premda ključne, promjene stavova mora pratiti i razvoj institucionalnih praksi, kako bi se stalo u kraj toleranciji nasilja nad ženama i djevočicama u zajednici. Kampanja Ujedinjenih nacija pod nazivom „HeForShe“ /OnZaNju, *prim. prev.* je primjer međunarodnog pokreta za promociju institucionalnih promjena kroz angažman muškaraca institucionalnih vođa kao zagovornika i saveznika. Savjetnik Policije Uje-

dinjenih nacija, Luis Crillho, je 2019. godine imenovan najnovijim zagovornikom kampanje HeForShe, postavši tako uzor za preko 10.000 policijskih službenika, od kojih su 85% muškarci, iz preko 100 zemalja.²

Mnoge institucionalne promjene može uvesti i provesti izvršno rukovodstvo i/ili rukovodioci srednjeg nivoa u policijskim organizacijama. Jednom kada nastupi inicijalna institucionalna promjena rukovodioci srednjeg nivoa moraju dobiti podršku i biti osnaženi da uvedu kulturu odgovornosti na radnom mjestu za praktičnu primjenu rodno odgovornog policijskog rada.

Kako bi se takav rad uspješno razvio, proveo i institucionalizirao, potrebno je ostvariti dva primarna cilja:

- Educirati policijsko osoblje o sociološkim konceptima koji podržavaju potrebu za rodno odgovornim policij-

¹ Rodna osjetljivost je „koncept kojem je cilj razumijevanje i uzimanje u obzir društvenih i kulturnih faktora koji se odnose na isključivanje na rodnoj osnovi i diskriminaciju u najraznovrsnijim područjima javnog i privatnog života“, Evropski institut za ravnopravnost spolova, na: https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1218?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=how_gender_equal_is_your_parliament&utm_term=2019-11-27. Za potrebe ovog priručnika rodno odgovoran krivičnopravni sistem znači da zakoni, institucije krivičnog pravosuđa, krivični postupci i ishodi krivičnih predmeta ne diskriminiraju nikoga na osnovu spola. Za takav sistem potrebna je rodna perspektiva na samo krivično pravo, kao i procjena pristupa i prepreka za pristup krivičnopravnim postupcima koji su na raspolaganju za žene i muškarce i usvajanje rodno osjetljivih strategija za zaštitu žrtava i promoviranje pristupa krivičnoj pravdi. Vidi: Skinnider, Eileen., 'Towards Gender-Responsive Criminal Justice: Good Practices from Southeast Asia in responding to violence against women' (2018: Thailand Institute of Justice).

² „UN Women proglasio savjetnika Policije Ujedinjenih nacija, Luisa Carrilloa zagovornikom kampanje HeForShe za rodnu ravnopravnost“, na: <https://www.heforshe.org/en/un-women-announces-united-nations-police-adviser-luis-carrillo-heforshe-advocate-gender-equality>

skim radom u kontekstu nasilja nad ženama i djevojčicama. Time će se odgovoriti na pitanja o tome zbog čega se u njihovoj organizaciji provodi rodno odgovoran policijski rad i

- Uvesti institucionalnu promjenu tako što će se:
  - Rodno odgovoran policijski rad razviti i integrirati u rad agencije. U ovom poglavlju opisujemo analitičku metodu pod nazivom „Osam metoda koje institucije primjenjuju za koordinaciju radnika“, koja je uspješno primjenjivana za unapređenje odgovora sistema na nasilje nad ženama i djevojčicama i
  - Praćenje njene primjene u praksi i utvrđivanje svih preostalih praznina.

CILJ 1: DUBLJE SAGLEDAVANJE RODNO ZASNOVANOG I NASILJA NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA KAO DRUŠTVENOG PROBLEMA

Kada policijski službenici razumiju društvene, pravne i kulturne norme povezane sa spolom u sredini u kojoj žive i rade, bit će u mogućnosti da bolje odgovore na rodno osjetljiv način. Počinioci krivičnih djela nasilja u porodici, seksualnog napada, uhođenja, trgovine ljudima i nasilja tokom zabavljanja to čine u kontekstu društvenih normi koje stvaraju atmosferu tolerancije prema nasilju nad ženama i djevojčicama. Kada policija uviđa da je to nasilje društveni, a ne samo krivični problem, prepoznat će i kontekst u kojem je žrtva/preživjela doživjela nasilje i biti u mogućnosti da utvrdi nivo rizika kojem je izložena i da efektivno interveniše.

Četiri stuba koja podržavaju rasprostranjeno nasilje nad ženama i djevojčicama

Dominaciju jedne grupe ljudi nad drugom koja dovodi do eksploatacije podčinjene grupe podržavaju društveni, kulturni i pravni faktori. Ovi faktori se mogu prikazati kao potporni stubovi jednog krova. Kako bi se efektivno riješio problem nasilja nad ženama i djevojčicama vladine institucije kao što je policija moraju

tretirati četiri stuba na kojima počiva taj vid kršenja ljudskih prava.³

1. Pojam hijerarhije i povlaštenosti

Rodno odgovoran policijski rad prepoznaje da rodna hijerarhija doprinosi krivičnim djelima protiv žena i djevojčica. Hijerarhija i povlaštenost muškaraca su odraz ideje da su muškarci superiorni u odnosu na žene i djevojčice. U kontekstu hijerarhijskog odnosa, muškarci smatraju da razmišljaju logičnije od žena i djevojčica, da su inteligentniji i bolji u donošenju odluka. Počinilac nasilja nad ženama i djevojčicama smatra da ima pravo na određen nivo pokornosti žena i djevojčica. Smatra da ako je objasnio svoj stav i ako je on logičan i jasan njegova partnerica treba da se složi s njim. Njeno neslaganje on tumači kao „nelogično“ ili „ludo“. Osjećaj počinioca da ima pravo na moć je u osnovi hijerarhije i redovno se potvrđuje kroz zakone, običaje, medije i druge društvene institucije.

Rodno odgovoran policijski rad osporava hijerarhiju i povlaštenost tako što se usmjerava na sigurnost i dobrobit žrtve/preživjele i njenu autonomiju i utvrđuje odgovornost počinioca za nasilje. Kada policija šuti ili podržava diskriminatorne stavove počinioca prema ženama i djevojčicama, onda je i sama saučesnik u krivičnom djelu.

2. Sposobnost da se osobe na dnu hijerarhijske strukture podčine

Rodno odgovoran policijski rad će prepoznati da se u društvu podržava podčinjavanje žena i djevojčica muškarcima i njihovo prihvatanje nižeg statusa. Policijski odgovori na krivična djela protiv žena i djevojčica, uključujući i nasilje, će promovirati njihovu jednakost i nezavisnost i time se suprotstaviti takvom stanju u društvu.

Rodno odgovoran policijski rad će afirmativno tretirati i suprotstavljati se tendenciji žena i djevojčica da sebe krive za krivična djela koja su počinjena protiv njih, da

³ Ellen Pence, Laura Connelly i Melissa Scaia, 'Turning Points: A Nonviolence Curriculum for Women,' Minnesota: 2011, na: <https://www.theduluthmodel.org/wp-content/uploads/2017/03/Turning-Points-Curricula-for-Women-Who-Use-Violence-Preview.pdf>.

Koordinirani odgovor zajednice (CCR) je:

Međuagencijska aktivnost za promjenu atmosfere tolerancije prema nasilju nad ženama i djevođićama kroz institucionalizaciju praksi i procedura koje u središte stavljaju sigurnost ųrtve/preųivjele i odgovornost poćinioaca.

CCR metoda organizacije rada između raznih sistema donosi institucionalizaciju kroz:

- Promjenu politika
- Promjenu procedura
- Svaka agencija dijeli podatke i otvorena je za reviziju slućajaja
- Zajednićko liderstvo sa ųženskim NVO
- Obuke o novim politikama i protokolima - i više!

na sebe preuzimaju odgovornost poćinilaca nasilja i da potrebe poćinioaca stavljaju iznad svojih potreba. Umjesto toga, policija će prioritet dati sigurnosti i dobiti ųrtve/preųivjele, njenoj jednakosti i odgovornosti poćinioaca.

3. Objektivizacija osoba na dnu hijerarhijske strukture

Rodno odgovoran policijski rad prepoznaje da je nasilje nad ženama i djevođićama ekstremno oblik objektivizacije ųena i djevođićica i da poćinioci koriste nasilje kako bi dehumanizirali ųrtve/preųivjele. Policijski odgovor treba odaslati poruku da ųene i djevođićice imaju pravo na sigurnost, jednakost, slobodu, pristup pravdi i potpuno ostvarivanje njihovih ljudskih prava.

Objektivizacija ųena i djevođićica poprima mnogobrojne oblike i racionalizuje raųireno nasilje nad njima. Razmiųljajući o ųenama i djevođićicama kao o predmetima, a ne jednakim ljudskim bićima, poćinioci smatraju da je ispoljavanje njihove nadmoći kroz nasilje opravdan ćin.

Rodno odgovoran policijski rad će poruke jednakosti i ljudskog prava na slobodu od nasilja integrirati u lićnu interakciju policijskih sluųbenika sa ųrtvama/preųivjelima i poćiniocima. To će se takodje odraziti u direktivama politika, pisanim obrascima i svakodnevnim

praksama koje su osmiųljene za promociju sigurnosti i autonomije ųena i djevođićica.

4. Sposobnost osoba na vrhu hijerarhijske strukture da bez posljedica primjenjuju kaųnjavanje, nasilje ili prisilu

Rodno odgovoran policijski rad mora tretirati vjekovnu muųku povlaųtenost zbog koje prevladava nekaųnjivost za krivićna djela protiv ųena i djevođićica. Policija će raditi rodno odgovorno tako ųto će na nasilje odgovoriti sa brzim i sigurnim posljedicama. Policija je ključna za ruųenje muųke povlaųtenosti u primjeni nasilja i promjenu miųljenja u zajednici o pravu ųena i djevođićica da uųivaju svoja ljudska prava. Ni jedan drugi sistem nema moć kakvu imaju organi za provođenje zakona ili pravni sistem da nasilne poćinioce pozovu na odgovornost. Rodno odgovoran policijski rad pomjera odgovornost za eliminaciju nasilja sa ųrtve/preųivjele na drųavu.

Organi za provođenje zakona moraju biti opredijeljeni za ruųenje sva ćetiri stuba da bi eliminirali rasprostranjeno nasilje nad ųenama i djevođićicama.

Da bi se stalo u kraj nasilju nad ųenama i djevođićicama moramo tretirati sva ćetiri stuba koja omogućavaju da rasprostranjeno nasilje nad ųenama i djevođićicama opstaje. Da bi muųkarci odgovarali za nasilje, ųene i ųrtve/preųivjele moraju poćeti posmatrati policiju kao resurs. Rodno osjetljivi policijski sluųbenik moųe minimizirati traumu prijavljivanja slućajaja, ali ųene i djevođićice će vjerovati samo krivićno pravnim sistemima koji su

organizovani i koji rješavaju njihove potrebe za sigurnošću, većom dobrobiti i autonomijom.

Počinioci računaju na moć koju imaju nad žrtvom/preživjelom smatrajući da će ih to zaštititi od zakonske intervencije. Stoga mogućnost rada sa žrtvom/preživjelom zavisi od njenog uvjerenja da:

- će policijska intervencija da se suprotstavi moći počinioca;
- će policija da se potruži da shvati realnost njenog iskustva;
- će policija primijeniti kolaborativni pristup u radu sa žrtvom/preživjelom i
- da je policija tu da pomogne, bez obzira na to koliko će vremena biti potrebno.

Policija i druge organizacije krivičnog sistema obično imaju veliki uticaj nad ljudima u njihovim zajednicama. Poruka koja se šalje žrtvama/preživjelima, počiniocima i djeci u svakom momentu intervencije može imati preventivan, ili pak poticajan efekat u smislu daljeg nasilja. Svaki kontakt policije sa zajednicom služi tome da se doprinese sigurnosti i dobrobiti žrtve/preživjele, ili podržava počinioca. Policijsko djelovanje je rijetko kada neutralno.

CILJ 2: UVESTI I PRATITI INSTITUCIONALNU PROMJENU PRIMJENOM „8 METODA KOJE INSTITUCIJE KORISTE ZA KOORDINACIJU RADNIKA“

Policijske organizacije (često zajedno sa drugim organizacijama u sklopu Koordiniranog odgovora zajednice, ili CCR-a⁴) mogu koristiti razne metode za institucionalizaciju novih instituta i praksi intervencije. **Analiza 8 metoda** koja je predstavljena u ovom dijelu je praktičan

4 Za više informacija o važnosti koordinacije vidi poglavlje 8 Koordinacija između pravosudnih agencija i Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju: Osnovni elementi i smjernice za kvalitet, na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>

način da policijsko vodstvo institucionalizira promjenu u policijskim organizacijama i učvrsti koncept rodno odgovornog policijskog rada.

Zbog čega se institucionalna promjena ne može ostvariti samo kroz obuku i edukaciju

Organizovanje obuke i edukacije za policijske službenike o rodnoj osjetljivosti nije dovoljno za promjenu tolerantnih stavova prema nasilju nad ženama i djevojčicama ako se na primjer ne promijene i pristrasne politike i prakse.

„Analiza 8 metoda“

Misija, svrha i funkcija: Šta je funkcija i svrha policijskog službenika u odnosu na nasilje nad ženama i djevojčicama i kako se to prenosi policijskim službenicima?

Koncepti i teorije: Koji se koncepti o rodnom pitanjima i policijskom radu trenutno koriste u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama?

Pravila i propisi: Koji zakon, politike ili protokole policijski službenici primjenjuju u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama?

Administrativne prakse: Kako važeće kontrolne liste i obrasci usmjeravaju policijskog službenika da uključi odnosno isključi određene informacije?

Povezanost: Da li radni odnos između policijskog službenika i tužioca igra ulogu u ishodu predmeta?

Resursi: Koji su dodatni izvori potrebni policiji da bi adekvatno odgovorila na nasilje nad ženama i djevojčicama?

Odgovornost: Koju ulogu igraju policijski supervizori i srednji rukovodioci u osiguravanju rodne osjetljivosti istraga i izvještaja o nasilju nad ženama i djevojčicama?

Edukacija i obuka: Kada se uvedu institucionalne promjene kako se policijski službenici obučavaju o novim standardima?

Obukom se može podići svijest pojedinačnih policijskih službenika, ali se oni i dalje mogu osjećati sputano, zbog politika, nedostatka resursa ili drugih institucionalnih prepreka rodno odgovornom policijskom radu. Također, neće svi policijski službenici biti jednako otvoreni za koncepte na kojima počiva rodno odgovoran policijski rad, a oni koji jesu otvoreni će možda napustiti radno mjesto gdje će ih zamijeniti službenici koji nisu upoznati sa ovim pitanjima.

Razmotrimo na primjer tri različita policijska službenika u istom odjeljenju - Markusa, Roja i Huana.

- Markus je policijski službenik čiji je lični sistem uvjerenja već usklađen sa rodno odgovornim policijskim radom. Pohađanje obuke o dinamici nasilja nad ženama i djevojkama produbljuje njegovo razumijevanje rodne nejednakosti.
- Rojev lični sistem uvjerenja nije usklađen sa rodnom osjetljivošću. Obezbeđivanje obuke i edukacije o rodnoj osjetljivosti za njega nije dovoljno da bi promijenio svoja uvjerenja. Malo je vjerovatno da će dodatna obuka i edukacija promijeniti stanje.
- Huan je otvoreniji za obuku o rodnoj osjetljivosti i njegova uvjerenja su se malo promijenila nakon obuke.

Ova tri službenika su različito reagovala na obuku o rodnoj osjetljivosti. Ako ostanu samo na obuci, vjerovatno će svaki različito odgovoriti na slučajeve nasilja nad ženama i djevojkama. Moraju postojati institucionalni mehanizmi za **usmjeravanje i standardizaciju aktivnosti i koordinaciju rada** trojice službenika, bez obzira na njihova lična mišljenja i opredijeljenost za sigurnost i dobrobit žena.

Još jedno ograničenje obuke je da se nekada nudi samo specijalizovanim policijskim službenicima za nasilje u porodici ili onima koji rade u jedinici za porodicu. Specijalizovani službenici rijetko imaju kapacitete za adekvatnu istragu i odgovor na sve slučajeve nasilja nad ženama i djevojkama. S druge strane, standardizirane i koordinirane politike i protokoli sa snažnim mehanizmima odgovornosti mogu *svim* službenicima pružiti potrebne smjernice za efektivan odgovor na slučajeve nasilja nad

ženama i djevojkama. Kako je naglašeno u prethodnim poglavljima, službenik koji prvi odgovara na slučaj nasilja nad ženama i djevojkama ima najveći uticaj na to kako će predmet tretirati cjelokupni krivičnopravni sistem.

Više od edukacije i obuke: Institucionalizacija rodno osjetljivog radnika

Kao što prikazuje slika ispod počinitelj nasilja nad ženama i djevojkama će najvjerovatnije prestati sa nasiljem tek kada osjeti teret odgovornosti u svim sferama života. Institucionalna promjena teži jačanju sposobnosti policije i drugih organizacija pravosudnog sistema da se utvrdi odgovornost počinioca za nasilje.

Koristiti metode svojstvene efektivnom koordiniranom odgovoru zajednice

Pokret za eliminaciju nasilja nad ženama i djevojkama stvorio je institucionalnu promjenu na mnoge načine, kao što je uklanjanje zakonskih izuzetaka koji se odnose na silovanje u braku, uspostavljanje pozicije sestre za preglede žrtava seksualnog napada⁵ u bolnicama i zakoni o obaveznom lišenju slobode u slučajevima nasilja u poro-

⁵ Medicinska sestra za pregled žrtava seksualnog napada (SANE) je posebno obučena za pružanje forenzičke medicinske njege za pacijentice koje su iskusile seksualni napad ili zlostavljanje.

dici. Sve ove institucionalne promjene imaju i planirane i neplanirane ishode. Rodno odgovorna policijska organizacija će težiti tome da ukloni jaz između onoga što je žrtvama/preživjelima potrebno i onoga što im pružaju institucije. Postoji više osnovnih kompetencija i metodologija koje efikasne rodno odgovorne policijske agencije mogu koristiti za stvaranje institucionalne promjene.

Uključivanje žrtava/preživjelih i ženskih NVO

Razumijevanje stvarnog, proživljenog iskustva žrtava/preživjelih je ključno za analizu postojećih politika ili uvođenje novih politika kojima će se promovirati sigurnost žrtve/preživjele i odgovornost počinioca. Kako bi se utvrdili problemi u odgovoru sistema i u potpunosti sagledalo kako ti problemi nastaju, ključno je da policija sasluša one koji su iskusili nasilje (i njegove posljedice) kao i intervencije koje policija želi unaprijediti.

Ženske organizacije koje rade direktno sa žrtvama/preživjelima mogu odigrati ključnu ulogu omogućavanjem intervjua ili fokus grupa sa ženama i djevojčicama.

Organizacije koje rade sa ženama koje su iskusile interseksionalne oblike opresije (kao što su organizacije koje podržavaju migrantske i izbjegličke zajednice, organizacije za prava osoba sa invaliditetom i organizacije koje predstavljaju rasne ili etničke zajednice) mogu imati ključnu ulogu u uključivanju žena i djevojčica koje pravosudni sistem često marginalizuje ili im ne pruža sve potrebne usluge.⁶ Ne doživljavaju sve žene i djevojčice nasilje na isti način, a mnoge su podvrgnute višestrukim oblicima opresije zbog rasne, klasne, etničke pripadnosti, migracionog statusa, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, invaliditeta i drugih aspekata njihovih identiteta. Ako policijska organizacija sluša žene koje su posebno marginalizovane u sistemu i otklanja sistemске nedostatke ili probleme na koje one ukazuju, sistem će vjerovatno raditi bolje za sve žene.

Intervjui i fokus grupe sa žrtvama/preživjelima koje facilitiraju pouzdane organizacije civilnog društva mogu biti izvor vrijednih informacija o proživljenim iskustvima nasilja kod žena i djevojčica u lokalnoj zajednici.⁷ Žene i djevojčice također treba zamoliti da daju konkretan osvrt na njihova iskustva sa politikom ili praksom koja je predmet razmatranja. Žene i djevojčice također mogu pomoći u identifikaciji drugih nedostataka u policijskom odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Izrada međusobno uvezanih politika između pravosudnih agencija

U krivičnopravnom sistemu policija, tužioci, probacijski službenici i sudovi imaju međusobno zavisne uloge u procesuiranju predmeta nasilja nad ženama i djevojčicama.

Stoga se pravila, politike i protokoli policijskog odjeljenja ne mogu analizirati odvojeno. Politike policije, zagova-

⁶ Na primjer, u Duluthu u američkoj državi Minnesoti, organizacije američkih autohtonih naroda koje rade direktno sa ženama iz tih zajednica igrale su ključnu ulogu u prikupljanju informacija od tih žena o njihovim iskustvima sa odgovorom organa za provođenje zakona na slučajeve seksualnog napada. Vidi: Mending the Sacred Hoop & The Program to Aid Victims of Sexual Assault, "Safety and Accountability Audit of the response to Native women who report sexual assault in Duluth, Minnesota, 2006-2008," na: <https://praxisinternational.org/wp-content/uploads/2015/12/TTAMSHTaAuditReport2011.pdf>.

⁷ Na primjer, u Duluthu u Minnesoti fokus grupa sa žrtvama/preživjelima je policiju navela na ukidanje prakse saslušanja žrtava u istoj prostoriji sa počiniocima.

rača, operatera linija za hitne slučajeve i tužilaca moraju biti usklađene kako bi se obezbijedile rodno odgovorne usluge od početnog poziva za pomoć do procesuiranja predmeta pred sudom. Mnogi policijski službenici budu frustrirani kada temeljito istraže predmet i dostave ga tužiocu koji onda odluči da ne podiže optužnicu.

Slično tome, policijske politike ne usmjeravaju uvijek policijske službenike da prikupljaju informacije koje su tužiocima potrebne da bi izgradili uspješan predmet. Okupljanje agencija kako bi zajednički revidirale i prilagodile politike je jedan od efikasnih načina da se osigura da povezane politike podržavaju jedna drugu.⁸

Policijska, tužiocima, sudijama i drugima koji učestvuju u krivičnom pravnom sistemu također imaju uvid u nedostatke u policijskom odgovoru na nasilje nad ženama i djevočicama. Njima se obraćamo da bismo naučili korake u procesuiranju predmeta i da bismo razumjeli faktore koji utiču na njihove odluke u tim predmetima.

Sastanak sa lokalnom policijom: izrada mape procesuiranja predmeta

Policijske organizacije mogu iskoristiti stručnost policijskih službenika u direktnom kontaktu sa građanima i srednjih rukovodilaca kako bi utvrdile eventualne probleme u trenutnom procesuiranju predmeta i istražile alternative. Dobro odrađen sastanak sa policijom je također način da se izgrade savezništva i minimizira otpor prema cilju uvođenja institucionalne promjene.

Primjeri pitanja i fokusa za intervju obuhvataju sljedeće:

- Koja je uloga policijskog službenika/srednjeg rukovodioca u procesuiranju predmeta? Mapirajte dok policijski službenik/srednji rukovodilac opisuje njegovo/njeno postupanje u predmetu.
- Na šta se fokusira policijski službenik/srednje rukovodstvo u radu na predmetu?
- Koga bi još bilo važno intervjuisati?
- S kim je povezan policijski službenik/srednji rukovodilac? Ko dobija spis predmeta koji izrađuje policijski službenik?

⁸ Vidi poglavlje 8 Koordinacija između pravosudnih agencija za više informacija o međusobno povezanim politikama.

- Ko prati rad policijskih službenika?
- Koje resurse policijski službenik ima za procesuiranje predmeta?
- Koje obrasce i dokumente policijski službenik mora popuniti u procesuiranju predmeta?
- Koji zakoni, pravila, propisi i politike usmjeravaju rad policijskog službenika/srednjeg rukovodioca na predmetima nasilja nad ženama i djevočicama?

Analiza teksta: Čitanje i analiza spisa predmeta

Spisi predmeta su službene evidencije ili „priče“ o tome šta se dogodilo u konkretnom predmetu. Spisi predmeta otkrivaju institucionalni odgovor u praksi. Spis predmeta trebamo čitati iz perspektive svakog praktičara koji dolazi u dodir sa predmetom, kao i iz perspektive ženske organizacije koja pruža usluge žrtvama/preživjelim. Čitanje spisa nam pomaže da razlikujemo sistemski pitanja (kako agencije putem politika i procedura organizuju radnike da odgovore na slučajeve na određene načine) i pitanja vezana za ocjenu rada pojedinca (da li je kompetentno uradio/la svoj posao). Ključno je da se analizira presjek slučajeva, kako bi se u potpunosti sagledalo kako su praktičari organizovani da postupaju u predmetu.

Analiza spisa predmeta obuhvata:

- Uvid u to kako su dokumenti i obrasci kreirani i kako se koriste;

Okvir 1

Misija, svrha i funkcija: Ključne poruke

- Treba sagledati misiju policijske organizacije, svrhu određenih praksi i funkciju policijskih službenika, kako bi se utvrdilo da li su oni u službi ciljeva ostvarivanja sigurnosti žrtava/preživjelih i utvrđivanja odgovornosti počinioca.
- Misija, svrha i funkcija trebaju biti jasno saopštene policijskim službenicima u pismenom obliku.
- Sve politike, prakse i direktive organizacije trebaju biti usklađene sa njenom misijom, svrhom i funkcijom u odnosu na predmete nasilja nad ženama i djevojčicama.

- Analizu fokusa i sadržaja dokumenata;
- Pitanje koje informacije nedostaju u dokumentima. O čemu želimo znati više?

Analiza teksta: Analiza institucionalnih politika i protokola

Politike i protokoli formalno definišu pravac djelovanja, odnosno kako praktičari trebaju raditi na predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama. Treba revidirati politike i protokole da bi se utvrdilo da li i kako potrebe preživjelih stavljaju u centar djelovanja i da li i kako utvrđuju odgovornost počinitelja za nasilje.

Posmatranje: Posmatranje policijskih službenika u njihovom radnom okruženju

Posmatranje policijskih službenika i drugih praktičara u krivičnom pravnom sistemu u njihovom radnom okruženju pruža uvid i perspektivu iz prve ruke o pritiscima i prilikama na koje nailaze. Primjeri posmatranja uključuju između ostalog pridruživanje policijskim patrolama, probacijskim sastancima sa počiniocima ili sudskim postupcima. Srednji rukovodioci i lideri na višem nivou u policijskim organizacijama mogu prikupiti neprocjenjiva saznanja posmatranjem službenika u direktnom kontaktu sa građanima dok obavljaju svoj posao.

Osam metoda koje institucije koriste za koordinaciju radnika

Analiza 8 metoda promoviše sistematsko razmatranje koncepta, politika, praksi i procedura koje su vremenom

razvile institucije odgovorne za promociju sigurnosti žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama i odgovornost počinitelja.⁹

Važno je naglasiti da je Osam metoda *proces* institucionalne promjene, a ne skup određenih praksi koje se mogu identično provesti od zajednice do zajednice. Koristeći Osam metoda svaka policijska organizacija u konsultacijama sa ženskim organizacijama civilnog društva i drugim lokalnim krivičnopravnim organizacijama može utvrditi razne nedostatke u njenom odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama i izraditi različita rješenja.

Godinama su članovi civilnog društva, organa za provođenje zakona, usluga za građanstvo, osoblje suda i vladini dužnosnici pokušavali promijeniti načine na koje institucije rješavaju nasilje nad ženama i djevojčicama kroz obuku uposlenika s ciljem promjene njihovog načina razmišljanja. Vladine agencije i privatne institucije su potrošile milione dolara na obuku policijskih službenika u proteklih četrdeset godina širom svijeta.

Nakon više godina ograničene uspješnosti u uvođenju institucionalne promjene kroz obuku i obrazovanje, u Duluthu u američkoj državi Minnesoti je razvijena nova metodologija pod nazivom „Osam metoda“ za kreiranje

⁹ Studija slučaja u ovom poglavlju opisuje kako je Osam metoda iskorišteno u uvođenju institucionalne promjene u Ministarstvu unutrašnjih poslova Gruzije. Vidi „Developing Offender Risk Assessment: Georgia“, Global Rights for Women (2017), na: <https://globalrightsforwomen.org/wp-content/uploads/2020/02/Georgia-2017-%E2%80%93-Developing-Offender-Risk-Assessment-FINAL-2.pdf>

Okvir 2

Primjer misije, svrhe i funkcije: Kodeks prakse Policije države Viktorije

CILJEVI KODEKSA PRAKSE

Policija države Viktorije porodično nasilje smatra izuzetno ozbiljnom pojavom koja često predstavlja kriminalno ponašanje. Nasilje u porodičnim odnosima smatra se posebno podmuklim zbog zloupotrebe povjerenja. Sigurnost ili život žrtve, ili životi njene djece i ponekad i članova šire porodice su često kontinuirano ugroženi.

Odgovarajući na pozive za pomoć u slučajevima nasilja u porodici policijski službenici su svjesni da se radi o kompleksnom problemu i obavezni da sve žrtve tretiraju dostojanstveno i sa poštovanjem, u skladu sa Poveljom o žrtvama.

Ovaj Kodeks prakse ima za cilj sljedeće:

- Povećati nivo sigurnosti za sve žrtve nasilja u porodici, naročito žene i djecu.
- Obezbijediti ranu intervenciju i prekid ciklusa nasilja u porodici.
- Utvrditi odgovornost počinitelaca nasilja u porodici za njihovo ponašanje, podnošenjem izvještaja o počinjenom krivičnom djelu kada je to moguće, uključujući i zbog kršenja naredbi za intervenciju u slučajevima nasilja u porodici (FVIO) i sigurnosnih upozorenja u slučajevima nasilja u porodici (FVSN), te povećanjem broja uspješnih optuženja.
- Traumu kojoj su izložene porodice tokom policijske intervencije svesti na minimum.
- Pomoći pogođenim članovima porodice (AFM) da sigurno nastave boraviti u vlastitim domovima, ukoliko to žele
- Potaknuti prijavljivanje događaja nasilja u porodici.
- Ostvariti dobru praksu kroz adekvatan, dosljedan, transparentan i odgovoran odgovor na nasilje u porodici i istrage u takvim slučajevima.
- Zajedno sa drugim vladinim i nevladinim agencijama podržati integrisani odgovor na nasilje u porodici.

Izvor: Kodeks prakse za istrage nasilja u porodici (2019). Policija države Viktorije. <https://www.police.vic.gov.au/sites/default/files/2019-06/Code-of-Practice-2019.pdf>

dugotrajne institucionalne promjene u odnosu na to kako vlada, civilno društvo i policijske agencije rješavaju problem nasilja nad ženama i djevojčicama.¹⁰ Cilj ove metodologije nije kritika pojedinačnih radnih rezultata, već ona razmatra da li su odgovori na krivična djela i nasilje nad ženama i djevojčicama djelotvorni u promociji sigurnosti i odgovornosti počinioca. „Osam metoda“

¹⁰ Dr. Ellen Pence je razvila nešto što se prvobitno zvalo „Revizija sigurnosti i odgovornosti“. Prvobitni proces revizije sigurnosti zasnovao se na Osam metoda koje koriste institucije za standardizaciju postupanja radnika u svakoj NVO, instituciji, ili vladinoj agenciji, uključujući policiju. Vidi: Michael Paymar, Ellen Pence i Graham Barnes, *Building a Coordinated Community Response to Domestic Violence: Trainer Guide*, Praxis International, 2010.

(koje su detaljno obrazložene u nastavku) pomažu organizacijama da utvrde systemske nedostatke i izrade rješenja za institucionalnu promjenu.

Osam metoda se odnosi na metode koje institucije koriste za strukturisanje rada njihovih zaposlenih. U ovom slučaju radi se o metodama koje policijske organizacije koriste za organizovanje rada policije na rješavanju nasilja nad ženama i djevojčicama. Kada posmatramo prosječne, izvrsne ili problematične prakse, cilj nam je da saznamo koja od osam primarnih metoda organizacije posla praktičara oblikuje dati odgovor. Na primjer:

NASILJE

fizičko

seksualno

UPOTREBA PRISILE I PRIJETNJI

Upućivanje ili realizovanje prijetnji da će je povrijediti, da će se ubiti, da će je prijaviti socijalnim službama
Prisiljava je da povuče prijavu
Prisiljava je da čini nezakonite radnje

ZASTRAŠIVANJE

Plaši je pogledima, radnjama, gestama
Razbija stvari
Uništava njenu imovinu
Zlostavlja kućne ljubimce
Pokazuje oružje

EMOCIONALNO ZLOSTAVLJANJE

Ponižava je
Kvari joj mislijele o samoj sebi
Obrača joj se pogrdnim izrazima
Uvjerava je da je luda
Psihološka manipulacija
Poramljuje je
Na meće joj osjećaj krivnje

MOĆ I KONTROLA

Kontrolise šta ona radi, i sastaje i razgovara, šta čita, gdje ide
Ograničava joj aktivnosti i izvan kuće
Opravdava svoje postupanje ljubomornom

IZOLACIJA

Banalizira zlostavljanje i ne pridaje važnost njenoj zabrinutosti
Govori da nije bilo zlostavljanja
Prebacuje odgovornost za zlostavljačko ponašanje
Govori da je ona kriva

EKONOMSKO ZLOSTAVLJANJE

Onemogućava joj da se zaposli ili da zadrži posao
Prisiljava je da traži novac
Daje joj deparac
Uzima njen novac
Ne dozvoljava joj da bude upoznata ili da ima pristup porodičnim prihodima

KORIŠTENJE PRIVILEGOVANOSTI MUŠKARCA I ŽENE

Težnja je kao sluškinju
Donosi sve velike odluke
Ponaša se kao "gadža"
Definiše uloge muškarca i žene

KORIŠTENJE DJECE

Stvara joj osjećaj krivnje
Koristi djecu za prenošenje poruka
Koristi vrijeme koje ima s djecom da bi je uznemiravao
Prijeti oduzimanjem djece

MINIMALIZIRANJE, PORICANJE I OKRIVLJAVANJE

fizičko

NASILJE

seksualno

- Organizacije mogu analizirati rad policije koja već praktikuje rodno odgovoran policijski rad kako bi se definisao idealni standard za policijski odgovor. Možemo primijeniti Osam metoda i postaviti pitanje „Koje promjene se mogu uvesti kako bi svi radnici u direktnom kontaktu sa građanima bili pripremljeni, imali podršku i snosili odgovornost za ispunjavanje tog standarda?“.
- Neprimjenjivanje ili nepravilno primjenjivanje politike ili protokola koje bi moglo prouzrokovati dodatnu štetu za žrtve i njihove porodice može biti identifikovano primjenom Osam metoda. Na primjer, pretpostavimo da operater na broju za hitne slučajeve prekine poziv, umjesto da pozove prevodioca kada shvati da pozivalac teško komunicira na primarnom jeziku. To se može desiti iz raznih razloga: organizacija nema politiku o korištenju prevodilaca, ili organizacija nema resursa da obezbijedi prevodioca, ili zaposlenik/ca ne snosi odgovornost za primjenu postojeće politike.

Osam metoda opisanih u nastavku pomaže organizacijama da utvrde izvor problema ili nedostatke u odgovoru organizacije na nasilje nad ženama i djevojčicama. Studija slučaja u ovom poglavlju opisuje kako je Osam metoda primijenila policijska organizacija u Gruziji.

1) Misija, svrha i funkcija

Policijski službenici se u pogledu nasilja nad ženama i djevojčicama rukovode misijom njihove organizacije, svrhom njihovog rada i funkcijom koju obavljaju u sklopu šireg krivičnog sistema. Konkretnije:

- Misija se odnosi na cjelokupni proces i opštu svrhu neke organizacije. Za pretpostaviti je da svaka radnja i korak u procesuiranju predmeta unutar organizacije odražava tu misiju.
- Svrha se odnosi na institucionalnu svrhu konkretnog postupka unutar te opšte misije, kao što je policijski odgovor po pozivu hitnoj službi ili procedure lišenja slobode.
- Funkcija je funkcija praktičara u konkretnom kontekstu. Na primjer, uputstva za policijskog službenika kako da postupi u konkretnim okolnostima.

Srednji rukovodilac analizira kako se međusobno povezana misija, svrha i funkcije praktičara u konkretnim sistemima i institucijama odnose prema sigurnosti žrtve i odgovornosti počinioca.

Ponekad srednji rukovodioci mogu utvrditi da policijski službenici ne obavljaju svoju funkciju ili da pokušavaju obavljati funkciju za koju je prikladnija druga vrsta organizacije. Na primjer, u jednoj zemlji u Centralnoj Aziji, ubrzo nakon donošenja zakona o nasilju u porodici, policija je bila preopterećena savjetovanjem žrtava. Umjesto da su se usredotočili na odgovornost počinilaca, policijski službenici su pokušavali da pruže savjetovanje žrtvama/preživjelima. To je bilo u suprotnosti sa misijom, svrhom i funkcijom policije te su institucionalizirane potrebne reforme i žrtve su bile upućene kvalifikovanim savjetnicima koji su bili obučeni za zagovaranje za žrtve/preživjele.

Pismeno komuniciranje o misiji organizacije, njenoj svrsi i funkciji treba informisati i usmjeriti policijske službenike u njihovom odgovoru na predmete nasilja nad ženama i djevojčicama. U nastavku navodimo primjer dokumenta o misiji, svrsi i funkciji policijske organizacije u Viktoriji u Australiji.

U nekim policijskim organizacijama i zajednicama nasilje nad ženama i djevojčicama se ne tretira kao teško krivično djelo. Zbog toga se raspoređivanje u jedinice za nasilje u porodici ili seksualno nasilje smatra manje prestižnim od raspoređivanja u druga odjeljenja. Srednji rukovodioci mogu dodatno potvrditi važnost predmeta nasilja nad ženama i djevojčicama tako što će vrednovati iskustvo, vještine i kompetencije stečene u istrazi predmeta nasilja nad ženama i djevojčicama i planski pružati prilike za napredovanje u karijeri službenicima koji pokažu predanost i vještine u odgovoru na krivična djela protiv žena i djevojčica. Isticanje važnosti nasilja nad ženama i djevojčicama kroz konkretno djelovanje će poslati poruku da temeljito istraživanje nasilja nad ženama i djevojčicama predstavlja temeljni element funkcije policijskih službenika.

2) Koncepti i teorije

Koncepti i teorije obuhvataju jezik, kategorije, teorije, pretpostavke, filozofske okvire i druge metode kojima

Usvajanje teorije moći i kontrole/dominacije u krivičnopravnim agencijama rezultira rodno odgovornim policijskim praksama.

institucije organizuju svoje uposlenike u smislu njihovih razmišljanja i usmenog i pismenog izražavanja o predmetima i ljudima koji su u njih uključeni. Koncepti i teorije utiču na ostalih sedam metoda i u njihovoj su osnovi.

Svaka politika ili praksa koju policijsko odjeljenje koristi zasnovana je na konceptima, teorijama ili pretpostavkama. Sve agencije krivičnopravnog sistema institucionalizuju koncepte i teorije o nasilju nad ženama i djevojčicama kroz jezik koji koriste u obuci, politikama, procedurama i drugim direktivama. Rodno odgovoran policijski rad zahtijeva da suštinski koncepti policijskog odjeljenja i njegove teorije budu utemeljeni na tumačenju nasilja nad ženama i djevojčicama kao „manifestacije historijski nejednakih odnosa moći između muškaraca i žena.“¹¹ To se razlikuje od teorija da je nasilje uzrokovano ljutnjom, mentalnom bolešću, alkoholizmom ili drugim faktorima.

U ovom dijelu razmatramo nekoliko raširenih teorija o osnovnim uzrocima nasilja nad ženama i djevojčicama i načine na koje se rodno odgovorne teorije mogu uključiti u politike i prakse policijske organizacije. Pored toga, poglavlje razmatra nekoliko različitih oblika nasilja od strane intimnog partnera, inače najčešćeg oblika nasilja nad ženama i djevojčicama u svijetu,¹² i daje prijedloge za osmišljavanje politika i direktiva koje će omogućiti efektivan odgovor na svaku vrstu nasilja.

11 Generalna skupština UN, Deklaracija UN o eliminaciji nasilja nad ženama, Rezolucija 48/104 od 20.12.1993. Važno je napomenuti da na mnoge žene i djevojčice širom svijeta utiču intersekcionalni oblici opresije (zbog rase, klase, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, vjeroispovijesti, invaliditeta, migracijskog statusa i drugih aspekata identiteta) koji pogoršavaju njihovu ranjivost prema rodnoj opresiji i nasilju. Žene i djevojčice nemaju identična iskustva nasilja, a efektivan odgovor na nasilje mora uzeti u obzir iskustva žena i djevojčica koje su podvrgnute intersekcionalnim oblicima opresije.

12 Nedavno provedeno globalno istraživanje je pokazalo da 30% žena tokom života iskusi fizičko ili seksualno nasilje od strane intimnog partnera. Vidi: World Health Organization, 'Violence Against Women: Key Facts,' na: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>

UOBIČAJENE TEORIJE O NASILJU NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA¹³

Teorija: Moć i kontrola/dominacija

Ovaj dio započinjemo pregledom teorije o moći i kontroli/dominaciji, jer je to rodno odgovorna teorija koja prirodno vodi ka rodno odgovornim politikama i protokolima.¹⁴ Ova teorija se opisuje kroz kotač moći i kontrole (na slici ispod). Unutrašnji zupci kotača predstavljaju uobičajene taktike za koje žrtve kažu da su korištene protiv njih, pored fizičkog i/ili seksualnog nasilja. Kada su počinioci koristili ili prijetili fizičkim i/ili seksualnim nasiljem, zajedno sa taktikama prikazanim u kotaču, oni su nad žrtvom ostvarili moć i kontrolu.

Svaka vrsta nasilja od strane intimnog partnera zahtijeva drugačiji odgovor. Policijski službenici mogu doprinijeti diferenciranom odgovoru kroz odgovarajuće i temeljite istrage.

Teorija moći i kontrole/dominacije je rodno odgovorna jer uzima u obzir korištenje nasilja i drugih taktika za održavanje opresije žena i djevojčica. Budući da je razvijena u konsultacijama sa preživjelim ženama, odražava stvarna proživljena iskustva nasilja. Kotač moći i kontrole je preveden i u primjeni u stotinama zajednica širom svijeta.

Iako su teorija i kotač moći i kontrole razvijeni kako bi se konkretno objasnila dinamika nasilja u porodici, teorija je relevantna i za druge oblike nasilja nad ženama

14 Teoriju moći i kontrole/dominacije razvio je Projekat za intervenciju protiv nasilja u porodici u Duluthu u američkoj državi Minnesoti, nakon konsultacija sa ženama o njihovim proživljenim iskustvima nasilja od strane intimnog partnera. Vidi Projekat intervencije protiv nasilja u porodici na <https://www.theduluthmodel.org>. Žene su objasnile da su pored toga što su ih fizički i seksualno napadali, počinioci koristili i druge taktike da kontrolišu njihove radnje, uvjerenja, resurse, kretanje i odnose sa drugim ljudima. Teorija moći i kontrole/dominacije je naišla na prijem kod žena i njihovih zagovornica širom svijeta, jer razmatra proživljena iskustva žena i može se prilagoditi raznolikim društvenim kontekstima, te je ugrađena u instrumente za zaštitu ljudskih prava koji se odnose na nasilje nad ženama. Vidi npr. CEDAW/C/GC/35, tačka 19.

i djevojčicama. Na primjer, opravdanja za seksualno nasilje često otkrivaju osjećaj muškaraca da imaju pravo na seksualnu kontrolu žena, zbog toga kako je žena bila obučena, zbog toga što je bila u alkoholiziranom stanju ili jednostavno zbog toga što je muškarac poželio da ima seksualni odnos s njom. Slično tome, štetne prakse, kao što su žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje, dječiji brak i ubistva iz tzv. časti, bar djelomično imaju za cilj kontrolu nad tijelima seksualnošću žena i djevojčica.¹⁵

Usvajanje teorije moći i kontrole/dominacije u krivičnopravnim agencijama rezultira rodno odgovornim policijskim praksama. Na primjer, umjesto uske istrage isključivo o događaju nasilja, policijski službenici će biti upućeni da razmotre obrazac zlostavljanja, odnosno kontinuirane taktike koje počinitelj primjenjuje da bi kontrolisao žrtvu.

Intervencije se mogu prilagoditi da bi se razbio ovaj obrazac zlostavljanja i žrtva/preživjela dugoročno zaštitila. Na primjer, ako policijski službenik odgovori na napad koji je rezultirao lakšom tjelesnom ozljedom, ali sazna da počinitelj ima dug historijat zlostavljanja žrtve/preživjele i da joj je prijetio ubistvom, policijsko odjeljenje će prepoznati ozbiljan rizik od stradanja i adekvatno odgovoriti.

Srednji rukovodioci trebaju uputiti policijske službenike da poduzmu radnje koje su im na raspolaganju prema važećem zakonu i za koje je najizglednije da će razbiti dugotrajnu dinamiku moći i kontrole. Policijski odgovor koji u središte stavlja žrtvu/preživjelu može obuhvatiti zadržavanje počinioca u pritvoru, donošenje rješenja o zaštitnim mjerama, prijedlog tužilaštvu da se verbalne prijetnje smrću procesuiraju kao teško krivično djelo i preporuku da se počinitelj uputi na rehabilitaciju radi promjene njegovih stavova.

Teorija: Individualni psihološki problem

Poremećaji mentalnog zdravlja nisu uzrok velike većine slučajeva nasilja nad ženama i djevojčicama. Bez obzira na to, jedna od najranijih teorija o toj vrsti nasilja koja je i danas prisutna u mnogim zajednicama je da je nasilje uzrokovano mentalnom bolešću ili zloupotrebom droga

¹⁵ Vidi poglavlje 5 Istrage, prilog 2, Nasilje zbog tzv. časti / zlostavljanje i štetne prakse

ili alkohola.¹⁶

Pobornici ove teorije smatraju da se nasilje nad ženama i djevojčicama može prekinuti individualnom terapijom, psihijatrijskom medikamentoznom terapijom ili liječenjem hemijske zavisnosti. Ako krivičnopravna agencija usvoji ovu teoriju uobičajeni odgovori će obuhvatiti preporuku liječenja za počinioca i upućivanje žrtve na psihološko savjetovanje. Praćenje počinioca bi se fokusiralo na testiranje na droge i praćenje pridržavanja terapijskih preporuka, a ne na njegovo nasilno ponašanje i rizik od stradanja s kojim se suočava žrtva/preživjela.

Studije pokazuju da iako neki muškarci počinioci nasilja od strane intimnog partnera imaju mentalnu bolest, radi se o tek deset posto slučajeva nasilja od strane intimnog partnera.¹⁷ Osim toga, teorija o individualnom psihološkom problemu ne objašnjava kontinuiranu primjenu taktika za kontrolu i manipulaciju žrtvom/preživjelom koje su karakteristične za kontinuirano nasilje u porodici.

Ukoliko srednji rukovodioci uvide da pojedinačni službenici ili organizacija djeluje na premisi da većinu nasilja nad ženama i djevojčicama uzrokuje mentalna bolest, trebat će revidirati postojeće politike, protokole i prakse kako bi se bolje odgovorilo na nasilje kojem je izložena većina žrtava/preživjelih. Konsultacije sa žrtvama/preživjelima u lokalnoj zajednici su ključne za bolje razumijevanje njihovih proživljenih iskustava.

Teorija: Problem u odnosu

Drugi smatraju da je nasilje nad ženama i djevojčicama (naročito nasilje od strane intimnog partnera) posljedica loših komunikacijskih vještina i nedovoljnog uzajamnog poštovanja, te da su oba partnera kriva za to. Ako krivičnopravna agencija prihvati ovu teoriju policijski službenici bi mogli predložiti da žrtva i počinitelj odu u savjetovalište za parove ili u medijaciju, ili, što je još gore, sugerisati žrtvi/preživjelom da promijeni ponašanje kako bi se prilagodila društvenim/kulturnim

¹⁶ The Advocates for Human Rights, 'Theories of Violence,' na: http://www.stopvaw.org/theories_of_violence

¹⁷ Barbara J. Hart i Andrew R. Klein, 'Practical Implications of Current Intimate Partner Violence Research for Victim Advocates and Service Providers,' decembar 2013, 12, na: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/244348.pdf>

očekivanjima od „dobre supruge“. Policijski službenici vjerojatno neće prikupiti važne informacije o riziku od budućeg nasilja i neće nametnuti mjere koje štite žrtvu. Slično tome, u predmetima seksualnog napada žrtve se može okrivljavati zbog prenošenja pogrešne poruke počiniocu njihovim riječima, djelima ili načinom odijevanja. Ova teorija će vjerojatno djelovati kao izgovor za nasilje i neće dovesti do praksi koje štite sigurnost žrtava i počinoce pozivaju na odgovornost.

Ako srednji rukovodioci uvide da pojedinačni službenici ili organizacija djeluje na premisi da je nasilje uzrokovano problemom u odnosu ili komunikaciji, postojeće politike, protokoli i prakse će uključivati medijaciju od strane policijskih službenika i preporuke za savjetovanje. Ove politike odnosno prakse će trebati revidirati kako bi se bolje odgovorilo na nasilje koje trpi većina žrtava/preživjelih. Konsultacije sa žrtvama/preživjelima u lokalnoj zajednici su ključne za bolje razumijevanje njihovih proživljenih iskustava.

Teorija: Teorije o ciklusu nasilja i upravljanju ljutnjom

Još jedna raširena teorija je da počinioci imaju problema u upravljanju njihovom ljutnjom ili izražavanju emocija na nenasilan način. Dr. Leone Walker je 1970-ih razvila teoriju ciklusa nasilja koja tvrdi da zlostavljačke odnose karakteriše kontinuirani ciklus u kojem par prolazi kroz fazu medenog mjeseca, fazu „izgradnje napetosti“ i nasilnu, eksplozivnu fazu (nakon koje ponovno slijedi faza medenog mjeseca).

Pobornici ove teorije smatraju da se nasilje od strane intimnog partnera može prekinuti u fazi izgradnje nape-

tosti ako muškarci nauče alate za umanjenje njihove ljutnje. U najboljem slučaju, krivičnopravna agencija koja djeluje na osnovu ove teorije o nasilju može preporučiti da muškarac pohađa časove o upravljanju ljutnjom kako bi se nasilje zaustavilo. U najgorem slučaju, policijski službenici koji primjenjuju ovu teoriju u radu mogu kriviti žrtve jer nisu spriječile fazu izgradnje napetosti, ili zbog toga što nisu napustile partnera prije nego što je on pribjegao nasilju.

Kasnijim istraživanjima je osporena validnost teorije o ciklusu nasilja. Kao prvo, ova teorija nije uzela u obzir da mnoge žrtve nikada nisu iskusile fazu medenog mjeseca, zbog čega dolazi do okrivljavanja žrtve. Budući da teorija predpostavlja da će žene prolaziti prepoznatljive faze u njihovom odnosu, krivičnopravne organizacije i organizacije za zagovaranje su prihvatile ovu teoriju koja često na žene stavlja teret odgovornosti za prekid nasilja ili napuštanje partnera u toku faze „izgradnje napetosti“.¹⁸

Zapravo, žene su izjavile da je nemoguće predvidjeti ili kontrolisati nasilje koje čine njihovi partneri. Nadalje, teorija ciklusa nasilja ne objašnjava mnoge druge taktike koje počinioci koriste kako bi kontrolisali njihove partnerice.

Slično tome, zagovornici teorije da počinioci imaju problem sa „upravljanjem ljutnjom“ ne objašnjavaju zbog čega se počinitelj može uzdržati od nasilja nad drugim ljudima, npr. nad šefom koji ga ne tretira pošteno.

Ukoliko srednji rukovodioci uvide da pojedinačni službenici ili organizacija djeluje na premisi da je uzrok nasilja problem sa ljutnjom, trebat će revidirati postojeće politike, protokole i prakse kako bi se bolje odgovorilo na nasilje kojem je izložena većina žrtava/preživjelih. Konsultacije sa žrtvama/preživjelima u lokalnoj zajednici su ključne za bolje razumijevanje njihovih proživljenih iskustava.

Koje teorije trenutno usmjeravaju rad

¹⁸ Leigh Goodmark, 'Reframing Domestic Violence Law and Policy: An Anti-Essentialist Proposal,' *Journal of Law and Policy*, Vol. 31:39, 2009, 42, na: https://openscholarship.wustl.edu/law_journal_law_policy/vol31/iss1/4/

vaše organizacije?

Srednji rukovodioci trebaju razmotiriti koje teorije trenutno oblikuju odgovor njihovih organizacija na nasilje nad ženama i djevojčicama. Kakvim jezikom se opisuje nasilje nad ženama i djevojčicama? Koje stavove podržavaju trenutne prakse agencije? Koje su „izlike“ za nasilje prihvaćene, ako je to slučaj?

Ako rad organizacije već nije zasnovan na teoriji moći i kontrole/dominacije, srednji rukovodioci mogu početi uključivati ovu teoriju tako što će se više informisati o proživljenim iskustvima žrtava/preživjelih. Dobar prvi korak je da se partnerski sarađuje sa lokalnom ženskom organizacijom radi organizovanja fokus grupa sa žrtvama/preživjelimima koje mogu pružiti uvid u taktike kontrole i moći koje se obično koriste u njihovoj zajednici.

Vrste nasilja od strane intimnog partnera

Jedan od najučestalijih oblika nasilja u svijetu je nasilje od strane intimnog partnera. Koncepti i teorije o nasi-

lju od strane intimnog partnera koje usmjeravaju rad policijskog odjeljenja će uticati na reakcije policijskih službenika prema žrtvama i posljedice po počinioca. Na primjer, neke zajednice su usvojile zakone o nasilju od strane intimnog partnera koji od policijskih službenika zahtijevaju da odgovore na sve takve događaje na potpuno isti način. Teorija koja je u osnovi takve politike je da svo nasilje koje se dešava kod kuće ili između intimnih partnera ima istu namjeru i posljedicu.

Istraživanje je pokazalo da je nasilje od strane intimnog partnera često ponavljajuće krivično djelo u kojem jedan partner koristi taktike dominacije da bi kontrolisao drugog partnera tokom dužeg vremenskog perioda.¹⁹ Drugi partner također može koristiti nasilje kao reakciju ili osvetu. Politika koja zahtijeva iste posljedice za počinioca aktualnog nasilja i žrtvu/preživjelu koja povremeno koristi nasilje kako bi se odbranila neće efektivno prekinuti obrazac zlostavljanja. Djelotvoran odgovor na nasilje od strane intimnog partnera zahtijeva da policijski službenici razumiju ko uzrokuje kakav vid štete i kome, te sa kakvim posljedicama. Policijski službenici moraju razumjeti ko je najopasniji, a ko najuplašeniji.

Kako bi se policijskim službenicima pomoglo da adekvatno odgovore na nasilje od strane intimnog partnera, srednji rukovodioci mogu izgraditi kapacitete policijskih službenika da prepoznaju sljedeće kategorije nasilja u porodici od strane intimnog partnera: nasilje uz prisilu i kontrolu, nasilni otpor i nasilje nezvano za prisilu i kontrolu. Kako se detaljnije objašnjava u „Pravilima i propisima“ i „Administrativnim praksama“ u nastavku, policijske organizacije mogu razviti politike koje upućuju policijske službenike da identifikuju i adekvatno odgovore na svaki oblik nasilja.

Nasilje i zlostavljanje uz prisilu i kontrolu je obrazac kontinuirane upotrebe zastrašivanja, prisile i nasilja, kao i drugih taktika kontrole da bi se uspostavio i održao odnos dominacije nad intimnim partnerom.

¹⁹ Evan Stark, „Re-presenting Battered Women: Coercive Control and the Defense of Liberty“, *Violence Against Women: Complex Realities and New Issues in a Changing World*, Les Presses de l'Université du Québec: 2012.

Počinioci koji koriste nasilje uz prisilu i kontrolu smatraju da imaju pravo da kontrolišu radnje, razmišljanja i ponašanja njihove partnerice i djece. Nasilje i zlostavljanje uz prisilu i kontrolu karakteriše fizičko nasilje, seksualno nasilje i dominirajuće i ponižavajuće ponašanje. Time se kod žrtve stvara strah i značajan jaz u moći između počinioca i žrtve/preživjele. Žrtva/preživjela ima malu ili nikakvu autonomiju u ovakvoj vrsti odnosa i često osjeća da je u bezizlaznoj situaciji. Dominacija se postiže kada jedna osoba počinje živjeti pod kontrolom druge osobe, zbog straha ekonomske, fizičke, seksualne i/ili emocionalne prirode.

Da bi se utvrdilo da li žrtva/preživjela trpi nasilje uz prisilu i kontrolu, policijski službenik mora istražiti obrazac zlostavljanja, a ne samo događaj zbog kojeg je zatražena policijska intervencija.

Svaka vrsta nasilja od strane intimnog partnera zahtijeva drugačiji odgovor. Policijski službenici mogu doprinijeti diferenciranom odgovoru kroz odgovarajuće i temeljite istrage.

Efektivan odgovor policije i krivičnog sistema ne smije se baviti samo trenutnim događajem nasilja, već i razbiti obrazac kontinuiranog zlostavljanja tako što će, na primjer, pružiti kontinuiranu zaštitu žrtvi uz priliku počiniocu da promijeni svoja uvjerenja i ponašanja pohađajući program rehabilitacije nasilnika.

Nasilni otpor obuhvata i zakonitu i nezakonitu upotrebu sile, kojom žrtva kontroliše počinioca u njegovom korištenju prisilnih i kontrolirajućih taktika, ili kao reakciju na nasilje drugog muškarca nad njom kao ženom.

Većina žrtava nasilja i zlostavljanja uz prisilu i kontrolu koristi mnoge druge taktike u pokušaju da se zaštite i suprotstave opresiji prije nego što pribjegu nasilju. Žrtve/preživjele će se često obratiti porodici i prijateljima, pokušati pregovarati sa počiniocem, umiriti počinioca, ili se čak rastaviti od njega prije nego što pribjegu ovom obliku nasilja od strane intimnog partnera.

Koncepti i teorije: Ključne poruke

- Koncepti i teorije oblikuju politike, prakse, direktive i jezik koji koriste policijske organizacije
- Rodno odgovorne teorije prepoznaju da je nasilje nad ženama i djevojčicama većinom ispoljavanje moći i kontrole koju podržavaju druge taktike dominacije
- Policijske istrage u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera trebaju nastojati da razlikuju nasilje uz prisilu i kontrolu, nasilni otpor i nasilje koje nije povezano sa prisilom i kontrolom
- Srednji rukovodioci trebaju razmotriti trenutne teorije i integrisati rodno odgovorne teorije u odnosu na svaku od sedam ostalih metoda o kojima se govori u nastavku

Kada su u događaju oba partnera koristila nasilje, policijske službenike treba uputiti da:

- Utvrde da li je jedna od strana djelovala u samoodbrani i
- Ispitaju strane o historijatu nasilja uz prisilu i kontrolu i druge taktike, da bi se sagledao kontekst nasilja.

Ako krivičnog sistema na žrtve/preživjele koje koriste nasilni otpor i na počinioce nasilja uz prisilu i kontrolu primjeni iste posljedice, on neće zaustaviti kontinuirano zlostavljanje i neće ohrabriti one koji su pod najvećim rizikom od stradanja da prijave zlostavljanje.

S druge strane, policijski službenici koji mogu utvrditi slučaj korištenja nasilnog otpora od strane žrtve/preživjele mogu je povezati sa resursima kao što su ženske organizacije koje pružaju podršku i usluge. Neke zajednice su uspostavile alterantivne programe kažnjavanja za žene, kojima se žrtvama/preživjelima omogućava da dobiju usluge i pohađaju specijalizirana predavanja umjesto zatvorske kazne za neke radnje nasilnog otpora.²⁰

²⁰ Na primjer, u Duluthu u Minnesoti CCR je osmislio drugačiji pristup ženama koje koriste nasilni otpor. Žene mogu pohađati predavanja koja primjenjuju program posebno osmišljen za žene koje koriste nasilni otpor da bi se suprotstavile nasilju uz prisilu i kontrolu. Vidi: Pence, Connelly, and Scaia, 'Turning Points: A Nonviolence Curriculum for Women.'

Nasilje nepovezano sa prisilom i kontrolom koristi jedan intimni partner nad drugim, pri čemu se ne radi o kontinuiranom pokušaju vršenja prisile i kontrole, niti o reakciji na prisilu i kontrolu. Ovo obuhvata sve druge radnje nasilja u porodici:

- **situaciono nasilje**, u kojem jedna ili obje strane koriste nasilje, ali ono nije dio obrasca kontinuirane prisile i zastrašivanja.
- **patološko nasilje**, u kojem bi eliminacija ili kontrola patologije dovela do prekida nasilja (mentalna bolest, zavisnost od alkohola ili druga, bez obrasca prisile i zarobljavanja od strane partnera, oštećenje mozga).
- **anomija**, nasilje povezano sa urušavanjem društvenog poretka. Primjeri obuhvataju porast slučajeva silovanja i zlostavljanja žena od strane njihovih partnera u atmosferi društvenog očajja, kao što je rat, prirodne katastrofe ili situacija u izbjegličkim kampovima.

Nasilje je gotovo uvijek pokušaj kontrole neke osobe, ali nije uvijek pokušaj uspostavljanja odnosa kontrole i dominacije. Ponekad se nasilni čin koristi da bi se kontrolisao vrlo specifičan skup okolnosti (partnerova konzumacija alkohola, odbijanje učešća u održavanju porodice, nezadovoljavajuće roditeljstvo).

Svaka od ovih vrsta nasilja, premda rijetka u poređenju sa nasiljem uz prisilu i kontrolu, iziskuje drugačiji odgovor. Na primjer, patološko nasilje uzrokovano ovisnošću o drogi ili alkoholu može se riješiti programom odvi-

kavanja, ako počinitelj ne koristi taktike kontinuirane dominacije. Policijske službenike bi trebalo uputiti da prikupljaju informacije o bilo kakvom historijatu prisile i kontrole, kao i historijatu zloupotrebe droga i alkohola, kako bi se utvrdili osnovni uzroci nasilja.

3) Pravila i propisi

Pravila i propisi obuhvataju zakone, administrativne propise, politike, protokole i direktive za organe koje krivičnopravne agencije moraju poštovati u njihovom radu na prevenciji, istragama i odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama. Pravila i propisi moraju se analizirati kako bi se utvrdilo da li promoviraju rodno odgovoran policijski rad.

Na primjer, globalno gledano mnoge zajednice su se organizovale da bi promijenile politiku zbog koje su mnoge žene koje su bile žrtve nasilja uz prisilu i kontrolu lišavane slobode. Kada zakoni i politike zahtijevaju lišenje slobode na licu mjesta napada, žrtve često budu uhapšene. Istraživanja pokazuju da su mnoge žene koje su lišene slobode postupale u samoodbrani, a čak i one koje su koristile nasilni otpor nisu bile dominantni agresori. Mogu se uvesti nove politike kojima se od policijskih službenika zahtijeva da „utvrde postojanje samoodbrane“ i da izbjegnu lišenje slobode bilo koje osobe koja je postupala u samoodbrani. Politikama se također može uputiti policijske službenike kako da identifikuju dominantnog agresora u događaju nasilja u porodici, te da liše slobode samo tu osobu.

Neke politike mogu učvrstiti dinamiku moći između žrtve/preživjele i počinioca ili odgovornost za nasilje prebaciti na žrtvu/preživjelu. Na primjer, zakoni u mnogim zemljama ne dopuštaju policiji ili sudovima da donesu rješenja o određivanju zaštitnih mjera kojima će se počiniocu zabraniti kontakt sa žrtvom/preživjelom.

Takvi zakoni i politike nisu rodno odgovorni, jer zahtijevaju od žrtve/preživjele da bira između stabilnog doma (za sebe i svoju djecu) i sigurnosti od nasilja. Rodno odgovorna politika upućuje policiju da odgovori na nasilje tako da se odgovornost prebaci na državu (za obuzdavanje nasilja koje vrši počinitelj) i na počinioca (za promjenu njegovog ponašanja).

Okvir 3

Primjer promjene administrativne prakse: Gruzija

Uobičajena administrativna praksa je kreiranje alata za procjenu rizika koji će koristiti policijski službenici. U Gruziji je organizacija Global Rights for Women radila sa policijskim službenicima na izradi nove procjene rizika, kako bi se svim službenicima pomoglo da identifikuju faktore rizika i dokaze o nasilju uz prisilu i kontrolu u predmetima nasilja od strane intimnog partnera. Žrtve/preživjele su bile uključene kroz fokus grupe i pružale informacije o dinamici nasilja od strane intimnog partnera u lokalnoj zajednici. Policijski službenici i tužiocima su intervjuisani kako bi se sagledali nedostaci u trenutnoj administrativnoj praksi i izradila nova procjena rizika koja bi unaprijedila način na koji policijski službenici tužiocima prenose informacije o osnovnom riziku. To je rezultiralo procjenom rizika koja odražava proživljena iskustva žena sa nasiljem od strane intimnog partnera u Gruziji, koja u središte stavlja sigurnost žrtve/preživjele i koja pomaže policijskim službenicima i tužiocima u utvrđivanju odgovornosti počinioca.

Srednji rukovodioci sa operativnom komandnom odgovornošću možda smatraju da imaju ograničen uticaj nad krivičnim i građanskim zakonima o nasilju nad ženama i djevojčicama pa čak i nad politikama vlastite krivičnopravne agencije. Međutim, srednji rukovodioci su u jedinstvenom položaju da sagledaju praktične implikacije takvih pravila i propisa u policijskom radu. Osim toga, u jedinstvenom su položaju da sa drugim praktičarima (uključujući policiju, probacijske službenike i advokate žrtava/preživjelih) koordiniraju analizu efektivnosti pravila i propisa za prevenciju i odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama. Donosioci odluka mogu i trebaju u donošenje politika uključiti srednje rukovodioce.

Pravila i propisi: Ključne poruke

- Pravila i propisi mogu se izrađivati ili mijenjati kako bi podržavali rodno odgovoran policijski rad.
- Pravila i propisi bi trebali u središte staviti sigurnost žrtve/preživjele osobe i odgovornost počinioca, kroz konsultacije sa žrtvama/preživjelima o njihovom proživljenom iskustvu nasilja. Konsultacije sa žrtvom/preživjelom također bi trebale biti uključene u izradu ili izmjene pravila i propisa.
- Srednji rukovodioci su u jedinstvenoj poziciji da budu u koordinaciji sa drugim akterima u krivičnopravnom sistemu kako bi se ocijenila efektivnost postojećih pravila i propisa.

4) Administrativne prakse

Administrativne prakse obuhvataju sve metode koje organizacija koristi da bi standardizovala način na koji policijski službenici provode politike, zakone, propise i mandat. Većina administrativnih procesa obuhvata korištenje tekstova, kao što su obrasci za skrining, obrasci za dokumentovanje slučaja, matrice, smjernice, obrasci za pisanje izvještaja, instrukcije za usmjeravanje i protokole, te drugih oblika onoga što praktičari nazivaju „papirologija“. Pravila i propisi su obaveze, a administrativne procedure su instrukcije policijskim službenicima o tome kako da te obaveze izvršavaju.

Uz tehničke instrukcije o upravljanju predmetima, administrativne procedure sadrže i konceptualnu osnovu koja stvarna iskustva i potrebe za sigurnošću žena i djevojčica ili stavlja na centralno mjesto, ili ih marginalizuje. Obrazac policijskog izvještaja, upitnik za procjenu rizika i kontrolna lista za prikupljanje dokaza su primjeri administrativnih praksi koje definiraju načine razmišljanja o predmetima i postupanje u njima.²¹

Administrativne prakse koje su usklađene sa rodno odgovornim teorijama policijskog rada će uticati na procesuiranje predmeta i dugo nakon prvobitnog poziva žrtve za pomoć. Informacije koje policijski službenici prikupe mogu koristiti tužiocima, probacijski

²¹ O procjeni rizika se govori i u poglavlju 6 ovog priručnika pod nazivom Sigurnost i zaštita.

Administrativne prakse: Ključne poruke

- Administrativne prakse propisuju kako se treba razmišljati o predmetima i u njima postupati.
- Administrativne prakse, kao što su obrasci policijskog izvještaja, imaju veliki uticaj na sigurnost žrtve/preživjele i odgovornost počinioca jer se pohranjene informacije koriste u svim fazama procesuiranja predmeta.
- Provesti analizu i reviziju administrativnih praksi kako bi se osiguralo da im je u fokusu sigurnost žrtve/preživjele i odgovornost počinioca.

službenici, službenici za dječiju zaštitu, sudije i drugi u donošenju ključnih odluka u pogledu sigurnosti žene i njene djece. Izrada obrazaca, kompjuterskih ekrana, procjena i kontrolnih lista koje uzimaju u obzir moć i kontrolu i dominaciju žena i djevojčica će standardizovati rodno odgovoran policijski rad u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama.

5) Resursi

Resursi obuhvataju načine na koje zajednica, agencija ili policijska organizacija raspoređuje i osigurava kvalitet finansiranja, materijala, procesa i osoblja potrebnog za rad na nekom problemu, u ovom slučaju, na nasilju nad ženama i djevojčicama. Resursi obuhvataju sve što je potrebno da bi se postiglo sljedeće:

- Da radnici obavljaju svoj posao bez ugrožavanja sigurnosti žrtve/preživjele ili odgovornosti počinioca. To uključuje i obim priliva predmeta, tehnologiju, adekvatni nadzor i usluge za podršku;
- Da žrtve/preživjele zlostavljanja imaju pristup sigurnijim okolnostima, putem medicinskog zbrinjavanja, stambenog zbrinjavanja, kvalifikovanog savjetništva, finansijske pomoći i odgovarajućeg pravnog zastupanja;
- Da sistemi za intervenciju pozivaju počinioce na odgovornost. To uključuje adekvatne pritvorske prostore, lakoću pristupa informacijama o krivič-

noj evidenciji počinioca, adekvatno osoblje koje će nadzirati počinioce puštene iz pritvora dok se čeka optužnica, kvalitetne usluge rehabilitacije, te praktičare koji su dobro pripremljeni za rad sa počiniocima raznoraznih ekonomskih situacija, te etničkih i vjerskih pripadnosti.

Policijski službenici često nemaju dovoljno vremena koje bi posvetili istragama nasilja nad ženama i djevojčicama. Ako službenici nemaju dovoljno vremena za prikupljanje relevantnih informacija od žrtava/preživjelih o kontekstu i težini nasilja, onda nisu u mogućnosti da zaštite žrtvu/preživjelu ili da prikupe potrebne dokaze za uspješan krivični predmet tužilaštva. Posebne istražne tehnike su također neophodne u predmetima seksualnog napada kada službenici moraju da saslušaju žrtve/preživjele onda kada su one u mogućnosti da daju više detalja ili kada su potrebni medicinski dokazi, kao što su dokazi prikupljeni putem „tjelesnog pregleda žrtava silovanja“ (eng. *rape kit*).²²

Sekundarna ili indirektna trauma koju proživljavaju policijski službenici je još jedan resursni aspekt koji polako dobija na važnosti širom svijeta. Izloženost traumi drugih ili direktno iskustvo životno ugrožavajućih situacija može na policijske službenike ostaviti dugotrajne posljedice. Policijska odjeljenja mogu izdvojiti resurse za podršku policijskim službenicima koji su iskusili traumu i osigurati da uslovi rada budu takvi da trau-

²² Vidi RAINN, na: <https://www.rainn.org/articles/rape-kit>

matična iskustva policijskih službenika budu svedena na minimum, a ne dodatno pogoršana.²³

Mnoge policijske organizacije širom svijeta rade sa izuzetno ograničenim i neadekvatnim resursima. Manjak resursa se mora rješavati da bi policijski službenici mogli uspješno osigurati sigurnost žrtava/preživjelih i utvrđivanje odgovornosti počinioca. Na primjer, jedna policijska agencija u Istočnoj Evropi je priznala da njihove pritvorske i zatvorske ustanove imaju ograničene resurse zbog čega sudovi ne izriču kazne zatvora.

Kada manjak resursa predstavlja ozbiljan izazov, srednji rukovodioci moraju pažljivo ocjenjivati koji resursi imaju najveći uticaj na ostvarivanje sigurnosti žrtve/preživjele i odgovornost počinioca. I fokus grupe sa žrtvama/preživjelima i intervjui sa terenskim policijskim službenicima mogu pružiti vrijedne informacije za prioritizaciju upotrebe resursa.

Resursi: Ključne poruke

- Adekvatni resursi su ključni za zaštitu žrtava i utvrđivanje odgovornosti počinilaca.
- Resursi uključuju ljudstvo, tehnologiju, nadzor, podršku za policiju, podršku za žrtve/preživjele i mehanizme za utvrđivanje odgovornosti počinilaca.
- Fokus grupe sa žrtvama/preživjelima i intervjui sa policijskim službenicima na terenu mogu pružiti neprocjenjive informacije o nedostacima u resursima.

6) Uvezanost

Uvezanost (koja se nekad opisuje i kao koordinacija) podrazumijeva sve načine na koje je policija uvezana sa agencijama i pružaocima usluga koji djeluju prije, nakon i paralelno s njom u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama. Svaki slučaj nasilja nad ženama i djevojčicama može obuhvatiti nekoliko različitih situacija u

zajednici, uključujući i krivičnopravni sistem. Uvezanost se odnosi na to kako su institucije povezane sa ljudima čije slučajeve procesuiraju, kako se praktičari povezuju sa drugim radnicima u sistemu, kako se prikupljaju i dijele informacije i kako se rješavaju problemi.

Na primjer, snažna uvezanost između operatera na brojevima za hitne slučajeve, policije i tužilaštva može unaprijediti sposobnosti sistema da očuva sigurnost žena i djevojčica i utvrdi odgovornost počinilaca. U mnogim zajednicama operateri na brojevima za hitne slučajeve su prvi kontakt za žrtve nasilja. Politike koje rukovode njihov rad moraju biti izrađene tako da policija ima relevantne informacije kada odgovara na slučaj nasilja nad ženama i djevojčicama. Na primjer, tamo gdje je to moguće, politike mogu uputiti operatere da pretraže online evidencije kako bi utvrdili eventualno postojanje ranijih poziva vezanih za istog počinioca i žrtvu/preživjelu i da prenesu ove informacije policijskim službenicima koji odgovaraju na događaj kako bi oni postupali sa povećanim oprezom.

Slično tome, srednji rukovodioci moraju komunicirati sa tužiocima da bi utvrdili koje informacije tužioci žele da policijski službenici prikupe za potrebe optuženja ili drugih mjera za utvrđivanje odgovornosti počinioca. Tužioci mogu pružiti vrijedne smjernice o prihvatljivosti dokaza pred sudom i o njihovoj mogućnosti da koriste informacije koje je policija prikupila u određenim formatima. Politike policije i tužilaštva mogu biti osmišljene tako da budu međusobno usklađene, da bi se osiguralo pravovremeno i

²³ Vidi npr. Office for Victims of Crime, 'The Vicarious Trauma Toolkit,' na: https://vtt.ovc.ojp.gov/tools-for-law-enforcement/management-and-supervision?fbclid=IwAR32qSintkuMtPicolLYpdmnHymwgSyzqKLYwy6XTO_SFdR-LF1Y-sVB_s

efektivno procesuiranje predmeta, s fokusom na sigurnost žrtve/preživjele i odgovornost počinioca.²⁴

Neke zajednice su unaprijedile uvezanost uspostavljanjem multidisciplinarnih timova sastavljenih od predstavnika policije, tužilaštva, probacijskih službenika, organizacija za zagovaranje prava žena i drugih agencija.

Na primjer, u Duluthu u američkoj državi Minnesoti multidisciplinarni tim za odgovor na nasilje u porodici razmatra svaki slučaj nasilja u porodici/nasilja od strane intimnog partnera koji istražuje policija kako bi se zajednički utvrdile strategije za svaki od slučajeva i identifikovale potrebne promjene politika i praksi koje podrivaju sigurnost žrtava/preživjelih i odgovornost počinilaca.

Neke zajednice su unaprijedile uvezanost uspostavljanjem multidisciplinarnih timova sastavljenih od predstavnika policije, tužilaštva, probacijskih službenika, organizacija za zagovaranje prava žena i drugih agencija.

Rukovodioci srednjeg nivoa u policijskim odjeljenjima mogu imati ključnu ulogu u takvim timovima, s obzirom na njihovu blizinu svakodnevnim policijskim operacijama i poznavanju politika koje regulišu policijsku praksu. Na primjer, budući da srednji rukovodioci često imaju veći pristup vodećim ljudima u tužilaštvu od policajaca na terenu, oni mogu kontinuirano raditi na poboljšanju uvezanosti.

Srednji rukovodioci bi trebali raditi na unapređenju metoda uvezivanja praktičara u krivičnompravnom sistemu, obraćajući pažnju na sljedeće:

- Kako se informacije usmjeravaju i dijele;
- Kako podijeljene informacije prenose određene koncepte ili teorije o predmetu;
- Da li će redovni sastanci između policije i drugih krivičnopравnih organizacija unaprijediti koordinaciju;

²⁴ Vidi poglavlje 8 Koordinacija između pravosudnih agencija i poglavlje 12 Pravni kontinuum za više informacija o koordinaciji između policije i tužilaštva.

- Koje informacije su potrebne drugim krivičnopравnim organizacijama da bi se predmeti efektivno procesuirali s ciljem sigurnosti žrtve/preživjele i odgovornosti počinioca;
- Kako politike i prakse policije mogu biti unaprijeđene radi jačanja povezanosti;
- kako su praktičari u drugim organizacijama (kao što su tužioc) povezani sa žrtvom/preživjelom i počiniocem. Drugim riječima, da li spis predmeta tačno predstavlja osobe uključene u predmet pod pretpostavkom da ih neki praktičari nikada neće upoznati?
- Da li se ispunjavaju jedinstvene potrebe žrtava/preživjelih. Ako to nije slučaj, možda treba uspostaviti nove veze.

Jedna policijska organizacija u Australiji je neumorno radila na prikupljanju velikih količina kontekstualnih i informacija o riziku od žrtava/preživjelih kako bi sud mogao da ih koristi u donošenju odluka. Policija je počela primjećivati da sud ne koristi informacije koje su mu dostavljene. Kada su poslali upit o razlozima za to, sud ih je obavijestio da su informacije koje dostavljaju preobilne i da nisu organizovane tako da bi se mogle iskoristiti. Ova povezanost se mogla unaprijediti samo komunikacijom između policije i suda o tome kakve informacije treba prikupiti i kako ih treba prezentirati sudu.

Povezanost: Ključne poruke

- Povezanost predstavlja načine na koje policija koordinira sa drugim pružaocima usluga i praktičarima u krivičnompravnom sistemu.
- Da bi se povezanost unaprijedila, policijska organizacija mora komunicirati sa drugim praktičarima o tome koje su im informacije potrebne za njihov rad na sigurnosti žrtve/preživjele i odgovornosti počinioca.
- Moguće je kreirati nove veze da bi se žrtvama/preživjelima pružile usluge koje su im potrebne.

7) Odgovornost

Odgovornost je jedna od najvažnijih komponenti u analizi 8 metoda za policijske organizacije. Za srednje rukovodiocce konstantna fokalna tačka je nesrazmjer između iskustava i potreba ljudi u zajednici i onoga što im organizacija pruža. U centru rada srednjeg rukovodioca je nastojanje da se taj nesrazmjer sagleda iz perspektive žrtve/preživjele osobe i da se sagleda kako na nastajanje nesrazmjera utiču prakse upravljanja predmetima. Dok istražuju kako institucionalne prakse uzrokuju problem, srednji rukovodioci istovremeno otkrivaju načine njevogov rješavanja. Preporuke se zatim direktno vežu sa uspostavljanje novih standardizovanih praksi, kao što su nova pravila, politike, procedure, obrasci i obuka.

Odgovornost ima posebno značenje u odnosu na 8 metoda. Ona obuhvata načine na koje su organizovane institucionalne prakse da bi se ostvarilo sljedeće:

- Da počinioci odgovaraju za štetu koju su nanijeli, kao i za štetu koju bi vjerovatno uzrokovali bez efektivne intervencije;
- Da policija bude odgovorna prema žrtvi/preživjeloj;
- Da policija bude odgovorna prema drugim pružaocima usluga u sistemu.

Nedavno je jedna policijska organizacija provela procjenu predmeta nasilja u porodici. Kada su primijenili 8 metoda utvrdili su da policijska organizacija ima snažnu misiju i dostatnu politiku za rješavanje nasilja u porodici, adekvatne resurse i administrativne obrasce u skladu sa najboljom praksom. Međutim, nedostajao im je adekvatan sistem odgovornosti i nadzora. Zbog toga su policijski službenici sačinjavali izvještaj ili vršili lišenje slobode u manje od 20% svih slučajeva nasilja u porodici.²⁵

Odgovornost unutar policijske organizacije zahtijeva

²⁵ Minneapolis Police Conduct Oversight Commission, 'Domestic Violence Response Research and Study,' 2018, na: <http://www.ci.minneapolis.mn.us/www/groups/public/@civilrights/documents/webcontent/wcmsp-211936.pdf> Ovaj izvještaj je obuhvatio različite vrste slučajeva koji se kvalifikuju kao „nasilje u porodici“ prema zakonu američke države Minnesota.

Odgovornost: Ključne poruke

- Odgovornost je ključna za uspješnu institucionalnu promjenu. Bez sistema odgovornosti policije za primjenu novih standarda uvedenih kroz unapređenja svih ostalih sedam metoda, ishodi za žrtve/preživjele se neće unaprijediti
- Srednji rukovodioci trebaju prenijeti očekivanja i koristiti konkretne mjere, kao što je nadzor i disciplina da bi se policijske službenike pozvalo na odgovornost
- Policijska organizacija kao cjelina bi trebala težiti odgovornosti prema žrtvama/preživjelima i drugim praktičarima u krivičnopravnom sistemu i trebala bi utvrđivati odgovornost počinioca.

konkretne i poznate posljedice za policijske službenike koji odstupe od očekivane politike, prakse ili protokola. Na primjer, ako politika zahtijeva da policijski službenik postavi određena pitanja žrtvi/preživjeloj i ako taj službenik to ne učini, rukovodilac ili nadređeni će ga pozvati na odgovornost zahtijevajući od njega da se vrati do žrtve/preživjele i završi traženi obrazac ili bi se mogle izreći disciplinske mjere. Mjere za utvrđivanje odgovornosti trebaju biti jasno definisane politikama policijskog odjeljenja.

Komisija za rad policije u Britanskoj Kolumbiji u Kanadi je nakon aktivizma zajednice zbog pristrasnog postupanja policije prema autohtonim narodima/narodima prvih nacija izradila Politiku nepristrasnog policijskog postupanja, što je ocijenjeno kao perspektivna mjera.²⁶ Slično tome, policijske politike usmjerene na zabranu rodne pristrasnosti bi mogle biti djelotvorne u kombinaciji sa mjerama vezanim za odgovornost.

8) Edukacija i obuka

Kada policijska organizacija usvoji nove teorije, politike, administrativne obrasce ili procedure, resurse ili druge izmjene, srednji rukovodioci bi trebali obučiti policijske

²⁶ Provincial Policing Standards, Section 6.2.1, British Columbia, na: <https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/law-crime-and-justice/criminal-justice/police/standards/6-2-1-police-stops.pdf>

službenike o implementaciji izmjena. Na primjer, nakon što je u Gruziji usvojen novi policijski upitnik, policijski službenici su bili obučeni o njegovoj namjeni i načinu upotrebe.

Tradicionalno su se obuke fokusirale na promjenu mentaliteta policijskih službenika zaduženih za provođenje zakona koji se odnose na nasilje nad ženama i djevojčicama. Međutim, kako je bilo riječi i ranije, sama obuka o konceptima neće dovesti do trajne promjene u policijskom odjeljenju. Službenici moraju shvatiti da sve nove promjene utiču na njihovu *funkciju* unutar organizacije i moraju proći praktičnu obuku o implementaciji tih promjena. Službenici bi također trebali dobiti obuku o svim mjerama za utvrđivanje odgovornosti koje će odjeljenje primjenjivati kako bi se osigurala efektivna implementacija novih politika, praksi ili resursa.

Policijski službenici bi također trebali proći edukaciju i obuku o sljedećem:

- Načinima na koje organizacija organizuje policijske službenike kako bi oni bili svjesni svojih zadataka i društvenih pojava vezanih za njihov posao, kao što je zlostavljanje žena u braku i intimnim odnosima;
- Formalnim načinima na koje policijske organizacije obučavaju svoje radnike da razmišljaju o predmetima i u njima postupaju;
- Neformalnim načinima na koje policijski službenici koji odgovaraju na događaj uče svoj posao kroz iskustvo i obuku iskusnijih kolega;
- Izloženosti različitim konceptima, teorijama i konceptualnim praksama;

Kontinuiranom jačanju vještina koje radnicima omogućava da efektivno intervenišu u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama u raznolikim populacijama.

Edukacija i obuka: Ključne poruke

- Policijski službenici bi trebali proći obuku i edukaciju o svim novim politikama, administrativnim praksama, resursima ili poveznicama koje se primjenjuju, o tome kako se promjene odnose na njihovu funkciju policijskih službenika i odgovornosti policijskih službenika za implementaciju promjena.
- Edukacija i obuka bi trebala obuhvatiti svrhu institucionalne promjene i kako se ona implementira.

ZAKLJUČAK

Imajući u vidu da je rodna pristranost duboko ukorijenjena u institucijama, implementacija rodno odgovornog policijskog rada zahtijeva institucionalnu analizu i promjenu. Osam metoda pruža srednjim rukovodiocima okvir za analizu nedostataka u odgovoru policijske organizacije na nasilje nad ženama i djevojčicama i za uvođenje institucionalne promjene. Uključivanje žrtava/preživjelih i to naročito onih koje su iskusile interseksionalne oblike opresije je ključno za razumijevanje proživljenog iskustva žena i djevojčica i nedostataka u uslugama koje policijska organizacija već pruža. Koordinacija sa drugim krivičnopravnim agencijama je također ključna da se osigura da sve izmjene policijske prakse budu u službi unapređenja sigurnosti žrtve/preživjele i odgovornosti počinioca tokom cijelog procesuiranja predmeta nasilja nad ženama i djevojčicama. Osim toga, srednji rukovodioci moraju educirati policijske službenike o svim izmjenama njihove funkcije unutar organizacije i moraju ih informisati o snažnim mjerama odgovornosti i te mjere implementirati, da bi se osiguralo ostvarivanje institucionalne promjene. Institucionalna promjena može unaprijediti odgovor *svih* policijskih službenika, što će učiniti zajednice sigurnijima za žene i djevojčice.

CITIRANI I PREPORUČENI IZVORI

1. Ellen Pence, 'St. Louis County Sheriff's Office Domestic Violence Handbook and Training Guide for Patrol Deputies,' 2001, na: <https://praxisinternational.org/wp-content/uploads/2015/12/sheriffhandbook-1.pdf>
2. Ellen Pence, Laura Connelly i Melissa Scaia, 'Turning Points: A Nonviolence Curriculum for Women,' Minnesota: 2011, na: <https://www.theduluthmodel.org/wp-content/uploads/2017/03/Turning-Points-Curricula-for-Women-Who-Use-Violence-Preview.pdf>
3. Evan Stark, 'The Dangers of Dangerous Assessment,' *Family & Intimate Partner Violence Quarterly*, novembar 2013, na: http://www.ncdsv.org/FIPVQ_Dangers-of-dangerousness-assessment_11-20-2013.pdf.
4. Evan Stark, 'Re-presenting Battered Women: Coercive Control and the Defense of Liberty,' *Violence Against Women: Complex Realities and New Issues in a Changing World*, Les Presses de l'Université du Québec: 2012.
5. Mending the Sacred Hoop/Minnesota Development Project, Inc, 'Community Based Analysis of the U.S. Legal System's Interventions in Domestic Abuse Cases Involving Indigenous Women: Final Report to the National Institute of Justice, decembar 2002., na: <https://praxisinternational.org/wp-content/uploads/2015/12/Final-1.pdf>
6. Mending the Sacred Hoop & The Program to Aid Victims of Sexual Assault, 'Safety and Accountability Audit of the response to Native women who report sexual assault in Duluth, Minnesota, 2006-2008,' na: <https://praxisinternational.org/wp-content/uploads/2015/12/TTAMSHTaAuditReport2011.pdf>
7. Michael Paymar, Ellen Pence i Graham Barnes, *Buiding a Coordinated Community Response to Domestic Violence: Trainer Guide*, Praxis International, 2010.
8. Minneapolis Police Conduct Oversight Commission, 'Domestic Violence Response Research and Study,' 2018, na: <http://www.ci.minneapolis.mn.us/www/groups/public/@civilrights/documents/webcontent/wcmsp-211936.pdf>
9. Office for Victims of Crime, 'The Vicarious Trauma Toolkit,' na: https://vtt.ovc.ojp.gov/tools-for-law-enforcement/management-and-supervision?fbclid=IwAR32qSintkuMtP icOLLYpdmnHymwgSyzqKLY-wy6XT0_SFdR-LF1Y-sVB_s
10. Provincial Policing Standards, Section 6.2.1, British Columbia, na: <https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/law-crime-and-justice/criminal-justice/police/standards/6-2-1-police-stops.pdf>
11. *The Duluth Blueprint for Safety*, usvojen 29. januara 2015., na: <https://www.theduluthmodel.org/wp-content/uploads/2017/03/1-Duluth-Intro.pdf>.

PRAVNI KONTINUUM

„Vrlo je zabrinjavajuće da velika većina počilaca nasilja nad ženama i djevojčicama prolazi nekažnjeno. Tek manji broj slučajeva nasilja se prijavi policiji; još je manji broj slučajeva u kojima prijava rezultira optužnicom, a tek u nekolicini takvih predmeta izrekne se osuđujuća presuda. Policija i pravosudne agencije moraju ozbiljno pristupati prijavama nasilja i prioritizirati sigurnost i dobrobit preživjelih nasilja tako što će se pobrinuti, na primjer, da je ženama koje prijavljuju nasilje na raspolaganju veći broj žena policijskih službenica.“

Phumzile Mlambo-Ngcuka, zamjenica generalnog sekretara UN-a i izvršna direktorica UN Women povodom Međunarodnog dana eliminacije nasilja nad ženama (2018)

CILJ POGLAVLJA

Policija efikasnije obavlja svoj posao u ulozi pružaoca osnovnih usluga kada bolje razumije svoju ulogu u suzbijanju nasilja nad ženama i djevojčicama u okviru sektora pravosuđa i sigurnosti.

Ključne poruke i usvojeno gradivo:

- Pravni kontinuum se odnosi na nadležne agencije u sektoru pravosuđa i sigurnosti, koje u svom radu na suzbijanju nasilja nad ženama i djevojčicama dolaze u kontakt sa žrtvama/preživjelima ove vrste nasilja;
- Neupitna je potreba za poštivanjem, zaštitom i ostvarivanjem prava žena da ne budu diskriminirane i da budu ravnopravne s muškarcima u rješavanju slučajeva nasilja nad ženama i djevojčicama;
- Pravosudni proces je sam po sebi složen, pri čemu se uloga policije i tužilaštva u različitim pravnim sistemima može značajno razlikovati;
- Da bi se slučajevi nasilja nad ženama i djevojčicama efikasno istražili neophodno je primjenjivati intersekcionalni pristup zasnovan na žrtvi/preživjeloj;
- Zakonodavstvo vašeg pravnog sistema je kamen temeljac svake istrage nasilja nad ženama i djevojčicama; zakoni koji se primjenjuju na rješavanje specifičnih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama ne postoje u svim jurisdikcijama; stoga je neophodno da utvrdite koje su to oblasti trenutno problematične i da svojim vođama timova/jedinica ukažete na najbolje prakse;
- Istrage silovanja predstavljaju poseban izazov za policijske istražitelje;
- Rad sa tužiocima, pravosuđem, probacijskim službama (u bilo kom obliku) i nevladinim organizacijama, kada je to potrebno, osigurava ishode koji su bolji za žrtve/preživjele;
- Rješenja zasnovana na zajednici doprinose efikasnijem pronalaženju rješenja za eliminaciju nasilja nad ženama i djevojčicama.

UVOD

Polijsko rukovodstvo mora biti svjesno svoje ključne uloge u pravosudnom sistemu koji se sastoji od različitih tijela i agencija. Sve organizacije pravosudnog i sigurnosnog sektora, uključujući policiju, imaju svoje konkretne nadležnosti, čime se osigurava pravičan ishod za sve učesnike postupka u tim sektorima- **Pravni kontinuum**¹ (vidi sliku 1).

Fotografiju ustupila agencija UN Women

Sliku 2 odnosi se na nadležne agencije pravosudnog i sigurnosnog sektora, koje dolaze u kontakt sa žrtvama/preživjelima i saraduju sa građanskopravnim sistemom. Svaka pravosudna agencija i sudstvo imaju svoje posebne nadležnosti, ali ipak moraju raditi zajedno sa drugim agencijama na pronalaženju rješenja za eliminaciju nasilja nad ženama i djevojčicama. Policija u okviru svojih dužnosti nailazi na različite izazove u fazi prethodnog postupka, glavnog pretresa i nakon okončanja postupka.

Interakcija žrtve/preživjele sa zakonskim okvirom i pravosudnim sistemom u državi obuhvata i pravosudni proces, koji obično započinje njenim obraćanjem policiji. Interakcija se nastavlja kroz angažman pravnih zastupnika pred sudom i kroz dalje kretanje žrtve/preživjele

u sistemu krivičnih i porodičnih sudova te kroz kontakt sa drugim pravosudnim agencijama. U predmetima u kojima je donesena osuđujuća presuda, proces se završava tako što sud počinioaca osuđuje na određenu kaznu, koja može biti kazna zatvora ili nezavodska kazna, poput novčane ili uvjetne kazne uz rad za opće dobro. Pravosudni sistem i pravosudni proces zajedno doprinose kreiranju **pravnog kontinuum**a u kojem se osigurava da su prava svih onih koji se nađu u njemu ispoštovana, zaštićena i realizovana u svakoj fazi pravosudnog procesa.

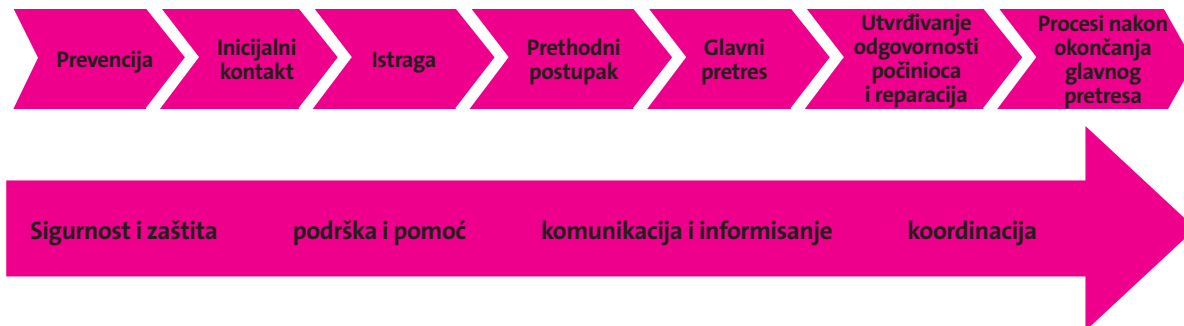
Država pred krivičnim sudovima pokreće postupak protiv počinioaca krivičnog djela, dok se pred porodičnim sudovima rješavaju predmeti koji se odnose na prekid porodičnih odnosa, poput razvoda braka i dječje zaštite.

Puštanje počinioaca na slobodu, naročito kada se radi o počiniocima nasilja nad ženama i djevojčicama, kod žrtava/preživjelih izaziva zabrinutost i može uzrokovati promjene u njihovom ponašanju i dovesti do teškog oblika anksioznosti koja se ogleda npr. u ispisivanju djece iz škole radi njihove lične sigurnosti, prekidu radnog

¹ Prema ESP-u, pravni kontinuum se proteže od ulaska žrtve/preživjele u sistem do okončanja postupka. Kretanje kroz sistem za svaku žensku osobu je drugačije i ovisi u njenim potrebama. Na raspolaganju su joj različite mogućnosti koje nudi pravosudni sistem, od podnošenja prijave ili tužbe kojom se pokreće krivična istraga i krivično gonjenje ili traženje zaštite, do građanskih tužbi, npr. za razvod braka i skrbništvo nad djecom i/ili obeštećenje za ličnu ili drugu štetu iz državnih shema, istodobno ili u određenom periodu.

Slika 1:

Pravni kontinuum

odnosa ili praćenju djece do škole. Procedure kojima se osigurava da su žrtve/preživjele obaviještene o puštanju na slobodu počinioca ključne su za njihovu kontinuiranu zaštitu. **(Vidi poglavlje 6, Sigurnost i zaštita)**

Porodični sudovi su dio pravosudnog sistema, a policija može biti uključena u ishodovanje zaštitnih mjera za zaštitu žena i njihove djece od nasilja u porodici koje čini ženin intimni muški partner ili drugi članovi porodice u kući. To znači da policijska služba igra ključnu ulogu u postupcima pred porodičnim i krivičnim sudom.

Put svake žene i djevojčice je drugačiji i ovisi o njenim individualnim potrebama.

Bez obzira na različite uloge koje policija može imati u pravosudnom sistemu, rukovodstvo policije mora biti svjesno temeljnih principa policijskog rada. Pravo žena na nediskriminaciju i ravnopravnost sa muškarcima treba poštovati, štiti, promovirati i implementirati, kako je naglašeno u Općoj preporuci br. 28 o osnovnim obavezama država potpisnica prema članu 2. Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW).²

Tamo gdje su dugoročne posljedice diskriminacije dovele žene i djevojčice u vrlo nepovoljan položaj, bit će neophodno poduzeti mjere koje ženama osiguravaju ne samo formalnu ravnopravnost s muškarcima, već i preferencijalni tretman, kako bi se postigla stvarna jednakost i pravičnost za žene. Definicija i odgovarajuća

2 Opća preporuka br. 28 o osnovnim obavezama država potpisnica prema članu 2. Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (2010). UN Doc CEDAW/C/2010/47/GC.2, dostupno na: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/CEDAW-C-2010-47-GC2.pdf>

primjena navedenih mjera opisana je u članu 4. Konvencije i dodatno razrađena u Općoj preporuci CEDAW komiteta br. 25.³

Povjerenje u pravosudni sistem i pravosudni proces je stoga važno jer ohrabruje žrtve/preživjele da prijave krivična djela koja su protiv njih počinjena.

Rukovodstvo policije mora biti svjesno složenosti pravosudnog procesa i različitosti uloga u različitim pravnim sistemima. U Turskoj, na primjer, tužioci usmjeravaju istragu koju provodi policija,⁴ dok u UK-u policija istražuje krivično djelo, a Krunsko tužilaštvo (CPS) odlučuje o optužbama u složenim predmetima, posebno onim koji uključuju nasilje nad ženama i djevojčicama.⁵

Policijsko rukovodstvo treba da se što bolje upozna sa svim aspektima pravosudnog procesa. Dok se žrtva/preživjela kreće kroz pravosudni proces, zakonodavstvo, društvene norme i politika vlade uveliko utiču na njen

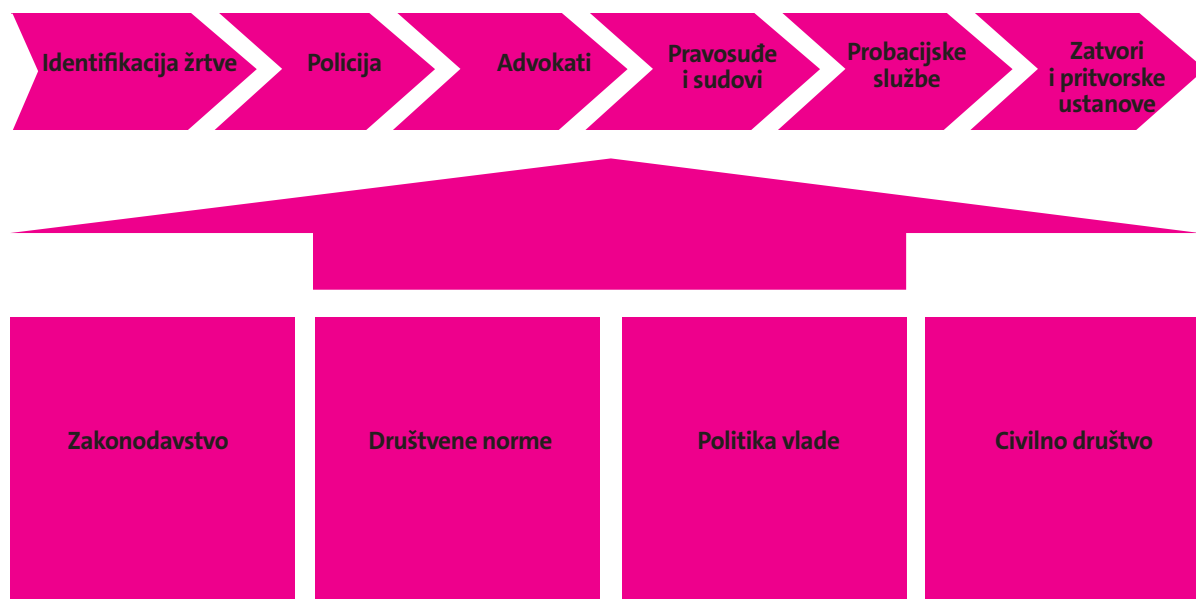
3 Opća preporuka br. 25 o članu 4, stav 1, Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena i posebnim privremenim mjerama. OHCHR <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/General%20recommendation%2025%20%28English%29.pdf>

4 U skladu sa članom 161(1) Zakona o krivičnom postupku (Zakon broj 5271), javni tužilac može da provodi sve vrste istraga, izravno ili preko službenika sudske policije. Javni tužilac provodi istragu kako bi odlučio da li je neophodno formirati krivični predmet, te u slučaju da dokazi pribavljeni tokom istrage daju dovoljne osnove sumnje da je počinjeno krivično djelo, tužilac podiže optužnicu (član 160, stav 1). Međutim, ukoliko se dokazi smatraju nedovoljnim, javni tužilac ne pokreće krivično gonjenje (član 170, stav 2).

5 Tužioci Krunskog tužilaštva (UK) provode krivično gonjenje u krivičnim predmetima u kojima je istragu provela policija, odnosno druga istražna tijela u Engleskoj i Walesu. Krunsko tužilaštvo je nezavisno tijelo i donosi odluke neovisno od policije i vlade. Informacije o Krunskom tužilaštvu. Krunsko tužilaštvo, preuzeto sa: <https://www.cps.gov.uk/about-cps>

Slika 2:

Model učesnika u pravosuđu prema sudiji Sarkaria: Ključni učesnici u sistemu pravosuđa

napredak na tom putu. Podrška organizacija civilnog društva također igra važnu ulogu za žrtve/preživjele. Žrtva/preživjela može iskoristiti različite mogućnosti koje nudi pravosudni sistem, od podnošenja prijave ili tužbe kojom se pokreće krivična istraga i krivično gonjenje ili traženje zaštite, do ulaganja tužbe za pokretanje građanskog postupka npr. za razvod braka i skrbništvo nad djecom i/ili obeštećenja za ličnu ili drugu štetu, uključujući i iz državnih shema, istodobno ili tokom određenog perioda.

Ključni učesnici u sistemu pravosuđa su navedeni u *Modelu učesnika u pravosuđu prema sudiji Sarkaria*:

KOLEGIJALNE SMJERNICE

Policijsko rukovodstvo treba biti svjesno činjenice da je pristup pravdi ljudsko pravo koje je preduslov za realizovanje drugih prava u toku istrage nasilja nad ženama i djevojkama. Sve prepreke u ostvarivanju pravde, bilo pravne, institucionalne, socioekonomske ili kulturološke onemogućuju žrtvu/preživjelu u postizanju pravičnog ishoda.

Na vama je da osigurate da je vaše osoblje svjesno kako proces pristupanja pravdi utiče na rad policije. Na primjer, tužioc i sudije mogu primjenjivati rodno osjetljivi pristup kojim se:

- jasno priznaju različitosti iskustava između žena i muškaraca, te iskustava vezanih za kršenje prava i interakciju sa pravosudnim sistemom;
- uzima u obzir različitost potreba žena i muškaraca u pogledu pravnih lijekova i obeštećenja; i
- prepoznaje postojanje rodni stereotipa i njihovih međusobno prožimajućih faktora, uključujući i one kojih nismo ni svjesni.⁶

Takav pristup može usvojiti i vaše osoblje kako bi se osigurala rodna osviještenost u interakcijama sa žrtvama/preživjelima i drugim agencijama pravosudnog sistema.

⁶ Priručnik za edukaciju sudija i tužilaca o osiguranju pristupa pravdi za žene. (Evropska unija i Vijeće Evrope, 2017), dostupno na: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/TrainingManualAccessJustice_EN.pdf

„Skup zakona, koje su napravili muškarci za muškarce i koji su kroz istoriju usvajani u njihovo ime, kodificira mušku pristrasnost i sistematski diskriminira žene zanemarujući žensko gledište. Danas zakone uglavnom provode, tumače i primjenjuju muškarci, tako da zakoni i dalje služe interesima muškaraca kao grupe. Žene, s druge strane, prihvataju mušku pristrasnost zakona kao objektivnu pravdu - kada žene porotnice, advokaticе, sutkinje itd. podržavaju isti muški standard. I bez obzira da li taj muški standard predstavlja spolnu diskriminaciju ili nenamjeravanu nuspojavu općeprihvaćenog muškog gledišta, ishod za žene je isti: one su na svakom koraku lišene jednake zaštite na koju imaju zakonsko pravo.“

*Izvor: Jones (1980) kako je citirano u Programu sektora pravde, zakona i reda, Vlada Ugande „Studija o rodu i pristupu pravosuđu“ u Smjernicama za osoblje UNODC-a o uvođenju rodniх politika u djelovanje UNODC-a (*The Justice, Law and Order Sector Programme, Government of Uganda 'Study on Gender and Access to Justice' in Guidance note for UNODC staff Gender mainstreaming in the work of UNODC*) (2013)*

Vaše osoblje mora imati na umu da njihova uloga (i uloga drugih agencija u sektoru pravosuđa i sigurnosti) podrazumijeva upućivanje žrtve/preživjele na relevantne službe i osiguranje podrške za žrtve/preživjele prije, tokom i nakon pravosudnog procesa.

Rodna osjetljivost odnosi se na svijest o potrebama, interesima i senzibilitetima žena i muškaraca i njihovo uvažavanje.

U odredbama krivičnih zakona koji se odnose na nasilje nad ženama i djevojčicama postoje određeni nedostaci zbog kojih agencije za provođenje zakona da mogu nuditi usluge ženama i djevojčicama koje su izložene ‘porodičnom nasilju’, što žrtvama/preživjelima onemogućava traženje pomoći koja im je potrebna. Važno je napomenuti da je zakonodavstvo kodifikovano i da često još uvijek odražava mušku pristrasnost i sistematski diskriminiše žene i djevojčice.

Da bi se sagledali svi načini na koje zakon može da kodificira mušku pristrasnost i sistematski diskriminira žene i djevojčice važno je razviti sposobnost prepoznavanja preklapajućih i podudarajućih faktora koji dodatno marginalizuju žrtvu/preživjelu nasilja nad ženama i djevojčicama i otežavaju njen pristup pravdi. Na primjer, pojedinci i grupe mogu biti marginalizirani na osnovu njihovog spola, etničke pripadnosti, seksualne orijentacije, nacionalnog porijekla i/ili invaliditeta i to može imati direktan utjecaj na njihov pristup sigurnosti i pravdi.

Primjena intersekcionalnog pristupa u provedbi zakona relevantnih za policijsko postupanje, posebno zakona protiv diskriminacije, i u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama, pomoći će policajcima da uvide kako se iskustva žena i djevojčica koje trpe nejednakosti ne uklapaju u dominantni model i kako se to odražava na njihovu zaštitu i sigurnost i pristup drugim osnovnim uslugama na koje imaju pravo.

Primjena intersekcionalnog pristupa neće ukazati samo na represivne ili prisilne funkcije moći od najviših do najnižih nivoa. Također će pomoći osoblju da sagleda kako se hijerarhijski odnosi moći usložnjavaju kada propisi ne uvažavaju sve aspekte identiteta pojedinca, njegov položaj i svi kompliciranost i zbrkanost njegovih iskustava.⁷

Zbog svega navedenog, neophodno je primjenjivati intersekcionalni pristup zasnovan na žrtvi/preživjeloj. **Vidi poglavlje 2, Rukovodilac i vođa tima kao ključ promjene.**

Žrtve/preživjele

Da bi vaše osoblje moglo efikasno da obavlja svoje dužnosti mora imati razumijevanje za potrebe žrtava/preživjelih. Kretanje žrtve/preživjele kroz postupak može karakterisati neravnotežan tretman zbog višestrukih faktora sistema moći koji dovode do diskriminacije (rasizam, patrijarhat, klasno ugnjetavanje, seksualna

⁷ Emily Grabham sa Didi Herman, Davina Cooper i Jane Krishnadas “Uvod” u *Intersekcionalnost i šire: Zakon, moć i politika lokacije (Intersectionality and Beyond: Law, power and the politics of location)*, uredili Emily Grabham, Davina Cooper, Jane Krishnadas i Didi Herman (2009: Routledge-Cavendish).

diskriminacija, dob, seksualna orijentacija, invaliditet i drugi sistemi diskriminacije). Ključna poruka za vaše osoblje je da individualna iskustva žrtvi/preživjelih proizlaze iz različitih tipova identiteta.⁸

Policijskim rukovodiocima koji žele da se pobliže upoznaju sa izazovima na koje nailaze prebroditeljice nasilja u pravosudnom sistemu savjetuje se da pročitaju Modul 3 Priručnika za praktičare o programiranju pristupa

„Put svake žene i djevojčice je drugačiji i ovisi o njenim individualnim potrebama.“

žena pravdi (UN Women et al.)⁹ s ciljem eliminacije nasilja nad ženama i djevojčicama. Priručnik sadrži praktične smjernice o rješavanju navedenih izazova na svim nivoima pravosudnog sistema s ciljem eliminacije nasilja nad ženama i djevojčicama. Iako je namijenjen prvenstveno osoblju u sistemu UN-a, Priručnik obra-

Okvir 1

Izazovi sa kojima se suočavaju prebroditeljice nasilja u toku pravosudnog procesa¹⁰

Prevenција

- Nisu svi oblici nasilja nad ženama definisani kao krivično djelo (npr. silovanje u bračnoj zajednici).

Rano otkrivanje i prijavljivanje

- Teret je često na žrtvi/preživjeloj da podnese prijavu, tužbu ili da zatraži krivično gonjenje, bilo da je tako propisano zakonom ili je stvar prakse;
- Prevladavajuća rodna pristrasnost i stereotipi među osobljem agencija za provođenje zakona imaju za posljedicu neprijavljivanje seksualnog rodno zasnovanog nasilja nad ženama.

Istraga

- Odredbe o zastari ili druge odredbe onemogućuju žrtvama/preživjelima da podnesu tužbu nakon određenog vremenskog perioda;
- Žrtve/preživjele često su primorane na duga čekanja u policijskim stanicama. Također se podvrgavaju višestrukim saslušanjima od strane muških policajaca i pregledima koje vrše muški forenzičari, te se prema njima postupa bez iskazivanja poštovanja i uskraćuje im se privatnost tokom ispitivanja i davanja izjava;
- Indirektni dokazi uglavnom nisu prihvatljivi, što znači da je žrtva/preživjela često jedini izvor dokaza;
- Odredbe koje regulišu prikupljanje dokaza obično predviđaju da je za procesuiranje krivične prijave neophodno da postoje fizički dokazi, što je problematično u slučajevima u kojima prijava nije odmah podnesena, odnosno kada se radi o nasilju psihološke, emocionalne ili ekonomske prirode;
- Pristup neposrednim, hitnim ili dugoročnim mjerama zaštite te procjenama rizika ili sigurnosnim planovima za žrtve/preživjele često nije omogućen;

⁸ Priručnik za sudije i tužioce o osiguranju pristupa pravdi za žene (2017). Evropska unija i Vijeće Evrope https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/TrainingManualAccessJustice_EN.pdf

⁹ Priručnik za praktičare o programiranju pristupa žena pravdi (*Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice Programming*) (UN Women, UNODC, OHCHR, UNDP, 2018), Modul 3 o eliminaciji nasilja nad ženama i djevojčicama, dostupno na: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2018/wa2j-complete-toolkit-en.pdf?la=en&vs=2654>

¹⁰ Ibid.s

- Od žrtava/preživjelih se redovno traži da svjedoče više puta i često u prisutnosti optuženog;
- Dešavalo se da policija traži da joj se pokriju troškovi prevoza i goriva (plin/benzin) za potrebe istrage krivičnog djela;
- U mnogim zemljama policija žrtvama/preživjelima uručuje komplet formulara koje trebaju popuniti i predložiti zdravstvenim službama u okviru ljekarskog pregleda (kao sastavi dio procesa prikupljanje dokaza) i profilaktičke skrbi. Ponekad takvi formulari nisu prilagođeni za korištenje osobama koje provode medicinski pregled i ne pružaju informacije potrebne za prikupljanje dokaza.

Prethodni postupak

- Većina žrtava/preživjelih ne zna kako izgleda krivični postupak, nemaju pristup uslugama pravne pomoći i stoga ne znaju šta se od njih očekuje.
- Krivični postupak i sudska uprava obično ne dozvoljavaju pridavanje posebne pažnje položaju ranjivosti u kojem se nalaze prebroditeljice nasilja, zbog čega njihove potrebe često bivaju zanemarene.

Glavni pretres i izricanje kazne

- Sudska praksa ili procesne odredbe u mnogim slučajevima doprinose donošenju odluka koje nisu prilagođene žrtvama/preživjelima, zbog čega se žrtve/preživjele osjećaju isključenim iz postupka te se povlače ili odustaju od daljeg učešća u postupku;
- Odredbe koje se odnose na dokaze u nekim slučajevima predviđaju mogućnost unakrsnog ispitivanja o seksualnoj ili ličnoj prošlosti, zahtijevaju potkrijepljenje navoda ili omogućavaju štetno uplitanje usljed zakašnjelog prijavljivanja.

Popravne mjere

- Žrtve/preživjele nisu informisane da je počinitelj pušten na slobodu, čak i u situacijama kada su i preživjela i počinitelj članovi iste zajednice.

duže različite opcije za rješavanje trenutnih problema koji se tiču pristupa žena pravdi i potrebe za tehničkom podrškom u tom kontekstu.

Naredni sažetak predstavlja dobru polaznu osnovu za policijsko rukovodstvo u analiziranju pravosudnog procesa i odgovornosti policije koja provodi istragu u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama.

IDENTIFIKACIJA NEDOSTATAKA U RADU VAŠEG TIMA PREDSTAVLJA PRVI KORAK U RJEŠAVANJU IZAZOVA U ODGOVORU NA NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Uloga zakona u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama i izazovi u provedbi zakona

Policijsko rukovodstvo treba da bude svjesno elemenata od kojih zavisi efikasnost policijske istrage u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama, a koje čini

Zakon je taj koji određuje kako policija postupa, a ne lokalni običaji.

sveobuhvatno zakonodavstvo i zakonski okvir te rodno odgovorne politike i okviri, kako je detaljno opisano u ESP-ovom *Modulu 6: Vodič za implementaciju*. Šefovi policijskih službi će možda morati da se pozabave institucionalnim i strukturnim preprekama na nacionalnom nivou u svrhu stvaranja povoljnog okruženja koje čine zakoni, politike, budžeti, sposobni pružaoci usluga, informisani korisnici usluga i kontrola kvaliteta.¹¹

Vi u svojstvu policijskog rukovodstva i vaše osoblje morate znati:

- koja je uloga zakona u društvu, posebno u kontekstu istraživanja nasilja nad ženama i djevojčicama;
- da je zakon osnovni gradivni element svake istrage jer pruža okvir za istragu, optuženje i mjere sigurnosti za žrtve/preživjele.
- da su zakoni pravila koja su se vijekovima razvijala iz društvenih običaja, odnosno pravila predviđena zakonom i prihvaćena kao obavezujuća.

Uloga zakonodavstva

Zakonodavstvo u svakom društvu podrazumijeva norme koje regulišu ulogu policije koja je odgovorna za policijsko postupanje u skladu sa zakonom. Zajednice mogu njegovati određene društvene običaje koji utiču na ponašanja, koja u određenim slučajevima mogu biti u suprotnosti sa zakonskim pravilima. Policijsko rukovodstvo treba da podsjeti svoje osoblje da je zakon taj koji određuje policijsko postupanje.

Neke zemlje, poput Armenije, poduzele su korake ka provođenju izmjena i dopuna krivičnog zakona koje sadrže odredbe vezane za nasilje nad ženama i djevojčicama kako bi se građanima poslala jasna poruka o neprihvatljivosti nasilja u porodici.¹²

¹¹ Modul 6, Vodič za implementaciju, Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju. Zajednički globalni program UN-a o osnovnim uslugama za žene i djevojčice izložene nasilju. 2015.

¹² Okvir 3, Armenija, Krivični zakon, poglavlje 20, članovi od 165. do 174.

Okvir 2

Krivično zakonodavstvo u pojedinim zemljama odražava prevladavajuće obrasce i običaje koje karakteriše nejednakost između žena i muškaraca. Na primjer, neki zakoni pridaju manje važnosti ili vjerodostojnosti iskazu žena žrtava ili svjedoka u odnosu na iskaze muškaraca u istom svojstvu. Još jedan primjer su zakoni koji omogućavaju počiniocu nasilja nad ženama i djevojčicama da izbjegne krivičnu odgovornost pozivanjem na "čas", "provokaciju", odredbe koje ne definišu kao krivično djelo silovanje bračnog partnera ili zaključenje braka sa žrtvom. Takvi zakoni i danas postoje ili su donedavno postojali u mnogim dijelovima svijeta, uključujući Evropu i Sjevernu Ameriku.

Okvir 3

Armenija je jedna od brojnih zemalja koje su u skorijem periodu (2017) usvojile izmjene i dopune krivičnog zakonodavstva koje sada sadrži odredbe o nasilju nad ženama.¹³ Zakon o prevenciji nasilja u porodici, zaštiti žrtava nasilja u porodici i ponovnoj uspostavi mira u porodici predviđa mehanizme za prevenciju nasilja u porodici uz osiguranje sigurnosti i zaštite za žrtve nasilja u porodici i garanciju njihovih prava i legitimnih interesa. Zakon konkretno definiše nasilje u porodici kao čin fizičkog, seksualnog, psihološkog i ekonomskog nasilja i zanemarivanja. Zakon također predviđa mjere za zaštitu žrtava nasilja u porodici, uključujući izricanje upozorenja počiniocu i odlučivanje o vanrednim intervencijama.

Nedovoljno jasni zakoni koji se odnose na krivična djela nasilja nad ženama i djevojčicama

Pojedina djela nasilja nad ženama i djevojčicama mogu predstavljati problem tokom istrage, posebno kada zakon nije dovoljno jasan. Nejasni propisi onemogućavaju efikasnu istragu i krivično gonjenje navodnih počinitelja. Policijsko rukovodstvo treba da bude svjesno da to predstavlja izazov za njihovo osoblje i da može

¹³ Ibid.

Brojne žene koje su pretrpjele seksualno nasilje u vrlo malom broju slučajeva prijave nasilje policiji.

onemogućiti policiju da pruži zaštitu žrtvama/preživjelim nasilja nad ženama i djevojčicama.

Policijsko rukovodstvo treba detaljno da se upozna sa pravnim okvirom koji se odnosi na nasilje nad ženama i djevojčicama u svojoj nadležnosti i da bude svjesno oblasti u kojima zakon nije dovoljno jasan. Na taj način policijsko rukovodstvo može da pruži povratne informacije višem i izvršnom rukovodstvu o problemima i tako doprinese budućim izmjenama i dopunama zakona.

Silovanje je primjer takvog krivičnog djela.

Okvir 4 Silovanje - primjer

Silovanje je nezakonita seksualna aktivnost koja obično uključuje spolni odnos ili drugi oblik invazivne radnje na koju pojedinac nije dao svoj pristanak. Silovanje je globalni problem.

Iako većina zemalja u svojim zakonima definiše seksualni napad i nasilje kao krivično djelo, mnogi od tih zakona nisu dovoljno razrađeni i dosljedni i ne provode se sistematski. 35% žena u svijetu doživjelo je ili fizičko i/ili seksualno nasilje od strane intimnog partnera ili seksualno nasilje od strane osobe koja im nije intimni partner (ne uključuje seksualno uznemiravanje) u određenom periodu svog života. Međutim, pojedina istraživanja na nacionalnom nivou ukazuju na to da do 70% žena doživi fizičko i/ili seksualno nasilje od strane intimnog partnera tokom svog života.¹⁴

Dokazi pokazuju da žene koje su bile izložene fizičkom i seksualnom nasilju od strane intimnog seksualnog partnera češće prijavljuju depresiju, pribjegavaju prisilnom prekidu trudnoće i češće

su izložene većem riziku od zaraze virusom HIV-a u odnosu na druge žene.¹⁵

Četiri puta je veća vjerovatnoća da će žene u dobi od 16 do 19 godina biti žrtve/preživjele silovanja ili seksualnog napada dok je tri puta veća vjerovatnoća da će studentice u dobi od 18 do 24 godine biti izložene seksualnom napadu. Dva puta je veća vjerovatnoća da će transrodne osobe i osobe sa invaliditetom biti žrtve seksualnog nasilja ili silovanja. U U.S. 70 % slučajeva silovanja, počini-lac je osoba koju žrtva poznaje.¹⁶

Izazovi u istragama silovanja

Policijsko rukovodstvo treba da osigura da policijsko osoblje primjenjuje rodno osjetljivi pristup u sagledavanju pravnog okvira o silovanju i u istragama silovanja kao krivičnog djela, kako u miru tako i za vrijeme sukoba. Silovanje je oblik rodno zasnovanog nasilja i obrađeno je u prethodnim poglavljima Priručnika. Silovanje predstavlja kršenje ljudskih prava i mučenje prema odredbama međunarodnih instrumenata. **Također vidi poglavlje 5, Istraga**

Okvir 5

Ured visokog komesara UN-a za ljudska prava (UN OHCHR) objavio je u novembru 2019. godine da države, ali i nedržavni akteri, međunarodne organizacije i nezavisni mehanizmi za monitoring, organizacije civilnog društva i pokreti za ženska prava trebaju poduzeti hitne mjere u cilju prevencije i suzbijanja silovanja i seksualnog nasilja, izazivanja rodni stereotipa i negativnih stavova i ponašanja koja doprinose nasilju i pružiti podršku i pravno zadovoljenje ženama koje su spremne da progovore o svom iskustvu silovanja.

Platforma 7 nezavisnih UN-ovih i regionalnih stručnih mehanizama o nasilju nad ženama i ženskim pravima zajednički je pozvala sve države

i relevantne aktere širom svijeta da djeluju protiv silovanja kao oblika rodno zasnovanog nasilja i kršenja ljudskih prava, te da osiguraju da se

definicija silovanja zasniva na odsustvu pristanka, u skladu sa međunarodnim standardima. Neophodno je uložiti dodatne napore kako bi se osiguralo krivično procesuiranje silovanja kako za vrijeme mira tako i za vrijeme sukoba.¹⁷

Vaše osoblje treba biti svjesno da opstojnost široko rasprostranjenog i sistematskog silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja nad ženama, čak i u zemljama koje su deklarirale nultu toleranciju nasilja nad ženama, ukazuje na to da je seksualno nasilje duboko ukorijenjeno u našim još uvijek dominantno patrijarhalnim društvima.

Vaše osoblje treba biti svjesno sljedećeg:

- Moć i kontrola i dalje doprinose stvaranju okruženja u kojima se ta vrsta nasilja prihvata kao nešto normalno i u kojima rodno zasnovani stereotipi o ulozi žena u društvu umanjuju ulogu žena i obezvrjeđuju ih;
- Navedeni faktori doprinose neprihvatljivom tolerisanju silovanja, između ostalog i u okviru krivično-pravnog sistema, što često ima za posljedicu nekažnjavanje navodnih počinitelja.

Možda dolazite iz zemlje u kojoj krivično pravosuđe primjenjuje definiciju silovanja zasnovanu na upotrebi sile, što može značiti da je neophodno predočiti

Upoznajte se sa definicijom silovanja koja se koristi u vašoj zemlji i informišite se o vrsti dokaza koje trebate prikupiti za dokazivanje krivičnog djela i uspješnu istragu silovanja.

dokaze da je navodni počinitelj koristio prisilu i da žrtva/preživjela nije uspjela da se odbrani. Teret je tako stavljen na ženu da dokaže da se opirala. Ako nije u stanju to da dokaže, navodni počinitelj prolazi nekažnjeno dok se žrtva/preživjela suočava sa stigmom.

Molimo da pogledate poglavlje 9, Komunikacija.

¹⁷ Međunarodni dan eliminacije nasilja nad ženama 25. novembra 2019. godine: Odsustvo pristanka mora postati globalni standard u definisanju silovanja (2019) OHCHR <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25340&LangID=E>

Kampanje kao što su #MeToo, #TimesUp, #Niunamnos, #NotOneMore i druge, koje daju glas preživjelim silovanja, kako za vrijeme sukoba tako i u miru, možda svojim djelovanjem u vašoj zemlji skreću pažnju na silovanje i druga krivična djela. Policijsko rukovodstvo treba da poduzme korake da sazna da li su takve kampanje aktivne u njihovoj zemlji i ako jesu, kojim krivičnim djelima se bave. To će im pomoći da utvrde krivična djela kojima treba posvetiti više pažnje u zemlji.

Kako agencije pravosudnog i sigurnosnog sektora mogu saradivati na uvođenju pozitivnih promjena?

Policijsko rukovodstvo treba da bude svjesno da agencije sektora pravosuđa i sigurnosti, uz podršku zakonodavstva, i druge službe za podršku ženama i djevojčicama mogu zajedno raditi na otklanjanju neusaglašenosti između međunarodnog i domaćih zakona koji se odnose na silovanje i seksualno nasilje.

U svojoj ulozi policijskog rukovodstva, možda nećete moći utjecati na nacionalni pristup svoje zemlje, ali možete poduzeti korake kao akter na lokalnom nivou da uvedete pozitivne promjene za žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama. Policijsko rukovodstvo treba da:

- sagleda ograničenja, kao što je, na primjer, nepostojanje sveobuhvatnog rodno zasnovanog zakonodavstva, uključujući propise u vašoj zemlji koji se odnose na silovanje ili krivične zakone koji ne definišu silovanje u braku kao krivično djelo. To može predstavljati izazov za vaše osoblje u radu sa žrtvama/preživjelim silovanja u braku;
- pruži smjernice svom osoblju o tome šta treba poduzeti kada dođe u kontakt sa ženama koje su silovali njihovi muževi/partneri, kada im zakon ne pruža zaštitu u takvim situacijama.
- Pobrinite se da je vaše osoblje informisano o djelovanju lokalnih organizacija za podršku ženama, koje pružaju prijeko potrebnu pomoć žrtvama/preživjelim.

UNHCHR predlaže odgovarajući pristup u takvim slučajevima, pri čemu je ključna oblast relevantna za policijsko rukovodstvo pružanje specijalističkih usluga

Rodno osjetljivi pristup žrtvama/preživjelima ključan je korak u izgradnji povjerenja u pravosudni sistem tokom rada na predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama.

podrške (gdje su one dostupne), uključujući pomoć za pretrpljenu traumu i pristup zdravstvenim uslugama. Sve to može značajno poboljšati položaj žrtava/preživjelih.¹⁸ Policijsko rukovodstvo treba utvrditi koje službe pružaju podršku za žrtve traume u njihovoj zoni odgovornosti i razmotriti u kojim situacijama je potrebno uputiti žrtve/preživjele na specijalističke zdravstvene službe kako bi se osigurala njihova dobrobit i pružila im se emocionalna podrška.

Uloga vlade u donošenju zakonodavnog i strateškog okvira

Efikasna istraga i krivično gonjenje nasilja nad ženama i djevojčicama zahtijeva podršku države. Bez obzira na to, postoje određene mjere koje policijsko rukovodstvo može poduzeti na lokalnom nivou, a koje mogu značajno doprinijeti pozitivnim promjenama.

Policijsko rukovodstvo treba da utvrdi kako i gdje može doprinijeti razvoju politika i zakonodavnog okvira koji se odnosi na nasilje nad ženama i djevojčicama identifikiranjem novonastalih problematičnih oblasti i razmjenom dobrih praksi sa vođama svojih timova/jedinica.

Policijsko rukovodstvo treba da:

- primijeni rodno osjetljivi pristup u interakciji sa žrtvama/preživjelima kako bi osiguralo da u njihovom prvom kontaktu s policijom, policija kod njih pobudi povjerenje i potakne ih da ispričaju svoju priču i prijave krivično djelo;
- usmjeri pažnju na krivična djela sa elementima nasilja nad ženama i djevojčicama;

Policijsko rukovodstvo treba da naglasi da propusti u obradi inicijalne prijave nasilja u porodici mogu dovesti do smrti žene. Primjer toga su rodno zasnovana ubistva

¹⁸ Ibid.

žena i djevojčica (femicid).

Rodno zasnovana ubistva žena i djevojčica

Policijsko rukovodstvo treba da bude svjesno velike učestalosti rodno zasnovanih ubistava žena i djevojčica na međunarodnom nivou i da provjeri da li se na lokalnom nivou prikupljaju podaci o tome u njihovoj zemlji/regiji.

Od 87.000 žena koje su namjerno ubijene u svijetu 2017. godine, više od pola njih (50.000 ili 58%) je usmratio njihov intimni partner ili član porodice, što znači da dnevno 137 žena u svijetu ubije član njihove porodice. Više od jedne trećine (30.000) namjerno ubijenih žena 2017. godine ubili su njihovi tadašnji ili bivši intimni partneri.¹⁹

Policijsko rukovodstvo treba biti upoznato s činjenicom da su u nekim zemljama usvojeni zakoni kojima se podržava rad policije na rješavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i djevojčicama.

Okvir 6

U pojedinim zemljama na snazi su odredbe kojima se rodno zasnovana ubistva žena i djevojčica definišu kao krivično djelo femicida ili feminocida (većina zemalja Latinske Amerike). Neke druge zemlje predviđaju rodno zasnovane faktore kao otežavajuće u slučajevima ubistva i drugih krivičnih djela. Otežavajući faktori mogu se odnositi na konkretne motive (npr. pristrasnost, mržnja i diskriminacija na osnovu spola osobe, kao što je to slučaju u Belgiji i Španiji, ili motive zasnovane na časti i običajima, kao što je slučaj u Turskoj) i činjenične okolnosti (poput trudnoće u Ruskoj Federaciji i Turskoj, ili statusa supružnika žrtve u Belgiji, Španiji i Turskoj).²⁰

Policijsko rukovodstvo dužno je usmjeravati svoje osoblje kako bi osiguralo sljedeće postupanje u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama:

- Policija daje preporuke i ishoduje zabrane približavanja od suda po prijavama nasilja od strane intimnog

¹⁹ Globalna studija o ubistvima (UNODC, 2019), str.10.

partnera u svrhu prevencije rodno zasnovanih ubista-va žena i djevojčica;

- Informacije vezane za izdavanje naredbi o zabrani približavanja distribuirane su policiji u datom području kako bi se zaštitila žrtva/preživjela i spriječila nova krivična djela;
- Obavijest o postojanju zabrane približavanja dostavljena je tužiocima i sudijama koje vode istrage protiv istog počinioca za krivična djela nasilja od strane intimnog partnera.

Ovo su ključne mjere koje mogu doprinijeti sprečavanju smrtnih posljedica u slučajevima u kojima postoji historijat nasilja od strane intimnog partnera (IPV).²¹

Policijskom rukovodstvu se preporučuje da provjeri mogućnost upotrebe elektronskog sistema za praćenje prestupnika ili drugih oblika praćenja kao što je javljanje policiji. Prikupljanje podataka na taj način može poboljšati učinak vašeg osoblja i doprinijeti promjeni njihovog ponašanja u odgovoru na ova krivična djela. Svaki pristup mora biti rodno osjetljiv.

Države su počele sa uvođenjem posebnih zakona za borbu protiv rodno zasnovanog ubijanja žena i djevojčica. Francuska je, na primjer, nedavno uvela mjere kojima se nastoji osigurati da do ovakvih zločina ne dođe.

Okvir 7

Vlada Francuske ovlastila je policiju za provođenje posebnih mjera u okviru istrage i rada na slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama. Vanredne mjere objavljene u septembru 2019.

²¹ Za potrebe Priručnika, autori preferiraju pojam "nasilje od strane intimnog partnera" u odnosu na "nasilje u porodici" ili "porodično nasilje", te će se prioritarno koristiti termin nasilje od strane intimnog partnera, osim kada se pojam "nasilje u porodici" koristi u citiranom izvoru. Nasilje u porodici je širok pojam koji obuhvata različite aspekte društvene i psihološke dinamike i odnosa moći i pokriva različite oblike nasilja poput zlostavljanja djece i interpersonalnog ili partnerskog zlostavljanja. Nasilje od strane intimnog partnera viktimizira više žene nego muškarce dok su muškarci prezastupljeni kao počinioci. Uveliko je povezano sa razlikama u odnosu moći između muškaraca i žena u društvu. Vidi: Vijeće Evrope, Komitet ministara, 1037. sjednica, 8. oktobar 2008., Evropski komitet o problemima kriminaliteta.

godine odnose se na:

- Oduzimanje vatrenog oružja od osoba osumnjičenih za nasilje u porodici i prioritiziranje obuke policijskih službenika kako ne bi odbacivali prijave žena kao stvar privatne prirode;
- Ulaganje većih napora na podizanju svijesti o rodno zasnovanom nasilju u školama;
- Uspostavljanje dežurne telefonske linije za pomoć u slučajevima nasilja u porodici;
- Angažovanje većeg broja socijalnih radnika u policijskim stanicama;
- Proširenje mogućnosti terapijskog liječenja nasilnih partnera kako bi se izbjeglo ponavljanje krivičnih djela;
- Izmjena i dopuna zakona tako da zakon predviđa mogućnost da se žrtve zlostavljanja nalaze pod psihološkom kontrolom svojih zlostavljača i nisu u sposobnosti da djeluju samostalno;
- Rad sa ljekarima na ublažavanju restrikcija u pogledu povjerljivosti u slučajevima kada postoji „neposredna opasnost“ od ponovnog nasilja nad žrtvom, čime se praktičarima omogućava da slučaj prijave pravosudnim organima bez pristanka pacijenta. Trenutno, doktori to mogu učiniti samo kada je pacijent maloljetan ili je „ranjiv“, što je širok pojam koji se može odnositi na osobu sa invaliditetom, ili kada je život osobe u neposrednoj opasnosti.

Francuska ima najveću stopu nasilja u porodici u Evropi, dijelom i zbog lošeg odgovora policije na prijave zlostavljanja. Mnoge od žena koje su ubijene 2019. godine i ranije su se obraćale za pomoć policiji, a 2018. godine 121 ženu su ubili njihovi tadašnji ili bivši partneri. Procjenjuje se da je oko 219.000 žena u dobi od 18 do 75 godina meta fizičkog ili seksualnog nasilja od strane sadašnjeg ili bivših partnera svake godine u Francuskoj, ali

prema statistici samo 20% njih podnese prijavu.²²

Policijskom rukovodstvu koristan primjer u ovom kontekstu može biti slučaj ubistva Julie Douib. Slučaj ukazuje na značaj ozbiljnog pristupa policije prijavama nasilja i posjedovanja oružja. Nakon što je Julie Douib bila primorana da preko vikenda preda djecu svom partneru, prijavila je policiji da on ima dozvolu za pištolj i da se boji da će pucati u nju. „Gospođo, žao mi je“, odgovorio je policajac, prema riječima oca gđe. Douibov, „ali dozvola mu se može oduzeti samo ako uperi pištolj u vas.“ To je i učinio 48 sati kasnije kada je ispalio dva metka, pogodivši gđu. Douib, 34, u grudi i ruke. „Ubi me“, bile su njene zadnje riječi kojima je posvjedočila Maryse Santini, komšinica sa nižeg sprata, koja ju je pronašla.²³

Francuski pristup ukazuje policijskom rukovodstvu na potrebu za unapređenjem politika suzbijanja nasilja nad ženama i djevojčicama u zemlji stavljanjem većeg naglaska na prevenciju i odgovor u nacionalnim planovima.

Policijsko rukovodstvo treba da:

- istraži da li su u zemlji usvojeni planovi vezani za problematiku nasilja nad ženama i djevojčicama kako bi stekli što bolji uvid u širi okvir sistema u kojem funkcionišu. Moguće je da je u planovima detaljno obrađena uloga agencija pravosudnog i sigurnosnog sektora i civilnog društva u kontekstu odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama i njegove prevencije.
- Nakon što se pobliže upoznate sa nacionalnim planovima i nadležnostima agencija pravosudnog i sigurnosnog sektora i organizacija civilnog društva, poučite svoje službenike koji prvi izlaze na lice mjesta da u procjeni rizika razmatraju ranije slučajeve zlostavljanja u porodici u kojima je uključen isti počinitelj;

22 Les Chiffres de Référence sur les Violences Faites aux Femmes (2019). Secrétariat d'Etat chargé de l'égalité entre les femmes et les hommes et de la lutte contre les discriminations, at: <https://www.egalite-femmes-hommes.gouv.fr/le-secretariat-d-etat/>

23 Fourquet, L. (2019), 'As Deaths Mount, France Tries to Get Serious About Domestic Violence' for the New York Times, at: <https://www.nytimes.com/2019/09/03/world/europe/france-domestic-violence.html>

Žrtve/preživjele trebaju da budu u fokusu vašeg policijskog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama.

- Izvucite pouku iz rodno zasnovanih ubistava žena i djevojčica na lokalnom nivou u kojima nisu provedene efikasne procjene rizika.

DEFINICIJE I OKVIRI

ESP-ov modul 5 o koordinaciji i upravljanju koordinacijom ističe važnost koordiniranog odgovora za žrtve/preživjele, što rezultira povećanom sigurnošću, stavljajući ih u centar svake intervencije ili institucionalnog odgovora.²⁴

Policijsko rukovodstvo treba da zna da koordinirani odgovor osigurava žrtvama/preživjelima pristup informisanim i osposobljenim praktičarima koji svoja saznanja razmjenjuju u poticajnom okruženju. Koordinisani odgovor podrazumijeva uvažavanje višestrukih potreba žrtvi/preživjelih na koje se može odgovoriti kroz službe i mreže za upućivanje. Na primjer, u nekim policijskim službama ženama su na raspolaganju predstavnici organizacija koje se bave pitanjima žena i koji im mogu pružiti podršku poput rehabilitacije u slučaju ovisnosti o narkoticima te nasilja u porodici ili domaćinstvu.

Policijsko rukovodstvo treba da se pobrine da policijsko osoblje:

- razumije ulogu policije i njene odgovornosti u suzbijanju nasilja nad ženama i djevojčicama;
- razumije da poštivanje standarda od strane partnerskih agencija u pravosudnom sektoru doprinosi ujednačavanju prakse;

24 Paket osnovnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju: Osnovni elementi i smjernice za kvalitet, (Zajednički globalni program UN-a o osnovnim uslugama za žene i djevojčice izložene nasilju, 2015): <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>

- razumije da jasno utvrđene uloge i nadležnosti omogućavaju pravosudnim agencijama da ostvare što bolje rezultate i da se rad stručnih osoba u jednoj agenciji nadopunjuje radom drugih agencija i profesionalaca.

Koordinacija sa drugim sektorima poboljšava sposobnost sistema krivičnog pravosuđa da procesuiraju počiniocima za sve oblike nasilja, uključujući i one koje počinitelac definiše kao „tradiciju“. Primjer toga je žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje (FGM/C).

Policijsko rukovodstvo treba kao prvi korak da osigura da policijsko osoblje zna šta predstavlja žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje, te koje su posljedice te

Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) definiše FGM/C kao sve postupke koji uključuju djelomično ili potpuno odstranjivanje vanjskih ženskih genitalija ili druge oblike ozljeđivanja ženskih spolnih organa iz nemedicinskih razloga.

prakse i koliko često se provodi u zajednicama u njihovoj zoni odgovornosti. Samo tako će se stvoriti uslovi za izradu zajedničkih protokola koji osiguravaju jasnu i transparentnu komunikaciju i mehanizme odgovornosti između agencija pravosudnog i sigurnosnog sektora (**vidi poglavlje 5, Istraga, u kojem se objašnjava FGM/C**). Na međunarodnom planu još uvijek se uči o kontekstima u kojima je zastupljena praksa ženskog genitalnog sakaćenja/obrezivanja (FGM/C). U UK-u je zaključen Protokol o postupanju u predmetima krivičnih djela ženskog genitalnog sakaćenja/obrezivanja između Nacionalnog vijeća šefova policije i Krunskog tužilaštva s ciljem unapređenja saradnje između policije i tužilaštva i istražnih postupaka te povećanja broja krivičnih gonjenja za ova krivična djela.²⁵

Campbell et al. pružaju više informacija o primjeni najboljih pristupa za eliminaciju i krivično gonjenje štetnih praksi, uključujući žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje,

25 Protokol o postupanju u predmetima krivičnih djela ženskog genitalnog sakaćenja ('FGM') između Nacionalnog vijeća šefova policije i Krunskog tužilaštva (2016). Nacionalno vijeće šefova policije. <https://www.cps.gov.uk/sites/default/files/documents/publications/FGM-Protocol-june-2016.docx>

prisilni brak, ubistva i zlostavljanja iz tzv. časti, peglanje grudi, vještičarenje i zlostavljanje zasnovano na vjerskim ubjeđenjima u publikaciji: *Štetne tradicionalne prakse: Prevencija, zaštita i policijsko postupanje (Harmful Traditional Practices: Prevention, Protection, and Policing)* (2020). Cilj publikacije je produbiti znanje o navedenoj problematici pružajući uvid u stajališta žrtvi/preživjelih, te tako povećati svijest i samopouzdanje policijskih službenika koji rade na procesuiranju i suzbijanju navedenih krivičnih djela.²⁶

Policijsko rukovodstvo treba da uzme u obzir da definicije mogu biti predmet neslaganja i različitih tumačenja. Tako, na primjer, izraz "nasilje zasnovano na časti" u UK-u osporavaju pojedini komentatori jer ovaj oblik nasilja nesrazmjerno je zastupljen u određenim zajednicama, što ima za rezultat povećan nadzor i policijsku kontrolu u tim zajednicama. Na taj način se zajednice dovode u vezu sa planovima koji se ne bave efikasnim odgovorom na nasilje nad ženama i djevojčicama već se oslanjaju na stereotipe i diskriminatorne kategorizacije pojedinaca i zajednica, što rezultira nesrazmjernom primjenom posebnih propisa i kaznenih mjera koje nisu usklađene sa drugim propisima i odredbama vezanim za nasilje nad ženama i djevojčicama.²⁷

Policijsko rukovodstvo može se osloniti na smjernice u modulu 5 ESP-a u kojem su objašnjene zajedničke komponente koordiniranog odgovora. Operativni rukovodioci su odgovorni za rad sa svojim nadređenima na osmišljavanju odgovora.²⁸ Izvod iz modula je prikazan u sljedećem dijagramu:

Agencije pravosudnog sistema

26 Harmful Traditional Practices: Prevention, Protection, and Policing (2020). Campbell, G., Roberts, K.A., Sarkaria, N. Palgrave Macmillan.

27 Vidi 'From the Margin to the Centre: Addressing Violence Against Women and Girls Alternative Bill' (Imkaan, October 2018), vidi: https://829ef90d-0745-49b2-b404-cbea85f15fda.filesusr.com/ugd/2f475d_91a5eb3394374f24892ca1e1ebf6ea2e.pdf

28 Modul 5: Koordinacija i upravljanje koordinacijom, Paket osnovnih usluga

Slika 3:

Zajedničke komponente koordiniranog odgovora

Zajedničke komponente koordiniranog odgovora

Koordinirani odgovor obično čine	Partnerstva između sektora i agencija se unapređuju pomoću sljedećih aktivnosti
<ul style="list-style-type: none"> • Okvir za multisektorsku saradnju između agencija • Koordinacioni odbor ili tijelo za praćenje napretka i izradu politika • Mehanizmi za upravljanje počiniocima, rad sa počiniocima i kažnjavanje počinilaca • Usluge za preživjele poput zdravstvenih, pružanja utočišta, pravnog zastupanja, uključujući integrisanje zaštitnih mehanizama iz građanskih u krivičnopravne procese	<ul style="list-style-type: none"> • Redovnim sastancima uz fizičku prisutnost • Zajedničkim politikama i protokolima ključnih agencija • Zajedničkim planiranjem aktivnosti i intervencija • Zajedničkom obukom osoblja u partnerskim agencijama i sektorima • Razmjenom informacija o žrtvama i preživjelima uz poštivanje njihove privatnosti i pružanje sigurnosti • Kontinuirano prikupljanje podataka za praćenje napretka i ishoda u predmetima i utvrđivanje dobrih i loših praksi
Koordinirani multidisciplinarni odgovor zahtijeva	Tijelo nadležno za koordinaciju može biti
<ul style="list-style-type: none"> • Aktivno učešće različitih aktera • Saglasnost o najefikasnijim načinima da se odgovori na nasilje nad ženama • Saradnju, komunikaciju i razmjenu informacija između agencija	<ul style="list-style-type: none"> • Nezavisno tijelo ili specijalizirana agencija čija je uloga da koordinira ključnim sektorima • Koalicija agencija koje se redovno sastaju u formi odbora, vijeća ili radne grupe • Tijelo na višem nivou, uključujući ministra i/ili rukovodioce ključnih institucija

Vaše osoblje treba da razumije da sama istraga predstavlja ulaznu tačku za pravosudni sistem. Sveobuhvatna i rodno osjetljiva istraga je ključna za osiguranje odgovornosti za nasilje nad ženama i djevojčicama u svrhu eliminacije nekažnjivosti i pružanje zaštite žrtvama/preživjelim.

Rodno osjetljiva istraga, zapravo, treba da bude suštinski element rodno odgovornog postupanja

sistema krivičnog pravosuđa. To znači da zakoni, institucije krivičnopravnog sistema, pravosudni postupci i ishodi ne smiju biti rodno diskriminatorni prema bilo kome. Da bi se to postiglo neophodno je uvesti rodnu perspektivu u krivično zakonodavstvo te ocjenjivanje pristupa krivičnopravnim postupcima za žene i muškarce, usvajanje rodno osjetljivih strategija za zaštitu žrtava/preživjelih i promovisanje pristupa

krivičnom pravnom sistemu.²⁹

Rodno odgovoran krivičnopravni sistem ne čini samo sagledavanje veza između roda i kriminaliteta i različitog utjecaja kriminala i nasilja na žene i muškarce. On također podrazumijeva aktivnosti konkretno usmjerene na zadovoljenje potreba žena i muškaraca u krivičnom pravnom sistemu te suzbijanje rodne neravnopravnosti koju sistem stvara ili podržava.³⁰ Globalne studije općenito ukazuju na to da su muškarci češće žrtve ubistva i napada, osim kada se radi o seksualnim napadima, čije su žrtve najčešće žene.³¹

Žene su, međutim, podložnije nasilju i zlostavljanju u privatnoj i porodičnoj sferi, gdje je počinitelj neko koga poznaju, a često i njihov intimni partner. Počinitelj nasilja, bez obzira da li se radi o nasilju nad muškarcima ili ženama, predominantno su muškarci. Rodno odgovoran krivičnopravni sistem je onaj sistem koji ženama ulijeva povjerenje da prijave nasilje i efikasno postupi po prijavama kako bi se ublažio rizik od dodatne štete. Rodno odgovoran krivičnopravni sistem također predviđa djelotvorne pravne lijekove, podršku i dostojanstven tretman kroz sve faze krivičnog pravog sistema.

1. Tužioci

Ovisno o zakonodavnom okviru i pravosudnom sistemu države, tužioci imaju ključnu ulogu u utvrđivanju fokusa pravnog postupka u ime države protiv navodnog počinitelja nasilja nad ženama i djevojkama.

Policijsko rukovodstvo treba uzeti u obzir:

29 Skinnider, Eileen, 'Towards Gender-Responsive Criminal Justice: Good practices from Southeast Asia in responding to violence against women' (2018: E. Thailand Institute of Justice).

30 Rodno odgovorna skala procjene: Kriteriji za procjenu programa i politika u dokumentu Uvođenje rodno osviještenih politika za rukovodioce u zdravstvenom sektoru: Praktični pristup /Alat za rodnu analizu SZO-a. Vodič za facilitatora. Zabilježbe polaznika (*Gender Responsive Assessment Scale: Criteria for Assessing Programmes and Policies* in *Gender Mainstreaming for Health Managers: a Practical Approach / WHO Gender Analysis Tools. Facilitators' guide. Participant's notes*) (SZO, 2011), dostupno na https://www.who.int/gender-equity-rights/knowledge/health_managers_guide/en/

31 Globalna studija o ubistvima, 2013; Žene i krivičnopravni sistem (UNODC, 2011). Mahony, T.H., Jacob, J., i Hobson, H. za Vladu Kanade.

- neophodnost bliske saradnje sa tužiocem u svrhu uspješnog krivičnog gonjenja i postizanja pozitivnog ishoda za žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojkama.
- da u svrhu što boljeg shvatanja uloge tužioca u krivičnom pravnom sistemu mogu osmisliti, na primjer, zajedničke edukacije za podizanje svijesti i poboljšanje saradnje između policije i tužilaca.³²

Bez obzira na pravni sistem u kojem se nalazite, trebate biti svjesni aktivne uloge tužioca u utvrđivanju zakonitosti i ispravnosti istraga i prikupljanja dokaza te u nadziranju poštivanja ljudskih prava od strane istražitelja, barem u onoj mjeri u kojoj se to odnosi na odlučivanje o pokretanju ili nastavku krivičnog gonjenja.

Policijsko rukovodstvo treba da se pobrine da policijsko

U nekim zemljama, tužioci istražuju i krivično procesuiraju predmete, dok u drugim zemljama policija provodi istragu prije nego što predmet ustupi tužiocu u svrhu krivičnog gonjenja.

osoblje razumije šta predstavlja nasilje nad ženama i djevojkama i da je na odgovarajući način obučeno za postupanje u toj vrsti predmeta. Policijski službenici će blisko saradivati sa tužiocima i stoga moraju znati šta tužioci rade u njihovoj zemlji.

Na primjer, u zemljama u kojima tužilaštvo nadzire policijske istrage, policijsko rukovodstvo se mora pobrinuti da osoblje policije:

- posjeduje znanja o tehnikama provođenja istrage i pretresa kako bi se osigurala prihvatljivost dokaza;
- provodi dovoljno detaljna saslušanja, u okruženju koje omogućava privatnost i uz iskazivanje poštovanja prema žrtvama/preživjelima i svjedocima;

32 Efikasni odgovori u predmetima nasilja nad ženama i djevojkama: Uloga tužioca u Priručniku o efikasnim odgovorima tužilaštva na nasilje nad ženama i djevojkama, Serija priručnika o krivičnom pravnom sistemu (UNODC, 2014), dostupno na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2014/12/handbook-effective-prosecution-of-ovaw>

Državni zatvor Haitija. Fotografiju ustupili MINUSTAH Photo/Victoria Hazou

- osigurava da su policijske službenice na raspolaganju žrtvama/preživjelima koje žele razgovarati samo sa ženskim službenicama, ovisno o njihovoj dostupnosti;
- izrađuje kompletan policijski izvještaj o incidentu;
- provodi naknadna saslušanja radi prikupljanja dodatnih informacija i dokaza;
- razumije odredbe relevantnih zakona o nasilju nad ženama (uključujući elemente krivičnog djela i posebne krivične postupke primjenjive na ta djela); i
- razumije i primjenjuje koncept samoodbrane i procedure koje se odnose na predominantnog agresora, gdje je to relevantno.
- blagovremeno dostavljanje tačnih informacija tužiocima;
- upoznatost policijskog osoblja sa dogovorenim standardima na lokalnom nivou u pogledu upućivanja podnesaka tužiocima;
- upoznatost policijskog osoblja sa standardima kvalitete koje ste uspostavili;
- rješavanje svih edukacijskih potreba vezano za podizanje svijesti o nasilju nad ženama i djevojčicama;
- Tužiocima igraju važnu ulogu u istragama nasilja nad ženama i djevojčicama jer mogu utvrditi da li su provedene sve neophodne i razumne provjere prije donošenja odluke o krivičnom gonjenju, odnosno prije donošenja drugih odluka koje mogu utjecati na dalji tok postupka.³³

Policijsko rukovodstvo treba da ima na umu da ključna uloga u nadziranju istraga nasilja nad ženama i djevojčicama podrazumijeva:

33 Ibid.

Pažnju usmjerite na kompletiranje predmeta i nemojte diskreditovati žrtvu/preživjelu.

U pravnim sistemima u kojima tužioci i istražitelji imaju nezavisne uloge, pri čemu su istražitelji ovlašteni za samostalno provođenje istraga, uobičajeno je da postoje mehanizmi kojima se osigurava saradnja između istražitelja i tužioca. U takvim sistemima tužioci ne daju uputstva istražiteljima već ih savjetuju na osnovu rezultata istrage i tužilačkog pregleda tih rezultata, u skladu sa zakonom i smjernicama.

Policijsko rukovodstvo u tim sistemima može zatražiti savjet tužioca kada naiđu na poteškoće u prikupljanju dokaza. U određenim situacijama tužiocu se može dostaviti policijski izvještaj ili spis radi konsultacija, na primjer kada nema dovoljno dokaza ili kada se od tužioca traži izjašnjenje o mišljenju istražitelja da nema izgleda za osuđujuću presudu.³⁴ Policijsko rukovodstvo treba da se pobrine da policijsko osoblje ne izražava svoja mišljenja o kvaliteti predmeta na osnovu ličnih stavova i da se poteškoće u vezi sa dokazima predočavaju i procjenjuju u skladu sa primjenjivim zakonima.

U drugim pravnim sistemima, tužioci imaju aktivniju ulogu u istragama i mogu učestvovati u provođenju, usmjeravanju i nadziranju istraga. Tužioci u pojedinim zemljama mogu da daju uputstva i savjete policiji u pogledu realizacije prioriteta u politikama za suzbijanje kriminaliteta, raspoređivanja predmeta u rad i resursa, prioritiziranja predmeta i primjenjivanja istražnih metoda.

U nekim pravnim sistemima sa tužiocima se stupa u kontakt nakon inicijalnog kontakta policije sa žrtvom/preživjelom i tužioci mogu izaći na lice mjesta kako bi se upoznali поближе sa slučajem i pomogli u usmjeravanju istrage. U takvim sistemima policijsko rukovodstvo treba da osigura da njihovo osoblje podržava tužioca u prikupljanju dokaza i pružanju pomoći žrtvama/preživjelima, koja im je potrebna kako bi ostale u okviru krivičnog pravnog sistema.

34 Ibid.

Policijsko rukovodstvo treba da osigura sljedeće:

- policijsko osoblje formira kvalitetne predmete ili pomaže tužiocima u tome;³⁵
- saradnja između policije i tužilaca usmjerena je na procesuiranje krivičnih djela nasilja nad ženama i djevojkama;
- policijsko osoblje ne diskredituje žrtvu/preživjelu i umjesto toga se fokusira na prikupljanje što kvalitetnijih dokaza protiv navodnog počinioca;
- uspostavljen je radni odnos sa kolegama u tužilaštvu.

Studije su pokazale da kod određenih vrsta krivičnih djela nasilja nad ženama i djevojkama (npr. seksualni napad) postoji malo dokaza o pokušajima formiranja predmeta. S druge strane, dosta dokaza upućuje na loše provedene istrage, rodnu pristrasnost³⁶ i nepravilno tumačenje zakona. Dobra saradnja između policije i tužilaca ključna je u slučajevima nasilja nad ženama i djevojkama kako bi se osiguralo da su napori policije usmjereni na formiranje predmeta, a ne na diskreditovanje žrtve/preživjele.³⁷

Okvir 8

U junu 2017. godine, UNODC je održao zajedničku obuku za policiju i tužioce u Namibiji o rodno zasnovanom nasilju kako bi istakao značaj zajedničkog rada i saradnje u postizanju uspješnih ishoda za žrtve/preživjele. Polaznici su proširili znanje o ulogama i odgovornostima nadležnih agencija, što je doprinijelo jačanju saradnje.

Okvir 9

Policija i tužioci u Finskoj prošli su obuku o tehničkim i taktičkim istragama u predmetima ubistva

36 'The Trial of Rape. Understanding the Criminal Justice System Response to Sexual Violence in Thailand and Viet Nam' (UN Women, UNDP and UNODC, 2017: 'The Trial of Rape. Understanding the Criminal Justice System Response to Sexual Violence in Thailand and Viet Nam' (UN Women, UNDP and UNODC, 2017: https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eseasia/docs/publications/2019/08/ap-trial-of-rape_26aug2019_lowres-compressed.pdf?la=en&vs=1916

37 Ibid.

i drugih nasilnih krivičnih djela. Angolska policija (Generalna komanda državne policije) provela je aktivnosti na podizanju svijesti u svrhu jačanja vještina i znanja policijskih službenika u slučaju da moraju odgovoriti na nasilje u porodici ili rodno zasnovano nasilje.

Policijsko rukovodstvo treba da svom osoblju pruži jasne smjernice o:

- postupanju u slučajevima nasilja u porodici, u kojima je, na primjer, neophodno osigurati da je prva interakcija žrtve/preživjele sa pravosuđem i sektorom sigurnosti takva da je potiče na daljnju saradnju u slučaju podizanja optužnice;
- evidentiranju i vođenju evidencije svih poziva za pomoć koji su upućeni policiji, a odnose se na nasilje od strane intimnog partnera jer mogu sadržavati dokaze

o izjavama u stanju uznemirenosti. To je potrebno zbog toga što većinu poziva policiji upućuju žrtve/preživjele;

- Svim protokolima o razmjeni informacija između krivičnih i porodičnih sudova;
- Dostavljanju informacija tužiocima o svim naredbama vezanim za zaštitu građana koje je policija ishodovala u ime žrtve/preživjele u svrhu što kvalitetnijeg krivičnog gonjenja nasilja nad ženama i djevojkama. U pojedinim zemljama tužiocima je dozvoljeno da pregledaju spise građanskih predmeta kako bi procijenili rizik po žrtvu/preživjelu i donijeli ispravnu odluku o pravnoj kvalifikaciji djela u optužnici i težini zatražene kazne.

Korisno može biti da tužioci upoznaju lokalne istražne timove o svojoj praksi na lokalnom nivou i razmotre

Okvir 10

Dobra praksa u Tajlandu: Kontinuirana edukacija Kraljevske policije Tajlanda, tužilaca i sudskog osoblja u partnerstvu sa UN Women

Novi zakon o rodnoj ravnopravnosti zvanično je objavljen 8. marta 2015. godine i zabranjuje direktnu i indirektnu diskriminaciju na osnovu spola ili seksualnosti. Zakon zabranjuje politike, pravila, propise, naredbe, mjere, projekte i prakse javnih i privatnih organizacija i pojedinaca koje su rodno diskriminatorne, osim u svrhu otklanjanja prepreka za jednako uživanje prava i sloboda, vjerskih načela i nacionalne sigurnosti.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti predviđa uspostavu Odbora za promociju rodne ravnopravnosti čiji je osnovni zadatak unapređenje socijalnih i kulturnih obrazaca ponašanja kako bi se eliminisale diskriminatorne rodne pristrasnosti i prakse, kao i rodno zasnovano nasilje, s ciljem otklanjanja prepreka u uživanju prava.

Kraljevska policija Tajlanda u partnerstvu sa UN Women, Odjelom za pitanja žena i razvoj porodice i fondacijom Prijatelji žena, poduzelo je aktivnosti na proširenju edukacije policijskih istražitelja o zaštiti žena žrtava/preživjelih nasilja, nasilja u porodici i trgovine ljudima, kojom je obuhvaćeno 900 glavnih policijskih istražitelja iz svih regija Tajlanda.

Na osnovu iskustava sa ove i ranijih obuka koje su održane u nedavnom periodu, pristupilo se izradi posebnih modula obuke koja će se provoditi u sklopu Kraljevske policije Tajlanda. Tajlandski institut pravde izdvojio je na osnovu rezultata ove studije dodatna finansijska sredstva za proširenje istraživanja i izradu priručnika i javne kampanje za informisanje žrtava/preživjelih i nosilaca dužnosti o njihovim pravima i obavezama te relevantnim zakonima i o tome gdje mogu potražiti pomoć u krivičnompravnom sistemu i službama na državnom i lokalnom nivou.

Izvor: [‘The Trial of Rape: Understanding the Criminal Justice System Response to Sexual Violence in Thailand and Viet Nam’](#) (UN Women, UNDP i UNODC, 2017).

obuku u tom pogledu.³⁸

2. Sudstvo³⁹

Sudstvo ili sistem sudstva odnosi se na sudove koji u ime suverena ili države provode pravdu.

Naredbe o mjerama zaštite

Ovisno o ustrojstvu pravnog sistema, sudovi mogu imati ovlasti za izdavanje naredbi o mjerama zaštite ili za preispitivanje, produžavanje i ukidanje naredbi o zabrani koje je izdala policija protiv navodnih počinitelja nasilja od strane intimnog partnera.⁴⁰ Sudija obično predsjedava glavnim pretresom na kojem žrtva/preživjela i navodni počinitelj iznose dokaze. Nalaz sudije o tome da li su žrtvi/preživjeloj potrebe zaštitne mjere je ključan ne samo za sigurnost žrtve/preživjele i članova njene porodice, već i za stvaranje najboljih mogućih uslova za dalje odvijanje postupka i donošenje osuđujuće presude. Ročišta za određivanje zaštitnih mjera sudijama pružaju mogućnost da već na početku odrede ton postupka i demonstriraju posvećenost države nenanošenju štete žrtvama/preživjelim u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera.

Policijsko rukovodstvo treba da se pobrine da policijsko

Sekundarna viktimizacija se ne javlja kao direktna posljedica krivičnog djela, već nastaje zbog neadekvatnog odgovora institucija i pojedinaca na žrtvu/preživjelu.

osoblje razumije:

38 Priručnik za edukaciju sudija i tužilaca o osiguranju pristupa pravdi za žene. Partnerstvo za dobro upravljanje. Evropska unija, dostupno na: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/TrainingManualAccessJustice_EN.pdf

39 Korisno može biti da tužioci upoznaju lokalne istražne timove o svojoj praksi na lokalnom nivou i razmotre obuku u tom pogledu.

40 Na primjer, u Austriji. Vidi: Victims' Rights to Support and Protection from Violence (2013). Legislation for the Protection from Violence in Austria (2019). Domestic Abuse Intervention Centre and the Association of Austrian Autonomous Women's Shelters. <https://www.interventionsstelle-wien.at/download/?id=692>

- ključnu ulogu koju ima u prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama u zajednicama u kojima postoje kulturološke i socijalne prepreke i štetne prakse koje sprječavaju žrtve/preživjele da prijave krivično djelo;
- naredbe o zaštitnim mjerama koje se mogu izreći za djela nasilja nad ženama i djevojčicama i mjere za njihovo efikasno provođenje;
- ulogu građanskih sudova u prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama;
- Potrebu za izgradnjom povjerenja u zajednicama u njihovoj zoni odgovornosti;

U nekim pravnim sistemima, zaštitne mjere za određena krivična djela koja izdaju porodični sudovi mogu izći izvan okvira krivičnog gonjenja. Na primjer, u Ujedinjenom Kraljevstvu, broj naredbi o zaštitnim mjerama u slučajevima ženskog genitalnog sakaćenja povećava broj uspješnih krivičnih gonjenja.

Policijsko rukovodstvo treba da se pobrine da je policijsko osoblje svjesno potrebe za saradnjom sa organizacijama koje pružaju njegu, zdravstvene usluge i obrazovanje.

Okvir 11

Primjer UK-a:

Komentatori ističu potrebu za saradnjom između policijske službe, ustanova socijalnog rada i sudova u UK-u na zaštiti žrtava/preživjelih tamo gdje pravosudni organi ne posjeduju dovoljno podataka o identitetu žrtava/preživjelih koje žive sa posljedicama ženskog genitalnog sakaćenja. Među zdravstvenim radnicima, obrazovnim kadrom i socijalnim radnicima postoji određena doza nepovjerenja spram policijske prakse u slučajevima ženskog genitalnog sakaćenja.⁴¹

Sudije u krivičnom postupku mogu iskoristiti diskreciono pravo u prethodnim fazama krivičnog postupka i poduzeti korake da zaštite prava i dostojanstvo žrtava/

svjedoka i pobrinu se da one ne dožive sekundarnu viktimizaciju, tako što će, na primjer, isključiti javnosti sa ročišta ako se predmet tiče seksualnog nasilja i zahtijeva povjerljivost (faza preliminarnog istrage, ročište o zaštitnim mjerama, ročište za određivanje jamstva, itd.).⁴²

I tužiocima i sudijama mogu preduzeti korake od momenta podnošenja krivične prijave u vezi sa nasiljem nad ženama i djevojkama kako bi osigurali da nema kašnjenja u fazama istrage i prikupljanja dokaza (posebno u vezi sa prikupljanjem i ispitivanjem forenzičkih dokaza), koja bi mogla ugroziti krivično gonjenje i donošenje presude.

Ubrzani postupci (kao što su postupci pred brzim i specijalizovanim sudovima) pokazali su se kao dobra praksa u slučajevima nasilja nad ženama i djevojkama. Sudije mogu postupiti na navedeni način samo ako su im pružene relevantne informacije od strane policije, naročito u pogledu procjene rizika kojom se osigurava da žrtva/preživjela podržava krivično gonjenje.

Policijsko rukovodstvo treba da se pobrine da policijsko osoblje:

Trebate provjeriti da li je navodni počinitelj predmet bilo kojih nezavodskih mjera tj. naredbe o korisnom radu u zajednici, probacije.

- zna koja je svrha ubrzanog postupka; i
- na koji način policija može pomoći tužiocima i sudijama u provođenju tih postupaka.

3. Uloga probacijskih službi

Policijsko rukovodstvo treba da bude upoznato sa ulogom probacijskih službi u pravosudnom procesu u onim sistemima u kojima postoje takve službe. Probacijske službe obično imaju nadležnost za implementaciju

42 Kompilacija dobrih praksi za smanjenje postojećih prepreka i lakši pristup pravdi za žene, (Komisija za rodnu ravnopravnost Vijeća Evrope, Strazbur, 2015.) str. 24-26. (*Compilation of good practices to reduce existing obstacles and facilitate women's access to justice, Council of Europe Gender Equality Commission, Strasbourg, 2015, pp. 24-26*)

nezavodskih mjera koje su predviđene zakonom i izrečene protiv počinioca.⁴³ Nezavodske mjere mogu se odnositi na mjere koje su zamjena za pritvor prije i tokom glavnog pretresa ili za kaznu zakona te prijevremeni otpust iz zatvora. Obično podrazumijevaju nadzor, usmjeravanje i pružanje pomoći u svrhu socijalne inkluzije počinioca i sigurnosti zajednice.

Policijsko rukovodstvo treba da bude svjesno svoje dužnosti da pri lišavanju slobode/podnošenju krivične prijave protiv počinioca nasilja nad ženama i djevojkama provjeri da li je ta osoba predmet nezavodske mjere, kao što je uvjetni otpust nakon prijevremenog puštanja iz zatvora.

Policijsko rukovodstvo treba da se upozna sa Standardnim minimalnim pravilima UN-a za nezavodske mjere (Tokijska pravila) koja sadrže detaljne smjernice o različitim oblicima mjera koje se mogu primijeniti u različitim fazama postupka, ovisno o pravnom sistemu. Tu se, na primjer, navodi dvanaest mjera koje pravosudni organi mogu izreći kao sastavni dio kazne.⁴⁴ Te mjere su:

- Usmene sankcije kao što su opomena, ukor, upozorenje;
  - Uslovni otpust;
  - Statusne kazne;
  - Ekonomske sankcije i novčane kazne, kao što su novčane i dnevne kazne;
  - Nalog za konfiskaciju ili eksproprijaciju;
  - Restitucija žrtvi/preživjeloj ili nalog za kompenzaciju;
  - Uslovna ili odložena kazna;
- Probacija i sudski nadzor;
- Naredba o radu za opće dobro;

43 HM Inspectorate of Probation Academic Insights 2019/02 European Probation Rules Rob Canton: <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmiprobation/wp-content/uploads/sites/5/2019/03/Academic-Insights-Canton-Jan-19-final.pdf>

44 Standardna minimalna pravila UN-a za nezavodske mjere (Tokijska pravila), usvojena Rezolucijom Generalne skupštine 45/110 od 14.12.1990. godine, dostupno na: <https://www.penalreform.org/priorities/alternatives-to-imprisonment/international-standards/>

- Upućivanje u ambulantni centar;
- Kućni pritvor;
- Svi drugi oblici nezavodskog tretmana.

Elektronsko praćenje obično nije vrsta nezavodske mjere, već sredstvo za nadzor primjene opcija nezavodskog kažnjavanja, kao što su uslovne kazne zatvora.

Policijsko rukovodstvo također treba da se upozna sa Ažuriranim modelom strategija i praktičnih mjera koji predviđa sljedeće:

- Prilikom odlučivanja o lišenju slobode, pritvoru i

uslovima puštanja na slobodu počinioca u obzir se uzima sigurnost žrtve/preživjele i drugih;

- Prilikom odlučivanja o nezavodskim i kvazizavodskim kaznama, određivanju jamstva, uslovnom otpustu ili probaciji, u obzir se uzimaju sigurnosni rizici i ranjivost žrtava/preživjelih, posebno ako se odluka odnosi na povratnike u krivično djelo ili osobe koje predstavljaju opasnost za druge;
- Žrtve/preživjele imaju pravo da budu obaviještene o puštanju počinioca na slobodu iz pritvora ili zatvora.

Okvir 12

Najbolje prakse u Ujedinjenom Kraljevstvu⁴⁵

Vlada Njenog Veličanstva i pravosudni sistem Engleske i Walesa, Krunsko tužilaštvo i agencije za provođenje zakona prepoznaju značaj nezavisnih uloga koje imaju u pružanju zaštite ženama i djevojčicama izloženim nasilju i zlostavljanju. S vremenom je uspostavljena dobra praksa u pogledu pružanja pomoći i zaštite ženama uz istovremeno pozivanje počinitelja na odgovornost u okviru sistema krivičnog i građanskog pravosuđa u kojem svaka agencija i tijelo kvalitetno ispunjavaju svoje dužnosti. Ova dobra praksa odnosi se na sljedeće:

(i) Vlada Njenog Veličanstva razvila je niz strateških smjernica koje imaju za cilj unaprijediti multiagencijski pristup u predmetnim oblastima, uključujući prisilni brak, žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje i seksualnu eksploataciju djece.

U ovim dokumentima sadržane su korisne informacije za praktičare na prvoj liniji odgovora o tome šta treba i ne treba raditi te o znakovima i simptomima koji će im pomoći da prepoznaju žrtve.

(ii) Smjernice su nadopunjene na strateškom nivou smjernicama za policiju koje su predstavili Policijski koledž UK i Nacionalno vijeće šefova policije (NPCC). Policijski koledž razvija znanje, standarde postupanja, liderstvo i profesionalizam, kao kompetencije koje svaki policijski službenik treba da posjeduje, a koje se postižu kroz ovlaštenu stručnu praksu.

NPCC obavlja niz ključnih funkcija uključujući koordinaciju operacija u zemlji, definisanje, praćenje i ispitivanje doprinosa policijskih snaga Strateškim zahtjevima policijske prakse, koordinaciju odgovora nacionalne policije na vanredne situacije u zemlji i koordinaciju mobilisanja resursa među policijskim snagama i na međunarodnom nivou, operativnu provedbu standarda i politika koje su postavili Policijski koledž i vlada i rad sa Policijskim koledžom na razvoju zajedničkih pristupa koji se odnose na krivično pravosuđe i rezultate rada.⁴⁵

⁴⁵ Poglavlje o Engleskoj i Walesu u Priručniku o zakonodavstvu koje se odnosi na nasilje nad ženama (2018) (*England and Wales Chapter in Manual on the Law Relating to Violence against Women*), Sarkaria, N., i Campbell, G. European Lawyers Foundation. <https://elf-fae.eu/wp-content/uploads/2018/06/Manual-on-the-law-relating-to-violence-against-women.pdf>

Policijski koledž je razvio Ovlaštenu stručnu praksu (Authorized Professional Practice) u svrhu uspostave standarda liderstva, usmjeravanja i istrage u sljedećim predmetnim oblastima koje se odnose na nasilje nad ženama i djevojčicama:

- Zlostavljanje u porodici
- FM i nasilje iz tzv. časti
- Žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje prema Policijskom koledžu UK
- Seksualna eksploatacija djece
- Moderno ropstvo
- Uhođenje i uznemiravanje
- Silovanje i seksualni delikti

Izrađene su i dodatne smjernice za inicijalni odgovor na silovanje, osporavanje mitova i stereotipa i alate koje policijski istražitelji koriste za obradu pitanja pristanka.

Kao dopunu Ovlaštenoj stručnoj praksi Policijskog koledža, NPCC je izradio strategiju koja se odnosi na HBA, FM i FGM, i sadrži strateške smjernice za šefove policijskih snaga u Engleskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj kojih je 43.

(iii) Krunsko tužilaštvo je također izradilo smjernice o zakonodavnoj politici za svoje tužioce koji rade na krivičnom gonjenju djela nasilja nad ženama i djevojčicama uključujući:

- Zlostavljanje u porodici
- Seksualno zlostavljanje djece
- Pravne smjernice o FGM/C
- Pravne smjernice o HB i HBV
- Smjernice o seksualnim radnicima
- Uhođenje i uznemiravanje
- Trgovina ljudima, krijumčarenje ljudi i ropstvo

Smjernice o zakonodavnoj politici prati obuka. Krunsko tužilaštvo je tako izradilo dva edukativna modula e-učenja o krivičnom gonjenju vođenom dokazima i kontrolirajućem ponašanju, koji su obavezni za tužioce. Policiji je također na raspolaganju *aide memoire* zasnovan na ovom e-učenju.

(iv) U Engleskoj i Walesu uspostavljena je bliska saradnja između Krunskog tužilaštva, policijskih snaga, Policijskog koledža UK i Nacionalnog vijeća šefova policije. Ovaj profesionalni radni odnos pokazao se naročito djelotvornim u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama u kojima je prepoznata potreba za zajedničkim pristupom u zadobivanju povjerenja ranjivih žrtava/preživjelih i prikupljanju najboljih dokaza u svrhu osiguranja uspješnog krivičnog gonjenja. Potonji aspekt je posebno važan za osiguranje pristupa ranjivih žrtava/preživjelih pravdi i jačanje njihovog povjerenja.

(v) U svrhu postizanja navedenog, Krunsko tužilaštvo, Nacionalno vijeće šefova policije i policijske snage provele su vrlo korisne zajedničke obuke i razvile zajedničke protokole s naglaskom na istrazi i krivičnom procesuiranju silovanja, zlostavljanja u ime tzv. časti, prisilnog braka i ženskog genitalnog sakaćenja.

Okvir 13

Crna Gora je pokrenula multiagencijske aktivnosti za smanjenje učestalosti nasilja nad ženama. Operativni tim za jačanje slabih karika u lancu institucija koje se bave slučajevima nasilja u porodici uspostavljen je 2018. godine. Tim čini 19 članova iz različitih agencija, uključujući predstavnike Ministarstva unutrašnjih poslova, Uprave

policije, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja, Višeg prekršajnog suda, Vrhovnog suda, Državnog tužilaštva, Savjeta za građansku kontrolu rada policije, te predstavnike pet nevladinih organizacija koje se bave zaštitom žrtava/preživjelih nasilja. Tim ima ulogu koordinatnog tijela za rješavanje problema u lancu nasilja u porodici kroz promovisanje smjernica i inicijativa.

KOORDINIRANI ODGOVOR SA DRUGIM AKTERIMA U PRAVNOM KONTINUUMU

Prekidi u pravosudnom procesu

Policijsko rukovodstvo treba da zna da na lokalnom nivou može doći do prekida u pravosudnom procesu kada žene ne žele da kontaktiraju medicinske službe ili policiju nakon incidenta nasilja. Stoga je važno da policijsko rukovodstvo razvije svijest i znanje o lokalnim pitanjima kroz saradnju sa civilnim društvom i ženskim organizacijama, o čemu će biti više riječi u daljem tekstu.

Na primjer, žene iz minoriziranih grupa i žene u finansijski nepovoljnom položaju navode strah od diskriminacije kao čest razlog zašto ne kontaktiraju medicinske službe ili ne zovu policiju nakon incidenta nasilja. Žene iz romskih zajednica izrazile su posebnu zabrinutost u nedavnom istraživanju da im vlasti neće pružiti pomoć zbog duboko ukorijenjenog mišljenja da je nasilje u romskim zajednicama normalno.⁴⁶

Okvir 14

Istraživanje predvođeno OSCE-om o nasilju nad ženama: Iskustva žena u nepovoljnom položaju (2019)

Istraživanje jasno pokazuje da se određene grupe žena suočavaju sa većim rizikom od nasilja i da su žene u nepovoljnom položaju često primorane da se nose sa specifičnim izazovima. Brojni diskriminatorni faktori koji pogađaju žene međusobno su povezani. Siromaštvo, niska stručna sprema te rani i prisilni brak glavni su faktori koji doprinose podložnosti žena i djevojčica nasilju i njegovim teškim fizičkim i psihičkim posljedicama. Pripadnost minoriziranoj grupi, invaliditet, status izbjeglice ili raseljenog lica često se dovode u vezu sa siromaštvom i diskriminacijom i povećavaju rizik od nasilja i njegovih različitih pojava oblika.

⁴⁶ Istraživanje predvođeno OSCE-om o nasilju nad ženama: Iskustva žena u nepovoljnom položaju (*OSCE-led survey on violence against women: Experiences of disadvantaged women*) (OSCE, 2019), dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/430007?download=true>

Nadalje, društvene norme i stavovi, koji su češće zastupljeni među određenim grupama u nepovoljnom položaju i dodatno produbljeni siromaštvom, doprinose rodnoj neravnopravnosti i nasilju nad ženama. Norme i stavovi koji opravdavaju podređeni položaj žena, prebacuju krivicu na žrtve i nasilje tretiraju kao privatnu stvar učestali su među ženama koje su bile izbjeglice/raseljena lica, ženama sa osnovnim ili nižim obrazovanjem i ženama koje pripadaju etničkim/vjerskim manjinama. Iako takvi stavovi nisu nužno u korelaciji sa većom učestalošću, nasilje je još uvijek uobičajeno i vjerovatno je da su društvene norme i stavovi faktor koji tome doprinosi.

Rasprostranjenost ovih normi doprinosi stvaranju okruženja u kojem se prihvata roda neravnopravnost, toleriše zlostavljanje i produbljuje strah od prijavljivanja nasilja. Žene iz grupa u nepovoljnom položaju nailaze na dodatne prepreke u pristupu uslugama podrške. Navedene prepreke u određenim slučajevima postoje zbog straha od institucionalne diskriminacije službi i organa vlasti koji treba da pomognu ženama. Kvalitativno istraživanje je pokazalo da se to posebno odnosi na žene pripadnice određenih etničkih manjina, uključujući Romkinje. Mnoge žene u nepovoljnom položaju također navode nemogućnost pristupa uslugama zbog ekonomske zavisnosti. Sve navedeno ukazuje na potrebu uspostavljanja mreže finansijske sigurnosti koja će biti dostupna svim ženama.⁴⁷

Policijsko rukovodstvo može pomoći da se ponovo uspostave veze između žrtava/preživjelih sa pravosudnim procesom:

- pružanjem informacija i usluga na jezicima manjina;
- provjerom dostupnosti službi (stacionarne ili mobilne) na ruralnim i udaljenim lokacijama;
- poboljšanjem dostupnosti informacija i usluga za žene i djevojčice sa invaliditetom (vidi okvir 15, Opće tehnike saslušanja za osobe sa invaliditetom);

- osiguranjem da se sve usluge pružaju besplatno i da su dodatni troškovi za žene iz ugroženih grupa umanjeni (troškovi koji se odnose na prijevoz, brigu o djeci ili naknade ljekara, na primjer);
- informisanjem žena i djevojčica o dostupnim uslugama putem različitih medija, kako online tako i offline;
- integrisanjem specifičnih potreba i izazova žena iz grupa u nepovoljnom položaju u sve obuke za policiju i pravosuđe o tome kako zaštititi i podržati žrtve, primijeniti pristup usmjeren na žrtve/preživjele i poboljšati sisteme prijavljivanja;
- zajedničkim radom sa predstavnicima ranjivih ili minoriziranih grupa na podizanju svijesti policije i pravosuđa o specifičnim potrebama žena u nepovoljnom položaju, s dodatnim ciljem suzbijanja stereotipa o ovim ženama.

Okvir 15

Opće tehnike saslušanja za osobe sa invaliditetom

1. Žrtvi/preživjeloj se obraćajte s poštovanjem i dostojanstvom, kao što se obraćate svim drugim osobama;
2. Ostavite dovoljno vremena za komunikaciju i vođenje saslušanja;
3. Izražavajte se jednostavnim, konkretnim i preciznim jezikom;
4. Koristite pitanja otvorenog tipa, umjesto pitanja zatvorenog tipa na koja se odgovara sa da ili ne;
5. Izbjegavajte navodeća pitanja koja sugeriraju određene odgovore;
6. Parafrazirajte pitanje ako vas žrtva/preživjela ne razumije; Ponovite informacije, ako je potrebno;
7. Koristite slike, simbole, gestikulaciju, šta god je potrebno, da bi olakšali komunikaciju;
8. Provjerite da li vas žrtva/preživjela razumije tako što ćete je zamoliti da vam objasni informacije koje ste im saopštili;
9. Svojim ponašanjem iskazujte podršku i ohrabrivanje; Saslušanje provodite sa strpljenjem.

Izvor: Istraga, zaštita i mjere podrške za žrtve rodno zasnovanog nasilja, Resursna knjiga: Iskustvo i smjernice Koreanske policije (UNDP Seoul Policy Centre, 2019).

Saradnja sa civilnim društvom

Policijsko rukovodstvo treba da radi u okviru zakona i saraduje sa agencijama sektora pravosuđa i sigurnosti, zdravstva i socijalne zaštite kako bi osiguralo pravične ishode za žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama. Za to je potrebna prilagođena podrška i pomoć koja u potpunosti uzima u obzir međusobno povezana iskustva žena. Prilagođena podrška podrazumijeva, na primjer, pristup timovima za podršku koji su specijalizovani za slučajeve zlostavljanja u porodici i koji zahvaljujući svojoj mobilnosti mogu pristupiti ženama koje žive u ruralnim područjima.

Okvir 16 (UNFPA, januar 2019)⁴⁸

SLOVIANSK, Ukrajina

Mobilni timovi UNFPA za psihosocijalnu pomoć pružaju različite vrste podrške preživjelima rodno zasnovanog nasilja. Tim pruža pomoć žrtvama nasilja u porodici da se presele u sklonište i igra ključnu ulogu jer pomaže ženama do kojih se teško dolazi, posebno u ruralnim područjima. Svaki od UNFPA-ovih mobilnih timova čine tri stručnjaka – koordinator, psiholog i socijalni radnik – koji posjećuju porodice u stanju potrebe, s fokusom na one koje su pogođene nasiljem u porodici. Mobilni timovi mogu pratiti situaciju u porodici, vršiti učestale posjete njihovom domu, dovesti osobu koja je preživjela nasilje u centar za socijalni rad ili predati slučaj drugim organizacijama u zemlji ili pravnicima koji mogu pružiti potrebnu pomoć.

Okvir 17

Ženski grad: Inovativni pristup odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama i uslugama pomoći Sekretarijata za socijalnu inkluziju (SIS) u El Salvadoru. Ženski grad je jedinstveni model osnaživanja žena kroz integrisane usluge pod jednim krovom (mreža centara Ženskog grada).

Ove usluge pružaju različite javne institucije (pružatelji usluga) pod vodstvom SIS-a. Usluge u centrima Ženskog grada odnose se na:

- Prevenciju i odgovor na nasilje nad ženama
- Usluge seksualnog i reproduktivnog zdravlja
- Podršku u ostvarivanju ekonomske nezavisnosti
- Grupne edukacije u svrhu promocije prava žena i prevencije nasilja nad ženama i djevojčicama; i
- Brigu za djecu mlađu od 12 godina dok žene koriste usluge centra.

Objedinjavanjem više usluga na jednom mjestu, model šteti vrijeme i resurse koje ženama koje su se ranije morale obraćati za pomoć javnim službama na raštrkanim lokacijama. Pristup Ženskog grada podrazumijeva prilagođen i koordinisan paket usluga za odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama prema potrebama svake žene ponaosob. Pristup također osigurava bolji kvalitet i efikasniju realizaciju usluga jer prati lanac pružanja usluga koji je koordinisan kroz institucije.

Ženama se pružaju usluge koje obuhvataju liječenje fizičkih povreda, psihosocijalnu podršku i slične usluge, te im je omogućeno učešće u aktivnostima za sticanje ekonomske nezavisnosti koja im povećava izgleda za napuštanje nasilnog okruženja. Međuagencijska koordinacija između pružatelja usluga u centrima doprinosi pronađenju i upućivanju žena izloženih nasilju na odgovarajuće službe, u svojstvu ulazne tačke za sve osobe koje traže usluge koje nisu vezane za nasilje nad ženama i djevojčicama.⁴⁹

Korištenje podataka

Premda je policija odgovorna za inicijalnu odluku o podizanju optužnice u nekim pravnim sistemima, optuženje i efikasno prikupljanje dokaza nije samo odgovornost policije. U nekim sistemima, kao što je to slučaj u Egiptu, tužilac vodi proces istrage i podizanja optužnice. Povećan broj uspješnih ishoda krivičnog gonjenja može se smatrati pokazateljem efikasnosti policije i tužilaca u

⁴⁹ Dobra praksa u osmišljavanju pristupa u zajednici za prevenciju nasilja u porodici, Stručni dokument, Sastanak stručne grupe u organizaciji UN-ovog Odjela za unapređenje položaja žena u saradnji sa UNODC-om (od 17. do 20. maja 2005. u Beču, Austrija), pripremila Lori Michau, Raising Voices Kampala, Uganda, dostupno na: <https://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/experts/michau.community.pdf>

pogledu optuženja i prikupljanja dokaza (premda se radi o alternativnom mjerenju).

Lokalni podaci mogu pomoći policijskom vodstvu da utvrdi krivična djela u vezi s kojima je potrebno poboljšati učinak njihovog osoblja. Na primjer, u Ujedinjenom Kraljevstvu lokalni odbori za krivično pravosuđe prikupljaju lokalne podatke u vezi sa lišenjem slobode i krivičnim prijavama. Sada je u Ujedinjenom Kraljevstvu pažnja usmjerena na unapređenje istrage i optuženja za krivična djela silovanja. Policijska služba u svojstvu agencije krivičnog pravosuđa član je Nacionalnog odbora za krivično pravosuđe i lokalnih odbora za krivično pravosuđe.

Okvir 18

U Ujedinjenom Kraljevstvu tužilaštvo izrađuje godišnje izvještaje o postupanju u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama u kojima se navodi broj procesuiranih slučajeva i ishod postupka. Navedeno prikupljanje podataka doprinijelo je razotkrivanju kriminalnog djelovanja, podizanju optužnica i krivičnom procesuiranju djela kompjuterskog kriminala sa elementima nasilja nad ženama i djevojčicama.

Pokazatelji

Policijsko rukovodstvo treba da razvije svijest o nacionalnim pokazateljima za poređenje informacija kojima mogu doprinijeti kako bi se stvorila slika o radu agencija sektora pravosuđa i sigurnosti i ishodima za žrtve/preživjele u pravosudnom procesu. Pokazatelji obuhvataju, na primjer, nedolazak žrtve/preživjele na sud, situacije u kojima policija ne dostavlja dostupne video dokaze, zbog čega je sudija primoran da prekine postupak ili nemogućnost pribavljanja dostupnih dokaza na društvenim mrežama i sprečavanje objelodanivanja neupotrijebljenog materijala.

U Ujedinjenom Kraljevstvu, Nacionalni odbor za krivično pravosuđe utvrđuje nacionalne prioritete za sistem krivičnog pravosuđa, koji se zatim prenose lokalnim odborima za krivično pravosuđe na dalje postupanje i distribuciju.

Također vidi poglavlje 10, Institucionalna izgradnja, za više informacija o rodno osjetljivom prikupljanju podataka od strane policijskih organizacija.

Uvrštavanje dobrih praksi o zajedničkom prikupljanju dokaza od strane policije i tužilaca u politike, procedure i gdje je neophodno, zakonodavna rješenja.

Policijsko rukovodstvo treba da provjeri da li postoje smjernice na lokalnom nivou o prikupljanju dokaza za policiju i tužioce kako bi se podigla svijest i produbilo znanje o odgovornostima agencije te ujedno promovisala kultura efikasne saradnje na rješavanju slučajeva nasilja nad ženama i djevojčicama i primjena najboljih praksi. Tamo gdje takve smjernice ne postoje, trebete razmotriti da li bi lokalni sporazum u svrhu unapređenja lokalne prakse bio od pomoći. Policijsko rukovodstvo treba razmotriti blisku saradnju sa tužilaštvom na unapređenju zajedničkog rada.

U UK-u, na primjer, nakon uvođenja prakse zajedničkog rada policije i tužilaštva na rješavanju slučajeva nasilja u porodici, policija ima obavezu da Krunskom tužilaštvu dostavi kompletiranu kontrolnu listu dokaza za svaki slučaj nasilja u porodici za koji je potrebno dati savjet u pogledu optuženja ili donijeti tužilačku odluku.

Okvir 19

Primjer UK-a: Zajednička kontrolna lista dokaza⁵⁰

Kontrolna lista je osmišljena kako bi se osiguralo da policija i tužilaštvo ozbiljno pristupaju slučajevima zlostavljanja u porodici i da usko sarađuju na svim ostalim aktivnostima kako bi unaprijedili krivično gonjenje slučajeva zlostavljanja u porodici.

Stope krivičnog gonjenja u nekim oblastima poboljšale su se za skoro 10% koristeći tehnike razvijene u pilot projektima u posljednje dvije godine, uključujući omogućavanje svjedocima da svjedoče iza paravana.

Nove mjere krivičnog gonjenja razvijale su se kroz pilot projekte Krunskog tužilaštva u Londonu, Nottinghamu i Yorkshiru od 2016. godine. One

se odnose na sljedeće:

- Uvođenje mogućnosti za žrtve/preživjele da posjete sud prije suđenja kako bi se upoznale sa okruženjem;
- Omogućavanje žrtvama/preživjelima, sve dok to sudovi dozvoljavaju, da svjedoče iza paravana;
- Dostupnost odvojenih ulaza u sudnicu za žrtve i počiniocima, gdje je to moguće, kao i prostorija za brigu o deci;
- Bolju podršku žrtvama od strane nezavisnog savjetnika za zlostavljanje u porodici (IDVA).⁵¹

Zajednička kontrolna lista dokaza je koristan alat koji policijsko rukovodstvo može prilagoditi svojim lokalnim praksama, a sadrži listu pitanja namijenjenih policiji u vezi sa prikupljanjem dokaza te smjernice za tužioce koji vrše ocjenu slučaja. Lista se može koristiti i kao sredstvo za promjenu kulture u kojoj se krivica prebacuje na žrtvu i zaživljavanje prakse u kojoj se fokus stavlja na navodnog počinioca:

Navedenim se osigurava: da se odluke donose blagovremeno; da je kompletirana kontrolna lista za svakog/svaku podnosioca/podnositeljicu prijave ako se radi o više njih; da su navodi razmotreni u svjetlu svih dostupnih dokaza, kao i uloga i ponašanje navodnog počinioca. Sigurnost podnositeljice prijave i djece, ako ih je bilo, te drugih osoba za koje je podnositeljica prijave odgovorna se također razmatra kao primarno pitanje i žrtve/preživjele se upućuju na specijalističku službu što je prije moguće.

Rješenja zasnovana na zajednici

Policijsko rukovodstvo treba da ima na umu da je policijsko osoblje u stalnom kontaktu sa članovima zajednice u svojoj zoni odgovornosti i da sa njima sarađuju na pronalaženju rješenja zasnovanih na zajednici za različite oblike nepropisnog postupanja, što uključuje i nasilje nad ženama i djevojčicama. Na primjer, obilaskom vjer-

⁵¹ Krunsko tužilaštvo proširuje šemu za efikasno krivično gonjenje u slučajevima nasilja u porodici. Tehnike razvijene kroz pilot projekte doprinijele su povećanju broja osuđujućih presuda (2018), Bowcott, O. za The Guardian, preuzeto sa: <https://www.theguardian.com/law/2018/dec/18/cps-to-extend-effective-domestic-violence-prosecution-scheme>

skih objekata policijsko rukovodstvo može da se uveže sa vjerskim liderima i liderkama i upozna članove zajednice o tome šta predstavlja prihvatljivo ponašanje u društvu u kojem djeluju i kako bi od članova zajednice dobili korisne povratne informacije.

Dugoročni pristup u prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama uveliko ovisi o sveobuhvatnim pristupima na svim nivoima [ekološkog modela] (Krug et al., 2002:16). Krug i dr. daju vrlo koristan pregled navedenih faktora. Ekološki model podrazumijeva holističku analizu različitih faktora koji utiču na odluku pojedinca da posegne za nasiljem (Heise, 1998). Prema ekološkom modelu, nasilno ponašanje rezultat je složene dinamike odnosa na nivou pojedinca, zajednice i društva. Do nasilja ne dolazi samo zbog jednog faktora u jednoj od četiri sfere utjecaja; nasilje je posljedica puno složenijeg sklopa višestrukih faktora u različitim sferama, koje utječu na stavove, ponašanje i odluke pojedinca.

Kamen temeljac svih rješenja zasnovanih na zajednici je mobilizacija zajednica. Vodeći principi u mobilizaciji zajednica obuhvataju sljedeće:

- **Prevenciju** Kako bi se postigla dugoročna, održiva promjena, organizacije trebaju da djeluju proaktivno, a ne reaktivno. Primarna prevencija bavi se otklanjanjem osnovnih uzroka nasilja nad ženama uvođenjem rodno zasnovane analize kojom se nastoji utvrditi zašto dolazi do nasilja u porodici. To zahtijeva sagledavanje položaja žena u društvu, neravnoteže u odnosima moći i nefleksibilnih rodni uloga kao osnovnih uzroka nasilja u porodici.
- **Holistički pristup** Prevencija nasilja u porodici zahtijeva posvećenost i angažiranost cijele zajednice. Drogim riječima, organizacije moraju imati na umu složeni historijat, kulturu i odnose koji oblikuju zajednicu i živote pojedinaca u njoj, a koji uključuju policiju, pružaoce zdravstvenih usluga i ostale, kako bi se stvorio momentum potreban za promjenu.
- **Proces društvene promjene** Promjena normi u zajednici je proces, a ne jedan izdvojeni događaj. Inicijative zasnovane na ispravnom shvatanju procesa promjene kroz koji prolaze pojedinci može dati bolje rezultate od

Pristup zasnovan na pravima podrazumijeva da je svaki pojedinac glavni akter svog ličnog razvoja i njime se nastoji proniknuti u nejednakosti koje onemogućavaju uživanje prava i otkloniti diskriminatorne prakse i nepravičnu raspodjelu moći.

nasumičnih poruka koje se odašilju zajednici. Stoga se koraci ka pokretanju društvene promjene moraju sistematski poduzimati. Organizacije koje se odluče na takav pristup, razvijaju sposobnost vještih facilitatora individualne i kolektivne promjene kroz rad sa zajednicom te usmjeravanje i podržavanje zajednice na njenom putu ka promjeni.

- Kontinuirana izloženost idejama Članove zajednice treba kontinuirano angažovati na učešće posredstvom redovnih i uzajamno usaglašenih poruka iz različitih izvora.
- Okvir ljudskih prava Pristup zasnovan na pravima za prevenciju nasilja u porodici osnažuje žene i zajednicu.
- Vlasništvo zajednice Efikasni projekti usmjereni na promjenu štetnih stajališta i praksi u zajednici moraju angažovati na učešće članove tih zajednica i prepustiti im vodstvo.⁵²

Policijsko rukovodstvo treba da ima na umu da vlasništvo zajednice nad aktivnostima i vodeća uloga zajednice u cjelokupnom procesu mogu pokrenuti promjene i utjecati na odgovor društva na nasilje nad ženama i djevojčicama kroz dublje shvatanje ovog problema.

Okvir 20

Ključna studija provedena u Bangladešu u saradnji sa lokalnim zajednicama o nasilju nad ženama i djevojčicama pomogla je u formulisanju konkret-

⁵² Dobre prakse u izradi pristupa zasnovanih na zajednici za prevenciju nasilja u porodici, stručni rad: Sastanak Stručne grupe u organizaciji Odjela UN-a za unapređenje položaja žena u saradnji sa UNODC-om, od 17. do 20. maja 2005. godine, Beč, Austrija. Pripremila Lori Michau za Raising Voices. Kampala, Uganda; <https://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/experts/michau.community.pdf>

nih prijedloga za odgovor na ovu vrstu nasilja⁵³ Prijedlozi se mogu podijeliti na jačanje i izmjenu postojećih struktura i kreiranje novih.

Navedena studija ukazuje na činjenicu da pronalaznje rješenja za eliminaciju nasilja nad ženama i djevojčicama predstavlja i dalje izazov jer patrijarhalne strukture i ideologija doprinose opstanku kulture šutnje kada je ovaj oblik nasilja u pitanju. Situaciju dodatno usložnjava nedostatak resursa, dinamika moći u selima i šire, favoriziranje počinioaca i sveprisutna korupcija. Rješenja koja su ponudili stanovnici zajednice odnose se na sve nivoe ekološkog okvira (tj. pojedinca, par, porodicu, zajednicu i društvo) i pokrivaju prevenciju i odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Učesnici studije dali su svoje mišljenje i inovativne prijedloge za iznalaznje rješenja za suzbijanje nasilja nad ženama i djevojčicama. Sagovornici su naglasili potrebu za preventivnim radom koji karakteriše rodna ravnopravnost, jednakost i promjena stavova. I muškarci i žene su se osvrnuli na kampanje u zajednicama općenito, pri čemu su žene naglasile potrebu usmjeravanja aktivnosti na počinioce te na muškarce i dječake u ulozu saveznika.

Smatrale su da bi bilo vrlo važno angažovati lokalno stanovništvo, posebno dječake i muškarce, omladinske klubove, škole, džamije, NVO-e i vladine institucije na lokalnom i višim nivoima.

Žene su predložile različite načine za pokretanje promjene kroz neformalna okupljanja, sastanke, radionice, seminare, sesije sa članovima NVO-a,

skečeve, ulične priredbe, filmske predstave i slanje SMS-ova. Muškarci su istakli smanjenje siromaštva i mogućnosti zaposlenja za muškarce kao strateški pristup prevenciji nasilja nad ženama i

djevojčicama, dok su žene za postizanje istog cilja preporučile ekonomsko i drugo osnaživanje žena.

Preporuke žena idu u korak sa rezultatima nedavne revizije 14 intervencija koje su provedene u zemljama u razvoju, a koje ukazuju na to da kombinacija mjera ekonomskog osnaživanja adolescentica i jačanja samoodrživosti i razvoja drugih vještina doprinose smanjenju učestalosti nasilja nad adolescenticama.⁵⁴

Predloženo je nekoliko mjera za restrukturiranje i jačanje sistema neformalnog i formalnog pravosuđa u svrhu pronalaznje rješenja za eliminaciju nasilja nad ženama i djevojčicama i prevenciju ponovne viktimizacije i traumatizacije žrtava/preživjelih u procesu traženja zadovoljenja. Žene i djevojčice su navele dominaciju muškaraca u cijelom sistemu kao značajnu prepreku u pronalaznju adekvatnog odgovora za nasilje nad ženama i djevojčicama.

Predložile su: osnaživanje članica UP-a za odbranu zlostavljanih, veću zastupljenost žena u šališu, omogućavanje ženama matborkama da vode šališ, omogućavanje ženama da se pojavljuju u ulozu svjedoka na svim nivoima, stvaranje povoljnog okruženja u kojem žrtve mogu da iznesu svoj slučaj i objasne svoje potrebe. Za smanjenje korupcije među liderima u zajednici, policiji i pravosuđu predložile su kvalitetno upravljanje koje karakteriše stroge sankcije za prijestupe (npr. naplaćivanje novčanih kazni, suspenzija ili otpuštanje) i sistem nagrađivanja.

Predložena je i stigmatizacija korumpiranih seoskih vođa kroz skečeve. Osvrćući se na nemogućnost

žena da kontrolišu proces traženja zadovoljenja kroz neformalne i formalne procedure u okviru pravosudnog sistema, žene i djevojčice su istakle važnost davanja glasa žrtvama. Koncept davanja

53 Od dokaza do politike: Pronalaznje rješenja za eliminaciju nasilja nad ženama i djevojčicama u Bangladešu (2013). Izvještaj Odjelu za međunarodni razvoj od strane icddr,b u saradnji sa Populacijskim vijećem, dostupno na: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08a16ed915d3cfd0005a4/VAWG_Bangladesh_Final_Report.pdf

54 A Review of the Evidence on Multi-sectoral Interventions to Reduce Violence against Adolescent Girls (2013) Blanc, A.K., Melnikas, A., Chau, M., and Stoner, M. Integrated Approaches to Improving the Lives of Adolescent Girls Issue Papers Series: Girl Hub.

nja glasa u skladu je sa pristupom feminističkog stajališta koji se zasniva na ideji da manje moćne članice društva doživljavaju drugačiju stvarnost kao posljedicu ugnjetavanja kojem su izložene (Belknap, 2007).

Predstavljanje i razumijevanje ovog stajališta igra značajnu ulogu u osmišljavanju i provođenju socijalnih mjera u ime žrtava/preživjelih. Članovi lokalne zajednice nisu bili upoznati sa Zakonom o prevenciji i suzbijanju nasilja u porodici iz 2010. godine. Žene u našem istraživanju s pravom su istakle da je u trenutnoj situaciji izuzetno rizično za ženu da traži zaštitne mjere dok boravi u svom bračnom domu. To treba uzeti u obzir prilikom provedbe Zakona. Sigurnost zlostavljanih žena treba da bude u osnovi svih intervencija.

Strategije kojima se nastoji odgovoriti na ovu situaciju treba provoditi tokom i nakon perioda traženja pomoći kako se žrtva/preživjela ne bi izložila dodatnoj šteti.

Okvir 21

Jedan od najuspješnijih modela prevencije nasilja nad ženama i djevojčicama zasnovan na rješenjima u zajednici osmislila je nevladina organizacija Tostan, Thies, Senegal. Intervencija je imala za cilj smanjiti stopu ženskog genitalnog sakaćenja/obrezivanja (FGM/C) kroz edukativni program zasnovan na zajednici, koji je kasnije proveden i u drugim zemljama Supraharske Afrike.

Intervencija se, između ostalog, bavila temama zdravlja, opismenjavanja i ljudskih prava, dok su participatorne metode omogućile članovima da izdvoje pitanja koja se trebaju prioritetno rješavati u njihovom selu. Kao dva ključna pitanja

izdvojeno je žensko genitalno sakaćenje/obrezivanje i nasilje od strane intimnog partnera. Brojna sela su dala obećanje da će se prekinuti praksu ženskog genitalnog sakaćenja/obrezivanja

i da će poticati susjedna sela da urade isto.

U kvaziekperimentalnoj evaluaciji programa u Senegalu utvrđeno je da su žene u selima u kojima je provedena intervencija prijavile značajno manje nasilja u posljednjih 12 mjeseci u odnosu na žene u usporednim selima. Majke djevojčica u dobi od 0-10 godina također su prijavile manje slučajeva ženskog genitalnog sakaćenja/obrezivanja u selima u kojima je provedena intervencija. Treba spomenuti da su žene u interventnim selima, koje nisu bile direktno uključene u edukativni program Tostan-a, također prijavile manju stopu nasilja i ženskog genitalnog sakaćenja/obrezivanja, što ukazuje na uspješan učinak projekta.⁵⁵

Zajednička obuka za policiju i tužilaštvo s ciljem unapređenja zajedničkog rada i efikasnijeg rješavanja slučajeva nasilja nad ženama i djevojčicama

Policija i tužioci trebaju pohađati zajedničke obuke i gdje je to izvodivo na takve obuke pozivati i predstavnike drugih agencija u sektoru pravosuđa i sigurnosti kako bi svi stekli što bolji uvid u nadležnosti svojih organizacija.⁵⁶

Referentni pokazatelji za policijske službenike koji pružaju osnovne usluge: Podrška i pomoć

Koordinacija se ogleda kroz različite oblike djelovanja, od kojih su neki više formalizirani i kao takvi više doprinose razvoju politika, dok su drugi manje formalizirani i usmjereni su na efikasnije postupanje sa žrtvama- pre-

55 The TOSTAN Program. Evaluation of a Community based Education Program in Senegal. Diop, N. J., Faye, M. M., Moreau, A., Cabral, J., & Benga, H. (2004). New York: Population Council. <https://namati.org/wp-content/uploads/2015/12/Tostan-Senegal-2004-evaluation.pdf>

56 Ured UN Women u Etiopiji radi na izgradnji kapaciteta pravosudnog sektora (policija, javni tužioci i sudije) i ovaj pristup povezivanja sva tri organa za provođenje zakona podržale su regionalne vlade kao inovativan pristup za brzo rješavanje zajedničkih izazova.

živjelima. Koordinirani odgovor pravosudnih agencija je važan jer se njime postiže efikasnija zaštita žrtava/preživjelih od nasilja i osigurava efikasnije procesuiranje počinitelaca, što nije slučaj kada različiti sektori društva rade svaki sam za sebe. Od koordinacije imaju koristi kako žrtve/preživjele tako i agencije i institucije koje postupaju u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama i njihove zajednice.⁵⁷

Kao što je navedeno u poglavlju 2, ESP je zasnovan na pretpostavci da sve agencije pravosuđa i službe za podršku žrtvama/preživjelima trebaju dijeliti zajedničke osobine i provoditi zajedničke aktivnosti radi što boljeg učinka. To važi za svaki sektor koji može biti uključen u pronalaženje rješenja za eliminaciju nasilja nad ženama i djevojčicama. Sljedeća lista zasnovana je na zajedničkim karakteristikama i aktivnostima ESP-a; u njoj su dati primjeri referentnih pokazatelja za policijske aktivnosti čija je svrha pružanje efikasnih usluga u sklopu koordiniranog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama koji je rodno osjetljiv i zasnovan na žrtvi.

---

⁵⁷ Modul 5: Koordinacija i upravljanje koordinacijom, Paket osnovnih usluga.

Jeste li prikupili sve dostupne dokaze , uključujući i druge materijale osim izjave podnosioca/podnositeljice			
	DA	NE	KOMENTAR*
prijave i jeste li uzeli u obzir širi obrazac ponašanja i njegov kumulativni učinak?			
999 poziv, kamera prikazana na uniformu sa trenutnim DASH.	☐	☒	
999 poziv upućen direktno Krunskom tužilaštvu.	☐	☒	
Izjava žrtve- pozvati se na prethodni DA, ako je relevantno.	☐	☒	
Fotografije lica mjesta (provaljena vrata, dokaz pospremanja) i ozljeda ako ih je bilo (fotografisanje vršeno periodično, kako su se ozljede razvijale). Jeste li prikupili oružje , ako ga je bilo (držke, obuća, ako je žrtva udarana nogama). Obratite pažnju na savjete krim tehničara .	☐	☒	
Priznanja.	☐	☒	
Medicinski dokazi/DNK (ako su dostupni u dato vrijeme); potpisani formular saglasnosti; medicinski uzorci, npr. kosa.	☐	☒	
Druge izjave- djece, policajca koji je izašao na lice mjesta (o prirodi i težini vidljivih povreda, znacima fizičkog opiranja, pokušaja davljenja/gušenja ili izolacije, o držanju žrtve/ počinioaca, o identitetu drugih prisutnih osoba), susjeda nakon provjera od kuće do kuće, službi za podršku. Obratite pažnju na prijetnje upućene drugim svjedocima.	☐	☒	
Pasivni podaci/podaci prikupljeni sredstvima veze/finansijski podaci, npr. tragovi rudarenja podataka, društveni mediji/ drugi elektronski dokazi, poruke, dnevnici, špijunski softver, aplikacije, bankovni podaci, CCTV. Provjerite sve ulazne i izlazne podatke na svi uređajima, WIFI i podatke o baznim stanicama (napomena: podaci o komunikaciji se mogu prikupiti retrospektivno od pružatelja usluga).	☐	☒	
Ima li dokaza koji upućuju na prisilu i kontrolirajuće ponašanje? Vidi Ovlaštena stručna praksa Policijskog koledža za dodatne informacije (link).	☐	☒	
Relevantne informacije iz policijske evidencije koje treba navesti.			
	PO	JO	KOMENT*
Rizik od ponovnog činjenja djela. Raniji DASH ili ekvivalentna kontrolna lista za utvrđivanje rizika sa ishodom (tj. slučaj MARAC, visoki rizik, standardni rizik).	☐	☒	
Da li je u građanskom postupku izrečena naredba/ili je u toku postupak i da li je bilo kršenja propisa u prošlosti (naredbe za zaštitu od nasilja u porodici/obavijest o zaštiti od nasilja u porodici).	☐	☒	

Jesu li ranije prijavljivani neki slučajevi (URN i uključujući druge žrtve) i koji je bio ishod tih slučajeva (ako nisu poduzimani daljnji koraci, zašto?) DVD-ovi.	☐	☒	
Policija blagovremeno informiše Krunsko tužilaštvo o svakom kršenju propisa ili novim prestupima i dostavlja Krunskom tužilaštvu dokumentaciju i zapisnike saslušanja.	☐	☒	
Je li došlo do upotrebe vatrenog oružja? Da li osumnjičeni posjeduje dozvolu/e za oružje i da li se osumnjičeni i članovi domaćinstva dovode u vezu sa vatrenim oružjem prema dostupnim obavještajnim podacima?	☐	☒	
Treba li se pozvati na odredbe Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o određivanju jamstva u pritvorskom predmetu?	☐	☒	
Informacije koje se odnose na žrtvu i/ili incident.			
	DA	NE	KOMENTAR*
Lična izjava žrtve; može se ažurirati tokom postupka.			
Sigurnost žrtve (mišljenje žrtve i IDVA/mišljenje predstavnika službe za podršku).	☐	☒	
Da li je žrtvu kontaktirao osumnjičeni/prijatelj/član porodice, bez obzira da li se radilo o izražavanju podrške ili zastrašivanju, pojasnite u komentarima.	☐	☒	
Protivoptužbe/odbrana.	☐	☒	
Zabrana približavanja - da li žrtva želi da se izda ova naredba i ako je odgovor da, pod kojim uslovima?	☐	☒	
Uslovi jamstva koji ne ograničavaju žrtvu i djecu. Navedite koje lokacije treba izbjegavati.	☐	☒	
Povlačenje podrške/odustajanje. Razlozi zbog kojih se od policije može zatražiti da ne poduzima daljnje radnje mnogobrojni su i uključuju strah od dodatne štete ili reprecusija. Vidi Zakonodavne smjernice Krunskog tužilaštva koje sadrže dodatne informacije i objašnjenje koraka koje treba poduzeti, uključujući i izjavu policijskog službenika o primjerenosti poziva.	☐	☒	
Sposobnost/spremnost žrtve da se pojavi pred sudom i da iskaz i ostala posebna razmatranja.	☐	☒	
Jesu li potrebne posebne mjere? Vrsta mjera (mišljenje žrtve i IDVA/specijalističke službe za podršku) i popunjavanje MG2.	☐	☒	
Informacije koje se odnose na djecu i/ili uzdržavane osobe.			
	DA	NE	KOMENTAR*
(Prilikom saslušanja djeteta potrebno je osigurati uslove u kojima je zagarantovana privatnost i sigurnost i dijete se ni pod kojim uslovima ne smije koristiti kao prevodilac za svog roditelja).	☐	☒	
Sigurnost djece (mišljenje policije i žrtve).	☐	☒	

Gdje su se djeca nalazila tokom incidenta (navedite kakva je priroda njihovog odnosa sa žrtvom/osumnjicenim i koliko imaju godina).	☐	☐	
Postupak za zaštitu djece; navedite da li je izvršeno upućivanje na službe dječje zaštite.	☐	☐	
* Dio predviđen za komentare je potrebno popuniti ako nema dostupnih dokaza.			

Pitanja za tužioce Krunskog tužilaštva

Tužiocima su obavezni postupati u skladu sa Pravnim smjericama o zlostavljanju u porodici Krunskog tužilaštva ([link](#)); u narednoj tabeli sadržana su neka do korisnih pitanja koja tužiocima trebaju razmotriti.

Pružanje i prikupljanje opsežnijih informacija uz kompletiranje zajedničke kontrolne liste dokaza.
Ako policija treba da dostavi dodatne dokaze, pobrinite se da je to objašnjeno kroz jasan i koncizan plan djelovanja i da je razmotreno sa nadležnim policijskim službenikom.
Utvrđite da li su eventualno u toku ili treba da budu pokrenuti postupci pred porodičnim sudom ili parnični postupci u skladu sa javnim ili privatnim zakonom i pravni lijekovi koji se odnose na podnosioca prijave ili osumnjicenog.
Procjena osumnjicenog/optuženog.
Osigurajte blagovremeno ulaganje prijedloga koji se odnose na: indirektno dokaze i/ili sklonost kriminalnom ponašanju.
Da li je kredibilitet optuženog detaljno razmotren? Na primjer, je li bilo ranijih slučajeva nepropisnog ponašanja/osuđujućih presuda?
Da li su prisutni otežavajući faktori?
Koje su moguće odbrane?
Razmotrite prihvatljivost izjašnjavanja.
Podrška za žrtve i svjedoke nakon odluke o optuženju.
Lična izjava žrtve zabilježena i ažurirana kroz postupak.
Blagovremeno razmatranje: posebnih mjera, saslušanja svjedoka prije glavnog pretresa, vještačenja i drugih mjera podrške.
Utvrđivanje i razmatranje ranjivosti (BME, fizičke i mentalne poteškoće, LGBT, dob).
Kontinuirana komunikacija preko IDVA/jedinica koje pružaju podršku svjedocima/drugih specijalističkih službi o toku predmeta i drugim korisnim informacijama.
U slučajevima povlačenja ili odustajanja; vidi Zakonodavne smjernice Krunskog tužilaštva za više informacija o mogućim razlozima koji uključuju strah ili prisilu, a koje treba temeljno razmotriti sa žrtvom/WCU/IDVA/specijalističkom podrškom.

CITIRANI I PREPORUČENI IZVORI

1. Statement from Phumzile Mlambo-Ngcuka for the International Day for the Elimination of Violence against Women (2018). UN Women. <https://unwomen.org.au/statement-from-phumzile-mlambo-ngcuka-for-the-international-day-for-the-elimination-of-violence-against-women/>
2. General Recommendation No. 28 on the Core Obligations of States Parties under Article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (2010). UN Doc CEDAW/C/2010/47/GC.2. <https://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/CEDAW-C-2010-47-GC2.pdf>
3. General recommendation No. 25, on Article 4, Paragraph 1, of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, on Temporary Special Measures. OHCHR <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/General%20recommendation%2025%20%28English%29.pdf>
4. About the CPS. The Crown Prosecution Service. <https://www.cps.gov.uk/about-cps>
5. Training Manual for Judges and Prosecutors on Ensuring Women's Access to Justice. Partnership for Good Governance. European Union https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/TrainingManualAccessJustice_EN.pdf
6. A Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice Programming. UN Women 2018. <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2018/wa2j-complete-toolkit-en.pdf?la=en&vs=2654>
7. Implementation Guide Essential services package for women and girls subject to violence. UN Joint Global Programme on Essential Services for Women and Girls Subject to Violence (2015). UN Women.
8. UPR of IRAN – 34th session – November 2019 Fact sheet on discrimination against women in Iran, Minority Rights Group International. <https://minority-rights.org/wp-content/uploads/2019/09/FACTSHEET-Discrimination-against-women-in-Iran-October-2019.pdf>
9. Criminal Code of Armenia (2003). <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=7472>
10. World Health Organization, Department of Reproductive Health and Research, London School of Hygiene and Tropical Medicine, South African Medical Research Council (2013). [Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence](https://www.who.int/publications/i/item/global-and-regional-estimates-of-violence-against-women-prevalence-and-health-effects-of-intimate-partner-violence-and-non-partner-sexual-violence)
11. Gender Mainstreaming for Health Managers: A Practical Approach / WHO Gender Analysis Tools. Facilitators' guide. Participant's notes (2011). WHO https://www.who.int/gender-equity-rights/knowledge/health_managers_guide/en/
12. World Population Review (2019) <http://worldpopulationreview.com/countries/rape-statistics-by-country/>
13. International Day on the Elimination of Violence against Women 25 November 2019. Absence of Consent Must Become the Global Standard for Definition of Rape. OHCHR <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25340&LangID=E>
14. Global Study on Homicide (2019). UNODC. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/global-study-on-homicide.html>
15. "National measures taken to prevent, investigate, prosecute and punish gender-related killings of women and girls" (2014). UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/CRP.1. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/IEGM_GRK_BKK/UNODC.CCPCJ.EG.8.2014.CRP.1.pdf
16. Les Chiffres de Référence sur les Violences Faites aux Femmes (2019). Secrétariat d'Etat chargé de l'égalité entre les femmes et les hommes et de la lutte contre les discriminations. <https://www.egalite-femmes-hommes.gouv.fr/le-secretariat-d-etat/>
17. As Deaths Mount, France Tries to Get Serious About Domestic Violence (2019). Fourquet, L. for the New York Times <https://www.nytimes.com/2019/09/03/world/europe/france-domestic-violence.html>
18. Protocol on the handling of Female Genital Mutilation (FGM) offences between the National Police Chiefs' Council and the Crown Prosecution Service (2016). National Police Chief's Council. <https://www.cps.gov.uk/sites/default/files/documents/publications/FGM-Protocol-june-2016.docx>
19. Imkaan From the Margin to the Centre. Ending Violence against Women and Girls. https://829ef90d074549b2b404cbea85f15fda.filesusr.com/ugd/2f475d_91a5eb3394374f24892ca1e1ebf6ea2e.pdf

20. Effective Responses in Cases Involving VAWG: The Role of the Prosecutor Handbook on Effective Prosecution Responses to Violence against Women and Girls (2014). UNODC. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_effective_prosecution_responses_to_violence_against_women_and_girls.pdf
21. The Tip of the Iceberg. Sarkaria, N. and Campbell, G. for Counsel Magazine <https://www.counselmagazine.co.uk/articles/tip-of-the-iceberg-the-family-court-ready-surge-activity-fgm>
22. Compilation of good practices to reduce existing obstacles and facilitate women's access to justice (2015). Council of Europe Gender Equality Commission. <https://edoc.coe.int/en/gender-equality/6695-gender-equality-commission-Compilation-of-good-practices-to-reduce-existing-obstacles-and-facilitate-women-s-access-to-justice.html>
23. European Probation Rules (2019). Canton, R. HM Inspectorate of Probation Academic Insights 2019/02 <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmiprobation/wp-content/uploads/sites/5/2019/03/Academic-Insights-Canton-Jan-19-final.pdf>
24. United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules), adopted by General Assembly resolution 45/110 of 14 December 1990. <https://www.penalreform.org/priorities/alternatives-toimprisonment/international-standards/>
25. England and Wales Chapter in Manual on the Law Relating to Violence against Women (2018), Sarkaria, N., and Campbell, G. European Lawyers Foundation. <https://elf-fae.eu/wp-content/uploads/2018/06/Manual-on-the-law-relating-to-violence-against-women.pdf>
26. OSCE-led Survey on Violence against Women: Experiences of Disadvantaged Women (2019). Organisation for the Security and Cooperation in Europe. <https://www.osce.org/secretariat/430007?download=true>
27. To Tackle Domestic Violence, Ukraine Looks to UNFPA's Mobile Assistance Teams (2019). UNFPA <https://www.unfpa.org/news/tackle-domestic-violence-ukraine-looks-unfpa-mobile-assistance-teams>
28. Ciudad Mujer, Secretaria de Inclusión Social. Gobierno de El Salvador. <http://www.ciudadmujer.org/en/index.html>
29. "Evidence gathering - Joint Police-CPS Evidence Checklist" Domestic Abuse Guidelines for Prosecutors (2020). Crown Prosecution Service. https://www.cps.gov.uk/sites/default/files/documents/publications/npsc_cps_joint_evidence_gathering_checklist_2015.docm
30. CPS to Extend Effective Domestic Violence Prosecution Scheme. Techniques Developed in Pilot Projects have Improved Conviction Rates (2018). Bowcott, O. for The Guardian. <https://www.theguardian.com/law/2018/dec/18/cps-to-extend-effective-domestic-violence-prosecution-scheme>
31. Good Practice in Designing a Community-based Approach to Prevent Domestic Violence Expert Paper: Expert Group Meeting Organized by UN Division for the Advancement of Women in Collaboration with UN Office on Drugs and Crime 17 to 20 May 2005 Vienna, Austria. Prepared by Lori Michau for Raising Voices. Kampala, Uganda. <https://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/experts/michau-community.pdf>
32. From Evidence to Policy: Addressing Gender-Based Violence against Women and Girls in Bangladesh: A Report Submitted to Department for International Development by: ICDDR,B in Collaboration with Population Council January 2013 https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08a16ed915d3cf-d0005a4/VAWG_Bangladesh_Final_Report.pdf
33. The TOSTAN Program. Evaluation of a Community based Education Program in Senegal. Diop, N. J., Faye, M. M., Moreau, A., Cabral, J., & Benga, H. (2004). New York: Population Council. <https://namati.org/wp-content/uploads/2015/12/Tostan-Senegal-2004-evaluation.pdf>
34. FGM and the relationship between the Family Courts and the Criminal Courts (2015). Sarkaria, N., and Campbell, G. International Family, law and Practice Journal.
35. Harmful Traditional Practices: Prevention, Protection, and Policing (2020). Campbell, G., Roberts, K.A., Sarkaria, N. Palgrave Macmillan.
36. Guidance Note for UNODC Staff Gender Mainstreaming in the Work of UNODC (2013). UNODC <https://www.unodc.org/documents/Gender/UNODC-GuidanceNote-GenderMainstreaming.pdf>
37. Global Study on Homicide (2013). UNODC. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/GSH2013/2014_GLOBAL_HOMICIDE_BOOK_web.pdf
38. Women and the Criminal Justice System (2011). Mahony, T.H., Jacob, J., and Hobson, H. for the Government of Canada. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/pub/89-503-x/2015001/article/14785-eng.pdf?st=Nyr7c4ce>

39. Towards Gender-Responsive Criminal Justice: Good practices from Southeast Asia in responding to violence against women (2018). Skinnider, E. Thailand Institute of Justice. <https://icclr.org/wp-content/uploads/2019/06/Towards-Gender-Responsive-Criminal-Justice.pdf?x37853>
40. Feasibility Study for a Convention against Domestic Violence (2008). Council of Europe, Committee of Ministers, 1037 Meeting, 8 October 2008 European Committee on Crime Problems.
41. Intersectionality and Beyond: Law, power and the politics of location (2009). Edited by Grabham, E., Herman, D., Cooper, D., and Krishnadas, J., Routledge-Cavendish.
42. The Trial of Rape. Understanding the Criminal Justice System Response to Sexual Violence in Thailand and Viet Nam (2017). UN Women, UNDP and UNODC. https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eseasia/docs/publications/2019/08/ap-trial-of-rape_26aug2019_lowres-compressed.pdf?la=en&vs=1916
43. Manual on the Law Relating to Violence against Women England and Wales Greece Ireland Italy Northern Ireland Poland Spain (2018). European Lawyers Foundation and European Union. <https://elf-fae.eu/wp-content/uploads/2018/06/Manual-on-the-law-relating-to-violence-against-women.pdf>
44. Investigation, Protection, and Support Measures for GBV Victims (2019). Resource Book: Experience and Guidelines of the Korean Police. UNDP Seoul Policy Centre
45. A Review of the Evidence on Multi-sectoral Interventions to Reduce Violence against Adolescent Girls (2013)” Blanc, A.K., Melnikas, A., Chau, M., and Stoner, M. Integrated Approaches to Improving the Lives of Adolescent Girls Issue Papers Series: Girl Hub.
46. Victims’ Rights to Support and Protection from Violence (2013). Legislation for the Protection from Violence in Austria (2019). Domestic Abuse Intervention Centre and the Association of Austrian Autonomous Women’s Shelters. <https://www.interventionsstelle-wien.at/download/?id=692>

UVOD

Rodno odgovoran policijski rad bi trebao počivati na redovnom informisanju, širokim konsultacijama i dinamičnim partnerstvima. U njegovoj osnovi leži institucionalno razumijevanje prirode nasilja nad ženama i djevojčicama, njegovih uzroka i posljedica i kako ono različito i disproportionalno utiče na žene i djevojčice.

Fotografiju ustupila Međunarodna asocijacija žena u policiji (Bangladeš)

Tako zasnovan rodno odgovoran policijski rad se oslanja na okvir principa i zajedničkih karakteristika (slika 1) kako bi se ovladalo problemom nasilja nad ženama i djevojčicama i potaknula rješenja za djelotvorniji dogovor.

Uz takve osnove i prateći okvir policija će biti u mogućnosti da kvalitetno odgovori¹ na nasilje nad ženama i djevojčicama u smislu implementacije strategija za prevenciju i efektivne i pravovremene reakcije na konkretne događaje.

Da bi rodno odgovoran policijski rad bio otporan bit će potrebno stalno promišljanje i učenje iz odgovora na aktualne i nove izazove.

U prethodnim poglavljima Priručnika fokus je uglavnom bio na pružanju smjernica za rodno odgovoran pristup policijskom radu u oblasti nasilja nad ženama i djevoj-

čicama. Ovo poglavlje nastoji analizirati nova pitanja u toj oblasti i pružiti smjernice o tome kako se rodno odgovoran policijski rad može prilagoditi kako bi na njih efektivno odgovorio u sklopu višedimenzionalnog pristupa sa drugim zainteresiranim stranama.

Od mnogobrojnih novih pitanja u oblasti nasilja nad ženama i djevojčicama Priručnik se fokusira na tri:

- Seksualno uznemiravanje kao oblik nasilja nad ženama i djevojčicama
- Nasilje nad ženama i djevojčicama povezano sa sukobima
- Nasilje nad ženama i djevojčicama na internetu i uz pomoć IKT

Na ova tri primjera novih problema ilustrirat će se kako smjernice za rodno odgovorno postupanje date u ovom priručniku mogu poslužiti policiji u odgovoru na takve vidove nasilja.

¹ Za potrebe ovog priručnika odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama podrazumijeva i preventivne i reaktivne dimenzije policijskog rada.

SLIKA 1

Okvir principa i zajedničkih karakteristika za rodno odgovoran policijski rad

Principi	Pristup zasnovan na pravima	Unapređenje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena	Primjereno i osjetljivo na kulturu i starosnu dob
	Pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu	Sigurnost je ključna	Odgovornost počinioca
Zajedničke karakteristike	Dostupnost	Pristupačnost	
	Prilagodljivost	Prikladnost	
	Prioritizacija sigurnosti	Informisani pristanak i povjerljivost	
	Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama	Djelotvorna komunikacija	
	Povezivanje sa drugim sektorima i agencijama kroz upućivanje i koordinaciju		

SEKSUALNO UZNEMIRAVANJE KAO OBLIK NASILJA NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Seksualno uznemiravanje je učestao i rasprostranjen oblik nasilja nad ženama i djevojčicama, koji odražava diskriminatorne društvene norme, stereotipe, nekažnjivost i rodnu nejednakost koja pogađa žene i djevojčice. Potencijalna prijetnja seksualnog uznemiravanja svakodnevno značajno utiče na odluke žena i djevojčica, od toga koji javni prevoz da koriste do toga koje će poslove izabrati s ciljem razvoja svog talenta. To je posebno relevantno u odnosu na zanimanja u javnoj službi u kojima dominiraju muškarci, kao što je rad u policiji. Bez obzira na to što uviđaju koristi prisustva žena u njihovim organizacijama, muškarci teško mogu garantovati ženama radno okruženje u kojem neće trpjeti uznemiravanje. To onda utiče na broj žena i djevojčica koje žele postati policijske službenice ili izabrati karijeru u policijskoj organizaciji. U drugim slučajevima seksualno uznemiravanje može biti razlog zbog kojeg žene i djevojčice ostaju kod kuće ili napuštaju školovanje.

Seksualno uznemiravanje se vrlo rijetko prijavljuje u odnosu na broj stvarnih slučajeva, uključujući i slučajeve unutar policijskih organizacija. Razlozi za neprijavlivanje se razlikuju. Na primjer, zajednička analiza o seksualnom uznemiravanju u Egiptu koju su proveli UN Women i Evropska unija dokumentovala je najčešće razloge zbog kojih žene i djevojčice

ne prijavljuju ove slučajeve policiji (slika 2).² Najčešće se kao razlog navodi to da je seksualno uznemiravanje postalo do te mjere uobičajeno da se može desiti svakome.

Policija i drugi nadležni organi trebaju proporcionalno odgovoriti na shvatanje ovog oblika nasilja kao uobičajene pojave. Međutim, sve inicijative za intenziviranje prijavljivanja seksualnog uznemiravanja i strategije za rješavanje tog problema trebaju prvo biti zasnovane na širokim konsultacijama sa širom javnošću, te konsultacijama unutar same policijske organizacije, kako bi se obezbijedilo da aktivnosti budu efikasne i efektivne. Udruženja žena u policiji, kao što su ona na Kosovu, u Bangladešu, Ekvadoru i Gani, mogu biti vrijedan sagovornik u konsultacijama radi unapređenja odgovora na seksualno uznemiravanje (vidi studiju slučaja u poglavlju 10 *Kako asocijacije/mreže žena u policiji mogu podržati rodno osjetljive i rodno odgovorne policijske prakse*).

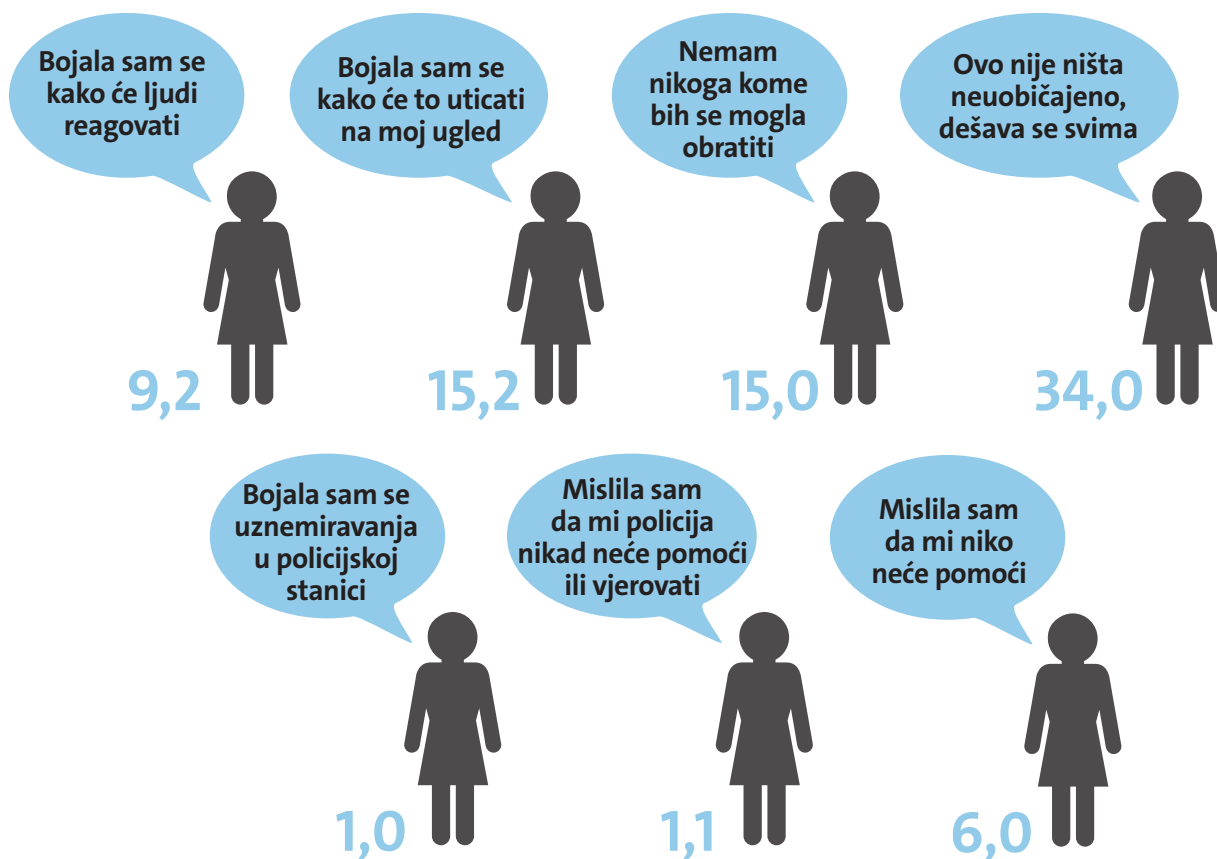
Vanjske konsultacije bi trebale prioritizirati osobe i/ili grupe koje se smatraju ranjivima i/ili minoriziranima u društvu kako bi se sagledale njihove posebne sigurnosne potrebe. Na primjer, veća je vjerovatnost da će osobe sa invaliditetom iskusiti sve oblike seksualnog uznemiravanja i napada u odnosu na osobe bez inva-

2 Study on Ways and Methods to Eliminate Sexual Harassment in Egypt Results / Outcomes and Recommendations Summary (UN Women i Evropska unija), dostupno na: https://web.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/gender-sexuality/un_womensexual-harassment-study-egypt-final-en

Slika 2

Razlozi za neprijavljivanje seksualnog uznemiravanja policiji u Egiptu (analiza UN Women)

lidity. U nacionalnom istraživanju provedenom 2018. godine u SAD-u, 87% ispitanica **sa** invaliditetom je iskusi seksualno uznemiravanje (verbalno, na internetu i fizičko) u odnosu na 66% ispitanica **bez** invaliditeta.³ U istoj kohorti, 66% ispitanica **sa** invaliditetom je pretrpjelo fizički agresivno seksualno uznemiravanje⁴ u odnosu na 57% ispitanica **bez** invaliditeta. Osim toga, u istraživanju se pokazalo da je vjerovatnost za seksualno uznemiravanje u privatnom stambenom objektu i

uznemiravanje na internetu značajno veća kod žena sa invaliditetom, nego žena bez invaliditeta.⁵

Dio rješenja predstavlja sagledavanje razmjera i uticaja seksualnog uznemiravanja u njegovom verbalnom i fizičkom obliku. Efektivan odgovor na seksualno uznemiravanje podrazumijeva i poznavanje zakona koje treba sprovesti i opsega njihove primjene. Na primjer, u nekim zemljama uznemiravanje nije kriminalizirano, dok je u drugim potrebno prisustvo svjedoka da bi se pokrenula istraga ili se događaj mora službeno prijaviti u policijskoj stanici. Sva tri primjera zapravo otežavaju žrtvi/osobi koja je preživjela uznemiravanje da dokaže da je do događaja došlo i zatraži zaštitu u obliku mjera zabrane približavanja.

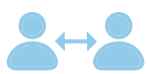
3 Measuring #MeToo: A National Study on Sexual Harassment and Assault (2019). UC San Diego Center on Gender Equity and Health.

4 U istraživanju se fizički agresivno seksualno uznemiravanje definiše kao pokazivanje genitalija bez dopuštenja druge osobe, fizičko praćenje nekoga bez njegove dozvole i/ili namjerno dodirivanje ili doticanje nekoga u prolazu na neželjen i seksualan način. Measuring #MeToo: A National Study on Sexual Harassment and Assault (2019). UC San Diego Center on Gender Equity and Health.

5 Ibid.

S druge strane u nekim pravnim sistemima je seksualno uznemiravanje oblik diskriminacije na osnovu spola i kao takvo nezakonito. U nekim sistemima je seksualno uznemiravanje tretirano i u radnom zakonodavstvu s fokusom na radna okruženja pa privatni i javni subjekti moraju izraditi interne politike o „*nultoj toleranciji*“ koje sadrže mehanizme za ulaganje pritužbi i moguće mjere za pravnu zadovoljštinu. Izrada takvih politika je ključna ulazna tačka za saradnju policije u javno-privatnim partnerstvima koja mogu poslužiti kolektivnom sprečavanju i kažnjavanju djela seksualnog uznemiravanja.

Promjene kulturnih stavova prema seksualnom uznemiravanju u konačnici se mogu pokazati kao najvrjednije oružje u borbi protiv ovog oblika nasilja nad ženama i djevojčicama, tako što se stvara zajednički osjećaj javno-privatne dužnosti i odgovornosti. Traženje partnerstava sa akterima iz privatnog sektora radi sprečavanja seksualnog uznemiravanja će policiji omogućiti veći doseg u odgovoru na ovakve slučajeve i samim tim potencijalno otkriti ponašanja koja ukazuju na nasilnije oblike nasilja nad ženama i djevojčicama s ciljem prevencije njegove eskalacije.

KOLEGIJALNE SMJERNICE⁶

U slučajevima uhođenja i/ili uznemiravanja, prioritet za vas i vaše osoblje mora biti sigurnost i zaštita s fokusom na procjenu rizika i upravljanje rizikom. U slučajevima uhođenja je posebno važno da procjena rizika bude kontinuiran proces, imajući u vidu da ponašanje može eskalirati u bilo koje vrijeme. Prevencija bilo kakve eskalacije također iziskuje ranu intervenciju.

Kao i kod svih krivičnih djela nasilja nad ženama i djevojčicama, važno je „aktivno slušati“ žrtvu/preživjelu osobu kako bi se shvatio kontekst u kojem je došlo do navodnog ponašanja počinioca i uticaj koji je ono ostavilo na žrtvu/preživjelu. Svi slučajevi uhođenja iziskuju

⁶ Na osnovu Profesionalne prakse koju je odobrio Policijski koledž UK, vidi: http://library.college.police.uk/docs/appref/Stalking_or_harassment_guidance_200519.pdf str. 2

podrobno upravljanje rizikom, jer takva ponašanja mogu ukazivati na veći rizik od stradanja koje može eskalirati u bilo kojem trenutku.

Dodatne informacije o procjeni rizika i planiranju sigurnosti možete pronaći u poglavlju 6 Priručnika pod nazivom Sigurnost i zaštita, uključujući i kontrolnu listu za rizik.

„Cijenim svačija mišljenja i stavove tako što aktivno slušam kako bih razumio njihovo gledište.“

Ponašanje odražava vrijednost policijskog integriteta (Policijski koledž UK, 2016.)

Vaše osoblje treba utvrditi da li radnje predstavljaju krivično djelo uhođenja ili uznemiravanja. Na primjer, uhođenje se obično fokusira na pojedinca, dok uznemiravanje može obuhvatiti sporove između strana.

Korisne su smjernice iz Prakse ovlaštenih osoba Policijskog koledža UK, koje navodimo u nastavku (okvir 1):

Koristan način da vaše osoblje razmotri da li ponašanje predstavlja uhođenje je primjena mnemoničke skraćnice **FONP**. Da li su ponašanja:

- Fiksirana
- Opsesivna
- Neželjena
- Ponavljana

Vi i vaše osoblje trebate osigurati da oni dobiju što je više informacija moguće od žrtve/preživjele osobe, što, kako je opisano u drugim dijelovima priručnika, iziskuje strpljenje, osjetljivost i vještine aktivnog slušanja. Kao i kod drugih krivičnih djela nasilja nad ženama i djevojčicama, možda ćete trebati provoditi vrijeme u izgradnji povjerenja sa žrtvom/preživjelom, a bilo koji uticaj traume koji ona možda pokaže treba shvatiti i rješavati u sklopu inicijalnog kontakta. Važno je da ste u mogućnosti da razumijete ponašanje zbog kojeg je podnesena prijava u širem kontekstu, umjesto da se fokusirate samo na pojedinačni događaj.

Kontekstualne informacije su važne u slučajevima uhođenja, a obuhvataju:

Okvir 1

Uhođenje	Uznemiravanje
<p>Razmatranja o osumnjičenom</p> <p>Četiri ključna ponašanja koja karakterišu uhođenje: Fiksirano, Opsesivno, Neželjeno, Ponavljano?</p> <p>Da li je osumnjičeni promijenio svoje navike kako bi si olakšao uhođenje?</p> <p>Da li su mu misli i radnje zaokupljene žrtvom?</p> <p>Da li izdvojeno vrijeme/trud/resursi preuzima svakodnevni život osumnjičenog?</p> <p>Da li je na žrtvu usmjeren cijeli spektar ponašanja?</p> <p>Da li je izvjesno da osumnjičeni neće prestati sa ponašanjem?</p> <p>Da li osumnjičeni odaje snažan osjećaj da mu nešto pripada/osjećaj odlučnosti?</p> <p>Osumnjičenog nije briga za uznemiravanje koje uzrokuje svojim ponašanjem.</p> <p>Razmatranja o žrtvi</p> <p>Da li se žrtva osjeća fizički/emotivno i/ili psihološki pogođenom ovim ponašanjem?</p> <p>Da li je žrtva u stalnom strahu od toga šta bi se moglo desiti?</p> <p>Da li ovo ponašanje ometa žrtvin život?</p> <p>Da li je ponašanje ozbiljno uticalo na svakodnevne aktivnosti žrtve?</p>	<p>Razmatranja o osumnjičenom</p> <p>Da li postoje dokazi ponavljanja ponašanja koje je nerazumno ali nije fiksirano na ovu žrtvu?</p> <p>Da li ponašanje osumnjičenog, premda se ponavlja, ipak ne preuzima u potpunosti njegov svakodnevni život?</p> <p>Da li je ponašanje općenito usmjereno na rješavanje spora (finansijskog, susjedskog, radnog, itd.), a ne na pojedinca?</p> <p>Da li je izvjesno da će se ponašanje osumnjičenog nastaviti ako se nastavi osnovni problem, ali se radi o drugoj osobi?</p> <p>Ima li dokaza koji upućuju na to da će ovo ponašanje prestati ako se riješi problem u njegovoj osnovi?</p> <p>Razmatranja o žrtvi</p> <p>Da li se žrtva osjeća pod pritiskom, ali nije ozbiljno uznemirena ili uplašena ovim ponašanjem?</p> <p>Da li žrtva strahuje od određenih radnji, ali nije u stanju konstantnog straha?</p>

- Šta se desilo prije, uključujući i prema drugim pojedincima, kao što su članovi porodice?
- Da li je bilo eskalacije u ponašanju navodnih počinitelja do danas?

Ne zaboravite da provjerite druge izvore informacija kao što je porodica, prijatelji, radne kolege i društveni mediji, jer oni mogu biti korisni u pružanju kontekstualnih informacija kao i relevantnih dokaza za istrage.

Još jedan koristan resurs Policijskog koledža UK je *Kontrolna lista pitanja za istrage*⁷ (vidi okvir 2) koja daje

⁷ Major investigation and public protection: Investigative Development-Lines of Enquiry. UK College of Policing.

smjernice korisne za slučajeve uhođenja i seksualnog uznemiravanja za policiju kako bi mogla sveobuhvatno istražiti istorijat zlostavljanja. Policijski koledž UK navodi da obrasci zlostavljanja nisu uvijek očigledni jer događaji na koje se odgovaralo u prošlosti su možda evidentirani samo kao verbalne razmjene ili su se na drugi način smatrali trivijalnim. Stoga službenici koji odgovaraju na događaj trebaju pribaviti što je više detaljnih informacija moguće kako bi se sagledao kontekst i prepoznali znakovi prisilnog, kontrolirajućeg ili prijetećeg ponašanja. Osim toga, istraživanje historijata i provođenje procjena rizika može dovesti do objelodanjivanja zlostavljanja ili seksualnih delikata iz dalje prošlosti.⁸

⁸ Ibid.

Okvir 2

Kontrolna lista: Pitanja za istragu

Službenici trebaju razmotriti sljedeća potencijalna pitanja za istragu:

- Historijat odnosa (ako postoji);
- Prethodni događaji zlostavljanja, uključujući one sa prethodnim partnerima, npr. evidencije o prethodnim pozivima policiji;
- Lokalni sistemi obavještajnih podataka policije, nacionalni i međunarodni sistemi;
- Provjere krivičnih evidencija u inostranstvu ukoliko je osumnjičeni, žrtva li svjedok strani državljanin;
- Svjedoci kojima je možda prvima otkriven događaj;
- Medicinske ili psihološke informacije koje mogu predstavljati dokaz - gdje je relevantno treba pribaviti pristanak;
- Dokazi iz bilo kojeg izvora podataka o prethodnim žrtvama;
- Ispisi poziva i emailova;
- Društveni mediji.

Izvor: Prema [Kontrolnoj listi pitanja za istragu](#) Policijskog koledža UK

Sva utvrđena pitanja mentalnog zdravlja, bilo da se odnose na navodnog počinioca ili žrtvu/preživjelu osobu trebaju biti uključena u proces procjene rizika i kasniji plan sigurnosti, ali se ne smije dopustiti da ometaju istragu. Žrtva/preživjela možda pati od problema mentalnog zdravlja zbog uhođenja, ili je na meti takvog ponašanja zbog ove dodatne ranjivosti. U svakom slučaju morate osigurati odgovarajuću podršku njenim posebnim potrebama u toku istrage.

Kao i u svim slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama, proces procjene rizika bi trebao dovesti do izrade plana sigurnosti pri čemu je ključna komponenta učešće žrtve/preživjele osobe. Svaki zaštitni odgovor treba biti proporcionalan svim utvrđenim rizicima. Vi i vaše osoblje ste odgovorni za poduzimanje pozitivnih mjera za održavanje sigurnosti žrtve/preživjele osobe.

Okolnosti svake žrtve/preživjele osobe su jedinstvene, što može dovesti do toga da one ne prate uvijek vaše savjete o sigurnosti. To ne znači da ne saraduju i vi i vaše osoblje ih ne trebate osuđivati. Žrtva/preživjela može smatrati da radi vlastite sigurnosti mora da se ponaša na određeni način. To je još jedan razlog zbog kojeg je važno provesti temeljitu procjenu rizika zajedno s njom i dogovoriti plan sigurnosti koji odgovara na njene specifične potrebe.

Policijski koledž UK pruža neke korisne smjernice za razmatranje mjera zaštite, prema kojima je prilagođena sljedeća lista:⁹

- Lišenje slobode i određivanje pritvora, ili odgovarajući uslovi jamstva;
- Broj mobitela za hitne slučajeve;
- Upozoriti prijatelje, porodicu, poslodavce na rizike;
- Alarm za paniku ako je dostupan;
- Ako je potrebno oduzeti mobitel žrtve kao potencijalni dokaz, razmotrite izdavanje zamjenskog telefona;
- Upućivanje na druge službe za podršku;
- Primjena rješenja o određivanju zaštitnih mjera, ako je to moguće;

Savjeti koji se mogu dati žrtvi/preživjeloj;

- Upozoriti prijatelje, porodicu, poslodavce na rizike;
- Upotreba video nadzora (CCTV) gdje je to dostupno i prikladno;
- Alarm za lični napad;
- Promjena vremena kretanja/ruta do posla, društvenih ili obrazovnih centara.

⁹ Stalking or Harassment (2019). UK College of Policing

Vrlo je uobičajeno da se ponašanja počinioca na internetu povezuju sa slučajevima uhođenja i uznemiravanja pa je korisno žrtvi/preživjeloj dati savjet za ponašanje u digitalnom okruženju. U nastavku su smjernice prilagođene iz smjernica Policijskog koledža UK.

- Provjerite prisustvo *spyware* i *malware* aplikacija ili uređaja za praćenje;
- Osigurajte da su postavke privatnosti uključene ili prilagođene;
- Očuvajte sigurnost podijeljenih informacija, ne otkrivajte adrese, brojeve telefona, itd. i od prijatelja tražite da takve detalje ne otkrivaju;
- Ne otkrivajte informacije koje želite sakriti od navodnog počinioca, npr. nove veze, poslove, itd.

Kao i kod svih vrsta nasilja nad ženama i djevojčicama vaše osoblje ne smije ni na koji način žrtvi/preživjeloj ostaviti dojam da je okrivjavaju za to što se dešava.

Također trebate voditi računa da vaše osoblje, a naročito osoblje koje odgovara na pozive i koje radi na prijavnici u policijskoj stanici, zna šta je treba uraditi kada žrtva/preživjela prijavi slučaj uhođenja ili uznemiravanja, kako bi službeniku koji odgovara na takav događaj mogli pružiti što više informacija. Također je važno osigurati da svaka evidencija događaja, bilo da je pisana ili elektronska, ne bude zaključena ili podnesena prije nego što se uspostavi kontakt sa žrtvom/preživjelom i provede procjena rizika.

Prioritet svakog zaposlenog koji prvi ostvaruje kontakt sa žrtvom/preživjelom je da procijeni tačnu prirodu događaja/krivičnog djela, ranjivost žrtve/preživjele i šta je sve potrebno za efektivan odgovor i upravljanje bilo kakvim utvrđenim rizikom. U okviru 3 u nastavku navodimo korisnu listu Policijskog koledža UK koja sadrži pitanja za incijelni skrining radi utvrđivanja eventualnog uhođenja:

Okvir 3

Prikupljanje informacija od podnosioca prijave

U slučajevima uhođenja postoji obrazac neželjenog, fiksiranog i opsesivnog ponašanja koje je intruzivne prirode. Uznemiravanje može prerasti u uhođenje, a uhođenje može uzrokovati strah od nasilja ili ozbiljnu uznemirenost ili uplašenosť. Uznemiravanje se opisuje kao svako nerazumno i opresivno ponašanje koje se ponavlja i može uzrokovati uznemirenost ili uplašenosť ili strah od nasilja kod žrtve/preživjele.

- Da li je žrtva/preživjela uplašena?
- Da li je navodni počinitelj i ranije činio uznemiravanje/uhođenje bilo sa ovom žrtvom/preživjelom ili sa drugima?
- Da li je navodni počinitelj ikad uništio ili oštetio bilo koju imovinu žrtve/preživjele?
- Da li navodni počinitelj dolazi žrtvi/preživjeloj na poslu, kod kuće itd. više od tri puta sedmično? (Istraživanjem je utvrđeno da ako ovaj broj prelazi tri puta sedmično, najveća je vjerovatnost fizičkog napada).¹⁰
- Da li navodni počinitelj posjeduje ili ima pristup vatrenom oružju ili drugom oružju?
- Da li se navodni počinitelj skita oko stana, radnog mjesta, itd. žrtve/preživjele osobe?
- Da li je navodni počinitelj upućivao ikakve prijetnje fizičkim ili seksualnim nasiljem tokom trenutnog uznemiravanja/uhođenja?
- Da li je navodni počinitelj i na koji način prijetio vatrenim oružjem ili drugim oružjem?
- Da li je navodni počinitelj uključio ili se usmjerio na bilo koju treću stranu od početka uznemiravanja/uhođenja (tj. prijatelje, porodicu, djecu, kolege, partnere ili komšije)?
- Da li je navodni počinitelj ubijedio druge ljude da mu pomognu, svjesno ili na drugi način?
- Da li je navodni počinitelj poznat konzument droga i/ili alkohola?
- Da li je navodni počinitelj poznat zbog ranijeg zlostavljačkog ponašanja (fizičkog ili psihološkog)?

Izvor: Zasnovano na [Uhođenje ili uznemiravanje](#) (2019). Policijski koledž UK.

¹⁰ Ibid.

SEKSUALNO UZNEMIRAVANJE

Seksualno uznemiravanje ima višestruke oblike i dešava se na javnim mjestima, u radnim prostorima i na internetu, koji se može smatrati i javnim i privatnim prostorom. Istraživanja pokazuju da je seksualno uznemiravanje najčešći oblik nasilja nad ženama i djevojčicama.¹¹ U nekim zemljama postoje posebni zakoni koji propisuju seksualno uznemiravanje kao krivično djelo, npr. Portugal (2015), Francuska (2018) i Egipat (2014). U istraživanju UN Women u Egiptu 96,5% žena je odgovorilo da je iskusilo verbalno seksualno uznemiravanje. Uznemirava činjenica utvrđena istim istraživanjem da su prema odgovorima ispitanica 16,9% počinitelja bili policijski službenici.¹²

Iako u UK nema posebnih krivičnih propisa u vezi sa seksualnim uznemiravanjem, postoje neki pozitivni primjeri nastojanja da se mizoginija uključi u definiciju krivičnog djela počinjenog iz mržnje. Dobar primjer studije slučaja o takvoj pozitivnoj inicijativi daje Policija Nottinghamshirea koja mizoginiju definiše kao „događaje usmjerene protiv žena koji su motivisani stavom muškaraca prema ženama i uključuju ponašanje muškaraca koje cilja žene samo zbog toga što su žene“. Ovaj pristup Policije Nottinghamshirea je procijenjen u izvještaju iz 2018. godine koji su izradili Univerzitet Trent u Nottinghamu i Univerzitet u Nottinghamu.¹³

Za više informacija pogledajte studiju slučaja pod nazivom Policija Nottinghamshirea tretira nasilno ponašanje prema ženama kao krivično djelo počinjeno iz mržnje u poglavlju 9 Komunikacija.

Seksualno uznemiravanje može preći i u druge oblike seksualnih delikata kao što je seksualni napad, ali to ne znači da su ponašanja koja ne predstavljaju krivično djelo manje štetna po žrtvu/preživjelu osobu. Seksualno uznemiravanje često počinje od mlade odbi, što stvara

rizik od njegove „normalizacije“ i utiče na stavove dječaka i djevojčica o tome kakvo ponašanje je prihvatljivo. Posljedica toga može biti da žene ograničavaju svoju slobodu u javnim prostorima i smatraju da imaju odgovornost da izbjegavaju „rizične“ situacije.¹⁴

Seksualno uznemiravanje se također može presijecati sa drugim oblicima zlostavljanja kao što je uznemiravanje povezano sa invaliditetom i rasno motivisano seksualno uznemiravanje.¹⁵ Na primjer, žena koja nije bjelkinja može imati različito iskustvo uznemiravanja od bjelkinje i može se naći na meti zbog kombinacije njenog spola i njene rasne ili etničke pripadnosti.¹⁶

Promundo je globalna organizacija koja se bavi maskulinitetima i rodnom ravnopravnošću. U 2016. objavili su studiju pod nazivom „Razotkrivanje seksualnog uznemiravanja“ (*Unmasking Sexual Harassment*) koja se fokusira na stavove o muškosti među mladim muškarcima u SAD, UK i Meksiku. Studija je kroz anektiranje ispitanika utvrdila da seksualno uznemiravanje započinje u djetinjstvu i manifestuje se u mnogim različitim oblicima. Studija je također utvrdila da su počinioci seksualnog uznemiravanja različitog porijekla, ekonomskih prilika, obrazovnih profila i starosne dobi. Na njihovo ponašanje najviše utiču njihovi stavovi o tome šta znači biti muškarac.¹⁷

Seksualno uznemiravanje na javnim mjestima kao i drugi oblici nasilja nad ženama i djevojčicama razvija se sa razvojem tehnologija i online platformi koje omogućavaju nove vidove uznemiravanja i načine njegovog počinjenja. Primjeri online uznemiravanja uključuju gledanje pornografije na pametnim telefonima na javnim mjestima i „slikanje ispod suknje“, što zapravo znači fotografisanje ili video snimanje osobe ispod njene

11 Evropska agencija za osnovna prava (2015), *Nasilje nad ženama: istraživanje* u EU.

12 (Nedatirano) istraživanje UN Women o načinima i metodama za eliminaciju seksualnog uznemiravanja u Egiptu: Rezultati/ishodi i sažetak preporuka.

13 *Misogyny Hate Crime Evaluation Report for Nottingham Women's Centre* Funded by the Office of Nottinghamshire Police and Crime Commissioner, Mullany, L. and Trickett, L. juni 2018.

14 House of Commons Women and Equalities Committee (UK), (2018) *Sexual Harassment of Women and Girls in public spaces: 6th Report of session 2017-2019*.

15 Ibid.

16 Equal Rights Advocates (2019) *Know your rights at work: Sexual Harassment*.

17 [Unmasking Sexual Harassment How Toxic Masculinities Drive Men's Abuse in the US, UK, and Mexico and What We Can Do to End It: A Promundo Research Brief Produced for World Economic Forum Annual Meeting 2018](#). Promundo.

Okvir 4

Upoznajte se sa vašim pravima na radnom mjestu: Seksualno uznemiravanje

Primjeri ponašanja koja mogu predstavljati seksualno uznemiravanje između ostalog uključuju:

- Neželjeni pozivi na seksualne usluge ili sastanke;
- Neprijemljivi komentari o nečijem tijelu ili izgledu;
- Negativni komentari ili ismijavanje nekoga ili svih ljudi određenog spola ili seksualne orijentacije (tj. „žene su...“ ili „gejevi su svi...“);
- Korištenje pogrda na osnovu spola ili seksualne orijentacije (psovski);
- Vulgarne, uvredljive ili eksplicitne šale o seksu ili seksualnim radnjama;
- Slanje ili dijeljenje emailova, tekstova ili poruka seksualne tematike ogovarajući nečije intimne veze ili seksualni život;
- Neželjeno ili neprijemljivo dodirivanje bilo kojeg dijela tijela, odjeće, lica ili kose, uključujući grljenje, ljubljenje ili nasrtanje;
- Zurenje, pohotno posmatranje ili gestikulisanje seksualne prirode uz onemogućavanje kretanja druge osobe;
- Prikazivanje, slanje ili dijeljenje vulgarnih slika ili pornografije.

Izvor: [Equal Rights Advocates](#)

suknje i bez njenog pristanka. Uznemiravanje je često rašireno u prometnim sistemima javnog prevoza, naročito u vrijeme špice kada su zbog gužve ljudi nagurani jedni do drugih u zatvorenim prostorima. Žene često i ne znaju ko je na ovaj način prekršio njihova prava i/ili nisu u mogućnosti da odreaguju jer se osjećaju „zarobljeno“ i kao i kod drugih oblika nasilja nad ženama i djevojkama takvi događaji se vrlo malo prijavljuju.

Za potrebe pregleda koji je 2018. godine provela Komisija za žene i jednakost Zastupničkog doma Parlamenta UK, pod nazivom „Seksualno uznemiravanje žena i djevojčica u javnim prostorima“ (*Sexual Harassment of*

Women and Girls in Public Spaces) društveni mediji su okarakterizirani kao „javni prostor“.¹⁸ Istraživanje Amnesty Internationala iz 2017. godine utvrdilo je da je 1 od 5 žena iskusila zlostavljanje ili uznemiravanje na društvenim medijima, pri čemu su posebno pogođene mlade žene u dobi od 18 do 24 godine.¹⁹

Seksualno uznemiravanje je također problem u obrazovnim ustanovama i može imati dugotrajne štetne posljedice, naročito ako se desi u ranoj, formativnoj dobi. Žene koje trpe seksualno uznemiravanje na univerzitetima obično žive i/ili studiraju u blizini počinioca.²⁰

U Indoneziji je za Koaliciju za sigurne javne prostore (*Coalition for Safe Public Spaces* - KRPA)²¹ 2019. prove-

18 House of Commons Women and Equalities Committee (UK), (2018) *Sexual Harassment of Women and Girls in public spaces: 6th Report of session 2017-2019*.

19 Amnesty reveals alarming impact of online abuse against women. Amnesty International.

20 'Spotted: Obligations to Protect Women Students' Safety & Equality Using the Public Sector Equality Duty and the Human Rights Act in Higher and Further Education Institutions to Improve Policies and Practices on Violence Against Women and Girls', pravna analiza koju su pripremile Louise Whitfield i Holly Dustin za End Violence Against Women Coalition, januar 2015.

21 Widadio, N. A., (2019) Many Indonesian Women face sexually harassment: Survey, Coalition for Safe Public Space.

deno istraživanje u kojem je utvrđeno da su 3 od 5 žena doživjele seksualno uznemiravanje u javnim prostorima, u različitim oblicima, od verbalnog preko fizičkog do nefizičkog, što je obuhvatalo:

- Zviždanje,
- Zvukove poljubaca,
- Vulgarne šale ili seksualne komentare o tijelu ili odjeći,
- Hvatanje za dijelove tijela,
- Očešavanje,
- Pokazivanje genitalija.

Vlada u Jakarti je kao privremeno rješenje uvela vagone samo za žene u vozovima prevozničkih kompanija Trans Jakarta i Commuterline kao mjeru prevencije.

Seksualno uznemiravanje na radnom mjestu je također globalni problem. Policijske i organizacije za provođenje zakona nisu izuzetak u odnosu na druga radna okruženja kada se govori o ovom vidu nasilja nad ženama i djevojčicama. Zapravo se može reći da su zbog dominantno muškog sastava i hijerarhijske kulture žene koje rade u policiji i organima za provođenje zakona izložene većem riziku od seksualnog uznemiravanja.

Kao lider u policiji morate osigurati da vaše osoblje shvata da seksualno uznemiravanje neće biti tolerisano, a kada do njega i dođe morate odmah reagovati kako biste spriječili eskalaciju i uputili oštru poruku da će se na takvo ponašanje strogo odgovoriti.

Da li ste upoznali osoblje sa vašim očekivanjima u pogledu njihovog ponašanja prema kolegama i kolegicama, da se prema svima imaju odnositi sa poštovanjem i dostojanstvenom? Ako vaša organizacija ima etički kodeks koji propisuje ponašanje, postupanje, mjere i odlučivanje, trebate se pobrinuti da su svi upoznati sa njegovim sadržajem i pokrenuti odgovornost pojedinaца koji se tog kodeksa ne pridržavaju.

Da li vaša organizacija ima politiku o zabrani uznemiravanja? Ako ima, da li je ta politika:

- Pristupačna i vidljiva svim zaposlenicima?

- Lako razumljiva?
- Koliko je efikasna?

Da li vaša organizacija ima proceduru za podnošenje predstavki/pritužbi za prijavljivanje seksualnog ili drugih oblika uznemiravanja?

- Da li je ona pristupačna svim zaposlenicima?
- Da li omogućava povjerljivost u prijavljivanju?
- Koliko je efikasna?

Takve politike i procedure treba redovno revidirati, a dobra praksa je u proces revizije uključiti članove osoblja različitog porijekla i/ili sa različitim potrebama.²²

Važno je da prepoznate da šale ili priče o ženama, LGBTQI osobama, osobama sa invaliditetom i drugim grupama mogu biti jednako štetne za vaše radno okruženje kao i fizička ili seksualizirana ponašanja.²³

Rodno odgovorna policijska organizacija je ona organizacija koja primjenjuje rodno osjetljivu interakciju sa zajednicama, kako interno, tako i eksterno. Nažalost, činjenica je da neke institucije, kao što je policija, u stvari „zbiju redove“ i u nekim slučajevima ulažu velike napore da krivicu prebace na žrtvu/preživjelu. To može stvoriti neprijateljsko radno okruženje koje šteti timskim i individualnim rezultatima rada, povećava broj dana bolovanja ili odsustva s posla, što u konačnici za posljedicu ima smanjenu efikasnost policijskog rada u lokalnim zajednicama.

Godine istraživanja su pokazale da žrtve/preživjele seksualnog uznemiravanja pate od niza problema, uključujući anksioznost, depresiju, poremećaje ishrane, zloupotrebu droga i alkohola, česte promjene posla i posttraumatski stres.²⁴

---

22 Pietsch, N (2015), 'Sexual Harassment and Public Space Learning Brief' (27) London, Ontario: Learning Network, Center for Research and Education on Violence against Women and Children.

23 Ibid.

24 Smith B. L (2018), 'What it really takes to stop sexual harassment', American Psychological Association, Vol 49 (No.2).

Zajednički i međunarodno priznati pristup prevenciji seksualnog i drugih oblika uznemiravanja je obrazovanje i podizanje svijesti, naročito kada su te aktivnosti usmjerene na muškarce i dječake. Obuka o intervenciji posmatrača postaje sve prihvaćenija kao efikasan oblik podizanja svijesti i povećanja osjećaja odgovornosti. Od posmatrača, uključujući zaposlene, radne kolege i studente na svim obrazovnim nivoima, se očekuje da ne prešućuju uznemiravanje kada mu svjedoče ili dođu u posjed informacija o tome, pa čak i da sami podnesu pritužbu kada vide seksualno uznemiravanje u kojem učestvuju drugi. Dobar primjer takvog pristupa posmatrača nalazi se u poglavlju 9 Komunikacija.²⁵

ZAŠTITA ŽENA I DJEVOJČICA OD UZNEMIRAVANJA PODRAZUMIJEVA I SIGURNOST POLICIJSKIH SLUŽBENICA

Policijske službenice svih činova imaju transformativnu ulogu u rodno odgovornom policijskom radu. Policijske službenice su važne kao nositeljice posebnih kvaliteta koje su neophodne da bi se policijska organizacija mogla smatrati legitimnim i reprezentativnim pružaocem osnovnih usluga. Međutim, ako i one same ne mogu biti zaštićene u vlastitom radnom okruženju, policija neće moći pružati osnovne usluge za žene i djevojčice. Kako se navodi u poglavlju 10 *Institucionalna izgradnja za efikasno i odgovorno policijsko postupanje u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama*, politika nulte tolerancije prema seksualnom uznemiravanju će biti ključna za transformaciju ka rodno odgovornoj policijskoj organizaciji. Takva politika treba osigurati da direktori i rukovodioci imaju alate za učvršćivanje nulte tolerancije prema bilo kakvom obliku seksualnog uznemiravanja i drugih krivičnih djela povezanih sa nasiljem nad ženama i djevojčicama unutar organizacije, s naglaskom na njihovoj ulozi u pozivanju osoba pod njihovom komandom na odgovornost.

Ovi alati obuhvataju mjere zaštite za podnositeljice pritužbi i zviždače, koje trebaju pratiti zvučne poruke liderstva o pravičnom postupku u skladu sa institucionalnim vrijednostima. Smatra se da takav način

²⁵ Pristup posmatrača. Graham Goulden za Cultivating Minds UK.

„Naš je stav da ako niste u stanju zaštititi žene u policiji, kako onda uopće možete unaprijediti situaciju žena u zajednici?“

Predsjednica Međunarodne asocijacije žena u policiji, Jane Townsley (2014)

prijavlivanja seksualnog uznemiravanja jača koheziju unutar organizacije, za razliku od kulture šutnje koja se pogrešno percipira kao očuvanje kolegijalnih veza. To obuhvata i oštar stav višeg i izvršnog rukovodstva policije o nultoj toleranciji prema bilo kakvom osvetničkom činu, što nije rijetka pojava kod pritužbi za seksualno uznemiravanje pa se podnositeljice pritužbe suočavaju sa osobama koje su optužile, a koje nisu udaljene iz službe i koje im onda zagorčavaju profesionalni život do te mjere da na kraju daju otkaz.

Podržavajući viziju „nulte tolerancije“ generalnog sekretara UN-a i prioritetni plan za rješavanje seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu, 2019. godine je izrađen *Ogledni kodeks ponašanja* za prevenciju uznemiravanja, uključujući i seksualno uznemiravanje, na događajima u sistemu UN-a. Važno je reći da je *Ogledni kodeks ponašanja* nastao kao rezultat rada Udarne grupe na visokom nivou za rješavanje seksualnog uznemiravanja kroz detaljne konsultacije koje su obuhvatile cjelokupni sistem UN-a.²⁶

Ogledni kodeks ponašanja UN-a daje jasne definicije uznemiravanja i seksualnog uznemiravanja:

- **Uznemiravanje** je svako neprimjereno ili neželjeno ponašanje za koje se može razumno očekivati ili za koje se može smatrati da vrijeđa ili ponižava drugu osobu. Bilo kakav oblik uznemiravanja zbog spola, rodnog identiteta i rodnog izražavanja, seksualne orijentacije, fizičke sposobnosti, fizičkog izgleda, etničke pripadnosti, rase, nacionalnog porijekla, političkog opredjeljenja, starosti, vjere ili bilo kojeg drugog razloga je zabranjeno na događajima u sistemu UN-a.
- **Seksualno uznemiravanje** je specifičan oblik zabranjenog ponašanja. Seksualno uznemiravanje je sva-

²⁶ Ending sexual harassment at UN events (2019). UN Department of Management Strategy, Policy and Compliance.

„Implementacija pouzdanih mehanizama za podnošenje prijava je ključan element za obezbjeđenje sigurnog mjesta na kojem žrtve mogu prijaviti neprimjereno postupanje.“

Nezavisna revizija politika i procedura UN Women za rješavanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja i seksualnog uznemiravanja. Završni izvještaj 2019.

ko neželjeno ponašanje seksualne prirode za koje se može razumno očekivati ili za koje se može smatrati da vrijeđa ili ponižava. Seksualno uznemiravanje može obuhvatati svako verbalno, neverbalno ili fizičko ponašanje, uključujući pisanu i elektronsku komunikaciju i može se odvijati između osoba istog ili različitog spola.

Ogledni kodeks ponašanja UN-a također opisuje postupak podnošenja pritužbi, uključujući zahtjev za organizatora događaja u sistemu UN-a da poduzme odgovarajuće mjere u skladu sa primjenjivim politikama, propisima i pravilima.²⁷ Odgovarajuće mjere koje se preporučuju u *Oglednom kodeksu ponašanja UN-a* obuhvataju:

- Utvrđivanje činjenica;
- Zahtjev počiniocu da odmah prestane sa uvredljivim ponašanjem;
- Suspenziju ili otkazivanje pristupa počiniocu na događaj u sistemu UN-a ili odbijanje njegove registracije za buduće događaje u sistemu UN-a, ili oboje;
- Prosljeđivanje pritužbe istražnom ili disciplinskom organu koji ima nadležnost nad osobom optuženom za uznemiravanje;
- Prosljeđivanje prijave poslodavcu ili subjektu koji ima nadležnost nad osobom optuženom za uznemiravanje radi odgovarajućih daljih mjera.

Obezbjeđenje niza mogućnosti za prijavljivanje žrtvi/preživjeloj osobi, uključujući anonimno prijavljivanje i opciju neprijavlivanja, kao i neformalne/formalne mogućnosti za rješavanje predmeta seksualnog uznemiravanja može pomoći da se učvrste prakse postupanja prema žrtvama/preživjelima primjenom pristupa usmjerenog na žrtvu.

²⁷ Kodeks ponašanja UN-a za sprečavanje uznemiravanja, uključujući seksualno uznemiravanje na događajima u sistemu UN-a.

Osim toga, politike protiv seksualnog uznemiravanja bi trebale obuhvatiti mehanizme za osiguravanje kontinuirane komunikacije o napretku predmeta sa žrtvama/preživjelima uključujući redovne kratke statusne izvještaje, kao i izvještaj po završetku istrage, bez da to ometa postupak istrage, kako bi se učvrstilo povjerenje u proces i interni sistem.²⁸

Konsultacije koje je provela Udarna grupa na visokom nivou za rješavanje seksualnog uznemiravanja osigurale su legitimitet *Oglednog kodeksa ponašanja UN-a*, jer su istaknulo UN-ovo priznanje problema i poštovanje principa transparentnosti u cjelokupnom procesu.

Ako policija želi uvesti slične politike i povezane mehanizme od velike koristi joj mogu biti široke konsultacije i transparentnost u tom procesu. U okviru 6 u nastavku su prikazani nalazi revizije o uznemiravanju na radnom mjestu u Kraljevskoj kanadskoj konjičkoj policiji (RCMP).

NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA POVEZANO SA SUKOBIMA

Nasilje nad ženama i djevojčicama u vrijeme oružanih sukoba se generalno koristi kao posebno sredstvo ratovanja i često ga koriste sve strane u sukobu. S obzirom na to da oružani sukobi razaraju lokalne sisteme za pružanje osnovnih usluga, žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama ne preostaju nikakva ili im ostaju vrlo mala sredstva specijalizovane podrške ili zaštite. U takvim okolnostima reviktimizacija i sekundarna viktimizacija postaju uobičajene, jer policija ne može bez odlaganja odgovarati na nasilje nad ženama i djevojčicama koje se desilo prije i nakon sukoba ili u toku smanjenih neprijateljstava. U okviru 5 u nastavku date su definicije reviktimizacije i sekundarne viktimizacije:

²⁸ Nezavisna revizija politika i procedura UN Women za rješavanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja i seksualnog uznemiravanja. Konačni izvještaj - 24.5.2019., Kopenhagen.

Okvir 5

Reviktimizacija ²⁹	Sekundarna viktimizacija
Reviktimizacija je pojavljivanje nasilja tokom odraslog života. To naročito uključuje seksualno nasilje nad osobama koje su seksualno zlostavljane u djetinjstvu.	Viktimizacija ne nastaje kao direktni rezultat nekog čina već uslijed neadekvatnog odgovora institucija i pojedinaca prema žrtvi.

Oružani sukob usložnjava nasilje nad ženama i djevojčicama, njegove uzroke i posljedice i kako ono različito i disproportionalno utiče na žene i djevojčice. Ta dodatna složenost će od policije zahtijevati da prilagodi njenu istražnu strategiju. U miru policija često ima posla sa jednim direktnim počiniocem koji je obično intelektualno odgovoran za počinjenu radnju, kao što je to slučaj sa nasiljem od strane intimnog partnera i seksualnim uznemiravanjem, što su dva najčešća oblika nasilja nad ženama i djevojčicama u svijetu.

Istraživanje nasilja nad ženama i djevojčicama povezanog sa sukobima zahtijeva širu perspektivu pri utvrđivanju da li je bilo indirektnih počinitelja sa komandom odgovornošću, jer se oni mogu razlikovati od stvarnih počinitelja navodnih radnji. Prema podacima iz Međunarodnog protokola o dokumentovanju i istraživanju seksualnog nasilja u sukobima (2014.) indirektni počinioci su osobe koje „imaju kontrolu nad voljom direktnog počinioca ili kontrolu nad organizovanim aparatom

moći, kao što je policija ili vojna struktura.“³⁰ Naoružane osobe mogu koristiti nasilje nad ženama i djevojčicama, a naročito seksualno nasilje, kao sredstvo ratovanja sa ciljem kontrole ili čak kažnjavanja stanovništva.³¹ Utvrđivanje komandne odgovornosti za radnje koje su počinili drugi kao sredstvo ili motiv ratovanja je stoga sastavni dio istrage fokusirane na počinioca.

Međutim, zbog posljedica oružanog sukoba je izuzetno teško doći do počinitelja, naročito indirektnih počinitelja nasilja, a prikupljanje bioloških ili materijalnih dokaza je gotovo nemoguće. Policijski istražitelji se često moraju oslanjati samo na iskaze hrabrih žrtava/preživjelih i svjedoka, koji obično moraju davati informacije i iskaze na mjestima koja nisu u skladu sa pristupom usmjerenim na žrtvu/preživjelu, kao što su kampovi za privremeni smještaj ili za prisilno raseljene osobe.

Nasilje nad ženama i djevojčicama povezano sa ratnim sukobima, naročito seksualno nasilje, također predstavlja specifičan izazov za policiju. U takvim kontekstima policija i druge državne sigurnosne snage često nemaju kapacitete da osiguraju adekvatnu zaštitu za žrtve/preživjele osobe i/ili svjedoke nasilja nad ženama i djevojčicama, ili i sami odobravaju, pa čak i učestvuju, u navodnim nasilnim radnjama, ili oboje. Stoga je ključno da se posveti posebna pažnja sprečavanju širenja malog oružja koje dodatno povećava rizike s kojima se suočavaju žene i djevojčice i predstavlja rizik za policijske službenike koji odgovaraju na događaj.

Pored toga, kraj oružanog sukoba ne znači i kraj nasilja nad ženama i djevojčicama. Stručnjaci su dokumentovali skokove u nasilju nad ženama i djevojčicama poveza-

29 Podaci iz Nacionalnog istraživanja o nasilju nad ženama u SAD u periodu 1995-1999. govore da su mnoge žene prvo iskustvo sa nasiljem imale u djetinjstvu, pri čemu je 40% prijavilo fizičko, a 9% seksualno zlostavljanje. Za žene koje su pretrpjele seksualno zlostavljanje u djetinjstvu vjerovatnost da ponovno budu izložene seksualnom napadu je 2,5 do 4 puta veća u poređenju sa ženama koje nisu doživjele zlostavljanje u prošlosti. Vidi: Civildanes GC, Mello AF, Mello MF. Revictimization as a high-risk factor for development of posttraumatic stress disorder: a systematic review of the literature. *Braz J Psychiatry*. 2018; 00:000-000. <http://dx.doi.org/10.1590/1516-4446-2017-0013>

30 Foreign & Commonwealth Office, (2014) *International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict: Basic Standards of Best Practice on the Documentation of Sexual Violence as a Crime under International Law*, London: Foreign & Commonwealth Office.

31 Autori ovog priručnika u potpunosti prepoznaju činjenicu da se u oružanom sukobu seksualnom nasilju podvrgavaju i muškarci i dječaci. Za takve slučajeve Priručnik preporučuje publikaciju „Preventing and Responding to Sexual and Domestic Violence against Men: A Guidance Note for Security Sector Institutions“. Watson, C. Geneva: DCAF, 2014.

Kutia 6

Izveštaj o uznemiravanju na radnom mjestu u RCMP-u

Ministar javne bezbjednosti je 2016. godine zatražio od Komisije za reviziju i pritužbe građana da provede sveobuhvatnu reviziju politika i procedura RCMP-a o uznemiravanju na radnom mjestu, te da posebno razmotri i ocijeni implementaciju preporuka iz njenog Izveštaja o istrazi od javnog interesa iz 2013. godine o uznemiravanju na radnom mjestu u RCMP-u. Izveštaj je potvrdio da je uznemiravanje na radnom mjestu i dalje ozbiljan problem u RCMP-u. U svojim nalazima Komisija je utvrdila da iako su viši rukovodioci u RCMP-u uložili napore na prevenciji uznemiravanja, a naročito na nivou divizija, takve inicijative su bile ograničene, ad hoc i nisu dobile neophodnu podršku Nacionalnog štaba. Izveštaj je ukazao na nekoliko aktualnih nedostataka u naporima RCMP-ja da spriječi uznemiravanje na radnom mjestu. Ilustrativni primjeri tih nedostataka su:

- Nemogućnost provođenja reformi uzrokovana je glavnim odlikama organizacione kulture i strukture RCMP-ja;
- RCMP nije uspio njegovati kulturu liderstva. Premda je bilo više uzornih lidera u RCMP-u, organizacija malo čini na promovisanju kulture liderstva među njenim rukovodiocima, supervizorima i direktorima u cjelini;
- Standard za utvrđivanje uznemiravanja je vještački učinjen visokim;
- Divizijski komandni službenici nemaju gotovo nikakvu obuku o donošenju odluka po pritužbama za uznemiravanje;
- Uznemiravanje na radnom mjestu, *bullying*, zastrašivanje i seksualno uznemiravanje mogu nanijeti značajnu štetu pojedinim pripadnicima i zaposlenicima RCMP-a, a u nekim slučajevima i naštetiti karijerama i uzrokovati ozbiljnu duševnu i fizičku bol. Također mogu uticati na operativnu efikasnost RCMP-a, uključujući i pogoršanje problema hroničnog nedostatka kadra.
- Uznemiravanje na radnom mjestu negativno utiče na povjerenje kanadske javnosti koja se pita da li su se unutrašnji problemi RCMP-a „prelili van zidova“ institucije i utiču na postupanje prema građanima.

Izveštaj navodi mnogobrojne preporuke za RCMP. U nastavku navodimo ilustrativne primjere datih preporuka:

- Njegovati kulturu liderstva uvođenjem kriterija za unapređenje koji prepoznaju vještine rukovođenja te uvođenjem strožih, obaveznih programa za usavršavanje lidera za sve trenutne i novoimenovane supervizore, rukovodiocice i direktore, uključujući i odgovarajuće kurseve na nivou univerziteta;
- Izraditi jasne i usklađene dokumente politika o uznemiravanju, napisane jasnim jezikom i dostupne na vanjskim web stranicama;
- Uvesti obuku o uznemiravanju koja se pohađa lično, a redovno je provode je obučeni i kvalifikovani eksperti. Specijalizovana obuka bi također trebala biti obavezna za sve trenutne kao i novoimenovane supervizore, rukovodiocice i direktore kao kontinuirana obuka;
- Angažovati obučene, kompetentne i posvećene administrativne istražitelje (neuniformisani pripadnici) koji su nezavisni od lanca komandovanja i provode istrage o uznemiravanju;
- Izmijeniti politike i procedure vezane za uznemiravanje kako bi istražitelj imao mandat za donošenje zaključaka u pogledu kredibiliteta i da li je došlo do kršenja politika o zabrani uznemiravanja ili ne, te da o tim zaključcima obavijesti donosioca odluka i kako bi se omogućilo donosiocu odluka da odlučuje o tome da li će prihvatiti zaključke istražitelja ili ne i da donosi odluke o tome da li treba izreći ikakvu popravnu i/ili disciplinsku mjeru;
- Osigurati da rukovodioci na nivou divizija kontinuirano pohađaju učioničku obuku o odlučivanju, konkretno u vezi sa procenom pritužbi o uznemiravanju na radnom mjestu, uključujući i odgovarajuće pravne testove koje treba primijeniti i stereotipe u vezi sa ponašanjem žrtava uznemiravanja.

Izvor: Izveštaj o uznemiravanju na radnom mjestu u RCMP-u (Vlada Kanade, 2017).

„Za većinu žena u postkonfliktnim okruženjima nasilje ne prestaje sa službenim prekidom vatre ili potpisivanjem mirovnog sporazuma i često se intenzivira u postkonfliktnim okolnostima.“

Opšta preporuka br. 30 Komiteta CEDAW

nom sa ratnim sukobima u poraću i periodima „mira“.³² Neka istraživanja ukazuju na to da državne i nedržavne naoružane grupe nastavljaju činiti nasilje nad ženama i djevojčicama povezano sa oružanim sukobima i pet godina nakon sukoba, pri čemu većinu zločina počine državne snage.³³

Ovakvi skokovi u postkonfliktnim okruženjima ili u vrijeme izgradnje mira obično su potaknuti širenjem malog i lakog oružja i njegove zloupotrebe. Na primjer, istraživanje provedeno u Srbiji pokazuje veću spremnost na upotrebu malog i lakog oružja u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera kod partnera koji su prethodno učestvovali u ratu/vojnim sukobima (22,2%), nego kod počinitelaca nasilja od strane intimnog partnera koji nisu učestvovali u vojnim sukobima (8,8%).³⁴

Posljedice rata na civilne populacije imaju izraženu rodnu komponentu. Tijela žena i djevojčica postaju dio bojišta jer su na meti otmica kako bi bile iskorištene kao seksualne robinje za vojne trupe, kao i kuharice i nosači

tereta od kampa do kampa.³⁵ Budući da su disproporcionalno izložene seksualnom nasilju i iskorištavanju, žene i djevojčice su također izuzetno ranjive prema spolno prenosivim bolestima, kao što je HIV/AIDS i marginalizaciji kao posljedici takvog nasilja.

Osim toga, prisilno raseljavanje uzrokovano oružanim sukobom i drugim humanitarnim krizama povećava rizike od rodno zasnovanog nasilja, uključujući i nasilje nad ženama i djevojčicama, a posebno nasilje od strane intimnog partnera.³⁶ Policija treba odgovoriti na nasilje s kojim se suočavaju žene i djevojčice koje žive u kampovima za raseljena lica. Za žene i djevojčice u takvim situacijama čak i potraga za svakodnevnim potrepštinama, kao što je voda, hrana ili čak pristup toaletu, može biti opasna. Odgovor (u vidu prevencije i istraga) na nasilje nad ženama i djevojčicama u kampovima za raseljena lica podrazumijeva da policija uspostavi partnerstva sa veoma traumatiziranim ljudima, koji možda neće biti organizovani i imati lidere koji ih predstavljaju. Svaka intervencija policije će morati uzeti u obzir krhkost ovih novih društvenih odnosa i šta to znači za dobrobit žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama.

Prema podacima Instituta za istraživanje seksualnog nasilja, u takvim nesigurnim okolnostima seksualno nasilje se često pogoršava, broj dječijih brakova može porasti, a žene i djevojčice su izuzetno ranjive prema nasilju kroz sve faze njihovog puta, uključujući i u toku borbi, u zbjezgovima, u tranzitnim zemljama i kada se vrate svojim domovima u ratom razorenim područjima.³⁷

Uprkos izazovima države imaju obavezu prema međunarodnom pravu da istraže sve navode o seksualnom nasilju i druge oblike nasilja nad ženama i djevojčicama do kojih je došlo u toku oružanog sukoba na njihovoj teritoriji. Međutim, u praksi većina država nakon oružanih sukoba nailazi na probleme u adekvatnoj istrazi i procesuiranju nasilja nad ženama i djevojčicama povezanog sa sukobima, a kamoli drugih oblika nasilja nad

32 Vidi Swaine, Aisling (2018), *Conflict-Related Violence Against Women: Transforming Transition*, Cambridge: Cambridge University Press; Hossain, Naomi (2012), *Security and the Pathways of Women's Empowerment: Findings from a Thematic Synthesis of the Pathways of Women's Empowerment Research*, IDS Working Paper 406, Brighton: Institute of Development Studies.

33 Vidi Cohen, Dara Kay, Amelia Hoover Green i Elisabeth Jean Wood (2013), *Wartime sexual violence: misconceptions, implications and ways forward*, Special Report, Washington D.C.: US Institute for Peace. Vidi također: Aolain, Fionnuala Ni, i Eilish Rooney (2007), "Under enforcement and Intersectionality: Gendered Aspects of Transition for Women", *International Journal of Transitional Justice*, Vol. 1, Issue 3, str. 338–54 u *Women's Meaningful Participation in Negotiating Peace and the Implementation of Peace Agreements Report of the Expert* (2018). Naručio UN Women u sklopu priprema za izvještaj generalnog sekretara UN-a na temu Žene, mir i sigurnost, New York, SAD.

34 Rod i malokalibarsko i lako oružje u Jugoistočnoj Evropi (2016). Informativni centar za kontrolu malokalibarskog i lakog naoružanja u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi (SEESAC). https://www.seesac.org/f/docs/Armed-Violence/Gender_and_SALW_publication_eng-web.pdf

35 *Women, War and Peace: The Independent Experts' Assessment on the Impact of Armed Conflict on Women and Women's Role in Peace-building* (2002). Rehn, E., i Sirleaf, E.J. United Nations Development Fund for Women (UNIFEM).

36 *Interventions to Reduce Gender-based Violence in Humanitarian Settings* (2019). Sexual Violence Research Institute and World Bank Group.

37 Ibid.

Fotografiju ustupio: MINUSTAH/Logan Abassi (Haiti)

ženama i djevojčicama koje se svakodnevno dešava ili se desilo nedavno.

Kako bi se tretirala nekažnjivost u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama povezanog sa sukobima i u okolnostima država koje nisu u mogućnosti ili ne žele da istraže nasilje nad ženama i djevojčicama, međunarodna zajednica, obično pod vodstvom UN-a, može provesti paralelne izvanpravosudne istrage ili podržati datu državu u provođenju krivičnih istraga u tim slučajevima. Intervencija bilo kojeg međunarodnog istražnog mehanizma zahtijeva lokalnu podršku, posebno nacionalne policije ukoliko ona nije uključena u kršenja koja se istražuju. Domaća policija će imati koristi od policijskih rukovodilaca koji imaju sposobnost da sarađuju sa osobama koje rukovode ili rade na međunarodnim istragama u takvim slučajevima. U slučaju da je odgovorna država potpisnica Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda (ICC), taj sud je nadležan za istrage teških kršenja ljudskih prava kada nacionalni pravosudni sistem date države ne može ili ne želi provesti vlastitu istragu i krivično gonjenje.³⁸

Bez obzira na to ko su nadležni organi, rodno odgovorne smjernice date u ovom priručniku pružaju odgovarajuće

³⁸ Vidi čl. 17(1) Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda, UN Doc. A/CONF.183/9, 17. juli 1998., 37 I.L.M. 1002, 1030 (stupio na snagu 1. jula 2002.) [u daljem tekstu Rimski statut].

reference za policijske organe koji istražuju slučajeve nasilja nad ženama i djevojčicama povezanog sa sukobima. Razlog za to leži u činjenici da se i međunarodno pravo o ljudskim pravima i međunarodno humanitarno pravo primjenjuju na situacije oružanog sukoba.³⁹ Rodno osjetljive kompetencije koje su preporučene u ovom priručniku su također primjenjive na civilne eksperte sa mandatom Vijeća sigurnosti UN-a, kao što su međunarodne komisije za istrage, misije za utvrđivanje činjenica i druga istražna tijela koja istražuju navode o kršenjima međunarodnog prava za zaštitu ljudskih prava, međunarodnog humanitarnog prava ili međunarodnog krivičnog prava, šta god od toga je primjenjivo, i daju preporuke korektivnih mjera na osnovu njihovih činjeničnih i pravnih nalaza.

Rodno osjetljive kompetencije koje se promovišu u ovom priručniku su važni stubovi za istrage nasilja nad ženama i djevojčicama povezanog sa oružanim sukobima, iako se načini upotrebe nasilja nad ženama i djevojčicama kao sredstva ratovanja mijenjaju, okruženja prilagođavaju novim tehnologijama, a indirektni počinioci ove vrste nasilja iznalaze nove načine za izbjegavanje odgovornosti. Istražitelji ili službenici koji odgovaraju na događaj će uvijek imati kontrolu u pogledu osiguravanja smislenog učešća žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama u svakoj interakciji. Uz dobro poznavanje dimenzija koje oružani sukob dodaje fenomenu nasilja nad ženama i djevojčicama, njegovih uzroka i posljedica i kako ono različito i disproportionalno pogađa žene i djevojčice, policijski i civilni istražitelji mogu dati najbolji doprinos kroz istražne nadležnosti kako u vrijeme oružanih sukoba ne bi vladala nekažnjivost.

Konačno, u humanitarnim krizama bi ovaj priručnik trebalo upotrebljavati zajedno sa [Smjernicama za intervencije protiv rodno zasnovanog nasilja u humanitarnim kontekstima, s fokusom na prevenciju i odgovor](#)

³⁹ Za dodatne informacije vidi: International Legal Protection of Human Rights in Armed Conflict (UNHCHR, 2011).

Okvir 7

Definicija izbjeglice i interno raseljenog lica

Izbjeglita	Interno raseljeno lice
Izbjeglita je osoba koja se nalazi van svoje zemlje porijekla i potrebna joj je međunarodna zaštita zbog ozbiljne prijetnje po život, fizički integritet ili slobodu u zemlji porijekla, zbog progona, oružanog sukoba, nasilja ili teških javnih nemira od kojih je vlasti u njoj zemlji ne mogu ili ne žele zaštititi. Izvor: A/AC 96/830 i mandat UNHCR-a za zaštitu izbjeglica u skladu sa tačkom 6 A (ii) njegovog Statuta (Rezolucija 128 (V) Generalne skupštine, aneks).	Osobe ili grupe osoba koje su prisiljene ili obavezane da pobjegnu ili napuste svoje domove ili mjesta stanovanja, naročito uslijed posljedica oružanog sukoba, situacija raširenog nasilja, kršenja ljudskih prava ili prirodnih katastrofa ili katastrofa uzrokovanih ljudskim faktorom, ili kako bi izbjegle te situacije, pri čemu nisu prešle međunarodno priznatu državnu granicu. Izvor: Vodeći principi UN-a o internom raseljavanju (1998.).

na seksualno nasilje u vanrednim situacijama Stalnog međuagencijskog odbora (IASC) (2005).⁴⁰

KOLEGIJALNE SMJERNICE: ODGOVOR PREMA ŽRTVAMA/ PREŽIVJELIMA NASILJA NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA I PRISILNOG RASELJAVANJA

Globalna sigurnosna situacija se stalno mijenja pa svjedočimo sukobima u mnogim regijama, od kojih su neki novi, a nek traju već godinama i uzrokuju rast, ili u najmanju ruku stagnaciju broja raseljenih lica. To predstavlja izazov za policiju i službe za provođenje zakona u zemljama koje pružaju smještaj izbjeglicama koje bježe pred sukobima u njihovim zemljama.

Sigurnost i zaštita raseljenih lica, uključujući interno raseljena lica, kao što su izbjeglice, postaje odgovornost zemlje domaćina. Kao policijski službenici imate obavezu da vodite računa o njihovoj sigurnosti i zaštititi, bez obzira na to što su oni možda smješteni u izbjegličke kampove koje vode međunarodne organizacije kao što je UNHCR.

⁴⁰ Uspostavljen rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija br. 46/182 1991. godine, **Stalni međuagencijski odbor je najstariji forum za koordinaciju humanitarnog djelovanja na najvišem nivou** u sistemu UN-a. Okuplja direktore 18 organizacija UN-a i izvan UN-a kako bi se osigurala usklađenost aktivnosti pripreme i odgovora, formulisale politike i usaglasili prioritete za ojačano humanitarno djelovanje. Vidi Stalni međuagencijski odbor.

Veliki priliv izbjeglica pred svaku zemlju stavlja mnogobrojne izazove za osiguranje efektivnog policijskog rada u službi izbjeglica, ali i zajednice domaćina. Takav izazov je trenutno prisutan u Cox Bazaru u Bangladešu gdje boravi približno 854.740 izbjeglica Rohinja, koje su bježeći prešle granicu sa Mjanmarom i sada žive u 34 izbjeglička kampa u Bangladešu.

Policija u Bangladešu se suočava sa ogromnim izazovima, naročito na nivou policijskih stanica koje sada svojim ograničenim resursima moraju pokrivati mnogo veći broj ljudi. Iako su u okrug Cox Bazar raspoređeni dodatni policijski resursi, njihov broj je i dalje relativno mali u odnosu na veliki broj ljudi koji su došli na ovo područje, što se ne odnosi samo na izbjeglice, već i veliki broj radnika humanitarnih organizacija od kojih mnogi nisu iz Bangladeša.

Kao komandir policijske stanice u oblasti u kojoj boravi veliki broj izbjeglica, naći ćete se u situaciji da vaši ograničeni resursi budu pod još većim pritiskom, a traženje dodatnog osoblja samo po sebi ne mora nužno donijeti rješenje, ako nemate prostora da ih smjestite. To je posebno primjenjivo na situacije u kojima je potreban veći broj ženskog policijskog osoblja za podršku žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama, što je čest slučaj u konfliktnim i postkonfliktnim okruženjima.

Mnoga izbjeglička domaćinstva vode žene, jer su njihovi muževi i/ili sinovi ili ubijeni u sukobima ili učestvuju u borbama u njihovoj zemlji. Veći broj doma-

Fotografiju ustupio: MINUSTAH/Logan Abassi (Haiti)

ćinstava koje vode žene može povećati ranjivost žena i djece, naročito u različitim kulturnim kontekstima. Kao što je i ranije spominjano u ovom priručniku, važno je da vi i vaše osoblje pokušate razumjeti kulturni sastav zajednica u kojima djelujete, uključujući i zajednice izbjeglica i svih drugih osoba iz drugih zemalja koje borave u vašem policijskom okrugu.

Također je moguće da na vašem području boravi veći broj žrtava/preživjelih sa različitim vrstama invaliditeta koji može biti posljedica užasa koje su pretrpjeli i od kojih su pobjegli, što dodatno usložnjava izazove za vas i vaše osoblje u pružanju nesmetanog pristupa pravosudnim službama.

Vidi poglavlje 4 Inicijelni kontakt, poglavlje 5 Istrage i poglavlje 8 Podrška i pomoć za dodatne smjernice o osiguranju pristupa relevantnim uslugama za žrtve/preživjele osobe.

Drugi izazovi s kojima ćete se vjerovatno susresti vi i vaše osoblje u policijskom radu u situacijama sa velikim brojem izbjeglica uključuju između ostalog i sljedeće:

- Jezičke barijere;
- Nedostatak pristupa sredstvima za prikupljanje dokaza, kao što su ljevakari forenzičari;
- Nedostatak znanja o kulturama i tradicijama izbjegličke populacije;
- Nedostatak znanja žena i djevojčica izbjeglica o njihovim pravima;
- Nedostatak znanja izbjeglica o tome kako pristupiti pravosudnim i uslugama za podršku kako bi ostvarili svoja prava;
- Povećane tenzije lokalne zajednice prema izbjeglicama koje u njoj borave;
- Povećano prisustvo bandi koje se bave organizovanim kriminalom u vašem području koje žele iskoristavati ranjive osobe;
- Nepovjerenje izbjegličke zajednice prema „uniformisanim licima“ (npr. izbjeglice Rohinje koje uniformisa-

no osoblje mogu povezivati sa nasiljem i užasima koji su se dogodili u njihovoj zemlji porijekla);

- Nedostatak medicinskih kapaciteta i drugih resursa potrebnih za zaštitu žrtava/preživjelih i prikupljanje dokaza za dalju istragu.

Uprkos očiglednim izazovima za efektivan policijski rad u izbjegličkoj krizi, postoje i prilike koje trebate iskoristiti, a koje će pomoći i žrtvama/preživjelima i vama i vašem osoblju.

Obično takve prilike dolaze kroz međunarodne humanitarne agencije i NVO-e koji obično pružaju podršku i unutar izbjegličkih kampova i lokalnim zajednicama zemlje domaćina. Trebate potaknuti vaše osoblje da se na lokalnom nivou uveže sa osobama koje rade za takve agencije i NVO-e gdje god je to moguće.

Izgradnja odnosa na terenu može vam pružiti načine za komunikaciju sa izbjeglicama i lokalnim zajednicama kroz projekte i inicijative koje provode drugi. Proaktivnim uvezivanjem sa međunarodnim i domaćim organizacijama možete utvrditi načine saradnje koji su u najboljem interesu žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevočicama. Saradnja bi mogla otvoriti dodatne tačke pristupa za žrtve/preživjele putem kojih mogu prijaviti krivična djela počinjena nad njima. Na primjer, mogu se obratiti osobama koje pružaju medicinske ili obrazovne usluge ili rade na ekonomskom osnaživanju, koje ih zatim mogu uputiti na pružaoce usluga u pravosuđu.

Saradnja bi također mogla rezultirati dodatnim prostornim kapacitetima za policiju u samim kampovima ili u njihovoj blizini. Primjer ovakve saradnje je uspostavljanje „pultova za žene“ u policijskim stanicama u dva izbjeglička kampa u Cox Bazaru u Bangladešu, a planirana je uspostava dodatnih pultova. Uz podršku UN Women, kroz uspostavljanje ovih kapaciteta omogućen je smještaj za policijske službenice koje sada mogu pružiti 24-satnu pokrivenost u kampu i itekako potrebnu podršku žrtvama/preživjelima, ali i komandirima policijskih stanica i istražiteljima.

Fotografiju ustupio UNAMID/Albert González Farran (regija Darfur, Sudan)

Saradnja sa nacionalnim i međunarodnim partnerima ne samo da će izgraditi odnose i lokalne linije komunikacije, već vam može omogućiti i druge načine za direktnu komunikaciju sa raznim zajednicama putem bilo kojeg programa za saradnju sa zajednicom. Sa izgradnjom povjerenja sa drugim akterima i zajednicama moći ćete proširiti svijest o tome kako se partnerske agencije međusobno podržavaju i zajedno rade na podršci žrtvama/preživjelima. U konačnici će izgradnja povjerenja među lokalnim stanovništvom omogućiti vama i vašem osoblju da prikupljate informacije i obavještajne podatke o drugim počinjenim krivičnim djelima i otvoriti priliku za podizanje svijesti o prevenciji kriminaliteta.

Za više informacija o zajedničkom radu i rješenjima na nivou zajednice, vidi poglavlje 3 Prevencija, poglavlje 6 Sigurnost i zaštita i poglavlje 7 Podrška i pomoć.

Okvir 8

Stvarno stanje na terenu

Izazovi s kojima se suočavaju policijski službenici koji rade u kampovima za izbjeglice/interno raseljena lica ili oko njih mogu biti ogromni, ne samo u smislu primjene pristupa usmjerenog na žrtvu/preživjelu u radu sa žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama, već i u smislu fokusiranja na počinioca tokom istrage. Ograničeni resursi tokom cjelokupnog pravosudnog postupka mogu uzrokovati prioritizaciju najtežih krivičnih djela, ne uzimajući u obzir to da žrtve/preživjele osobe i nakon događaja koji se kvalifikuju kao manje teška krivična djela u nacionalnom zakonodavstvu svejedno proživljavaju vrlo tešku traumu.

Fokus u takvim situacijama mora biti na sigurnosti i zaštiti žrtve/preživjele od svih oblika nasilja i/ili zlostavljanja, kao i sve djece koja su eventualne žrtve/preživjele osobe ili svjedoci. U tom smislu saradnja sa drugim pružaocima usluga može biti korisna ne samo za žrtve/preživjele, već i samu policiju, omogućujući fokusiranje ograničenih istražnih resursa na počinioca.

Odnosi između policije i drugih pružalaca usluga bi se trebali graditi na svim lokacijama, ali su posebno važni u i oko izbjegličkih i kampova za interno raseljena lica, gdje su službe obično preopterećene zbog broja ljudi kojima je potrebna pomoć. Partnerski rad dokazano donosi pozitivne rezultate u optimalnom iskorištavanju ograničenih resursa. Takve radne prakse također osiguravaju uspostavljanje linija za komunikaciju i njihovo održavanje, izbjegavajući pomiješane ili kontradiktorne poruke između raznih uključenih agencija.

Ovakvi odnosi pomažu u boljem razumijevanju izazova s kojima se svi suočavaju, gradeći tako međuagencijsko povjerenje koje za cjelokupni humanitarni odgovor može biti samo korisno. Moglo bi se reći da je policija koja radi u i oko izbjegličkih kampova u prednosti u pribavljanju podrške i pomoći za žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama zbog velikog broja međunarodnih humanitarnih agencija i NVO-a koji su često povezani s takvim situacijama. Oni među njima koji pružaju medicinsko zbrinjavanje mogu pomoći žrtvama/preživjelima kojima je potrebno liječenje ili siguran prostor u kojem mogu razgovarati sa policijom, ili u zavisnosti od dostupne ekspertize, mogu obaviti medicinski pregled bez da moraju napuštati kamp ili daleko putovati. Agencije koje pružaju kapacitete za zajednicu ili za žene možda će biti voljne da pomognu žrtvama/preživjelima s kojima se može razgovarati na licu mjesta, umjesto da moraju odlaziti u policijske stanice koje nisu uvijek prilagođene žrtvama. Važno je da policijski službenici proaktivno stupaju u kontakt sa potencijalnim partnerima i utvrđuju mogućnosti saradnje na korist žrtvama/preživjelima.

Praktični primjer za razmatranje:

Amena je pobjegla iz Mjanmara sa njeno troje male djece i sada je glava domaćinstva i živi u izbjegličkom kampu u Cox Bazaru. Njen muž je poginuo u pokušaju da spriječi paljevinu njihovog doma u napadu na njihovo selo u državi Rakhine. Amena je sada sama odgovorna za izdržavanje porodice i svakodnevno odlazi u centar za podjelu pomoći u nadi da će dobiti hranu i vodu kako bi mogla nahraniti djecu. Danas kasno popodne, nakon što je uspješno pribavila rižu i vodu, Amena je na putu ka njenom skloništu u kampu napadnuta, a hrana i voda koju je nosila je ukradena.

Porodica Rohinja je naišla na Amenu dok je ležala na zemlji u poderanoj odjeći. Bila je vidno uznemirena i vrlo uplašena. Odveli su je u centar UN Women gdje joj je omogućen medicinski tretman. Osoblje UN Women je prijavilo ovaj događaj policiji.

Fotografiju ustupio: Force International (Bangladeš)

Po dolasku u centar UN Women utvrđujete da je Amena prevezena u bolnicu i da je majka troje male djece koja trenutno nisu s njom. Sastajete se sa porodicom koja je pronašla Amenu i oni vas odvođe do mjesta gdje su je našli. Po tom području se mota više ljudi i inicijalnim pregledom okoline uočavate da je područje slabo osvijetljeno, ali da na njega pogled ima nekoliko skloništa u kojima borave izbjegličke porodice. Također primjećujete da se u relativnoj blizini nalaze toaleti i kupaonice.

Koji su vam trenutni prioriteti? - Sigurnost i zaštita žrtve i njeno troje male djece, a odmah treba pokrenuti proces procjene rizika.

O kojem krivičnom djelu(ima) bi se moglo raditi? - Seksualni napad (pronađena u poderanoj odjeći), razbojništvo, krađa.

U ovoj ranoj fazi, koliko je lica mjesta? - Mjesto gdje je Amena pronađena, sama Amena je također lice mjesta, mjesto gdje je počinjeno krivično djelo, a ako nije poznato, mjesto gdje je pronađena. Ostala lica mjesta mogu biti mjesto gdje je boravila u centru UN Women i bilo koje vozilo u kojem je prevezena u bolnicu, ako je korišteno oružje, lokacija oružja bi mogla biti lice mjesta.

Koji bi dokazi mogli biti dostupni? - Izjava žrtve/preživjele; potencijalno saslušanje u svojstvu svjedoka svih lica koja su možda vidjela sam napad ili bilo koga drugog ko se sumnjivo ponašao ili ko je bježao sa lica mjesta, na primjer, osobe koje su bile u toaletima i kupaonicama su možda nešto vidjele ili čule; medicinski i/ili forenzički dokazi, dokazi o prvoj/ranoj prijavi od porodice Rohinja koja je pronašla oštećenu i osoblja UN Women; sve bi moglo biti potencijalni dokaz, ništa se ne treba odbacivati.

Kako ćete osigurati i sačuvati sve potencijalne dokaze? - Osigurati lice mjesta gdje je pronađena Amena, što se može postići vašim ostankom na toj lokaciji ili određivanjem kolege koji će spriječiti kontaminaciju lica mjesta, korištenjem policijske ili bilo koje druge trake ili konopca da bi se lice mjesta ogradilo i broj osoba koje čuvaju lice mjesta mogao svesti na samo jednu.

Utvrđiti ko su svjedoci, ako ih ima, a kao minimum pribaviti kratke bilješke o informacijama koje eventualno imaju i kontakt podatke za kasniji kontakt s njima, po potrebi. Razmotriti policijske patrole u tom području i oko toaleta i kupaonica, kako bi se umirila zajednica koja tu živi i također kako bi se pronašli svjedoci i spriječili slični događaji.

Gore navedeni scenarij je osmislio Force International Limited. Scenarij nije svjesno zasnovan na nekom stvarnom događaju ili osobi.

PRILAGOĐAVANJE ISTRAGA PROMJENAMA PRIRODE SUKOBA

Istrage nasilja nad ženama i djevojčicama povezanog sa ratnim sukobima, naročito kada obuhvataju djela koja su počinili naoružani akteri u sukobu, zahtijevaju dublje razumijevanje o tome kako se ovo nasilje koristi u ratu. Uprkos izazovima za policiju, rodno odgovorna istraga o nasilju nad ženama i djevojčicama povezanom sa oružanim sukobom će zahtijevati značajno stručno znanje kako bi se provela intenzivna analiza dokaza vezanih za

ovo nasilje, uključujući i širi kontekst iz kojeg je jasno vidljivo da je seksualno nasilje sastavni dio organizovanog ratnog pohoda, a ne izolovani ili oportunistički incident u vezi sa drugim „osnovnim“ krivičnim djelima počinjenim u ratu.⁴¹

⁴¹ SáCouto, Susana i Katherine Cleary. "Importance of Effective Investigation of Sexual Violence and Gender-Based Crimes at the International Criminal Court." *American University Journal of Gender, Social Policy & the Law*. 17, no. 2 (2009): 337-359. Vidi također: Kelly Dawn Askin, *Prosecuting Gender Crimes Committed in Darfur: Holding Leaders Accountable for Sexual Violence, u GENOCIDE IN DARFUR 141, 144* (Samuel Totten et al. eds., 2006).

Sácouto i Cleary (2009) tvrde da se seksualno nasilje u oružanim sukobima često prešutno potiče ili toleriše, čak i kad nije službeno odobreno.⁴² Dodaju da seksualno nasilje može eskalirati i postati centralno sredstvo ratovanja, ako se pravovremeno ne istraži ili prođe nekažnjeno.

Na primjer, studija o seksualnom nasilju nad ženama i djevojčicama povezanom sa oružanim sukobima koju je provela Svjetska zdravstvena organizacija 2005. godine u Liberiji⁴³ pokazala je da je 95% od 1.216 ispitanica pretrpjelo neki vid rodno zasnovanog nasilja od čega je 73,9% ispitanica silovano u ratu, a 13,0% nakon rata.⁴⁴ U prvim godinama poraća počinioci su uglavnom bili bivši borci. U 2007. djeca mlađa od 18 godina su činila 46% slučajeva prijavljenih Nacionalnoj policiji Liberije. Iste godine je 38% od 5.000 slučajeva traženja zaštite bilo vezano za rodno zasnovano nasilje, a u prva tri mjeseca 2008. godine prijavljeno je 1.935 slučajeva, od čega je 34% bilo vezano za rodno zasnovano nasilje.⁴⁵ Među seksualnim deliktima evidentiranim od septembra do novembra 2008. godine silovanje je bilo na prvom mjestu.⁴⁶

Rodno zasnovano nasilje je zbirni pojam za svaku štetnu radnju počinjenu protiv volje neke osobe koja je zasnovana na društveno pripisanim (rodnim) razlikama između žena i muškaraca. Priroda i razmjeri određenih vrsta rodno zasnovanog nasilja razlikuju se u različitim kulturama, zemljama i regijama.

U svom izvještaju o seksualnom nasilju povezanom sa sukobima (S/2017/249) generalni sekretar UN-a defi-

42 Ibid.

43 Report on Sexual Gender based Violence and Health Facility Needs Assessment (Lofa, Nimba, Grand Gedeh and Grand Bassa counties) in Liberia (2005). Omanyondo, M.O. za Svjetsku zdravstvenu organizaciju.

44 Zajednički program Vlade/UN-a za sprečavanje i odgovor na rodno zasnovano nasilje (13. juni 2008.). Informacije dostavio dr. Sadiq Syed, zamjenik regionalnog programskog direktora UN Women u Južnoj Africi.

45 Ibid.

46 Seksualni delikti počinjeni u septembru, oktobru, novembru 2008. u Liberiji (UNPOL - decembar 2008.). Informacije dostavio dr. Sadiq Syed, zamjenik regionalnog programskog direktora UN Women u Južnoj Africi.

Fotografiju ustupio UNMIL/Christopher Herwig Liberija)

niše termin „seksualno nasilje povezano sa sukobima“ kao **silovanje, seksualno ropstvo, prisilnu prostituciju, prisilnu trudnoću, prisilni abortus, prisilnu sterilizaciju, prisilni brak i svaki drugi oblik seksualnog nasilja slične težine počinjenog nad ženama, muškarcima, djevojčicama ili dječacima, koje je direktno ili indirektno povezano sa sukobom.**⁴⁷

U izvještaju se dodatno navodi da ova povezanost može biti jasna iz profila počinioca (koji je često povezan sa državnom ili nedržavnom naoružanom grupom, uključujući terorističku grupu ili mrežu), profila žrtve/preživjele (koja je često stvarna ili percipirana pripadnica progonjene političke, etničke ili vjerske manjine, ili je na meti zbog stvarne ili percipirane seksualne orijentacije i rodnog identiteta), atmosfere nekažnjivosti (koja se općenito povezuje sa kolapsom države), prekograničnih posljedica (kao što je raseljavanje ili trgovina ljudima) i/ili kršenja odredbi sporazuma o prekidu vatre. Ovaj pojam obuhvata i trgovinu ljudima u konfliktnim situacijama za svrhe seksualnog nasilja/iskorištavanja.⁴⁸

Generalni sekretar UN-a je 2007. godine uspostavio Akciju Ujedinjenih nacija protiv seksualnog nasilja u sukobu, kao ključnu zajedničku inicijativu na nivou sistema UN-a koja će usmjeravati prikupljanje znanja i sisteme koordinacije

47 Izvještaj generalnog sekretara o seksualnom nasilju povezanom sa sukobima (2017). UN Doc S/2017/249

48 Ibid.

sa drugima, u sklopu nastojanja da se prilagodi dinamičnoj prirodi sukoba i upotrebe nasilja nad ženama i djevojkama u sukobima od strane naoružanih aktera, uvažavajući da su aktivnosti prevencije i odgovora fragmentirane i kao takve predstavljaju prepreku za rješavanje ove pojave. Od tada sistem UN-a uključujući organizacije kao što je Odjel za mirovne operacije (DPO), OHCHR, UN Women i UNDP dokumentuje naučene lekcije i dobre prakse u istragama nasilja nad ženama i djevojkama povezanog sa sukobima koje su korisne za rodno odgovorni rad policije. Neki od najnovijih primjera su:

- Dobra praksa je omogućavanje žrtvama/preživjelim da izaberu da li će razgovarati sa ženskim ili muškim istražiteljem i/ili prevodiocem. Stoga su idealni istražni timovi mješovitog spolnog sastava. Mješoviti timovi su posebno korisni u slučajevima kada je na funkciji čuvara prolaza muškarac;
- Treba izbjegavati pretpostavke u vezi sa preferencama žrtve/preživjele osobe o tome s kim želi razgovarati, uključujući i to da li bi željela razgovarati sa muškarcem ili ne;
- Razvoj radnih odnosa sa lokalnim i međunarodnim organizacijama koje pružaju hitne medicinske usluge treba smatrati prioritetom. Na primjer, organizacija Ljekari bez granica je dokazani glavni partner u identifikaciji i pružanju podrške žrtvama/preživjelim nasilja nad ženama i djevojkama povezanog sa sukobima;
- Fokus na obezbjeđivanje mogućnosti za smisleno učešće žrtve/preživjele, umjesto pretjeranog fokusiranja na istražne „rezultate“ koji će ograničiti mogućnosti za žrtvu/preživjelu osobu;
- Interseksionalna perspektiva je ključna za istrage. Na primjer, istražitelji mogu lako previdjeti motive za ubistvo starijih žena, a da se zapravo radi o namjernom odabiru naoružanih aktera koji na taj način žele izbrišati istoriju te zajednice;
- Identifikacija žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojkama povezanog sa sukobima podrazumijeva i da se osigura da su one upoznate sa pravnim aspektima nasilja kojem su podvrgnute. U nekim slučajevima žene nisu znale da su djela počinjena nad njima zapravo seksualno nasilje;

- Pretjerano oslanjanje na biološke dokaze za dokazivanje silovanja može biti kontraproduktivno. Dobro i spretno prikupljene kontekstualne informacije mogu potkrijepiti elemente potrebne za efikasnu istragu. Na primjer, eksperti UN-a za istraživanje navoda o nasilju nad ženama i djevojkama povezanom sa sukobima su u intervjuima sa žrtvama/preživjelim nasilja nad ženama i djevojkama koristili dokumente u kojima se specificiraju vojna vozila i uniforme naoružanih aktera čime su pomogli u prikupljanju posrednih dokaza koji potkrepljuju iskaze;

- Izgradnja partnerstava sa širokim spektrom aktera je skup vještina u koji se isplati dugoročno ulagati, naročito u odnosu na lokalne i međunarodne aktere koji pružaju humanitarnu pomoć;
- Osigurati provođenje rodne analize kako bi se ojačala istraga kroz doprinos analizama uticaja koje određene humanitarne situacije ili krize mogu imati na različite pojedince ili populacije, uključujući žene, muškarce, djevojčice i dječake, kao i minorizirane grupe. Ova rodno osjetljiva analiza može doprinijeti identifikaciji potreba, tako da se preporuke za zaštitu kao i podrška i pomoć mogu bolje prilagoditi;
- Mjerenje unapređenja u rodno odgovornom policijskom radu je važno. Mjerenje treba započeti od polaznih vrijednosti prilikom edukacije koja se uvodi u plan i program domaćih policijskih akademija sa posebnim modulom o nasilju nad ženama i djevojkama i njegovim pokretačima, uključujući oružani sukob, za sve polaznike, kako policija nikad ne bi ovo nasilje smatrala normalnom pojavom, kako u miru, tako i u krizi.

Za više informacija o najboljim praksama pristupa zasnovanog na pravima u istragama nasilja nad ženama i djevojkama povezanog sa sukobima, vidi publikaciju OHCHR-a [Integracija rodne perspektive u istrage o ljudskim pravima, smjernice i praksa \(Integrating a Gender Perspective into Human Rights Investigations Guidance and Practice\)](#) (2018.).

MEHANIZMI ZA IZGRADNJU PARTNERSTAVA

Kao što je već navedeno, istrage nasilja nad ženama i djevojčicama povezanog sa sukobima mogu biti izazovan proces, naročito ako nema izričitih naređenja indirektnih počinilaca nasilja drugima da takvo nasilje počine. Policijski službenici koji rade na istrazi će morati biti snalažljivi u prikupljanju dokaza koji će potkrijepiti iskaze žrtava/preživjelih i drugih ključnih svjedoka kako bi se utvrdila odgovornost indirektnih počinilaca nasilja nad ženama i djevojčicama povezanog sa sukobima, zbog izričitih naređenja koja su izdali, propuštanja da izvrše svoju komandnu odgovornost i/ili zbog ponašanja na poziciji autoriteta koje je potaknulo takvo nasilje.

„Nije potrebno dokazati da krivično djelo ne bi bilo počinjeno bez učestvovanja optuženog, već je dovoljno da se pokaže da je poticanje bilo faktor koji je bitno doprinio ponašanju druge osobe koja je počinila krivično djelo.“

Žalbeno vijeće MKSJ u predmetu Tužilac protiv Kordića i Čerkeza, br. predmeta IT-95-14/2-A, žalbena presuda, tačka 27 (17.12.2004.).

Prikupljanje takvih dokaza će zahtijevati partnerstva sa organizacijama na lokalnom i međunarodnom nivou koje imaju pristup samim žrtvama/preživjelim i ključnim svjedocima zbog humanitarnih uloga koje obavljaju u oružanom sukobu. Međutim, policija će trebati investirati u izgradnju povjerenja sa organizacijama koje predstavljaju interese žrtava/preživjelih i njihovih zajednica koje su traumatizirane sukobom.

Jedan od načina na koje policija može graditi povjerenje i partnerstva nakon sukoba je aktivna podrška i učešće u mehanizmima za osnaživanje žena, uključujući žene u policiji, u sklopu mirovnih aktivnosti.

Vidi poglavlje 8 Koordinacija između pravosudnih agencija, gdje se nalaze analize i primjeri partnerstava koja se mogu uspostaviti s ciljem efektivnijeg odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Prilikom odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama povezano sa sukobima policijski službenici trebaju čuti

Fotografiju ustupio MINUSMA (Mali)

direktno od samih žrtava/preživjelih kako se oružani sukob odrazio na njih, ali i kako one vide budućnost u smislu izgradnje mira. Takve informacije će biti važne za definisanje policijskih prioriteta, uključujući i odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama na rodno odgovoran način. Definisanje prioriteta bi trebalo obuhvatiti potrebu da policijski istražitelji privedu licu pravde počinioce i trenutnih i ranijih krivičnih djela. To je posebno važno da bi se izgradilo povjerenje zajednice i osiguralo da policijski službenici imaju samouvjerenost i sposobnost da to ostvare.

Lokalizacija Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a (UN SCR) 1325 i 1820, zajedno sa nacionalnim akcionim planovima o njihovoj provedbi, ako su doneseni, može policiji otvoriti značajne prilike za uspostavljanje neophodnih partnerstava s ciljem veće efikasnosti njihovih istraga nasilja nad ženama i djevojčicama povezanog sa sukobima.⁴⁹ Rezolucije (UN SCR) 1325 i 1820 teže ne samo osnaživanju žena kao graditeljica mira i donositeljica odluka, umjesto kao žrtava/preživjelih oružanog sukoba, već i obezbjeđuju instrumente i politike za prevenciju seksualnog i rodno zasnovanog nasilja. S januarom 2020. godine 83 zemlje su usvojile Nacionalni akcioni plan za UN SCR 1325.⁵⁰

Na primjer, UN SCR 1325 (2000) poziva države članice da poduzmu mjere na nivou država u sljedećim ključnim oblastima:

49 Implementing Locally, Inspiring Globally: Localizing UNSCR 1325 in Colombia, Nepal, the Philippines, Sierra Leone, and Uganda (2013). Global Network of Women Peacebuilders

50 Vidi National Action Plans for the Implementation of UNSCR 1325 on Women, Peace and Security. Women's International League of Peace and Freedom.

- Mjere koje podržavaju lokalne ženske mirovne inicijative i procese za rješavanje sukoba i koje uključuju žene iz svih mehanizama za provedbu mirovnih sporazuma;
- Zaštita žena i djevojčica od nasilja na osnovu spola, posebno silovanja i drugih oblika seksualnog zlostavljanja, te svih drugih oblika nasilja u oružanim sukobima. To podrazumijeva i posebno razmatranje posebnih potreba žena i djevojčica u slučajevima repatrijacije, preseljavanja, rehabilitacije, reintegracije i obnove nakon sukoba;
- Uključiti rodnu perspektivu u mjere očuvanja i izgradnje mira i riješiti zaštitu, prava i posebne potrebe žena.

Učešćem u mirovnim inicijativama kao što je lokalizacija UNSCR 1325 i 1820, poput onih koje je izradila Globalna mreža žena graditeljica mira (GNWP), policija može biti bolje integrisana u aktivnosti za sistematsku koordinaciju između nacionalnih i lokalnih organa vlasti, unaprijediti interesornu saradnju i saradnju između organizacija civilnog društva, vladinih agencija, agencija UN-a i drugih relevantnih aktera, kao i podići svijest i proširiti znanje o UNSCR 1325 i 1820 i povezanim međunarodnim instrumentima i nacionalnim politikama među ključnim akterima.⁵¹

U nastavku (okvir 9) je primjer kako je učešće policije u Ugandi u aktivnostima lokalizacije UNSCR 1325 unaprijedilo odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Okvir 9

Policija u Ugandi i lokalizacija UNSCR 1325

Uganda ima dug istorijat građanskog rata i još uvijek trpi interne sukobe, od kojih su mnogi politički, oružane pobune i nasilje povezano sa izborima. Pobuna Božije vojske otpora (LRA) u Sjevernoj Ugandi od 1987. do 2006. godine je uzrokovala smrt stotina hiljada ljudi, otmice oko 20.000 djece i skoro 2 miliona interno raseljenih lica.

Iako se bezbjednost u zemlji značajno poboljšala nakon potpisivanja sporazuma o obustavi neprijateljstava između LRA i Vlade Ugande 2006. godine, žene su i dalje disproportionalno pogođene rasprostranjenim nasiljem i nesigurnošću.

Vlada Ugande je 2008. godine usvojila Nacionalni akcioni plan za implementaciju UNSCR 1325, UNSCR 1820 i Deklaracije iz Gome o iskorjenjivanju seksualnog nasilja i eliminaciji nekažnjivosti u regiji Velikih jezera.

U sklopu lokalizacije Nacionalnog akcionog plana Uganda je formirala koordinacione odbore na nivou okruga i podokruga. Na nivou regija Jedinica za zaštitu djece i porodice Policije Ugande pridružila se drugim administrativnim predstavnicima okruga iz oblasti upravljanja, razvoja, obrazovanja, HIV-a i reproduktivnih prava, rodno i razvoja zajednice, krivičnih istraga, zatvora i pravosuđa, između ostalih, i učestvovala u mjesečnim razgovorima o situaciji i povezanim aktivnostima/mjerama za seksualno rodno zasnovano nasilje u regiji.

Kasnije su izrađeni lokalni akcioni planovi koje su zatim usvajala lokalna vijeća iz okruga koji je učestvovao u programu. Još jedan rezultat lokalizacije, odnosno procesa izrade i usvajanja LAP-ova je i povećana svijest o rodno zasnovanom nasilju u zajednicama i u sektoru bezbjednosti. Osim toga, LAP-ovi i učešće policije u njihovom osmišljavanju i implementaciji dovelo je do toga da je okružna policijska stanica formirala službu za rodno zasnovano nasilje sa službenikom za vezu sa zajednicom u svakom od okruga u kojem je provedena lokalizacija. Ovi napori lokalnih aktera iz organa vlasti doprinijeli su povećanom prijavljivanju slučajeva rodno zasnovanog nasilja i povećanju povjerenja javnosti u rad policije na takvim slučajevima.

⁵¹ Implementing Locally, Inspiring Globally: Localizing UNSCR 1325 in Colombia, Nepal, the Philippines, Sierra Leone, and Uganda (2013). Global Network of Women Peacebuilders.

Prema izvještaju Policije o kriminalitetu za 2017. godinu prijavljeno je ukupno 15.325 slučajeva nasilja u porodici, u poređenju sa 13.132 koliko je prijavljeno u 2016. godini, što predstavlja porast od 16,7%. Osim toga, prema izvještaju Policije za 2014. broj slučajeva rodno zasnovanog nasilja prijavljenih policiji je u 2014. godini porastao za 25,8% u odnosu na 2013. Brojke su od tada u stalnom porastu.

„[U okrugu Kitgum], služba i ured za vezu su pomogli u povezivanju policije i zajednice, što je za rezultat imalo povjerenje javnosti i prijavljivanje slučajeva rodno zasnovanog nasilja. Također su smanjeni slučajevi pregovaranja na nivou porodice. (Počinilac pregovara sa porodicom žrtve kako bi se stvar riješila na nivou porodice, čak i u slučaju silovanja, defloracije i ranog dječijeg braka). Prethodno bi prijava bila podnesena tek nakon propalih pregovora, ali se ta situacija promijenila. Prijavljivanje rodno zasnovanog nasilja je nakon lokalizacije poraslo sa 435 slučajeva u 2014. na preko 2.500 slučajeva svake godine.“
Komandir Okružne policije, Okrug Kitgum.

Izvor: Localization: Rumbimbwa, R., Assessing the impact Uganda Case Study (2018), . Global Network of Women Peacebuilders.

NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA NA INTERNETU I UZ POMOĆ IKT

Razvoj interneta i širenje doseg informaciono komunikacionih tehnologija mijenjaju živote na dnevnoj osnovi. Pristup i korištenje IKT-a je sada povezano sa ljudskim razvojem jer omogućava kontinuum ideja, inovacija i težnji. Putem IKT-a žene i djevojčice širom svijeta uživaju do sada neviđen pristup sredstvima za samostalni razvoj na poslu, u obrazovanju i u slobodno vrijeme. Anonimnost na internetu igra važnu ulogu za žene u pristupanju online prostorima, preuzimanju uloga u aktivizmu, političkom angažmanu i izgradnji pokreta koji su važni za demokratska društva.

Međutim, svaka nova prilika žene i djevojčice suočava sa nastavkom nasilja kojem su često izložene u svakodnevnom (stvarnom) životu. Nasilje nad ženama i djevojčicama kao što je seksualno uznemiravanje, uhođenje, nezakonito korištenje ili korištenje bez pristanka slika i video zapisa i prijetnje šire se i u online prostor, zbog čega se žene i djevojčice u svom digitalnom učešću osjećaju nesigurno. Rizik od nasilja je znatno veći kada postoji element anonimnosti.

Rodno odgovoran policijski rad će igrati važnu ulogu u tretiranju ovakvog vida nasilja, ali će njegov opseg

trebati odmjeriti. Trebat će se pridržavati normi koje se odnose na lične informacije i podatke trećih strana i izgraditi ključna partnerstva za prikupljanje obavještajnih podataka o počiniocima sa pružaocima internetskih usluga i tehnološkim kompanijama koje dominiraju u širenju IKT-a. Jednako važno će biti prisustvo policije u online prostoru, kako bi se javnosti saopštile informacije o sigurnosnim smjernicama i strategijama, uključujući i mehanizme za prijavljivanje koji će promovisati prevenciju nasilja nad ženama i djevojčicama na internetu i potaknuti na prijavljivanje takvih slučajeva.

„Pristup internetu brzo postaje neophodnost za ekonomsku dobrobit i sve više se smatra osnovnim ljudskim pravom. Stoga je ključno da se obezbijedi da taj digitalni javni prostor bude sigurno i osnažujuće mjesto za sve, uključujući i žene i djevojčice.“

Nasilje nad ženama i djevojčicama na internetu,
Evropski institut za ravnopravnost spolova

Za potrebe ovog priručnika autori će koristiti definiciju IKT-a koju predlaže Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP):⁵²

⁵² Tools for Development Using Information and Communications Technology to Achieve the Millennium Development Goals: Working Paper, United Nations ICT Task Force December 2003.

„IKT su u osnovi alati za rukovanje informacijama, raznoliki skup roba, aplikacija i usluga koje se koriste za izradu, pohranjivanje, obradu, distribuciju i razmjenu informacija. Obuhvataju „stare“ IKT, radio televiziju i telefon, kao i „nove“ IKT, kompjutere, satelitske i bežične tehnologije i internet. Ti različiti alati sada mogu da se kombinuju i rade zajedno, te na taj način čine naš „umreženi svijet“, masivnu infrastrukturu međusobno povezanih telefonskih usluga, standardizovanog kompjuterskog hardvera i televizije koji dopiru u svaki kutak zemaljske kugle.“

KOLEGIJALNE SMJERNICE

Uticaj tehnologije

Imajući u vidu kontinuirani razvoj vrsta i metoda počinjenja krivičnih djela u svijetu važno je da vi i vaše osoblje zadržite budnost u pogledu različitih ponašanja/radnji počinitelaca. Bez obzira na to što će neke promjene kriminalnih obrazaca i ponašanja možda iziskivati specijalizovani odgovor, ne zaboravite na osnove kod postupanja sa žrtvama/preživjelim. To je posebno važno u današnjem kontekstu policijskog rada koji podrazumijeva posebne izazove koje donosi napredak tehnologije i kompleksnost i međusobna povezanost problema vezanih za postupanje u slučaju nasilja nad ženama i djevojčicama na internetu. Iako je policijski rad imao koristi od tehnološkog napretka u provođenju krivičnih istraga, ne treba zaboraviti izazove koje je takav napredak donio, naročito u pogledu novih načina rada kriminalnih struktura. To je za vas i vaše osoblje stvorilo posebne izazove, posebno ako vaše organizacije nemaju odgovarajuće resurse i pristup osnovnoj tehnologiji.

Slika 3 ilustrira kompleksnosti i međusobne zavisnosti problema u rješavanju nasilja nad ženama i djevojčicama, pregled koji je na visokom nivou izradila Radna grupa za širokopojasni pristup internetu i rod Komisije UN-a za širokopojasni pristup internetu za digitalni razvoj (2015).

Postoji disbalans između onoga što policijske organizacije mogu obezbijediti njihovom osoblju i onoga čemu mogu pristupiti građani. U mnogim zemljama su mobilne mreže i pristup internetu preko pametnih telefona znatno uznapredovali, tako da građani lako

Slika 3

Kompleksnost i međusobna zavisnost problema u rješavanju nasilja nad ženama i djevojčicama na internetu (UN 2015.)

pristupaju društvenim medijima i web stranicama, dok policijske i organizacije za provođenje zakona nisu uvijek u korak sa takvim razvojem, što stvara dodatne izazove za vas i vaše osoblje u policijskom radu u lokalnim zajednicama.

NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA NA INTERNETU I UZ POMOĆ IKT

Nasilje nad ženama i djevojčicama na internetu i uz pomoć IKT postaje sve učestalije širom svijeta, ali organizacije za provođenje zakona na međunarodnom nivou još uvijek kaskaju, jer i dalje nema univerzalno priznate definicije internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama. Međutim, postoji više oblika nasilja nad ženama i djevojčicama na internetu i uz pomoć IKT oko kojeg postoji opšta saglasnost: internetsko uhođenje, zlostavljanje putem nedobrovoljnih slika (za koje se koristi neprimjereni termin „osvetnička pornografija“), govor mržnje i uznemiravanje, „slut-shaming“ (posramljivanje žene njenim nazivanjem droljom), nuđenje neželjene pornografije, seksualna iznuda (*sextortion*), prijetnje silovanjem i smrću, prikupljanje informacija o žrtvi,

objavljivanje privatnih informacija žrtve na internetu i elektronski pomognuta trgovina ljudima.^{53 54 55 56}

U izvještaju Nasilje nad ženama i djevojkama na internetu Globalni poziv na uzbunu (2015), Radna grupa za širokopojasni pristup internetu i rod Komisije UN-a za širokopojasni pristup internetu za digitalni razvoj navodi listu karakteristika i profila specifičnih za internetsko nasilje nad ženama i djevojkama (slika 4):

stvarnom životu, jer je jedina razlika između njih sredstvo izvršenja djela. Evropski institut za ravnopravnost spolova (EIGE) navodi da internetsko nasilje nad ženama i djevojkama nije zasebna pojava, već često slijedi iste obrasce kao i izvanmrežno (offline) nasilje. Institut je utvrdio da policija često svaki događaj u online komunikaciji tretira kao pojedinačnu radnju, umjesto da ga sagledava u širem kontekstu kumulativnog uticaja zlostavljanja.⁵⁸

Slika 4

Slika 4 Specifične karakteristike i profili internetskog nasilja nad ženama i djevojkama (Komisija UN-a za širokopojasni pristup internetu za digitalni razvoj, 2015.)

ANONIMNOST

Zlostavljač može ostati nepoznat žrtvi/preživjeloj

DJELOVANJE NA DALJINU

Zlostavljanje se može činiti bez fizičkog kontakta i sa bilo koje lokacije

AUTOMATIZACIJA

Zlostavljačke radnje za koje se koristi tehnologija zahtijevaju manje vremena i truda

PRISTUPAČNOST

Raznolikost i priuštivost mnogih tehnologija ih čini lako dostupnim počniocima

ŠIRENJE I VJEČNO TRAJANJE

Tekstualne poruke i slike se umnožavaju i opstaju dugo vremena ili zauvijek

Nasilje nad ženama i djevojkama na internetu i uz pomoć IKT je rodno zasnovano nasilje koje se vrši u elektronskoj komunikaciji i na internetu⁵⁷ te ga stoga treba tretirati isto kao nasilje nad ženama i djevojkama u

Trauma koju pretrpi žrtva/preživjela je ista, ili čak i dublja, kod internetskog nasilja i ponekad ostavlja trajnu traumu zbog njegove javne prirode.⁵⁹ Međutim, istraživanjem je utvrđeno da policijski službenici često zanemaruju ili čak minimiziraju štetu uzrokovanu internetskim nasiljem nad ženama i djevojkama, smatrajući iskustvo žrtava/preživjelih pojedinačnim događajem, umjesto da ga prepoznaju kao obrazac ponašanja koji se proteže na određeni vremenski period.⁶⁰ U njenom izvještaju o internetskom nasilju iz 2018. godine posebna izvjestiteljica o nasilju nad ženama i djevojkama navodi da organi za provođenje zakona

53 UN Broadband Commission for Digital Development (2015) *Cyber Violence Against Women and Girls A worldwide wake-up call: A report by the UN Broadband Commission for the Digital Development Working Group on Broadband and Gender*;

54 EIGE (2017) *Cyber Violence against women and girls*, European Institute for Gender Equality. Vidi također: CyberSafe (2017) *Cyber Violence against Women and Girls: Report*, University of Ljubljana, Faculty of Social Sciences.

55 Vidi izvještaj Posebne izvjestiteljice o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama o nasilju nad ženama i djevojkama na internetu na sljedećem linku <https://undocs.org/A/HRC/38/47>

56 CyberSafe (2017) *Cyber Violence against Women and Girls: Report*, University of Ljubljana, Faculty of Social Sciences

57 EIGE (2017) *Cyber Violence against women and girls*, European Institute for Gender Equality.

58 CyberSafe (2017) *Cyber Violence against Women and Girls: Report*, University of Ljubljana, Faculty of Social Sciences

59 EIGE (2017) *Cyber Violence against women and girls*, European Institute for Gender Equality.

60 <https://undocs.org/A/HRC/38/47>

često trivijaliziraju internetsko nasilje nad ženama, pri čemu njihovo postupanje nažalost često karakteriše okrivljavanje žrtve. Zbog takvog stava nastaje kultura šutnje i smanjenog prijavljivanja, gdje žene žrtve nerado govore o iskustvu nasilja zbog straha da će biti okrivljene za to što im se desilo.

Zbog činjenice da je počiniocima često lakše da ostanu anonimni kada djela vrše na internetu i da počinilac tako često ima veći pristup žrtvi rastu i razmjeri nekažnjivosti. Internetsko nasilje nad ženama i djevojčicama je lako počinuti i zahtijeva relativno malo ili čak ne zahtijeva nikakvo poznavanje tehnologije.⁶¹ To dodatno pogoršava sve veća priuštivost tehnološkog hardvera, kao što je rasprostranjena upotreba pametnih telefona i drugih digitalnih uređaja.

Globalno širenje interneta i njegova povećana dostupnost otvara mogućnost počiniocima da uspostave kontakt sa drugima bilo gdje u svijetu i tako povećava dostupnost potencijalnih žrtava i istovremeno smanjuje rizik od otkrivanja i u konačnici umanjuje mogućnosti žrtava/preživjelih da ostvare pravdu.⁶²

Smjernice usmjerene na žrtvu kakve nudi ovaj priručnik treba primjenjivati bez obzira na to da li je nasilje nad ženama i djevojčicama počinjeno na internetu (online), izvanmrežno (offline) ili oboje, a potrebe žrtve, njena sigurnost i zaštita moraju biti glavni prioritet. I fizički i internetski (online) oblici nasilja nad ženama i djevojčicama mogu preći u drugu sferu, tako da neki oblici zlostavljanja mogu uključivati i izvanmrežno uznemiravanje.⁶³

Glavne intervencije za prevenciju internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama obično se fokusiraju na djecu i mlade, uvažavajući da je obrazovanje sljedeće generacije korisnika tehnologije, i djevojčica i dječaka, ključno za povećanje svijesti i o kriminalitetu takvih radnji i devastirajućim posljedicama koje one mogu

imati po žrtve/preživjele. Takvo obrazovanje treba provesti u sklopu šireg društvenog pristupa ovom problemu, uključivanjem roditelja, nastavnika, policije, pravosudnih agencija i šire zajednice.⁶⁴ UNODC je u sklopu inicijative Obrazovanje za pravdu objavio Modul o interpersonalnom kompjuterskom kriminalu za predavače na univerzitetima, koji se bavi internetskim nasiljem nad ženama i drugim rodno zasnovanim interpersonalnim kompjuterskim krivičnim djelima.⁶⁵

Radna grupa za širokopojasni internet i rod Komisije UN-a za širokopojasni pristup internetu za digitalni razvoj (2015.) daje preporuke koje su primjenjive na pružaoce osnovnih usluga, uključujući policiju za primjenu višestepenog pristupa za rješavanje internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama (slika 5). Radna grupa navodi da se aktivnosti mogu razvrstati u tri kategorije djelovanja:

- Preventivne mjere kroz senzibilizaciju i podizanje svijesti javnosti;
- Promocija mjera zaštite za sigurnost i jednakost žena i djevojčica na internetu;
- Uvođenje i sprovođenje sankcija.

RODNO ODGOVORAN POLICIJSKI RAD: AKTIVNOSTI U NAREDNOM PERIODU

Žene i djevojčice koje budu izložene internetskom nasilju često imaju ograničene mogućnosti u vidu promjene ličnih IKT podataka ili profila ili pokušaja da ignorišu zlostavljačko ponašanje ili prijave takvo ponašanje njihovom pružaoču internetskih usluga koji bi mogao kontrolisati račun zlostavljača.

Ako se zlostavljačko ponašanje nastavi, žrtve/preživjele često moraju imati dokumentovane dokaze o obrascu zlostavljačkog ponašanja prije nego što se mogu obratiti policiji ili prijaviti slučaj njihovom pružaoču internetskih

61 CyberSafe (2017) Cyber Violence against Women and Girls: Report, University of Ljubljana, Faculty of Social Sciences.

62 Ibid.

63 UN Broadband Commission for Digital Development (2015) Cyber Violence Against Women and Girls A worldwide wake-up call: A report by the UN Broadband Commission for the Digital Development Working Group on Broadband and.

64 Ibid. Vidi također: Networked Intelligence for Development 2015.

65 <https://www.unodc.org/e4j/en/cybercrime/module-12/key-issues/gender-based-interpersonal-cybercrime.html>

Slika 5

Tri kategorije intervencija za internetsko nasilje nad ženama i djevojčicama kako ih definiše Radna grupa za širokopojasni pristup internetu i rod Komisije UN-a za širokopojasni pristup internetu za digitalni razvoj.

Spriječiti internetsko nasilje nad ženama i djevojčicama kroz promjenu društvenih stavova

Povećanje svijesti

Društvo treba spriječiti sve oblike internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama kroz obuku, učenje, kampanje i razvoj zajednice.

Pravosuđe i sigurnosne/policijske snage trebaju integrisati probleme internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama u sve obuke o krivičnom postupku i internetskoj sigurnosti.

Nadzor i praćenje kako bi se rizici za žene i djevojčice sveli na minimum

Mjere zaštite

Industrija treba održati odgovornu internetsku infrastrukturu i prakse za brigu o potrošačima

Razvoj tehničkih rješenja

Promocija dužnog nadzora i obaveze prijavljivanja zlostavljanja

Prilagoditi i primjenjivati zakone i propise

Sankcije

Izraditi zakone, propise i mehanizme upravljanja

Sudovi i pravni sistemi trebaju primjenjivati obavezu poštivanja zakona i efektivne kaznene posljedice za počinioc

Konsultacije o programu građanskih prava na internetu

usluga, što je česta preporuka policije. Često žrtvama/preživjelima nije u potpunosti jasno šta trebaju dokumentovati i kada je pravo vrijeme za obraćanje policiji. One općenito nisu upoznate s tim kako su online i offline kontrolirajuća i zlostavljačka ponašanja povezana. Žrtve/preživjele često nisu sigurne koliko zlostavljačkog ponašanja bi trebale „tolerisati“ i šta se smatra „zlostavljačkim“ ponašanjem na internetu. S druge strane, pružaoci internetskih usluga obično ne pripremaju svoje osoblje za zaprimanje pritužbi žena i djevojčica uz primjenu pristupa usmjerenog na žrtvu/preživjelu, niti su upoznati sa traumom. Žrtve/preživjele također možda ne prijavljuju redovno slučajeve pružaocima internetskih usluga.

U izvještaju o internetskom nasilju nad ženama i djevojčicama iz 2017. godine, EIGE naglašava da su rašireni stavovi prema kojima je krivica na žrtvi, zbog nerazumijevanja i neznanja koje je dodatno usložnjeno činjenicom da, prema nalazima ankete provedene 2014. u SAD, više od pola žrtava uhođenja i internetskog uhođenja nisu vlastito iskustvo prepoznale kao krivično djelo.⁶⁶

66 EIGE (2017) Cyber Violence against women and girls, European Institute for Gender Equality.

„U državama u kojima su oblici internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama kriminalizirani, prikupljeni podaci nisu razvrstani prema spolu žrtve i počinioca i njihovom odnosu, što ograničava korisnost podataka. Ovakav nedostatak podataka umanjuje mogućnosti za provođenje rodne analize internetskog nasilja i poređenje internetskog i izvanmrežnog nasilja nad ženama i djevojčicama.“

Nasilje nad ženama i djevojčicama na internetu, Evropski institut za ravnopravnost spolova (2017.)

Stoga prijavljivanje radnji internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama, kao što je internetsko uznemiravanje, uhođenje i prijetnje, policiji ili pružaocima internetskih usluga općenito bude proizvoljno, što utiče na kvalitet prikupljanja podataka o učestalosti takvog nasilja. U istom izvještaju iz 2017. godine EIGE priznaje da su podaci o internetskom nasilju nad ženama i djevojčicama u EU oskudni, pa je stoga vrlo malo poznato o stvarnim stopama žrtava internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama i učestalosti štete.⁶⁷

Istovremeno, dok zemlje prilagođavaju njihove pravne sisteme internetskom kontekstu kriminaliteta, poli-

67 Ibid.

cija često nije dovoljno pripremljena za ispunjavanje ovih zahtjeva. To može biti posebno očigledno kod sprovođenja naredbi o prestanku i obustavljanju, što je mogućnost u nekim pravnim sistemima koju žene i djevojčice mogu iskoristiti za sprečavanje daljeg objavljivanja i distribucije njihovih ličnih slika. Sprečavanje zlostavljanja širenjem slika bez pristanka (koje se često neprimjereno naziva „osvetnička pornografija“)⁶⁸ je za policiju ogroman zadatak, jer obično nema skup vještina potrebnih za odgovor na takve slučajeve. Specijalna izjaviteljica o nasilju nad ženama i djevojčicama je u njenom izvještaju o nasilju nad ženama i internetskom nasilju iz 2018. navela da čak i kada postoji posebni pravni okvir, pravni i regulatorni mehanizmi, uključujući službenike za provođenje zakona nisu uvijek obučeni niti opremljeni za njegovu efektivnu implementaciju, zbog nedostatka odgovarajuće rodno osjetljive obuke i opšte percepcije da zlostavljanje na internetu nije ozbiljno krivično djelo.⁶⁹ Prema podacima UNODC-a najčešći pravni instrumenti su zakoni o kompjuterskom kriminalu, krivični zakoni, zakoni o nasilju u porodici i nasilju nad ženama i djevojčicama, zakoni o govoru mržnje i zakoni o zaštiti podataka i privatnosti.⁷⁰ Međutim, djelotvornost tih zakona zahtijeva odgovarajuću obuku i senzibilizaciju policije i drugih pružalaca osnovnih usluga. Postojanje protokola ili SOP-ova za policiju koji bi im pružili jasne parametre i koje bi pratila specijalizirana obuka za pristup i upravljanje ličnim podacima će biti posebno važno, jer će pomoći policijskim službenicima da osiguraju poštivanje principa proporcionalnosti, zakonitosti, odgovornosti i neophodnosti u njihovim intervencijama. U izvještaju o internetskom nasilju iz 2018. godine specijalna izjaviteljica⁷¹ preporučuje da:

- Države obezbijede obuku za sudije, advokate, policijske službenike i sve druge službenike za provođenje zakona i radnike koji su u direktnom kontaktu sa žrtvama, kako bi ih se osposobilo za istrage i krivično gonjenje počilaca.
- Također da države razviju specijalizirane, jasne, efikasne i transparentne interne i eksterne protokole i kodekse ponašanja za njihove službenike za provođenje zakona koji rade na slučajevima internetskog nasilja nad ženama kako bi oni mogli bolje shvatiti da je internetsko nasilje oblik rodno zasnovanog nasilja koji zahtijeva ozbiljan odgovor zasnovan na znanju o traumi.

Kao i kod nasilja nad ženama i djevojčicama u stvarnom svijetu prvi korak u efikasnijem odgovoru policije na internetsko nasilje nad ženama i djevojčicama bi trebalo biti institucionalno i informacijama potkrijepljeno⁷² tumačenje kako priroda nasilja nad ženama i djevojčicama, njegovi uzroci i posljedice različito i disproporcionalno utiču na žene i djevojčice.

Vidi poglavlje 10 Institucionalna izgradnja za efikasno i odgovorno policijsko postupanje u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama gdje se govori o definisanju institucionalnog i informacijama potkrijepljenog tumačenja o tome kako priroda nasilja nad ženama i djevojčicama, njegovi uzroci i posljedice različito i disproporcionalno pogađaju žene i djevojčice.

PRIMJENA ZAJEDNIČKIH KARAKTERISTIKA I PRINCIPA ESP-A NA INTERNETSKO NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Rodno odgovoran policijski rad će igrati važnu ulogu u rješavanju ovog problema, ali će taj rad trebati definisati u smislu online okruženja kao intervenciju usmjerenu na žrtvu koja ima sljedeće karakteristike:

68 Prema definiciji EIGE-a nedobrovoljna pornografija (čiji najpoznatiji oblik je „osvetnička pornografija“) obuhvata distribuciju seksualno eksplicitnih fotografija ili videozapisa putem interneta bez pristanka osobe koja se pojavljuje na njima. Počinilac je često bivši partner koji dolazi do slika ili videozapisa tokom prethodne veze sa žrtvom, a namjera mu je javno osramotiti i poniziti žrtvu radi osвете za prekid veze. Međutim, počinitelji nisu nužno partneri ili bivši partneri i motiv im nije uvijek osveće. Vidi pod „osvetnička pornografija“ u Glosaru i tezaursu <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1488?lang=en>

69 <https://undocs.org/A/HRC/38/47>

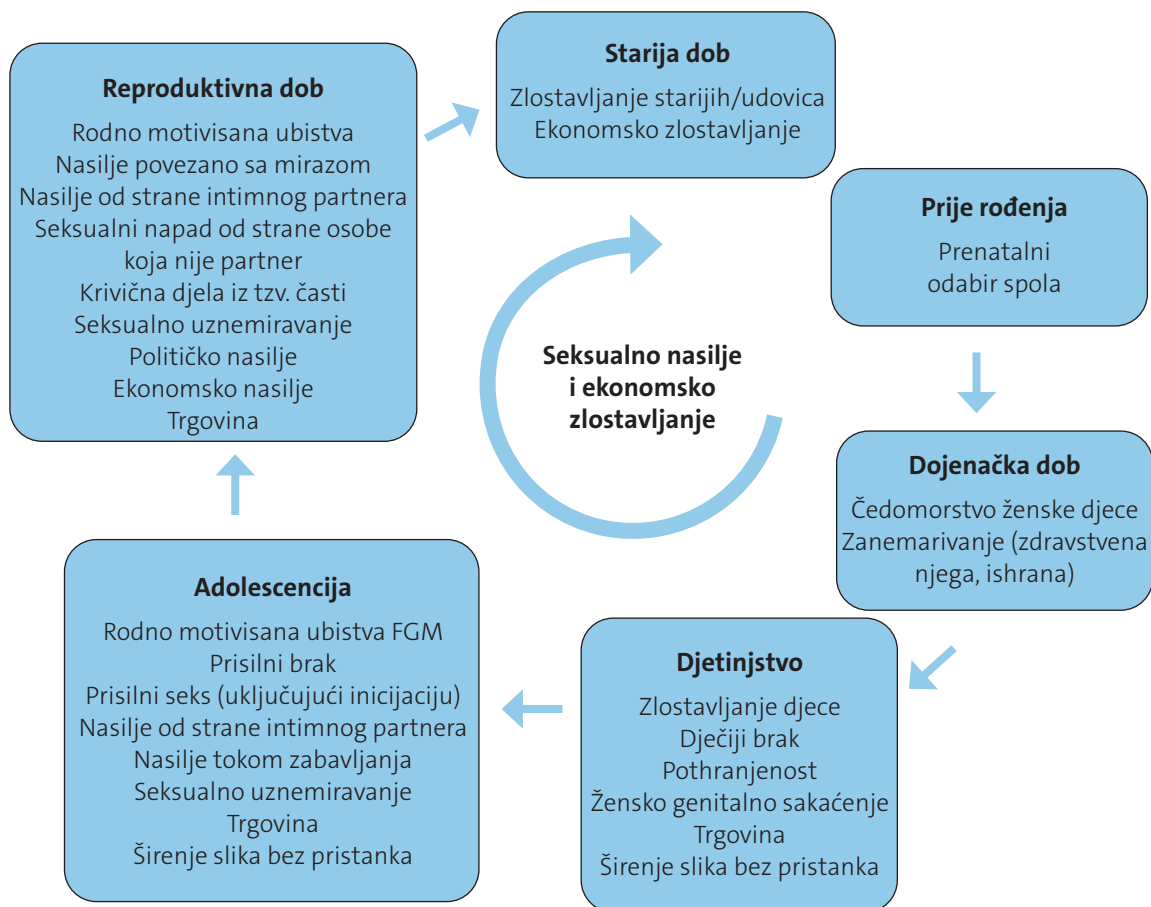
70 Vidi: Handbook for the Judiciary on Effective Criminal Justice Responses to Gender-based Violence against Women and Girls (2019). UNODC.

71 Vidi br. 69.

72 U svrhu ovog priručnika „potkrijepljeno informacijama“ znači da je nešto kontekstualno relevantno i zasnovano na redovno ažuriranim kvalitativnim i kvantitativnim podacima policijskih stručnjaka i vanjskih aktera, kao što su pružaoци osnovnih usluga i/ili organizacije civilnog društva.

Slika 6

Rodno zasnovano nasilje nad ženama i djevojčicama kroz cijeli životni ciklus (UNODC 2019.)

- **Dostupna i pristupačna** bez diskriminacije ili finansijskog opterećenja žrtava/preživjelih rodno zasnovanog nasilja u svim fazama životnog ciklusa (slika 6);⁷³
- **Prilagodljiva** tako da nudi sveobuhvatan spektar kulturno osjetljivih opcija koje odgovaraju različitim uticajima internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama;
- **Prikladna** u smislu da smanjuje sekundarnu viktimizaciju i pri tom promoviše osnaživanje žrtve/preživjele osobe;

- **Prioritet daje sigurnosti** primjenom upravljanja rizikom i planiranja sigurnosti koje uzima u obzir način na koji internetsko nasilje nad ženama i djevojčicama predstavlja nastavak nasilja koje disproportionalno pogađa žene i djevojčice online ili u stvarnom životu;
- Kontinuirano **informisana kroz učešće aktera**, tako da mediji, platforme ili portali koji koriste IKT za prijavljivanje nasilja nad ženama i djevojčicama u svim njegovim oblicima budu predstavljeni bez osuđivanja i na ohrabrujući način;
- Usklađena sa najboljim praksama i domaćim zakonima osiguravajući da mehanizam prijavljivanja za žrtve/preživjele uzima u obzir neophodni **pristanak** i mjere **povjerljivosti** za privatnost i zaštitu podataka;

⁷³ Vidi Handbook for the Judiciary on Effective Criminal Justice Responses to Gender-based Violence against Women and Girls (UNODC, 2019), na: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/HB_for_the_Judiciary_on_Effective_Criminal_Justice_Women_and_Girls_E_ebook.pdf str.9. Vidi također <https://www.endvawnow.org/en/articles/298-the-life-cycle-and-violence.html>

Opredjeljenje vas i vašeg tima treba biti da budete pokretači promjena za bolje sutra.

- Povezana sa procesima **prikupljanja podataka** (ličnih podataka) i **upravljanja informacijama** koji su sigurni, usklađeni sa normama i pomažu u sagledavanju učestalosti internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama kao i evaluaciji trendova u odgovoru osnovnih usluga i služe za osmišljavanje mjera prevencije;
- Podržana od strane ključnih aktera kao što su pružaoци internetskih usluga, pružaoци društvenih medija, tehnološke kompanije i vladine agencije kako bi se osigurala jedinstvenost u izvještavanju i efektivna **koordinacija referalnih** puteva kada se desi navodno internetsko nasilje nad ženama i djevojčicama.

Prepoznajući ovaj problem policija treba iskustva internetskog nasilja žena i djevojčica posmatrati kao dio šire slike nejednakih odnosa moći i sistematskog rodno zasnovanog nasilja i diskriminacije. Pred policiju se postavlja pitanje šta podrazumijeva prelijevanje nasilja nad ženama i djevojčicama u internetsku sferu i kako njegovi uzroci i posljedice različito pogađaju žene i djevojčice na internetu i u stvarnom životu? Naknadna pitanja bi trebala utvrditi ko su najranjivije žene i djevojčice u ovom sve većem okruženju informaciono komunikacionih tehnologija i pristupa internetu i šta se može učiniti u smislu prevencije i efektivnijeg odgovora na pojave nasilja nad ženama i djevojčicama putem IKT-a.

Utvrđujući najranjivije kategorije EIGE je dokumentovao da su žene, a naročito mlade žene u fazama adolescencije i reproduktivne dobi u životnom ciklusu (vidi sliku 6) disproporcionalno izložene teškim oblicima internetskog uznemiravanja i to internetskog uhođenja i seksualnog uznemiravanja na internetu.⁷⁴

U drugom primjeru žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama u sigurnim kućama i centrima za žrtve nasilja u porodici su pod većim rizikom od počinitelaca koji koriste IKT da bi pratili njihovo kretanje,

⁷⁴ EIGE (2017) Cyber Violence against women and girls, European Institute for Gender Equality.

čime se policiji otežava da obezbijedi njihovu sigurnost i zaštitu i zahtijevaju se veći policijski resursi.

Također je prisutan rastući trend disproporcionalne izloženosti žena javnih ličnosti, novinarki⁷⁵ i braniteljki ljudskih prava u nastojanju da ih se utiša i zastraši. Zbog nemogućnosti zadržavanja anonimnosti na internetu, mnogi političari, aktivisti, istraživači i novinari koji rade na pitanjima ljudskih prava i/ili korupcije izloženi su online nasilju, a ponekad i direktnim prijetnjama, upućenim ne samo njima, već i ranjivim grupama čije interese zastupaju.⁷⁶ Osim toga, prema podacima UNICEF-a preko 175.000 djece svakog dana se po prvi put povezuje na internet. U svakom trenutku na internetu je prisutno 750.000 ljudi koji pokušavaju vrbovati djecu za seksualno iskorištavanje i zlostavljanje.⁷⁷

Protokoli i kodeksi ponašanja koje razvija policija s ciljem odgovora na internetsko nasilje nad ženama i djevojčicama trebali bi pomoći službenicima koji prvi odgovaraju na događaj da identifikuju dodatne dimenzije nasilja koje omogućavaju IKT i kako interseksionalni faktori kao što su invaliditet, etnička pripadnost, seksualna orijentacija i starost utiču na ranjivost žena i djevojčica u online okruženju. Koraci koji vode u pravom smjeru su obuka zasnovana na znanju o traumi isključivo vezana za žene i djevojčice žrtve/preživjele fizičkih i internetskih seksualnih napada i formiranje specijalnih jedinica za kompjuterski kriminal koje imaju jedinstveno tumačenje nasilja nad ženama i djevojčicama i njegovo prelijevanje u internetsku sferu korištenjem IKT.

⁷⁵ Za više informacija vidi Attacks and Harassment: The Impact on Female Journalists and Their Reporting (2018). Troll-busters.com i international women's media foundation.

⁷⁶ Cyber violence and hate speech online against women: Study (2018). European Parliament's Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs.

⁷⁷ Preko 175.000 djece svakog dana se po prvi put povezuje na internet, što im otvara vrata odličnih prilika, ali i ozbiljnih rizika. UNICEF.

UTVRĐIVANJE ZAJEDNIČKE TERMINOLOGIJE ZA EFEKTIVAN ODGOVOR NA TRANSNACIONALNO INTERNETSKO NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Većina, ako ne i sve, policijske organizacije nemaju adekvatne kapacitete za odgovor na sve veće razmjere internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama koje se može kretati od online uhođenja koje vrši bivši nasilni intimni partner do masovne proizvodnje i reprodukcije slika koje prikazuju seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje djece od strane međunarodnih kriminalnih grupa. Praćenje i nadzor nad takvim nasiljem je jednako teško kao i praćenje radnji internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama koje nisu propisane kao krivično djelo kao što je nasilje na internetu (*cyber bullying*) koje može brzo eskalirati u ozbiljnije prijetnje nasiljem i mizogino zlostavljanje. Posebna izvjestiteljica o nasilju nad ženama i djevojčicama u izvještaju iz 2018.⁷⁸ o nasilju na internetu navodi činjenicu da se ova djela vrše izvan teritorijalnih i granica nadležnosti pojedinačnih država, zbog čega je nadležnim organima, uključujući agencije za provođenje zakona teško da identifikuju, istraže i krivično gone počinioce, te da preživjelima rodno zasnovanog nasilja omoguće pravnu zadovoljštinu.

Popularne platforme društvenih medija i drugi online kanali lako mogu postati prostori u kojima seksualni predatori identifikuju, vrbuju i prisiljavaju mlade žene i djevojčice da podijele njihove lične informacije, uključujući vlastite seksualne fotografije kako bi ih kasnije ucjenjivali i kontrolisali za potrebe seksualnog iskorištavanja i finansijske koristi. Organizovani kriminal je također aktivan na popularnim platformama društvenih medija koje pokušavaju vrbovati žene i djevojčice u nezakonite opasne aktivnosti, kao što je između ostalog trgovina ljudima. UNODC navodi da su žene i djevojčice najčešće mete seksualnog zlostavljanja širenjem slika bez pristanka (IBSA) koje se smatra oblikom internetskog uznemiravanja koje uključuje „nedobrovoljno kreiranje i distribuciju i pri-

78 <https://undocs.org/A/HRC/38/47>

“Online platforme također nude mogućnosti za organiziranje i kampanju, zaštitu prava žena i reformu pravnog i pravosudnog sistema. Kampanje na društvenim mrežama nastavljaju se širom svijeta na različitim razinama, od lokalnog do međunarodnog, uključujući #MeToo i druge, izazivajući društvene norme u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem i stvarajući ogromne promjene. IKT takođe mogu imati praktičan uticaj na živote žena, kako bi ih zaštitile”.

- Kako (IKT) Informaciona komunikacija i tehnologija posreduju u rodno zasnovanom nasilju na Jamajci? (Rod i razvoj 2018.)

jetnju distribucijom nagih ili seksualnih fotografija“ s ciljem nanošenja boli i višestrukog ponižavanja žrtve/preživjele.⁷⁹

S druge strane, policija može biti u partnerstvu sa internetskim prostorima koji se smatraju sigurnim mjestima za žrtve/preživjele kada traže pristup grupama za podršku gdje mogu podijeliti svoja iskustva sa drugima. Nedavna studija UN Women ukazuje da internet žrtvama/preživjelima može pružiti informacije o tome koji su im resursi dostupni, bez obzira na to da li je nasilje koje su doživjeli bilo online ili ne. Unaprijeđeno policijsko prisustvo na mreži kada je u pitanju rodna osjetljivost, pomoći će da se pokaže jača posvećenost ozbiljnom shvatanju svih oblika nasilja nad ženama.

Prilikom uspostavljanja partnerstava policija treba biti u mogućnosti da računa na partnere koji oblikuju širenje IKT, od tehnoloških kompanija i javnih zvaničnika koji su odgovorni za njihovu regulaciju, uključujući sisteme umjetne inteligencije, u interesu javne bezbjednosti. Jednako važna su i policijska partnerstva sa akademskom zajednicom i stručnjacima koji rade na dokumentovanju učestalosti internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama i uticaja sistema

79 Gender-based interpersonal cybercrime. UNODC - University Module Series Cybercrime; Vidi tkd.: Powell, A, Henry, N & Flynn, A (2018) 'Image-based sexual abuse', in W DeKeseredy and M Dragiewicz (Eds), Routledge Handbook of Critical Criminology : 2nd Edition, str. 305-315, Routledge: London and Cybercriminology. Maras, M. Oxford Press, November 2016 ISBN: 9780190278441.

umjetne inteligencije na prediktivni policijski rad⁸⁰ što može pogoršati predrasude i diskriminaciju čime se nenamjerno promoviraju ili dodatno naglašavaju ranjivosti prema internetskom nasilju nad ženama i djevojčicama.

Za efektivno suzbijanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece na internetu kao i trgovine ljudima od ključne važnosti je višeslojan pristup za koji su neophodna javno-privatna partnerstva. Takav pristup će zahtijevati javno-privatna partnerstva transnacionalnog karaktera, jer se viktimizacija djeteta može desiti u jednoj zemlji u neko vrijeme, ali širenjem materijala koji prikazuje seksualno zlostavljanje djeteta može se nastaviti u raznim zemljama u različito vrijeme. To će od policije iziskivati strategiju za integraciju njihovog rodno odgovornog pristupa u javno-privatna partnerstva, kao i u rad sa međunarodnim partnerima u oblasti provođenja zakona.

Ovo je posebno važno imajući u vidu kontinuiranu i višestruku viktimizaciju kojoj su podvrgnute žrtve/preživjeli seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece na internetu. Prema Smjernicama iz Luksemburga, inicijativi 18 međunarodnih organizacija za usklađivanje pojmova i definicija vezanih za dječiju zaštitu, slike seksualnog zlostavljanja djeteta mogu ostati na internetu još dugo nakon što dijete postane punoljetno, a njihova konzumacija (npr. distribucija, razmjena, prodaja i kupovina) se nastavlja.⁸¹ Stoga policija treba svako ponovljeno gledanje i/ili dijeljenje materijala koji prikazuju seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djeteta na internetu smatrati zasebnim krivičnim djelom.

80 Ministarstvo pravde SAD opisuje prediktivni policijski rad kao proces koji nastoji iskoristiti moć informacija, geoprostornih tehnologija i modela intervencije zasnovanih na dokazima kako bi se smanjio kriminalitet i unaprijedila javna bezbjednost. To se općenito postiže primjenom napredne analitike na različite skupove podataka, zajedno sa modelima intervencije koji bi organima za provođenje zakona omogućili da predu sa reakcija na krivična djela na predviđanje njihove vjerovatnosti kako bi se u skladu s tim rasporedili resursi. Vidi: Overview of Predictive Policing. National Institute of Justice. U.S. Department of Justice.

81 Smjernice o terminologiji za zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja. Usvojila Međugencijska radna grupa u Luksemburgu 28. januara 2016. Međugencijski projekat za utvrđivanje terminologije i semantike u vezi sa seksualnim iskorištavanjem i seksualnim zlostavljanjem djece i ECPAT International.

Prilikom integracije njihovog rodno odgovornog pristupa u međunarodna partnerstva za borbu protiv transnacionalnog internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama, kao što je seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece na internetu, usaglašavanje terminologije će biti važno, jer će policijskim organizacijama omogućiti efikasniju koordinaciju. Da bi se pomoglo u usklađivanju terminologije za djelotvorniji i adekvatniji odgovor na internetsko nasilje nad ženama i djevojčicama, Priručnik preporučuje sljedeće izvore:

- [Smjernice o terminologiji za zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja \(engleski jezik\)](#). Koje je usvojila Međugencijska radna grupa u Luksemburgu, 28. januara 2016. Međugencijski projekat za utvrđivanje terminologije i semantike u vezi sa seksualnim iskorištavanjem i seksualnim zlostavljanjem djece i ECPAT International.
- [Nasilje nad ženama i djevojčicama na internetu: Izvještaj \(engleski jezik\)](#) (2017). Projekat CyberSafe, Univerzitet u Ljubljani, Fakultet društvenih nauka.
- [Studija o efektima novih informacionih tehnologija na zlostavljanje i iskorištavanje djece \(engleski jezik\)](#) (UNODC, 2015).

CITIRANI I PREPORUČENI IZVORI

1. Study on Ways and Methods to Eliminate Sexual Harassment in Egypt Results / Outcomes and Recommendations Summary. UN Women i Evropska unija, na: https://web.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/gender-sexuality/un_womensexual-harassment-study-egypt-final-en.pdf
2. Measuring #MeToo: A National Study on Sexual Harassment and Assault (2019). UC San Diego Center on Gender Equity and Health.
3. Major investigation and public protection: Investigative Development-Lines of Enquiry. UK College of Policing, na: <https://www.app.college.police.uk/app-content/major-investigation-and-public-protection/domestic-abuse/investigative-development/#checkboxlist-lines-of-enquiry>
4. Stalking or Harassment (2019). UK College of Policing, na: http://library.college.police.uk/docs/appref/Stalking_or_harassment_guidance_200519.pdf
5. European Agency for Fundamental Rights (2015) ,Violence Against Women: An EU-wide survey, na: <https://www.equalrights.org/issue/economic-workplace-equality/sexual-harassment/>
6. Misogyny Hate Crime Evaluation Report for Nottingham Women's Centre Funded by the Office of Nottinghamshire Police and Crime Commissioner. Mullany, L. i Trickett, L. juni 2018, na: <http://www.nottinghamwomenscentre.com/wp-content/uploads/2018/07/Misogyny-Hate-Crime-Evaluation-Report-June-2018.pdf>
7. House of Commons Women and Equalities Committee (UK), (2018) Sexual Harassment of Women and Girls in public spaces: 6th Report of session 2017-2019.
8. Equal Rights Advocates (2019) Know your rights at work: Sexual Harassment, na: <https://www.equalrights.org/issue/economic-workplace-equality/sexual-harassment/>
9. Unmasking Sexual Harassment How Toxic Masculinities Drive Men's Abuse in the US, UK, and Mexico and What We Can Do to End It: A Promundo Research Brief Produced for World Economic Forum Annual Meeting 2018, Promundo, na: <https://promundoglobal.org/wp-content/uploads/2018/01/Sexual-Harrassment-Brief-Final-To-Post.pdf>
10. Amnesty reveals alarming impact of online abuse against women. Amnesty International, na: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/11/amnesty-reveals-alarming-impact-of-online-abuse-against-women/>
11. Spotted: Obligations to Protect Women Students' Safety & Equality Using the Public Sector Equality Duty & the Human Rights Act in Higher and Further Education Institutions to Improve Policies and Practices on Violence Against Women and Girls. Legal Briefing prepared by Louise Whitfield and Holly Dustin for the End Violence Against Women Coalition January 2015, na: <https://www.endviolenceagainstwomen.org.uk/wp-content/uploads/Spotted-Obligations-to-Protect-Women-StudentsEy-Safety-Equality.pdf>
12. Widadio, N. A, (2019) Many Indonesian Women face sexually harassment: survey, Coalition for Safe Public Space.
13. Pietsch, N (2015) Sexual Harassment and Public Space Learning Brief (27) London, Ontario: Learning Network, Center for Research and Education on Violence against Women and children, na: <http://www.vawlearning-network.ca/our-work/briefs/briefpdfs/LB-27.pdf>
14. Smith B. L (2018) What it really takes to stop sexual harassment, Vol 49 (No.2), American Psychological Association
15. Bystander Approach. Graham Goulden for Cultivating Minds UK, na: <https://grahamgoulden.com/cultivating-minds-uk/about/>
16. Ending sexual harassment at UN events (2019). UN Department of Management Strategy, Policy and Compliance, na: <https://www.un.org/management/news/ending-sexual-harassment-un-events>
17. UN Code of Conduct To Prevent Harassment, Including Sexual Harassment, at UN System Events
18. Independent review of UN Women's policies and procedures for tackling Sexual Exploitation and Abuse (SEA) and Sexual Harassment (SH). Konačni izvještaj - Povjerljivo 24.5.2019., Kopenhagen.
19. Report into Workplace Harassment in the RCMP (2017). Government of Canada, na: <https://www.crcp-cceetp.gc.ca/pdf/harassmentFinR-eng.pdf>
20. Cividanes GC, Mello AF, Mello MF. Revictimization as a high-risk factor for development of posttraumatic stress disorder: a systematic review of the literature. Braz J Psychiatry. 2018; 00:000-000, na: <http://dx.doi.org/10.1590/1516-4446-2017-0013>

21. Foreign & Commonwealth Office, (2014) International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict: Basic Standards of Best Practice on the Documentation of Sexual Violence as a Crime under International Law, London: Foreign & Commonwealth Office, na: [https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/598335/International Protocol 2017 2nd Edition.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/598335/International_Protocol_2017_2nd_Edition.pdf)
22. Women's Meaningful Participation in Negotiating Peace and the Implementation of Peace Agreements Report of the Expert (2018). Convened by UN Women in preparation for the UN Secretary-General's report on Women and Peace and Security, New York, U.S., na: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2018/egm-womens-meaningful-participation-in-negotiating-peace-en.pdf?la=en&vs=3047>
23. Implementing Locally, Inspiring Globally: Localizing UNSCR 1325 in Colombia, Nepal, the Philippines, Sierra Leone, and Uganda (2013). Global Network of Women Peacebuilders, na: <https://gnwp.org/publications/implementing-locally-inspiring-globally-localizing-unscr-1325-in-colombia-nepal-the-philippines-sierra-leone-and-uganda/>
24. Evaluation of the Project „From words to actions: An integrated approach towards effective implementation of UNSCR 1325 and 1820 at local, national and global levels” implemented by the Global Network of Women Peacebuilders with support from the Austrian Development Cooperation. Evaluation Report, 10. mart 2017., Annalise Moser, konsultant
25. Interventions to Reduce Gender-based Violence in Humanitarian Settings (2019). Sexual Violence Research Institute and World Bank Group, na: <https://www.svri.org/sites/default/files/attachments/2019-11-20/InterventionstoReduceGBVinHumanitarianSettings.pdf>
26. SáCouto, Susana i Katherine Cleary. „Importance of Effective Investigation of Sexual Violence and Gender-Based Crimes at the International Criminal Court.“ American University Journal of Gender, Social Policy & the Law. 17, no. 2 (2009): 337- 359
27. Swaine, Aisling (2018), Conflict-Related Violence Against Women: Transforming Transition, Cambridge: Cambridge University Press;
28. Hossain, Naomi (2012), Security and the Pathways of Women's Empowerment: Findings from a Thematic Synthesis of the Pathways of Women's Empowerment Research, IDS Working Paper 406, Brighton: Institute of Development Studies.
29. Cohen, D, Green, A.H., i Wood, E.J. (2013), Wartime sexual violence: misconceptions, implications and ways forward, Special Report, Washington D.C.: US Institute for Peace.
30. Rod i malokalibarsko i lako oružje u Jugoistočnoj Evropi (2016). Informativni centar za kontrolu malokalibarskog i lakog naoružanja u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi (SEESAC), na: https://www.seesac.org/f/docs/Armed-Violence/Gender_and_SALW_publication_eng-web.pdf
31. Aolain, Fionnuala Ni, and Eilish Rooney (2007), „Under enforcement and Intersectionality: Gendered Aspects of Transition for Women“ International Journal of Transitional Justice, Vol. 1, Issue 3, str. 338–54.
32. Watson, Callum. Preventing and Responding to Sexual and Domestic Violence against Men: A Guidance Note for Security Sector Institutions. Ženeva: DCAF, 2014, na: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/SDVAM_FINAL%20online.pdf
33. International Legal Protection of Human Rights in Armed Conflict (UNHCHR, 2011), na: https://www.ohchr.org/Documents/Publications/HR_in_armed_conflict.pdf
34. Report of the Secretary-General on conflict-related sexual violence (2017). UN Doc S/2017/249, na: <https://undocs.org/S/2017/249>
35. Women, War and Peace: The Independent Experts' Assessment on the Impact of Armed Conflict on Women and Women's Role in Peace-building (2002). Rehn, E., i Sirleaf, E.J. United Nations Development Fund for Women (UNIFEM), na: <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/3F71081FF391653D-C1256C69003170E9-unicef-WomenWarPeace.pdf>
36. Rome Statute of the International Criminal Court U.N. Doc. A/CONF.183/9, July 17, 1998, 37 I.L.M. 1002, 1030 (entered into force July 1, 2002)
37. Inter-Agency Standing Committee, na: <https://interagencystandingcommittee.org/the-inter-agency-standing-committee>
38. Kelly Dawn Askin, Prosecuting Gender Crimes Committed in Darfur: Holding Leaders Accountable for Sexual Violence, in Genocide in Darfur 141, 144 (Samuel Totten et al. eds., 2006).
39. Report on Sexual Gender based Violence and Health Facility Needs Assessment (Lofa, Nimba, Grand Gedeh and Grand Bassa counties) in Liberia (2005). Omanyondo, M.O. za Svjetsku zdravstvenu organizaciju.

40. Government/UN Joint Programme to prevent and respond to GBV (13. juni 2008). Information shared by Dr Sadiq Syed, Deputy Regional Program Director with UN Women in Southern Africa.
41. Sexual Crimes, committed on September, October, November 2008 in Liberia (UNPOL-December 2008). Information shared by Dr Sadiq Syed, Deputy Regional Program Director with UN Women in Southern Africa.
42. SGBV Capacity-building in Peace Operations: Specialized Police Teams. Caparini, M i Osland, K.M. Policy Brief (35/ 2016) Norwegian Institute of International Affairs.
43. National Action Plans for the Implementation of UNSCR 1325 on Women, Peace and Security. Women's International League of Peace and Freedom, na: <https://www.peacewomen.org/member-states>
44. Tools for Development Using Information and Communications Technology to Achieve the Millennium Development Goals Working Paper United Nations ICT Task Force December 2003, na: <https://www.itu.int/net/wsis/stocktaking/docs/activities/1103056110/ICTMDGFinal.pdf>
45. UN Broadband Commission for Digital Development (2015) Cyber Violence Against Women and Girls A *worldwide wake-up call*: A report by the UN Broadband Commission for the Digital Development Working Group on Broadband and Gender, na: <https://en.unesco.org/sites/default/files/genderreport2015final.pdf>
46. Cyber Violence against women and girls (2017). European Institute for Gender Equality, na: <https://eige.europa.eu/publications/cyber-violence-against-women-and-girls>
47. Cyber Violence against Women and Girls: Report (2017) CyberSafe. University of Ljubljana, Faculty of Social Sciences, na: <https://www.wave-network.org/wp-content/uploads/WP2-Report-on-Cyber-VAWG.pdf>
48. UN Broadband Commission for Digital Development (2015) Cyber Violence Against Women and Girls A *worldwide wake-up call*: A report by the UN Broadband Commission for the Digital Development Working Group on Broadband and Gender; na: <https://www.broadbandcommission.org/Documents/reports/bb-wg-gender-discussionpaper2015-executive-summary.pdf>
49. Handbook for the Judiciary on Effective Criminal Justice Responses to Gender-based Violence against Women and Girls (UNODC, 2019) na: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/HB_for_the_Judiciary_on_Effective_Criminal_Justice_Women_and_Girls_Ebook.pdf
50. Attacks and Harassment: The Impact on Female Journalists and Their Reporting (2018). Troll-busters.com and international women's media foundation, na: <https://www.iwmmf.org/wp-content/uploads/2018/09/Attacks-and-Harassment.pdf>
51. Cyber violence and hate speech online against women: Study (2018). European Parliament's Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU\(2018\)604979_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU(2018)604979_EN.pdf)
52. More than 175,000 children go online for the first time every day, tapping into great opportunities, but facing grave risks. UNICEF, na: <https://www.unicef.org/eap/press-releases/more-175000-children-go-online-first-time-every-day-tapping-great-opportunities>
53. Gender-based interpersonal cybercrime. UNODC-University Module Series Cybercrime, na: <https://www.unodc.org/e4j/en/cybercrime/module-12/key-issues/gender-based-interpersonal-cybercrime.html>.
54. Powell, A, Henry, N i Flynn, A (2018) 'Image-based sexual abuse', u W DeKeseredy and M Dragiewicz (Eds), Routledge Handbook of Critical Criminology: 2nd Edition, str. 305-315, Routledge: London
55. Cybercriminology. Maras, M. Oxford Press, november 2016. ISBN: 9780190278441.
56. National Institute of Justice. U.S. Department of Justice, na: <https://nij.ojp.gov/topics/articles/overview-predictive-policing>
57. Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse. Adopted by the Interagency Working Group in Luxembourg, 28. januar 2016. Interagency Terminology and Semantics Project on the Sexual Exploitation and Sexual Abuse of Children & ECPAT International, na: <http://luxembourgguidelines.org/>

VANREDNE JAVNOZDRAVSTVENE SITUACIJE I HUMANITARNE KRIZE NEVEZANE ZA SUKOBNE

„COVID-19 različito pogađa žene i muškarce. Postojeće nejednakosti žena i djevojčica, kao i diskriminacija drugih marginaliziranih grupa, kao što su osobe sa invaliditetom i osobe koje žive u ekstremnom siromaštvu, pogoršane su uslijed pandemije zbog koje postoji rizik da ženama i djevojčicama bude onemogućeno ostvarivanje njihovih prava. Učestće, zaštita i potencijal svih žena i djevojčica mora biti u osnovi svih aktivnosti odgovora. Te aktivnosti moraju biti rodno odgovorne i uzeti u obzir različite uticaje u pogledu otkrivanja, dijagnoze i pristupa liječenju bolesti za sve žene i muškarce.“

Zaštita seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava i promocija rodne odgovornosti u krizi uzrokovanoj COVID-19, globalna zajednička izjava za medije (6. maj 2020.)

CILJ POGLAVLJA

Pružiti smjernice o tome kako rodno odgovorno policijsko postupanje može da se prilagodi javnozdravstvenim krizama i/ili humanitarnim katastrofama koje nisu povezane sa oružanim sukobom.

Ključne poruke i usvojeno gradivo:

- Krize i vanredne situacije pogoršavaju postojeće nejednakosti, što za rezultat ima povećanu prevalenciju nasilja nad ženama i djevojčicama, a naročito interpersonalnog nasilja;
- U vrijeme krize postojeći planovi odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama trebaju biti revidirani i ponovno procijenjeni kako bi se osiguralo da sigurnost i zaštita bude u osnovi svakog odlučivanja, planiranja i provođenja;
- Prethodno formirana partnerstva između policije i lokalnih aktera će imati ključnu ulogu u smanjenju uticaja velikih izazova u vrijeme krize;
- Prethodno planiranje prije bilo kakve krizne situacije će olakšati identifikaciju rizika, mjere ublažavanja i nepredviđene situacije za postojeće koordinirane odgovore;
- Policijske organizacije sa kontinuiranim pristupom stalnim i pouzdanim izvorima informacija i intersekcionalnim podacima o „rizičnim“ populacijama će biti u boljoj situaciji da odgovore na nasilje nad ženama i djevojčicama;
- Dokumentovane lekcije koje je policija naučila trebaju biti ugrađene u novu analizu podataka koja uzima u obzir kontekst i intersekcionalne obrasce rodno zasnovane diskriminacije.

UVOD

Dana 31.12.2019. godine kineske vlasti su obavijestile Svjetsku zdravstvenu organizaciju (SZO) da se na području Kine rapidno širi upala pluća nepoznatog uzroka, s izvorom u Wuhanu, glavnom gradu provincije Hubei.

Fotografiju ustupio UN Women/Ploy Phutpheng (Tajland)

Ubrzo nakon toga su lokalni stručnjaci identifikovali novi COVID-19¹ (prvobitno nazvan „2019-nCoV“), lokalne vlasti su naredile obavezni karantin za stanovništvo u pokušaju uspostavljanja kontrole nad epidemijom COVID-19 i sprečavanja smrtnih ishoda i kolapsa zdravstvenih sistema.

Zemlje u kineskom okruženju počele su prijavljivati slučajeve, što se ubrzo prenijelo na druge zemlje u različitim dijelovima svijeta. Do 11. marta 2020. godine WHO je klasifikovao COVID-19 kao pandemiju i obavijestio države članice da je duboko zabrinut zbog alarmantne brzine širenja i teškog oblika bolesti, te uznemiravajućeg izostanka reakcije. Zemlje širom svijeta su počele provoditi slične obavezne karantine, ograničenja kretanja i mjere fizičke distance. Do marta 2020. godine gotovo polovina svjetske populacije je bila zatvorena.

1 Koronavirusi (CoV) su velika porodica virusa koji uzrokuju bolesti od obične prehlade do težih oboljenja. Novi koronavirus (nCoV) je novi soj koji nije prethodno identifikovan kod ljudi. Vidi: Coronavirus disease (COVID-19) outbreak (2020), WHO Regional Office for Europe, na: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/novel-coronavirus-2019-ncov>

Na osnovu iskustva u borbi sa sličnim epidemijama zaraznih bolesti kao što je ebola² u Zapadnoj Africi, zika u Južnoj Americi i SARS u Aziji UN je izrazio bojazan o uticaju mjera u sklopu odgovora na COVID-19 na ranjive populacije, kao što je stanovništvo u regijama zahvaćenim sukobima/humanitarnom krizom i kako će se one odraziti na prirodu nasilja nad ženama i djevojčicama.

Bojazan UN-a je proizašla iz dokaza dokumentovanih u toku nedavnih epidemija ebola i zike³ koji su pokazali da socioekonomski stres, građanski nemiri i vanredne javnozdravstvene situacije produbljuju postojeće nejed-

2 Ebola virusna bolest (EVD) je rijetka, ali teška i često smrtonosna bolest kod ljudi. Virus se prenosi na ljude sa divljih životinja i širi prenosom sa čovjeka na čovjeka. Prosječna stopa smrtnosti kod oboljelih od EVD-a je oko 50%. Stope smrtnosti su varirale u prethodnim epidemijama od 25% do 90%. Ebola virus disease: Key Facts (WHO, 2020), na: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ebola-virus-disease>

3 Inter-Agency Standing Committee (mart 2020.). Interim Guidance; Gender alert for COVID-19 outbreak, na: <https://interagencystandingcommittee.org/inter-agency-standing-committee/interim-guidance-gender-alert-covid-19-outbreak-developed-iasc>

nakosti. To je pak dovelo do povećane učestalosti nasilja nad ženama i djevojčicama, naročito interpersonalnog nasilja i ranih trudnoća kod mlađih djevojčica.⁴

Priznajući težak uticaj nasilja nad ženama i djevojčicama u vanrednim okolnostima i kontekstima sa slabo funkcionalnim zdravstvenim sistemima, slabom vladavinom prava i visokim nivoima rodne nejednakosti, generalni sekretar UN-a, Antonio Guterres, je pozvao sve vlade da prevenciju i obeštećenje u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama učine ključnim aspektom njihovih nacionalnih planova za odgovor na COVID-19.⁵

Isto tako, prepoznavši već ionako visoku učestalost nasilja nad ženama i djevojčicama⁶ na globalnom nivou, UN

4 CARE (mart 2020.). A policy paper on COVID-19's gender implications, na: <https://www.care.org/newsroom/press/press-releases/covid-19s-gender-implications-examined-in-policy-brief-care>

5 Video poruka generalnog sekretara o rodno zasnovanom nasilju i COVID-19. Ujedinjene nacije 5. april 2020., na: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2020-04-05/secretary-generals-video-message-gender-based-violence-and-covid-19-scroll-down-for-french>

6 Statistike UN-a pokazuju da je 1 od 3 žene u svijetu iskusila fizičko ili seksualno nasilje u nekom trenutku njenog života, a skoro šest od deset namjerno ubijenih žena u svijetu ubili su njihovi intimni partneri ili drugi članovi porodice. Vidi: UNODC's Global Study on Homicide: Gender-related killing of women and girls (UNODC, 2018), na: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/GSH2018/GSH18_Gender-related_killing_of_women_and_girls.pdf

Women je nazvao disproportionalne negativne uticaje na žene i djevojčice zbog pandemije COVID-19 „**pandemijom u sjeni**“.⁷

Ovaj priručnik koristi definiciju pandemije⁸ Svjetske zdravstvene organizacije iz 2010. godine prema kojoj je **pandemija globalno širenje nove bolesti koju karakterizira njen geografski razmjer i doseg (i kada većina ljudi nema imunitet), a ne težina bolesti.**⁹

Ovo poglavlje razmatra uticaj humanitarnih kriza koje nisu uzrokovane sukobima na nasilje nad ženama i djevojčicama, s posebnim fokusom na nedavnoj globalnoj pandemiji COVID-19 i sličnim situacijama sa epidemijama drugih zaraznih bolesti, kao što je ebola, koje uzrokuju ili pogoršavaju već postojeću regionalnu krizu. Premda je trenutna javnozdravstvena kriza uzrokovana COVID-19 umnogome različita od drugih epidemija zaraznih bolesti u nedavnoj prošlosti, policijske organizacije i njihovi partneri u oblasti osnovnih usluga se suočavaju sa mnogobrojnim i istim izazovima u vezi sa referalnim kanalima za žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama. U ovom poglavlju će biti riječi o tim zajedničkim izazovima svojstvenim vanrednim okolnostima ovog tipa, kako bi se pružile informisane smjernice za rodno odgovorno policijsko postupanje u ovim teškim vremenima.

Kako bi se policijskim organizacijama pomoglo da ublaže rizike neefikasnog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama u kriznim situacijama, u sljedećem dijelu navodimo kolegijalne smjernice zasnovane na okviru principa i zajedničkih karakteristika sadržanih u Paketu osnovnih usluga, s ciljem koordiniranog odgovora usmjerenog na žrtvu/preživjelu osobu.

7 UN Women (2020), „COVID-19 and Ending Violence against Women and Girls“, na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls>

8 Emergencies preparedness, response. What is a pandemic? (WHO, 24. februar 2010.), na:

9 Ibid.

Slika 1

Paket osnovnih usluga: Dijagram cjelokupnog okvira

Principi	Pristup zasnovan na pravima	Unapređenje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena	Primjereno i osjetljivo na kulturu i starosnu dob
	Pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu	Sigurnost je ključna	Odgovornost počinioca
Zajedničke karakteristike	Dostupnost	Pristupačnost	
	Prilagodljivost	Prilagodljivost	
	Prioritizacija sigurnosti	Informisani pristanak i povjerljivost	
	Prikupljanje podataka i upravljanje informacijama	Djelotvorna komunikacija	
	Povezivanje sa drugim sektorima i agencijama kroz upućivanje i koordinaciju		

KOLEGIJALNE SMJERNICE

U okolnostima javnozdravstvenih ili humanitarnih kriza, treba preispitati kako odgovaramo na pozive za pomoć, kako bismo istovremeno odgovorili na krizu i nastavili policijski rad u zajednicama, svjesni toga da naša sposobnost održavanja „standardne situacije“ može biti ugrožena. U odnosu na nasilje nad ženama i djevočicama, naša sposobnost da odgovorimo na potrebe žrtava/preživjelih treba i dalje biti na najvišem nivou efikasnosti, kako bismo mogli i dalje da im pružamo sigurnost i zaštitu, vodeći pri tom računa o dužnosti da brinemo za naše osoblje, kao i širu zajednicu.

Smjernice date u poglavljima ovog priručnika su jednako relevantne u vrijeme krize, kao i u „normalnim“ okolnostima, kakve god one bile u vašem lokalnom kontekstu. Različiti aspekti smjernica mogu biti relevantniji u vrijeme krize i bez sumnje ćete morati prioritizirati vaš odgovor na cijeli niz izazova.

Kao policijski lider imat ćete odgovornost i obavezu da obezbijedite sigurnost i zaštitu vašim lokalnim zajednicama, čak i u kriznim vremenima, ali ćete imati i dužnost da brinete o osoblju vaše policijske stanice/jedinice, kako bi ono i dalje moglo efikasno djelovati. Vrlo je vjerovatno da se u vrijeme krize promijene vrste krivičnih djela, naročito ako se uvedu ograničenja kretanja, kakva su bila nametnuta u toku pandemije COVID-19. Iskustva nam pokazuju da s jedne strane može doći do opadanja broja krađa, džeparenja i nasilnog kriminala, dok nasilje nad ženama i djevočicama, posebno nasilje u porodici

ili nasilje od strane intimnog partnera, može porasti zbog čega će biti potrebno konstantno revidiranje vaših planova postupanja/operativnih planova u skladu sa okolnostima na terenu.

Krize obično sa sobom nose do tad neviđen pritisak na vaše resurse koji su u mnogim slučajevima već opterećeni i bez dodatnih izazova zdravstvenih ili humanitarnih kriza. Stoga je od ključne važnosti da se možete osloniti na dostupnost vašeg osoblja, uz ublažavanje rizika od zdravstvenih problema koje bi oni mogli imati, što bi za vas značilo smanjenu dostupnost resursa.

Od osoblja će se vjerovatno zahtijevati prekovremeni rad, često u vrlo teškim okolnostima, uz smanjene periode odmora i vrijeme koje provode sa porodicom. Zbog toga, čak i ako se ne zaraze ili ne obole, treba voditi računa

Fotografiju ustupio UN MONUSCO (DR Kongo)

Fotografiju ustupio: MINUSTAH/Logan Abassi (Haiti)

o njihovom mentalnom zdravlju i dobrobiti koji postaju još važniji u vrijeme krize. To je vrijeme kada će vašem osoblju mnogo značiti vidljivo liderstvo, koje će im pomoći u održavanju morala, a vaše priznanje njihovog truda će ih dodatno osnažiti. Jednostavno reći „hvala“ ne košta ništa, a vrijedi mnogo.

Kontinuitet poslovanja, planiranje nepredviđenih i vanrednih situacija

Kao policijski službenici naviknuti smo na postupanje u vanrednim situacijama koje iziskuju direktno raspoređivanje zadataka i sprovođenje operativnih i planova za vanredne situacije, ali javnozdravstvene i humanitarne krize mogu trajati jako dugo, uz teške uticaje na svakodnevni život, pa održivost policijskog odgovora postaje pravi izazov.

Iskustva iz pandemije COVID-19 pokazuju da su policijske organizacije širom svijeta morale utvrditi nove načine rada, pri čemu su neke imale sreću da imaju pristup novim tehnologijama koje su im to olakšale, dok druge nisu. Bez obzira na to koji su vam resursi na raspolaganju, trebate ih efikasno koristiti i također pokazati inovativno liderstvo, utvrđujući nove načine rada.

Retrospektiva je uvijek prilika za učenje, ali ako nemate postojeće planove za vanredne ili nepredviđene situacije za vaše područje odgovornosti koji bi vam omogućili da se efikasno nosite sa krizom i pri tom i dalje uprav-

ljate aktivnostima na terenu, trebate raditi na njihovoj izradi. Čak i kada ste usred krize, moguće je da provodite debriefing sa vašim osobljem, promišljate o vlastitom postupanju i počnete prikupljati naučene lekcije kako biste mogli izraditi planove za slične događaje, uključujući i kasnije valove bilo koje bolesti, na primjer.

Slika 2 prikazuje Townsleyine krugove, alat koji se može koristiti za odlučivanje, planiranje i operativno sprovođenje odgovora na nasilje nad ženama i djevočicama u vrijeme krize. Osmišljen je kao ciklični proces u čijem središtu su sigurnost i zaštita. Može se koristiti za reviziju postojećih planova odgovora kako bi se osiguralo da su primjereni svrsi u kriznim situacijama ili za izradu planova u toku krize. Po mogućnosti bi ga trebalo koristiti kao alat za prethodno planiranje s ciljem izrade odgovora na nasilje nad ženama i djevočicama u vanrednim situacijama u slučaju budućih kriza. Također se može koristiti za dinamično donošenje odluka službenika koji odgovaraju na događaj.

Za više informacija i smjernice o primjeni Townsleyinih krugova za rodno osjetljivo planiranje i sprovođenje policijskog odgovora na nasilje nad ženama i djevočicama u toku javnozdravstvene (pandemija/epidemija) ili humanitarne krize, **vidi prilog 1**.

Ako imate postojeće planove, trebate ih kontinuirano revidirati tokom trajanja krize da bi ostali svrsishodni i po potrebi ih prilagođavati.

Bilo da već imate planove ili ih izrađujete, trebate razmotriti više ključnih pitanja, uključujući sljedeća:

- Gdje se čuva plan?
- Ko treba biti upoznat sa njegovim sadržajem i razumjeti ga i da li te osobe imaju odgovornost da budu upoznate sa dokumentom?
- Da li su uloge i odgovornosti jasno definisane planom, zajedno sa odgovornošću?
- Koja je obuka o planu potrebna?
- Koliko često se testira?
- Kada je posljednji put testiran?

Slika 2

Townsleyini krugovi za rodno odgovorno planiranje i provođenje policijskog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama u vrijeme krize

- Kako se prati, revidira i ažurira?
- Da li su naučene lekcije inkorporirane u dokument? (Mogu poticati iz lokalnih, nacionalnih ili međunarodnih izvora)
- Kako su redovni brifinzi i debriefinzi ugrađeni u implementaciju plana?

Gore navedena pitanja su samo neki od primjera koje treba razmotriti, planiranje za nepredviđene situacije, pitanje „šta ako?“ za svako operativno planiranje koje bi već trebali provoditi svaki dan, ili u sklopu planiranja ili kod spontanijih događaja.

Plan kontinuiteta poslovanja je nešto drugačiji jer je osmišljen tako da se osigura da u vrijeme krize u najvećoj mogućoj mjeri bude očuvano uobičajeno poslovanje, ili barem osnovne poslovne funkcije. To je jednako relevantno u kontekstu odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama kao i za bilo koji drugi problem za koji će se tražiti vaša reakcija. Trebate razmotriti šta već imate na

raspolaganju za odgovor žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama i kako se to može održati u slučaju preopterećenja resursa, ograničenog pristupa prostorijama i u situaciji kada je kontakt sa podnosiocima prijave i svjedocima sam po sebi rizik zbog mogućnosti zaraze. Trebate zadržati pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu i istragu fokusiranu na počinioca (**vidi poglavlje 5 Istrage**). Razmišljanje o ovim stvarima izvan krizne situacije i izrada odgovarajućih planova će biti od ogromne pomoći kada bude potrebno da donosite jasne odluke u stresnoj situaciji.

SIGURNOST I ZAŠTITA

Sigurnost i zaštita (vidi poglavlje 6 Sigurnost i zaštita) je ključan dio svakog policijskog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama, ali je u kriznim situacijama dodatno važna i zapravo mora zauzimati centralno mjesto u svakom planiranju i odlučivanju. Vi i vaše osoblje trebate razmotriti sve rizike po

žrtvu/preživjelu osobu kao i same članove osoblja, provodeći procjenu rizika zasnovanu na konkretnim okolnostima datog momenta. Vaše osoblje može biti uplašeno zbog izloženosti riziku pa ih trebate umiriti i ohrabriti. Nije moguće ne izaći na lice mjesta, ako od toga zavisi nečiji život, tako da ćete morati ublažiti rizike po vaše osoblje. Jedan od načina da se to uradi je da obezbijedite odgovarajuću opremu za ličnu zaštitu koje možda neće biti dovoljno u vrijeme krize, što dodatno ističe potrebu za planiranjem za nepredviđene i vanredne situacije.

Izdavanje opreme za ličnu zaštitu ne smanjuje rizik samo po sebi, ako osoblje nije upoznato s tim kako se

„Kao i medicinski radnici, policijski službenici ne mogu raditi na daljinu, što znači da su i oni na prvim linijama. Naša primarna odgovornost je da sačuvamo naše zdravlje i sigurnost, tako da nam je potrebna ne samo oprema, već i stav prema vlastitoj zaštiti. Štiteći sebe, možemo zaštititi i druge. Trebamo se pobrinuti da ne kontaminiramo druge i da štitimo najranjivije, kao i policijske snage zemlje domaćina.“

Aktuelni savjetnik Policije UN-a i bivši policijski komesar Misije UN-a u Centralnoafričkoj Republici, komesar Luis Carrilho

Okvir 1

Operativne smjernice za opremu za ličnu zaštitu u UK

Tokom odgovora na COVID-19 policijske službe u svim dijelovima UK dobile su operativne smjernice o upotrebi opreme za ličnu zaštitu koje je izdalo Nacionalno vijeće šefova policije (NPCC) i Policijski koledž. Smjernice su također obuhvatile operativne scenarije kako bi se osoblju pomoglo da savlada ispravno korištenje opreme za ličnu zaštitu. U nastavku su navedeni neki primjeri zasnovani na ovim smjernicama. Smjernice se mogu prekopirati ili prilagoditi za druge vanredne javnozdravstvene situacije.

- Minimalna obavezna oprema za sve službenike sastoji se od nepropusne hirurške maske i rukavica (negumelih) koje su odmah dostupne i neizostavne kada se službenici raspoređuju u patrole u parovima, ili u prevozna sredstva za službenike. Službenik treba imati opremu za ličnu zaštitu kod sebe, kako bi je odmah mogao upotrijebiti u slučaju potrebe.
- Operateri u pozivnim centrima i dispečeri trebaju kod primanja poziva utvrditi da li se sumnja ili je potvrđen COVID-19, kako bi se unaprijed upozorilo službenike koji izlaze na lice mjesta da stave opremu za ličnu zaštitu.
- Kod ulaska u prostorije, službenici trebaju voditi računa o tome da neki stanari možda ne znaju da su zaraženi, tako da je potrebno kontinuirano provođenje dinamičnih procjena rizika.
- Ukoliko fizička distanca nije moguća i vjerovatan je blizak kontakt sa građanima, službenici trebaju nositi nepropusnu hiruršku masku i rukavice (negumene), a ako osoba pokazuje simptome bolesti, u procjenu rizika se uključuje nošenje zaštitnih naočala i ogrtača.

Izvor: [Personal Protective Equipment \(PPE\) operational guidance \(8.4.2020\)](#). College of Policing, UK.

Fotografiju ustupio Odjel za odnose sa javnošću Policije Nigerije

ona ispravno koristi, čuva i odlaže. Također je važno osigurati da izdata oprema za ličnu zaštitu bude odgovarajuće veličine i za muške i za ženske članove osoblja i da bude dostupna bez diskriminacije. Okvir 2 daje primjer operativnih smjernica koje je izdalo Nacionalno vijeće šefova policije (NPCC) i Policijski koledž o upotrebi opreme za ličnu zaštitu.

PREVENCIJA

U teškim vremenima kada su policijski resursi već opterećeni zbog odgovora na krizu, uključivanje zajednice dobija dodatnu važnost za zaštitu vaše lokalne zajednice od uticaja krize, ali i za održavanje drugih policijskih prioriteta. Obrazovanje i podizanje svijesti zajednice o tome šta treba uraditi da bi se zaštitila od uticaja krize također otvara priliku za podizanje svijesti o nasilju nad ženama i djevojčicama, na šta treba obratiti pažnju i kako podržati žrtve/preživjele i olakšati prijavljivanje. U velikoj mjeri ćete se oslanjati na „oči i uši“ zajednice na terenu, naročito u vrijeme fizičkog distanciranja ili ograničenja kretanja.

Vodite računa da prilikom obavještanja vašeg osoblja o dužnostima vezanim za krizu upoznate službenike i sa dodatnim ranjivostima prema nasilju nad ženama i djevojčicama koje se mogu pojaviti, npr. manjkom osnovnih prehrambenih namirnica i drugih potrepština koji može dovesti do iskorištavanja i povećanog stresa. Podsjetite vaše osoblje da ima ličnu odgovornost da „ne čini štetu“, dužnost da brine o građanima i njihovim kolegama i da obrati pažnju i prepozna znakove nasilja i zlostavljanja koji nisu uvijek očigledni (**vidi poglavlje 5 Istrage**).

Vaša komunikacija sa zajednicom u vrijeme krize može ili ojačati ili uništiti njeno povjerenje u vaš i rad vašeg osoblja. Na primjer, ako vaši službenici zloupotrebljavaju ovlaštenja u sprovođenju bilo kakvih ograničenja koje su odredili organi vlasti, to će imati dalekosežne posljedice na odnose sa zajednicom još dugo po prolasku krize i značajno vam otežati posao u budućnosti. Za razliku od toga, komunikacija sa zajednicom u sklopu obrazovanja i podizanja svijesti, korištenje ubjeđivanja umjesto disproporcionalnih metoda sprovođenja će unaprijediti povjerenje i donijeti vam rezultate po prolasku krize.

Fotografiju ustupio Odjel za odnose sa javnošću Policije Nigerije

Komunikacija sa određenim sektorima u zajednici može pomoći u zaštiti žrtava/preživjelih od kontinuiranog nasilja ili zlostavljanja (vidi Okvir 7 o policijsko-civilnim partnerstvima za konkretne primjere). Na primjer, apoteke bi mogle obezbijediti prostorije za konsultacije kao sigurna mjesta na kojima žrtve/preživjele osobe mogu prijaviti nasilje ili zlostavljanje, zaposleni u prodavnicama hrane mogu biti educirani o tome na šta treba obratiti pažnju kako bi se prepoznale žrtve/preživjeli među njihovim kupcima, te, što je jednako važno, kako da im pruže odgovarajuću podršku, što bi moglo biti i jednostavno pozivanje policije ili drugih pružalaca usluga u ime žrtava/preživjelih.

U Australiji je u toku pandemije COVID-19 policija djelovala proaktivno na identifikaciji ranjivih žena, a naročito onih koje su prethodno prijavljivale nasilje ili zlostavljanje i redovno ih obilazila i vršila provjere njihove sigurnosti. Ovakvim aktivnostima treba oprezno upravljati kako ne bi došlo do dodatnog rizika za te žene.

Vodite računa o tome da vašem osoblju bude apsolutno jasno da sa nasiljem nad ženama i djevojčicama trebaju postupati brzo i efikasno, ne zbog trenutne krize, već njoj uprkos. Efektivnost odgovora treba održati tokom i nakon krizne situacije.

Za više informacija o prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama vidi poglavlje 3.

INICIJELNI KONTAKT

Da bi se održala fizička distanca možda ćete trebati razmotriti alternative „bliskom kontaktu“ i osmisliti nove načine na koje žrtve/preživjele mogu prijaviti događaj ili tražiti zaštitu od nasilja ili zlostavljanja, naročito ako su izolirane zbog nametnutih ograničenja kretanja. Promovišite upotrebu telefonskih linija za pomoć, a ako policija održava te linije, razmotrite povećan broj zaposlenih na primanju i procesuiranju poziva.

Izradite ili osnažite postojeće sporazume sa drugim agencijama/pružaocima usluga, neformalnim sektorom pravde, grupama u zajednici i širom zajednicom, kao što su komšije, prijatelji, trgovci, itd. kako bi se žrtvama/preživjelima olakšalo prijavljivanje. Osoblje raspoređeno na testiranju i praćenju kontakata za sve zarazne bolesti može biti ključna veza sa žrtvama/preživjelima i njihov pristup pravdi i podršci, pod uslovom da su ti službenici ogovarajuće informisani. Vaš apsolutni prioritet mora biti sigurnost i zaštita žrtava/preživjelih i uzdržanih članova njihove porodice.

Vodite računa da vaše osoblje bude u potpunosti upoznato sa znakovima nasilja ili zlostavljanja i da obrate pažnju na njih u kontaktima sa građanima u vezi sa drugim pitanjima nevezanim za nasilje nad ženama i djevojčicama.

Za više informacija o inicijelnom kontaktu (pristupu pravdi) vidi poglavlje 4.

ISTRAGE

Razmotrite alternativne metode prikupljanja dokaza, koje mogu pomoći u održavanju fizičke distance, kao što su online tehnološka rješenja ako su vam dostupna. Korištenje kamera na tijelu službenika, kojima se može snimiti prijava žrtve/preživjele, zajedno sa dokazima na licu mjesta i svim ozljedama, može umanjiti potrebu za bliskim kontaktom. Ne zaboravite da i dalje treba očuvati privatnost i povjerljivost podataka o žrtvi/preživjeloj osobi pa čak i kada koristite tehnička rješenja uzmete u obzir okruženje. Ako nemate pristup ovakvim resursima, potrebno je što više umanjiti rizike korištenjem opreme

za ličnu zaštitu i mjera fizičkog distanciranja koje su moguće.

Bilo bi korisno unaprijed razmisliti o tome gdje bi vaše osoblje moglo razgovarati sa žrtvom/preživjelom u „sigurnom prostoru“ koji je prilagođen žrtvi/preživjeloj, obezbjeđuje privatnost, a istovremeno omogućava i njoj i policijskom službeniku koji provodi istragu da ublaže međusobne zdravstvene rizike. Vodite računa o uticaju traume, izbjegavajući što je više moguće njeno uvećavanje uslijed dodatnih mjera uslovljenih krizom u kojoj se nalazite.

Ako žrtva/preživjela ili počinitelj mora biti transportovan policijskim vozilom, razmotrite dezinfekciju vozila nakon vožnje, ali ne prije nego što se izvrši uzimanje svih forenzičkih ili drugih potencijalnih dokaza. Dobra praksa u javnozdravstvenim krizama je da se policijska vozila temeljito očiste na početku i na kraju svake smjene ili kod primopredaje vozila između korisnika, zavisno od rizika svojstvenih konkretnoj krizi.

Za više informacija o istragama nasilja nad ženama i djevojčicama vidi poglavlje 5.

PODRŠKA I POMOĆ

Zajednički rad je ključan u vrijeme krize tako da trebete razmotriti kako sva vaša postojeća partnerstva mogu i dalje sigurno funkcionisati, ili bar umanjiti što je više rizika moguće. Zbog fizičke distance, ograničenja kretanja i bilo kakvih karantinskih mjera morat ćete istražiti druge načine za kontaktiranje žrtava/preživjelih i pomoći manje formalne mehanizme prijavljivanja, najvjerovatnije putem drugih agencija i pružalaca usluga itd. **Pogledajte studiju slučaja pri kraju ovog poglavlja.**

Saradnja sa novim partnerima će zahtijevati podizanje njihove svijesti o znakovima zlostavljanja i šta trebaju uraditi da bi zaštitili žrtve/preživjele, a čak i širenje njihovog znanja o tome šta ne trebaju raditi da bi se izbjegla kontaminacija, uništenje ili gubitak dokaza će dugoročno pomoći žrtvama/preživjelima.

Treba u ranoj fazi, po mogućnosti u toku svakog planiranja za nepredviđene ili vanredne situacije, utvrditi koji još resursi ili usluge mogu biti na raspolaganju žrtvama/preživjelima u slučaju da vaši kapaciteti da im pružite podršku i pomoć budu ugroženi zbog krize. Na primjer, trebate pretpostaviti da će sva skloništa ili sigurne kuće vjerovatno biti popunjeni, tako da treba razmišljati o tome koji bi se još kapaciteti mogli pronaći kao siguran prostor za žrtve/preživjele, u saradnji s drugima. Razmišljanje i planiranje takvih situacija će umanjiti pritisak kojem ćete biti izloženi u jeku krizne situacije, a osobe u potrebi će imati sigurnost i zaštitu.

Za više informacija o podršci i pomoći vidi poglavlje 7.

KOORDINACIJA IZMEĐU PRAVOSUDNIH AGENCIJA

Trebete pregledati i gdje je to moguće izmijeniti sve memorandume o razumijevanju (MoR) ili sporazume o radnim praksama koje eventualno imate sa drugim pravosudnim agencijama koje će kao i vi biti suočene sa izazovima nastalim uslijed krize. Kako možete nastaviti saradnju na pružanju djelotvornih i pristupačnih pravnih usluga?

Ako nemate nikakve sporazume od ranije, možda ćete trebati razmisliti o definisanju lokalnih radnih praksi za vanredne situacije ili barem pokrenuti to pitanje kroz vaš lanac komandovanja kako bi se o njemu razgovaralo na strateškom nivou.

Konačni cilj za vas i druge pravosudne agencije bi i dalje trebao biti ostvarivanje pravde za žrtve/preživjele pa biste trebali razgovarati i dogovoriti prioritete da biste uspješno prevazišli neposrednu krizu, te korake za vraćanje u normalu čak i kada ta normala podrazumijeva neko novo stanje stvari nakon što prođe vrhunac krize.

Za više informacija o koordinaciji između pravosudnih agencija vidi poglavlje 8.

KOMUNIKACIJA

Jasne, koncizne i dosljedne poruke su od velike važnosti u svako vrijeme, a u vrijeme krize su apsolutno **krucijalne**. Informisanost svih aktera je ključna za poštivanje svih uputstava, ograničenja ili savjeta o sigurnosti, a može uticati i na povjerenje lokalnih zajednica u sposobnost nadležnih organa da se nose sa krizom. Pružanje tačnih i relevantnih informacija može unaprijediti odgovornost i održivost.

Poruke trebaju biti dosljedne u svim sektorima, a kada se komunicira o krizi otvara se prilika za informisanje o nasilju nad ženama i djevojkama, podizanje svijesti o povećanim rizicima i poruku da se to neće tolerisati ni u vrijeme odgovora na krizu. Također se pruža prilika za direktno obraćanje članovima svih zajednica i traženje njihove pomoći u zaštiti ranjivih kategorija.

Vizuali su odličan način za prenošenje važnih poruka, npr. sloganima. U UK je u toku pandemije COVID-19 hešteg #YouAreNotAlone (nisi sama, *prim. prev.*) bio usmjeren na žrtve/preživjele nasilja u porodici i nasilja od strane intimnog partnera, naročito u toku ograničenja kretanja, dok je hešteg #NoExcuseForAbuse (nasilje nema opravdanje, *prim. prev.*) bio usmjeren na počiniocima. Policija Kosova i njihovi partneri (vidi studiju slučaja) su također koristili efektne slogane „Zajedno protiv nasilja u porodici“ i „Porodica nije samo važna stvar - ona je SVE“.

Dijelite informacije o tome koja pomoć je dostupna žrtvama/preživjelima i kako joj pristupiti što je šire moguće i raznim sredstvima, budite oprezni o direktnoj komunikaciji od vrata do vrata, jer bi se tako moglo doći u dodir i sa počiniocem. Međutim, obilasci osoba koje su identifikovane kao ranjive, ili su prethodno bile žrtve nasilja ili zlostavljanja i sada su ponovno sa počiniocem ili s njim borave može poslati snažnu poruku da vaše dužnosti u pogledu sigurnosti i zaštite nisu zanemarene, što bi moglo odvratiti počinioca od činjenja dodatnog nasilja. Kod ove taktike je potreban veliki oprez, kako se ranjiva osoba ne bi izložila dodatnom riziku, u skladu sa principom „ne nanosi štetu“.

Komunikacija ne samo da treba biti dosljedna, već i trajati tokom cijele krize i nakon nje. Ne dopustite popu-

Fotografiju ustupio UN Women/Louie Pacardo (Filipini)

štanje pažnje vašeg osoblja nakon prolaska neposredne krize. Iz iskustva znamo da nasilje i zlostavljanje ne prestaje samo zbog toga što se promijenila situacija (vidi dio o nasilju nad ženama i djevojkama povezanom sa sukobima u poglavlju 13).

Za više informacija o komunikaciji vidi poglavlje 9.

Policijski rad u vrijeme krize može podrazumijevati dodatne izazove za nas, pri čemu se možda nismo susretali s nekima od njih.

- Kako ćete pronaći ravnotežu između osiguravanja poštivanja svih savjeta, uputstava ili ograničenja koje odrede organi vlasti i daljeg razvoja i/ili održavanja povjerenja lokalne zajednice?
- Kako ćete pozvati vaše osoblje na odgovornost za bilo kakve navodne zloupotrebe ovlasti?
- Da li ste se pobrinuli da je sve vaše osoblje upoznato sa mogućim dugoročnim posljedicama bilo kakvih zloupotreba ovlasti?
- Kako ćete osigurati da javnost i dalje može pristupiti mehanizmima za podnošenje pritužbi, naročito u toku primjene bilo kakvih ograničenja kretanja?
- Da li ste upoznali vaše osoblje sa očekivanjima i standardima službe kao i njihovom ličnom odgovornošću za očuvanje ljudskih prava i predstavljanje vas i vaše policijske organizacije sa profesionalnošću i integritetom?

Ne čekajte stvarnu krizu da biste razmotrili i isplanirali vaš odgovor, jer o tome zavisi vaš uspjeh.

PANDEMIJA (COVID-19)

Podaci koje je prikupio sistem UN-a od prvog tromjesečja 2020. pružaju konkretne dokaze o tome da uticaj pandemije COVID-19 ima multidimenzionalne implikacije na učestalost nasilja nad ženama i djevojčicama. Kratkoročne implikacije su povezane sa trenutnim i obaveznim mjerama karantina za stanovništvo koje su uvedene radi kontrole smrtonosnog širenja COVID-19 i minimiziranja uticaja na službe hitne medicinske pomoći. Ove mjere su dovele do većeg stresa u interpersonalnim odnosima unutar porodica i domaćinstava koji je prerastao u intenzivirano nasilje nad ženama i djevojčicama.

Okvir 2

Krajem 2020. godine UNODC je objavio ovaj [izvještaj o istraživanju](#), koji sadrži sistematsku analizu kvantitativnih podataka o krivičnom pravosuđu i telefonskoj službi za hitnu pomoć u ranim fazama krize uzrokovane COVID-19. U nastavku donosimo neke od glavnih nalaza analize:

- Smanjen je broj prijavi nadležnim organima zbog silovanja i seksualnog napada, što ukazuje na smanjeno prijavljivanje nasilja krivičnopravnim institucijama i moguće opadanje broja događaja izvan porodične domene. Međutim, nakon popuštanja mjera zatvaranja prijave nasilja su se vratile na ranije nivoe.
- Više žena se obraćalo linijama za pomoć. Porast broja poziva je bio veći na područjima gdje su mjere bile strože. Međutim, u nekim zemljama nije bilo značajnijih izmjena u broju žena koje su tražile pomoć.
- Ukupno gledano, uticaj je varirao od zemlje do zemlje. Tamo gdje su se u toku zatvaranja mogle utvrditi promjene, situacija se rapidno vraćala na alarmantne predpandemijske brojke nakon popuštanja mjera.

Izor: UNODC Research brief: What crime and helpline data say about the impact of the COVID-19 pandemic on reported violence against women and girls.

U porodicama sa članovima koji imaju invaliditet mjere obaveznog karantina mogu povećati nivo stresa zbog privremenog gubitka vanjskog pružaoca ili usluga brige, jer više ne mogu da si priušte dodatnu pomoć zbog ekonomskih posljedica COVID-19.

Žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama ostaju izolirane od ljudi i resursa koji su im pomagali i/ili sprečavali da do nasilja dođe ili da se ono ponavlja. Na primjer, u martu 2020. godine UN Women je dokumentovao porast prijavi nasilja u porodici u Francuskoj (30%), Argentini (25%), na Kipru (30%) i u Singapuru (33%) od nametanja mjere zatvaranja u svakoj od tih zemalja.¹⁰ Pored toga, zemlje kao što su Kanada, Njemačka, Španija i UK i SAD prijavile su porast broja slučajeva nasilja u porodici kao i zahtjeva za hitnim smještajem u skloništa.¹¹

S druge strane, mjere zatvaranja i ograničenja kretanja također mogu uticati na sposobnost žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama da prijave slučajeve ili da privremeno pobjegnu od partnera koji ih zlostavljaju. Na primjer, linija za pomoć u slučajevima nasilja u porodici u Italiji prijavila je da je primila 55% manje poziva u prve dvije sedmice marta, jer je mnogim žrtvama/preživjelima bilo teško da zatraže pomoć u toku zaključavanja.¹² U nekim slučajevima je zlostavljačima mnogo lakše da kontrolišu i izoliraju njihove žrtve. Takvi scenariji stvaraju lažnu sliku o stvarnoj prevalenciji nasilja nad ženama i djevojčicama tokom trajanja mjera odgovora na COVID-19, što može uticati na to kako će policija i drugi pružaoci osnovnih usluga upravljati prioritetima i raspoređivati resurse u krizi.

Sličnosti između javnozdravstvenih kriza i njihov direktan uticaj na policijski rad

Na osnovu sve većeg broja dokaza iz trenutnog iskustva sa COVID-19 u kombinaciji sa informacijama iz prošlosti

10 COVID-19 and Ending Violence Against Women and Girls. UN Women Issue Brief april 2020., na: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls-en.pdf?la=en&vs=5006>

11 Ibid.

12 Ibid.

“Prethodne epidemije je pratio porast rodno zasnovanog nasilja, što nam govori da bi se slični obrasci mogli ponoviti i sada. Prema navodima Radnog dokumenta Centra za globalni razvoj (CGD), epidemije ebole (u Zapadnoj Africi i DRK), kolere (u Jemenu) i zike (na Karibima, Centralnoj i Južnoj Americi) bile su u korelaciji sa porastom nasilja od strane intimnog partnera i seksualnog nasilja nad pripadnicima hitnih službi i zdravstvenim radnicima, a posebno medicinskim sestrama.”

Pravda za žene u okolnostima COVID-19
(Tematski izvještaj UN Women, 2020.)

i aktuelnim humanitarnim krizama kao što su oružani sukob, prirodne katastrofe i/ili javnozdravstvena kriza (kao što je epidemija ebole), nagli porast kriminaliteta i nasilja je posebno primjenjiv na nasilje nad ženama i djevojčicama.¹³ Na primjer, Peterman, A. i drugi (2020.) su dvije godine nakon zemljotresa na Haitiju 2010. godine dokumentovali da žene koje su živjele u područjima koja su pretrpjela veća razaranja zbog zemljotresa prijavile više nivoe fizičkog i seksualnog nasilja od strane intimnog partnera, objašnjavajući to ekonomskim i socijalnim faktorima.¹⁴

Kada su potrebne mjere obaveznog zatvaranja i vanrednih ograničenja kretanja građana, uključujući i državne ili regionalne granice, češće se dešava da uloga policije u takvim okolnostima nije čvrsto definisana i/ili utvrđena postojećim SOP-ovima. Zbog toga je teško provesti obuku i pripremu unaprijed, što znači da neke policijske organizacije u vrijeme krize možda nisu spremne za efektivan odgovor na povećani rizik od nasilja nad ženama i djevojčicama. Pored toga postoje uticaji na nji-

hovu sposobnost da osiguraju da pomoć i oblici učesća ne diskriminiraju na osnovu interseksionalnih faktora kao što su etnička pripadnost i invaliditet.

Zajedno sa drugim novim trendovima kriminaliteta policijski i akteri u pravosudnom sektoru mogu biti preopterećeni odgovorom na javne nemire i druga krivična djela, a posebno ona koja su rezultat ekonomskih i društvenih posljedica krize. Preopterećenost kapaciteta službi za odgovor će vjerovatno oslabiti zaštitu i podršku dostupnu žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama i drugih oblika kriminaliteta i nasilja, što doprinosi povećanoj percepciji nekažnjivosti među počiniocima.¹⁵

U slučaju javnozdravstvene krize uzrokovane epidemijom zarazne bolesti, policija i drugi pružaoci osnovnih usluga prilikom odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama moraju imati u vidu preporuke o fizičkoj distanci. Za policiju i druge pružaocce osnovnih usluga to će otežati efektivan odgovor na prijavljene slučajeve nasilja nad ženama i djevojčicama (za detaljnije informacije pogledajte kolegijalne smjernice). Na primjer, policijski službenici koji odgovaraju na događaj će prirodno biti oprezni pri ulasku u stambene objekte u kojima je prijavljeno nasilje od strane intimnog partnera, strahujući od zaraze.

Policijski službenici koji odgovaraju na događaj bi čak mogli zaobići protokol, uključujući obaveznu procjenu rizika (za navodnu žrtvu) ili potpuno propuštanje da reaguju, kako bi interpersonalni kontakt potpuno eliminisali li sveli na minimum. To se može desiti u slučajevima kada policijska organizacija nije u mogućnosti da obezbijedi službenicima na terenu odgovarajuću opremu za ličnu zaštitu.

Prema podacima UNDP-a iz 2015. godine tokom epidemije ebole u Zapadnoj Africi je bila smanjena vjerovatnost da će policijski službenici ocijeniti slučajeve nasilja od strane intimnog partnera kao visoko prioritete za lišenje slobode i zadržavanje, naročito zbog

13 Vidi Weitzman, A., i J.A. Behrman (2016): 'Disaster, Disruption to Family Life and Intimate Partner Violence: The Case of the 2010 Earthquake in Haiti'. *Sociological Science*, 3: 167-189 u *Pandemics and Violence Against Women and Children* (2020). Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., i van Gelder, N., Center for Global Development, na: <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>

14 COVID-19 and Ending Violence Against Women and Girls. (UN Women Issue Brief) april 2020., na: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls-en.pdf?la=en&vs=5006>

15 Gender Dimensions of the COVID-19 Pandemic (World Bank Group, 2020), na: <http://documents.worldbank.org/curated/en/618731587147227244/Gender-Dimensions-of-the-COVID-19-Pandemic>

toga što policijski službenici nisu ulazili u stanove i provodili temeljitu istragu, zbog rizika od izlaganja bolesti i širenja zaraze na članove porodice.¹⁶

Zatvorske ustanove, popravni centri i pritvorske ustanove će sve postati zone visoke zabrinutosti za nadležne organe, zbog pretrpanosti i lošeg zdravlja zatvorenika u mnogim zemljama. Moguća posljedica toga je opadanje broja osuđujućih presuda, kako se zatvorska populacija ne bi povećavala.

U nekim slučajevima počinioci nasilja nad ženama i djevojčicama čak mogu biti pušteni u sklopu hitnih kriznih mjera, što na kraju dovodi žene i djecu u veći rizik od nasilja. U takvim slučajevima UNODC poziva države da procijene i tretiraju rizike po sigurnost žrtava/preživjelih u odlukama o otpustu i drugim vanzavodskim mjerama, kao što je puštanje uz jamstvo, uvjetni otpust, probacija, naročito kada se radi o povratnicima u činjenju i opasnim počiniocima, te da osiguraju prava žrtava da budu obaviještene o otpustu počinioca iz pritvorske ili zatvorske ustanove.¹⁷

U tom smislu službenici za uvjetni otpust će možda trebati dati prioritet fizičkom distanciranju i komunicirati putem audio ili video poziva, što bi moglo ograničavajuće djelovati na njihovu sposobnost potpune procjene mogućnosti recidivizma, uključujući i faktore koji bi mogli žrtve/preživjele dovesti u veći rizik.¹⁸

Osim toga, zatvaranje škola kojese mogu koristiti za rutinsko otkrivanje i upućivanje u sistem zbog potencijalnog zlostavljanja i maltretiranja djece, će ograničiti pomoć obrazovnog sistema i mreža u zajednici policiji u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama. U Zapadnoj

16 Pandemics and Violence Against Women and Children (2020). Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., i van Gelder, N., Center for Global Development, na: <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>

17 Coronavirus Disease (COVID-19) response – UNODC Thematic Brief on gender-based violence against women and girls (UNODC, 2020), na: https://www.unodc.org/documents/Advocacy-Section/GBVAW_and_UNODC_in_COVID19_final_7A-pr2020.pdf

18 Pandemics and Violence Against Women and Children (2020). Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., i van Gelder, N., Center for Global Development, na: <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>

Fotografiju ustupio UNMEER/Samuel Shilajiru (Liberija)

Africi su zbog zatvaranja škola uslijed epidemije ebola djevojčice bile izložene seksualnom iskorištavanju i nasilju, te „oštrom porastu“ broja adolescentskih trudnoća i ranih brakova u nekim pogođenim područjima, zbog sve većeg broja djevojčica koje su napuštale obrazovanje.¹⁹

Slično tome, finansijski uticaj zdravstvenih ili humanitarnih kriza će se također odraziti na kapacitete lokalnih ženskih organizacija, koje su često ključni partneri policije u strategijama prevencije nasilja nad ženama i djevojčicama, da dugoročno pruže usluge žrtvama/preživjelim. Lokalne ženske organizacije imaju ključnu ulogu u prepoznavanju brzih promjena rodni normi koje mogu poticati različite oblike nasilja nad ženama i djevojčicama, kao što je povećani broj prisilnih i/ili dječijih brakova i stopa nasilja od strane intimnog partnera, uključujući silovanje u braku, u kriznim situacijama.²⁰

U slučaju ranog ili prisilnog braka, dokazi iz vanrednih i humanitarnih situacija ukazuju na to da sa slamanjem

19 Impact of COVID-19 Pandemic on Violence against Women and Girls (2020), Fraser, E. (2020) za UKAid, WAG Helpdesk Research Report, na: <https://www.dmeformpeace.org/peaceexchange/wp-content/uploads/2020/04/vawg-helpdesk-284-covid-19-and-vawg.pdf>

20 On the Front Lines of COVID-19, Women's Organizations Provide Vital Services as First Responders as Violence against Women Spikes (UN Women, 2020), na: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/5/feature-womens-organizations-provide-vital-services-as-violence-against-women-spikes>

„Po prvi put IDMC procjenjuje da je broj osoba koje su i dalje interno raseljene kao posljedica katastrofa u 95 zemalja na dan 31.12.2019. 5,1 milion.“

Centar za praćenje interne raseljenosti (2020.)

socijalnih mreža, porodice i zajednice mogu pokazati povećanu želju da kontrolišu seksualnost djevojčica i štite njihovu „čast“. Brak se stoga često smatra zaštitom za djevojčice i njihove porodice od društvene stigme kojoj budu izložene preživjele silovanja ili seksualnog napada.²¹

U humanitarnim krizama koje su posljedica oružanog sukoba, kampovi za izbjeglice i raseljena lica i zone humanitarne pomoći su često teška područja za policijski rad, naročito kada se implementiraju strategije za prevenciju kriminaliteta za koje su potrebna partnerstva sa zajednicama i izgradnja povjerenja. U takvim slučajevima postoje snažni dokazi da stope nasilja nad ženama i djevojčicama rastu što je duže vrijeme koje članovi porodice provode na malom prostoru u stanju prisile.²²

U kombinaciji sa javnozdravstvenom krizom koja nastaje zbog epidemije zarazne bolesti i s njom povezanih ekonomskih teškoća, rizik od nasilja nad ženama i djevojčicama koje od ranije žive u opasnim situacijama trebao bi postati prioritet za policiju i druge pružaoce osnovnih usluga. To će od policije (i drugih pružalaca osnovnih usluga) zahtijevati da brzo prilagode strategije intervencije da bi osigurali efektivan odgovor, uz pridržavanje protokola bez diskriminacije, uz istovremeno obezbjeđenje mjera lične sigurnosti za službenike koji odgovaraju na događaj.

Prilagođavanje strategija intervencije također podrazumijeva prilagođavanje mjera za odgovornost i transparentnost. Provođenje **rodne analize** u razvoju i

planiranju novih strategija za intervenciju će biti ključno za razmatranje diferencijalnog uticaja koji te strategije mogu imati na žene, muškarce, dječake i djevojčice. S tim su povezani i mehanizmi za prijavljivanje nepropisnog postupanja policije i zloupotrebe sile koje također treba prilagoditi kako bi se osiguralo da i dalje budu pristupačni i dostupni stanovništvu bez diskriminacije, tokom sprovođenja vladinih mjera za javnozdravstvenu krizu i/ili humanitarnu krizu.

Iskustvo iz pandemije COVID-19 je pokazalo zajedničke ranjivosti svih u globalnoj javnozdravstvenoj krizi, bez obzira na to gdje žive. Peterman, A. i dr. (2020.) navode da će se prema predviđanjima stručnjaka zoonoze²³ i epidemije i dalje pojavljivati, zbog sve veće stope rasta i uvezanosti globalne populacije, te posljedičnog trošenja i narušavanja okoliša.²⁴ Peterman, A. i dr. dodaju da iskustva iz prošlosti pokazuju da epidemije zaraznih bolesti kao što je COVID-19, ebola ili zika, dovode do rasta stigme, ksenofobije i diskriminacije. Ovi faktori će nesumnjivo smanjiti i/ili značajno ugroziti aktivnosti prevencije nasilja nad ženama i djevojčicama i aktivnosti intervencije (vidi poglavlje 2 Prevencija, za smjernice u tom smislu).

Rodna analiza je kritičko ispitivanje načina na koji razlike u rodnim ulogama, aktivnostima, potrebama, pravima i privilegijama utiču na žene, muškarce, dječake i djevojčice u određenoj situaciji ili kontekstu.

Neformalne informacije ukazuju na to da žene nisu mogle da sigurno pristupe podršci, pozovu policiju ili pristupe specijalističkoj podršci, zbog samoizolacije uslijed pojave zaraze kod počinioca(laca). Peterman, A. i dr. navode da će žene općenito manje tražiti usluge zaštite porodilja i novorođenčadi zbog straha od infekcije i mogućnosti pre-

21 COVID-19 and Child, Early and Forced Marriage: An Agenda for Action (Girls Not Brides, The Global Partnership to End Child Marriage 2020), na: https://www.girlsnotbrides.org/wp-content/uploads/2020/04/COVID-19-and-child-early-and-forced-marriage_FINAL-4.pdf

22 Pandemics and Violence Against Women and Children (2020), Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., i van Gelder, N., Center for Global Development, na: <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>

23 Gotovo 75% novih bolesti, uključujući i one koje izazivaju najviše pandemija, potiču od životinja i prenose se na ljude (takve bolesti se nazivaju zoonoze). Vidi Jones, K.E., Patel, N., Levy, M., Storeygard, A., Balk, D., Gittleman, J.L. et al. (2008). Global trends in emerging infectious diseases. *Nature* 451: 990-94.

24 Pandemics and Violence Against Women and Children (2020), Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., i van Gelder, N., Center for Global Development. Na: <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>

nosa virusa na članove njihove porodice.²⁵

Slično tome, žene možda neće prijaviti intimne partnere koji ih zlostavljaju, zbog straha da će bilo koji oblik njihovog zadržavanja povećati rizik od infekcije za počinioca, njih same i njihovu djecu.

RELEVANTNOST PRIRUČNIKA UN WOMEN ZA POLICIJU I ESP-A

Priručnik potiče policijske organizacije da započnu transformaciju u rodno odgovorne pružaoce osnovnih usluga tako što će u svim dijelovima organizacije utvrditi **informacijama potkrijepljeno²⁶ tumačenje kako priroda nasilja nad ženama i djevojčicama, njegovi uzroci i posljedice različito utiču na žene i djevojčice.**

Vidi poglavlje 10 Institucionalna izgradnja za efikasno i odgovorno policijsko postupanje u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama i poglavlje 11 Izazovi i strategije za implementaciju rodno osjetljivog policijskog postupanja za smjernice o uspostavljanju zajedničkog tumačenja.

Utvrđivanje zajedničkog tumačenja nasilja nad ženama i djevojčicama unutar policijske organizacije će joj omogućiti da na takvo nasilje i krivična djela u doba krize efektivnije odreaguje. S druge strane, manjak takvog tumačenja obično ograničava sposobnost službenika koji odgovaraju na događaj da sagledaju razmjere problema u krizi i upadnu u zamku da odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama ne smatraju spašavanjem života. U vrijeme humanitarnih i javnozdravstvenih kriza negativne posljedice tog ograničenja se umnožavaju.

U slučaju društvene izoliranosti i karantinskih mjera koje vlade prilagođavaju u sklopu odgovora na pandemiju/

25 Pandemics and Violence Against Women and Children (2020). Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., i van Gelder, N., Center for Global Development, na: <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>

26 U svrhu ovog priručnika, „potkrijepljeno informacijama“ znači da je nešto kontekstualno relevantno i zasnovano na redovno ažuriranim kvalitativnim i kvantitativnim podacima policijskih stručnjaka i vanjskih aktera, kao što su pružaoци osnovnih usluga i/ili organizacije civilnog društva.

Fotografiju ustupio UN Women/Louie Pacardo (Filipini)

epidemiju, kao što je pandemija COVID-19 ili epidemija ebola, dokazani praktični alati kao što je *Kotač moći i kontrole*²⁷ mogu se prilagoditi kako bi se policiji i partnerima iz osnovnih usluga pomoglo da analiziraju novu dinamiku nasilja koje pogađa žene i djevojčice. Kotač moći i kontrole omogućava ekspertima iz osnovnih usluga, uključujući i policijske službenike da shvate koje taktike počinioci koriste da bi ostvarili moć i kontrolu nad njihovim žrtvama/preživjelima.

Ovaj alat je prilagodljiv i već je transformisan u mnogobrojne „kotače“ radi boljeg razumijevanja različitih ranjivih situacija za žene i djevojčice.²⁸ Na primjer, alat je prilagođen za sagledavanje toga kako operišu počinioci nasilja nad ženama i djevojčicama imigranticama (vidi Slika 3a i 3b u nastavku) i dinamike između osoba sa invaliditetom i osoba koje o njima brinu.²⁹

Aktivnom adaptacijom alata kao što je kotač moći i kontrole u skladu sa lokalnim kontekstom u okolnostima humanitarne/javnozdravstvene krize, policija će biti u boljoj poziciji da identifikuje nove obrasce nasilja nad

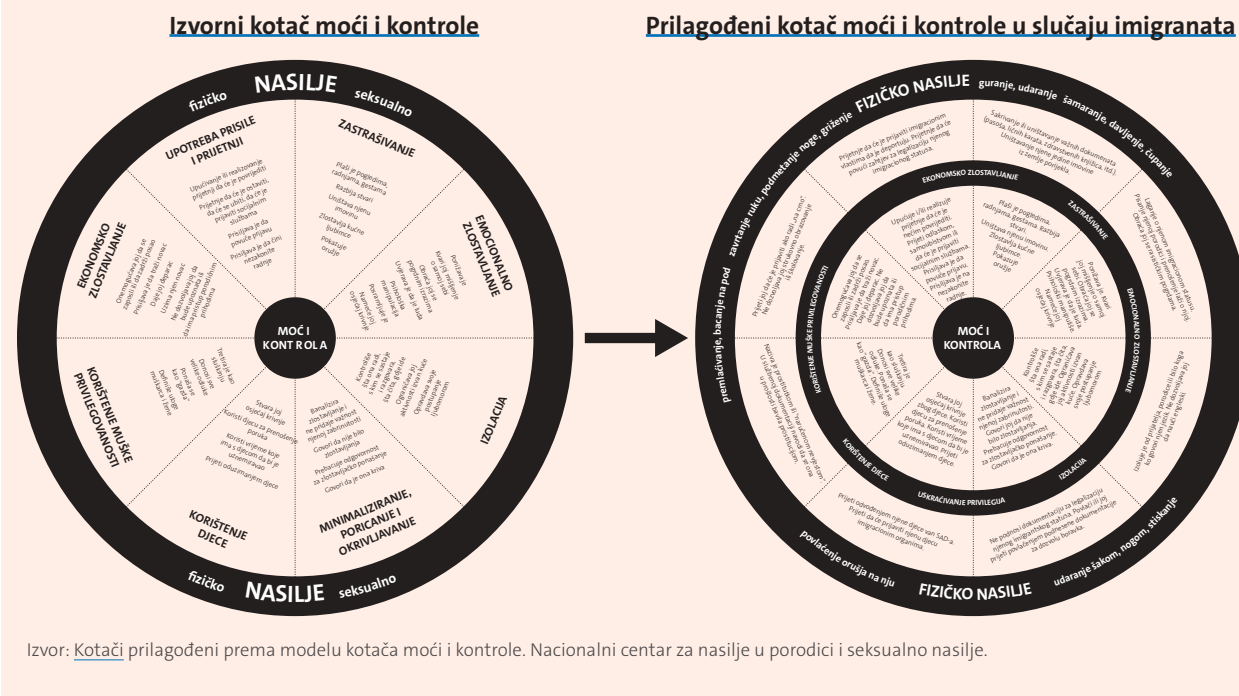
27 Prvobitno razvili Programi intervencije u slučajevima nasilja u porodici u Duluthu, Minnesota (SAD), a trenutno ih primjenjuju pružaoци osnovnih usluga širom svijeta. Vidi poglavlje 11 Izazovi i strategije za implementaciju rodno osjetljivog policijskog postupanja u ovom Priručniku za više informacija.

28 Vidi „kotače“ prilagođene iz modela kotača moći i kontrole. The National Center on Domestic and Sexual Violence, na: http://209.198.129.131/publications_wheel.html

29 Vidi Kotač moći i kontrole: „Osobe sa invaliditetom i osobe koje o njima brinu“ prilagođen prema modelu kotača moći i kontrole. The National Center on Domestic and Sexual Violence. <http://www.ncdsv.org/images/DisabledCaregiverPCwheel.pdf>

Slika 3a i 3b (Vidi kraj poglavlja)

Izvor: Kotači prilagođeni prema modelu kotača moći i kontrole. Nacionalni centar za nasilje u porodici i seksualno nasilje.

ženama i djevojkama povezane sa okidačima kao što su povećana ekonomska neizvjesnost, iznenadna ili produžena nezaposlenost među ženama i muškarcima i negativne strategije za suočavanje za situacijom koje su posljedica karantinskih mjera (na primjer).

Nakon što prilagodi zajedničko razumijevanje nasilja nad ženama i djevojkama novom kontekstu izazvanom krizom, policijska organizacija će biti u boljoj poziciji da sprovede efektivan i srazmjeran odgovor na rizike i potrebe. U okviru 3 navedeni su neki primjeri proaktivnog rada policije u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojkama u toku mjera obaveznog karantina zbog COVID-19.

ANALIZA PODATAKA I UTICAJA ZA POTREBE EFEKTIVNOG I PROPORCIONALNOG ODGOVORA NA NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA:

Policija i drugi pružaoci osnovnih usluga trebaju pripremiti i prilagoditi strategije za odgovor na nasilje

nad ženama i djevojkama i prepoznati štetne uticaje karantina i mjera društvene izolacije kao što su naredbe o ostanku kod kuće, ili zatvaranje, s posebnom pažnjom na izuzetno ranjivim grupama, kao što su djeca i osobe sa invaliditetom.

Posebna razmatranja za izuzetno ranjive grupe žena i djevojčica bi trebala uzeti u obzir da žene i djevojčice nisu homogena grupa i da kao takve ne mogu biti grupirane u odnosu na prevenciju ili tretiranje nasilja. To se jednako odnosi i na žene i djevojčice sa invaliditetom ili pripadnice LGBTQI populacije. Ovo su važni aspekti koje policija treba imati na umu kada direktno komunicira i sa ženama i djevojkama iz minoriziranih zajednica kao što su osobe sa invaliditetom ili LGBTQI zajednica, i sa organizacijama koje ih zastupaju.

„Važno je prepoznati da su djeca koja svjedoče nasilju i sama žrtve nasilja.“

Odgovor na koronavirusnu bolest (COVID-19) - Tematski izvještaj UNODC-a o rodno zasnovanom nasilju nad ženama i djevojkama (2020.). UNODC.

Okvir 3

Proaktivno djelovanje policije u toku zatvaranja - Evropa

Nacionalna služba za policiju i sigurnost Irske poznata i pod nazivom *An Garda Síochána* je intenzivirala napore kroz njihovu Operaciju Faoiseamh da bi se žrtve/preživjele uvjerile da će „događaji zlostavljanja u porodici, uključujući prisilu i kontrolu i dalje biti tretirani kao najveći prioritet u odgovoru službe“. Operacija Faoiseamh, akcija saradnje sa zajednicom u odgovoru na COVID-19, pokrenuta je 1. aprila 2020. godine. Cilj ove operacije je spriječiti gubitak života i osigurati da žrtve/preživjele nasilja u porodici imaju podršku i zaštitu u toku mjera obaveznog karantina. Lokalne organizacije za podršku žrtvama i dobrotvorne organizacije pozdravile su ovu inicijativu, a naročito kontinuiranu pristupačnost i dostupnost policijskog Ureda za žrtve u cijeloj državi čime je olakšan telefonski kontakt sa ranijim žrtvama/preživjelima nasilja u porodici da bi se utvrdila sva postojeća problematična pitanja.

U **Francuskoj**, je žandarmerijska jedinica u Lilleu ponovno otvorila sve predmete nasilja u porodici iz proteklih nekoliko mjeseci (uključujući one koji su procesuirani kroz sistem krivičnog pravosuđa). Posebno određene jedinice policije telefonski kontaktiraju žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama koje ne mogu pozvati pomoć. U slučaju sumnje kao što je oklijevanje u telefonskom razgovoru ili neodgovaranje na pitanja, policijski tim odlazi u dom žrtve/preživjele. Ako službenici na terenu pronađu dokaze fizičkog nasilja u toku posjete lokaciji, slučaj se rješava vrlo brzo.

U **Belgiji** neke lokalne policijske jedinice, kroz službe za pomoć žrtvama proaktivno kontaktiraju žrtve/preživjele koje su prijavile slučaj nasilja u porodici u policijskoj stanici u protekla tri mjeseca. Time se omogućava lokalnoj policiji da prati razvoj njihove situacije u toku sprovođenja karantinskih mjera. Istovremeno, policija aktivno kontaktira razna udruženja koja se bave nasiljem u porodici da bi ih obavijestila o planovima za kontinuitet poslovanja.

Tako ove strategije trebaju osigurati da u centru svih intervencija budu informacijama potkrijepljeni, rodno odgovorni, inkluzivni i interseksionalni pristupi. Odlučujuću ulogu će imati smisljeno učešće zagovarača koji zastupaju prava i potrebe žena i djevojčica različitog porijekla i situacije i fizičkih/mentalnih sposobnosti u izradi plana sigurnosnog sektora na osnovu kojeg će se razvijati strategije.

Smisljeno učešće zahtijeva da pojedinci imaju pravo na učešće u odlukama koje ih se direktno tiču, uključujući pri tom i osmišljavanje, implementaciju i praćenje intervencija (WHO, 2019.).

Prvi korak u tom procesu je prepoznavanje odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama kao spašavanja života, prioritiziranje aktivnosti prevencije u sklopu odgovora na javnozdravstvenu krizu od samog početka, tako da za sve žene i djevojčice bez diskriminacije postoje sigurni prostori. Stoga je ključno da policijske organizacije imaju

pristup stabilnim i pouzdanim izvorima informacija i podataka o tome koje populacije su izložene najvećem riziku za porast nasilja i kako se uz povećane ekonomske i društvene nejednakosti (uključujući spol, starost, etničku pripadnost/rasu, invaliditet, ekonomski status, između ostalog) uzrokovane krizom situacija odražava na već postojeće ranjivosti žena i djevojčica.

U nastavku je lista pitanja koja treba obuhvatiti analizom uticaja kod kontekstualnog prilagođavanja aktivnosti prevencije i usluga u planovima odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama u slučaju epidemije zaraznih bolesti i humanitarnih kriza:

Intenzivirana eksterna komunikacija dostupna u raznim pristupačnim formatima

- Kako vlade budu težile informisanju zajednica o javnozdravstvenim mjerama i jačanju svijesti o kriznoj situaciji, koristit će se različiti modaliteti da bi se osi-

„Ključne poruke treba uključiti u šire materijale o prevenciji COVID-19, kako se ne bi privukla pažnja na resurse za preživjele.“

Od globalne koordinacije do lokalnih strategija - praktični pristup za prevenciju, tretiranje i dokumentovanje nasilja u porodici u pandemiji COVID-19, informativni dokument (2020.).

guraao maksimalan doseg. To mogu biti online kampanje (gdje je to moguće)³⁰, radio i TV prenosi, štampani materijali za zajednicu³¹, bilbordi ili objave putem razglasa na javnim prostorima. Policijske organizacije mogu partnerski učestvovati u ovim komunikacijskim aktivnostima vlade da bi se povećala vidljivost nasilja nad ženama i djevojčicama. Konkretno, policija može raditi na tome da se osigura da poruke budu kolektivno i jasno kontekstualizovane u smislu da nasilje nad ženama i djevojčicama nije nova pojava i da će se na događaje takvog nasilja ozbiljno odgovoriti;

- Širom svijeta, ekonomske, društvene i kulturne prepreke sprečavaju ili ograničavaju ženama pristup, upotrebu i koristi od informaciono komunikacionih tehnologija (IKT)³², a ta pojava se naziva rodni digitalni jaz. U mnogim zemljama, a naročito onim koje bilježe višestruke oblike diskriminacije, žene i djevojčice možda nemaju pristup mobitelu, kompjuteru ili internetu putem kojih bi pristupile uslugama, ili ne mogu te uređaje sigurno koristiti kod kuće jer ih nasil-

30 Prelazak na online podršku donosi izazove, od kojih je samo jedan veliki tehnološki jaz u svijetu. Rodno zasnovana digitalna isključenost ima višestruke uzroke. Prepreke u pristupu, priuštivosti, (nedostatku) obrazovanju i vještinama i tehnološkoj pismenosti i ukorijenjena rodna pristranost i društveno-kulturne norme leže u osnovi rodno zasnovane digitalne isključenosti. Bolji, sigurniji i priuštiviji pristup digitalnim alatima je ključan, kao i strateške intervencije za rješavanje dugoročnih strukturalnih pristranosti. Vidi: <http://www.oecd.org/inter-net/bridging-the-digital-gender-divide.pdf>

31 Štampani materijali trebaju biti u raznim formatima, uključujući Brajevo pismo, te napisani jednostavnim jezikom i sa slikovnim sadržajima ako je to moguće.

32 Ways to Bridge the Gender Digital Divide from a Human Rights Perspective (2016). Submission by the Human Rights, Big Data and Technology Project at the Human Rights Centre of the University of Essex, Funded by the Economic and Social Research Council, na: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/GenderDigital/HRBDT_submission.pdf. Vidi također: The World Wide Web Foundation, 'Women's Rights Online. Translating Access into Empowerment' (2015), dostupno na <http://webfoundation.org/docs/2015/10/womens-rights-online21102015.pdf>.

nik i drugi članovi porodice striktno nadziru. U okviru 4 su date preporuke UNICEF-a za opcije koje iziskuju male ili nikakve tehničke kapacitete, a koje mogu olakšati prijavljivanje žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama.

Osnovne usluge

- Zdravstveni sistemi koji obično pružaju usluge žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama mogu biti pod prijetnjom kolapsa, što će uticati na bilo koji koordinirani mehanizam odgovora između različitih sektora, tj. zdravstva, policije i pravosuđa i socijalnih usluga;
- U najboljem slučaju skloništa za žrtve nasilja u porodici/nasilja od strane intimnog partnera će biti popunjena ili gotovo popunjena (u toku normalnih perioda u mnogim okruženjima skloništa često moraju odbijati prijem žrtava/preživjelih i njihove djece koji traže zaštitu, zbog nedostatka slobodnih mjesta);
- Kašnjenja u donošenju naredbi o zabrani približavanja, postupcima rastave i razvoda braka i ročištima o određivanju starateljstva nad djecom, uključujući postupke na koje računaju preživjele nasilja od strane intimnog partnera kako bi se mogle udaljiti ili napustiti nasilne partnere.³³ Policijski službenici koji odgovaraju na događaje će trebati uračunati ta kašnjenja u procjene rizika i kasnije preporuke za vrstu i opseg potrebnih rješenja o zaštitnim mjerama.³⁴

33 Pandemics and Violence Against Women and Children (2020). Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., i van Gelder, N., Center for Global Development, na: <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>

34 Mnogo toga zavisi od faktora kao što je ko može izdati naredbu (policija ili sud), da li su rješenja o određivanju zaštitnih mjera donesena u sklopu krivičnog ili građanskog predmeta, da li je potrebno ročište, period važenja rješenja, posebna zaštita, ko može pristupiti rješenju o određivanju zaštitnih mjera (bračni partner, ili i drugi intimni partneri, članovi porodice, cimeri, itd.) i kako se sprovodi rješenje, te da li nepoštivanje određenih mjera podliježe krivičnim posljedicama. Vidi: Court Response to Violence Against Women During COVID-19. Webinar Series: Adapting Legal and Systemic Responses During COVID-19 Addressing Violence Against Women 3. april 2020. Global Rights for Women, na: https://globalrightsforwomen.org/wp-content/uploads/2020/04/Court-Response-to-Violence-Against-Women-During-COVID-19-Powerpoint_compressed.pdf

Okvir 4

UNICEF: Ne samo linije za pomoć i mobilni telefoni: Pružanje usluga za rodno zasnovano nasilje u toku COVID-19

Uprkos globalnom porastu posjedovanja mobilnih telefona i pristupa tim uređajima, naročito u okruženjima sa niskim prihodima, i dalje je manja vjerovatnost da žene posjeduju telefon u odnosu na muškarce. Procjenjuje se da u svijetu živi 443 miliona „nepovezanih“ odraslih žena.

UNICEF predstavlja više alternativnih ulaznih tačaka kao mogućnosti za žrtve/preživjele da alarmiraju aktere od povjerenja o njihovoj potrebi za uslugama za slučajeve rodno zasnovanog nasilja, koje ne iziskuju posjedovanje telefona, odnosno ne zahtijevaju nikakve ili zahtijevaju vrlo male tehničke kapacitete, imajući u vidu ograničenja kretanja zbog COVID-19. Te mogućnosti između ostalog obuhvataju sljedeće:

- **Prilagođavanje postojećih fizičkih sigurnih prostora za žene i djevojčice u telefonske govornice za rodno zasnovano nasilje.** Takve govornice mogu poslužiti kao siguran prostor, sve dok su opremljene nizom jednostavno izgrađenih, privatnih telefonskih kabina, putem kojih žrtve/preživjele mogu pozvati pružaoce osnovnih usluga, koji dežuraju u određeno vrijeme, uključujući policiju, i tako dobiti podršku. Ove govornice se mogu nalaziti u frekventnim područjima gdje se okuplja veći broj ljudi, kao što su pijace i prodavnice;
- **Uspostavljanje ulaznih tačaka i sistema kojima žrtve/preživjele osobe mogu pristupiti ili putem kojih mogu signalizirati potrebu za podrškom aktiviranjem „lanca uzbunjivanja“.** To mogu biti „pop-up“ štandovi za pomoć u dozvoljenim područjima ili otvorene uslužne djelatnosti, npr. apoteke, prodavnice prehrambenih proizvoda/tačke za distribuciju hrane/pumpne stanice za vodu itd. na kojima preživjele mogu obavijestiti policiju i njihove pružaoce osnovnih usluga da im je potrebna podrška;
- **Promovisanje signala za uzbunu, koji ne zahtijevaju veliku tehničku opremljenost.** Od posebne koristi u humanitarnim kontekstima ili okruženjima sa niskim prihodima. Predmet koji signalizira uzbunu (npr. obojeni komad tkanine za nošenje) može se uključiti u higijenske komplete koje primaju žene i djevojčice u slučaju da je distribucija kompleta nastavljena. Uzbunjivanje koje ne zahtijeva veliku tehničku opremljenost može također obuhvatiti posebne riječi koje se koriste kao šifre, zviždaljke/alarme, postavljanje svakodnevnih predmeta ispred kuće, npr. krpa/kanta određene boje, itd. čime se lokalna policija, ženske organizacije/ključni članovi zajednice obavještavaju o potrebi za podrškom.

Važna razmatranja za rad policije u okruženjima sa niskim ili nepostojećim tehničkim mogućnostima:

- Brižljivi skrining, odabir i obuka policijskih službenika koji odgovaraju na događaje/drugih ključnih radnika koji pružaju usluge, uključujući obuku o svim izmjenama u funkcionisanju referalnih mehanizama za rodno zasnovano nasilje, da bi se osigurala stvarna koordinacija sa stručnim radnicima, kao što su radnici u skloništim/savjetovalištim;
- Žrtve/preživjele osobe ne smiju biti prisiljavane na podnošenje krivične prijave protiv zlostavljača, kao uslov za kontinuiranu podršku, ako je ta usluga povezana sa policijom ili formalnim sigurnosnim službama;
- Brižljivo planiranje lokacije i informisanja o/promocije usluga kojim se ostvaruje balans između najvećeg mogućeg obuhvata preživjelih i rizika od toga da će počinioci moći iskoristiti upoznatost sa sistemom kako bi dodatno otežali pristup žrtvama/preživjelima. Primjer toga bi bilo promovisanje sistema ženama i djevojčicama prilikom podjele artikala namijenjenih isključivo ženama, kao što su hrana ili higijenski paketi;

- Snažna politika i procedure za zaštitu podataka i privatnosti;
- Koordinacija sa „krugovima u zajednici“ sastavljenim od članova zajednice koji uživaju povjerenje i koje žrtve/preživjele osobe poznaju, ili „službenicima za vezu“ u slučaju korištenja jednostavnih tihih alarma u obliku predmeta postavljenih ispred kuće itd. U toku karantinskih mjera to mogu biti članovi ili službena lica kojima je dozvoljeno relativno slobodno kretanje kako bi uočili alarm i uputili odgovarajuću podršku.

Izvor: [Not just hotlines and mobile phones: GBV Service provision during COVID-19](#) (2020). Erskine, D. za UNICEF i [Global Rapid Gender Analysis for COVID-19](#) (2020) International Rescue Committee i CARE International

PRAVNI KONTINUUM - PRIMJERI UTICAJA JAVNOZDRAVSTVENE KRIZE I PROMJENA KOJE ONA ZAHTIJEVA

Primjeri uticaja

- Da bi spriječili širenje COVID-19 sudovi odgađaju suđenja, svode ih na minimum ili se čak privremeno zatvaraju. To se odražava na donošenje ključnih naredbi o određivanju zaštitnih mjera kojima se počiniocu nasilja nad ženama i djevojčicama zabranjuje određena vrsta kontakta sa žrtvom/preživjelom, povećavanje broja neriješenih predmeta i broja ljudi u pritvoru i/ili dužine trajanja pritvora. Kao posljedica toga, policijske organizacije zajedno sa drugim agencijama za provođenje zakona (kao što je osoblje pritvorskih centara) trebaju tražiti vanredne koordinacijske sastanke sa dužnosnicima suda da bi se utvrdili rizici od zaraze i strategije ublažavanja kao što su procedure skrininga i testiranja, kao i to koji će se slučajevi smatrati „vanrednim“ ili „visoko prioritarnim“ što bi im omogućilo da zaobiđu mjere zatvaranja/karantina;
- Policijske organizacije zajedno sa drugim agencijama za provođenje zakona također trebaju razmotriti osiguravanje vanrednih koordinacijskih sastanaka sa stručnjacima iz pravosuđa, kao što su vještaci medicinske i psihosocijalne struke da bi se osigurala njihova dostupnost i pristupačnost. Nedavni izvještaji pod pokroviteljstvom UN-a dokumentovali su svjedočanstva žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama iz kojih se vidi da one nisu mogle tražiti pravnu zadovoljštinu protiv počinitelja, zbog toga što vještaci

medicinske struke nisu mogli ili nisu htjeli pregledati žrtve/preživjele fizičkog zlostavljanja u policijskim stanicama zbog straha od širenja COVID-19.³⁵

- Zbog karantinskih/mjera zatvaranja uslijed pandemije COVID-19 pritvorski centri i tužilaštva mogu biti prisiljeni da balansiraju kriminalne/nasilne radnje počinioca i mogućnost povratništva u činjenju naspram rizika zaraze kojoj se on izlaže u pritvoru i šta će to značiti za njega, posebno uzimajući u obzir od ranije prisutna medicinska stanja i starost, između ostalih faktora. Odluka da se počiniocu nasilja nad ženama i djevojčicama ne određuje pritvor nakon takve analize može dovesti do toga da žrtva/preživjela (i članovi porodice) budu izloženi dodatnom riziku. Provođenje detaljne istrage zasnovane na znanju o traumi (primjenom alata kao što je

Princip „ne čini štetu“ iziskuje odgovarajuću procjenu rodne dinamike i kulturnih normi koje mogu dovesti do izlaganja žrtava/preživjelih i svjedoka daljoj šteti, uključujući ponovnu traumatizaciju ili stigmatu, nasilje i marginalizaciju u rukama navodnih počinitelja ili porodica i zajednica žrtava. (UNHCHR, 2018)

35 Zajednički izvještaj UN-a „Justice for Women amidst COVID-19“ (2020). UN Women, IDLO, UNDP, UNODC, WB i the Pathfinders for Justice https://www.idlo.int/sites/default/files/pdfs/publications/Justice-for-Women_Full-Report-English.pdf. Vidi također: National Commission for Lebanese Women, UN Women, WHO, UNFPA, 2020. Gender Alert on COVID-19, Lebanon. In Focus: Access to Justice and Gender Based Violence. 10. april 2020. Izdanje br. 1. <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20arab%20states/attachments/publications/2020/04/gender%20and%20covid-19%20in%20lebanon/updated/gender%20alert%20on%20covidlebanon%20english.pdf?la=en&vs=1838>

Fotografiju ustupio UN Women/Pathumporn Thongking (Tajland)

kotač moći i kontrole) i fokusirane na počinioca kako bi se osiguralo da se *ne čini (dodatna) šteta* će biti ključno.

Za više informacija o provođenju istrage nasilja nad ženama i djevojčicama zasnovane na znanju o traumi i fokusirane na počinioca vidi poglavlje 5 Istrage.

- Uprkos povećanom prijavljivanju nasilja nad ženama i djevojčicama u raznim zemljama, u nekim okruženjima se može uočiti da službe za podršku, kao što su skloništa, centri za zagovaranje za žrtve/preživjele i prijedlozi za određivanje zaštitnih mjera nisu u porastu kako se prvobitno očekivalo. U nekim slučajevima, zahtjevi za podršku usluga čak mogu opasti zbog mjera sprečavanja zaraze u toku javnozdravstvene krize. Razlozi za ovu pojavu se mogu razlikovati, ali policija treba razmotriti kako društvena izolacija, nedostatak sigurnih prostora za pristup osnovnim uslugama, zbog bilo kakvih mjera zatvaranja, zahtjevi za lično prisustvo na sudskom ročištu ili za ulaganje zahtjeva za određivanje starateljstva nad djetetom i manjak opcija za čuvanje djece (uključujući i u samim sudovima), predstavljaju faktore uticaja u tom pogledu.

Primjeri potrebnih promjena

- Povećanje zajedničke javne komunikacije sa pravosudnim agencijama o dostupnosti i pristupačnosti osnovnih usluga u pravnom kontinuumu kako bi ljudi bili upoznati sa radnim vremenom i procedurama u toku javnozdravstvene krize. Pored toga, takvu javnu komunikaciju treba pratiti obnovljena komunikacija o opredijeljenosti policije da odgovori na nasilje nad ženama i djevojčicama kada do njega dođe i o posljedicama kršenja mjera zaštite, između ostalog.
- Izrada SOP-ova i povezana obuka³⁶ za policijske rukovodioce i osoblje na prvoj liniji, uz privremene mjere za osiguranje pravnog kontinuumu kao što su sudnice

³⁶ To bi moglo uključiti obuku o primjeni hardvera i softvera potrebnog za održavanje ročišta na daljinu za sve učesnike, uključujući osoblje suda i članove pravosudne zajednice. Vidi: Remote Court Hearings and Judicial Processes in Response to COVID-19 in Mission and other Fragile Settings Justice and Correction Service. UN Office of Rule of Law and Security Institutions (OROLSI)/Department of Peace Operations (DPO), 13. april 2020. na: https://globalrightsforwomen.org/wp-content/uploads/2020/04/Court-Response-to-Violence-Against-Women-During-COVID-19-Powerpoint_compressed.pdf

na daljinu, odnosno online virtualne sudnice ili postupci u kojima se mogu koristiti tehnologije za video konferencije i odgovarajući procesi i sigurnosne mjere. Uvođenje takvih daljinskih modaliteta trebalo bi razmotriti ne samo u sklopu trenutnog odgovora na posljedice smanjene mogućnosti sudova da obavljaju svoje redovne poslove zbog krize kao što je pandemija COVID-19, već i u kontekstu srednjoročnog i dugoročnog planiranja. To može obuhvatiti povećano obezbjeđenje i usluge za žrtve/preživjele u blizini sudova ili poštanske pretince za prijavu nasilja nad ženama i djevojkama gdje je potreban izvjesni lični kontakt.

Ranjive grupe i minorizirane zajednice

- Krize kao što su epidemije zaraznih bolesti mogu dovesti do povećanja stigme, ksenofobije i diskriminacije na osnovu rase, spola, seksualne orijentacije i imigracionog statusa, što dokazuju ranija iskustva epidemija virusnih bolesti;³⁷
- Situaciju najugroženijih populacija će trebati ponovno procjenjivati zbog velikih humanitarnih/javnozdravstvenih kriza. To uključuje segmente stanovništva koji uveliko zavise od neformalne ekonomije; zajednice sa nejednakim pristupom socijalnim uslugama ili političkom uticaju koje imaju ograničene kapacitete i mogućnosti da se nose sa situacijom i da joj se prilagode, uključujući ograničen ili nikakav pristup tehnologijama. U tom smislu UNOHCA, SZO i Međunarodna federacija društava Crvenog križa i Crvenog polumjeseca daju smjernice³⁸ za rad pod mjerama vezanim za COVID-19 za službe odgovora (vidi okvir 5);
- Prethodno iskustvo u pogođenim zajednicama pokazuje da su žene i djevojčice uglavnom bile ograničene na tradicionalne ženske uloge kao majke ili pružate-

37 Global trends in emerging infectious diseases. Jones, K.E., Patel, N., Levy, M., Storeygard, A., Balk, D., Gittleman, J.L. et al. (2008). *Nature* 451: 990-94, vidi: <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>

38 COVID-19: How to include marginalized and vulnerable people in risk communication and community engagement (2020). International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs and the World Health Organization, na: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/COVID-19_CommunityEngagement_130320.pdf

„Osobe koje se identifikuju kao lezbijke, gejevi, biseksualne, transrodne, queer ili interspolne osobe (LGBTQI) su često pod povećanim rizikom od diskriminacije, stigme i seksualnog i fizičkog nasilja.“

Priručnik Sphere (The Sphere Handbook) (2018.)

ljice brige i većinom isključene iz javnih prostora na kojima se donose odluke o planiranju i organizovanju pomoći u vanrednoj situaciji.³⁹ To je za posledicu imalo zanemarivanje specifičnih potreba žena u pogledu sigurnosti i drugih pitanja, nakon što bi došlo do vanredne situacije.⁴⁰ Intenzitet policijskog rada sa ženama i djevojkama u zajednicama će biti na velikoj kušnji u takvim okolnostima, pri čemu će pozitivni odnosi biti važni za prirodu odgovora osnovnih usluga.

- Dokazi iz pandemije COVID-19 pokazuju da pandemisko iskustvo, kao i druge javnozdravstvene krize, pogoršava rizik od nasilja nad ženama i djevojkama za žene migrantice u radnoj snazi, u svim fazama migracije.⁴¹ To je posebno primjenjivo na migrantice sa nereguliranim migracijskim statusom ili seksualne ili rodne manjine za koje je najmanja vjerovatnost da će prijaviti nasilje, zbog diskriminacije ili straha od lišenja slobode i deportacije.⁴² Takve žene i djevojčice često teško pristupaju zdravstvenoj zaštiti i osnovnim uslugama za podršku, zbog ograničenja kretanja, zatvaranja klinika i straha od zaraze.⁴³

39 Ecuador Country Case Study. Effective law and policy on gender equality and protection from sexual and gender-based violence in disasters (2020). The International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC), na: <https://media.ifrc.org/ifrc/document/effective-law-policy-gender-equality-protection-sexual-gender-based-violence-disasters-ecuador/>

40 Ecuador Country Case Study. Effective law and policy on gender equality and protection from sexual and gender-based violence in disasters (2020). The International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC), na: <https://media.ifrc.org/ifrc/document/effective-law-policy-gender-equality-protection-sexual-gender-based-violence-disasters-ecuador/>

41 2019 Report of the UN Secretary-General violence against women migrant workers (A/74/235)

42 Addressing the Impacts of the COVID-19 Pandemic on Women Migrant Workers (2020). UN Women Guidance Note, na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/guidance-note-addressing-the-impacts-of-the-covid-19-pandemic-on-women-migrant-workers>

43 Ibid.

- Žene i djevojčice u industriji seksa će često biti primorane da rizikuju kršenje karantinskih mjera, ili se suočiti sa teškom finansijskom nesigurnošću i nedostatkom hrane. U mnogim slučajevima nemogućnost bavljenja ovom djelatnošću će također uticati na djecu koju uzdržavaju. U drugim slučajevima žene i djevojčice će biti podvrgnute prisilnoj prostituciji, zbog čega će morati kršiti karantinske mjere. Prilikom komunikacije sa takvim žrtvama/preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama za policiju će biti bitno da utvrdi prirodu ek-

splatacijskih odnosa i da im nastoji pružiti sigurnost i zaštitu. Jednako je važno da policijske organizacije identifikuju ove žene i djevojčice kao izuzetno ranjive prema zlostavljanju od strane državnih dužnosnika, uključujući i pripadnike snaga bezbjednosti.

- Pored toga, policija treba razmotriti kako nasilje nad ženama žrtvu/preživjelu može odvesti u činjenje krivičnih djela i zatvorsku kaznu. Posebna izvjestiteljica UN-a o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i po-

Okvir 5

COVID-19: Kako uključiti marginalizovane i ranjive osobe pod rizikom u komunikaciju i saradnju sa zajednicom

Međunarodna federacija društava Crvenog križa i Crvenog polumjeseca, Ured UN za koordinaciju humanitarnih poslova i Svjetska zdravstvena organizacija

Djeca	Osobe sa invaliditetom	Žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama
<p>Konsultovati djecu i adolescente, uključujući djecu bez pratnje i djecu razdvojenu od porodica, radi uvida u njihove zabrinutosti, strahove i potrebe.</p> <p>Osmisliti informativne i komunikacijske materijale prilagođene djeci.</p> <p>Zagovarati usluge savjetovanja i podrške za pogođenu djecu.</p> <p>Razmotriti različite potrebe na osnovu spola, okruženja i marginalizovanih zajednica.</p>	<p>Distribuirati informacije na jasnem i jednostavnom jeziku.</p> <p>Ponuditi informacije u pristupačnim formatima, kao što je Brajevo pismo i uvećani tisak.</p> <p>Ponuditi višestruke oblike komunikacije, kao što su titlovi ili video sadržaji sa tekstom, titlovi za osobe sa oštećenim sluhom, online materijali za osobe koje koriste asistivne tehnologije.</p> <p>Uključiti organizacije osoba sa invaliditetom u konsultacije i odlučivanje.</p> <p>Omogućiti prilagođeni pristup za ispunjavanje individualnih potreba, raditi sa ličnim asistentima i drugim mrežama za društvenu podršku.</p>	<p>Ažurirati referalne mehanizme za rodno zasnovano nasilje, kako bi se obuhvatile ustanove primarne i sekundarne zdravstvene zaštite.</p> <p>Obavijestiti ključne zajednice i pružaoce usluga o ažuriranim mehanizmima.</p> <p>Osigurati da u karantinskim objektima i procedurama za evakuaciju postoje mjere za ublažavanje rizika od nasilja nad ženama i djevojčicama.</p> <p>Ojačati kapacitete za podršku, kao što je osoblje za linije za pomoć u vanrednim situacijama.</p> <p>Distribuirati kodekse ponašanja i druge zaštitne mjere i podsjetiti službenike na potrebu njihovog poštivanja.</p>

sljedicama navodi da su nasilje nad ženama i zatvorske kazne za žene čvrsto povezane.⁴⁴ To se konkretno odnosi na način na koji izloženost ekstremnim, traumatičnim događajima može uzrokovati ili pogoršati granični poremećaj ličnosti, antisocijalni poremećaj ličnosti, zloupotrebu droga i simptome posttraumatskog stresnog poremećaja, koji su direktno relevantni za nasilno ponašanje i često završavaju zatvorskom kaznom.⁴⁵ Na primjer, u slučajevima nasilja u porodici i nasilja od strane intimnog partnera žene mogu primijeniti silu protiv zlostavljača zbog straha za vlastitu i sigurnost njihove djece.⁴⁶

PARTNERSTVA SA ZAJEDNICOM, LOKALNIM VLASTIMA I PRIVATNIM AKTERIMA

- Lokalne vlasti mogu reaktivirati lokalne mehanizme za upravljanje sigurnošću, kao što su opštinska ili lokalna vijeća za sigurnost, kako bi se pomoglo u koordinaciji odgovora na krizu i lokalnoj policiji pružila mogućnost za promociju i jačanje ključnih partnerstava. U mnogim slučajevima opštinske vlasti nisu aktivirale lokalna vijeća za sigurnost, iako imaju mandat da to učine, ili su ih aktivirale, ali su vijeća neaktivna. U takvim slučajevima javnozdravstvena kriza može potaknuti na njihovo korištenje, čime se policiji otvara ključni forum za koordinaciju i strateško planiranje za rodno osjetljiviji i odgovorniji pristup policijskom radu. **Primjere možete pronaći u studiji slučaja o lokalnim vijećima za sigurnost u Kongu, Ekvadoru i Meksiku, u poglavlju 2 Prevencija.**

- Čak i pod mjerama karantina zajednica, vjerske vođe i uticajne osobe i dalje mogu biti ključni partneri poli-

44 Posebna izvjestiteljica za nasilje nad ženama okončala posjetu Ujedinjenom Kraljevstvu i Sjevernoj Irskoj, pozvavši na hitno djelovanje na rješavanju manjka odgovornosti i negativnih uticaja izmjena finansiranja i usluga (2014.), na: <https://www.ohchr.org/en/newsevents/pages/displaynews.aspx?newsid=14514&>

45 Hard times: Women's pathways to crime and incarceration (2012). Artz, L., Hoffman-Wanderer, Y., and Moul, K, na: https://genderlinks.org.za/wp-content/uploads/imported/articles/attachments/18024_hard_times.pdf

46 Gender-Based Discrimination & Women in Conflict with the Law (UNODC, 2020), na: <https://www.unodc.org/e4j/en/crime-prevention-criminal-justice/module-9/key-issue-s/1--gender-based-discrimination-and-women-in-conflict-with-the-law.html>

cijskoj organizaciji u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama, posebno za podizanje svijesti o faktorima rizika koji potiču i pogoršavaju nasilje tokom i nakon krize. Online IKT platforme kao što je Facetime ili Skype mogu se koristiti za zajedničku komunikaciju o podršci za žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama, uz informacije o postojećim ili novim mehanizmima za prijavljivanje. Osim toga, zajednička komunikacija putem nedigitalnih offline sredstava može se produžiti usmenim prenošenjem ili putem razglasa, čak i kroz grupne aktivnosti koje se odvijaju uz sigurno distanciranje;⁴⁷

- Kada dobiju komunikacijske materijale na temu nasilja nad ženama i djevojčicama koji su prilagođeni čitaocima i pristupačni, lokalne organizacije za humanitarnu pomoć, pružaoci zdravstvene zaštite i lokalni mediji mogu biti važni partneri policije u nastojanjima da se dopre do teško dostupnih porodica. To može podrazumijevati pomoć u distribuciji brošura, tekstualnih i slikovnih, u raznim pristupačnim formatima, sa informacijama koje odvrćaju od nasilnog ponašanja kod kuće i navode brojeve linija za pomoć ili druge resurse za žrtve/preživjele i bolje ih usmjeravaju na resurse koji odgovaraju njihovim potrebama;⁴⁸

- Partnerstva sa preduzećima i klinikama s ciljem uključivanja esencijalnih radnika⁴⁹ u odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama u situacijama javnozdravstvene krize iziskuju kolaborativnu komu-

47 Od globalne koordinacije do lokalnih strategija - praktični pristup za prevenciju, tretiranje i dokumentovanje nasilja u porodici u pandemiji COVID-19, informativni dokument (2020.). MADRE, Media Matters for Women, MenEngage Alliance, Nobel Women's Initiative, OutRight Action International, Women Enabled International, i Women's International League for Peace and Freedom (WILPF), na: https://www.wilpf.org/wp-content/uploads/2020/04/MADRE-Domestic-Violence-Under-COVID-19-Briefing-Paper_4.21.20.pdf

48 COVID-19: How to include marginalized and vulnerable people in risk communication and community engagement (2020). International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs and the World Health Organization, na: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/COVID-19_CommunityEngagement_130320.pdf

49 Zavisno od konteksta, esencijalni radnici mogu između ostalih biti apotekari, trgovci u trgovinama prehrambenim artiklima, medicinske sestre/tehničari, radnici na kartoteci u medicinskim ustanovama.

Okvir 6

Komititet e Vëzhgimit ndaj Ebolës

Fotografiju ustupio Heart to Heart International (Liberija)

Izvor: COVID-19: [Kako uključiti marginalizovane i ranjive osobe pod rizikom u komunikaciju i saradnju sa zajednicom](#) (2020). Međunarodna federacija društava Crvenog križa i Crvenog polumjeseca, Ured UN-a za koordinaciju humanitarnih poslova i Svjetska zdravstvena organizacija.

Iskustva iz epidemije ebole u Zapadnoj Africi pokazuju da su lokalne organizacije u zajednici bile ključne za uspostavljanje seoskih odbora za praćenje ebole na čijem čelu su bile lokalne žene i vjerske vođe kako bi se unaprijedio lokalni odgovor i radilo u korak sa nacionalnim aktivnostima.

nikaciju sa policijom za pružanje smjernica i obuke ovim radnicima o ulogama posmatrača.⁵⁰ Glavne ulazne tačke za posmatrače u identifikaciji žrtava/preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama mogu se pojaviti u toku intervencija koje obuhvataju cijelu populaciju, na primjer na mjestima za testiranje na COVID-19 i praćenje kontakata. Međutim, takva inicijativa će trebati priorizirati princip „ne čini štetu“ u bilo kojoj korištenoj metodi za identifikaciju žrtve (kao što je upitnik). Istovremeno, mjesta za testiranje i praćenje kontakata mogu biti od ključnog značaja za svijest o nasilju nad ženama i djevojčicama i informisanje o mehanizmima za prijavljivanje;

- Njegovanje snažnijih partnerstava sa IKT preduzećima ili internetskim posrednicima može biti vrlo korisno za policiju. Na primjer, podrška uvođenju aplikacija za mobilne telefone za nasilje u porodici/nasilje od strane intimnog partnera može biti dobra alternativa za žrtve/preživjele koje su cijeli dan zatvorene u kući za zlostavljačem. Druge prilike za partnerstvo mogu biti saradnja za online dijeljenje savjeta o sigurnosti putem stranica društvenih medija, GPS-a, telefona itd. za žene, mlade i djecu i/ili obezbjeđenje pristupačnog i transparentnog prijavljivanja i procedura za podnošenje pritužbi za nasilje nad ženama

⁵⁰ Vidi pristup posmatrača. Graham Goulden za Cultivating Minds UK, na: <https://grahamgoulden.com/cultivating-minds-uk/about/>

i djevojčicama koje se vrši na internetu ili putem informaciono-komunikacionih tehnologija;⁵¹

„Stvaranje partnerstava između privatnog i javnog sektora u toku pandemije može osigurati da sve žene imaju pristup mobilnim telefonima. Pravosudni sistemi više ne mogu biti statični. Trebamo početi da istražujemo održivije načine ostvarivanja pravde, kao što je na primjer optimizacija privremenih naredbi za sprečavanje kršenja prava.“

Izvršna direktorica UN Women,
Phumzile Mlambo-Ngcuka (2020.)

- S obzirom na dugoročne uticaje pandemije/epidemije na sposobnost formalnih sudova da odgovore na potrebe žena za pravdom, uz percipiranu nepristupačnost mehanizma pravde u toku krize, žrtve/preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama bi se mogle sve češće okretati običajnim i neformalnim sistemima pravde za zaštitu i reparaciju.⁵² Kao posljedica toga, policijske organizaci-

⁵¹ Nasilje nad ženama i djevojčicama na internetu ili uz pomoć informaciono komunikacionih tehnologija* tokom COVID-19 (2020.) Tematski izvještaj UN Women, na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/brief-on-line-and-ict-facilitated-violence-against-women-and-girls-during-covid-19>

⁵² Pravda za žene u okolnostima COVID-19 (Tematski izvještaj UN Women, 2020.): <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/justice-for-women-amidst-covid-19-en.pdf?la=en&vs=4857>

Okvir 7

Odgovor na COVID-19: Policijsko - civilna partnerstva

U **Brazilu** se razvija više aplikacija, npr. „SOS Mulher“ u državi São Paulo, u sklopu partnerstava policije i civilnog društva, za prijavljivanje događaja nasilja u porodici u toku izolacije, kao i događaja nepoštivanja zaštitnih mjera određenih protiv počinioca, što može rezultirati preventivnim pritvorom i pokretanjem krivičnog postupka.

U **UK**, Policija Kambrije je apelirala na poštanske radnike, radnike službi za kurirsku dostavu, preduzeća za dostavu hrane i sve esencijalne radnike koji posjećuju osobe kod kuće da obrate pažnju na znakove zlostavljanja i prijave ih policijskoj upravi.

Talijanska policija koristi aplikaciju „YouPol“ koja je prvobitno dizajnirana da pomogne mladima u prijavljivanju vršnjačkog nasilja i dilanja droge, ali je sada prilagođena kako bi preživjele osobe imale način da pošalju poruku policiji bez znanja njihovog partnera. **Talijanska** nacionalna mreža skloništa za žrtve nasilja u porodici („DiRe“) je pokrenula telefonsku liniju i pozive putem Skypea radi pružanja podrške, a otprilike dvije trećine talijanskih organizacija za nasilje u porodici imaju telefonske linije za hitnu pomoć.

U indijskoj državi Maharashtra državna policija se udružila sa lokalnom NVO Akshara i Posebnom jedinicom za žene i djecu pri Ministarstvu za žene i dječiji razvoj [TISS] (jedinica se nalazi pri policijskim stanicama) radi pokretanja kampanje za distribuciju informacija o policijskom broju 100 [koji se inače na povezuje sa nasiljem u porodici] za prijavljivanje i podršku u toku *lockdowna*. Da bi se osigurao širok obuhvat i doseg, inicijativa je pozvala poznate ličnosti i druge vladine agencije da se uključe. Popularne javne ličnosti kao što su najpoznatiji glumci Bollywooda i sportisti su zamoljeni da daju svoj glas pozivima da žene „prijave nasilje u porodici“, jer prijavljivanje djeluje odvraćajuće i također potvrđuje da se radi o krivičnom djelu.

Izvori: COVID-19 i pružanje osnovnih usluga preživjelima nasilja nad ženama i djevojčicama (2020). Tematski izvještaj UN Women i Pravda za žene u okolnostima COVID-19 (2020). Tematski izvještaj UN Women.

1 Lockdown nasilja u porodici (2020). Akshara Centre

je trebaju predviđati i uračunati kako ovaj potencijalni trend može uticati na prijavljivanje u određenim regijama i pri tom proširiti ili osnažiti partnerstva sa akterima neformalnih ili običajnih sistema pravde.⁵³

Nasilje nad ženama i djevojčicama na internetu i uz pomoć IKT

- Prema podacima EUROPOL-a⁵⁴ u toku COVID-19 i ograničenja kretanja zabilježen je porast u broju pokušaja pristupanja nelegalnim internetskim platformama sa materijalima koji prikazuju seksualno zlostavljanje djece i u aktivnostima osoba koje su pokušavale vrbovati mlade u eksploatacijske aktivnosti. Ovaj rastući fenomen od policijskih organizacija zahtijeva da ojačaju specijalizovane, jasne i efikasne interne i eksterne protokole i kodekse ponašanja za službenike za provođenje zakona koji rade na nasilju nad ženama i djevojčicama na internetu u vanrednim situacijama.⁵⁵
- Specijalna izjaviteljica o prodaji i seksualnom iskorištavanju djece izvještava da su ograničenja putovanja zbog COVID-19 proizvela nove oblike seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece, uključujući pokušaje uspostavljanja „dostave“ ili „drive-thru“ usluge za seksualno iskorištavanje djece.⁵⁶
- Dok se milioni žena i djevojčica oslanjaju na video konferencije za potrebe rada i učenja, dolazi do porasta različitih oblika nasilja na internetu, od uhođenja, bullyinga, seksualnog uznemiravanja do seksualnog trolovanja. U nekim prijavljenim slučajevima neke čla-

53 Pravda za žene u okolnostima COVID-19 (2020). Tematski izvještaj UN Women, na: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/justice-for-women-amidst-covid-19-en.pdf?la=en&vs=4857>

54 Coronavirus lockdown raises risk of online child abuse, charity says. The Guardian (2020), na: <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/02/coronavirus-lockdown-raises-risk-of-online-child-abuse-charity-says>

55 Nasilje nad ženama i djevojčicama na internetu ili uz pomoć informaciono komunikacionih tehnologija* tokom COVID-19 (2020). Tematski izvještaj UN Women, na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/brief-online-and-ict-facilitated-violence-against-women-and-girls-during-covid-19>

56 COVID-19: Urgent need for child protection services to mitigate the risk of child sexual abuse and exploitation worldwide (2020). Mama Fatima Singhateh, specijalna izjaviteljica o prodaji i seksualnom iskorištavanju djece, na: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25865&LangID=E>

Okvir 8

Zoom bombardovanje i šteta nanescena civilnom društvu

Kao nevladina organizacija koju vode žene i koja je zasnovana na ženskim pravima i radi na jačanju dokazne osnove i izgradnji kapaciteta za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja nad djecom na globalnom nivou, Inicijativa za istraživanje seksualnog nasilja (SVRI - Sexual Violence Research Initiative) je imala direktno iskustvo takvog zlostavljanja. Nedavno održani webinar o promicanju istraživanja radi prevencije nasilja nad ženama bio je „zoom bombardovan“. Sastanak je hakiran rasno obojenim i seksualno eksplicitnim materijalom. Ova forma nasilja nad učesnicima webinara, izlagačima i organizatorima može imati dalekosežne posljedice po dobrobit onih koji su joj izloženi, kao i po SVRI u pogledu organizacije budućih događaja koji su otvoreni, inkluzivni i pristupačni svima.

Izvor: [Online sigurnost u svijetu koji se mijenja – COVID-19 i online nasilje](#) (2020). Inicijativa za istraživanje seksualnog nasilja.

nice organizacija za ženska prava su bombardovane neželjenim pornografskim video sadržajima dok su se logirale na društveni događaj putem sobe za virtuelni čet.⁵⁷ Za primjer vidi okvir 8 u nastavku.

Eksploatacijski odnosi

- Očekivani ekonomski pad uslijed bilo kakvih obaveznih karantinskih mjera će vjerovatno biti disproporcionalno diskriminatoran u odnosu na žene i djevojčice u obliku nasilja i ekonomskih teškoća, između ostalih problema. To bi moglo biti posljedica zatvaranja škola ili ispisivanja djevojčica iz škola od strane njihovih porodica da bi ih se uključilo u rad, što bi moglo dovesti do prisilnog

rada, uključujući seksualno iskorištavanje.⁵⁸ Osim toga, nesigurnost hrane ili veća zavisnost od pomoći za preživljavanje je već otvorila i nastaviti će otvarati vrata seksualnom iskorištavanju žena i djevojčica i zlostavljanju ili prisilnom radu od strane humanitarnih radnika i državnih dužnosnika⁵⁹ u svim svojstvima.

Novi oblici nasilja nad ženama i djevojčicama

- U nekim slučajevima adolescenti se nasilno ponašaju kod kuće, a žene (majke) su disproporcionalno na meti takvog nasilja. Uprkos prevalenciji ovog oblika nasilja ono nije uvijek prepoznato u sistemu krivičnog pravosuđa. Rizici po sigurnost žena će se vjerovatno značajno povećati u okolnostima u kojima je nasilni adolescent prisilno zatvoren u kući;⁶⁰
- Također su povećani rizici od nasilja i zlostavljanja zdravstvenih radnica koje su u direktnom dodiru sa pacijentima. Izvještaji iz Singapura i Kine zaista pokazuju visoke nivoe zastrašivanja i agresije prema zdravstvenim radnicama, naročito medicinskim sestrama, u toku krize uzrokovane pandemijom COVID-19;⁶¹

58 U Zapadnoj Africi su zbog zatvaranja škola uslijed epidemije ebola djevojčice bile izložene seksualnom iskorištavanju i nasilju, te je zabilježen „nagli skok“ broja adolescentskih trudnoća i ranih brakova u nekim pogodnim područjima, zbog sve većeg broja djevojčica koje su napuštale obrazovanje. Fraser, E. (2020). Impact of COVID-19 Pandemic on Violence against Women and Girls. UKAid, WAG Helpdesk Research Report u World Bank. 2020. *Gender Dimensions of the COVID-19 Pandemic*. Washington, D.C.: World Bank Group, na: <http://documents.worldbank.org/curated/en/618731587147227244/Gender-Dimensions-of-the-COVID-19-Pandemic>

59 Izvještaji o krizi izazvanoj ebolom u Siera Leoneu i Demokratskoj Republici Kongo ukazuju na raširenost seksualnog iskorištavanja od strane državnih dužnosnika i članova zajednice zaduženih za sprovođenje karantina. Vidi *Gender Dimensions of the COVID-19 Pandemic (engleski)*. Washington, D.C.: World Bank Group 2020, na: <http://documents.worldbank.org/curated/en/618731587147227244/Gender-Dimensions-of-the-COVID-19-Pandemic> i Fraser, E. (2020). Impact of COVID-19 Pandemic on Violence against Women and Girls. UKAid, WAG Helpdesk Research Report, na: <http://www.sddirect.org.uk/media/1881/vawg-helpdesk-284-covid-19-and-vawg.pdf>

60 Odgovor na koronavirusnu bolest (COVID-19) - Tematski izvještaj UNODC-a o rodno zasnovanom nasilju nad ženama i djevojčicama (2020.). UNODC.

61 Vidi Fraser, E. (2020). Impact of COVID-19 Pandemic on Violence against Women and Girls. UKAid, WAG Helpdesk Research Report u World Bank. 2020. *Gender Dimensions of the COVID-19 Pandemic*. Washington, D.C.: World Bank Group, na: <http://documents.worldbank.org/curated/en/618731587147227244/Gender-Dimensions-of-the-COVID-19-Pandemic>

57 Risk of online sex trolling rises as coronavirus prompts home working. Reuters (2020), na: <https://www.reuters.com/article/us-women-rights-cyberflashing-trfn-idUSKBN2153HG>

- Moguće uvođenje vojnog osoblja u civilna područja može povećati rizik od kršenja ljudskih prava žena i djece, uključujući i eksploatacijske odnose. Upravljanje rizikom koje provodi policija i s tim povezana rodna analiza trebaju nastojati da mjere ublažavanja, kao što su SOP-ovi i kodeksi ponašanja, obuhvataju rizike po ljudska prava o kojima se razgovara sa vojnom komandom, kako bi strategije prevencije bile odgovarajuće koordinirane i usmjerene.

Prikupljanje podataka

- Prikupljanje informacija o svim oblicima nasilja nad ženama i djevojčicama će produbiti zajedničko razumijevanje o tome kako funkcionise nasilje i pomoći da se utvrdi gdje postoji potreba za prilagođenijim pristupom.⁶² Ako već postoji sistem koji prati i analizira trendove u prevalenciji nasilja nad ženama i djevojčicama utvrdit će se novi trendovi koji se pojavljuju u javnozdravstvenoj i/ili humanitarnoj krizi.

Ne može se upravljati onim što se ne može izmjeriti ili što se ne mjeri.

- Oprezno pratiti nove obrasce nasilja nad ženama i djevojčicama i njihov razvoj, a podaci o prevalenciji trebaju obuhvatiti sisteme za praćenje kvantitete i prirode poziva za pomoć;
- Krizne mjere kao što su one koje se provode tokom pandemije COVID-19 ili epidemije ebole su otežale interpretaciju podataka o nasilju nad ženama i djevojčicama. Na primjer, u nekim zemljama su izvještavanje, pozivi i usluge opali u toku karantina jer žene i djevojčice nisu mogle izaći iz kuće ili su strahovale da će nasilni partner čuti njihov telefonski razgovor. To stvara diskrepanciju u tumačenju nasilja nad ženama i djevojčicama, naročito nasilja od strane intimnog partnera, zbog čega su jedini izvori podataka, kao što je broj

Okvir 9

Zbog čega je važno prikupljanje podataka u toku javnozdravstvene krize

Podaci su ključni za razumijevanje razloga zbog kojih pandemija kao što je COVID-19 može uzrokovati porast nasilja nad ženama i djevojčicama i kako se to dešava. Također može pomoći u utvrđivanju faktora rizika, kako se situacija odražava na dostupnost usluga za žene žrtve/preživjele koje su pretrpjele nasilje, kako se odražava na pristup žena takvim uslugama i njihovo obraćanje formalnim i neformalnim izvorima za pomoć, koje se nove kratkoročne i srednjoročne potrebe mogu pojaviti. Ovi podaci su od velike važnosti za dizajn strategija zasnovanih na dokazima koje odgovaraju na potrebe žena, smanjuju rizike i ublažavaju negativne posljedice u toku i nakon pandemije. Također mogu pružiti važne informacije o prilagođenim intervencijama koje bi mogle biti posebno učinkovite u prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama u budućim vanrednim situacijama i javnozdravstvenim krizama i pružiti osnovu za njihovu izradu.

Fotografiju ustupio ILO/Jennifer A. Patterson (Obala Slonovače)

Izvor: Prikupljanje podataka o nasilju nad ženama i djevojčicama tokom COVID-19 (UN Women i WHO, 2020).

62 Od globalne koordinacije do lokalnih strategija - praktični pristup za prevenciju, tretiranje i dokumentovanje nasilja u porodici u pandemiji COVID-19, informativni dokument (2020.). MADRE, Media Matters for Women, MenEngage Alliance, Nobel Women's Initiative, OutRight Action International, Women Enabled International i Women's International League for Peace and Freedom (WILPF), na: https://www.wilpf.org/wp-content/uploads/2020/04/MADRE-Domestic-Violence-Under-COVID-19-Briefing-Paper_4.21.20.pdf

poziva na liniju za pomoć, nepouzdati za potrebe utvrđivanja i razumijevanja prevalencije;⁶³

63 'Has it become too dangerous to measure violence against women?' Kelli Rogers, 6. maj 2020, na: <https://asiapacific.unfpa.org/en/news/covid-19-has-it-become-too-dangerous-measure-violence-against-women>

- Priručnik Sphere (*The Sphere Handbook*) (2018.) preporučuje da se podaci razvrstavaju koliko je to moguće i da kategorije razvrstavanja budu primjerene kontekstu kako bi se sagledale razlike na osnovu spola ili roda, starosti, invaliditeta, geografske lokacije, etničke pripadnosti, vjeroispovijesti, kaste ili bilo kojeg drugog faktora koji može ograničiti pristup nepristrasnoj pomoći;⁶⁴
- Ne čini štetu. Sigurnost, privatnost i povjerljivost žena i djevojčica koje prijavljuju slučajeve mora biti ispoštovana u svakom trenutku, jer je mjerenje nasilja osjetljiva aktivnost u bilo kakvim okolnostima. Prikupljanje podataka ne smije imati prioritet nad ličnom sigurnošću.

POPUŠTANJE MJERA ZATVARANJA: PROMIŠLJANJE I UČENJE

Pandemija COVID-19 je proizvela novu globalnu stvarnost i u vrijeme izrade ove publikacije i dalje je neizvjesno da li će se svijet vratiti u stanje koje se nekada smatralo normalnim i kada.

Dok neke zemlje počinju ublažavati mjere zatvaranja/karantina, a ekonomije se polako otvaraju, u drugim zemljama se bilježi porast broja slučajeva COVID-19 i s njim povezanih smrti. Istovremeno, neke zemlje nakon početnog ublažavanja mjera prolaze kroz drugi val pandemije koji je trenutno nešto blaži od prvog.

U zemljama koje uspijevaju uspješno kontrolisati širenje pandemije toliko da je moguće održavanje otvorene ekonomije uz izbjegavanje prekomjernog naprezanja zdravstvenog sistema, pravosudni sistem se može početi vraćati u normalni način rada, ali uz poštivanje blažih javnozdravstvenih mjera. Za sve pružaoce esencijalnih usluga u pravnom kontinuumu, popuštanje mjera otvara nove prilike za promišljanje i učenje.

Na primjer, uprkos izazovima i negativnim ishodima pandemije COVID-19, istaknuta je uloga lokalne poli-

Razmotriti ulogu ženskih organizacija u planovima oporavka i dugoročnim rješenjima za porast nasilja nad ženama i djevojčicama u toku pandemije COVID-19.

cije u „službi građana“, uključujući i ključnu ulogu koju ona može imati u okolnostima javnozdravstvene krize, umjesto isključivo autoritativne uloge koja nema sluha za potrebe najranjivijih i minoriziranih skupina. Neke policijske organizacije mogu uživati do tad neviđenu javnu podršku njihovom radu, uključujući i priznanje dodatnog rizika kojem su njihovi pripadnici i njihove porodice bili svakodnevno izloženi na vrhuncu pandemije.

Neke policijske organizacije su možda uspjele razviti čvršće odnose sa agencijama za podršku žrtvama/preživjelima i organizacijama civilnog društva, ili bar posaditi sjeme budućih partnerstava tokom rješavanja zajedničkog problema u vrijeme krize.

Međutim, promišljanje neće biti dovoljno da se iskoriste sva pozitivna iskustva iz odgovora na COVID-19. Da bi se ključna partnerstva održala i imala uticaj u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama, policija će također morati pokazati njenu opredijeljenost za učenje na transparentan i inkluzivan način.

Konkretno, policijske organizacije bi trebale razmotriti nadogradnju svakog zamaha solidarnosti koji je nastao kroz aktivnu saradnju sa drugim pružiocima osnovnih usluga, uključujući organizacije civilnog društva i akademske stručnjake u sklopu revizije njihovog postupanja tokom sprovođenja pandemijskih/epidemijskih mjera, naročito odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama. Preporuke svake interne i eksterne revizije policijskog postupanja u toku mjera zatvaranja/karantina zbog COVID-19 trebaju se iskoristiti za izradu novih strategija i postupanja u odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama u našoj novoj stvarnosti, što uključuje obuku i edukaciju koja je potrebna da bi policijska organizacija bila rodno odgovorna. Okviri 10 i 11 u nastavku opisuju primjere nezavisne analize odgovora domaćih snaga na epidemiju ebole u Zapadnoj Africi.

⁶⁴ Sphere Association. *The Sphere Handbook* (Priručnik Sphere): Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response, fourth edition, Geneva, Switzerland, 2018.

Okvir 10

Pouke i preporuke nakon epidemije ebola virusne bolesti u Zapadnoj Africi za sektor sigurnosti (2014-2015.)⁶⁵

DCAF - Ženevski centar za upravljanje sigurnosnim sektorom (prethodno poznat kao Ženevski centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga) je 2017. godine izradio izvještaj pod nazivom „Uloga sigurnosnog sektora u odgovoru na zdravstvene krize. Pouke epidemije ebola iz 2014-2015. i preporuke za Uniju rijeke Mano i njene države članice“. Preko dvije godine kasnije ovaj dokument je postao naročito relevantan zbog globalne pandemije COVID-19 i posljedica koje je ona imala po sigurnosne snage širom svijeta.

Izvještaji obuhvataju sljedeće aktere u sigurnosnom sektoru koji učestvuju u odgovoru: nacionalne oružane snage, obavještajne službe, policijske/žandarmerijske službe, graničnu policiju i upravljanje granicom, lokalne sigurnosne aktere, uključujući narodnu gardu, međunarodne sigurnosne aranžmane, nacionalne vlade, aktere iz civilnog društva (medije, trustove mozгова, itd.), regionalne i međunarodne vladine organizacije, uključujući Ujedinjene nacije (UN) i pravna i parlamentarna tijela.

Izvještaj se primarno fokusira na epidemiju ebola virusne bolesti u periodu 2014-2015. u Gvineji, Liberiji, Siera Leoneu od koje je umrlo preko 11.000 ljudi, a zabilježeno je preko 28.000 slučajeva. Dokumentovano je nekoliko propusta u odgovoru sigurnosnih snaga na epidemiju ebola koji su generalno bili zajednički za zemlje na koje se izvještaj fokusira:

- Sprovođenje podzakonskih akata i zdravstvenih regulativa postalo je teže, naročito onih koji su vezani za održavanje ljudskih prava uz istovremeno sprovođenje propisa i zaštitu ljudi i imovine;
- Generalno su nedostajali jasni okviri za uloge i odgovornosti na početku epidemije, a saradnja između sigurnosnog i zdravstvenog osoblja je bila slaba;
- Kapaciteti popravnih ustanova za prevenciju ili kontrolu epidemije ebola i drugih zaraznih bolesti su bili izrazito neadekvatni;
- Sigurnosni sektor nije imao kapaciteta za efektivno upravljanje masom i zaštitu stambenih objekata u karantinu i centara za liječenje;
- Sigurnosni sektor nije imao kadrovskih kapaciteta za čuvanje graničnih prelaza. Postojala je potreba za većim brojem (sigurnosnog) osoblja za zadatke vezane za imigraciju i logistiku;
- U jednom slučaju kada je postalo očigledno da pripadnici nacionalne policije nisu bili adekvatno obučeni i pripremljeni da se nose sa ebolom, Međunarodni komitet Crvenog križa (ICRC) je započeo obuku tih službenika o tome kako da zbrinjavaju policijsko osoblje izloženo eboli;

65 The Security Sector's Role in Responding to Health Crises. Lessons from the 2014–2015 Ebola Epidemic and Recommendations for the Mano River Union and Its Member States (2017), Sandy, J., Schnabel, A., Sovula, H., Trepp, U. i Zumsteg, R. The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) na: <https://www.dcaf.ch/security-sectors-role-responding-health-crises-lessons-2014-2015-ebola-epidemic>

- Vojne bolnice koje su bile namijenjene liječenju vojnog osoblja na prvim linijama odgovora na epidemiju ebole često nisu bile dovoljno opremljene, niti kapacitirane;
- Regionalna saradnja u policijskom djelovanju u kontekstu krize nije bila efikasna, a razmjena informacija i naučnih lekcija u svim zemljama je u najboljem slučaju bila minimalna, ako je uopšte postojala;
- Slabo učešće žena u radu sa zajednicom u početnim fazama epidemije, bilo je svedeno na rad u zajednici, a općenito nije bilo traženo na početku epidemije;
- Pokušaji zatvaranja granica nisu bili uspješni u smislu kontrole slobodnog kretanja ljudi, budući da su prirodne granice zemalja u ovom regionu obično vrlo propusne.

Međutim, sa daljim odvijanjem odgovora na epidemiju ebole, saradnja između zajednice, policije i vojske se poboljšala sa uključivanjem oružanih snaga koje su bile izuzetno korisne u borbi protiv epidemije.

Izveštaj daje niz preporuka za sigurnosni sektor, zasnovanih na analizi kolektivnog odgovora u ovim zemljama. Preporuke za policijske snage su:

- Uključiti upravljanje krizom u program obuke za sve policijske snage u regionu;
- Unaprijediti odnose sa akterima iz civilnog društva kroz konstruktivnu saradnju;
- Poboljšati kapacitete policijskih snaga u smislu njihove odgovornosti za zaštitu javnosti;
- Obučiti policiju o odgovarajućim procesima medicinskog skrininga u vanrednim javnozdravstvenim situacijama;
- Učvrstiti koncept i praksu policije u zajednici;
- Uspostaviti jasne smjernice za zdravlje i sigurnost sigurnosnog osoblja;
- Uspostaviti SOP-ove da bi se olakšalo konstruktivno učešće policije u prevenciji i upravljanju zdravstvenim krizama;
- Ponuditi obuku o tumačenju i primjeni lokalnih podzakonskih akata da bi se izbjegli nesporazumi;
- Ponuditi izgradnju kapaciteta za dužnosnike granične policije.

Okvir 11

UNDP: Procjena seksualnog i rodno zasnovanog nasilja u toku krize uzrokovane ebolom u Siera Leoneu

Program UNDP-a Pristup pravdi je 2016. godine proveo studiju o prevalenciji seksualnog i rodno zasnovanog nasilja prije i nakon epidemije ebola u Istočnom regionu Siera Leonea. Studija je također pokušala rasvijetliti posebne vrste nasilja koje su prevladavale u toku epidemije, te u kolikoj mjeri su usluge za žene/preživjele bile, odnosno nisu bile, dostupne u toku krize.

Studija se fokusirala na rad Jedinice za podršku porodici Policije Siera Leonea i njihove partnere pružaoce osnovnih usluga, uključujući one u pravosudnom sektoru. Jedinica za podršku porodici se bavi slučajevima nasilja u porodici i zlostavljanja djece. Neki od glavnih nalaza studije su:

- Za razliku od službenih statistika o nasilju nad ženama i djevojčicama koje su prikupljali lokalni akteri iz osnovnih usluga i koje su ukazivale na blagi porast u broju slučajeva seksualnog rodno zasnovanog nasilja u toku krize u poređenju sa prvom polovinom godine, kvalitativne informacije prikupljene kroz intervjue otkrile su stvarni porast u učestalosti pet kategorija od petnaest oblika nasilja nad ženama i djevojčicama. To se odnosilo na seksualnu penetraciju djece, nasilje u porodici, seksualno uznemiravanje i napuštanje/zanemarivanje;
- Neke zemlje su čak prijavile procjene o 40-60 postotnom porastu broja adolescentskih trudnoća u istom periodu. Za razliku od toga službene statistike Jedinice za podršku porodici su pokazale fluktuacije u broju prijavljenih slučajeva seksualne penetracije djece u toku 2014. godine;
- Dostupnost i pristupačnost osnovnih usluga, uključujući sudove, doprinijele su povećanoj praksi medijacije u slučajevima seksualnog rodno zasnovanog nasilja koju su provodili policijski službenici i lokalne vođe. To je vjerovatno doprinijelo rastu nekažnjivosti navodnih počinitelja;
- Siromašne žene i djevojčice i udovice su bile posebno izdvojene zbog povećanog rizika uslijed veće ekonomske ranjivosti zbog epidemije;
- Najčešće su navodni počinioci bili izvan kućnog okruženja, naročito kod seksualne penetracije djece mlađe od 18 godina, radilo se o muškarcima na poziciji moći i/ili povjerenja, uključujući poglavice, vjerske poglavare, radnike NVO i poslovne ljude;

Fotografiju ustupio UNDP/Anne Kennedy (Siera Leone)

Nastavnici su također identifikovani kao česti počinioci kod djevojčica u dobi od 13 do 17 godina, a radilo se o seksualnom odnosu sa učenicama u zamjenu za prolaznu ili dobru ocjenu, naročito u vrijeme ispita;

Studija je preporučila sljedeće mjere koje su primjenjive na Policiju Siera Leonea, a zasnovane su na iskustvu sa ebolom:

Uključiti vođe zajednice da bi se osiguralo da krivični slučajevi seksualnog i rodno zasnovanog nasilja ne idu u medijaciju, već da se procesuiraju kroz formalni pravosudni sistem;

- Hitno povećati operativne kapacitete Jedinice za pomoć porodici da bi se adekvatno odgovorilo na slučajeve;

Povećati tehničke kapacitete osoblja Jedinice za pomoć porodici u odnosu na upravljanje slučajevima seksualnog i rodno zasnovanog nasilja i prikupljanje podataka;

- Nadograditi trenutno stanje u kojem se poštuje moratorij na žensko genitalno sakaćenje da bi se pomoglo u ukupnom smanjenju/ukidanju te prakse. To bi trebalo obuhvatiti strateški angažman u zajednicama i *soweije*. Održavanje tradicionalnih praksi, ali bez obrezivanja, treba poticati, ili čak sprovesti.

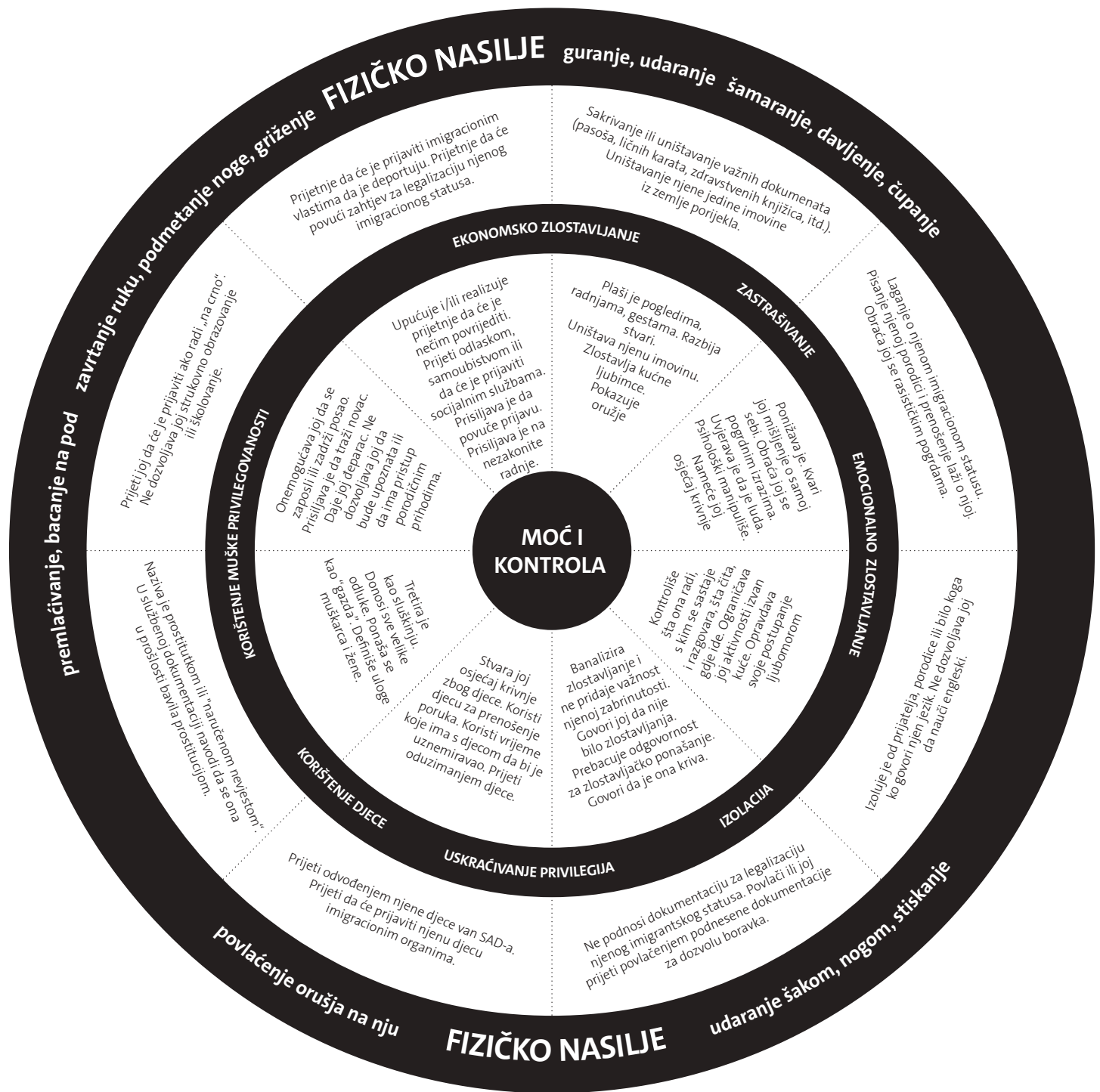
Fotografiju ustupio UNMEER/Martine Perret (Siera Leone)

Treba proširiti aktivnosti primarne prevencije koje se fokusiraju na bolji status žena kroz komunikaciju i sa ženama i sa muškarcima. Ova preporuka bi se trebala i interno sprovesti u Policiji Siera Leonea.

- Povećati broj objekata sličnih centrima Duga/one-stop centrima za preživjele seksualnog i rodno zasnovanog nasilja i putem OCD-a i drugih lokalnih tijela osigurati pristup i za žene u udaljenim područjima. U takvim slučajevima Policija Siera Leonea treba planirati adekvatno izdvajanje ljudskih resursa za one-stop centre;
- Javno finansiranje Jedinica za podršku porodici treba povećati kako bi se omogućilo njihovo adekvatno funkcionisanje;
- Partneri iz OCD koji rade na pitanjima seksualnog rodno zasnovanog nasilja moraju dobiti dodatnu edukaciju da bi unaprijedili vještine u pružanju usluga, zagovaranju i evidentiranju. U tom slučaju Policija Siera Leonea treba biti aktivan partner da bi se osigurala efektivna koordinacija sa OCD.

Izvor: [Procjena seksualnog i rodno zasnovanog nasilja u toku krize uzrokovane ebolom u Siera Leoneu](#) (UNDP i Irish Aid, 2015).

Prilagođeni kotač moći i kontrole u slučaju imigranata (Slika 3a i 3b)

STUDIJA SLUČAJA

ZAJEDNIČKI ODGOVOR NA SLUČAJEVE NASILJA U PORODICI PRIJAVLJENE U TOKU MJERA ZBOG COVID-19 NA KOSOVU

1. dio: Projekat „Prevenција nasilja u porodici“ Policija Kosova, Regionalna Direkcija Mitrovica Jug

Autor: poručnica Afërdita Mikullovi, Direktorica Regionalne Policije - Mitrovica Jug

Dana 29. aprila nakon analize određenih statističkih podataka o nasilju u porodici u toku pandemije COVID-19, više rukovodstvo Regionalne policije Mitrovica Jug iniciralo je dodatne korake za prevenciju nasilja u porodici.

Glavna najavljena inicijativa je bio multidimenzionalni projekt pod nazivom „Prevenција nasilja u porodici“ koji bi se oslanjao na podršku lokalnih NVO koji se uglavnom bave ženskim i ljudskim pravima i rodnom ravnopravnošću u regionu Mitrovice (Južne i Sjeverne). Odgovor lokalnih NVO je bio izuzetno pozitivan i rezultirao motom projekta: „Zajedno protiv nasilja u porodici“ popraćenog jasnom porukom da „Porodica nije samo jedna važna stvar. Porodica je SVE!“.

Projektne partneri i korisnici bili su:

- Policija Kosova
- Tužilac u predmetima nasilja u porodici
- Predstavnici vjerskih zajednica (islamske i hrišćanske)
- Službenici za zaštitu žrtava
- Ured za rodnu ravnopravnost u Opštini Mitrovica
- Učenici srednjih škola
- Učenici osnovne škole
- NVO „Down sindrom“
- NVO „Mali ljudi Kosova“
- NVO „DIAKONIA“ - centar za traumu u Mitrovici
- NVO „Mundesia“ (Mogućnost)
- NVO „Ženska pravo“ - Mitrovica sjever
- NVO „REC“ (Pomirenjem do osnaženih zajednica)
- NVO „MWAHR“ (Ženska i ljudska prava Mitrovica)
- NVO „CBM“ (Izgradnja zajednice Mitrovica)

Fotografiju ustupila Policija Kosova

Narednog mjeseca kao rezultat aktivne saradnje svih partnera i korisnika projekat je uspio provesti sljedeće aktivnosti:

- Online predavanja sa srednjoškolicima koje je moderirala Policija Kosova zajedno sa psiholozima, na temu nasilja u porodici i posljedica ove negativne pojave. To je rezultiralo saradnjom učenika sa Policijom Kosova i NVO-ima partnerima projekta u slanju raznih izreka/citata o nasilju u porodici i rodno zasnovanom nasilju. Osim toga, učenici su osmišljavali vlastite izreke/citate i slike i dijelili ih svaki dan tokom jednog mjeseca;
- Žrtve/preživjele nasilja u porodici je telefonski kontaktirala Policija Kosova, interesujući se za njihovu situaciju i obavještavajući ih o mogućnosti odlaska psiholozima iz lokalnog centra za traumu u slučaju potrebe. To je uključivalo i davanje žrtvama/preživjelima broja telefona psihologa, a psiholozi su prijavljivali kontakt sa ovim žrtvama/preživjelima;
- Kontakt sa predstavnicima vjerskih zajednica (islamske i hrišćanske) kako bi se radilo na temi nasilja u porodici i njegovih posljedica na online sastancima sa zajednicama i putem njihovih kontakata na društvenim medijima;

Promocija projekta *Bashkë kundër dhunës*. Fotografiju ustupila Policija Kosova

- Promocija materijala na oba službena jezika (albanskom i srpskom), kao što su baneri, rokovnici, leci, majice, olovke na kojima se nalazi moto i poruka „Zajedno protiv nasilja u porodici“ - „Porodica nije samo jedna važna stvar. Porodica je SVE!“ Ovaj promotivni materijal je Policija Kosova podržala i distribuirala i u Južnoj i u Sjevernoj Mitrovici. Misija Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu, EULEX,⁶⁶ također je podržala inicijativu štampanjem materijala;

⁶⁶ Misija Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu (EULEX) pokrenuta je 2008. godine, kao najveća civilna misija pod Zajedničkom bezbjednosnom i odbrambenom politikom Evropske unije. Sveukupna misija EULEX-a je da pruži podršku vlastima Kosova u uspostavljanju održivih i nezavisnih institucija za vladavinu prava. Za informacije o EULEX-u posjetite <https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,60>

- Napravljen je video materijal⁶⁷ pod nazivom *Bashkë kundër dhunës* (Zajedno protiv nasilja) koji prenosi vrlo važne poruke ključnih partnera kao što je predstavnik Policije Kosova, državni tužilac, predstavnici islamskih i hrišćanskih vjerskih zajednica, zagovarači za prava žrtava, predstavnici mreže nevladinih organizacija za ženska prava i stručnjaci za pomoć žrtvama, kao i slike i pjesme koje su napisala djeca o dobrobiti porodice.

Uspjeh ovog zajedničkog projekta zasnovan je na posvećenosti policijskih službenika Policije Kosova, koji su već naporno radili prekovremeno zbog pandemije COVID-19, te velikog broja izuzetno motiviranih aktera iz vladinog sektora i civilnog društva. Posebno važan je bio osjećaj saradnje različitih organizacija i institucija, bez obzira na različite nacionalnosti (Albanci, Srbi, Bošnjaci, itd.).

2. dio: Međunarodna podrška odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama u toku pandemije COVID-19

Autor: UN Women Kosovo

Prva dva slučaja COVID-19 na Kosovu otkrivena su sredinom marta kada su počele i mjere izolacije. Kao i svugdje u svijetu to se odrazilo na preživjele nasilja u porodici/interpersonalnog nasilja. Od početka mjera izolacije uz koordinaciju Ureda koordinatora za razvoj UN-a, u saradnji sa Agencijom za ravnopravnost spolova i Ministarstvom pravde, UN Women je svakodnevno bio u kontaktu sa osam skloništa za žrtve nasilja u porodici/rodno zasnovanog nasilja širom Kosova. UN Women je prikupio hitne zahtjeve skloništa i koordinirao odgovor agencija UN-a, tako da su UNFPA, UNDP, UNHCR i UNICEF distribuirali hranu, higijenske pakete i opremu za ličnu zaštitu skloništima.

Kao rezultat zajedničkih napora UNKT u prve dvije sedmice mjera izolacije oko 550 žena/preživjelih nasilja u porodici u skloništima dobile su hranu i higijenske pakete. UN Women je pratio situaciju preživjelih nasilja u porodici/rodno zasnovanog nasilja iz ne-većinskih zajednica i bio u kontaktu sa ženskim organizacijama i koordinacionim mehanizmima u ne-većinskim opštinama. Zajedničkim radom UNKT

⁶⁷ *Bashkë kundër dhunës* (Zajedno protiv nasilja). Službeni kanal Policije Kosova na: https://www.youtube.com/watch?v=L-SnomZVgD_w

UN Women oprema Policiju Kosova kamerama na tijelu (13.5.2020.). Fotografiju ustupio UN Women Kosovo

distribuirani su artikli u jednom ne-većinskom skloništu u Novobrdru.

Pored toga, da bi se olakšao proces online nastave za djecu u skloništima na Kosovu, UN Women je uz pomoć Misije UN-a na Kosovu donirao tehničku opremu, kao što su TV aparati, laptopi i printeri. Donacije su obuhvatale i artikle kao što su posteljina, jastuci, deke, peškiri, pidžame, donje rublje i drugo. Ovi artikli su podijeljeni i skloništu za djecu i skloništu za preživjele trgovine ljudima.

UN Women je sa UNFPA pomogao Ministarstvu pravde u izradi vanrednog protokola za postupanje u slučajevima nasilja u porodici u toku pandemije. UN Women je sa UNFPA također podijelio higijenske pakete, odjeću, posteljinu, peškire i druge artikle privremenim karantinskim objektima za osobe koje su preživjele nasilje u porodici prije prijema u skloništa. Uspostavljanje privremenih karantinskih kapaciteta omogućeno je multisektorskim dijalogom koji je inicirala UNFPA, a u kojem su učestvovali akteri kao što su Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova i Agencija za ravnopravnost spolova/Kabinet premijera.

UN Women je održavao blizak kontakt sa Policijom Kosova od početka pandemije i pratio situaciju sa nasiljem nad ženama i djevojčicama. Jedinicama za nasilje u porodici Policije Kosova podijeljeno je četrdeset kamera na tijelu, radi povećanja sigurnosti kako službenika koji prvi odgovaraju na događaj, tako i žrtava/preživjelih nasilja u porodici korištenjem najnovijih tehnologija.

UN Women obezbjeđuje proizvode i opremu (29.4.2020.) Fotografiju ustupio UN Women Kosovo

S ciljem podizanja svijesti i poticanja na prijavljivanje slučajeva nasilja u porodici u martu 2020. godine UN Women je pokrenuo kampanju za podizanje svijesti koja je obuhvatala video poruke na tri jezika, od premijera Kosova, predsjedavajućeg Parlamenta, ministra pravde, ministra zdravlja, ministra unutrašnjih poslova, Policije Kosova, koordinatora za razvoj UN-a i šefa Ureda UN Women, te su na ekranu prikazani brojevi telefona kosovskih institucija koji su dostupni online 24 sata dnevno 7 dana u sedmici. Kampanja je vođena na lokalnim TV stanicama i društvenim medijima kako bi se osiguralo da žrtve/preživjele nasilja u porodici dobiju potrebnu podršku institucija. U prve dvije sedmice kampanjom je obuhvaćeno preko milion osoba.

UN Women obezbjeđuje pomoć za skloništa (29.4.2020.) Fotografiju ustupio UN Women Kosovo

PRILOG 1

TOWNSLEYINI KRUGOVI

Rodno odgovorno planiranje i sprovođenje policijskog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama u toku javnozdravstvene (pandemije/epidemije) ili humanitarne krize

6. Revizija i učenje

- Debriefing
- Da li su intervencije odgovarale svrsi?
  - Niko nije izostavljen, da li su prioriteti ispravno definisani?
    - Odgovornost
    - Nadzor
  - Inovativno liderstvo
  - Naučene lekcije
  - Revizija planova
  - Obuka/briefing

5. Implementacija

- Postojeći, novi ili revidirani planovi:
- Pristup usmjeren na žrtvu
  - Istraga fokusirana na počinioca
    - Ne čini štetu
  - Komunikacija planova/intervencija, dosljednost poruka u organizacijama i zajednici
  - Briefing - jasan i dosljedan

1. Analiza podataka

- Podaci o nasilju nad ženama i djevojčicama prije i tokom krize
  - Pažljiva komparacija podataka*
- Podaci vezani za krizu (šta nam govori nauka?)
  - Informacije - Uputstva/ograničenja vlade
- Obavještajni podaci - trendovi kriminala, profili žrtve/počinioca itd.
- Pregled postojećih standardnih operativnih procedura (SOP-ovi), politika itd.

*Manji broj prijava nasilja nad ženama i djevojčicama u toku zatvaranja ili ograničenja kretanja ne znači nužno da je manje događaja. Ili su se promijenile vrste krivičnih djela, ili žrtve/preživjele ne mogu pristupiti normalnim mehanizmima prijavljivanja.

2. Analiza uticaja

- Procjena rizika
- Rodna procjena/procjena raznolikosti
- Procjena kontinuiteta poslovanja**
- Procjena uticaja u zajednici

**Procjena kontinuiteta poslovanja treba razmotriti sposobnost održavanja efektivnog policijskog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama u toku krize.

3. Planiranje

- Utvrditi strategije i planove
- Da li su postojeći ili novi planovi implementacije primjereni svrsi?
- Kontinuitet poslovanja - kako obezbijediti "uobičajeni" odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama
  - Planovi za vanredne/nepredviđene situacije, revidirati postojeće ili izraditi nove ili poboljšane planove u zavisnosti od analize uticaja
- Intervencije - pristup usmjeren na žrtvu, istrage fokusirane na počinioca
- Mehanizmi za upravljanje i odgovornost

Sigurnost i zaštita

4. Nepredviđene situacije i mjere ublažavanja

- Utvrditi opcije koje pokrivaju slučajeve „šta ako“
- Saradnja sa drugim osnovnim uslugama, pravosudnim agencijama, širom zajednicom, kao što su vjerski poglavari, naselja, mediji, itd.
- Sigurni prostori gdje žrtve/preživjele mogu pristupiti pravdi
- Utvrditi druge usluge/prilike koje su dostupne u krizi kao što su prodavnice, poštanski radnici, apotekari, itd.
- Novi protokoli/radne prakse između drugih pružalaca usluga i/ili pravosudnih agencija
- Oprema za ličnu zaštitu

RODNO ODGOVORNO PLANIRANJE I SPROVOĐENJE POLICIJSKOG ODGOVORA NA NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA U TOKU JAVNOZDRAVSTVENE (PANDEMIJE/EPIDEMIJE) ILI HUMANITARNE KRIZE

Model predstavlja ciklični proces i može se koristiti i za isplanirane i za spontane odgovore. Može se primijeniti na događaj/krizu bilo koje veličine i dovoljno je fleksibilan da se može proširiti sa razvojem krize, ili suziti nakon što prođe vrhunac krize i počne povratak u normalno stanje, čak i ako je to „nova normalnost“. U osnovi ovog procesa morate razmišljati o mjerama sigurnosti i zaštite i to treba razmotriti u svakoj fazi procesa.

1. Analiza podataka - Ona se uvijek odvija na početku procesa i tu se prikupljaju informacije i obavještajni podaci kako bi se utvrdilo koje pitanje pokušavate riješiti. Važno je obezbijediti da podaci ne budu pogrešno protumačeni zbog uticaja krize. Na primjer, manji broj prijava nasilja nad ženama i djevojčicama u toku zatvaranja ili ograničenja kretanja ne znači nužno da je manje događaja, već može ukazivati na to da su se promijenile vrste krivičnih djela, ili da žrtve/preživjele ne mogu pristupiti normalnim mehanizmima prijavljivanja.

2. Analiza uticaja - Analiza podataka pomaže u utvrđivanju potencijalnih uticaja krize, a potrebno je više procjena. Neki primjeri su dati ispod svake vrste *Procjene uticaja*, ali to nisu svi primjeri. Utvrđeni uticaji mogu se razlikovati u različitim kontekstima i vjerovatno će se vremenom mijenjati pa je ova analiza stoga dio kontinuiranog procesa definiranog modelom.

Procjena rizika

- Povećani rizik od nasilja nad ženama i djevojčicama
- Porast vrsta nasilja/zlostavljanja
- Smanjena podrška mreže
- Lična sigurnost za policijske službenike u direktnom kontaktu sa strankama i manjak opreme za ličnu zaštitu

Rodna procjena/procjena raznolikosti

- Kršenja ljudskih prava
- Kako bilo kakav predloženi plan ili promjena može posebno pogoditi žene i djevojčice, uključujući one sa invaliditetom i/ili drugim potrebama
- Svaki disproportionalni uticaj krize na ranjivost žena i djevojčica

Procjena kontinuiteta poslovanja

- Sposobnost pružanja uobičajenog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama
- Dobrobit i dostupnost osoblja
- Pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu
- Istraga fokusirana na počinioca
- Ne čini štetu
- Održivost

Procjena uticaja u zajednici

- Da li je izvjesno da će određene zajednice biti disproportionalno pogođene bilo kakvim promjenama u policijskom odgovoru na nasilje nad ženama i djevojčicama?
- Kakav će efekat imati odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama na povjerenje zajednica tokom i nakon krize?
- Gdje treba provesti ciljanu saradnju sa zajednicom

3. Planiranje - Ovo je faza kada se razvijaju novi planovi i revidiraju svi prethodni planovi za vanredne ili nepredviđene situacije na osnovu analize podataka i procjena uticaja da bi se osiguralo da odgovaraju svrsi. Cilj plana mora biti da se obezbijedi sveukupni pristup usmjeren na žrtvu/preživjelu kroz istragu fokusiranu na počinioca, osiguravajući pri tom da je bilo kakav odgovor u skladu sa principom „ne čini štetu“.

4. Nepredviđene situacije i mjere ublažavanja - Važno je utvrditi šta može biti potrebno ako se nakon implementacije vašeg plana dogode neke stvari. Premda vanredne situacije i mjere ublažavanja prate planiranje, mogu biti i zaseban dio procesa. U fazi planiranja, već biste trebali razmišljati o situacijama „šta ako“ i nastaviti to činiti sve do implementacije.

5. Implementacija - početak provođenja planova koji su možda ranije pripremljeni kao planovi za vanredne situacije, novog plana ili postojećih planova koji su prilagođeni u zavisnosti od rezultata prethodna tri koraka procesa. Komunikacija je glavni dio implementacije sa jasnim i dosljednim izvještajima i dosljednošću poruka prema vanjskim izvorima i u organizacijama i zajednicama.

6. Revizija i učenje - Ovaj korak bi uvijek trebao biti posljednji, a koristi se kao osnova za analizu podataka sa nastavkom procesa u kontinuiranom ciklusu sve do prestanka problema koji na taj način rješavate. Debriefing treba početi čim počne implementacija kako bi se omogućilo da nalazi budu uključeni u ovu završnu fazu, a obavezno prilikom formalnije revizije nakon prestanka trenutne krize.

Okolnosti će se vjerovatno kontinuirano mijenjati tokom trajanja događaja/krize. Zbog toga je ovaj proces osmišljen kao kontinuirani ciklus. U dinamičnim situacijama moguće je da će svaka faza trebati da se završi još i brže.

CITIRANI I PREPORUČENI IZVORI

1. Joint press statement Protecting Sexual and Reproductive Health and Rights and Promoting Gender-responsiveness in the COVID-19 Crisis (2020). Government Offices of Sweden, at: <https://www.government.se/statements/2020/05/joint-press-statement-protecting-sexual-and-reproductive-health-and-rights-and-promoting-gender-responsiveness-in-the-covid-19-crisis/>
2. Coronavirus Disease (COVID-19) Outbreak (2020). WHO Regional Office for Europe, at: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/novel-coronavirus-2019-ncov>
3. Ebola virus disease: Key Facts (2020) WHO, at: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ebola-virus-disease>
4. Inter-Agency Standing Committee (March 2020). Interim Guidance; Gender alert for COVID-19 outbreak, na: <https://interagencystandingcommittee.org/inter-agency-standing-committee/interim-guidance-gender-alert-covid-19-outbreak-developed-iasc>
5. CARE (mart 2020). A policy paper on COVID-19's gender implications, na: <https://www.care.org/news-room/press/press-releases/covid-19s-gender-implications-examined-in-policy-brief-care>
6. Secretary-General's video message on gender-based violence and COVID-19. United Nations April 5, 2020, at: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2020-04-05/secretary-generals-video-message-gender-based-violence-and-covid-19-scroll-down-for-french>
7. UNODC's Global Study on Homicide: Gender-related killing of women and girls (UNODC, 2018), na: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/GSH2018/GSH18_Gender-related_killing_of_women_and_girls.pdf
8. Violence against women and girls: the shadow pandemic (2020). Statement by Phumzile Mlambo-Ngcuka, Executive Director of UN Women, at: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/statement-ed-phumzile-violence-against-women-during-pandemic>
9. Emergencies preparedness, response. What is a pandemic? WHO 24. februar 2010. https://www.who.int/csr/disease/swineflu/frequently_asked_questions/pandemic/en/
10. Policing the Pandemic: How UN Police are Maintaining Law, Order, and Public Health. UN News Peace and Security 23. maj 2020, na: <https://news.un.org/en/story/2020/05/1064812>
11. COVID-19 and Ending Violence Against Women and Girls. Tematski izvještaj UN Women, april 2020., <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls-en.pdf?la=en&vs=5006>
12. Justice for women amidst COVID-19 (2020). UN Women Issue Brief. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/05/justice-for-women-amidst-covid-19>
13. Weitzman, A., and J.A. Behrman (2016). Disaster, Disruption to Family Life and Intimate Partner Violence: The Case of the 2010 Earthquake in Haiti. *Sociological Science*, 3: 167-189. https://www.sociologicalscience.com/download/vol-3/march/SocSci_v3_167to189.pdf
14. Pandemics and Violence Against Women and Children (2020). Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., i van Gelder, N., Center for Global Development, na: <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>
15. World Bank. 2020. *Gender Dimensions of the COVID-19 Pandemic (English)*. Washington, D.C.: World Bank Group, na: <http://documents.worldbank.org/curated/en/618731587147227244/Gender-Dimensions-of-the-COVID-19-Pandemic>
16. Coronavirus Disease (COVID-19) response – UNODC Thematic Brief on gender-based violence against women and girls (UNODC, 2020), na: https://www.unodc.org/documents/Advocacy-Section/GBVAW_and_UNODC_in_COVID19_final_7Apr2020.pdf
17. Impact of COVID-19 Pandemic on Violence against Women and Girls (2020). Fraser, E. (2020) za UKAid, WAG Helpdesk Research Report, na: <https://www.dmeformpeace.org/peaceexchange/wp-content/uploads/2020/04/vawg-helpdesk-284-covid-19-and-vawg.pdf>
18. On the Front Lines of COVID-19, Women's Organizations Provide Vital Services as First Responders as Violence against Women Spikes (UN Women, 2020), at: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/5/feature-womens-organizations-provide-vital-services-as-violence-against-women-spikes>

19. Jones, K.E., Patel, N., Levy, M., Storeygard, A., Balk, D., Gittleman, J.L. et al. (2008). Global trends in emerging infectious diseases. *Nature* 451: 990-94.
20. 'Wheels', adapted from the Power and Control Wheel Model. The National Center on Domestic and Sexual Violence. http://209.198.129.131/publications_wheel.html
21. Bridging the Digital Gender Divide Include, Upskill, Innovate (2018). Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). <http://www.oecd.org/internet/bridging-the-digital-gender-divide.pdf>
22. Ways to Bridge the Gender Digital Divide from a Human Rights Perspective (2016). Submission by the Human Rights, Big Data and Technology Project at the Human Rights Centre of the University of Essex, Funded by the Economic and Social Research Council, na: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/GenderDigital/HRBDT_submission.pdf.
23. World Wide Web Foundation, 'Women's Rights Online. Translating Access into Empowerment' (2015). <http://webfoundation.org/docs/2015/10/womens-rights-online21102015.pdf>.
24. Pandemics and Violence Against Women and Children (2020). Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., van Gelder, N., Center for Global Development, na: <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>
25. Remote Court Hearings and Judicial Processes in Response to COVID-19 in Mission and other Fragile Settings Justice and Correction Service. UN Office of Rule of Law and Security Institutions (OROLSI)/ Department of Peace Operations (DPO) 13. april 2020. https://globalrightsforwomen.org/wp-content/uploads/2020/04/Court-Response-to-Violence-Against-Women-During-COVID-19-Powerpoint_compressed.pdf
26. COVID-19: How to include marginalized and vulnerable people in risk communication and community engagement (2020). International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs and the World Health Organization, na: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/COVID-19_CommunityEngagement_130320.pdf
27. Global trends in emerging infectious diseases. Jones, K.E., Patel, N., Levy, M., Storeygard, A., Balk, D., Gittleman, J.L. et al. (2008). *Nature* 451: 990-94. <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>
28. Ecuador Country Case Study. Effective law and policy on gender equality and protection from sexual and gender-based violence in disasters (2020). The International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). <https://media.ifrc.org/ifrc/document/effective-law-policy-gender-equality-protection-sexual-gender-based-violence-disasters-ecuador/>
29. Special Rapporteur on violence against women finalizes country mission to the United Kingdom and Northern Ireland and calls for urgent action to address the accountability deficit and also the adverse impacts of changes in funding and services (2014), at: <https://www.ohchr.org/en/statements/2014/04/special-rapporteur-violence-against-women-finalizes-country-mission-united>
30. Hard times: Women's pathways to crime and incarceration (2012). Artz, L., Hoffman-Wanderer, Y., Moul, K., na: https://genderlinks.org.za/wp-content/uploads/imported/articles/attachments/18024_hard_times.pdf
31. Gender-Based Discrimination & Women in Conflict with the Law (UNODC, 2020), na: <https://www.unodc.org/e4j/en/crime-prevention-criminal-justice/module-9/key-issues/1--gender-based-discrimination-and-women-in-conflict-with-the-law.html>
32. 2019 Report of the Secretary-General on violence against women migrant workers (A/74/235), at: 2019 Report of the Secretary-General on violence against women migrant workers (A/74/235), at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/07/a-74-235-sg-report-violence-against-women-migrant-workers>
33. Addressing the Impacts of the COVID-19 Pandemic on Women Migrant Workers (2020). UN Women Guidance Note, na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/guidance-note-addressing-the-impacts-of-the-covid-19-pandemic-on-women-migrant-workers>
34. From Global Coordination to Local Strategies A Practical Approach to Prevent, Address and Document Domestic Violence under COVID-19 Briefing Paper (2020). MADRE, Media Matters for Women, MenEngage Alliance, Nobel Women's Initiative, OutRight Action International, Women Enabled International, and Women's International League for Peace and Freedom (WILPF), at: https://www.wilpf.org/wp-content/uploads/2020/04/MADRE-Domestic-Violence-Under-COVID-19-Briefing-Paper_4.21.20.pdf
35. Coronavirus lockdown raises risk of online child abuse, charity says. *The Guardian* (2020)

36. <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/02/coronavirus-lockdown-raises-risk-of-online-child-abuse-charity-says>
37. COVID-19: Urgent need for child protection services to mitigate the risk of child sexual abuse and exploitation worldwide (2020), Mama Fatima Singhatheh, the Special Rapporteur on the sale and sexual exploitation of children, at: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25865&LangID=E>
38. Risk of online sex trolling rises as coronavirus prompts home working. Reuters (2020), na: <https://www.reuters.com/article/us-women-rights-cyberflashing-trfn-idUSKBN2153HG>
39. Gender Dimensions of the COVID-19 Pandemic (2020). Washington, D.C.: World Bank Group, na: <http://documents.worldbank.org/curated/en/618731587147227244/Gender-Dimensions-of-the-COVID-19-Pandemic>
40. Has it become too dangerous to measure violence against women? Kelli Rogers, 6. maj 2020., na: <https://asiapacific.unfpa.org/en/news/covid-19-has-it-become-too-dangerous-measure-violence-against-women>
41. The Sphere Handbook (Priručnik Sphere): Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response, fourth edition, Geneva, Switzerland, 2018.: <https://spherestandards.org/wp-content/uploads/Sphere-Handbook-2018-EN.pdf>
42. Bystander Approach. Graham Goulden for Cultivating Minds UK., at: <https://grahamgoulden.com/cultivating-minds-uk/about/>
43. The Security Sector's Role in Responding to Health Crises. Lessons from the 2014–2015 Ebola Epidemic and Recommendations for the Mano River Union and Its Member States (2017). Sandy, J., Schnabel, A., Sovula, H., Trepp, U., and Zumsteg, R. The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), at: <https://www.dcaf.ch/security-sectors-role-responding-health-crises-lessons-2014-2015-ebola-epidemic>
44. Court Response to Violence Against Women During COVID-19. Webinar Series: Adapting Legal and Systemic Responses During COVID-19 Addressing Violence Against Women April 3, 2020. Global Rights for Women, na: https://globalrightsforwomen.org/wp-content/uploads/2020/04/Court-Response-to-Violence-Against-Women-During-COVID-19-Powerpoint_compressed.pdf
45. Policy Brief: The Impact of COVID-19 on children (2020). UN Sustainable Development Group <https://unsdg.un.org/resources/policy-brief-impact-covid-19-children>
46. COVID-19 and violence against women What the health sector/system can do (WHO, 2020), na: <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/emergencies/COVID-19-VAW-full-text.pdf?ua=1>
47. Jhumka Gupta, „What does coronavirus mean for violence against women?,” Women's Media Centre, 19. mart 2020., na: <https://womensmediacenter.com/news-features/what-does-coronavirus-mean-for-violence-against-women>
48. COVID-19 and Gender Equality and Women, Peace and Security (WPS). UN Department of Peace Operations, na: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/covid-19_and_wps.pdf
49. Christian Aid, CAFOD, Tearfund, i Islamic Relief (2015) Keeping the Faith: The Role of Faith Leaders in the Ebola Response, London: Christian Aid, na: http://learn.tearfund.org/~media/files/tilz/research/keeping_the_faith_july_2015.pdf
50. Ebola Recovery in Sierra Leone Tackling the Rise in Sexual and Gender Based Violence And Teenage Pregnancy During The Ebola Crisis, New York: UNDP (2015a), na: <https://www.undp.org/content/dam/sieraleone/docs/Ebola%20Docs./SL%20FS%20SGBV.pdf>
51. Confronting the gender impact of the Ebola Virus Disease on Guinea, Liberia and Sierra Leone. Africa Policy Note, Vol. 2, No. 1, 30. januar 2015, str. 4., na: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/RBA%20Policy%20Note%20Vol%202%20No%201%202015_Gender.pdf
52. Conflict, Displacement and IPV: Findings from Two Congolese Refugee Camps in Rwanda. Violence Against Women. Wako, E., Elliott, L., De Jesus, S., Zotti, M.E., Swahn, M.H. i J. Beltrami. (2015). Violence Against Women. 21(9): 1087-101.
53. Violence against refugee women along the Thai-Burma border. Falb, K.L., McCormick, M.C., Hemenway, D., Afinson, K., i J.G. Silverman. (2013). International Journal of Gynecology & Obstetrics. 120(3): 279-283 http://support.arcrelief.org/site/DocServer/VAW_on_the_Thai-Myanmar_Border.pdf?docID=2622
54. Horn, R. (2010). Responses to intimate partner violence in Kakuma a refugee camp: Refugee interactions with agency systems. Social Science & Medicine. 70(1): 160-168.
55. A New Scourge to Afghan Women: COVID-19 Oxfam Briefing Note (2020), na: <https://asia.oxfam.org/latest/policy-paper/new-scourge-afghan-women-covid-19>
56. UNICEF Helpdesk Gender Based Violence in Emergencies: Emergency Responses to Public Health Outbreaks (UNICEF, 2018), na: <http://www.sddirect.org>

- [org.uk/media/1617/health-responses-and-gbv-short-query-v2.pdf](http://www.org.uk/media/1617/health-responses-and-gbv-short-query-v2.pdf)
57. Increased Gender-based Violence Among Women Internally Displaced in Mississippi 2 Years Post-Hurricane Katrina. Anastario, M., Shehab, N., i Lawry, L. (2013). *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*. 3 (1): 18-26.
  58. Converging drivers of interpersonal violence: Findings from a qualitative study in post-hurricane Haiti. Bermudez, L.G, Stark, L., Bennouna, C., Jensen, C., Potts, A., Kaloga, I.F., et al. (2019). *Child Abuse & Neglect*, 89:178-191.
  59. Gender-based violence and environment linkages: Castañeda Camey, I., Sabater, L., Owren, C. i Boyer, A.E. (2020). *The violence of inequality*. Wen, J. (ed.). Gland, Switzerland: IUCN. 272pp.
  60. International Rescue Committee (IRC) and Global Women's Institute (GWI). (2015) Responding to Typhoon Haiyan: Women and Girls Left Behind. A study on violence against women and girls' prevention and mitigation in the response to Typhoon Haiyan, na: <https://www.whatworks.co.za/documents/publications/17-responding-to-typhoon-haiyan-women-and-girls-left-behind/file>
  61. Sitting on a Volcano: Domestic Violence in Indonesia Following Two Volcano Eruptions. Schwefer, M. (2018). Ifo Working Paper Series 263, ifo Institute – Leibniz Institute for Economic Research at the University of Munich, na: <https://www.cesifo.org/DocDL/wp-2018-263-schwefer-domestic-violence.pdf>
  62. Prevalence of Sexual Violence among Female Refugees in Complex Humanitarian Emergencies: A Systematic Review and Meta-Analysis. Vu, A., Adam, A., Wirtz, A., Pham, K., Rubenstein, L., Glass, N., Beyrer, C. i S. Singh. (2014). *The PLoS Curr. Edition 1*. doi: 10.1371/currents.dis.835f10778fd80ae031aac12d3b533ca7 <http://currents.plos.org/disasters/index.html%3Fp=11337.html>
  63. International Rescue Committee (IRC, 2015), na: <https://www.rescue.org/sites/default/files/document/564/ircpvpcffinalen.pdf>.
  64. A systematic review of prevalence studies of gender-based violence in complex emergencies. Stark, L. i A. Ager. (2011). *Trauma Violence Abuse* 12 (3): 127-34.
  65. Everything on her Shoulders: Rapid Assessment on Gender and Violence against Women and Girls in Beni, DRC, (International Rescue Committee, New York, 2019), na: <https://www.rescue.org/report/everything-her-shoulders-rapid-assessment-gender-and-violence-against-women-and-girls-ebola>
  66. Ebola Recovery in Sierra Leone: Tackling the rise in sexual and gender-based violence and teenage pregnancy during the Ebola crisis, (UNDP, 2015), na: <https://www.undp.org/content/dam/sierraleone/docs/Ebola%20Docs./SL%20F5%20SGBV.pdf>
  67. UNICEF Helpdesk Gender Based Violence in Emergencies: Emergency Responses to Public Health Outbreaks. (UNICEF, 2018), na: <http://www.sddirect.org.uk/media/1617/health-responses-and-gbv-short-query-v2.pdf>
  68. Vulnerability in an Influenza Pandemic: Looking Beyond Medical Risk. Technical Report. O'Sullivan, T. i M. Bourgoin. (2010). 28. mart 2020. na: <https://www.semanticscholar.org/paper/Vulnerability-in-an-Influenza-Pandemic-%3A-Looking-%2C-O%E2%80%99SullivanBourgoin/48b390413d140b148a598a81dc4ec4515f1d458e>
  69. Integrating a Gender Perspective into Human Rights Investigations Guidance and Practice (Ured visokog povjerenika UN za ljudska prava, New York i Ženeva, 2018), na: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/Publications/GenderIntegrationintoHRInvestigations.pdf>
  70. Prevention: Violence against women and girls and COVID-19 (2020). UN Women Issue Brief, at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/05/brief-prevention-violence-against-women-and-girls-and-covid-19>
  71. COVID-19 and Essential Services Provision for Survivors of Violence Against Women and Girls (2020). UN Women Issue Brief, at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/brief-covid-19-and-essential-services-provision-for-survivors-of-violence-against-women-and-girls>
  72. Online and ICT* facilitated violence against women and girls during COVID-19 (2020). UN Women Issue Brief, at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/brief-online-and-ict-facilitated-violence-against-women-and-girls-during-covid-19>
  73. Guidelines for Mobile and Remote Gender-Based Violence (GBV) Service Delivery (2018). International Rescue Committee (IRC), na: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/GBV-Mobile-and-Remote-Service-Delivery-Guidelines-final.pdf>
  74. Identifying and Mitigating Gender-based Violence Risks within the COVID-19 Response Last updated: 6. april 2020. Inter-Agency Standing Committee (IASC), na: <https://gbvguidelines.org/wp/wp-content/uploads/2020/04/Interagency-GBV-risk-mitigation-and-Covid-tipsheet.pdf>
  75. Personal Protective Equipment (PPE) operational guidance (8.4.2020.). UK College of Policing UK. <https://>

- www.college.police.uk/What-we-do/COVID-19/Documents/Personal-Protective-Equipment-Operational-Guidance-1.pdf
76. Lockdown on Domestic Violence (Akshara Centre, 2020), na: <https://www.aksharacentre.org/lockdown-logs/>
77. Online Safety in a Changing World – COVID-19 and Cyber Violence (2020). Sexual Violence Research Initiative, na: <https://www.svri.org/blog/online-safety-changing-world-%E2%80%93-covid-19-and-cyber-violence>
78. COVID-19 at the Intersection of Gender and Disability: Findings of a Global Human Rights Survey, March to April 2020 Women Enabled International (2020). Women Enabled International. <https://womenenabled.org/pdfs/Women%20Enabled%20International%20COVID-19%20at%20the%20Intersection%20of%20Gender%20and%20Disability%20May%202020%20Final.pdf>
79. COVID-19 and Child, Early and Forced Marriage: An Agenda for Action (2020). Girls not Brides. The Global Partnership to End Child Marriage, na: <https://www.girlsnotbrides.org/wp-content/uploads/2020/04/COVID-19-and-child-early-and-forced-marriage-FINAL-4.pdf>
80. A Girl No More: The Changing Norms of Child marriage in Conflict (2016). Women's Refugee Commission, na: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Changing-Norms-of-Child-Marriage-in-Conflict.pdf>
81. Did You Know That Millions of People Around the World Are Still Uprooted from Their Homes By Disasters (2020)? André, C., Ginnetti, J., i Ponsere, S. za Internal Displacement Monitoring Centre, na: <https://www.internal-displacement.org/expert-opinion/did-you-know-that-millions-of-people-around-the-world-are-still-uprooted-from-their>
82. Washington Group Questionnaire, na: <http://www.washingtongroup-disability.com/washington-group-question-sets/>
83. UN joint report „Justice for Women amidst COVID-19” (2020). UN Women, IDLO, UNDP, UNODC, World Bank i the Pathfinders for Justice, na: https://www.idlo.int/sites/default/files/pdfs/publications/Justice-for-Women_Full-Report-English.pdf.
84. National Commission for Lebanese Women, UN Women, WHO, UNFPA, 2020. Gender Alert on COVID-19, Lebanon. In Focus: Access to Justice and Gender Based Violence. 10. april 2020. Issue No. 1., na: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20arab%20states/attachments/publications/2020/04/gender%20and%20covid-19%20in%20lebanon/updated/gender%20alert%20on%20covidlebanon%20english.pdf?la=en&vs=1838>
85. Operation Faoiseamh - Domestic Abuse 9. juni 2020. Ireland's National Police and Security Service, na: <https://www.garda.ie/en/about-us/our-departments/office-of-corporate-communications/press-releases/2020/june/operation%20faoiseamh%20-%20domestic%20abuse%209th%20june%202020%20.html#:~:text=Operation%20Faoiseamh%2C%20which%20commenced%20as,protected%20during%20this%20extraordinary%20time.>
86. Safe Ireland Welcomes Garda Prioritisation of Domestic Abuse and Coercive Control. Safe Ireland, na: <https://www.safeireland.ie/safe-ireland-welcomes-garda-prioritisation-of-domestic-abuse-and-coercive-control/>
87. Measures and Practices by Country. Promoting and Protecting Women's Rights at National Level. Council of Europe, na: <https://www.coe.int/en/web/genderequality/promoting-and-protecting-women-s-rights#%7B%2263001324%22%3A%5B%5D%7D>
88. Assessing Sexual and Gender Based Violence during the Ebola Crisis in Sierra Leone (2015). UNDP i Irish Aid, na: https://www.sl.undp.org/content/sierraleone/en/home/library/crisis_prevention_and_recovery/assessing-sexual-and-gender-based-violence-during-the-ebola-cris.html
89. Not just hotlines and mobile phones: GBV Service provision during COVID-19 (2020). Erskine, D. za UNICEF, na: <https://www.unicef.org/media/68086/file/GBV%20Service%20Provision%20During%20COVID-19.pdf>
90. Global Rapid Gender Analysis for COVID-19 (2020) international Rescue Committee and CARE International, na: <https://www.rescue.org/report/global-rapid-gender-analysis-covid-19>

The background features a large, stylized number '15' in a light gray color. The '1' is a simple vertical bar with a slight top-left slant. The '5' is composed of a vertical stem on the left and a large, rounded bowl on the right, with a horizontal bar across the top of the bowl. The text 'RJEČNIK POJMOVA I BIBLIOGRAFIJA' is centered horizontally and partially overlaid by the '5'.

RJEČNIK POJMOVA I BIBLIOGRAFIJA

RJEČNIK POJMOVA

Dostojanstvo je temeljna vrijednost, princip i pravo, što je osnova i uslov za sve ostalo. Ono podrazumijeva da se osoba tretira kao nosilac i subjekt prava koji ne bi trebao biti podvrgavan nasilju ili proizvoljnom postupanju države ili pojedinaca. U duhu ljudskog dostojanstva žrtve, svi državni organi imaju obavezu da u svakom trenutku poštuju autonomiju ljudskog dostojanstva i da o dostojanstvu razmišljaju i prema njemu se odnose kao prema krajnjem cilju njihovog djelovanja. Isto tako, sve državne vlasti su obavezne da osiguraju da se ne umanjí egzistencijalni minimum na koji žrtva ima pravo i da se očuva suština njenih prava.¹

Formalni sistemi pravde su sistemi pravde koji su u nadležnosti države i njenih ovlaštenih lica. Obuhvataju zakone koje podržava vlada i institucije kao što su policija, tužilaštvo, sudovi i kazneno popravne ustanove koje imaju odgovornost da sprovode i primjenjuju zakone države i izvršavaju sankcije izrečene zbog kršenja zakona.²

Intersekcionalnost je analitički alat i praktična metoda koja se suprotstavlja ideji „jednolikosti“. Odnosi se na „konkretne oblike opresija koje se međusobno presijecaju, primjerice presijecanje rase i spola, ili seksualnosti i nacije. Intersekcionalne paradigme nas podsjećaju da opresija ne može da se svede na jedan osnovni tip te da opresije zajedno djeluju proizvodeći nepravdu.“³ Intersekcionalna

pristup nasilju nad ženama obuhvata razmatranje o tome gdje se rod presijeca sa drugim nejednakostima/opresijama (seksualnost, rodni identitet, rasa, etnička pripadnost, autohtonost, imigracioni status, invaliditet) i proizvodi jedinstvena iskustva nasilja.⁴

Nasilje nad ženama odnosi se na „svaki čin rodno zasnovanog nasilja koje ima, ili može imati, za posljedicu fizičku, seksualnu ili psihološku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim činom, prisilu ili proizvoljno lišenje slobode, bilo da se događa u javnom ili u privatnom životu“.⁵

Nasilje od strane intimnog partnera je svako ponašanje muškarca ili žene ili dječaka ili djevojčice u intimnom odnosu koje uzrokuje fizičku, seksualnu ili psihološku štetu drugoj osobi u tom odnosu. To je najčešći oblik nasilja nad ženama i djevojčicama. Moguće je da se ponekad za nasilje od strane intimnog partnera koriste termini „nasilje u porodici“ ili „porodično nasilje“, iako se oni odnose i na nasilje koje čine ili koje se čini nad drugim članovima porodice.⁶ Nasilje od strane intimnog partnera disproportionalno viktimizira žene više nego muškarce, dok su muškarci disproportionalno brojniji među počiniocima. Ovo nasilje je također tijesno povezano sa društveno utvrđenim razlikama u moći između muškaraca i žena.⁷

Nasilje u porodici je širok pojam koji obuhvata različite aspekte društvene i psihološke dinamike i odnosa moći i pokriva različite oblike nasilja poput

1 UN Office of the High Commissioner for Human Rights (2018), Integrating a Gender Perspective into Human rights Investigations: Guidance and Practice, na: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/Publications/GenderIntegrationintoHRInvestigations.pdf>.

2 UN Women (2015), Essential services package for women and girls subject to violence, na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>

3 Hill Collins, P., 1990. 'Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of Empowerment. Routledge, New York; citirano u Imkaan and UN Women (2019), 'The Value of Intersectionality in Understanding Violence against Women and Girls', na: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2019/10/the%20value%20of%20intersectionality%20in%20understanding%20violence%20against%20women%20and%20girls.pdf?la=en&vs=3339>.

4 Imkaan i UN Women (2019), 'The Value of Intersectionality in Understanding Violence against Women and Girls', na: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2019/10/the%20value%20of%20intersectionality%20in%20understanding%20violence%20against%20women%20and%20girls.pdf?la=en&vs=3339>.

5 Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama, član 1.

6 UN Women (2015), 'A Framework to underpin to prevent violence against women', na: https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2015/prevention_framework_unwomen_nov2015.pdf?la=en&vs=5223.

7 Vijeće Evrope, Odbor ministara, 1037. zasjedanje, 8. oktobar 2008., Studija izvodljivosti konvencije protiv nasilja u porodici Evropskog komiteta za probleme kriminala.

zlostavljanja djece i interpersonalnog ili partnerskog zlostavljanja.

Osnovne usluge obuhvataju paket osnovnih usluga koje pružaju sektori zdravstvene i socijalne zaštite, policije i pravosuđa. Kao minimum, ove usluge moraju osigurati prava, sigurnost i dobrobit svake žene ili djevojčice koja je iskusila rodno zasnovano nasilje.⁸

Podaci razvrstani po spolu su podaci koji se prikupljaju i prezentiraju odvojeno za žene i djevojčice, muškarce i dječake. Doprinosе stvaranju preciznije slike o ulogama, stvarnim situacijama i opštim uslovima žena i muškaraca u svakom aspektu društva, na primjer stope pismenosti, nivoi obrazovanja, poslovno vlasništvo, zaposlenost, plate, izdržavani članovi porodice, vlasništvo stambenih objekata i zemlje, zajmovi, krediti i dugovanja. Također je važno da se predstave podaci o stanju ljudskih prava drugih osoba koje ne koriste ili se ne osjećaju zastupljenima u binarnim kategorijama spola/roda.⁹

Policija je generički pojam za sve institucije sa zakonskim ovlaštenjima za upotrebu prisile.

Preživjela se odnosi na žene i djevojčice koje su ranije ili trenutno podvrgnute rodno zasnovanom nasilju. Ovaj pojam bi trebao odražavati i pravnu terminologiju koja je u upotrebi i njihovu samostalnost u traženju osnovnih usluga.¹⁰

Princip „ne čini štetu“ iziskuje odgovarajuću procjenu rodne dinamike i kulturnih normi koje mogu dovesti do izlaganja žrtava i svjedoka daljoj šteti, uključujući ponovnutraumatizaciju i stigmatizam, nasilje i marginalizaciju

u rukama navodnih počinitelja ili porodica i zajednica žrtava.¹¹

Pristup usmjeren na preživjelu osobu u središte pružanja usluga i prikupljanja i korištenja administrativnih podataka stavlja prava, potrebe i želje žena i djevojčica. To zahtijeva razmatranje višestrukih potreba preživjelih, različitih rizika i ranjivosti i uticaja donesenih odluka i poduzetih radnji.¹²

Pristup zasnovan na pravima u pružanju kvalitetnih osnovnih usluga prepoznaje primarnu odgovornost država da poštuju, štite i ostvaruju prava žena i djevojčica. Nasilje nad ženama je temeljno kršenje ženskih prava, naročito njihovog prava na život bez straha i nasilja. Pristup zasnovan na ljudskim pravima daje prioritet sigurnosti i dobrobiti žena i tretira ih sa dostojanstvom, poštovanjem i osjetljivošću. Također zahtijeva najviše ostvarive standarde usluga zdravstvene i socijalne zaštite, pravosuđa i policije, koje trebaju biti kvalitetne, dostupne, pristupačne i prihvatljive ženama. Ostvarivanje kvalitete, dostupnosti, pristupačnosti i prihvatljivosti usluga za preživjele mora biti u osnovi ovog pristupa.¹³

Ranjive osobe su po definiciji osobe kojima je zbog starosti, spola/roda, fizičkog ili mentalnog stanja, ili zbog socijalnih, ekonomskih, etničkih i/ili kulturnih okolnosti posebno teško da u potpunosti ostvaruju svoja prava pred sistemom pravde koja im po zakonu pripadaju. Uzroci ranjivosti mogu biti: starost, invaliditet, pripadnost starosjedilačkim zajednicama ili manjinama, viktimizacija, migracija i interno raseljavanje, siromaštvo, spol/rod i lišenje slobode. Konkretna definicija ranjivih osoba u svakoj zemlji zavisit će od njihovih specifičnih karakteristika pa

8 UN Women (2015), Essential services package for women and girls subject to violence, na: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>.

9 UN Office of the High Commissioner for Human Rights (2018), Integrating a Gender Perspective into Human rights Investigations: Guidance and Practice, na: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/Publications/GenderIntegrationintoHRInvestigations.pdf>.

10 UN Women (2015), Essential Services Package for Women and Girls subject to Violence, <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>.

11 UN Office of the High Commissioner for Human Rights (2018), Integrating a Gender Perspective into Human rights Investigations: Guidance and Practice, na: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/Publications/GenderIntegrationintoHRInvestigations.pdf>.

12 Kendall, T. 2020. „A Synthesis of Evidence on the Collection and Use of Administrative Data on Violence against Women: Background Paper for the Development of Global Guidance.“ New York: UN Women.

13 Kendall, T. 2020. „A Synthesis of Evidence on the Collection and Use of Administrative Data on Violence against Women: Background Paper for the Development of Global Guidance.“ New York: UN Women.

čak i nivoa njihovog socijalnog odnosno ekonomskog razvoja.¹⁴

Rod se odnosi na društvene osobine i mogućnosti povezane s tim da li je osoba muškog ili ženskog spola, odnose između žena i muškaraca i djevojčica i dječaka, kao i odnose između žena i odnose između muškaraca. Te osobine, mogućnosti i odnosi su društveni konstrukti i uče se socijalizacijom. Specifični su za određeni kontekst i vrijeme i promjenjivi.¹⁵

Rodna nejednakost odnosi se na rodne norme, uloge, kulturne prakse, politike i zakone, ekonomske faktore i institucionalne prakse koje zajedno doprinose nejednakom odnosu moći između žena i muškaraca i održavaju takav odnos. Ova nejednakost u većini društava u nepovoljan položaj disproportionalno stavlja žene.¹⁶

Rodna ravnopravnost je pojam koji podrazumijeva da su sva ljudska bića, bez obzira na spol, jednaka u dostojanstvu i pravima i slobodna da razvijaju svoje sposobnosti, profesionalne karijere i prave izbore bez diskriminacije i ograničenja nametnutih stereotipima, fiksiranim rodnim ulogama i predrasudama.¹⁷

Rodni identitet znači duboko interno i individualno iskustvo roda svake osobe, koje može, ali ne mora, odgovarati spolu određenom na rođenju. Obuhvata lični osjećaj tijela i druge ekspresije roda, kao što su odijevanje, govor i manerizmi. Svaka osoba ima rodni identitet. Transrodni ili trans je zajednički pojam za osobe sa širokim spektrom rodnih identiteta i ekspresija koje se ne poistovjećuju sa spolom koji im je određen po rođenju. Transrodna osoba

se može poistovjećivati sa različitim rodnim identitetima, uključujući muškarca, ženu, trans-muškarca, trans-ženu i specifičnim pojmovima uključujući nebinarne identitete kao što je hijra, fa'afafine, dvojaki duh i drugi. Cisrodni je pojam koji označava osobe koje se poistovjećuju sa spolom koji im je određen po rođenju.¹⁸

Rodni stereotip je generalizirani stav ili prethodno formirano uvjerenje o osobinama ili karakteristikama koje bi žene i muškarci trebali imati, ili o ulogama koje oni obavljaju ili bi trebali obavljati.¹⁹

Rodno odgovoran krivičnopravni sistem znači da zakoni, institucije krivičnog sistema, krivični postupci i ishodi tih postupaka nisu rodno diskriminatorni ni prema kome. Za takav sistem potrebna je rodna perspektiva u odnosu na sam krivični zakon, kao i procjena pristupa i prepreka za pristup krivičnopravnim postupcima koji su na raspolaganju za žene i muškarce i usvajanje rodno osjetljivih strategija za zaštitu žrtava i promoviranje pristupa krivičnoj pravdi.²⁰

Rodno transformativni pristupi potiču kritičku svijest o rodnim ulogama i normama. Obuhvataju načine za promjenu štetnih rodnih normi kako bi se njegovali ravnopravniji odnosi moći između žena i muškaraca i između žena i drugih u zajednici. Promovišu prava i dignitet žena, osporavaju nepravednu i nejednaku raspodjelu resursa i dužnosti između muškaraca i žena i uzimaju u obzir posebne potrebe žena i muškaraca. Takvi pristupi se mogu implementirati posebno sa ženama i djevojčicama, a posebno sa muškarcima i dječacima. Međutim, također se sve više implementiraju i sa ženama i djevojčicama i muškarcima i dječacima zajedno i uključujući više generacija, ili istovremeno ili koordinirano kako bi se suprotstavilo štetnim muškim

14 UNODC (2013), Issue Paper: Abuse of a position of vulnerability and other "means" within the definition of trafficking in persons, na: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2012/UNODC_2012_Issue_Paper_-_Abuse_of_a_Position_of_Vulnerability.pdf.

15 Office of the Special Advisor on Gender Issues and the Advancement of Women, 2001.

16 UN Women (2015), A Framework to underpin to prevent violence against women, na: https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2015/prevention_framework_unwomen_nov2015.pdf?la=en&vs=5223.

17 UN Women (2015), A Framework to underpin to prevent violence against women, na: https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2015/prevention_framework_unwomen_nov2015.pdf?la=en&vs=5223.

18 UN Office of the High Commissioner for Human Rights (2018), Integrating a Gender Perspective into Human rights Investigations: Guidance and Practice, na: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/Publications/GenderIntegrationintoHRInvestigations.pdf>.

19 UN Office of the High Commissioner for Human Rights (2018), Integrating a Gender Perspective into Human rights Investigations: Guidance and Practice, na: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/Publications/GenderIntegrationintoHRInvestigations.pdf>.

20 Skinnider, Eileen. 'Towards Gender-Responsive Criminal Justice: Good practices from Southeast Asia in responding to violence against women' (2018: Thailand Institute of Justice).

i ženskim normama i nejednakim odnosima moći koje možda podržavaju svi u zajednici.²¹

Rodno zasnovano nasilje je nasilje usmjereno na neku osobu ili nasilje koje neku osobu disproportionalno pogađa zbog njenog roda ili spola. Ovakvo nasilje može poprimiti različite oblike, uključujući činjenja ili propuste koji imaju za cilj ili bi mogli uzrokovati ili imati za posljedicu smrt ili fizičku, seksualnu, psihološku ili ekonomsku štetu ili patnju, uključujući prijetnje takvim činom, uznemiravanje, prisilu i proizvoljno lišenje slobode.²²

Smisleno učešće zahtijeva da pojedinci imaju pravo na učešće u odlukama koje ih se direktno tiču, uključujući pri tom i osmišljavanje, implementaciju i praćenje zdravstvenih intervencija. U praksi, smisleno učešće može imati više različitih oblika, uključujući informisanje ljudi balansiranim, objektivnim informacijama, konsultacije sa zajednicom da bi se dobile povratne informacije od pogođene populacije, uključivanje ili direktan rad sa zajednicama, saradnja kroz partnerstva sa pogođenim zajednicama u svakom aspektu odlučivanja, uključujući izradu alternativa i utvrđivanje rješenja i osnaživanje zajednica da zadrže konačnu kontrolu nad ključnim odlukama koje utiču na njihovu dobrobit.²³

Spol je skup bioloških i fizioloških karakteristika koje obično definišu muškarce i žene, kao što su reproduktivni organi, hormonalni sastav, hromosomske kombinacije, obrasci rasta dlaka, distribucija mišićnog i masnog tkiva, oblik tijela i struktura kostiju. Ova publikacija će često spominjati žene, muškarce i druge

kako bi se obuhvatile binarne i nebinarne samoidentifikacije seksualnog identiteta.²⁴

Žrtva znači lica koja su pojedinačno ili kolektivno pretrpjela štetu, uključujući tjelesne i duševne povrede, emocionalnu patnju, materijalni gubitak ili znatno ugrožavanje osnovnih prava, putem činjenja ili nečinjenja koja predstavljaju kršenje krivičnih zakona države članice, uključujući i one zakone kojima se zabranjuju krivična djela zloupotrebe vlasti.²⁵

---

21 WHO (2013b), 16 ideas for addressing violence against women in the context of the HIV epidemic – a programming tool, dostupno na sljedećem linku: http://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/vaw_hiv_epidemic/en/.

22 UN Office of the High Commissioner for Human Rights (2018), Integrating a Gender Perspective into Human rights Investigations: Guidance and Practice, <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/Publications/GenderIntegrationintoHRInvestigations.pdf>.

23 WHO, Social Participation, na: https://www.who.int/social_determinants/thecommission/countrywork/within/socialparticipation/en/.

---

24 UN Office of the High Commissioner for Human Rights (2018), Integrating a Gender Perspective into Human rights Investigations: Guidance and Practice, na: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/Publications/GenderIntegrationintoHRInvestigations.pdf>.

25 UN Office of the High Commissioner for Human Rights (2018), Integrating a Gender Perspective into Human rights Investigations: Guidance and Practice, na: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/Publications/GenderIntegrationintoHRInvestigations.pdf>.

BIBLIOGRAFIJA

POGLAVLJE 2:

Rukovodilac i vođa tima kao ključ promjene

1. 'Secretary-General says Violence against Women never Acceptable, Never Excusable, Never Tolerable, as He Launches Global Campaign on Issue (2008). UN Press Release at: <https://www.un.org/press/en/2008/sgsm11437.doc.htm>
2. Domestic Abuse Strategy (2015-2020). The production of this document, and the contribution of resources to support the Strategy's development and ongoing maintenance, is sponsored by the States of Guernsey Home Department. See: <https://www.gov.gg/CHttpHandler.ashx?id=98929&p=0>
3. 'A Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice Programming (UN Women, 2018), at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/5/a-practitioners-toolkit-on-womens-access-to-justice-programming>
4. 'Everyone's business: Improving the police response to domestic abuse (Her Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services (now HMICFRS formally HCIM) (2014) at: <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmicfrs/wp-content/uploads/2014/04/improving-the-police-response-to-domestic-abuse.pdf>
5. 'How to Design Projects to End Violence against Women and Girls a Step-by-Step Guide to Taking Action' (UN Women, 2015), at: https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eseasia/docs/publications/2015/07/evaw%20toolkit%20unw_finalcompressed.pdf?la=en&vs=2418
6. Justice Department Issues Guidance on Identifying and Preventing Gender Bias in Law Enforcement Response to Sexual Assault and Domestic Violence (US Department of Justice, Office of Public Affairs, 2015) at: <https://www.justice.gov/opa/pr/justice-department-issues-guidance-identifying-and-preventing-gender-bias-law-enforcement>
7. 'Why do some men use violence against women and how can we prevent it?' (Partners for prevention, 2013). A UNDP, UNFPA, UN Women and UNV regional joint programme for gender-based violence prevention in Asia and the Pacific Quantitative Findings from the United Nations Multi-Country Study on Men and Violence in Asia and the Pacific at: <http://www.partners4prevention.org/sites/default/files/resources/p4p-report.pdf>
8. 'Gender Toolkit: Standardised Best Practices on Gender Mainstreaming in Peacekeeping Handbook' (United Nations Police, 2015) at: <http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/387374/United%20Nations%20Police%20Gender%20Toolkit%20Handbook.pdf?sequence=51&isAllowed=y>
9. OSCE-Led survey on violence against women: Main report (Organization for Security and Co-operation in Europe, 2019) at: <https://www.osce.org/secretariat/413237?download=true>
10. National Outcome Standards for Perpetrator Interventions (NOSPI) Baseline Report 2015-2016. Australian Department for Social Sciences, at: <https://plan4womenssafety.dss.gov.au/wp-content/uploads/2018/08/nationaloutcomestandardsreportweb.pdf>
11. 'Rape and Sexual Assault', ed. Welch, J. and F. Mason. 2007 in the British Medical Journal 334, no. 7604: 1154–1158.
12. Progress of the World's Women in Pursuit of Justice (UN Women, 2011) at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2011/7/progress-of-the-world-s-women-in-pursuit-of-justice>
13. Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. Crenshaw, K. University of Chicago Legal Forum Volume 1989, Issue 1 Article 8, at: <https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1052&context=uclf>
14. Glossary of Terms and Concepts (UNICEF Regional Office for South Asia, 2017) at: <https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Gender%20glossary%20of%20terms%20and%20concepts%20.pdf>.
15. The Sphere Handbook: Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response (The Sphere Association, 2015), fourth edition, Geneva, Switzerland, at: www.spherestandards.org/handbook
16. Security Sector Reform Assessment, Monitoring and Evaluation and Gender. Gender and SSR Toolkit (2008), Bastick, M., and Valasek, K., Geneva Centre for Security Sector Governance, at: <https://www.dcaf.ch/gender-security-sector-reform-toolkit>
17. Gender-based Violence Resource Pack. A Standardized Training Tool for Duty Bearers, Stakeholders, and Rights Holders (UN Women, 2019)

18. Case Study: Imkaan—Supporting Asian, Black, Minority, Ethnic, and Refugee Survivors (UK), at: http://www.endvawnow.org/uploads/browser/files/shelter_uk_case_study_imkaan.pdf
19. How the police are letting sexual assault victims down (2014). Bates, L., for The Guardian at: <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/womens-blog/2014/nov/21/police-letting-rape-victims-down-too>
20. From the Margin to the Centre: Addressing Violence Against Women and Girls Alternative Bill October (Imkaan, 2018), see: https://829ef90d-0745-49b2-b404-cbea85f15fda.filesusr.com/ugd/2f475d_91a5eb-3394374f24892ca1e1ebf2e2e.pdf
21. Tool 2: Policing and Gender in Gender and Security Toolkit. Geneva (DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019), at: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/GSToolkit_Tool-2%20EN%20FINAL.pdf
22. 'The Police', SSR Backgrounder Series, Geneva, (DCAF, 2015), at: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/DCAF_BG_7_The%20Police.11.15.pdf
23. 'Integrating gender into internal police oversight' (DCAF, OSCE, OSCE/ODIHR, 2014), at: <https://www.dcaf.ch/integrating-gender-internal-police-oversight>
24. 'Police as an Entry Point to End Violence Against Women and Girls. Lessons from Civil Society Organizations Funded by the UN Trust Fund to End Violence Against Women', (UN Trust Fund to End Violence against Women. New York (UN Women, 2019).
25. 'The Value of Intersectionality in Understanding Violence against Women and Girls (VAWG)', (Imkaan, UN Women and the European Union, 2019) at: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2019/10/the%20value%20of%20intersectionality%20in%20understanding%20violence%20against%20women%20and%20girls.pdf?la=en&vs=3339>
26. 'Thematic study on the issue of violence against women and girls and disability', Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 30 March 2012, A/HRC/20/5, at: <https://www2.ohchr.org/english/issues/women/docs/A.HRC.20.5.pdf>
27. 'The Trial of Rape. Understanding the Criminal Justice System Response to Sexual Violence in Thailand and Viet Nam' (UN Women, UNDP and UNODC, 2017), at: https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eseasia/docs/publications/2019/08/ap-trial-of-rape_26aug2019_lowres-compressed.pdf?la=en&vs=1916
28. 'Intimate Partner Violence Response Policy and Training Content Guidelines 6' (International Association of Chiefs of Police, 2015), at: <https://www.theiacp.org/sites/default/files/all/i-j/IACPIntimatePartnerViolenceResponsePolicyandTrainingGuidelines2017.pdf>
29. Glossary of Common Terms in Gender Equality and Feminist Theory (2015), Šribar, R., in Gendering Science: Slovenian Surveys and Studies in the EU Paradigms, Vienna, Echoraum. Ule, M., Šribar, R., and Venturini, A.U., eds.
30. 'Gender sensitivity', (European Institute for Gender Equality, 2019) at: https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1218?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=how_gender_equal_is_your_parliament&utm_term=2019-11-27

POGLAVLJE 3: Prevenција

1. 'The Rule of Law and Transitional Justice in Conflict and Post-Conflict Societies', Report of the Secretary-General. -United Nations (S/2004/616, para. 4), at: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/PCS%20S%202004%20616.pdf>
2. 'Code of Conduct for Law Enforcement Officials', Adopted by General Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979, see: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/LawEnforcementOfficials.aspx>
3. 'Aspects of violence against women that pertain directly to the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice' (UNODC, 2018), Commission on Crime Prevention and Criminal Justice V.08-52191 (E) *0852191* Seventeenth session Vienna, at: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Note_by_the_Secretariat_on_Aspects_of_Violence_against_Women_that_Pertain_Directly_to_the_CCPCJ.pdf
4. 'Recommendations for action against gender-related killing of women and girls' (UNODC, 2015), at: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/15-08233_A4-GRK_eBook.pdf
5. UN General Assembly in the 2010 Updated Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice (2011, General Assembly resolution 65/228, annex), at: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/Model_Strategies_and_Practical_Measures_on_the

[Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice.pdf](#)

6. 'United Nations Guidelines for the Prevention of Crime', Economic and Social Council resolution 2002/13, annex, at: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/resolution_2002-13.pdf
7. 'United Nations Standards and Norms in Crime Prevention At Your Finger Tips', at: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_standards_and_norms_in_crime_prevention_at_your_fingertips.pdf
8. 'Handbook on the Crime Prevention Guidelines Making Them Work (UNODC, 2010), at: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_Crime_Prevention_Guidelines_-_Making_them_work.pdf
9. 'Police–victim engagement in building a victim empowerment approach to intimate partner violence cases', *Police Practice and Research* (2017), Birdsall, N., Kirby, S., and McManus, M., 18:1, 75-86, DOI: 10.1080/15614263.2016.1230061
10. 'Understanding Public Attitudes to Criminal Justice' (2005). Roberts, J., & Hough, M. Maidenhead: Open University Press.
11. 'Guidelines on Police Operations in United Nations Peacekeeping Operations and Special Political Missions (UN DPKO-DFS, 2015), at: https://police.un.org/sites/default/files/sgf-guidelines_police_operations-2015.pdf
12. Global Report Police Station Visiting Week 2012: Advancing Human Rights Standards in Police Stations. (Altus Global Alliance) at: [https://issat.dcaf.ch/download/29464/413964/Altus%20Global%20Report%202012%20\(2\).pdf](https://issat.dcaf.ch/download/29464/413964/Altus%20Global%20Report%202012%20(2).pdf)
13. Secretary-General's study on violence against women (A/61/122/Add.1).
14. 'A Framework to Underpin Action to Prevent Violence against Women (UN Women et al., 2015), at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/11/prevention-framework>
15. Reinforcing community and local security structures in Suzak, Kyrgyzstan (Saferworld, 2015), at: <https://www.saferworld.org.uk/en-stories-of-change/reinforcing-community-and-local-security-structures-in-suzak-kyrgyzstan>
16. 'Police Integrity Toolkit', (The Geneva Centre for Security Sector Governance, 2012), at: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Toolkit_ENG_screen.pdf
17. The Austrian Model of intervention in Cases of Domestic Violence, Logar, R., paper presented at the UN Expert Group Meeting: Violence against women: Good practice in combating and eliminating violence against women 17–20 May 2005, Vienna, 2005, see: <https://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/experts/logar.dv.pdf>
18. 'Ending violence against women and girls: The world's best laws and policies' (Future Policy Award) (UN Women, World Future Council and Inter Parliamentary Union, 2014), see: https://www.worldfuturecouncil.org/wp-content/uploads/2016/01/WFC_2014_Future_Policy_Award_En.pdf
19. 'Eliminating Violence Against Women in the Asia Pacific: It's all of our responsibility' (UN Women, 2015) at: https://www.aidsdatahub.org/sites/default/files/publication/UN_Women_2015_Eliminating_violence_against_women_in_the_Asia_Pacific.pdf
20. 'Ten Years of Austrian Anti-Violence Legislation' (2017), International Conference in the Context of the Council of Europe Campaign to Combat Violence Against Women, Including Domestic Violence 5 to 7 November 2007 Vienna and St. Pölten, Austria, see: <https://www.interventionsstelle-wien.at/download/?id=406>
21. 'A Study for Creating a Multidisciplinary Response Mechanism to Violence Against Women in Egypt' (UNODC, 2015).
22. 'A Framework to Underpin Action to Prevent Violence against Women' (UN Women et al., 2015), at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/11/prevention-framework>
23. 'Engagement and Communication Authorised Professional Practice' (UK College of Policing) at: <https://www.app.college.police.uk/app-content/engagement-and-communication/engaging-with-communities>
24. 'Gender-Based Violence (Violence Against Women and Girls)', (The World Bank, 2019), at: <https://www.worldbank.org/en/topic/socialdevelopment/brief/violence-against-women-and-girls>
25. 'Guidelines to Estimate the Economic Cost of Domestic Violence in the Arab Region (UNFPA, 2019), at: https://www.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/publications/files/guidelines-estimate-economic-cost-domestic-violence-arab-region-english_0.pdf
26. 'Estimating Costs of Marital Violence in the Arab Region Operational Model' (Un Women, 2017), E/ESCWA/ECW/2017/Technical Paper.4, 18 July 2017, at: <https://archive.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/publications/files/estimating-costs-marital-violence-operational-model-english.pdf>

27. 'Understanding local security councils in two minutes', Coginta for Police Reforms, at: https://www.youtube.com/watch?v=7fGFO_nteGA
28. 'Qu'est-ce qu'un CLSPD - CISPD?' Government of France, at: <http://www.isere.gouv.fr/Politiques-publiques/Securites/Securite-publique/Prevention-de-la-delinquance2/Qu-est-ce-qu-un-CLSPD-CISPD>
29. 'Guide pratique conseil local de sécurité et de prévention de la délinquance en république de guinée' (Coginta for Police Reform, 2017) at: <http://94.23.195.75/uploads/documents/cedd246fbc7d133bcf29135bec8a-66d561202ae4.pdf>
30. 'Decentralisation of Security Governance: Facilitator of a Human Rights-based Approach (HRBA) to SSR?' Fernandez, M., Piaget, K., Hernandez, T., and Berthoud, S. ISSAT HRBA Working Group Paper 3 (2017), at: <https://issat.dcaf.ch/download/111714/2027474/HRBA%20Working%20Group%20Paper%203.pdf>
31. 'Intersectionality and the inclusive approach to dealing with gender-based violence. A Position Paper from Women Against Violence Europe' (WAVE, 2018), at: http://files.wave-network.org/researchreports/WAVE%20_positionpaper_intersectionality2018.pdf
32. World Health Organization Violence, 'Prevention: the evidence', at: <https://www.who.int/publications/i/item/violence-prevention-the-evidence>
33. 'ACES too High' News, at: <https://acestoohigh.com/>
34. 'Adverse Childhood Experiences (ACEs)', Martinez Calvo, S., at: <https://www.pacesconnection.com/blog/the-70-30-campaign>
35. 'Combating violence against women: minimum standards for support services' (Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, Strasbourg, 2008), at: [https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/EG-VAW-CONF\(2007\)Study%20rev.en.pdf](https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/EG-VAW-CONF(2007)Study%20rev.en.pdf)
36. 'Analytical study of the results of the 4th round of monitoring the implementation of Recommendation Rec (2002) 5 on the protection of women against violence in Council of Europe member states' (Council of Europe, 2014), at: <https://rm.coe.int/16805915e9>
37. 'What Is G.R.E.A.T.?' at: <https://www.great-online.org/GREAT-Home>
38. 'School-based Violence Prevention: A Practical Handbook', Geneva (World Health Organization, 2019), at: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/324930/9789241515542-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
39. 'Preventing Adverse Childhood Experiences (ACEs): Leveraging the Best Available Evidence' (Division of Violence Prevention National Center for Injury Prevention and Control Centers for Disease Control and Prevention Atlanta, Georgia, 2019) at: <https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/preventingACES-508.pdf>
40. 'Project Tool 130: Checklist on problem resolution using the SARA model' in UNPOL Gender Toolkit Standardised Best Practices on Gender Mainstreaming in Peacekeeping - Compendium of Project Tools (2015), available at: <http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/387374/United%20Nations%20Police%20Geder%20Toolkit%20Compendium%20of%20Project%20Tools.pdf?sequence=55&isAllowed=y>

POGLAVLJE 4: Inicijelni kontakt

1. 'End Rape – An Intolerable Cost to Society', UN Women Executive Director's Statement for the International Day for the Elimination of Violence against Women (25 November 2019), see: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2019/11/statement-ed-phumzile-day-for-the-elimination-of-violence-against-women>
2. Module 3 Justice and Policing Essential Services Package for Women and Girls Subject to Violence. (UN Women, UNODC, UNFPA, WHO and UNDP, 2015), at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>
3. 'Recommended Principles and Guidelines on Human Rights at International Borders' (OHCHR, 2015), at: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Migration/Pages/InternationalBorders.aspx>
4. 'United Nations Economic and Social Council in the Guidelines on Justice in Matters Involving Child Victims and Witnesses of Crime' (ECOSOC Resolution 2005/20), at: <https://www.un.org/en/ecosoc/docs/2005/resolution%202005-20.pdf>
5. 'OSCE-Led Survey on Violence Against Women: Main Report', (Organisation for the Security and Co-operation in Europe, Vienna, 2019), at: <https://www.osce.org/secretariat/413237?download=true>
6. 'Code of Conduct for Law Enforcement Officials', adopted by General Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979, at: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/lawenforcementofficials.aspx>
7. 'Gender Bias in Sexual Assault Response and Investigation', Training Bulletin Series: Part 1. End Violence Against Women International (EVAWI, 2017),

- Huhtanen, H., Lonsway, K.A., Archambault, J., at: <https://evawintl.org/wp-content/uploads/TB-Gender-Bias-1-4-Combined.pdf>
8. 'Gender Bias in Sexual Assault Response and Investigation', Training Bulletin Series: Part 2. End Violence Against Women International (EVAWI, 2017), Huhtanen, H., Lonsway, K.A., Archambault, J.
  9. 'Gender Bias in Sexual Assault Response and Investigation', Training Bulletin Series: Part 3. End Violence Against Women International (EVAWI, 2017), Huhtanen, H., Lonsway, K.A., Archambault, J.
  10. 'Gender Bias in Sexual Assault Response and Investigation', Training Bulletin Series: Part 4. End Violence Against Women International (EVAWI, 2017), Huhtanen, H., Lonsway, K.A., Archambault, J.
  11. 'Gender-Based Violence Training Manual for Judicial Officers in Uganda' (UN Women, 2019, unpublished).
  12. 'Assessing the Extent of Crime Displacement and Diffusion of Benefits: A Review of Situational Crime Prevention Evaluations' (2009), Guerette, R.T., Bowers, K.J., in *Criminology*, 47(4), pp.1331-1368.
  13. 'A Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice Programming' (UN Women et al., 2018), at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/5/a-practitioners-toolkit-on-womens-access-to-justice-programming>
  14. Declaration on the Elimination of Violence against Women; UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, CEDAW General Recommendation No. 19 (1992): Violence against women. New York: CEDAW. Paras 7, 9, 24(a). https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atroc-city-crimes/Doc.21_declaration%20elimination%20vaw.pdf
  15. 'Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women' (UNODC, 2014), at: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Strengthening_Crime_Prevention_and_Criminal_Justice_Responses_to_Violence_against_Women.pdf
  16. 'Integrating a Gender Perspective into Human Rights Investigations Guidance and Practice' (UN Office of the High Commission for Human Rights, New York and Geneva, 2018) at: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/Publications/GenderIntegrationintoHRIInvestigations.pdf>
  17. 'Everyone's business: Improving the police response to domestic abuse' (Her Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services (now HMICFRS formally HCIM) (2014) at: <https://www.justiceinspectrates.gov.uk/hmicfrs/wp-content/uploads/2014/04/improving-the-police-response-to-domestic-abuse.pdf>
  18. 'Code of Conduct for Law Enforcement Officials', adopted by General Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979, at: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/LawEnforcementOfficials.aspx>
  19. 'The Impact of Trauma on Adult Sexual Assault Victims', report Submitted to: Justice Canada. (2019). Haskell, L. and Randell, M., at: https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/jr/trauma/trauma_eng.pdf
  20. Sexual Assault Law, Credibility, and "Ideal Victims": Consent, Resistance, and Victim Blaming (2010). Randall, M. *Canadian Journal of Women and the Law*, 22(2), 397-43
  21. Memory consolidation and the amygdala: a systems perspective (2002), McGaugh, J. L., in *Trends Neurosci*. 2002 Sep;25(9):456.
  22. 'Start by Believing to Improve Responses to Sexual Assault and Prevent Gender Bias' (2017), Tanner, at: https://evawintl.org/wp-content/uploads/2017-08_TB_Gender-Bias-and-SBB.pdf
  23. 'International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict. Best Practice on the Documentation of Sexual Violence as a Crime or Violation of International Law', 2nd Edition: Sara Ferro Ribeiro and Danaé van der Straten Ponthoz on behalf of the UK Foreign and Commonwealth Office, March 2017, at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/598335/International_Protocol_2017_2nd_Edition.pdf
  24. 'Children and informal interpreting: Many children to take on an informal interpretation or translation role for their family', (The Children's Society, UK) at: <https://www.childrenssociety.org.uk/youngcarer/refugee-toolkit/children-and-informal-interpreting>
  25. False Accusations (Rape Crisis Scotland), at: <https://www.rapecrisisscotland.org.uk/false-allegations/>
  26. 'The CSW 57 Agreed Conclusions on the elimination and prevention of all forms of violence against women and girls uphold the holistic response of the Istanbul Convention and its progressive understanding of violence against women and States responsibilities' at: <https://rm.coe.int/168063bc34>
  27. Minority Rights Group International, at: <https://minorityrights.org/2019/12/10/marginalized-and-violated-gbv/>

28. 'Principles and Guidelines, supported by practical guidance, on the human rights protection of migrants in vulnerable situations' (OHCHR and the Global Migration Group), at: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Migration/PrinciplesAndGuidelines.pdf>
29. UNPOL Gender Toolkit Standardised Best Practices on Gender Mainstreaming in Peacekeeping Compendium of Project Tools (2015), at: <http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/387374/United%20Nations%20Police%20Gender%20Toolkit%20Compendium%20of%20Project%20Tools.pdf?sequence=55&isAllowed=y>

POGLAVLJE 5: Istraga

1. UN General Assembly in the 2010 Updated Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice (2011), General Assembly resolution 65/228, annex), at: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/Model_Strategies_and_Practical_Measures_on_the_Elimination_of_Violence_against_Women_in_the_Field_of_Crime_Prevention_and_Criminal_Justice.pdf
2. Investigation Process (College of Policing, UK) at: <https://www.app.college.police.uk/app-content/investigations/investigation-process/>
3. 'Gender Bias in Sexual Assault Response and Investigation', Training Bulletin Series: Part 1. End Violence Against Women International (EVAWI, 2017), Huhtanen, H., Lonsway, K.A., Archambault, J.
4. 'Unbiased Policing' (Provincial Government of British Columbia), at: <https://engage.gov.bc.ca/unbiasedpolicing/work-to-date/>
5. 'Measuring Performance in a Modern Police Organization' in New Perspectives in Policing, Malcolm K. Sparrow 2015, National Institute of Justice <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/248476.pdf>
6. SGBV Investigation Planning (2015) Erin Gallagher. Institute for International Criminal Investigations (IICI) and the Justice Rapid Response.
7. 'Police–victim engagement in building a victim empowerment approach to intimate partner violence cases', Police Practice and Research (2017), Birdsall, N., Kirby, S., and McManus, M., 18:1, 75-86, DOI: 10.1080/15614263.2016.1230061 Understanding public attitudes to criminal justice.
8. Office of the United Nations High Commissioner for Refugees; Office of the UN Secretary-General's Envoy on Youth, at: <https://www.un.org/youthenvoy/2013/09/office-of-the-united-nations-high-commissioner-for-refugees/>
9. 'Major Investigation and Public Protection: First Response' (College of Policing, UK), at: <https://www.app.college.police.uk/app-content/major-investigation-and-public-protection/domestic-abuse/first-response/>
10. 'Handbook on Effective Police Responses to Violence against Women' (UNODC, 2010) at: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_Effective_police_responses_to_violence_against_women_English.pdf
11. 'Training Programme on the Treatment of Child Victim/survivors and Child Witnesses of Crime for Law Enforcement Officials' (UNODC, 2015), at: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Training_Programme_on_the_Treatment_of_Child_Victim/survivors_and_Child_Witnesses_of_Crime_-_Law_Enforcement.pdf
12. United Nations Police Gender Toolkit (UN Department of Peace Operations - DPO/DPET/Integrated Training Service, 2015) at: <http://repository.un.org/handle/11176/387374>
13. 'Essential Services Package for Women and Girls Subject to Violence: Core Elements and Quality Guidelines' (UN Women, UNODC, WHO, UNFPA and UNDP) at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>
14. Glossary and Thesaurus, 'Gender Sensitivity' (European Institute for Gender Equality) at: https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1218?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=how_gender_equal_is_your_parliament&utm_term=2019-11-27
15. 'A Handbook for Police Responding to Domestic Violence: Promoting Safer Communities by Integrating Research and Practice', Department of Justice Canada and the Royal Canadian Mounted Police (RCMP) (2004), at: https://isc.idaho.gov/dv_courts/articles/Handbook_for_Police.pdf
16. 'Training Manual for Police Officers Strengthening Program for the Security of Vulnerable Groups' (UNODC in partnership with the Government of Mexico, 2017), at: https://www.unodc.org/mexicoandcentralamerica/es/sectors/Programa_fortalecer_seguridad_grupos_situacion_vulnerabilidad.html

17. WHO Guidelines for Medico-Legal Care for Victim/survivors of Sexual Violence (2003), at: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42788>
18. Honor Based Violence: Policing and Prevention (2013), Roberts, K., Campbell, G., and Lloyd, G., Routledge; 1 edition.
19. 'Sexual Assault Response Policy and Training Content Guidelines' (International Association of Chiefs of Police, 2015), National Law Enforcement Leadership Initiative on Violence Against Women at: <https://www.theiacp.org/resources/sexual-assault-response-policy-and-training-content-guidelines>
20. 'Guidelines for Medico-legal Care for Victim/survivors of Sexual Violence' (World Health Organisation, 2003) at: https://www.who.int/violence_injury_prevention/publications/violence/med_leg_guidelines/en/
21. 'Do No Harm' (UN Women, 2010) at: <https://endvawnow.org/en/articles/200-do-no-harm.html>
22. 'Gender-based Violence Resource Pack. A Standardized Training Tool for Duty Bearers, Stakeholders, and Rights Holders' (UN Women, 2019)
23. 'Toolkit on Strengthening the Medico-Legal Response to Sexual Violence (WHO/UNODC, 2015) at: <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/medico-legal-response/en/>
24. Gender Guidelines (2018). Adams, L., and Sera, Y. Disability Rights Fund & Disability Rights Advocacy Fund, at: <http://disabilityrightsfund.org/wp-content/uploads/DRF-DRAF-Gender-Guidelines-Print.pdf>
25. 'More than just a ramp: a guide for women's refuges to develop disability discrimination act action plans' (Women with Disabilities Australia (WWDA), 2007) at: <https://awava.org.au/wp-content/uploads/2015/06/More-Than-Just-A-Ramp.pdf>
26. 'Guiding Principles for the Search for Disappeared Persons', CED/C/7, United Nations, at: https://tbineternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CED/C/7&Lang=en
27. 'Cultivating Minds UK' at: <https://grahamgoulden.com/cultivating-minds-uk/about/>
28. 'Investigation, Protection, and Support Measures for GBV Victims. Resource Book: Experience and Guidelines of the Korean Police' (UNDP Seoul Policy Centre, 2019).
29. Submission to the Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disabilities: Good Practices for Increasing Effective Access to Justice for Women and Girls with Disabilities (August 9, 2019), Women Enabled International at: <https://www.womenenabled.org/pdfs/WEI%20Access%20to%20Justice%20Good%20Practices%20Submission%20to%20UN%20Special%20Rapporteur%20on%20Persons%20with%20Disabilities,%20Aug%209,%202019.pdf>
30. Cape Mental Health. Western Cape Government, at: <https://www.westerncape.gov.za/facility/cape-mental-health>
31. 'Women and Young Persons with Disabilities: Guidelines for Providing Rights-Based and Gender-Responsive Services to Address Gender-Based Violence and Sexual and Reproductive Health and Rights' (UNFPA-WEI, 2018) at: <https://www.unfpa.org/featured-publication/women-and-young-persons-disabilities>
32. Harmful Traditional Practices Affecting the Health of Women and Children. UN, Fact Sheet No.23, at: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet23en.pdf>
33. A Submission Highlighting the Harmful Practices Targeted at Persons with Disabilities, and in Particular Women and Girls with Disabilities (International Disability Alliance, 2017), at: <http://www.internationaldisabilityalliance.org/resources/submission-highlighting-harmful-practices-targeted-persons-disabilities-and-particular>
34. Prosecuting domestic violence without victim participation (2002). Ellison, L. Modern Law Review, 65, 834–858.
35. 'Male honor and female fidelity: Implicit cultural scripts that perpetuate domestic violence' (2003), Vandello, J. A., and Cohen, D., in Journal of Personality and Social Psychology 84, at p 997.
36. 'Honor and Social Status,' by Pitt-Rivers, J., in 'Honour and Shame: The Values of Mediterranean Society' (ed. J. G. Peristiany, Weidenfeld and Nicolson, 1965).
37. Impunity for domestic violence, 'honour killings' cannot continue – UN official (2010). UN News 4, at: <https://news.un.org/en/story/2010/03/331422>
38. 'Global Study on Homicide, Gender related killing of women and girls' (UNODC, 2018) at: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/GSH2018/GSH18_Gender-related_killing_of_women_and_girls.pdf
39. UN Secretary General's In-depth study of all forms of violence against women (A/61/122/Add.1) (2006), at: <https://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/SGstudyvaw.htm>

40. Harmful Traditional Practices Affecting the Health of Women and Children (1995). UN, Fact Sheet No.23, <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet23en.pdf>
41. HM Government Multi-agency practice guidelines, Handling cases of Forced Marriage (June 2014)
42. Girls Not Brides (2014) at: <https://www.girlsnotbrides.org/700-million-women-married-children-reveals-new-unicef-data/>
43. Adolescents: health risks and solutions (World Health Organization, 2013) at: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/adolescents-health-risks-and-solutions>
44. 115 million boys and men around the world married as children (UNICEF UK, 2019) at: <https://www.unicef.org/uk/press-releases/115-million-boys-and-men-around-the-world-married-as-children-unicef/>
45. The United Nations Convention on the Rights of the Child (1990), at: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
46. Multi-agency practice guidelines: Handling cases of Forced Marriage (2014). Her Majesty's Government (HM Government) UK, at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/322307/HMG_MULTI_AGENCY_PRACTICE_GUIDELINES_v1_180614_FINAL.pdf
47. 'An Overview of 28 African Countries' (2018); Thomson Reuters Foundation and 28TooMany, 'The Law and FGM' at: [https://www.28toomany.org/static/media/uploads/Law%20Reports/the law and fgm v1 \(september 2018\).pdf](https://www.28toomany.org/static/media/uploads/Law%20Reports/the%20law%20and%20fgm%20v1%20(september%202018).pdf)
48. Female genital mutilation (World Health Organization, 2018), at: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>
49. National Police Chiefs Council (UK), at: <https://www.npcc.police.uk>
50. The Crown Prosecution Service (UK), at: <https://www.cps.gov.uk>
51. Protocol on the handling of Female Genital Mutilation (FGM) offences between the National Police Chiefs' Council and the Crown Prosecution Service (National Police Chiefs Council (UK), 2016) at: https://www.cps.gov.uk/sites/default/files/documents/legal_guidance/hbv_and_fm_protocol_nov_16.pdf
52. Honour based Abuse, Forced Marriage and Female Genital Mutilation: A Policing Strategy for England, Wales and Northern Ireland - Eradicating Honour Based Abuse, Forced Marriage and Female Genital Mutilation Together (National Police Chiefs Council

(UK), 2015) <https://www.npcc.police.uk/Publication/Final%20NPCC%20HBA%20strategy%202015%202018December%202015.pdf>

POGLAVLJE 6: Sigurnost i zaštita

1. Report of the Secretary-General, In-depth study on all forms of violence against women, United Nations (A/61/122/Add.1) (6 July 2006), paras. 111- 112, at : <https://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/SGstudyvaw.htm>
2. National Outcome Standards for Perpetrator Interventions (NOSPI) Baseline Report 2015-2016). Australian Department for Social Sciences, at: <https://plan4womenssafety.dss.gov.au/wp-content/uploads/2018/08/nationaloutcomestandardsreportweb.pdf>
3. The Impact of Trauma on Adult Sexual Assault Victims: Report Submitted to: Justice Canada. (2019). Haskell, L. and Randell, M., at: https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/jr/trauma/trauma_eng.pdf
4. 'Why Do Some Men Use Violence Against Women and How Can We Prevent It?' (Partners For Prevention, 2013). A UNDP, UNFPA, UN Women and UNV regional joint programme for gender-based violence prevention in Asia and the Pacific - Quantitative Findings from the United Nations Multi-Country Study on Men and Violence in Asia and the Pacific, at: https://www.undp.org/content/dam/rbap/docs/Research%20&%20Publications/womens_empowerment/RBAP-Gender-2013-P4P-VAW-Report.pdf
5. 'Intimate partner violence and women's physical and mental health in the WHO multi-country study on women's health and domestic violence: An observational study' (2008). Ellsberg, M., Jansen, H. A. F. M., Heise, L., Watts, C.H., and Garcia Moreno, C., in The Lancet, vol. 371, pp. 1165-1172.
6. Ethical and Safety Recommendations for Interviewing Trafficked Women (World Health Organization, 2013) at: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42765>
7. Guidelines on the Protection of Child Victims of Trafficking (UNICEF, 2006) at: <https://gdc.unicef.org/resource/guidelines-protection-child-victims-trafficking>
8. 'Problems and Process' (1994). R. Higgins. Clarendon Press, Oxford.
9. 'Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials' (1990), adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of

- Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990, at: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/useofforceandfirearms.aspx>
10. UN Police Gender Toolkit (UN Department of Peace Operations - DPO/ DPET/Integrated Training Service, 2015) at: <http://repository.un.org/handle/11176/387374>
  11. 'A Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice Programming (UN Women et al., 2018) at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/5/a-practitioners-toolkit-on-womens-access-to-justice-programming>
  12. The End of Project ('EoP') Evaluation Report of the Project 'Multi-Sectoral Gender Based Violence Response at the District Level in Nepal' Project Period: August 2009-July 2013 supported by Eliminate Violence against Women Trust Fund, at: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20untf/publications/2018/evaluation%20digital%20library/3%20nplunctfecompressed.pdf?la=en&vs=832>
  13. Briefing Paper: Sex matters - A gender perspective on internal displacement (The Internal Displacement Monitoring Centre, 2019), at: <http://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/201902-gender-dimension.pdf>
  14. IDP Health in Colombia: Needs and Challenge (2009), Quintero and Culler, Forced Migration Review, at: <https://www.fmreview.org/protracted/quintero-culler>
  15. 'The Hidden Pandemic: Firearms and Intimate Partner Violence Killing Women', Bozanic, D. for UNDP SEESAC, 2020 at: <https://www.eurasia.undp.org/content/rbec/en/home/blog/2020/hidden-pandemic-firearms-killing-women.html>
  16. Challenges of IDP Protection. Research study on the protection of internally displaced persons in Afghanistan (Internal Displacement Monitoring Centre, Norwegian Refugee Council and Samuel Ha, 2012) at: <https://reliefweb.int/report/afghanistan/challenges-idp-protection-research-study-protection-internally-displaced-persons>
  17. Measuring police performance in domestic and family violence (2008). Rollings, K., and Taylor, N., for Trends and Issues in Crime and Criminal Justice No. 367 December 2008. Australian Government. Australian Institute of Criminology, at: <https://aic.gov.au/publications/tandi/tandi367>
  18. Violence against women: Good practices in combating and eliminating violence against women (2005): Austrian Model of Intervention in Domestic Violence Cases. Loger, R., Report to the Expert Group Meeting at the UN Division for the Advancement of Women in collaboration with UN Office on Drugs and Crime in Vienna, Austria, at: <https://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/experts/logar.dv.pdf>
  19. Intimate Partner Violence as a Risk Factor for Mental Disorders: A Meta-Analysis (1999). Golding, JM., Journal of Family Violence. 1999; 14:99–132.
  20. Policing Domestic Violence: A Review of the Evidence (2018). Dowling, C., Morgan, A., Boyd, C., Voce, I. Australian Institute of Criminology. AIC reports Research Report 13, at: <https://www.aic.gov.au/publications/rr/rr13>
  21. 'Training Manual for Police Officers Strengthening Program for the Security of Vulnerable Groups' (UNODC in partnership with the Government of Mexico, 2017) at: https://www.unodc.org/mexicoandcentralamerica/es/sectors/Programa_fortalecer_seguridad_grupos_situacion_vulnerabilidad.html
  22. Guidelines on Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action (2019). The Inter-Agency Standing Committee (Task Team on Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action. Inter-Agency Standing Committee (IASC), at: <https://interagency-standingcommittee.org/iasc-task-team-inclusion-persons-disabilities-humanitarian-action/documents/iasc-guidelines>
  23. 'Everyone's business: Improving the police response to domestic abuse' (Her Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire and Rescue Services (now HMICFRS formally HCIM), 2014) at: <https://www.justiceinspectors.gov.uk/hmicfrs/wp-content/uploads/2014/04/improving-the-police-response-to-domestic-abuse.pdf>
  24. 'Handbook on effective prosecution responses to violence against women and girls' (UNODC, UN Women, 2014) at: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/14-02565_Ebook_new.pdf
  25. PROTECT II 'Capacity Building in Risk Assessment and Safety Management to Protect High Risk Victims' – A Learning Resource (Women Against Violence Europe, European Network, Vienna, 2012): http://fileserver.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTII_Risk_Assessment_and_Safety_2012_English.pdf
  26. Frequently asked questions Multi-Agency Risk Assessment Conferences (MARAC) (Save Lives, 2014) at: <https://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/MARAC%20FAQs%20General%20FINAL.pdf>
  27. DASH Risk Model, at: <https://www.dashriskchecklist.co.uk/>
  28. 'A guide to risk assessment and risk management of intimate partner violence against women for

- police' (European Institute for Gender Equality, 2019) at: https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/20191701_mh0119277enn_pdf.pdf
29. Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences on online violence against women and girls from a human rights perspective (2018) (A/HRC/38/47) at: http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/38/47
  30. Domestic violence and multiagency risk assessment conferences (MARACs): a scoping review (2014). Robbins, R., McLaughlin, H., Banks, C., Bellamy, C., Thackray, D., in *The Journal of Adult Protection*, Vol. 16 Issue 6 pp. 389 – 398, at: https://www.researchgate.net/publication/280194675_Domestic_violence_and_multi-agency_risk_assessment_conferences_MARACs_A_scoping_review
  31. Dashing Hopes? the Predictive Accuracy of Domestic Abuse Risk Assessment by Police (2019). Turner, E., Medina, J., Brown, G., *The British Journal of Criminology*, Volume 59, Issue 5, September 2019, Pages 1013–1034, at: <https://doi.org/10.1093/bjc/azy074>
  32. 'Risk assessment and risk management by police' (European Institute for Gender Equality) at: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/risk-assessment-risk-management/principle-3-establishing-evidence-based-approach>
  33. Amnesty reveals alarming impact of online abuse against women (2017), at: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/11/amnesty-reveals-alarming-impact-of-online-abuse-against-women/>
- crimeprevention/Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice.pdf
4. 'Essential Services Package for Women and Girls Subject to Violence : Core Elements and Quality Guidelines (UN Women, UNODC, WHO, UNFPA and UNDP, 2015) at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>
  5. Mapping and Analysis of Domestic Legal Remedies to issues of Violence against Women (VAW) undertaken by the Women's Legal and Human Rights Bureau (WLB) and supported by UN Women (2010).
  6. Dialectic of Rights and Politics (1986). Schneider, Elizabeth. Feminist Legal Theory Foundations at: <https://brooklynworks.brooklaw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1355&context=faculty>
  7. Glossary of Terms and Concepts (UNICEF Regional Office for South Asia, 2017) at: <https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Gender%20glossary%20of%20terms%20and%20concepts%20.pdf>
  8. Abuse of a position of vulnerability and other 'means' within the definition of trafficking in persons (Issue Paper UNODC, 2013) at: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2012/UNODC_2012_Issue_Paper_-_Abuse_of_a_Position_of_Vulnerability.pdf
  9. Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, adopted by General Assembly resolution 40/34 of 29 November 1985 at: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.29_declaration%20of%20victims%20crime%20and%20abuse%20of%20power.pdf
  10. 'Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women' (UNODC, 2014), at: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Strengthening_Crime_Prevention_and_Criminal_Justice_Responses_to_Violence_against_Women.pdf
  11. Policing Domestic Violence: A Review of the Evidence (2018). Dowling, C., Morgan, A., Boyd, C., Voce, I. Australian Institute of Criminology. AIC reports Research Report 13 https://aic.gov.au/file/6650/download?token=CgV_eGo
  12. 'Sexual Assault Response Policy and Training Content Guidelines' (The International Association of Chiefs of Police, 2015) at: <https://www.theiacp.org/sites/default/files/all/i-j/IACP%20Sexual%20Assault%20Response%20Policy%20and%20Training%20Content%20Guidelines.2017.3.23.pdf>

POGLAVLJE 7:

Podrška i pomoć

1. 'Participation: Gender, equity and human rights' (WHO), at: <https://www.who.int/activities/promoting-participatory-governance-social-participation-and-accountability>
2. 'Good Practices in Supporting Victims of Terrorism within the Criminal Justice Framework' (UNODC, 2015), at: https://www.unodc.org/documents/terrorism/Publications/Good%20practices%20on%20victims/good_practices_victims_E.pdf
3. UN General Assembly in the 2010 Updated Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice (2011, General Assembly resolution 65/228, annex) at: <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/>

13. 'Crime Victims: International and Serbian Perspective', Lindgren, M., and Nikolić-Ristanovi, V., (Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), 2013), Mission to Serbia, Law Enforcement Department at: <https://www.osce.org/serbia/85268?download=true>
14. Violence against women: Good practices in combating and eliminating violence against women (2005): Austrian Model of Intervention in Domestic Violence Cases, Loger, R., Report to the Expert Group Meeting at the UN Division for the Advancement of Women in collaboration with UN Office on Drugs and Crime in Vienna, Austria, at: <https://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/experts/logar.dv.pdf>
15. Police-Community Partnerships to Address Domestic Violence (2006), Reuland, M., Schaefer-Morabito, M., Preston, C., Cheney, J. U.S. Department of Justice Office of Community Oriented Policing Services at: <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-p091-pub.pdf>
16. PROTECT II 'Capacity Building in Risk Assessment and Safety Management to Protect High Risk Victims' – A Learning Resource (Women Against Violence Europe, European Network, Vienna, 2012) at: http://fileservers.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTII_Risk_Assessment_and_Safety_2012_English.pdf
17. Research will review support offered to sexual assault victims (University of Birmingham, UK, 2018) at: <https://www.birmingham.ac.uk/university/colleges/mds/news/2018/08/Research-sex-assault-victims-support.aspx>
18. Family Killing Fields: Honor Rationales in the Murder of Women (1999). Barker, N., Gregware, P.R., Cassidy, M.A., Violence against Women Journal (Volume 5 Issue 2, February 1999).
19. From the Margin to the Centre: Addressing Violence Against Women and Girls Alternative Bill October (Imkaan, 2018) at: https://829ef90d-0745-49b2-b404-cbea85f15fda.filesusr.com/ugd/2f475d_91a5eb3394374f-24892ca1e1ebfeea2e.pdf
20. Family Liaison Officer. College of Policing, UK at: <https://profdev.college.police.uk/professional-profile/family-liaison-officer-flo/#role-purpose>
21. 'What is Active Listening?' The United States Institute of Peace at: <https://www.usip.org/public-education/educators/what-active-listening>
22. 'Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials', adopted by the Eighth UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990 at: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/useofforceandfirearms.aspx>
23. 'Exclusion of evidence obtained through torture', Association for the Prevention of Torture at: <https://apt.ch/en/evidence-obtained-through-torture/>

POGLAVLJE 8: Koordinacija između pravosudnih agencija

1. Good Practices in Building Police-Public Partnerships by the Senior Police Adviser to the OSCE Secretary General (The Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), 2008) at: <https://www.osce.org/secretariat/32547?download=true>
2. Understanding Policing: A Resource for Human Rights Activists (2006). Osse, A., for Amnesty International at: https://www.amnesty.nl/content/uploads/2017/01/book_1_0.pdf?x30221
3. Community-Oriented Policing in United Nations Peace Operations Manual (2018), UN Department of Peacekeeping Operations Department of Field Support Ref. 2018.04, at: <https://police.un.org/sites/default/files/manual-community-oriented-policing.pdf>
4. Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action: Reducing risk, promoting resilience and aiding recovery (Inter-Agency Standing Committee, 2015) at: https://gbvguidelines.org/wp/wp-content/uploads/2015/09/2015-IASC-Gender-based-Violence-Guidelines_lo-res.pdf
5. Module 5: Coordination and Governance of Coordination from the 'Essential Services Package for Women and Girls Subject to Violence : Core Elements and Quality Guidelines' (UN Women, UNODC, WHO, UNFPA and UNDP, 2015) at : <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>
6. 'Understanding Local Security Councils in Two Minutes' (Coginta for Police Reforms), at: https://www.youtube.com/watch?v=7fGF0_nteGA
7. 'Qu'est-ce qu'un CLSPD - CISPDP ?' Government of France at: <http://www.isere.gouv.fr/Politiques-publiques/Securites/Securite-publique/Prevention-de-la-delinquance2/Qu-est-ce-qu-un-CLSPD-CISPDP>
8. 'Guide pratique conseil local de sécurité et de prévention de la délinquance en république de guinée' (Coginta for Police Reform, 2017) at: <http://94.23.195.75/uploads/documents/cedd246fbc7d133bcf29135bec8a-66d561202ae4.pdf>

9. Decentralisation of Security Governance: Facilitator of a Human Rights-based Approach (HRBA) to SSR (2017)? Fernandez, M., Piaget, K., Hernandez, T., and Berthoud, S. ISSAT HRBA Working Group Paper 3, at: <https://issat.dcaf.ch/download/111714/2027474/HRBA%20Working%20Group%20Paper%203.pdf>
10. Aspects of violence against women that pertain directly to the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice. Commission on Crime Prevention and Criminal Justice V.08-52191 (E) *0852191* Seventeenth session Vienna, 14-18 April 2008, at: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Note_by_the_Secretariat_on_Aspects_of_Violence_against_Women_that_Pertain_Directly_to_the_CCPCJ.pdf
11. UN Women Flagship Programme Initiatives, at: <https://www.unwomen.org/en/how-we-work/flagship-programmes>
12. Benefits of Coordination. Stop Violence against Women: A Project of The Advocates for Human Rights, at: http://www.stopvaw.org/Benefits_of_Coordination.html
13. 'A Study for Creating a Multidisciplinary Response Mechanism to Violence Against Women in Egypt' (UNODC, 2015).
14. Manual on the law relating to violence against women: England and Wales, Greece, Ireland, Italy, Northern Ireland, Poland, Spain (European Lawyers Foundation, 2018) at: <https://elf-fae.eu/wp-content/uploads/2018/06/Manual-on-the-law-relating-to-violence-against-women.pdf>
15. 'Thematic study on the issue of violence against women and girls and disability', Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 30 March 2012 (A/HRC/20/5) at: <https://www2.ohchr.org/english/issues/women/docs/A.HRC.20.5.pdf>
16. Submission to the Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disabilities: Good Practices for Increasing Effective Access to Justice for Women and Girls with Disabilities, August 9, 2019, Women Enabled International (WEI) at: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-disability/international-principles-and-guidelines-access-justice-persons-disabilities>
17. Manual: Community-Oriented Policing in United Nations Peace Operations (2018). UN Department of Peacekeeping Operations Department of Field Support Ref. 2018.04, at: <https://police.un.org/en/manual-community-oriented-policing-in-peace-operations>
18. Compendium of Project Tools - UN police Gender Toolkit: Standardised Best Practices on Gender Mainstreaming in Peacekeeping (2015) at: <http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/387374/United%20Nations%20Police%20Gender%20Toolkit%20Compendium%20of%20Project%20Tools.pdf?sequence=55&isAllowed=y>
19. Prosecutor Protocol for Responding to Victims with Disabilities and Older Adults who Experience Sexual Assault, Domestic Violence, Abuse, Neglect or Exploitation (2018). State of Illinois, Illinois Criminal Justice Information Authority, at: http://www.icjia.state.il.us/assets/ifvcc/Model%20Protocols/PWD_OA_Prosecutor_Protocol_113018.pdf
20. Illinois: Family Violence Coordinating Councils (IFVCC), at: <http://www.icjia.state.il.us/ifvcc>
21. 'Providing a coordinated response to survivors of sexual violence in the Oromia Region, Ethiopia' (2019), Kefetew, K., for UNICEF at: <https://www.unicef.org/ethiopia/stories/providing-coordinated-response-survivors-sexual-violence-oromia-region>

POGLAVLJE 9: Komunikacija

1. Why More American Men Feel Discriminated Against. Cassino, D. Harvard Business Review. September 29, 2016. <https://hbr.org/2016/09/why-more-american-men-feel-discriminated-against>
2. The Report of the Missing Women Commission of Inquiry VOLUME IIB Nobodies: 'How and Why We Failed the Missing and Murdered Women Part 3, 4 and 5' (2012), The Honourable Wally T. Oppal, at: https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/law-crime-and-justice/about-bc-justice-system/inquiries/forsaken-vol_2b.pdf
3. Global Study on Homicide (UNODC, 2019) at: <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet1.pdf>
4. Global Study on Homicide: Gender-related killing of women and girls (UNODC, 2018), at: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/GSH2018/GSH18_Gender-related_killing_of_women_and_girls.pdf
5. Backlash in Gender Equality and Women's and Girls' Rights. Women's Rights and Gender Equality. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate General for Internal Policies of the Union PE 604.955, June 2018, at: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604955/IPOL_STU\(2018\)604955_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604955/IPOL_STU(2018)604955_EN.pdf)
6. Communication: Engagement and Communication (College of Policing, UK) at: <https://www.app.college.police.uk/app-content/engagement-and-communication/communications/>

7. 'Perceptions of Gender Discrimination across Six Decades: The Moderating Roles of Gender and Age', Kehn, A., and Ruthig, J.C., 16 June 2013 # Springer Science and Business, Media New York (2013)
8. UN Police Gender Toolkit, (UN Department of Peace Operations - DPO/ DPET/Integrated Training Service, 2015)
9. UN Police Gender Toolkit Standardised Best Practices on Gender Mainstreaming in Peacekeeping Compendium of Project Tools (2015), at: <http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/387374/United%20Nations%20Police%20Gender%20Toolkit%20Compendium%20of%20Project%20Tools.pdf?sequence=55&isAllowed=y>
10. International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict. Best Practice on the Documentation of Sexual Violence as a Crime or Violation of International Law 2nd Edition: Ferro Ribeiro, S., and van der Straten Ponthoz, D., on behalf of the UK Foreign & Commonwealth Office, March 2017, at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/598335/International_Protocol_2017_2nd_Edition.pdf
11. 'Community Policing: A Practical Guide for Police Officials (1989)', Lee P., U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Washington, DC, at: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/118001.pdf>
12. Good Practices in Building Police-Public Partnerships by the Senior Police Adviser to the OSCE Secretary General (The Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), 2008), at: <https://www.osce.org/secretariat/32547?download=true>
13. 'What is rape and sexual assault?' (Metropolitan Police, UK) at: <https://www.met.police.uk/advice/advice-and-information/rsa/rape-and-sexual-assault/what-is-rape-and-sexual-assault/>
14. 'When it comes to consent, there are no blurred lines' (UN Women, 2019) at: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2019/11/feature-consent-no-blurred-lines>
15. 'Measuring police performance in domestic and family violence' (2008), Rollings, K., and Taylor, N., for Trends and Issues in Crime and Criminal Justice, No. 367 December 2008. Australian Government. Australian Institute of Criminology at: <https://aic.gov.au/publications/tandi/tandi367>
16. 'The police response to domestic abuse: An update report' (Her Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire and Rescue Services (HMICFRS), February 2019) at: <https://www.justiceinspectors.gov.uk/hmicfrs/wp-content/uploads/the-police-response-to-domestic-abuse-an-update-report.pdf>
17. 'Nottinghamshire Police records misogyny as a hate crime' (BBC) at: <https://www.bbc.com/news/uk-england-nottinghamshire-36775398>
18. Misogyny Hate Crime Evaluation Report for Nottingham Women's Centre, Funded by the Office of Nottinghamshire Police and Crime Commissioner. Mullany, L., and Trickett, L., (June 2018), at: <http://www.nottinghamwomenscentre.com/wp-content/uploads/2018/07/Misogyny-Hate-Crime-Evaluation-Report-June-2018.pdf>
19. 'Six things we've learned about misogyny as a hate crime' (2016), Bates, L., for The Guardian, at: <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/womens-blog/2016/sep/22/six-things-weve-learned-about-misogyny-as-a-hate>
20. 'Overwhelming public support for Misogyny Hate Crime Policy' (2018), University of Nottingham, UK, at: <https://www.nottingham.ac.uk/news/pressreleases/2018/july/overwhelming-public-support-for-misogyny-hate-crime-policy.aspx>
21. Hate Crime. The Crown Prosecution Service (CPS), UK, at: <https://www.cps.gov.uk/hate-crime>
22. Hate Crime, England and Wales, 2017/18 Statistical Bulletin 20/18 16 October 2018. Home Office Crime and Policing Statistics, at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/748598/hate-crime-1718-hosb2018.pdf
23. 'What is Hate Crime?' (Metropolitan Police, UK) at: <https://www.met.police.uk/advice/advice-and-information/hco/hate-crime/what-is-hate-crime/>
24. 'Upskirting' now a specific crime as bill receives Royal Assent (2019), Ministry of Justice, UK, at: <https://www.gov.uk/government/news/upskirting-now-a-specific-crime-after-bill-receives-royal-assent>
25. 'Handbook on Effective Police Responses to Violence against Women' (UNODC, 2010), at: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_Effective_police_responses_to_violence_against_women_English.pdf
26. 'Handbook on effective prosecution responses to violence against women and girls', (UNODC, UN Women, 2014) at: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/14-02565_Ebook_new.pdf
27. 'Towards Gender-Responsive Criminal Justice: Good Practices from Southeast Asia in responding to violence against women' (2018). Skinnider, E., Thailand Institute of Justice, at: <https://knowledge.tijthailand.org/en/publication/detail/49#book/>

POGLAVLJE 10: Institucionalna izgradnja za efikasno i odgovorno policijsko postupanje u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama

1. UN Women Executive Director's Statement for the International Day for the Elimination of Violence against Women (5 November 2019) 'End rape—an intolerable cost to society. UN Women', at: <https://eca.unwomen.org/en/news/stories/2019/11/statement-ed-phumzile-day-for-the-elimination-of-violence-against-women>
2. Tool 2: Policing and Gender in Gender and Security Toolkit. Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, (2019) at: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/GSToolkit_Tool-2%20EN%20FINAL.pdf
3. 'The police', SSR Backgrounder Series (Geneva: DCAF, 2015) at: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/DCAF_BG_7_The%20Police.11.15.pdf
4. 'Code of Conduct for Law Enforcement Officials', General Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979, at: <https://digitallibrary.un.org/record/10639?ln=en>
5. Evaluación independiente de proyecto/evaluación en profundidad de: 'Fortalecimiento para la Seguridad de Grupos en situación de vulnerabilidad' CÓDIGO: MEXZ93-2018-005 México, Abril 2019, at: https://www.unodc.org/documents/evaluation/Independent_Project_Evaluations/2019/MEXZ93_Final_Independent_Project_Evaluation_April_2019.pdf
6. Manual on Human Rights Monitoring (UN OHCHR, 2011) at: <https://searchlibrary.ohchr.org/record/4835?ln=en>
7. Handbook on Police Accountability, Oversight and Integrity (UNODC, 2011) at: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_Police_Accountability_Oversight_and_Integrity.pdf
8. Toolkit on Police Integrity (DCAF, 2019) at: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/DCAF_PIBP_Toolkit_ENG_2019_web.pdf
9. 'Police as an Entry Point to End Violence Against Women and Girls. Lessons from Civil Society Organizations Funded by the UN Trust Fund to End Violence Against Women' (UN Trust Fund to End Violence against Women. New York, UN Women, 2019).
10. 'DIWA curbs violence against women and girls with disabilities' (Disabled Women in Africa (DIWA)) at: <http://www.diwafrica.org/>
11. 'Promoting a safer, Gender-Based Violence free environment for women and girls with disabilities in Lilongwe, Malawi' (Disabled Women in Africa (DIWA), 2017) at: <https://www.makingitwork-crpd.org/sites/default/files/2018-05/Malawi%20-%20Promoting%20a%20safer%2C%20Gender-Based%20Violence%20free%20environment%20for%20women%20and%20girls%20with%20disabilities%20in%20Lilongwe%2C%20Malawi%20%28DIWA%29.docx>
12. Background Document XIV UNOG-DCAF seminar 2017 Leveraging SDG 16 to Improve Implementation of SDG 5, at: <https://www.dcaf.ch/sites/default/files/imce/Events/UNOG-DCAF%20Seminar%20Background%20document%20+%20programme.pdf>
13. 'Enhancing Access to Justice for Women Living in Rural and Remote Areas of British Columbia: Reviewing Practices from Canada and Abroad to Improve Our Response (The International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy (ICCLR), 2017) at: <https://icclr.org/wp-content/uploads/2019/06/BCLF-WA2J-Report-Final.pdf?x30145>
14. '3 Myths of Behavior Change & Other Challenges for Sustainability', Jenni Cross, Center for Energy and Behavior Institute for the Built Environment and the Colorado State University, at: http://www.ncdsv.org/images/IACP_ModelPolicyInvestigatingSA_May2005.pdf
15. 'Safety and Dignity at Work: A Guide to the 2019 ILO Violence and Harassment Convention, No. 190' (Human Rights Watch, 2020) at: https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2020/06/ILO_advocacy_brochure_0620.pdf
16. 'Everyone's business: Improving the police response to domestic abuse (Her Majesty's Inspectorate of Constabulary (HMIC), 2014), at: <https://www.gov.uk/government/news/major-review-of-police-response-to-domestic-violence>
17. Insights from behavioural sciences to prevent and combat violence against women, Almeida, S.R., Lourenço, J.S., Dessart, F.J., and Ciriolo, E. EUR 28235 EN, doi:10.2788/412325 <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC103975/lbna28235enn.pdf>
18. 'Model Policy on Investigating Sexual Assault', International Association of Chiefs of Police, (2005b). Alexandria, VA: National Law Enforcement Policy Center, at: http://www.ncdsv.org/images/IACP_ModelPolicyInvestigatingSA_May2005.pdf
19. Progress of the World's Women 2011–2012: Families in a changing world (UN Women, 2011), at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2011/7/progress-of-the-world-s-women-in-pursuit-of-justice>

20. Gender and Policing: Comparative Perspectives (2000). Brown, J., and Heidensohn, F. Basingstoke: Macmillan
21. 'Good practice case studies in the advancement of women in policing' (2016), Ward, A., and Prenzler, T., in *Police Science and Management*, 18(4), p. 242.
22. Women in Modern Policing. Graue, T.M., Hildie, R.E., and Weatherby, G.A. Department of Sociology & Criminal Justice, Gonzaga University, Spokane, WA, USA *Journal of Social Sciences and Humanities* Vol. 2, No. 3, 2016, pp. 51-62 <http://www.aiscience.org/journal/paperInfo/jssh?paperId=2247> ISSN: 2381-7763 (Print); ISSN: 2381-7771
23. 'Men, Women, and Police Excessive Force: A Tale of Two Genders a Content Analysis of Civil Liability Cases, Sustained Allegations and Citizen Complaints (The National Center for Women and Policing, 2002) at: <https://giwps.georgetown.edu/resource/men-women-and-police-excessive-force-a-tale-of-two-genders/>
24. A Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice Programming (UN Women et al., 2018), at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/5/a-practitioners-toolkit-on-womens-access-to-justice-programming>
25. Gender Self-Assessment Guide for the Police, Armed Forces and Justice Sector (2011), Bastick, M., for DCAF Geneva, available at: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/self_assessment_guide.pdf
26. Beyond Measuring 'How Good a Job' Police Are Doing: The MPS Model of Confidence in Policing (2009), Stanko, E.A., and Bradford, B. 2009. *Policing*, Volume 3, Number 4, pp. 322–330. Oxford University Press.
27. Guidelines for Producing Statistics on Violence against Women — Statistical Surveys (UN Department of Economic and Social Affairs Statistics Division, New York, 2014) at: <https://www.un.org/development/desa/capacity-development/tools/tool/guidelines-on-producing-statistics-on-violence-against-women-statistical-surveys/>
28. 'Research methods, measures and ethics', Jaquier, V., Johnson, H., and Fisher, B.S. in 'Sourcebooks on Violence against Women', 2nd ed., Renzetti, C.M., Edleson, J.L. and Bergen, R.K. eds. SAGE Publications, 2010.
29. Guidance on Monitoring and Evaluation for Programming on Violence against Women and Girls. Guidance Note 3 How to Note. A Department for International Development (DFID) practice paper, at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/67334/How-to-note-VAWG-3-monitoring-eval.pdf
30. Modern Crime Prevention Strategy (Home Office, UK, 2016) at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/509831/6.1770_Modern_Crime_Prevention_Strategy_final_WEB_version.pdf
31. 'What Works: Gender Equality by Design', Bohent, I., Harvard University Press (2016)
32. 'Theories in In A Framework for Evaluating Behavior Change in International Development Operations', Flanagan, A.E., and Tanner, J.C., for the World Bank. Independent Evaluation Group Working Paper 2016/No. 2 (2018).
33. 'Guidelines for Gender Sensitive Policing, with an Emphasis on Recruitment, Selection and Professional Development of Women in Police Services' (The Women Police Officers Network in South East Europe (WPON)- South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC, 2012) at: <https://www.seesac.org/f/tmp/files/publication/812.pdf>
34. RS MoI Women Network – RS WPON. Promotion and implementation of gender equality principles, strategic approach to the admission of women to the police, education, training and career development, and promotion of work results of RS MoI members, at: <http://www.mrezazena-muprs.org/?lang=en>
35. '3 Myths of Behavior Change & Other Challenges for Sustainability', Jenni Cross, Center for Energy and Behavior Institute for the Built Environment, Colorado State University (2012) at: https://sustain.uccs.edu/sites/g/files/kjihxj1306/files/inline-files/Myths%20of%20Behavior%20Change_UCCS2015_1.pdf
36. 'Integrating Gender in Project Design and Monitoring for the Security and Justice Sector' in *Gender and Security Toolkit* (Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019), at: <https://www.dcaf.ch/node/13624>
37. 'Security Sector Reform Assessment, Monitoring and Evaluation and Gender', Popovic, N. *Gender and Security Sector Reform Toolkit*, Eds. Bastick, M., and Valasek, K. (Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN-INSTRAW, 2008) at: <https://www.dcaf.ch/security-sector-reform-assessment-monitoring-evaluation-and-gender-tool-11>
38. 'Integrating Gender into Internal Police Oversight', Bastick, M., in *Gender and SSR Guidance Notes* (Geneva: DCAF, OSCE, OSCE/ODIHR, 2014) at: <https://www.osce.org/odihr/118326?download=true>
39. 'Integrating a Gender Perspective into Internal Oversight within Armed Forces', Bastick, M., in *Gender and SSR Guidance Notes* (Geneva: DCAF,

- OSCE, OSCE/ODIHR, 2014) at: <https://www.osce.org/odihr/118325?download=true>
40. A staggering one-in-three women, experience physical, sexual abuse. UN News 24 November 2019. <https://news.un.org/en/story/2019/11/1052041>
  41. 'Provincial Policing Standards' (Provincial Government of British Columbia) at: <https://www2.gov.bc.ca/gov/content/justice/criminal-justice/policing-in-bc/policing-standards>
  42. Foreword BCPPS 6.2 Police Stops in 'Provincial Policing Standards' (Provincial Government of British Columbia) at: <https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/law-crime-and-justice/criminal-justice/police/standards/6-2-foreword-police-stops.pdf>
  43. Press Release: 'UN Women announces United Nations Police Adviser Luís Carrilho as HeForShe Advocate for Gender Equality (25 November 2019) at: <https://www.heforshe.org/en/un-women-announces-United-nations-police-adviser-luis-carrilho-heforshe-advocate-gender-equality>
  44. Competency and Values Framework for policing Overview of framework (College of Policing, UK, 2016) at: https://www.college.police.uk/What-we-do/Development/competency-and-values-framework/Documents/Competency-and-Values-Framework-for-Policing_4.11.16.pdf
  45. 'Gender Equality in UK Policing First Annual Report' (2020). Sussex Police Corporate Communications 2019 in support of HeForShe UN Women Solidarity Movement for Gender Equality, available at: <https://www.sussex.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/sussex/about-us/governance-and-processes/equality-and-diversity/heforshe-annual-report-2019.pdf>
  46. Indigenous Relations Behavioural Competencies (BC Public Service Agency, British Columbia, Canada, 2012) at: <https://www2.gov.bc.ca/gov/content/careers-myhr/job-seekers/about-competencies/indigenous-relations>
  47. Implementation Guide Aboriginal Relations Behavioural Competencies (BC Public Service Agency, British Columbia, Canada, 2012) at: <https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/careers/for-job-seekers/about-competencies/aboriginal-relations-behavioural-competencies-implementation-guide.pdf>
  48. 'The Challenge of Implementing Gender-Responsive Policing', Townsley, J., MDG Acceleration through Transformative Policing and Security, 58th Commission for the Status of Women Parallel Event, New York, USA 12 March 2014.
  49. Progress of the World's Women: In Pursuit of Justice (UN Women, New York: UN Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women, 2011) at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2011/7/progress-of-the-world-s-women-in-pursuit-of-justice>
  50. 'Do Female Officers Improve Law Enforcement Quality? Effects on Crime reporting and Domestic Violence Escalation', Miller, A. R. and Segal, C., (2013) at: <http://ssrn.com/abstract=2335990>
  51. Hiring and Retaining More Women: The Advantages to Law Enforcement Agencies', Lonsway, K., Los Angeles: National Centre for Women & Policing (2003).
  52. 'Police Reform and Gender' in M. Bastick, K. Valasek (eds) 'Gender and Security Sector Reform Toolkit' (Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN-INSTRAW, 2008), at: https://www.files.ethz.ch/isn/143070/Tool%2002_Police%20Reform%20and%20Gender.pdf
  53. 'Integrating Gender in Post-Conflict Security Sector Reform', Bastick, M., Policy Paper 29 (Geneva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), 2008) at: <https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/pp29.pdf>
  54. 'Risks versus Transformational Opportunities in Gender-Responsive Security Sector Reform' (2020), Gordon, E., McHugh, C., and Townsley, J. Journal of Global Security Studies, 0(0), 2020, 1–16 doi: 10.1093/jogss/ogaa028.
  55. 'Women Police in a Changing Society': Back Door to Equality (2008) Natarajan, M. Aldershot: Ashgate Publishing Ltd.
  56. 'Gender Responsive Policing and the Importance of Women Officers', Peters, A. in Involvement in Tackling Violent Extremism', International Association of Women Police Annual Training Conference, Cardiff, UK, 26 August 2015.
  57. 'Women Fighting for Peace: Lessons for Today's Conflicts', Abbas, H. in Presentation to the Committee on Foreign Affairs Relations Hearing, Washington DC: United States House of Representatives, 22 March 2016, at: <https://foreignaffairs.house.gov/2016/3/women-fighting-peace-lessons-today-s-conflicts>
  58. British Association for Women in Policing, at: <http://www.bawp.org>
  59. 'Guidelines for Gender Sensitive Policing with an Emphasis on Recruitment, Selection and Professional Development of Women in Police Services' (Women Police Officers Network in South East Europe, 2012) at: <http://www.seesac.org/f/docs/Gender-and-Security/GUIDELINES-FOR-GENDER-SENSITIVE-POLICING-EN.pdf>

60. South African Police Service at: <http://www.saps.gov.za>
61. IAWP Affiliate Program at: <https://www.iawp.org/affiliates>
62. 'Domestic Violence – Education of Police Officers Managers', Ministry of the Interior of the Republic of Srpska (2017) at: <http://www.mrezazena-muprs.org/project/domestic-violence-education-of-police-officers-managers/?lang=en>
63. 'Prevention of Online Sexual Violence against Girls in Suburban Areas', Ministry of the Interior of the Republic of Srpska (2015), at: <https://www.mrezazena-muprs.org/project/prevention-of-online-sexual-violence-against-girls-in-suburban-areas/?lang=en>
64. 'Sensitization and Education of Elementary Schools Teaching Staff on Criminal Offences against Marriage and Family', Ministry of the Interior of the Republic of Srpska (2015), at: <https://www.mrezazena-muprs.org/project/sensitization-and-education-of-elementary-schools-teaching-staff-on-criminal-offences-against-marriage-and-family/?lang=en>
65. 'Prevention of Discrimination against Roma and Violation of Roma Children Rights', Ministry of the Interior of the Republic of Srpska (2019), at: <https://www.mrezazena-muprs.org/project/prevention-of-discrimination-against-roma-and-violation-of-roma-children-rights/?lang=en>
66. Promotion of the Handbook 'Policing Hate Crimes against LGBTI Persons', Women Police Officers' Network of the Republic of Srpska Ministry of the Interior (2019), at: <http://www.mrezazena-muprs.org/promotion-of-the-handbook-policing-hate-crimes-against-lgbti-persons/?lang=en>
67. 'Inside job: Bosnian policewomen take on abusive husbands' (2019), Umberto Bacchi for Reuters, available at: <https://www.reuters.com/article/us-bosnia-women-police/inside-job-bosnian-policewomen-take-on-abusive-husbands-idUSKCN1POOZY>
- un-women-announces-united-nations-police-adviser-luis-carrilho-heforshe-advocate-gender-equality
2. St. Louis County Sheriff's Office Domestic Violence Handbook and Training Guide for Patrol Deputies (2001), Pence, E. St. Louis County Sheriff's Office's Safety and Accountability Audit available at: http://www.ncdsv.org/images/StLouisSheriffsOffice_DVHandbookTrainingGuidePatrolDep_2001.pdf
3. 'Turning Points: A Nonviolence Curriculum for Women' (2011), Pence, E., Connelly, L., and Scaia, M. Minnesota, at: <https://www.theduluthmodel.org/wp-content/uploads/2017/03/Turning-Points-Curricula-for-Women-Who-Use-Violence-Preview.pdf>
4. 'The Dangers of Dangerous Assessment' (2013). Stark, E., in Family and Intimate Partner Violence Quarterly (November 2013) at: http://www.ncdsv.org/FIPVQ_Dangers-of-dangerousness-assessment_11-20-2013.pdf
5. 'Re-presenting Battered Women: Coercive Control and the Defense of Liberty', Stark, E. in 'Violence Against Women: Complex Realities and New Issues in a Changing World' (Les Presses de l'Université du Québec, 2012), at: https://www.stopvaw.org/uploads/evan_stark_article_final_100812.pdf
6. 'Community Based Analysis of the U.S. Legal System's Interventions in Domestic Abuse Cases Involving Indigenous Women: Final Report to the National Institute of Justice' (2002). Mending the Sacred Hoop/Minnesota Development Project, Inc., at: <https://praxis-international.org/wp-content/uploads/2015/12/Final-1.pdf>
7. 'Safety and Accountability Audit of the response to Native women who report sexual assault in Duluth, Minnesota, 2006-2008' (2011). Mending the Sacred Hoop and The Program to Aid Victims of Sexual Assault, at: https://www.bwjp.org/assets/documents/pdfs/executive_summary_native_women_sexual_assault_audit.pdf
8. 'Building a Coordinated Community Response to Domestic Violence: Trainer Guide' (2010), Paymar, M., Pence, E., and Barnes, G. Praxis International.
9. 'Domestic Violence Response Research and Study' (2018), Minneapolis Police Conduct Oversight Commission at: https://mn.gov/mdhr/assets/2018.01.11%20Oversight%20Commission%20-%20Domestic%20Violence_tcm1061-457059.pdf
10. 'The Vicarious Trauma Toolkit', Office for Victims of Crime at: https://vtt.ovc.ojp.gov/tools-for-law-enforcement/management-and-supervision?fbclid=IwAR32qSintkuMtP_icollYpdmnHymwgSyzqKLY-vy6XTO_SFdR-LF1Y-sVB_s

POGLAVLJE 11: Izazovi i strategije za implementaciju rodno osjetljivog policijskog postupanja

1. UN Women announces United Nations Police Adviser Luís Carrilho as HeForShe Advocate for gender equality. UN Press Release (25 November 2019), at: <https://www.heforshe.org/en/>

11. Provincial Policing Standards, Section 6.2.1, British Columbia, <https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/law-crime-and-justice/criminal-justice/police/standards/6-2-1-police-stops.pdf>
12. The Duluth Blueprint for Safety, adopted January 29, 2015 at: <https://www.theduluthmodel.org/wp-content/uploads/2017/03/1-Duluth-Intro.pdf>
13. Developing Offender Risk Assessment (Georgia, 2017), Global Rights for Women, at: <https://global-rightsforwomen.org/wp-content/uploads/2020/02/Georgia-2017-%E2%80%93-Developing-Offender-Risk-Assessment-FINAL-2.pdf>

POGLAVLJE 12: Pravni kontinuum

1. Statement from Phumzile Mlambo-Ngcuka on the International Day for the Elimination of Violence against Women (20 November 2018) at: <https://unwomen.org.au/statement-from-phumzile-mlambo-ngcuka-for-the-international-day-for-the-elimination-of-violence-against-women/>
2. General Recommendation No. 28 on the Core Obligations of States Parties under Article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (2010), UN Doc CEDAW/C/2010/47/GC.2, at: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/CEDAW-C-2010-47-GC2.pdf>
3. General recommendation No. 25, on Article 4, Paragraph 1, of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, on Temporary Special Measures, at: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/General%20recommendation%2025%20%28English%29.pdf>
4. 'About the CPS', The Crown Prosecution Service at: <https://www.cps.gov.uk/about-cps>
5. 'Training Manual for Judges and Prosecutors on Ensuring Women's Access to Justice' (Partnership for Good Governance, European Union) at: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/TrainingManualAccessJustice_EN.pdf
6. A Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice Programming' (UN Women et al., 2018), at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/5/a-practitioners-toolkit-on-womens-access-to-justice-programming>
7. Module 6: Implementation Guide, Essential Services Package for Women and Girls Subject to Violence : Core Elements and Quality Guidelines (2015), available at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>
8. UPR of IRAN (34th session, November 2019) Fact sheet on discrimination against women in Iran, Minority Rights Group International, available at: <https://minorityrights.org/wp-content/uploads/2019/09/FACTSHEET-Discrimination-against-women-in-Iran-October-2019.pdf>
9. Criminal Code of Armenia (2003) at: <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=7472>
10. World Health Organization, Department of Reproductive Health and Research, London School of Hygiene and Tropical Medicine, South African Medical Research Council (2013), [Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence](https://www.who.int/publications/i/item/9789241501057)
11. Gender Mainstreaming for Health Managers: A Practical Approach / WHO Gender Analysis Tools. Facilitators' Guide. Participant's notes (WHO, 2011), at: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241501057>
12. World Population Review (2019), at: <http://worldpopulationreview.com/countries/rape-statistics-by-country/>
13. 'Absence of Consent Must Become the Global Standard for Definition of Rape' (International Day on the Elimination of Violence against Women 25 November 2019), at: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25340&LangID=E>
14. Global Study on Homicide (UNODC, 2019), at: <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/global-study-on-homicide.html>
15. 'National measures taken to prevent, investigate, prosecute and punish gender-related killings of women and girls' (2014) (UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/CRP1, at: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/IEGM_GRK_BKK/UNODC.CCPCJ.EG.8.2014.CRP1.pdf
16. Les Chiffres de Référence sur les Violences Faites aux Femmes (2019). Secrétariat d'Etat chargé de l'égalité entre les femmes et les hommes et de la lutte contre les discriminations at <https://ar-retonslesviolences.gouv.fr/je-suis-professionnel/chiffres-de-reference-violences-faites-aux-femmes>
17. 'As Deaths Mount, France Tries to Get Serious About Domestic Violence' (2019). Fourquet, L. for the New York Times, at: <https://www.nytimes.com/2019/09/03/world/europe/france-domestic-violence.html>

18. Protocol on the handling of Female Genital Mutilation (FGM) offences between the National Police Chiefs' Council and the Crown Prosecution Service (National Police Chief's Council, 2016) at: <https://www.cps.gov.uk/sites/default/files/documents/publications/FGM-Protocol-june-2016.docx>
19. 'From the Margin to the Centre. - Addressing Violence Against Women and Girls (IMKAAN) at: https://829ef90d074549b2b404cbea85f15fda.filesusr.com/ugd/2f475d_91a5eb3394374f24892ca1e1ebf6ea2e.pdf
20. 'Effective Responses in Cases Involving VAWG: The Role of the Prosecutor Handbook on Effective Prosecution Responses to Violence against Women and Girls' (UNODC, 2014) at: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_effective_prosecution_responses_to_violence_against_women_and_girls.pdf
21. 'The Tip of the Iceberg' Sarkaria, N., and Campbell, G., for Counsel Magazine at: <https://www.counselmagazine.co.uk/articles/tip-of-the-iceberg-the-family-court-ready-surge-activity-fgm>
22. 'Compilation of Good Practices to Reduce Existing Obstacles and Facilitate Women's Access to Justice (Council of Europe Gender Equality Commission, 2015), at: <https://edoc.coe.int/en/gender-equality/6695-gender-equality-commission-Compilation-of-good-practices-to-reduce-existing-obstacles-and-facilitate-women-s-access-to-justice.html>
23. European Probation Rules (2019), Canton, R. HM Inspectorate of Probation Academic Insights 2019/02, at: <https://www.justiceinspectors.gov.uk/hmiprobation/wp-content/uploads/sites/5/2019/03/Academic-Insights-Canton-Jan-19-final.pdf>
24. United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures ('The Tokyo Rules'), adopted by General Assembly resolution 45/110 of 14 December 1990, at: <https://www.penalreform.org/priorities/alternatives-toimprisonment/international-standards/>
25. 'England and Wales' Chapter in 'Manual on the Law Relating to Violence against Women' (2018), Sarkaria, N., and Campbell, G., European Lawyers Foundation, at: <https://elf-fae.eu/wp-content/uploads/2018/06/Manual-on-the-law-relating-to-violence-against-women.pdf>
26. OSCE-led Survey on Violence against Women: Experiences of Disadvantaged Women (Organisation for the Security and Co-operation in Europe, 2019), at: <https://www.osce.org/secretariat/430007?download=true>
27. 'To Tackle Domestic Violence, Ukraine Looks to UNFPA's Mobile Assistance Teams' (UNFPA, 2019) at: <https://www.unfpa.org/news/tackle-domestic-violence-ukraine-looks-unfpas-mobile-assistance-teams>
28. Ciudad Mujer, Secretaria de Inclusión Social. Gobierno de El Salvador, at: <https://publications.iadb.org/es/evaluacion-de-impacto-del-proyecto-ciudad-mujer-en-el-salvador>
29. Evidence gathering - Joint Police-CPS Evidence Checklist Domestic Abuse Guidelines for Prosecutors (Crown Prosecution Service, UK, 2020) at: https://www.cps.gov.uk/sites/default/files/documents/publications/npsc_cps_joint_evidence_gathering_checklist_2015.docm
30. 'CPS to Extend Effective Domestic Violence Prosecution Scheme. Techniques Developed in Pilot Projects have Improved Conviction Rates' (2018), Bowcott, O., for The Guardian, at: <https://www.theguardian.com/law/2018/dec/18/cps-to-extend-effective-domestic-violence-prosecution-scheme>
31. 'Good Practice in Designing a Community-based Approach to Prevent Domestic Violence', Expert Paper: Expert Group Meeting Organized by UN Division for the Advancement of Women in Collaboration with UN Office on Drugs and Crime 17 to 20 May 2005 Vienna, Austria. Prepared by Lori Michau for Raising Voices. Kampala, Uganda, at: <https://www.un.org/women-watch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/experts/michau.community.pdf>
32. 'From Evidence to Policy: Addressing Gender-Based Violence against Women and Girls in Bangladesh': A Report Submitted to Department for International Development by: ICDDR, in Collaboration with the Population Council (January 2013) at: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08a16ed915d3cf-d0005a4/VAWG_Bangladesh_Final_Report.pdf
33. The TOSTAN Program. Evaluation of a Community based Education Program in Senegal. Diop, N. J., Faye, M. M., Moreau, A., Cabral, J., & Benga, H., (New York: Population Council, 2004) at: <https://namati.org/wp-content/uploads/2015/12/Tostan-Senegal-2004-evaluation.pdf>
34. 'FGM and the relationship between the Family Courts and the Criminal Courts', Sarkaria, N., and Campbell, G., International Family, law and Practice Journal (2015).
35. 'Harmful Traditional Practices: Prevention, Protection, and Policing', Campbell, G., Roberts, K.A., Sarkaria, N., Palgrave Macmillan (2020).
36. Guidance Note for UNODC Staff Gender Mainstreaming in the Work of UNODC (UNODC, 2013), at: <https://www.unodc.org/documents/Gender/UNODC-GuidanceNote-GenderMainstreaming.pdf>

37. Global Study on Homicide (UNODC, 2013) at: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/GSH2013/2014_GLOBAL_HOMICIDE_BOOK_web.pdf
38. 'Women and the Criminal Justice System' (Mahony, T.H., Jacob, J., and Hobson, H. for the Government of Canada, 2011) at: <https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/pub/89-503-x/2015001/article/14785-eng.pdf?st=Nyr7c4ce>
39. 'Towards Gender-Responsive Criminal Justice: Good practices from Southeast Asia in responding to violence against women' Skinnider, E., Thailand Institute of Justice (2018), at: <https://icclr.org/wp-content/uploads/2019/06/Towards-Gender-Responsive-Criminal-Justice.pdf?x37853>
40. Feasibility Study for a Convention against Domestic Violence (2008), Council of Europe, Committee of Ministers, 1037 Meeting, 8 October 2008 European Committee on Crime Problems.
41. 'Intersectionality and Beyond: Law, Power and the Politics of Location', Edited by Grabham, E., Herman, D., Cooper, D., and Krishnadas, J., Routledge-Cavendish (2009).
42. 'The Trial of Rape. Understanding the Criminal Justice System Response to Sexual Violence in Thailand and Viet Nam (UN Women, UNDP, UNODC, 2017) available at: https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eseasia/docs/publications/2019/08/ap-trial-of-rape_26aug2019_lowres-compressed.pdf?la=en&vs=1916
43. 'Manual on the Law Relating to Violence against Women: England and Wales, Greece, Ireland, Italy, Northern Ireland, Poland, Spain' (European Lawyers Foundation and European Union, 2018) at: <https://elf-fae.eu/wp-content/uploads/2018/06/Manual-on-the-law-relating-to-violence-against-women.pdf>
44. 'Investigation, Protection, and Support Measures for GBV Victims. Resource Book: Experience and Guidelines of the Korean Police' (UNDP Seoul Policy Centre, 2019).
45. 'A Review of the Evidence on Multi-sectoral Interventions to Reduce Violence against Adolescent Girls', Blanc, A.K., Melnikas, A., Chau, M., and Stoner, M. Integrated Approaches to Improving the Lives of Adolescent Girls Issue Papers Series: Girl Hub (2013).
46. Victims' Rights to Support and Protection from Violence (2013); Legislation for the Protection from Violence in Austria (2019), Domestic Abuse Intervention Centre and the Association of Austrian Autonomous Women's Shelters at: <https://www.interventions-stelle-wien.at/download/?id=692>

POGLAVLJE 13:

Nova pitanja u istragama nasilja nad ženama i djevojčicama

1. 'Study on Ways and Methods to Eliminate Sexual Harassment in Egypt Results / Outcomes and Recommendations Summary' (UN Women, European Union et. al), at: https://web.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/gender-sexuality/un_women-sexual-harassment-study-egypt-final-en.pdf
2. 'Measuring #MeToo: A National Study on Sexual Harassment and Assault (UC San Diego Center on Gender Equity and Health, 2019)
3. 'Major Investigation and Public Protection: Investigative Development-Lines of Enquiry (College of Policing, UK) at: <https://www.app.college.police.uk/app-content/major-investigation-and-public-protection/domestic-abuse/investigative-development/>
4. 'Stalking or Harassment (College of Policing, UK, 2019) at: <https://www.app.college.police.uk/app-content/major-investigation-and-public-protection/stalking-or-harassment/>
5. 'Violence Against Women: An EU-wide Survey' (European Agency for Fundamental Rights, 2015), at: <https://www.equalrights.org/issue/economic-workplace-equality/sexual-harassment/>
6. 'Misogyny Hate Crime Evaluation Report for Nottingham Women's Centre', Funded by the Office of Nottinghamshire Police and Crime Commissioner, Mullany, L., and Trickett, L., (June 2018) at: <https://www.nottingham.ac.uk/lipp/documents/misogyny-evaluation-report.pdf>
7. Sexual Harassment of Women and Girls in public spaces: 6th Report of Session 2017-2019, House of Commons Women and Equalities Committee (UK) (2018).
8. Know Your Rights at Work: Sexual Harassment (Equal Rights Advocates, 2019) at: <https://www.equalrights.org/issue/economic-workplace-equality/sexual-harassment/>
9. Unmasking Sexual Harassment How Toxic Masculinities Drive Men's Abuse in the US, UK, and Mexico and What We Can Do to End It: A Promundo Research Brief Produced for World Economic Forum Annual Meeting 2018, Promundo, available at: <https://promundoglobal.org/wp-content/uploads/2018/01/Sexual-Harrassment-Brief-Final-To-Post.pdf>
10. 'Amnesty reveals alarming impact of online abuse against women' Amnesty International, at: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/11/>

[amnesty-reveals-alarming-impact-of-online-abuse-against-women/](#)

11. 'Spotted: Obligations to Protect Women Students' Safety and Equality Using the Public Sector Equality Duty and the Human Rights Act in Higher and Further Education Institutions to Improve Policies and Practices on Violence Against Women and Girls': Legal Briefing prepared by Louise Whitfield and Holly Dustin for the End Violence Against Women Coalition (January 2015), at: <https://www.endviolenceagainstwomen.org.uk/wp-content/uploads/Spotted-Obligations-to-Protect-Women-Students-Ey-Safety-Equality.pdf>
12. Widadio, N. A., (2019), 'Many Indonesian Women face sexually harassment: Survey', Coalition for Safe Public Space.
13. Pietsch, N., (2015), 'Sexual Harassment and Public Space Learning Brief' (27) London, Ontario: Learning Network, Center for Research and Education on Violence against Women and Children, at: <http://www.vawlearningnetwork.ca/our-work/briefs/brief-pdfs/LB-27.pdf>
14. Smith B. L (2018), 'What it really takes to stop sexual harassment', Vol 49 (No.2), American Psychological Association.
15. Bystander Approach, Graham Goulden for Cultivating Minds, UK, at: <https://grahamgoulden.com/cultivating-minds-uk/about/>
16. 'Ending Sexual Harassment at UN Events' (UN Department of Management Strategy, Policy and Compliance, 2019), at: <https://www.un.org/management/news/ending-sexual-harassment-un-events>
17. UN Code of Conduct to Prevent Harassment, Including Sexual Harassment, at UN System Events.
18. Independent review of UN Women's policies and procedures for tackling Sexual Exploitation and Abuse (SEA) and Sexual Harassment (SH). Final Report - Confidential (Copenhagen, 24 May 2019).
19. Report into Workplace Harassment in the RCMP, Government of Canada (2017) at: <https://www.crc-ccetp.gc.ca/pdf/harassmentFinR-eng.pdf>
20. Cividanes G.C., Mello A.F., Mello M.F., 'Revictimization as a high-risk factor for development of posttraumatic stress disorder: a systematic review of the literature', Braz J Psychiatry, 2018; 00:000-000. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30328955/>
21. International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict: Basic Standards of Best Practice on the Documentation of Sexual Violence as a Crime under International Law, (London: Foreign and Commonwealth Office, 2014) at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/598335/International_Protocol_2017_2nd_Edition.pdf
22. Women's Meaningful Participation in Negotiating Peace and the Implementation of Peace Agreements Report of the Expert (2018). Convened by UN Women in preparation for the UN Secretary-General's report on Women and Peace and Security, New York, U.S., at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/10/egm-report-womens-meaningful-participation-in-negotiating-peace>
23. Implementing Locally, Inspiring Globally: Localizing UNSCR 1325 in Colombia, Nepal, the Philippines, Sierra Leone, and Uganda' (Global Network of Women Peacebuilders, 2013) at: <https://gnwp.org/implementing-locally-inspiring-globally/>
24. Evaluation of the Project 'From words to actions: An integrated approach towards effective implementation of UNSCR 1325 and 1820 at local, national and global levels', implemented by the Global Network of Women Peacebuilders with support from the Austrian Development Cooperation (Evaluation Report, 10 March 2017, Consultant: Annalise Moser).
25. 'Interventions to Reduce Gender-based Violence in Humanitarian Settings' (Sexual Violence Research Institute and World Bank Group, 2019) at: <https://www.svri.org/sites/default/files/attachments/2019-11-20/InterventionstoReduceGBVinHumanitarianSettings.pdf>
26. SáCouto, Susana and Cleary Katherine, 'Importance of Effective Investigation of Sexual Violence and Gender-Based Crimes at the International Criminal Court' American University Journal of Gender, Social Policy and the Law. 17, no. 2 (2009): 337-359.
27. Swaine, Aisling (2018), 'Conflict-Related Violence Against Women: Transforming Transition', Cambridge: Cambridge University Press;
28. Hossain, Naomi (2012), 'Security and the Pathways of Women's Empowerment: Findings from a Thematic Synthesis of the Pathways of Women's Empowerment Research', IDS Working Paper 406, Brighton: Institute of Development Studies.
29. Cohen, D, Green, A.H., and Wood, E.J., 'Wartime sexual violence: misconceptions, implications and ways forward: Special Report' (2013), US Institute for Peace. Washington, D.C.
30. Gender and SALW in South East Europe (South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control

- of Small Arms and Light Weapons (SEESAC), 2016) at: [https://www.seesac.org/f/docs/Armed-Violence/Gender and SALW publication eng-web.pdf](https://www.seesac.org/f/docs/Armed-Violence/Gender%20and%20SALW%20publication%20eng-web.pdf)
31. Aolain, Fionnuala Ni, and Rooney Eilish (2007), 'Under Enforcement and Intersectionality: Gendered Aspects of Transition for Women,' *International Journal of Transitional Justice*, Vol. 1, Issue 3, pp. 338–54.
  32. Watson, Callum, 'Preventing and Responding to Sexual and Domestic Violence against Men: A Guidance Note for Security Sector Institutions' (Geneva: DCAF, 2014), at: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/SDVAM_FINAL%20online.pdf
  33. 'International Legal Protection of Human Rights in Armed Conflict' (OHCHR, 2011) at: [https://www.ohchr.org/Documents/Publications/HR in armed conflict.pdf](https://www.ohchr.org/Documents/Publications/HR_in_armed_conflict.pdf)
  34. Report of the Secretary-General on conflict-related sexual violence (2017), UN Doc S/2017/249, at: <https://undocs.org/S/2017/249>
  35. 'Women, War and Peace: The Independent Experts' Assessment on the Impact of Armed Conflict on Women and Women's Role in Peace-Building', Rehn, E., and Sirleaf, (United Nations Development Fund for Women (UNIFEM), 2002) at: <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/3F71081FF391653D-C1256C69003170E9-unicef-WomenWarPeace.pdf>
  36. Rome Statute of the International Criminal Court U.N. Doc. A/CONF.183/9, July 17, 1998, 37 I.L.M. 1002, 1030 (entered into force July 1, 2002).
  37. Inter-Agency Standing Committee, at: <https://interagencystandingcommittee.org/the-inter-agency-standing-committee>
  38. Kelly Dawn Askin, 'Prosecuting Gender Crimes Committed in Darfur: Holding Leaders Accountable for Sexual Violence', in 'Genocide in Darfur', 141, 144 (Samuel Totten et al. eds., 2006).
  39. Report on Sexual Gender-based Violence and Health Facility Needs Assessment (Lofa, Nimba, Grand Gedeh and Grand Bassa counties) in Liberia, Omanyondo, M.O. for the World Health Organization (2005).
  40. Government/UN Joint Programme to prevent and respond to GBV (June 13, 2008). Information shared by Dr Sadiq Syed, Deputy Regional Program Director with UN Women in Southern Africa.
  41. Sexual Crimes, committed on September, October, November 2008 in Liberia (UNPOL-December 2008). Information shared by Dr Sadiq Syed, Deputy Regional Program Director with UN Women in Southern Africa.
  42. 'SGBV Capacity-building in Peace Operations: Specialized Police Teams', Caparini, M., and Osland, K.M., Policy Brief (35/ 2016), Norwegian Institute of International Affairs.
  43. National Action Plans for the Implementation of UNSCR 1325 on Women, Peace and Security. Women's International League of Peace and Freedom, at: <https://www.peacewomen.org/member-states>
  44. Tools for Development Using Information and Communications Technology to Achieve the Millennium Development Goals: Working Paper, United Nations ICT Task Force December 2003, at: <https://www.itu.int/net/wsis/stocktaking/docs/activities/1103056110/ICTMDGFinal.pdf>
  45. UN Broadband Commission for Digital Development (2015), 'Cyber Violence Against Women and Girls: A worldwide wake-up call' – a report by the UN Broadband Commission for the Digital Development Working Group on Broadband and Gender, at: <https://en.unesco.org/sites/default/files/genderreport2015final.pdf>
  46. Cyber Violence against women and girls (European Institute for Gender Equality, 2017) at: <https://eige.europa.eu/publications/cyber-violence-against-women-and-girls>
  47. 'Cyber Violence against Women and Girls: Report' (CyberSafe, University of Ljubljana, Faculty of Social Sciences, 2017) at: https://www.stoponlineviolence.eu/wp-content/uploads/2020/06/Cybersafe_Report_200623_web.pdf
  48. UN Broadband Commission for Digital Development (2015), 'Cyber Violence Against Women and Girls A worldwide wake-up call' - a report by the UN Broadband Commission for the Digital Development Working Group on Broadband and Gender, at: <https://en.unesco.org/sites/default/files/genderreport2015final.pdf>
  49. 'Handbook for the Judiciary on Effective Criminal Justice Responses to Gender-based Violence against Women and Girls' (UNODC, 2019), at: [https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/HB for the Judiciary on Effective Criminal Justice Women and Girls E ebook.pdf](https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/HB_for_the_Judiciary_on_Effective_Criminal_Justice_Women_and_Girls_E_ebook.pdf)
  50. 'Attacks and Harassment: The Impact on Female Journalists and Their Reporting' (2018), Troll-busters.com and international women's media foundation, at: <https://www.iwmf.org/wp-content/uploads/2018/09/Attacks-and-Harassment.pdf>
  51. 'Cyber violence and hate speech online against women: Study' (European Parliament's Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2018) at: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU\(2018\)604979_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU(2018)604979_EN.pdf)

52. 'More than 175,000 children go online for the first time every day, tapping into great opportunities, but facing grave risks', UNICEF press release (1 February 2018) at: <https://www.unicef.org/eap/press-releases/more-175000-children-go-online-first-time-every-day-tapping-great-opportunities>
53. 'Gender-based interpersonal cybercrime' (UNODC University Module Cybercrime Series) at: <https://www.unodc.org/e4j/en/cybercrime/module-12/key-issues/gender-based-interpersonal-cybercrime.html>
54. Powell, A., Henry, N., and Flynn, A., (2018) 'Image-based sexual abuse', in De Keseredy, W., and Dragiewicz, M., (Eds), Routledge Handbook of Critical Criminology: 2nd Edition, pp. 305-315, Routledge: London
55. Cyber criminology. Maras, M., Oxford Press, November 2016 ISBN: 9780190278441.
56. National Institute of Justice, U.S. Department of Justice, at: <https://nij.ojp.gov/topics/articles/overview-predictive-policing>
57. Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse, adopted by the Interagency Working Group in Luxembourg (28 January 2016). Interagency Terminology and Semantics Project on the Sexual Exploitation and Sexual Abuse of Children and ECPAT International, at: <http://luxembourgguidelines.org/>
58. Thakur, Dhanaraj (2018), 'How do ICTs mediate gender-based violence in Jamaica?', in Gender and Development, 26:2.
59. 'Global Landscape Analysis Report on Online and ICT facilitated Violence against Women and Girls' (UN Women, 2021).
3. Ebola virus disease: Key Facts (WHO, 2020) at: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ebola-virus-disease>
4. Interim Guidance; Gender alert for COVID-19 outbreak, Inter-Agency Standing Committee (March 2020), at: <https://interagencystandingcommittee.org/inter-agency-standing-committee/interim-guidance-gender-alert-covid-19-outbreak-developed-iasc>
5. 'A policy paper on COVID-19's gender implications', (CARE, March 2020), at: <https://www.care.org/news-room/press/press-releases/covid-19s-gender-implications-examined-in-policy-brief-care>
6. Secretary-General's video message on gender-based violence and COVID-19 (United Nations, 5 April, 2020), at: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/state-ment/2020-04-05/secretary-generals-video-message-gender-based-violence-and-covid-19-scroll-down-for-french>
7. UNODC's Global Study on Homicide: Gender-related killing of women and girls (UNODC, 2018) at: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/GSH2018/GSH18_Gender-related_killing_of_women_and_girls.pdf
8. 'Violence against women and girls: the shadow pandemic', Statement by Phumzile Mlambo-Ngcuka, Executive Director of UN Women (6 April 2020) at: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/statement-ed-phumzile-violence-against-women-during-pandemic>
9. 'Emergencies preparedness, response. What is a pandemic?' (WHO, 24 February 2010 at: https://www.who.int/csr/disease/swineflu/frequently_asked_questions/pandemic/en/

POGLAVLJE 14:

Vanredne javnozdravstvene situacije i humanitarne krize nevezane za sukobe

1. 'Protecting Sexual and Reproductive Health and Rights and Promoting Gender-responsiveness in the COVID-19 Crisis', Joint Press Release, Government Offices of Sweden (2020), at: <https://www.government.se/state-ments/2020/05/joint-press-statement-protecting-sexual-and-reproductive-health-and-rights-and-promoting-gender-responsiveness-in-the-covid-19-crisis/>
2. Coronavirus Disease (COVID-19) Outbreak (WHO Regional Office for Europe, 2020) at: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/novel-coronavirus-2019-ncov>
10. 'Policing the Pandemic: How UN Police are Maintaining Law, Order, and Public Health' (UN News Peace and Security, 23 May 2020) at: <https://news.un.org/en/story/2020/05/1064812>
11. 'COVID-19 and Ending Violence Against Women and Girls' (UN Women Issue Brief, April 2020) at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls>
12. 'Justice for women amidst COVID-19' (UN Women Issue Brief, May 2020) at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/05/justice-for-women-amidst-covid-19>

13. Weitzman, A., and Behrman, J.A., (2016), 'Disaster, Disruption to Family Life and Intimate Partner Violence: The Case of the 2010 Earthquake in Haiti', in *Sociological Science*, 3: 167-189, at : https://www.sociologicalscience.com/download/vol-3/march/SocSci_v3_167to189.pdf
14. 'Pandemics and Violence Against Women and Children', Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., and van Gelder, N., Center for Global Development (2020), at: <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>
15. 'Gender Dimensions of the COVID-19 Pandemic' (English), (Washington, D.C., World Bank Group, 2020) at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/618731587147227244/Gender-Dimensions-of-the-COVID-19-Pandemic>
16. Coronavirus Disease (COVID-19) response – UNODC Thematic Brief on gender-based violence against women and girls (UNODC, 2020), at: https://www.unodc.org/documents/Advocacy-Section/GBVAW_and_UNODC_in_COVID19_final_7Apr2020.pdf
17. 'Impact of COVID-19 Pandemic on Violence against Women and Girls' (2020), Fraser, E. for UKAid, WAG Helpdesk Research Report, at: <https://www.dmeformpeace.org/peaceexchange/wp-content/uploads/2020/04/vawg-helpdesk-284-covid-19-and-vawg.pdf>
18. 'On the Front Lines of COVID-19, Women's Organizations Provide Vital Services as First Responders as Violence against Women Spikes' (UN Women, 27 May 2020) at: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/5/feature-womens-organizations-provide-vital-services-as-violence-against-women-spikes>
19. Jones, K.E., Patel, N., Levy, M., Storeygard, A., Balk, D., Gittleman, J.L. et al. (2008), 'Global trends in emerging infectious diseases', *Nature* 451: 990-94.
20. 'Wheels', adapted from the Power and Control Wheel Model (The National Center on Domestic and Sexual Violence) at: http://209.198.129.131/publications_wheel.html
21. 'Bridging the Digital Gender Divide Include, Upskill, Innovate' (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2018) at: <http://www.oecd.org/internet/bridging-the-digital-gender-divide.pdf>
22. 'Ways to Bridge the Gender Digital Divide from a Human Rights Perspective' (2016), submission by the Human Rights, Big Data and Technology Project at the Human Rights Centre of the University of Essex, funded by the Economic and Social Research Council at: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/GenderDigital/HRBDT_submission.pdf
23. 'Women's Rights Online. Translating Access into Empowerment' (World Wide Web Foundation, 2015) at: <http://webfoundation.org/docs/2015/10/womens-rights-online21102015.pdf>
24. Pandemics and Violence Against Women and Children (2020), Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., and van Gelder, N., Center for Global Development at: <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>
25. 'Remote Court Hearings and Judicial Processes in Response to COVID-19 in Mission and other Fragile Settings Justice and Correction Service' (UN Office of Rule of Law and Security Institutions (OROLSI)/ Department of Peace Operations (DPO), 13 April 2020) at: https://globalrightsforwomen.org/wp-content/uploads/2020/04/Court-Response-to-Violence-Against-Women-During-COVID-19-Powerpoint_compressed.pdf
26. 'COVID-19: How to include marginalized and vulnerable people in risk communication and community engagement' (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs and the World Health Organization 2020) at: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/COVID-19-CommunityEngagement_130320.pdf
27. 'Global trends in emerging infectious diseases', Jones, K.E., Patel, N., Levy, M., Storeygard, A., Balk, D., Gittleman, J.L., et al. (2008), in *Nature* 451: 990-94, at: <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children>
28. Ecuador Country Case Study. Effective law and policy on gender equality and protection from sexual and gender-based violence in disasters (The International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC), 2020 at <https://www.ifrc.org/media/13646>
29. Special Rapporteur on violence against women finalizes country mission to the United Kingdom and Northern Ireland and calls for urgent action to address the accountability deficit and also the adverse impacts of changes in funding and services (2014) at: <https://www.ohchr.org/en/statements/2014/04/special-rapporteur-violence-against-women-finalizes-country-mission-united>
30. 'Hard times: Women's pathways to crime and incarceration (2012)', Artz, L., Hoffman-Wanderer, Y., and Moul, K., at: https://genderlinks.org.za/wp-content/uploads/imported/articles/attachments/18024_hard_times.pdf

31. 'Gender-Based Discrimination and Women in Conflict with the Law' (UNODC, 2020), at: <https://www.unodc.org/e4j/en/crime-prevention-criminal-justice/module-9/key-issues/1-gender-based-discrimination-and-women-in-conflict-with-the-law.html>
32. UN Secretary-General's report on violence against women migrant workers (2019) (A/74/235), at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/07/a-74-235-sg-report-violence-against-women-migrant-workers>
33. 'Addressing the Impacts of the COVID-19 Pandemic on Women Migrant Workers' (UN Women Guidance Note, 2020) at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/guidance-note-addressing-the-impacts-of-the-covid-19-pandemic-on-women-migrant-workers>
34. 'From Global Coordination to Local Strategies A Practical Approach to Prevent, Address and Document Domestic Violence under COVID-19', Briefing Paper (MADRE, Media Matters for Women, MenEngage Alliance, Nobel Women's Initiative, OutRight Action International, Women Enabled International, and Women's International League for Peace and Freedom (WILPF), 2020) at: https://www.wilpf.org/wp-content/uploads/2020/04/MADRE-Domestic-Violence-Under-COVID-19-Briefing-Paper_4.21.20.pdf
35. 'Coronavirus lockdown raises risk of online child abuse, charity says' The Guardian (2020) at: <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/02/coronavirus-lockdown-raises-risk-of-online-child-abuse-charity-says>
36. 'COVID-19: Urgent need for child protection services to mitigate the risk of child sexual abuse and exploitation worldwide' (6 May 2020), Mama Fatima Singhathe, the Special Rapporteur on the sale and sexual exploitation of children at: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25865&LangID=E>
37. 'Risk of online sex trolling rises as coronavirus prompts home working', Reuters (2020) at: <https://www.reuters.com/article/us-women-rights-cyberflashing-trfn-idUSKBN2153HG>
38. 'Gender Dimensions of the COVID-19 Pandemic (Washington, D.C.: World Bank Group, 2020) at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/618731587147227244/Gender-Dimensions-of-the-COVID-19-Pandemic>
39. 'Has it become too dangerous to measure violence against women? Kelli Rogers (6 May 2020) at: <https://asiapacific.unfpa.org/en/news/covid-19-has-it-become-too-dangerous-measure-violence-against-women>
40. The Sphere Handbook: Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response, fourth edition (Geneva, Switzerland, 2018) at: <https://spherestandards.org/wp-content/uploads/Sphere-Handbook-2018-EN.pdf>
41. Bystander Approach, Graham Goulden for Cultivating Minds, UK, at: <https://grahamgoulden.com/cultivating-minds-uk/about/>
42. 'The Security Sector's Role in Responding to Health Crises. Lessons from the 2014–2015 Ebola Epidemic and Recommendations for the Mano River Union and Its Member States', Sandy, J., Schnabel, A., Sovula, H., Trepp, U., and Zumsteg, R., (The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), 2017) at: <https://www.dcaf.ch/security-sectors-role-responding-health-crises-lessons-2014-2015-ebola-epidemic>
43. Court Response to Violence Against Women During COVID-19 - Webinar Series: 'Adapting Legal and Systemic Responses During COVID-19 Addressing Violence Against Women' (3 April 2020), Global Rights for Women at: https://globalrightsforwomen.org/wp-content/uploads/2020/04/Court-Response-to-Violence-Against-Women-During-COVID-19-Powerpoint_compressed.pdf
44. Policy Brief: 'The Impact of COVID-19 on Children' (UN Sustainable Development Group, 2020) at: <https://unsdg.un.org/resources/policy-brief-impact-covid-19-children>
45. 'COVID-19 and violence against women What the health sector/system can do' (World Health Organization, 2020) at: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/331699>
46. Jhumka Gupta, 'What does coronavirus mean for violence against women?', Women's Media Centre, 19 March 2020 at: <https://womensmediacenter.com/news-features/what-does-coronavirus-mean-for-violence-against-women>
47. 'COVID-19 and Gender Equality and Women, Peace and Security' (UN Department of Peace Operations) at: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/covid-19_and_wps.pdf
48. 'Keeping the Faith: The Role of Faith Leaders in the Ebola Response', (London: Christian Aid, CAFOD, Tearfund, and Islamic Relief, 2015) at: http://learn.tearfund.org/~media/files/tilz/research/keeping_the_faith_july_2015.pdf
49. 'Ebola Recovery in Sierra Leone Tackling the Rise in Sexual and Gender Based Violence and Teenage Pregnancy During The Ebola Crisis,' (New York: UNDP, 2015a) at: <https://www.undp.org/content/dam/sierra-leone/docs/Ebola%20Docs./SL%20FS%20SGBV.pdf>

50. Confronting the gender impact of the Ebola Virus Disease on Guinea, Liberia and Sierra Leone. Africa Policy Note, Vol. 2, No. 1, 30 January 2015, p.4, at: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/RBA%20Policy%20Note%20Vol%202%20No%201%202015_Gender.pdf
51. 'Conflict, Displacement and IPV: Findings from Two Congolese Refugee Camps in Rwanda', Wako, E., Elliott, L., De Jesus, S., Zotti, M.E., Swahn, M.H., and J. Beltrami, (2015), *Violence Against Women*. 21(9): 1087-101.
52. 'Violence against refugee women along the Thai-Burma border', Falb, K.L., McCormick, M.C., Hemenway, D., Afinson, K., and J.G. Silverman (2013), in the *International Journal of Gynecology and Obstetrics*. 120(3): 279-283, at: http://support.arcrelief.org/site/DocServer/VAW_on_the_Thai-Myanmar_Border.pdf?docID=2622
53. Horn, R., (2010), 'Responses to intimate partner violence in Kakuma a refugee camp: Refugee interactions with agency systems' in *Social Science and Medicine*. 70(1): 160-168.
54. 'A New Scourge to Afghan Women' - COVID-19 Oxfam Briefing Note (Oxfam, 2020) at: <https://asia.oxfam.org/latest/policy-paper/new-scourge-afghan-women-covid-19>
55. UNICEF Helpdesk Gender-Based Violence in Emergencies: Emergency Responses to Public Health Outbreaks (UNICEF, 2018) at: <http://www.sddirect.org.uk/media/1617/health-responses-and-gbv-short-query-v2.pdf>
56. 'Increased Gender-based Violence Among Women Internally Displaced in Mississippi 2 Years Post-Hurricane Katrina', Anastario, M., Shehab, N., and Lawry, L., (2013) in *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*. 3 (1): 18-26.
57. 'Converging drivers of interpersonal violence: Findings from a qualitative study in post-hurricane Haiti', Bermudez, L.G., Stark, L., Bennouna, C., Jensen, C., Potts, A., Kaloga, I.F., et al. (2019), in *Child Abuse and Neglect*, 89:178-191.
58. 'Gender-based violence and environment linkages', Castañeda Camey, I., Sabater, L., Owren, C., and Boyer, A.E., (2020) in 'The violence of inequality', Wen, J. (ed.). Gland, Switzerland: IUCN. 272pp.
59. 'Responding to Typhoon Haiyan: Women and Girls Left Behind. A Study on Violence against Women and Girls Prevention and Mitigation in the Response to Typhoon Haiyan', (International Rescue Committee (IRC) and Global Women's Institute (GWI), 2015), at: <https://www.whatworks.co.za/documents/publications/17-responding-to-typhoon-haiyan-women-and-girls-left-behind/file>
60. 'Sitting on a Volcano: Domestic Violence in Indonesia Following Two Volcano Eruptions', Schwefer, M., (2018), IFO Working Paper Series 263, IFO Institute – Leibniz Institute for Economic Research at the University of Munich, at: <https://www.cesifo.org/DocDL/wp-2018-263-schwefer-domestic-violence.pdf>
61. 'Prevalence of Sexual Violence among Female Refugees in Complex Humanitarian Emergencies: A Systematic Review and Meta-Analysis', Vu, A., Adam, A., Wirtz, A., Pham, K., Rubenstein, L., Glass, N., Beyrer, C., and Singh, S., (2014), *The PLoS Curr. Edition 1*. doi: 10.1371/currents.dis.835f10778fd80ae031aac12d3b533ca7, available at: <http://currents.plos.org/disasters/index.html%3Fp=11337.html>
62. International Rescue Committee (IRC), (2015) at: <https://www.rescue.org/sites/default/files/document/564/ircpvpcfinalen.pdf>
63. 'A systematic review of prevalence studies of gender-based violence in complex emergencies', Stark, L., and Ager, A., (2011) in *Trauma Violence Abuse* 12 (3): 127-34.
64. 'Everything on her Shoulders: Rapid Assessment on Gender and Violence against Women and Girls in Beni, DRC', (New York: International Rescue Committee (IRC), 2019) at: <https://www.rescue.org/report/everything-her-shoulders-rapid-assessment-gender-and-violence-against-women-and-girls-ebola>
65. 'Ebola Recovery in Sierra Leone: Tackling the rise in sexual and gender-based violence and teenage pregnancy during the Ebola crisis' (UNDP, 2015) at: <https://www.undp.org/content/dam/sierraleone/docs/Ebola%20Docs./SL%20FS%20SGBV.pdf>
66. UNICEF Helpdesk Gender Based Violence in Emergencies: Emergency Responses to Public Health Outbreaks, (UNICEF, 2018) at: <http://www.sddirect.org.uk/media/1617/health-responses-and-gbv-short-query-v2.pdf>
67. 'Vulnerability in an Influenza Pandemic: Looking Beyond Medical Risk. Technical Report'. O'Sullivan, T., and Bourgoin, M., (2010) (28 March 2020), at: <https://www.semanticscholar.org/paper/Vulnerability-in-an-Influenza-Pandemic-%3A-Looking-%2C-O%E2%80%99SullivanBourgoin/48b390413d140b148a598a81dc4ec4515f1d458e>
68. 'Integrating a Gender Perspective into Human Rights Investigations Guidance and Practice' (New York and Geneva: UN Office of the High Commissioner

- for Human Rights, 2018) at: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/Publications/GenderIntegrationintoHRIInvestigations.pdf>
69. 'Prevention: Violence against women and girls and COVID-19' (UN Women Issue Brief, 2020) at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/05/brief-prevention-violence-against-women-and-girls-and-covid-19>
  70. 'COVID-19 and Essential Services Provision for Survivors of Violence Against Women and Girls' (UN Women et al., Issue Brief, 2020) at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/brief-covid-19-and-essential-services-provision-for-survivors-of-violence-against-women-and-girls>
  71. 'Online and ICT-facilitated violence against women and girls during COVID-19' (UN Women Issue Brief, 2020) at: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/brief-online-and-ict-facilitated-violence-against-women-and-girls-during-covid-19>
  72. 'Guidelines for Mobile and Remote Gender-Based Violence (GBV) Service Delivery' (International Rescue Committee (IRC), 2018) at: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/GBV-Mobile-and-Remote-Service-Delivery-Guidelines-final.pdf>
  73. 'Identifying and Mitigating Gender-based Violence Risks within the COVID-19 Response', last updated: 6 April 2020, Inter-Agency Standing Committee (IASC), at: <https://gbvguidelines.org/wp/wp-content/uploads/2020/04/Interagency-GBV-risk-mitigation-and-Covid-tipsheet.pdf>
  74. Personal Protective Equipment (PPE) Operational Guidance (8 April 2020), College of Policing, UK, at: <https://news.npcc.police.uk/releases/coronavirus-guidance-on-personal-protective-equipment-issued-to-police-forces>
  75. 'Lockdown on Domestic Violence' (Akshara Centre, 2020) at: <https://www.aksharacentre.org/lockdown-logs/>
  76. 'Online Safety in a Changing World – COVID-19 and Cyber Violence' (Sexual Violence Research Initiative, 2020), at: <https://www.svri.org/blog/online-safety-changing-world-%E2%80%93-covid-19-and-cyber-violence>
  77. 'COVID-19 at the Intersection of Gender and Disability: Findings of a Global Human Rights Survey, March to April 2020' (Women Enabled International, 2020) at: <https://womenenabled.org/reports/wei-covid-19-at-the-intersection-of-gender-and-disability/>
  78. 'COVID-19 and Child, Early and Forced Marriage: An Agenda for Action' (Girls not Brides, The Global Partnership to End Marriage, 2020) at: <https://www.girlsnotbrides.org/wp-content/uploads/2020/04/COVID-19-and-child-early-and-forced-marriage-FINAL-4.pdf>
  79. 'A Girl No More: The Changing Norms of Child marriage in Conflict' (Women's Refugee Commission, 2016), at: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Changing-Norms-of-Child-Marriage-in-Conflict.pdf>
  80. 'Did You Know That Millions of People Around the World Are Still Uprooted from Their Homes by Disasters (2020)?', André, C., Ginnetti, J., and Ponserre, S., for the Internal Displacement Monitoring Centre at: <https://www.internal-displacement.org/expert-opinion/did-you-know-that-millions-of-people-around-the-world-are-still-uprooted-from-their>
  81. Washington Group Questionnaire, at <https://www.washingtongroup-disability.com/question-sets/>
  82. 'Justice for Women amidst COVID-19' (UN Women, IDLO, UNDP, UNODC, World Bank and the Pathfinders for Justice, 2020) at: <https://www.idlo.int/sites/default/files/pdfs/publications/Justice-for-Women-Full-Report-English.pdf>
  83. 'Gender Alert on COVID-19, Lebanon' - In Focus: Access to Justice and Gender Based Violence, April 10, 2020. Issue No. 1 (National Commission for Lebanese Women, UN Women, WHO, UNFPA, 2020) at: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20arab%20states/attachments/publications/2020/04/gender%20and%20covid-19%20in%20lebanon/updated/gender%20alert%20on%20covidlebanon%20english.pdf?la=en&vs=1838>
  84. Operation Faoiseamh - Domestic Abuse (9 June 2020), Ireland's National Police and Security Service at: <https://www.garda.ie/en/about-us/our-departments/office-of-corporate-communications/press-releases/2020/june/operation%20faoiseamh%20-%20domestic%20abuse%209th%20june%202020%20.htm-#:~:text=Operation%20Faoiseamh%2C%20which%20commenced%20as,protected%20during%20this%20extraordinary%20time>
  85. 'Safe Ireland Welcomes Garda Prioritisation of Domestic Abuse and Coercive Control' at: <https://www.safeireland.ie/safe-ireland-welcomes-garda-prioritisation-of-domestic-abuse-and-coercive-control/>
  86. 'Measures and Practices by Country. Promoting and Protecting Women's Rights at National Level' (Council of Europe at: <https://www.coe.int/en/web/genderequality/promoting-and-protecting-women-s-rights>

87. 'Assessing Sexual and Gender-Based Violence during the Ebola Crisis in Sierra Leone' (UNDP and Irish Aid, 2015) at: https://www.sl.undp.org/content/sierra-leone/en/home/library/crisis_prevention_and_recovery/assessing-sexual-and-gender-based-violence-during-the-ebola-cris.html
88. 'Not just hotlines and mobile phones: GBV Service provision during COVID-19' (2020), Erskine, D., for UNICEF at: <https://www.unicef.org/media/68086/file/GBV%20Service%20Provision%20During%20COVID-19.pdf>
89. 'Global Rapid Gender Analysis for COVID-19' (International Rescue Committee and CARE International, 2020) at: <https://www.rescue.org/report/global-rapid-gender-analysis-covid-19>

